

1

Knowledge of Supreme Fables

(Kamara Kinnat (Dark Continous Nabi))

SONSUZ NUR

M. Fethullah Gülen

İNSANLIĞIN İFTİHAR TABLOSU
SONSUZ NUR

1

M. Fethullah Gülen

İNSANLIĞIN İFTİHAR TABLOSU

SONSUZ NUR

1

M. Fethullah Gülen

İnsanlığın İftihar Tablosu

SONSUZ NUR

1

Copyright © Nil Yayınları, 2011

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978-975-315-214-3

Yayın Numarası

251

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Ocak 2011

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1

Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.nil.com.tr

İçindekiler

Takdim.....	15
Önsöz.....	19

GİRİŞ ÂLEMLERE RAHMET OLARAK GÖNDERİLEN NEBİ

A. BEKLENEN ŞAFAK.....	35
B. KARANLIK BİR DEVRE.....	40
1. Cahiliyede Putperestlik.....	40
2. Kız Çocuklarının Dramı.....	42
3. Değişen Değerler.....	45
C. NÜBÜVVETİNDEN EVVEL DE O (s.a.s.) BİR NEBİ GİBİ YAŞAMIŞTI.....	47
1. Emniyet İnsanı.....	47
2. O, Yetim Büyüdü.....	49
a. Abdülmutalib'in Yanında.....	50
b. Ebû Talib'e İntikal.....	51
D. YOLCULUKLARI.....	53
1. Şam Yolculuğu ve Rahip Bahîra.....	53
2. Şam'a İkinci Seyahat.....	54
3. Herkes O'nu Bekliyordu.....	54
4. Neden İnanmadılar?.....	57

a. Kıskançlık ve Haset.....	58
b. Rekabet Hissi.....	62
c. Başka Sebepler.....	64
E. BEKLENEN VE MÜJDELENEN PEYGAMBER.....	66
1. İbrahim'in (aleyhisselâm) Duası, İsa'nın (aleyhisselâm) Müjdesi.....	66
2. Tevrat'ın Müjdeleri.....	67
a. Fârân Dağları.....	68
b. Hz. İsmail Soyundan.....	69
c. Diğer Özellikleri.....	70
3. İncil'in Müjdeleri.....	73
a. Faraklit.....	73
b. Âlemin Reisi.....	75
F. O AYRI BUUDLARIN İNSANIDIR.....	77

Birinci Bölüm PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERİMİZİN ÖZELLİKLERİ

A. PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLİŞ GAYESİ.....	85
1. KULLUK.....	86
Efendimiz'in Farkı.....	87
2. TEBLİĞ.....	88
Allah Resûlü'nde Tebliğ.....	90
3. GÜZEL ÖRNEK.....	95
4. DÜNYA-UKBÂ MUVAZENESİNİ TEMİN.....	99
5. İTİRAZ KAPISINI KAPATMAK.....	101
B. PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ.....	104
1. RABBÂNİLİK.....	104
2. HASBÎLİK.....	105
3. İHLÂS.....	108

4. MEV'İZE-İ HASENE (GÜZEL ÖĞÜT).....	111
5. TEVHİDE ÇAĞRI.....	115
C. PEYGAMBERLERİN SIFATLARI	117
1. SİDK-DOĞRULUK	117
a. Sadıklar Övgüye Lâyıktır	118
b. Cahiliye O'nu "Emîn" Tanımıştı	121
c. Hep Doğruluk Tavsiye Etmmişti	123
d. Sözü'nün Eriydi.....	131
e. Söyledikleri O'nu Tasdik Etmektedir	131
SİDK AÇISINDAN GAYB MESELESİ	135
GAYBÎ HABERLER	138
a. Kendi Devrine Ait Olanlar.....	138
b. İstikbale Ait Olanlar	142
ba. Yakın Zamanda.....	142
1. Fitneler.....	143
2. Muzafferiyet.....	144
3. "İlk Kavuşan Sen Olacaksın"	145
4. Sulh.....	146
5. Bir Asır Yaşayacak.....	147
bb. Yakın İstikbal.....	148
1. Hendek'te Verdiği Haberler.....	148
2. Emniyet ve Zenginlik Müjdesi.....	150
3. Ammar'ın Şehadeti	151
4. Din Adına Dinsiz Bir Kavim	152
5. Gemilerle Sefer ve Ümmü Haram.....	154
6. Benû Kantûrâ.....	156
7. İstanbul'un Fethi.....	157
bc. Uzak İstikbal	158
1. Vehen (Dünya Sevgisi – Ölümünden Korkma)	158
2. Komünizm Fitnessi.....	161

3. Fırat'taki Hazine	162
4. İseviyetin Tasaffisi	163
5. Tarımdaki İslahlar	163
6. Günümüzdeki Dengesizlikler	164
7. İlimin Yaygınlaşması	166
8. Kur'ân'dan Kaçış	167
9. Zaman Mefhumu	167
10. Faizin Yaygınlaşması	169
11. Mü'minin Gizleneceği Zaman	171
12. Tâlekan'da Petrol	172
13. Ehl-i Kitab'a İttiba	172
c. Çeşitli İlim Dallarına Dair Gaybî Haberler	174
1. Her Hastalığa Çare	174
2. Cüzzam ve Karantina	181
3. Köpeğin Yalaması	181
4. Yemekten Önce ve Sonra Elleri Yıkamak	184
5. Ağız ve Diş Temizliği (Misvak)	185
6. Yeme-İçmede Ölçü	187
7. Sürme	188
8. Çörek Otu	188
9. Sinek	190
10. İstihâze Kanı	190
11. İçkide Deva Yoktur	191
12. Sünnet Olmak	192
2. EMANET-EMİN OLMAK	193
PEYGAMBER EFENDİMİZ'DE EMNİYET	196
a. Risalet Vazifesine Karşı Emniyeti	196
b. Bütün Varlığa Karşı Emin Olması	200
c. Ümmetini Emniyete Daveti	204
d. Hicretteki Emniyeti	209

e. Muharebe Meydanındaki Emniyeti	210
f. Baş Döndüren Teslimiyet	211
g. Ey Ümit Tomurcukları!	217
3. TEBLİĞ	218
a. TEBLİĞDE ÜÇ ESAS	221
aa. Bütünlük	221
ab. Karşılık Beklememek	223
ac. Neticeyi Allah'a Bırakmak	223
b. TEBLİĞDE METOT	224
ba. O'nda Tebliğ Cibilliydi	230
bb. Tebliğde Hırs	232
Ebû Talib'i Daveti	232
Vahşi'yi Daveti	233
İkrime'yi Daveti	238
bc. Tebliğ Sancısı Uykularını Kaçırırdı	240
bd. Sahabede Tebliğ Aşkı	243
c. DEVLET REİSLERİNE NÂMELER	245
ca. Necaşi	246
cb. Hirakl	248
cc. Ve Diğerleri	250
d. TEBLİĞ AÇISINDAN HUDEYBİYE	251
e. FERT PLANINDA TEBLİĞ	252
f. İLÂHÎ İLTİFATA MAZHARİYET	254
g. TEBLİĞDE ÖNEMLİ BAZI HUSUSLAR	257
ga. Fertleri İyi Tanımak	257
gb. Tebliğ Edilecek Hususları Önce Yaşamak	262
gc. Karşılık Beklememek	266
4. FETANET	271
a. PEYGAMBERİMİZ'İN FETANETİ	273
b. BAZI ÖRNEKLER	276

Kâbe'nin Tamiri.....	276
Muhatabımı İyi Tanıması.....	277
Muhataba Göre Konuşma	279
Huneyn'de Muhacir ve Ensara Hitabı.....	281
c. FETANET AÇISINDAN EFENDİMİZ VE SÖZ.....	288
BİR DEMET HADİS TAHLİLİ	297
1. Tevhidde Zirve Birkaç Söz.....	297
2. İnsan Bir Yolcudur	298
3. Doğruluk ve Yalanın Neticeleri	299
4. Kişi Sevdiği ile Beraberdur	302
5. Takva.....	303
6. Nasılsanız Öyle İdare Edilirsiniz	304
7. Ameller Niyetlere Göredir	308
Niyet.....	309
Hicret.....	311
Günahlardan Hicret.....	312
Rahmet-i İlahîye Hicret.....	313
8. El ve Dil Belâsı	315
İdeal Mü'min	315
Silm ve Müslüman.....	316
Niçin El ve Dil?.....	317
9. Mâlâyaniyâtı Terk, İslâm'ın Güzelliğindedir.....	320
İçteki Ciddiyet Dışa Akseder.....	320
İhsan Şuuru ve Ciddiyet	321
Her İşte İtkan.....	322
Mâlâyaniyât Nedir?	323
10. Sabır.....	324
Kabir Ziyareti	324
Sabrın Çeşitleri	325
Durum Değiştirmek	326

11. Yüksek El (Veren) Olmak	328
Bazen Alan Hayırlıdır	329
Tavsiyeler	331
Devletlerarası Ölçü	331
12. İltifat Edilmeyecek Üç Zümre	332
Meal Bir Mirsaddır	332
Üç Mahrumiyet	333
Mükâleme Mahrumiyeti	333
Nazar-ı İllâhî Mahrumiyeti	334
Tezkiye Mahrumiyeti	335
Akıbet: Azab-ı Elîm	336
Kibir ve Gurur	336
Başa Kakma	338
Fiil Cinsinden Ceza	339
13. Dil Belâsı ve İffet	340
Konuşmak Bir Nimettir	341
Konuşmada Edep	342
Apışarası	342
Amûdî Vilâyet	344
14. Hataları Silip Dereceleri Yükselten Ameller	347
Hedef: Namaz	348
Namaza Hazırlık	350
Hataların Temizlenmesi	352
Ribat	353
15. Salih Kullara Sürprizler	357
16. Cennet Mekârih Cehennem Şehvâtla Kuşatılmıştır	361
17. Üç Hak: Allah, Devlet ve Din Hakkı	366
18. Bir Delikten İki Kere Isırılmak	368
19. İnsanlar Madenler Gibidir	369
20. Zulüm Cezasız Kalmaz	370

21. Arş'ın Gölgesinde Yedi Grup.....	372
22. Dünya Bir Gölgektir.....	376
23. Öncekilere Verilmeyen Beş Şey.....	377
24. Mü'min Mesuliyet İnsanıdır.....	380
25. Bazı Haram ve Mekruhlar.....	383
Anaya İsyan.....	383
Kız Çocuklarını Diri Diri Gömme	384
Emanete Hıyanet	384
Dedikodu.....	385
Çok Soru.....	386
Mal Saçıp Savurma	387
26. İhsan.....	387
ÜSLÛP VE BEYAN AÇISINDAN EFENDİMİZ'İN DUA KUŞAĞI..	390
d. FETANET AÇISINDAN EFENDİMİZ'İN (s.a.s.)	
DİĞER BAZI VASIFLARI	397
da. RAHMET VE ŞEFKAT	397
Rahmette İfrat ve Tefrit	398
Hümanizm Aldatmacası	399
O, Her Şeyde Zirvedir.....	401
Evrensel Rahmet.....	405
Çocuklar.....	410
Hayvanlara da Şefkat.....	412
db. SABİR.....	415
dc. HİLM (Peygamberimiz'in Yumuşak Huytululuğu)	415
Bir İnsibağ Örneği.....	427
dd. KEREM VE TEVAZUU.....	434
Keremden Bir Kesit.....	435
Ve O'nun Tevazuu	445
İnsanlar Arasındaydı.....	447
Fıtriliği	449

Tevazuu ve Kulluk Buudu	450
Ve Bir Hulâsa.....	454
5. İSMET	456
a. GENEL MÂNÂDA İSMET.....	456
aa. İsmetin Lügavî ve Istulâhî Mânâsı.....	456
ab. Her Peygamber Masumdur	457
ac. Peygamberler Küçük-Büyük Günahlardan Masumdur	461
ad. Peygamberlerin Masum Olduklarına Deliller.....	464
ae. Peygamberler Dışında İsmet.....	467
af. İsmet Açısından Geçmiş Kitaplar ve Kur'ân-ı Kerim	475
ag. Geçmiş Kitaplarda Peygamberlere Atılan Çirkin İftiralar.....	477
b. İSMET VE DİĞER PEYGAMBERLER.....	481
Zelle Meselesi.....	481
ba. Hz. Âdem (aleyhisselâm)	483
bb. Hz. Nuh (aleyhisselâm)	490
bc. Hz. İbrahim (aleyhisselâm).....	496
Yıldızlar, Ay ve Güneş	496
Ölüleri İhya.....	500
Hz. İbrahim'in Üç Târizi	504
1. "Ben Hastayım!"	506
2. "Belki O Yaptı"	508
3. "Kardeşim"	510
Babasına Duası	511
bd. ...Ve İffet Âbidesi Hz. Yusuf (aleyhisselâm)	518
c. ...VE EFENDİMİZ'İN İSMETİ.....	528
ca. O'nunla Alâkalı İkazlardan Bir Kesit	531
cb. Kur'ân'da Efendimiz'e Yapılan İkazlar ve Onların Perde Arkası	532
Bedir Esirleri.....	532
Tebük Hâdisesi	542

Abese Süresi.....	547
Sakiflilerin Teklifi.....	555
Fakirlere Karşı Tavrı.....	560
Bir Hatırlatma.....	564
Efendimiz'in Hz. Zeynep'le İzdivacı.....	565
d. ZÜHD VE TAKVASIYLA EFENDİMİZ.....	572
da. Hasır Üzerinde Yatması.....	574
db. Sadaka Hususundaki Hassasiyeti.....	575
dc. "Beni Hud Süresi İhtiyarlattı".....	576
dd. Ahirete Bakışı.....	576
de. Nazar-ı İlâhî Karşısında Efendimiz.....	577
df. O'nun Tefekkürü.....	578
dg. Hayırdaki Sürati.....	579
dh. Günlerce Aç ve Susuz Kalışı.....	580
e. EFENDİMİZ'İN TEVAZUU.....	585
f. UBÛDİYET VE KULLUĞU İLE EFENDİMİZ.....	590
g. ALLAH RESÛLÜ'NÜN DUA İKLİMİ.....	601
Dualarından Bir Demet.....	606
ga. Uykudan Önce.....	606
gb. Yatağa Girdiğinde.....	607
gc. Teheccüde Kalktığında.....	608
gd. Sabah Kalkınca.....	611
ge. Akşam Olduğunda.....	613
gf. Namazın İçinde.....	614
Karma İndeks.....	619
Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler.....	663

Takdim

İrfan meyvesi. Cevher kadrini bilme seviyesi. “*Hulukuhu’l-Kur’ân*” hakikatini yorumlama ve hayata geçirme becerisi. Allah’ın yarattığı ilk turfanda nuru anlama, mucizelerle bezenmiş o fağfuru koklama, rahmet bûsesiyle dudak dudağa gelme, Miraç Dilberi’nin ardından yol vurup gitme, Cennet Gülşeni’yle reftare gezme, Işık Sultan’dan bendeliğe kabul beratı alma, konuşan bürhanının nurdan helezonlarında yükselme, İnsanlığın İftihar Tablosu’nun “*sıbğatullah*” denilen lâhûtî boya ile resmedilişini aksettirme, fert ve toplum arasındaki ayniyete varan misliyet nisbetini ideal insan ve ideal toplum çerçevesi içinde beyana dökme, seçkinler semasında inciden yıldızlar arasında dolaşma mahareti ve de belgesi..

Deha ile fetanetin, iffet ile ismetin, dava şuurunu ile tebliğ ve davetin, korkusuzluk ile şecaat ve cesaretin, şefkat ile rahmet ve re’fetin, istikamet ile sıdkın, doğruluğun, ruhtaki asalet ile vefanın, ahde sadakatin, mürüvvetin tecessüs ve araştırılması.. firaset perspektifinden nübüvvet ufkunun seyredilişi.. sahabe hassasiyetinin, edebinin, dengesinin, sevgi ve basiretinin belli bir fâsıladan sonra yeniden dirilişi.. kıyas ve dirayet adına istidatta meknî cevherle malumatı nüve, efkârı semere yapmanın çarpıcı ve bir o kadar da can alıcı örneği.. durulardan duru tefekkür ile en girift hâdiseleri hayret

uyandıracak netlikle vuzuha kavuşturma gayretinin bereketli neticesi.. dosta itminan, mütehayyire ikna, düşman ve müfterilere ilzam ve iskat mesajı.. Allah ve Resûlullah aşkının göz kamaştıran kristal bir kalbte yuvalanışı.. Ehl-i beyt sevgisinin kendilerinden bir yürekte ve yürek isteyen bir yerde mayalanışı... Tek Önder, Tek Lider ve Tek Rehber'in ardına düşme lüzumunun, Sünnet-i Seniyye'ye ittiba mecburiyetinin tecdit prensiplerine uygunluk şartları içinde tekrarlanması.. Ufuk İnsan, Ufuk Peygamber'e benzeme yarışının kaideler manzumesi hâlinde ve asra uygun düşecek keyfiyette hikmet sıralarıyla birlikte zaptedilip sıralanışı.. Ehl-i sünnet görüşünün ısrarla ve zerrece taviz vermeksizin vurgulanışı.. aklın vahye tutsak oluşunun şenlik bayramı.. akidenin imanla şahlanış destanı.. nurun zulmete galebe muştusunun alkış tufanı.. inşirah-ı sadırla hak çizgisinde yer alan bütün meşrep, meslek ve ekolleri kucaklama heyecanı ve bu heyecanı realite planında regüle edebilme anlayışının ihyası.. mümkün ile vâki arasında kavram kargaşası meydana getirmek isteyen cerbezeci akılların selim akılla kündeğe getirilişinin panoraması..

“Sonsuz Nur” en sağlam rivayetlerin müstakim bir dıra yetle analiz ve sentezi..

“Sonsuz Nur”, Andelib-i Zîşan (Şanı Yüce Bülbül) unvanıyla anılan İki Cihan Serveri'nin aynı perdede başlayıp aynı perdede biten hayat nağmesinin davudî bir sesle terennüm edilişi..

“Sonsuz Nur”, İslâm Site Devletinin 23 sene gibi kısa bir zamanda kurulmasını, merhale sıçramalarında zaman ayarlaması gerçeğine dayandırarak, her merhalede uyulması gereken aksiyon şeklinin izaha kavuşturulduğu tecrübe atlası..

“Sonsuz Nur” ilâhî ahlâkla ahlâklanma öğretisi..

O, mürşid ve muallimlere rehber kitap..

O, muhtevasıyla, mübelliğ ve davetçilere yol gösterici bir hitap..

O, yorumlarıyla, arzu edilen ufka ulaşma pratiğini yanılmaz ve yanılmaz prensiplere bağlayan orijinal; fakat her türlü tekellüf ve fanteziden uzak kalmayı yeğleyen bir eser..

“Sonsuz Nur”, sevgi, hoşgörü ve müsamahada Nebi ikliminin maharetli bir el tarafından ilmî metotla resmedilişi..

“Sonsuz Nur” “Felsefenin bencesi” ölçüsünde anlatılan şekliyle bir siyer felsefesi..

Ve “Sonsuz Nur” her türlü siyasî baskı ve elverişsiz şartlara rağmen kürsüde açan hitap çiçeği..

O, Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin mevzu ile ilgili irticali vaaz ve konuşmalarından derlendi. Belki, bizzat Hocamız’ın kaleminden çıkmayışı eser için bir eksiklikti; fakat onun tashihinden geçme imtiyazı bu eksikliği de telâfi etti..

Bu vesile ile Sonsuz Nur’daki kaynakların tespit ve tahrirlerini yapan değerli ilâhiyatçı arkadaşlarımıza da teşekkür ederiz.

Sonsuz Nur’un (sallallâhu aleyhi ve sellem) kuşatıcı şefaatine nail olmamız dua ve dileğiyle..

Nil Yayınları

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Önsöz

Hız. Muhammed Mustafa'nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) mümtaz ve muallâ şahsiyetinin anlatılması, anlatılmaktan da öte O'nun beşeriyetin kurtuluşu için bir çare, insanlığın onulmaz dertleri için bir iksir olarak takdim edilmesi ve hayat-ı seniyyelerinin O Yüce Kamet'e uygunluk içinde tanıtılabilmesi, çocuklarının olduğu gibi benim de düşünce ve his dünyamı baskı altına alan ve her yönüyle de önü alınamaz bir arzu ve isteğe dönüşen mühim mevzulardan biri...

O, insanlığın iftihar tablosudur. On dört asırdan beri dünya çapındaki en büyük dâhiler, dev filozoflar ve her biri düşünce semamızın yıldızı nice mütefekkir ve ilim adamları, hep O'nun arkasında el pençe divan durmuş ve O'na hitaben: "Sen, sana mensubiyetle övündüğümüz insansın." demişlerdir.

O'nun büyüklüğüne şu yeter ki, çağımızda bu kadar tahripten sonra hâlâ biz, minarelerden "Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" sadâsını duyuyor, Ruh-u Revan-ı Muhammedî'nin her yanda şehbal açtığını müşâhede ediyor ve

ruhanîlerle beraber günde beş kez coşuyoruz.. yine O'nun büyüklüğü adına diyebiliriz ki; nesilleri ifsat ve idlâl uğruna içte ve dışta bunca din düşmanının çalışıp gayret göstermesine rağmen, bugün hâlâ çiçeği burnunda ve daha tüyü bitmemiş pek çok delikanlının, hem de “Hakikat-i Ahmediyе”yi (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkıyla anlayıp kavramaları çok zor olduğu hâlde, pervanelerin ışığa koştuğu gibi Hz. Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) koşmaları, dünyada benzeri olmayan bir hâdisedir. Zaman, bizim içimizde, sinelerimizde O’na ait hakikatlerden hiçbirini eskitemedi.. evet O hâlâ taptazedir. Çok defa dostlarıma da söylediğim gibi, ne zaman Medine-i Münevvere’ye gitsem, O’nun kokusu beni o derece sarar ki, neredeyse bir adım ötede bizzat kendisine kavuşacak ve diriltici sesiyle “Merhaben, ehlen ve sehlen!” dediğini işitecek gibi olurum. İşte O, bizim içimizde bu kadar tazedir ve gün geçtikçe daha da tazelenmektedir.

Evet, zaman yaşlanıyor, ihtiyarlıyor; bazı düşünceler köhneleşiyor ve değerden düşüyor; fakat inananların sinelerinde Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), her gün daha da açan bir tomurcuk gibi daima yenilenip tazeleniyor.

Zannımca, başkalarının, başka şeyleri anlattığı kadar O’nu anlatabilseydik –ki anlatamadık– başkalarının anlatılmasına imkân verildiği kadar O’nun anlatılmasına imkân verilseydi ve sanata, hayata ait müesseseler O’nu anlatmak için tam seferber olabilseydi, bugünkü nesillerin gönlünde sadece O taht kuracak ve sinelerde sadece O bulunacaktı.. yine de her şeye rağmen, cihanın şarkından garbına kadar gûnâ gûn herkes, elinde testisiyle o “*Menhelü’l-Azbi’l-Mevrûd*” sözüyle anlatacağım temizlerden temiz, pâklardan pâk kaynağa koşuyor ve o, güneşlere taç giydiren Sultan’ın otağına varmaya çalışıyor.

Evet, bugün başta Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya olmak üzere, hemen bütün dünyada O'nun hesabına bir diriliş müşâhede edilmekte, hemen her yerde Müslümanlar mekikleriyle harıl harıl O'nun düşüncelerini işlemekte, İslâm hesabına incelerden ince dantelalar, kanaviçeler örmekte ve âdeta Müslümanlık yeni bir "Devr-i Saadet" ruhu yaşamakta. İslâm dünyasında da durum daha farklı değil... Bundan bir iki asır evvel muhakemesiz ve safiyane Müslümanlığa ve Müslümanlara alâka duyan insanların yerinde bugün, İslâmî meselelerin ilmini yapan ve ilmin aydınlatıcı tayfları altında Hz. Muhammed Mustafa'ya (sallallâhu aleyhi ve sellem) iktida eden, okumuş insanlar var... Şimdiye kadar sürekli okumuş kesimi istismar edenler, üniversiteleri, fakülteleri ve diğer okulları bir kısım "izm"ler hesabına kullananlar ve millî müesseseleri küfür hesabına işletmeye çalışanlar, tıpkı aysberglerin çözülmesi gibi artık birer birer çözülyor ve süratle O'na doğru kayıyorlar.

Yıllardan beri binlerce defa yer değiştirenler; yer değiştirip kendilerine tutunacak bir dal arayanlar; o sistemden bu sisteme, o ekolden öbür ekole koşuşup duranlar, bütün bu çırpınıp durmaların fiyasko ile neticelendiğini görüyor ve şimdiye kadar hiç fiyasko görmemiş Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) mektebine koşuyorlar. İşte M. Bucaille, R. Garaudy ve daha nice isimleri duyulmamışlar...

Ancak, acaba biz, o sultanlara sultanlığı öğreten Gönüller Sultanı'nı istenilen ölçüde bilebildik mi? Sizi ne diye karıştıracağız? Beş yaşından beri başını secdeye koyan ve O'nun boynu tasmalı, kapısının "kıtmir"i olduğunu söyleyen ben, O'nu tam anlatabildim mi? Veya bildiklerimi size tam duyurabildim mi? Bütün anlatma durumunda olanlara da soruyor ve kendimi de onların arasına katarak diyorum ki; yirminci asır insanların

gönüllerini coşturacak kadar, o gönüllere fer veren Efendiler Efendisi'ni acaba kendi kıymeti ölçüsünde anlatabildik mi?..

Hayır! Eğer beşeriyet O'nu tanısaydı, O'nun için mecnun olur, yollara düşerdi; ruhları O'nun yâd-ı cemîli sarınca burnunun direği sızlar ve gözleri yaşlarla dolardı, dolardı da, O'nun pâk semtine, peygamberlik dünyasına, tertemiz iklimine girebilmek için ürperir, O'nun aşkının ateşiyle yanan kalbinin küllerine hayat gelsin diye rüzgârın önüne katılır ve hep oraya doğru sürüklenirdi...

İnsan sevdiğini, bildiği ölçüde severken, bilmediğinin de hep düşmanı olagelmıştır. Onun içindir ki, düşmanlarımızın hayat boyu kavga verdiği hususların odaklaştığı nokta, O'nun nâm-ı celîlinin unutturulması ve yeni yetişen nesillerin hep İki Cihan Serveri'ne düşman olarak yetiştirilmesidir. Ne lütfkâr tecellîdir ki, hasımlarımız, O'nun ismini sinelerden söküp atmak istemelerine rağmen, bugün, O'na varmaya engel bütün mâniâlar ve setler aşınmış ve bilhassa gençlik, tıpkı, günlerce çölün kavurucu sıcağında aç ve susuz ölümlerle pençelediği sırada, yanı başında âb-ı kevser beliriveren bir insan sevinciyle kendini O'nun kucağına salıvermiştir. Elbette ki, o şefkat dolu sine, kendine bu iştiyakla koşanları bağrına basacak ve onları mahrum bırakmayacaktır.

Cuma günleri camileri lebâlep dolduran insanlara bilmem hiç dikkatle baktınız mı? Eğer dikkatle baktı iseniz, onların büyük ekseriyetinin gençler olduğunu görmüşsünüzdür. Dalâlet ve tuğyânın, kendi sistematığı içinde, bütün nesilleri o korkunç vakumuyla çekmesine mukabil, acaba bu gençleri karda kışta, soğuktan tir tir titredikleri hâlde, abdest aldırıp en zor şartlarda camilere koşturan nedir? İsterseniz ben söyleyeyim: Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın kudsî cazibesidir...

Akıl ve havsalamız alsa da almasa da, sineler O Şem'aya, O Güneş'e pervanedir.. çok yakın bir gelecekte, şimdiye kadar bir türlü O'na koşamayıp da kış sinekleri gibi takılıp yolda kalan derbeder ve perişan akıllar, yolda kalışlarına pişman olacak ve ellerini dizlerine vurarak: "Biz niye pervane olup O'na koşmadık?" diyeceklerdir. O zaman belki de birçoğu için her şey bitmiş olacak...

Cihan O'na koşacak, ilim mahfilleri O'nu araştırarak, düşünce iklimine açık sineler O'nun arkasına düşecek; hasımların birçoğu ateşli birer dost olup O'na sığınacak ve sığınıyorlar da... Artık bugün karşı cephenin kıstasları içinde dahi, Hz. Muhammed Aleyhisselâm ağır basmakta ve O'nun büyüklüğü hasım dünya tarafından da itiraf edilmektedir... Allah Resûlü bir hadis-i şeriflerinde: "Ümmetimden on kişi ile tartıldım, ağır geldim. Sonra yüz, sonra bin kişi ile tartıldım yine ağır geldim. O zaman muvazzaf iki melek dedi ki: Bırak, eğer bütün ümmeti ile tartılsa yine ağır gelecek."¹ Nitekim bu da gerçekleşmişti. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), gördüğü bir rüyayı şöyle anlatıyor: "Terazinin bir kefesine ben, diğerine bütün ümmetim konuldu ve ben ağır geldim."²

Evet, sahabe, tâbiîn, tebe-i tâbiîn ve onlardan sonra gelen, kıyamete kadar da gelecek olan en büyük insanlar, ruh-lara nüfuz eden bütün sofî ve mistikler, evliyâ, asfiyâ, ebrâr ve mukarrabîn... hepsi bir kefeye konulsa, yine O Gönüller Sultanı ve gözlerimizin ziyası ağır basacaktır. Çünkü varlık O'nun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır.

O, kâinatın ille-i gâiyesidir.. ve hadis diye meşhur olmuş bir sözde O şöyle anlatılmıştır: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ مَا خَلَقْتُ الْآفَلَكَ "Eğer sen

¹ Dârimî, mukaddime 3; Bezzâr, el-Müsned, 9/437; Heysemî, Mecmeu'z-zevâid, 8/255.

² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/76; Heysemî, Mecmeu'z-zevâid, 9/58.

olmasaydın varlığı yaratmayacaktım.”³ Evet, mânâsı anlaşıl-
mayan bir kitabın yazılması abestir. Allah (celle celâluhu) ise
abesten münezzehtir. Dolayısıyla, zaman ve mekânın Efendisi
gibi gür sesli bir dellâl ister ki, kâinatın mânâsını anlatsın. Yine
O’nun gibi bir şârih, bir mübelliğ bulunması lâzımdır ki şu uç-
suz bucaksız sema, içindeki ay-güneş-yıldız ve bütün varlık
emrine verilmiş olan insan, nereden gelir, nereye gider, neye
namzettir... izah ve ilân etsin ve varlığın perde arkasını ruhlara
duyursun. Öyle ise O olmasaydı, kâinat da insan da mânâsız
olurdu... Hz. Muhammed Aleyhisselâm, eşyaya mânâ kazan-
dıran insandır. O bizim için sevgililerden daha sevgilidir.

Burada, –kendimi mü’minlerin en günahkârı gördüğüm-
mü itirafla beraber– bir hissimi anlatmadan geçemeyeceğim.
Bunu anlatırken de niyetim şudur: Ben dahi Allah Resûlü’nü
bu derece sevebiliyorsam, kim bilir ehliyetli gönüllerde O ne
derece sevgiyle tütüyordur... İşte anlatacağım kendime ait
hâlet-i ruhiye de bu açıdan değerlendirilmelidir. Yoksa, şahsı-
ma ait bir meseleyi huzurunuzda getirmekten teeddüp ederim.

Cenâb-ı Hak, o mübarek topraklara günahkâr yüzümü sür-
meyi nasip ettiği zaman, bana Allah Resûlü’nün köyü öyle par-
lak öyle parlak geldi ve orada bulunmaktan öyle ruhanî bir haz
aldım ki, eğer o anda, farzımuhal Cennet’in bütün kapılarından
davet edilseydim, inanın hiçbirine gitmez, orada kalmayı tercih
ederdim. Aslında Cennet hepimizin arzusudur, oraya girmeyi
istemeyen tek bir Müslüman dahi düşünülemez. Her sabah ve
akşam dualarımızda, Cehennem’den korumasını ve Cennet’ine
almasını Rabbimiz’den isteyip durmuyor muyuz? Bütün bunla-
rı kabulde beraber diyorum ki; o anda, şayet nasip olacak olan
o yüce pâye verilmek üzere çağrılıysaydım, ihtimal, Rabbimden

³ Aliyyülkârî, *el-Esrâru’l-merfûa* s.385; *el-Aclûnî, Keşfü’l-hafâ* 2/214.

müsaade ister ve Allah Resûlü'nün Ravza-i Tâhire'sinde kalma arzumu söyledim. Sakın bununla o pâyelere liyakatim olduğunu söylediğim zannedilmesin; sadece Allah Resûlü'ne olan muhabbet ve sevgimi dile getirmek istedim. Yoksa, bütün hayatım boyunca Allah Resûlü'nün sahabesinin en küçüğüne, boynu tasmalı bir köle olmak şerefine erebilmek için yalvarıp dua edenlerdenim. Ve, "Cenâb-ı Hak, yüzümüzü onların ayağının tozuna sürme düşüncesinden bizi bir lahza uzak tutmasın!" (Âmin) duası çok defa vird-i zebânımız olmuştur.

Aynı hâleti, Beytullah'ta da hissetmiştim. Bu duygular belki de hepimizin ortak duygularıdır. Kaldı ki, bu hislerle dopdolu yaşayan sadece ben ve benim gibi birkaç kişi değildir. Allah Resûlü'nün nice karasevdalıları vardır ki, onlara benim anlattığım bu hâlet-i ruhiye çok kaba ve ham gelecektir.

Söz bu noktaya gelmişken bir hatıramı daha arz edeyim: O günlerde milletvekili olan Arif Hikmet Bey'le hacda beraberdik. O, daha önceleri kendi kendine, Medine'ye gidersen bir eşek gibi o mübarek topraklarda yatıp yuvarlanacağım diye söz vermiş. Medine topraklarına ayağını basar basmaz, sözünü yerine getiriyor ve o büyük ruh, kendini yere atıyor ve Medine topraklarında yuvarlanıyor. Orada ve burada ne zaman bu tabloyu hatırlasam gözlerim yaşlarla dolar.

Allah Resûlü bir peygamberdir. Fakat, kendinden önceki bütün nebilerin peygamberlik minaresinden geleceği müjdelenen bir peygamber. Allah, bütün nebilerden, işte bu müjdedikleri Peygamber'e inanıp yardım edeceklerine dair aldığı sözü, Kur'ân'da bize şöyle hikâye ediyor:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنَكُم مِّنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

“Hatırla ki, Allah peygamberlerden şöyle bir söz almıştı: ‘And olsun size kitap ve hikmet verdim. Sonra da yanınız-dakileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka iman edecek ve ona mutlaka yardım edeceksiniz. Bunu ikrar ettiniz ve bu ağır ahdimi üzerinize aldınız mı?’ buyurmuştu. ‘İkrar ettik.’ dediler. ‘O hâlde şahit olun, Ben de sizinle beraber şahitlerdenim.’ buyurdu.”⁴

İşte, o peygamberler de, Rabbilerine verdikleri bu söze sadık kalarak yaşadı ve bütün icraatları ile o istikamette olmaya çalıştılar. Efendimiz, miraca çıktığında da, ruhen O’nun arkasında namaz kıldılar.⁵ Evet, başta Hz. İbrahim, Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz. İsa olmak üzere bütün peygamberler âdetâ; O’nun müezzini olmak istiyorlardı. Hz. Mesih, İncil’de “Ben gidiyorum ki zamanın efendisi gelsin.”⁶ diyerek, O Yüce Nebi’yi insanlığın nazarına veriyordu. Evet, O semaya çıktığı zaman göklerin etekleri mücevherlerle dolmuş; yıldızlar, kaldırım taşları gibi ayaklarının altına serilmiş ve güneş, Hz. Muhammed (sallâllâhu aleyhi ve sellem) ufkuna ulaştığında O’nun tacına sorguç olma sevdasına düşmüştü. Bütün bunlar pervaneler gibi O’nun peygamberliğinin etrafında pervaz ediyordu. Bunlardan ne çıkar;

“Şem’a-yı Nûr-i Ahmed’e Cibriller pervane döner;
Nûr cemâllî Muhammed’e melekler pervane döner...”

O’nun en zirve noktada temsil ettiği ve bunlarla da bize rehber olduğu beşerî özellikleri de vardı. Meselâ O mükemmel

⁴ Âl-i İmrân sûresi, 3/81.

⁵ Müslim, iman 278.

⁶ Bkz.: Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 7-15.

bir aile reisiydi. Hayatının belli bir döneminde tam dokuz hanımını nikâh ve idaresi altında bulundurmuş⁷, ama aralarında hiç bir münakaşa ve münazaaya meydan vermemişti. Nübüvvet iksirinin damla damla damladığı o evde yetiştirdiği evlâtları her biri şayet birer asrın hissesine düşmüş olsalardı, o asırları aydınlatacak müçtehitler ve mücedditler olurlardı. Bilmem ki O'nu bu yönüyle kaç kişi tanımaya muvaffak olmuştur?..

Yine O, mükemmel bir erkân-ı harpti. Etrafında hâlelenen bir avuç insanla, dünyaya ilân-ı harp etmiş, nice nice dev sultanların tahtlarını yerle bir etmiş ve nice hükümdarları, kapısının azat kabul etmez köleleri hâline getirmişti. Hem de harp ilim ve tekniğini zâhirî planda hiç kimseden öğrenmemiş olmasına rağmen.

Yine O, ilimlerin varıp kendisine dayandığı kilit insandı. Âdeta, kıyamete kadar olacak hâdiseleri bir ekranda seyrediyor gibi, gaybî bir levhadan okuyup bir bir söylüyordu. O'nun irtihal-i dâr-ı bekâ buyurmasından bunca asır sonra, bugün teknik ve teknolojinin mükemmel imkânları ile araştırmaları neticesinde varılan noktada, herkes Hz. Muhammed'in (sallâllâhu aleyhi ve sellem) on dört asır önce diktiği bayrağı görüyor.. ve Allah'ın (celle celâluhu) haklarında hidayet murad ettiği kimseler, kelime-i kudsiye-i tayyibeyi söyleyerek Müslümanlık zincirinin nurlu birer halkası hâline geliyorlar. İşte binlerce hâdiseden birisi:

Seyrettiğim bir video kasetinde Kanadalı, kendi sahasında uzman bir çocuk doktoru olan Toronto Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Profesörü Keith Moore, bugünkü teknik

⁷ Buhârî, *nikâh* 4, 102.

imkânlarla ancak keşfedilebilen, çocuğun anne karnında geçirdiği safahâtı Kur'ân âyetlerinden dinleyince *أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* diyerek O'na teslimiyetini ifade ediyor. Yine bir Japon fizyoloji âlimi, kendi sahası ile ilgili Kur'ân âyetlerini görünce zor telaffuz ettiği hâlde *أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* diyor ve İslâm'a girmede tereddüt göstermiyor.

Evet, görüldüğü gibi ilimlerin tıkanıdığı yerde Kur'ân menfezler açıyor ve ilimlerin vardığı son nokta da Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlama noktasıyla buluşuyor. Peki ama O'na bunları kim öğretmişti? O, dersini "Alîm" ve "Habîr" olan Allah'tan (celle celâluhu) almıştı. O'nun rahle-i tedrisinin verâsında Muallim-i Ezeli vardı. Onun içindir ki O'na ait mârifet, zamanın geçmesiyle eskimedi, aksine her geçen gün daha da tazelandi.. ve dünya durduğu müddetçe de tazelenmeye devam edecektir.

Yine O, hiçbir beşere nasip olmayacak ölçüde arkadaşları tarafından sevilen bir insandı. Meselâ "Mâ-i Recî" Gazvesi sonunda, Hubeyb b. Adiy (radiyallâhu anh), gözü dönmüş, kin ve intikamla köpürüp duran azılı kâfirler tarafından idam sehпасına çıkarıldığında, şu soruya muhatap olmuştu: "Şu anda senin yerine Muhammed'in idam edilmesini arzu eder miydin?" Cevap kesindi, netti, tavizsizdi:

"Hayır, vallahi, benim kurtuluşum pahasına dahi, O'nun ayaklarına bir dikenin batmasına razı olamam." Ve Hubeyb, idam sehпасında verdiği bu cesaret örneğinden sonra ellerini açar: "Yâ Rabbi, buraya gelirken Senin Habibine veda edemedim, benim selâmımı O'na ulaştır." der. Tam o esnada Allah Resûlü ashabıyla oturmuş konuşurken, birdenbire doğrulur ve "Selâm sana ey Hubeyb!" der. Yanındakiler ne

olduğunu sorunca da gözyaşları içinde: “Müşrikler Hubeyb’i şehit ettiler. Son anında bana selâm gönderdi ve ben de selâmını aldım.” buyururlar.⁸

Aradan asırlar geçmesine rağmen, hâlâ inanan her insanın gönlüne inşirah salan ayrı bir tablo daha: Hz. Sümeyra, Uhud’da Allah Resûlü’nün şehit edildiğini duyunca, soluğu Uhud dağının eteklerinde alır... Orada kendisine şehit olmuş “baban”, “kocan”, “çocukların” denilip naaşları gösterildiğinde, o bunlarla hiç ilgilenmez ve mütemadiyen her yerde Allah Resûlü’nü arayarak şöyle mırıldanır: “Resûlullah’a ne oldu?” Bir ara “İşte Resûlullah şurada.” denince, kendini O’nun önünde yere atar ve *كُلُّ مُصِيبَةٍ بَعْدَكَ جَلَلٌ* “Artık Sen (hayatta) olduktan sonra bütün musibetler hafif gelir yâ Resûlallah.” der.⁹ İşte Allah Resûlü kalb ve gönüllerde böyle yer etmişti.

Bir başka misal: Ufuk İnsan, semalar ötesinden davetiye almıştı ve 23 sene kader birliği yaptığı dostlarından artık ayrılacaktı. Bunun için de son günlerinde ashabının yanına biraz mahzun ve mükedder olarak çıkıyordu. O’nun bu hüznü hâli sahabeye oldukça dokunuyor olacak ki, Allah Resûlü hane-i saadetine girince her sinede âdeta hazan esintileri duyulmaya başlıyordu. Muaz b. Cebel, Allah Resûlü tarafından vazifelendirilip Yemen’e gönderilmişti.. gidip geliyor; giderken Efendimiz’in mesajlarını götürüyor ve gelirken de, çözüme arz edilmek üzere meseleler ve problemler getiriyordu. Son sefere çıkacağı zaman Allah Resûlü’nün yanına geldi. Duasını alıp ayrılacaktı. İki Cihan Serveri: “Git yâ

⁸ Saïd b. Mansûr, *Sünen*, 2/349; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 5/260; İbn Kesir, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 4/66.

⁹ İbn Hişâm, *es-Sîratü’n-Nebeviyye*, 4/50; Taberî, *Tarihü’l-ümem ve’l-mülûk*, 2/74; Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid*, 6/115.

Muaz; fakat dönüşünde ihtimal ancak benim mescidimi ve kabrimi ziyaret edebileceksin.” dedi. Muaz beyninden vurulmuşa dönmüş, kolu kanadı kırılmış, gözleri yaşlarla dolmuş ve âdeta orada yığılıp kalmıştı. Değil Yemen’e gitmek, yerinden kalkmaya dahi mecali kalmamıştı.¹⁰

Yine O, içtimaî hayata ait bütün problemleri tereyağından kıl çekme rahatlığı içinde halleden bir insandı. O’ndan 13 asır sonra gelen Bernard Shaw, şu sözleri ile bu gerçeği kabul eden yüzlerce karşı cephedekilerden sadece bir tanesi: “Problemlerin üst üste yığıldığı asrımızda bütün müşkil-leri bir kahve içme rahatlığı içinde çözen Hz. Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) beşer ne kadar muhtaçtır!” Fazilet odur ki onu düşman da itiraf eder.

Evet, beşer O’na döndüğü zaman, huzur ve itminana kavuşacak, gidip aydınlık ufuklara ulaşacak; derbederlikten, eyyâmın elinde oyuncak olmaktan, dünya ve ukbâ sefaletinden kurtulacak ve insanlık semasına yükselecektir. Aslında, bütün hasım güçlerin engellemelerine rağmen, bu ikinci dirilişin esintileri başladı bile. İşte Kur’ân:

يُرِيدُونَ لِيطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝ هُوَ الَّذِي
أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ

“Onlar ağızlarıyla Allah’ın nurunu söndürmek istiyorlar. Oysaki Allah nurunu tamamlamaktadır; kâfirler hoşlanmasalar da. O ki, elçisini hidayet ve hak din ile diğer bütün dinlere üstün kılmak için gönderdi; müşrikler hoş karşılamasalar da.”¹¹

Evet, Allah, dinini izhar edecek, muhtaç sine ve gönüller ona koşacak, onda huzura, itminana, emniyete kavuşacak

¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/235; Bezzâr, *el-Müsned*, 7/91-92; İbn Hibbân, *es-Sahih*, 2/414; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 20/121.

¹¹ Saf sûresi, 61/8-9.

ve daha dünyada iken cennetlere girmiş gibi olacaklardır. Bir dünyanın kâfir ve zalimleri, Asya'nın insanlığı istismar eden münafıkları ve içimizdeki gafiller istemeseler de, sikkeyi basan, tuğrayı elinde tutan ve peygamberlerce Sultanü'l-Enbiyâ olarak kabul edilen, o günde beş defa nâm-ı celîlini dünyaya ilân ettiğimiz Sultanlar Sultanı bir gün mutlaka bütün kalblere girecek ve herkesin sevgilisi, mahbubu, mergubu olacaktır!

O, aynı zamanda bir huzur insanıydı. Bizler kat'iyen biliyor ve inanıyoruz ki, O'nun getirdiği mesaj aynı zamanda bir huzur kaynağıdır.. ve tarih buna en büyük şahittir. İşte insanlığa yeniden bu huzuru tattırabilmenin yegâne çaresi, insanımıza O'nu ve O'nun getirdiği nuru tanıtabilmektir. Zira O, tanındığı nispette sevilecek ve o sevgi sayesinde cemiyetin çehresi değişecektir.¹²

Eskilerin “Dibâce” daha sonrakilerin “Mukaddime” ve yenilerin “Önsöz” dediği bir çerçevede içinde kısaca, Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve keremine istinat ederek, çeşitli yönleriyle anlatmayı planladığım İki Cihan Serveri ve Kâinatın İftihar Tablosu hakkında; fihristvari bir şeyler arz etmeye çalıştım.

Aslında O'ndan bahseden her söz güzeldir; güzel olmayan, ifade ve üslûba verilmelidir; ifade ve üslûpta bir kusur varsa o da tamamen bana aittir. Kâinatın Efendisi'ne ait olanlar ise sadece ve sadece güzelliklerdir.

¹² Hz. Ali (radiyallâhu anh), Peygamber Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) anlatırken şöyle derdi: مَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ “O'nun (üstün vasıflarını) bilerek sohbetinde bulunanlar, O'nu (her şeyden çok) severlerdi.” (Tirmizî, *menâkıb* 8; İbn Ebî Şeybe, *Musanef*, 6/328; Beyhâkî, *Şuabü'l'-iman*, 2/150)

GİRİŞ

ÂLEMLERE

RAHMET OLARAK

GÖNDERİLEN NEBİ

A. BEKLENEN ŞAFAK

Işığa hamile kapkaranlık bir dünya.. ve Nebi'nin zuhuru-
na az bir zaman kala müjde ve muştı dolu akisler var ufukta..
vicdanlarda tesiri o kadar fazla ki, birçok Mekkeli gelecek son
Nebi'yi anlatmakta.. tavsiyeler ve tavsiyeler: Zuhur eder etmez
hemen koşun O'na! Ve bütünleşin O'nun ruhuyla!¹³

Bütün bir beşeriyet canı dudağında ve herkesin umudu
gelecek son kurtarıcıda. Ana-babalar bu kurtarıcının kendi
nesillerinden olmasını istiyor.. ve birçoğu yeni doğan çocu-
ğuna “*Muhammed*” ismini veriyor...¹⁴

Fakat O, Hz. İbrahim'den İsmail'e intikalle gelen ve Abdül-
muttalip'ten Abdullah'a geçen bir altın silsileden gelecekti; ve
gönüller de bu kanaldan gelecek nuru bekliyordu. Hâdiseler
O'nun geleceğini haber veriyor; karanlığın koyulaşması, sö-
kün edecek şafağın yaklaştığını söylüyordu. O günkü insan-
lık, hayatı hayat yapacak olan gaye ve idealden mahrumdu.
İnsanların bütün yaptıkları işler, “*issiz çöllerde serap kovala-
mak gibiydi. Susayan onu su zanneder; nihayet ona vardığında
herhangi bir şey bulamaz.*”¹⁵

Duygu, düşünce ve davranışlar da bundan pek farklı de-
ğildi. “*Engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibi ki, onu dalga*

¹³ Örnek olarak bkz.: İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/161-162; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 1/529.

¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/169.

¹⁵ Nur sûresi, 24/39.

üstüne dalga kaplıyor; üstünde de bulut.. birbiri üstüne karanlıklar.. insan elini çıkarıp uzatsa, neredeyse onu dahi göremez.”¹⁶

Bu devrin adı “Cahiliye”dir. Ancak ilmin zıddı olan bir cehalet değil, iman ve inancın karşılığı olan küfrün müradifi cahiliyet...

O devre ait çirkinlikleri kapkara bir tablo hâlinde arz edip geçici de olsa ruhlarınıza karanlık bir perde germek istemem. Bâtılı şöyle-böyle tasvir, zihinleri idlâl eder. Ve bence buna sebebiyet de bir cürümdür. Fakat yine de, o devri anlatabilmek için az da olsa, o günün örf ve âdetlerinden bazılarını ve sadece bir işaret çerçevesinde temasta yarar görüyoruz; ta ki Allah Resûlü’nün, nasıl bütün kâinata bir rahmet olarak gönderildiği ve bu rahmetin gönderilişinin nasıl bir ilâhî lütuf olduğu daha iyi idrak edilmiş olsun!..

O’nun gelişi herkes için Cenâb-ı Hakk’ın en büyük lütfu ve en engin ihsanıdır. Bunun böyle olduğunu bizzat Rabbimiz anlatmaktadır:

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ
وَيُرَكِّبُهُمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

“İçlerinden, kendilerine Allah’ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden, münkerden) onları temizleyen ve onlara Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, mü’minlere büyük bir lütufta bulunmuştur.”¹⁷

Allah’ın (celle celâluhu) lütuf, ihsan ve keremine bakın ki, insanlara kendi içlerinden, özlerinden, onlarla aynı duygu ve aynı düşünceyi paylaşılan; hakka giden yolda onların rehber ve pişdârı olan; imama ihtiyaçları olduğunda önlerine geçebilen;

¹⁶ Nur sûresi, 24/40.

¹⁷ Âl-i İmrân sûresi, 3/164.

hatibe ihtiyaçları olduğunda minbere çıkabilen; emîre ihtiyaçları olduğunda tuğra basıp sikke kesen; kumandaya ihtiyaç duyduklarında, onları en mükemmel erkân-ı harplerden daha mükemmel idare eden bir nebi, bir elçi gönderdi.

Hıristiyanlıkta yanlış bir akide vardır. Onlar Hz. İsa'nın, insanlığın ilk günahını affettirmek için Cenâb-ı Hak tarafından feda edildiği inancını taşırlar. Yani onlara göre Rab, fedakârlıkta bulunmuş ve insanları affetmek için –hâşâ– kendi oğlu olan Mesih'i feda etmiştir. Dolayısıyla da Hz. İsa –onların yanlış itikatlarına göre– çarmıha gerilmiş ve Hz. Âdem'le başlayan, daha sonra da her insanın, daha doğarken, beraberinde getirdiği bu ilk günah böylece affedilmiştir. Bu, bir itikat olarak yanlış ve bazı tevillere açık yanları itibarıyla da dalâlettir. Ancak bu yanlış telakkinin anlattığı doğru bir telmih vardır, o da şudur:

Cenâb-ı Hak, insanların günahını bağışlamak; onları sapıklıkta, dalâlette, tuğyanda, azgınlıkta kendi başlarına bırakmamak için, en sevgili kulunu, Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem de maruz kalacağı şeyleri bildiği hâlde peygamber olarak göndermiştir. Ta ki şaşırıp yollarda kalmasınlar, kalıp da zayi olmasınlar.. insanlık semasına çıkıp kâmil birer insan olsunlar.. içlerinde derinleşip her an ruhlarında Allah'ı (celle celâluhu) duysunlar.. ve İbrahim Hakkı'nın ifadesiyle, Rabbilerini vicdanlarında kenzen bilsinler:

*“Sığmam dedi Hak arz u semaya
Kenzen bilindi dil madeninden.”*

Gönül öyle bir hazineler menbaıdır ki, dünyalara sığmayan Hak, her an en kıymetli bir cevher gibi orada kendini hissettirir. Kitaplar, zihinler, düşünceler, felsefeler, beyanlar,

sema, arz ve bütün mükevvenât Allah'ı (celle celâluhu) ihata edemez.. ve bunların hiçbirinin, O'nu ifadeye gücü yetmez. Ancak kalbdır ki, kısmen de olsa O'nu ifadeye tercüman olabilir. Evet, kalb öyle bir dildir ki, şimdîye kadar kulaklar, o dilin beyanı kadar parlak bir beyan duymamışlardır. Öyle ise insan, kalbinde yol almaya, aradığını orada aramaya ve Rabb'e erip O'nda fâni olmaya çalışmalıdır. Zaten Allah, Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ı onun için bizim aramıza göndermiştir.

Evet, O, insanlığa Allah'ın (celle celâluhu) âyetlerini okumak, fasıl fasıl mucizelerini gözler önüne sermek ve insana kendi mahiyetini öğretmek için gelmiştir. Evet O'nun sayesinde beşeriyet tabiat kirlerinden arınarak tertemiz hâle gelecek, bedene ait süfliyattan kurtularak kalb ve ruhun hayat derecesine yükselecekti.. ve yükseldi de. Evet, O, insanlara Kitap ve hikmeti talim edecek; insanlık da, Kitap ve hikmetin ışıktan dünyasında kendini bularak, ukbâlara uyanacak ve ebedîleşme yoluna girecekti; neticede öyle de oldu.

Bizim için çok mühim, bereketli ve feyiz dolu günler vardır. Bunlardan bazıları da mü'minlerin bayramı sayılır. Her hafta, cuma günü yaşanan bu bayram sevincini daha büyük çapta Kurban ve Ramazan Bayramlarında da yaşarız. Kurban Bayramı, Hz. İbrahim'in belli bir buudda fedakârlık yaptığı, Müslümanların da bütün samimiyetleriyle günahlarının affına yol aradıkları.. ve bu gayeye matuf, bazılarının Beytullah'a yüz sürüp, Arafat'ta vakfeye durdukları ve Muhammedî bir ruhla yalvarıp yakardıkları bir gündür. Ramazan ise, bir ay oruçla Rabb'e yaklaşma sevincini, yaşama sevincini paylaşmanın ifadesi zengin, dolgun ve bereketli bir bayramdır. Fakat bir bayram daha vardır ki, o, bütün insanlık, hatta bütün bir varlık âleminin bayramı sayılır; o da

Allah Resûlü'nün dünyayı teşrif buyurarak tenezzülen aramıza girip bizi şereflendirdiği gündür.. vilâdet-i Ahmediye'dir. Yani Cenâb-ı Hakk'ın, tıpkı bir güneş mahiyetinde yarattığı o Nur'u bir kandil gibi insanlık semasına astığı gündür. Evet, o Nur sayesinde bütün cahiliye karanlıkları yırtılmış ve âlem nura gark olmuştur. Bu da Cenâb-ı Hakk'ın cin ve ins'e en büyük bir lütfu ve büyük bir ihsanıdır.

B. KARANLIK BİR DEVRE

Tevhid akidesinin sarsıldığı her zaman dilimi karanlıktır. Zira semavat ve arzın nuru olan Allah inancının bütün sine- lere hâkim olmaması, ruh ve vicdanları simsiyah hâle getirir. Böyle bir kalb ve vicdanın eşya ve hâdiselere bakış keyfiyeti miyop ve bulanık olacağından, o insan kapkaranlık bir dün- yada, hep yarasalar gibi yaşayacaktır.

Din ve dine ait bütün esasların temelinden sarsılmış, semavî dinlerin de bizzat müntesipleri tarafından tahrif edilmiş olduğu bir dönemde, belki birkaç muvahhit, isimlendiremedikleri, bile- medikleri, dolayısıyla da yolunda kullukta bulunamadıkları bir Allah'a (celle celâluhu) inanıyorlardı; ama sesleri o kadar zayıf çıkıyordu ki, hiç mi hiç kimsenin dikkatini çekmiyordu.¹⁸

1. Cahiliyede Putperestlik

Bütün müşrikler Kâbe'ye doldurdukları putlarına kullukla övünüyor ve teselli oluyor, içlerinde az bilgisi olanlar ise, bu putları sadece Allah'a (celle celâluhu) yaklaşıtırcı birer vasıta olarak kabul ettiklerini söylüyorlardı. Bir âyette bu husus şöyle ifade edilmektedir: مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ “Biz onlara, sırf bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz (derler.)”¹⁹

Böylece, insanın fitratına bir önemli emanet olarak tevdi edilmiş olan kulluk duygusu, bir kere daha suiistimal edilmiş

¹⁸ Bkz.: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 2/238.

¹⁹ Zümer sûresi, 39/3.

oluyor, bir kere daha ihanete uğruyordu. Ağaca, taşa, toprağa, güneşe, aya, yıldızla kullukta bulunuyor; hatta helva ve peynir gibi yenecek nesnelere kendi elleriyle yaptıkları putlara bir süre tapıyor, sonra da karınları acıkınca bu şeyleri yiyorlardı.

Bu fersûde düşünceyi ve bu köhneleşmiş anlayışı Kur'ân-ı Kerim şöyle dile getirir:

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَنْتَبِتُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ شُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

“Onlar Allah’ı bırakıp, kendilerine ne zarar ne de fayda vermeyecek şeylere tapıyorlar ve: ‘Bunlar Allah katında bizim şefaathilerimizdir.’ diyorlar. De ki: ‘Siz Allah’a göklerde ve yerde bilemeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?’ Hâşâ! O, onların ortak koştukları her şeyden uzak ve yücedir.”²⁰

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ

“Dikkat et, hâlis din ancak Allah’ındır. O’nu bırakıp kendilerine birtakım dostlar edinenler: ‘Onlara, bizi Allah’a daha çok yaklaştırsın diye kulluk ediyoruz.’ (diyorlar). Şüphesiz ki Allah, ayrılığa düştükleri şeyde aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah, yalancı ve inkârcı kimseyi doğru yola iletmez.”²¹

Bir de bu sapık düşüncelerine mazeret arıyorlardı. En büyük mazeretleri de atalarını bu işleri böyle yapar bulmalarındı: وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا إِدْرَاكَ لَهُمْ اتَّبَعُوا مَا اتَّبَعُوا وَلَا يَحْتَسِبُونَ “Onlara (müşriklere), ‘Allah’ın indirdiğine uyun!’ denildiği zaman onlar, ‘Hayır! Biz atalarımızı üzerinde

²⁰ Yunus sûresi, 10/18.

²¹ Zümer sûresi, 39/3.

42 _____ İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur 1
bulduğumuz şeye uyarız.’ dediler. Atalarının akılları hiçbir
şeye ermemiş ve doğruyu bulamıyor iseler de mi?..”²²

2. Kız Çocuklarının Dramı

Cahiliye devrine ait bir başka kötülüğü de Kur’ân-ı Kerim
şöyle anlatır:

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ۖ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ
مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُنسِقُهُ عَلَىٰ هُونٍ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

“Onlardan biri kız ile müjdelendiği zaman, pek öfkeli ola-
rak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen müjdenin sevim-
sizliğinden dolayı kavminden gizlenmek ister. Onu, hakarete
katlanarak yanında mı tutacak, yoksa toprağa mı gömecek?
(Bunu düşünür durur.) Bak ne kötü hüküm veriyorlar!..”²³

Evet, onlardan herhangi biri, kız çocuğu olduğu bişare-
tini aldığı zaman, öfkeden yutkunup duruyor.. bu yüzden de
yüzü simsiyah kesiliyor ve bu acı müjdeden dolayı halkın içi-
ne çıkıp görünmekten de utanıyordu. O böyle bir haberi o
kadar kötü buluyordu ki, kaybolmak, gizlenmek, bir deliğe
girip saklanmak istiyor ve iki alternatiften birine katlanmak
zorunda olduğuna inanıyor, tereddütler içinde bocalıyor ve
bir karar veremiyordu: Ya cemiyet içinde düştüğü horluğa
katlanıp o çocuğu hayatta bırakacak veya şerefini temizle-
mek için (!) o kız çocuğunun vücudunu ortadan kaldıracaktı.

İşte kadın, cahiliye döneminde böylesine istihkar edili-
yordu.. ve bu istihkar, tezyif, terzil sadece cahiliye Araplarına
mahsus da değildi. Roma ve Sâsâni İmparatorluklarında da

²² Bakara sûresi, 2/170.

²³ Nahl sûresi, 16/58-59.

durum aynıydı. Bu itibarla denebilir ki; İslâm'ın, cahiliye Arapları arasındaki, kadınlık dünyasıyla alâkalı o müthiş tespit ve inkılâbı, aynı zamanda topyekün dünya kadınlığı adına, insanlık tarihinde eşi benzeri olmayan bir operasyondur.

Evet, ilk defa Kur'ân, bu tür canavarlığın önüne çıkıyor ve hangi sebeple ve ne şekilde olursa olsun çocukların öldürülmesini yasaklıyor: *وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ* “Fakirlik yüzünden çocuklarınızı öldürmeyin; sizin de onların da rızkını Biz veririz.”²⁴

Sanki Cenâb-ı Hak onlara şöyle diyordu: Çocuklarınızı niçin öldürüyorsunuz? Sizi de onları da rızıklandıran Benim. Görmüyor musunuz, zemin, binler sofralar hâlinde hazırlanıp sizin emrinize sunuluyor. Sema sizin imdadınıza koşuyor. Bulutları sizin için sevk edip oradan yağmur ve kar yağdıran, sonra da zemin yüzünde milyonlarca türde bitkiyi bitiren Benden başka kim olabilir? Bütün bunları gördüğünüz hâlde, hangi vicdan, hangi insaf ve hangi akılla rızık korkusuna düşüyor da çocuklarınızı öldürüyorsunuz? Sakın unutmayın; böyle yapanlar Allah'a (celle celâluhu) hiç mi hiç muhatap olma liyakatine eremeyecekler ama; bir gün o masumlar muhatap kabul edilerek, hangi cürümleri sebebiyle öldürdükleri kendilerine sorulacak ve evlâtlarını öldüren o zalimler de, bu zulümlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

İşte *وَإِذَا الْمَوْؤُودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ* “Diri diri toprağa gömülen çocuklara, ‘Suçunuz neydi, hangi günah sebebiyle öldürdünüz?’ diye sorulduğunda...”²⁵ mealiyle verdiğimiz âyet, o müthiş ürperticiliğiyle bize bu devrin ahlâkını anlatmaktadır.

²⁴ En'âm sûresi, 6/151.

²⁵ Tekvir sûresi, 81/8-9.

Bir gün bir sahabi, Allah Resûlü'nün huzuruna gelerek cahiliyeye ait bu canavarlığı şöyle dile getirmişti: "Yâ Resûlallah! Biz cahiliye devrinde kız çocuklarımızı diri diri gömerdik. Benim de bir kız çocuğum vardı. Annesine, 'Bunu giydir, dayısına götüreceğim.' dedim. (Kadın bunun ne demek olduğunu bilirdi. Ciğerpâresi, evlâdı biraz sonra bir kuyuya atılacak ve orada çırpına çırpına can verecekti. Ne var ki, kadının böyle bir canavarlığın önüne geçme hak ve salâhiyeti yoktu. Yapabileceği tek şey, için için ağlayıp gözyaşı dökmektir.) Hanımım dediğimi yaptı. Çocuk hakikaten dayısına gideceğini zannediyor ve cıvı cıvı koşuyordu. Elinden tutup daha önce kazdığım bir kuyunun yanına getirdim. Ona kuyuya bakmasını söyledim. O tam kuyuya bakayım derken, sırtına bir tekme vurdum ve onu kuyuya yuvarladım. Fakat her nasılsa, eliyle kuyunun ağzına tutundu. Bir taraftan çırpınıyor, diğer taraftan da: 'Babacığım üzerin tozlandı.' deyip elbisemi silmeye çalışıyordu. Buna rağmen bir tekme daha vurdum ve onu diri diri toprağa gömdüm."

Adam bunu anlatırken Allah Resûlü ve yanındakiler hiçkırığa hiçkırığa ağlıyorlardı. Orada oturanlardan birisi: "Be adam, Resûlullah'ı hüzün içinde bıraktın!" deyince, Efendimiz, adama: "*Bir daha anlat!*" dedi. Adam hâdiseyi bir kere daha anlattı. İki Cihan Serveri'nin gözlerinden süzülen yaşlar mübarek sakalından aşağıya akıyordu.²⁶

Allah Resûlü hâdiseyi tekrar ettirmekle sanki şunu anlatmak istiyordu: "İşte siz İslâm'dan evvel böyleydiniz. Tekrar tekrar anlattırdım ki, İslâm'ın size kazandırdığı insanlığı bir kere daha hatırlamış olarsınız!"

Bu acılardan acı misalde görüldüğü gibi, o gün insanlık müthiş bir buhran geçiriyordu; her gün çölün karanlıklarında

²⁶ Dârimî, mukaddime 1.

binbir fezâyiin yanında bir de derin derin çukurlar kazılıyor ve nice masum çocuk onların içinde can veriyordu. Beşer, vahşette sırtlanları çoktan geride bırakmıştı. Dişsiz olanın hakk-ı hayatı yoktu ve mutlaka bir dişlinin keskin dişleri arasında paralanmaya mahkûmdu. Cemiyet bunalımlar içindeydi. Bu bunalımlara “Dur!” diyecek kimse de yoktu.

Tam bugünlerde varlığın ille-i gâiyesi olan O, insanların içinden ayrılıyor; ümmetinin daha sonra “Nur Dağı” diyeceği “Hira Mağarası”na çekiliyor ve gözleri ufuklarda kurtuluş şafakları bekliyordu. Herhâlde o esnada başını secdeye koyuyor, saatlerce yalvarıyor ve Rabbinden insanlığı kurtaracak bir halaskâr talep ediyordu. Buhârî ve Müslim’de bu hâdise anlatılırken *فَيَبْحَثُ فِيهِ* tabiri kullanılır. Bu tabir kendini ibadete vermek, inzivaya çekilmek mânâlarına gelir. Evet, Allah Resûlü bazen günlerce Mekke’ye dönmüyor ve orada kalıyordu. Ancak azığı bittiğinde geliyor ve yetecek kadar azık alıp tekrar gidiyordu.²⁷

O, herhâlde bir taraftan varlığı, varlığın perde arkasını, hilkati ve hilkatin gayesini; diğer taraftan da, şirazeden çıkmış insanlığı, onun ürperten hâlini ve yürekler acısı melâlini düşünüyordu...

3. Değişen Değerler

Evet, cemiyet öyle bir hâle giriftar olmuştu ki, bütün insanî değerler ters yüz edilmiş, faziletler ayıp, ayıp ve kusurlar ise birer fazilet gibi itibar görmeye başlamıştı. Canavarlık alkışlanıyor ve insanlık horlanıyordu. Kurtlar çoban olmuş, çalım çakıyor; koyunlar bu merhametsiz çobanların elinde

²⁷ Buhârî, *bed’ü'l-vahy* 3; Müslim, *iman* 252.

inim inim inliyordu. Fuhuş, zina, ahlâksızlık öyle yaygınlaşmıştı ki, çoğu kimse babasını bilmiyor ve tanımıyordu. Hasep ve nesep bütün bütün kuruyup gitmişti. İçki ve kumar hiç de ayıp sayılan şeyler değildi. İhtikâr normal bir hâdise gibi değerlendiriliyor, çeşit çeşit spekülâsyonlarla insanlığın kanını emmek mârifet ve akıllılık sayılıyordu.

İşte bütün bu olup bitenlere “Dur!” diyecek bir “İksir Sözlü”-ye ihtiyaç vardı. İhtiyaç o derece şiddetli idi ki, birden Rahmet ihtizaza geldi ve derken Efendiler Efendisi’nin risalet vazifesiyle gönderilmesine bâdi oldu ve O’nun gelişyle birden her şey değişiverdi. Evet, dev şair Ahmed Şevki’nin de dediği gibi:

وَلَدَ الْهَدَىٰ فَالْكَائِنَاتُ ضِيَاءٌ وَفَمَ الزَّمَانِ تَبَسُّمٌ وَنَاءٌ

“Hidayet doğdu, kâinat bütünüyle ışık oldu.

Artık zamanın dudaklarında tatlı bir tebessüm ve sena var.”

Karanlık olan zaman ve mekân, Hz. Muhammed Aleyhis-selâm’ın getirdiği ışıkla, tebessüm eden bir gül demeti hâline geliverdi ki seneler sonra, hicret esnasında Medine halkı O’nu karşılarken:

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ نَيْبَاتِ الْوَدَاعِ
وَجَبَّ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَا دَعَا لِيهِ دَاعٍ

“Seniye-i Veda’dan bir Ay doğdu. Her dua ve davette bulunan, dua ve davette bulunduğu müddetçe üzerimize şükür vacib oldu.”²⁸ bütün bu duyguları dile getiren nağmelerle karşılayacaklardı. Evet, işte tertemiz nâsiyeliler, tertemiz ağzlarıyla bu tertemiz nağmeleri terennüm ediyorlardı.

²⁸ İbn Kesir, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 3/197; 5/23; İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 8/129.

C. NÜBÜVVETİNDEN EVVEL DE

O (sallallâhu aleyhi ve sellem)

BİR NEBİ GİBİ YAŞAMIŞTI

1. Emniyet İnsanı

O'nun çocukluk, gençlik ve olgunluk dönemlerinin hepsi, peygamberliğinin mukaddimesi, basamakları ve merdivenleri mahiyetindeydi. Öyle ki, O'nu tanıyanların birçoğu risaletini ilân eder etmez hemen O'na inanıp teslim olmuşlardı.

Zira O, hayatında bir kere dahi yalan söylememişti. Ve işte bu insan, şimdi Allah'tan (celle celâluhu) bahsediyor ve peygamber olduğunu söylüyordu. En küçük meselelerde dahi hilâf-ı vaki söylemeyen bir insan nasıl olur da böyle büyük ve ulvî bir meselede yalan söyleyebilirdi?²⁹ Bu asla mümkün değildi. İşte o günün insanı böyle düşünüyor, herkes olmasa bile inat ve hasedi terk edenler derhal imana geliyorlardı. Yaşadığı devir, evet, cahiliye devriydi. Fakat bu isim O'nun hususî zamanının dışında kalanların yaşadığı hayata verilen bir isimdi. Yoksa O hiçbir zaman cahiliye devrini yaşamamıştı. O, emin bir insandı.. O'nu herkes de böyle kabul ediyordu. Öyle bir emindi ki; sözgelimi sefere çıkmayı düşündünüz, hanımınızı bir yere bırakmanız lâzım geldi. Gidip hiç tereddüt etmeden Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) bırakabilirdiniz.. siz gelinceye kadar kaşını kaldırıp ona

²⁹ Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 3.

bakmayacağına kat'iyen şüpheniz olmazdı. Malınızı birisine teslim etmeyi mi düşündünüz? Hiç tereddüt etmeden gidip Muhammedü'l-Emîn'e teslim edebilirdiniz.. edebilirdiniz de malınızın zerresine dahi zarar gelmeyeceğine inanırdınız. Bir mesele hakkında sözün en doğrusunu öğrenmek mi istiyordunuz? Hemen doğruluğun andelîb-i zîşanı o sadakat timsaline koşar, O'nu dinler, O'ndan işittiklerinize göre hüküm verir ve O'nun beyanlarını her işinizde esas kabul ederdiniz; zira O, hayatında bir kere dahi olsa yalan söylememiştir.

Delil mi istiyorsunuz? İşte O, Safâ tepesine çıkmış ve etrafını çeviren insanlara soruyor: “*Şu dağın arkasından bir ordu, size hücum etmek üzere geliyor dersem bana inanır mısınız?*” Herkes bir ağızdan “Evet inanırız. Çünkü senin hiç yalan söylediğini duymadık.”³⁰ diyor. Bunu söyleyenler arasında Ebû Leheb gibi din düşmanları da vardır. Ancak hepsi de O'nun doğruluğunu tasdik ve güvenilirliğini teslim etmektedir.

O, daha anne karnında iken babasını kaybetmişti; beş-altı yaşına vardığında da annesini kaybetti. Bunun üzerine O'nu dedesi Abdülmuttalib himayesine aldı.. derken sekiz yaşına henüz basmıştı ki dedesi de vefat etti. Sanki kader O'nu, her şeyden tecrit ediyor ve bütünüyle Allah'a (celle celâluhu) teslim olmaya hazırlıyor gibiydi. O'na el uzatabilecek bütün hâmler teker teker gidiyor ve nur-u tevhid içinde ehadidet sırrının zuhuruyla doğrudan doğruya ve fiilen Cenâb-ı Hakk'ın himayesi ihtar ediliyordu. O, “Kelime-i Tevhid” ve “Hasbünallah” cümlesini ta baştan vicdanında duyarak söylemeliydi. Onun için de, zâhirî esbâbın bütünüyle devre dışı kalması gerekiyordu. Ve öyle de oldu...

³⁰ Buhârî, *tefsir* (111) 1-2; Müslim, *iman* 355-356.

Allah'ın (celle celâluhu) kulu mânâsına gelen “Abdullah”, emin ve doğru kadın mânâsına gelen “Âmine” O'nun dünyaya gelmesine sebep ana ve babaya ait isimlerdi. Evet O, emniyet doğuran, emniyetin emanetçisi bir kadından dünyaya geliyordu. Risaletten evvel ubûdiyetle serfiraz olan bu şeref-i nev-i insanın babasının adı da “Allah'ın kulu” mânâsını taşıyordu. Bunlar rastlantı değildir; değildir zira bunları takdir buyuran Allah'tır (celle celâluhu).

2. O, Yetim Büyüdü

O, yetim olarak büyüdü. İleride yükleneceği çok ağır bir yük, büyük bir vazife vardı. Ve ona şimdiden hazırlanması gerekiyordu. Tevekkülün zirvesinde, bütün güçlüklerle göğüs gerebilecek bir yapıda yetişmeliydi. Zenginliğin şımarttığı ve ya sefaletin, yoksulluğun tamamen pısrıklaştırdığı bir insan olmaktan Allah (celle celâluhu) O'nu korudu. Ve hayatının her safhasında itidal ve istikameti muhafaza eden, ifrat ve tefritten uzak bir insan olarak yetişmesini temin etti.

Bir liderin, bu türlü sıkıntılı günlerden geçmesi çok mühimdir. Yetimliğin ne demek olduğunu bilmelidir ki, raiyetine şefkatli bir baba gibi davranabilsin. Fakirliği tatmış olmalı ki, idaresi altındakilerin durumunu idrak edip onlara öyle muamele etsin. İşte Allah Resûlü'nün yüce ahlâkı içinde bir nüve hâlinde bulunan, yetime ve fakire el uzatma, onları görüp gözetme hasleti, yaşadığı bu hayatın suyu, toprağı ve havasıyla besleniyordu. Sonra O, zirvelere çıktığı zaman da bu ilk hâlimden hiç mi hiç taviz vermeden ve hayatı boyunca yaşama tarzını değiştirmeden dümdüz yaşamış, benzeri olmayan bir şahsiyettir. Ömrünce yetimi azarlamadı ve isteyeni boş çevirmedi. Zira bunu O'na bizzat Cenâb-ı Hak talim ve emir buyurmuştu:

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ۖ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ۖ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ۖ
فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۖ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۖ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۖ

“O seni yetim bulup barındırmadı mı? O seni hayrette bulup hidayet etmedi mi? Seni fakir bulup, zengin etmedi mi? Öyle ise yetimi hor görme. Dilenciye azarlama. Rabbinin nimetini de anlat da anlat.”³¹

Ben ne zaman bu sûreyi okusam, babam senelerce önce vefat etmiş olmasına rağmen yine de onu bir şefaatchi gibi Allah Resûlü’ne arz eder ve beni de kapısından kovmaması için o büyük ruha: “İşte kapında bir yetim! Ne olur, bu yetimi kovma kapından!” derim.

a. Abdülmuttalib’in Yanında

Abdülmuttalib, O’ndaki peygamberlik nurunu çok önceden sezmişti. O’nunla beraber geçen günleri hep bereketli ve yümünlü geçiyordu. O’nu büyüklerin meclislerinde oturuyor, O’na izzet ve ikramda bulunuyordu.³² O’nda insanlığın kurtuluşunu görüyordu. Allah Resûlü’nün bakışlarında bir derinlik vardı ki, bir başkasında bu bakışlardaki derinliği görmek mümkün değildi. Belki de atalarından peygamber olduğu rivayet edilen Lüey, kendi neslinden böyle bir peygamber geleceğini müjdelemiş ve Abdülmuttalib bu müjdeye istinaden Allah Resûlü’nün peygamber olacağını keşfetmiş veya hissetmişti. Hatta denebilir ki bundan dolayı torununu çok aşırı şekilde seviyor ve O’nu kendi gözünden bile kıskanıyordu. Vefat edeceği an, bu dev adam, Muhammed’ini bir daha bağrına basıp sevemeyeceğinden hıçkırığa hıçkırığa ağlamıştı.

³¹ Duhâ sûresi, 93/6-11.

³² İbn Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye*, 1/127.

Düşünün ki; Ebrehe ordusu karşısında sarsılmayan ve sene-lerce süren Ficar harpleri esnasında dünya kadar düşman ka- bilelerle yaptığı savaşlarda gözü dahi nemlenmeyen bu bü- yük insan, kutlu torunundan ayrılacağı mülâhazasıyla bir çocuk gibi hiçkırı hiçkırı ağlıyordu. Böylece Abdülmuttalib vesayeti de bitiyor demektir. Evet o da son vasiyetini yapı- rak gözlerini hayata yumdu. Artık bundan böyle O “Dürr-i Yektâ”yı Ebû Talib himayesine alacaktı.

b. Ebû Talib’e İntikal

Ebû Talib sözünde durdu. Allah Resûlü’nü kırk seneye yakın himaye etti ve O’na muzahir oldu. O’nun bu iyiliği kar- şılıksız kalmadı. Cenâb-ı Hak da O’na Hz. Ali (radiyallâhu anh) gibi evlât nasip etti. Her nebinin nesli kendinden devam ediyordu. Hâlbuki Allah Resûlü’nün nesli, Hz. Ali’den devam edecekti. Hatta Efendimiz’e isnat edilen böyle bir rivayet ol- duğu da söylenmektedir.³³

Hz. Ali (radiyallâhu anh), İki Cihan Serveri’nin vilâyet yönünü temsil ediyordu. Bu itibarla o bütün velilerin ser- tacı sayılır. Kıyamete kadar gelecek bütün tarikat erbabi- nin, bütün ricalin takdirle yâd edip inkıyat edeceği, sultan- lar sultanı, Şâh-ı Merdân, Haydar-ı Kerrâr, Damad-ı Nebi, Aliyyü’l-Murtaza; Ebû Talib’e, Allah Resûlü’ne karşı göster- diği mürüvvetin bir hediye ve bir karşılığı gibiydi.

Ebû Talib de babası Abdülmuttalib gibi sadece zâhirî bir sebepten ibaretti. O’nu asıl himaye eden ve yetiştiren Cenâb-ı Hak’tı. Allah (celle celâluhu) bir taraftan o müm- taz şahsiyeti nebi olma seviyesine yükseltirken, diğer taraftan

³³ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 3/43.

cemiyeti, O'nu kabul edebilecek kıvama getiriyordu. Gün geçtikçe, O'nun nübüvvetine olan işaretler netleşiyor ve Hz. Muhammed Aleyhisselâm, herkesin konuştuğu ve herkesin yakından tanıdığı bir insan olarak hep gündemdeki muallâ yerini muhafaza ediyordu.

D. YOLCULUKLARI

1. Şam Yolculuğu ve Rahip Bahîra

Siyer kitapları Allah Resûlü'nün ilk yolculuğunu amcası Ebû Talib'le ve henüz on iki yaşında iken yaptığını naklederler. Bu yolculuk Şam'a yapılmaktadır. Kervan bir yerde konaklar; Allah Resûlü de kervana gözcü olarak bırakılır. Diğerleri istirahata çekilmek üzere bir hana yerleşirler. Bazılarının, yanlışlıkla "Buhayra" dedikleri rahip Bahîra, gelmekte olan bu kervanı seyrederken dikkatini çeken bir hâdise olmuştur. Kervanın üzerinde bir bulut vardır ve bulut, sürekli kervanı takip etmektedir. Kervan durunca durmakta, yürüyünce de harekete geçmektedir.

Bunun üzerine Bahîra kervanda bulunan herkesi yemeğe davet eder. Daha önceleri kervanlarla hiç ilgilenmeyen Bahîra'nın bu davranışı herkesi şaşırtmıştır. Efendimiz hariç herkes bu davete icabet eder. Fakat rahip gelenler içinde aradığını bulamamıştır. Bunun üzerine kervanın başında kimse'nin kalıp kalmadığını sorar. Aldığı cevap üzere O'nu da çağırır. Daha O'nu görür görmez, hükmünü verir. Ve Ebû Talib'e O'nun kim olduğunu sorar. "Oğlum" deyince de, Bahîra buna pek inanmak istemez, zira onun tespitlerine göre bu O'dur. O'nun babası, henüz O doğmadan vefat etmiş olmalıdır. Ve daha sonra Ebû Talib'i bir kenara çekip, bu yolculuktan vazgeçmesini tavsiye eder. Çünkü ona göre Yahudiler haset insanlardır. Bu çocuğun simasından O'nun son peygamber

olduğunu anlayabilirler ve kendilerinden olmadığı için de O'na bir kötülük düşünebilirler mülâhazasıyla, Ebû Talib'e: "Sen bu yolculuktan vazgeç." der. Ebû Talib denileni yapar.. bir mazeret bulup kervandan ayrılır ve Mekke'ye geri döner.³⁴

Bahîra, hakikati söylüyordu. Fakat bilemediği bir husus vardı. O, Allah'ın (celle celâluhu) himayesindeydi ve O'nu hayatının sonuna kadar Allah (celle celâluhu) koruyacaktı ki, *وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ* yani "Ey Habibim! Allah seni (iç ve dış mihrakların şerrinden) koruyup muhafaza edecektir."³⁵ âyeti de bunu ifade etmektedir. Evet, Rabbi, O'na böyle diyordu.. ve dediğini de yerine getirecekti...

2. Şam'a İkinci Seyahat

İki Cihan Serveri, ikinci seyahatini de yirmi beş yaşlarında yapar. Bu defa da Hz. Hatice'nin gönderdiği kervanın başındadır ve onunla iş ortaklığı yapmaktadır. Bu seyahatinde de Bahîra ile karşılaşır. Rahip iyice ihtiyarlamıştır. Allah Resûlü'nü görünce de bir hayli sevinir. Zira o, hep böyle bir günü beklemişti. Allah Resûlü'ne: "Sen peygamber olacaksın. Ah keşke Senin nübüvvetini ilân ettiğin güne yetişebilsem, yetişebilsem de ayakkabılarını taşısam ve sana hizmet edebilsem." demişti.³⁶ O, o günlere yetişemedi; fakat bu kabullenmenin, ona ahirette çok şey kazandırdığı kesindi; muhakkaktı.

3. Herkes O'nu Bekliyordu

O'nu bekleyen ve O'nu müjdeleyenlerin sayısı sadece bir iki kişiye münhasır değildi, bunlar çoktu ve Zeyd b. Amr

³⁴ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 1/319-322.

³⁵ Mâide sûresi, 5/67.

³⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/353; 6/506.

da bunlardan biridir. Aşere-i Mübeşşere'den meşhur sahabi Said b. Zeyd'in babası ve Hz. Ömer'in amcası olan Zeyd, hanîflerdendi. Bu zat, putlardan yüz çevirmiş ve onların hiçbir fayda ve zarara muktedir olamayacaklarını haykırmış, tulûa beş dakika kala gurûb edenlerden biriydi. Bunun da bişaretleri olmuştu ve en mühimi de şu sözleriydi: "Ben bir din biliyorum ki onun gelmesi çok yakındır; gölgesi başınızın üzerindedir. Fakat bilemiyorum ki ben o günlere yetişebilecek miyim?"

Zeyd, bir esintiden müteessir olmuş ve vicdanı hakka karşı tamamen uyanmış biriydi; bir olan Allah'a (celle celâluhu) inanıyor ve O'na teslimiyetini arz ediyordu. Ancak ne inandığı Allah'a, "Allahım" diyebiliyor, ne de O'na nasıl ibadet edeceğini bilebiliyordu.

Sahabe-i kiramdan Âmir b. Rebia, bize şunu naklediyor: "Zeyd b. Amr'dan işittim, bir gün şöyle diyordu: 'Ben Hz. İsmail'in, sonra Abdülmuttalib'in soyundan gelecek bir nebi bekliyorum. O'na yetişebileceğimi zannetmiyorum; ama iman ediyor, tasdik ediyor ve kabul ediyorum ki, O, hak nebidir. Eğer senin ömrün olur da O'na yetişirsen, benden O'na selâm söyle! Sonra da, sana O'nun şemâilinden haber vereyim de sakın şaşırma!' dedi. Ben de 'Buyur anlat.' dedim. Devam etti: 'Orta boyludur. Ne çok uzun ne de çok kısadır. Saçları tam düz de değildir, kıvrıkcık da değildir. İsmi Ahmed'dir. Doğum yeri Mekke'dir. Peygamber olarak gönderileceği yer de burasıdır. Ancak daha sonra kavmi, O'nun getirdikleri, onların hoşlarına gitmediğinden, O'nu Mekke'den çıkaracaklardır. O, Yesrib'e (Medine) hicret edecek ve getirdiği din oradan yayılacaktır. Sakın ondan gafil olma! Ben diyar diyar dolaştım ve Hz. İbrahim'in dinini aradım. Bütün konuştuğum Yahudi ve Hıristiyan âlimleri bana,

(senin aradığın daha sonra gelecek) dediler ve hepsi de bana biraz evvel sana anlattığım şeyleri anlattılar ve sözlerinin sonunu da şöyle bağladılar: O, son peygamberdir ve O'ndan sonra da bir daha peygamber gelmeyecektir.’ ”

Âmir b. Rebia devam ediyor: “Gün geldi ben de Müslüman oldum. Allah Resûlü’ne, Zeyd’in dediklerini bir bir anlattım. Selâmını söyleyince toparlandı ve Zeyd’in selâmını aldı. Ardından da şöyle buyurdu: *Ben Zeyd’i Cennet’te eteklerini sürüye sürüye yürürken gördüm.*”³⁷

Varaka b. Nevfel bir Hıristiyan âlimiydi ve Hz. Hatice’nin de akrabasıydı. Allah Resûlü’ne ilk vahiy gelmeye başladığında, Hatice Validemiz (radıyallâhu anhâ) durumun ne olduğunu öğrenmek için ona gelmiş ve Varaka’dan şu cevabı almıştı: “Yâ Hatice! O doğru sözlü bir insandır. Gördüğü, nübüvvetin ilk başlangıcında görülmesi gerekenlerdir. O’na gelen Namus-u Ekber’dir. Hz. Musa’ya ve Hz. İsa’ya (aleyhi-messelâm) da o gelmiştir. Yakın zamanda O, peygamber olacaktır. Eğer o günlere yetişebilirim, ben de O’na iman eder ve mutlaka muzahir olurum.”³⁸

Abdullah b. Selâm ise bir Yahudi âlimiydi. İslâm’a girişini bizzat kendisinden dinleyelim: “*Allah Resûlü Medine’ye hicret edince herkes gibi ben de görmeye gittim. Etrafında birçok insan vardı. Ben içeriye girdiğimde mübarek dudaklarından şu sözler dökülüyordu: ...أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعَمُوا الطَّعَامَ...* “Önünüze gelene selâm verin ve yemek yedin...” O’nun sözlerindeki büyüye ve çehresindeki derinliğe vurulmuştum. Hemen orada şehadet getirip Müslüman oldum. Çünkü O’nda gördüğüm sima ancak bir peygamberde olabilirdi.”³⁹

³⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 2/298 vd.; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/615.

³⁸ Buhârî, *bed’ü’l-vahy* 3.

³⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/451.

Abdullah b. Selâm (radiyallâhu anh) mühim bir şahsiyetti. İbn Hacer'in "İsâbe" de kaydettiğine göre, Hz. Yusuf'un neslinden geliyordu.⁴⁰ İtibarlı bir insandı. Onun şahitliği biz-zat Kur'ân'da tebcil ediliyor ve delil getirme sadedinde anlatılıyordu: *قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفَرُونَ* "De ki: Hiç düşündünüz mü; şayet bu, Allah katından ise ve siz de O'nu inkâr etmiş-seniz, İsrailoğullarından bir şahit de bunun benzerini görüp inandığı hâlde, siz yine de büyüklük taslamışsanız (haksızlık etmiş olmaz mısınız?) Şüphesiz Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez."⁴¹

Âyette zikredilen Benî İsraili şahit, Abdullah b. Selâm'dır. Her ne kadar bazı müfessirler, bu sûrenin Mekkî oluşunu nazara alarak zikredilen şahsın Hz. Musa (aleyhisselâm) olacağını söylemişlerse de,⁴² bu âyetin Medenî olduğu görüşü daha kuvvetlidir. Yani Ahkâf sûresi Mekkî olmakla beraber sadece bu âyet Medenîdir ve Abdullah b. Selâm'dan bahsetmektedir.⁴³

4. Neden İnanmadılar?

Aslında Yahudi ve Hıristiyanlardan bazıları, Allah Resûlü'nü çok iyi bilip tanıyorlardı. Ama kin ve hasetleri inancalarına mâni oluyordu. Hem bu tanıma, o kadar kesin ve netti ki inanmak için sadece Allah Resûlü'ne bir kere bakmaları yeterliydi. Zira onlar, Allah Resûlü'nü bütün şekil ve şemâiliyle tanıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim bu hakikate şöyle işaret etmektedir:

⁴⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/118.

⁴¹ Ahkâf sûresi, 46/10.

⁴² Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 26/9.

⁴³ Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 26/12.

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Kendilerine kitap verdiklerimiz, O’nu öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırılar. (Buna rağmen) onlardan bir grup, bile bile gerçeği gizler.”⁴⁴

Âyette, bizzat Allah Resûlü’nün ismi zikredilmeyip de “O’nu” denmesi işaret ediyor ki, Ehl-i Kitap bütünüyle, son gelecek peygamber kastedilerek “O” dendiğinde hep Tevrat ve İncil’de adı geçen Zât’ı anlıyorlardı. O da, hiç şüphesiz ki, Hz. Muhammed Aleyhisselâm’dı ve O’nu öz evlâtlarından daha iyi tanıyorlardı.

Hız. Ömer (radıyallâhu anh), Abdullah b. Selâm’a sorar:

– Allah Resûlü’nü öz evlâdın gibi tanıyor muydun?

Cevap verir:

– Öz evlâdımdan daha iyi tanıyordum.

Hız. Ömer, ikinci defa “Nasıl?” diye sorunca da şu cevabı verir: “Evlâdım hakkında şüphe edebilirim. Belki beni hanımım kandırmıştır. Fakat Allah Resûlü’nün son peygamber olduğundan zerre kadar şüphem yoktur.” Bu cevap Hız. Ömer’i öyle sevindirir ki, kalkar ve Abdullah b. Selâm’ın başından öper.⁴⁵

a. Kiskançlık ve Haset

Evet, onlar Allah Resûlü’nü çok iyi tanıyorlardı. Fakat iman başka, tanımak daha başkadır. Tanıyor, ama iman edemiyorlardı. Kiskançlıkları ve hasetleri imanlarına mâni oluyordu.

⁴⁴ Bakara sûresi, 2/146.

⁴⁵ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-azim*, 1/195; Suyûtî, *ed-Dürü’l-mensûr*, 1/357; Ebu’s-suûd Efendi, *İrşadü akli’s-selim*, 1/176.

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى
الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

“Ne zaman ki, onlara Allah katından, yanlarında bulunan (Tevrat)’ı doğrulayıcı bir kitap (Kur’ân) geldi ki, daha önce küfredenlere karşı nusret talebinde bulunup dururlarken, o bildikleri (Kur’ân) kendilerine gelince, onu inkâr ettiler, artık Allah’ın lâneti, inkârcıların üzerine olsun.”⁴⁶

Bu âyetle de Cenâb-ı Hak, onların, Allah Resûlü’nü kabul etmemelerindeki gerçek sebebi anlatıyordu. Bütün mesele son gelen nebinin Yahudi olmamasıydı. Eğer Allah Resûlü, Yahudilerin içlerinden çıkmış olsaydı, hiç şüphesiz davranışları daha farklı olabilirdi.

Nitekim Abdullah b. Selâm (radiyallâhu anh), Allah Resûlü’ne gelerek: “Yâ Resûlallah, beni bir yere saklayın ve Medine’de ne kadar Yahudi âlimi varsa hepsini çağırın! Sonra da onlara beni ve babamı nasıl tanıdıklarını sorun! Muhakkak cevapları müspet olacaktır. Sonra da ben, saklandığım yerden çıkıp Müslümanlığımı ilân edeyim.” teklifinde bulunmuştu. Allah Resûlü de bu teklifi kabul buyurmuşlardı. Derken Abdullah b. Selâm, evin bir yerine gizlendi. Gelen Yahudi âlimleri yerlerini aldılar. Efendimiz sordu: “Siz Abdullah b. Selâm’ı ve babasını nasıl bilirsiniz?” Cevap verdiler: “O ve babası bizim aramızda en âlim ve en şerefliilerdendir.” Allah Resûlü: “O beni tasdik ederse, siz ne dersiniz?” dediğinde ise: “İmkânı yok, asla böyle bir şey olamaz!” dediler. Tam o esnada da Abdullah b. Selâm (radiyallâhu anh) saklandığı yerden çıktı. Şehadet getirip Efendimiz’in peygamberliğini tasdik etti.

⁴⁶ Bakara sûresi, 2/89.

Şaşırıp kaldılar ve biraz önce söyledikleri övücü ifadeleri geri alarak: “O bizim en şerlimiz ve en şerlimizin oğludur.” dediler. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu iki-yüzlülerin, huzurunda daha fazla kalmasına izin vermedi.⁴⁷

Bu hâdise de açıkça ispat ediyor ki, Yahudiler Allah Resûlü'nü bilip tanıyorlardı. Ancak peşin hükümlü ve sabit fikirli olmaları, onları imandan alıkoyuyordu.

Selmân-ı Fârisî (radiyallâhu anh) de bu mevzuda tek başına bir delildir. Önceleri Mecûsi idi; ama hak dini bulabilme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Sonra Hıristiyanlığı gördü; kiliseye kapandı. İntisap ettiği rahipten, vefat edeceği sırada kendisine bir rahip tavsiye etmesini istedi; o da ona, bilip itimat ettiği bir başka rahibi tavsiye etti. Böylece pek çok kimşenin yanında kaldı. Nihayet son dakikalarını yaşayan bah-tiyar bir rahipten de aynı talepte bulununca, bu Hıristiyan âlimi ona şu tavsiyede bulundu:

“Evlâdım, şu anda sana tavsiye edebileceğim hiç kimse kalmadı. Ancak, son gelecek nebinin zamanı iyice yaklaştı. O, İbrahim'in Hanif dini üzere gelecek, İbrahim'in hicret ettiği yerden zuhur edecek; ancak başka bir yere hicret edip orada yerleşecek. O'nun nebi olduğuna dair açık deliller vardır. Gidebilirsen oraya git. O, sadaka yemez. Hediye kabul eder ve iki omuzu arasında nübüvvetine delil bir hâtem vardır.”

Gerisini kendisinden dinleyelim:

“Rahibin haber verdiği yere gitmek için bir kervan araştırdım. Nihayet böyle bir kervan buldum ve onlara, ücret karşılığı beni de götürmelerini söyledim. Kabul ettiler. Ancak, Vâdi'l-Kurâ'ya gelince zulmedip beni köle diye bir yahudiye

⁴⁷ Buhârî, *enbiyâ* 1; *menâkıbu'l-ensar* 45.

sattılar. Bulduğum yerde hurma bahçelerini görünce, herhâlde burası bana rahibin haber verdiği yer, dedim ve orada kaldım. Sonra da birgün Benî Kurayza yahudilerinden biri gelip beni bu adamdan satın aldı ve Medine'ye götürdü. Orada hurma bahçelerinde çalışıyordum. Allah Resûlü'nden hiçbir haber alamamıştım. Yine günlerden bir gün ağaca çıkmış hurma topluyordum.. ve sahibim olan yahudi de ağacın altında oturuyordu. Biraz sonra onun amca çocuklarından bir yahudi çıkageldi. Öfkeli bir hâlde: 'Allah kahretsin, bütün millet Kuba'ya gidiyor. Mekke'den gelen bir adam peygamberliğini ilân etmiş ve onlar da O'nun peygamber olduğunu zannediyorlar!.' dedi. Heyecandan titremeye başladım. Nerede ise ağaçtan sahibimin üzerine düşecektim. Hızla ağaçtan indim ve adama: 'Ne diyorsun? Ne diyorsun? Bu nasıl bir haber?' demeye başladım. Sahibim benim bu heyecanımı görünce elinin tersiyle bana şiddetli bir tokat atarak: 'Sana ne bu işten? Sen işine bak!' dedi. Ben de: 'Hiç.. sadece ne olduğunu öğrenmek istemiştim.' dedim. Tekrar ağaca çıktım. Akşam olunca neyim varsa topladım ve Kuba'ya gittim. Allah Resûlü ashabıyla beraber oturuyordu. 'Siz fakir insanlarsınız, ben de sadaka verecek yer arıyordum. Şunları size sadaka olarak getirdim, buyurun yiyin.' dedim. Allah Resûlü yanındakilere; 'Siz yiyin.' dedi. Kendisi hiç dokunmadı. İçimden: 'İşte rahibin dediği birinci işaret.' dedim. Ertesi gün yine gittim ve, 'Bu sadaka değil, hediyedir, buyurun yiyin.' dedim. Allah Resûlü ashabını buyur edip kendisi de yedi. 'İkinci işaret de tamam.' dedim.

Ashabdan biri vefat etmişti. Allah Resûlü de cenazede bulunmuş ve Bakîü'l-Garkad'a (Medine Mezarlığı) gelmişti. Yanına varıp selâm verdim. Sonra da arkasına geçtim ve

sırtındaki nübüvvet mührünü görmeye çalıştım. Niyetimi sezmişti.. zaten omuzları da açıldı.. ve nübüvvet mührünü de görmüştüm. Üçüncü işaret de aynen rahibin senelerce önce anlattığı gibiydi. Kendimi tutamadım, hemen sarılıp mührü öpmeye başladım. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem); ‘Dur bakalım!’ dedi. Çekildim. Karşısına oturup, başımdan geçenleri bir bir anlattım. Çok sevinmişti. O’na anlattıklarımın ashâbı tarafından da duyulmasını istemişti...”⁴⁸

Evet, inat ve hasedi bırakıp O’na bakanlar O’nu buldu ve O’na vuruldu. Dünle-bugün arasında keyfiyet bakımından zerre kadar fark yoktur. Bugün de binler-yüz binler, O’nun hakkaniyetini görüp tasdik etmekte ve O’nun son resûl olduğunu bütün dünyaya haykırmaktadırlar. Ancak, yine dünle bugün arasında fark olmayan bir husus da, inat ve temerrüdü terk edemeyenlerin, O’nun risaletini bildikleri hâlde kabullenemeyişleridir...

b. Rekabet Hissi

Muğîre b. Şu’be anlatıyor: “Ebû Cehil’le beraber oturduk. Allah Resûlü geldi ve bazı şeyler anlatarak tebliğde bulundu. Ebû Cehil, küstahça: ‘Yâ Muhammed! Eğer bunları öbür tarafta tebliğ ettiğine dair şahit aramak için yapıyorsan, hiç yorulma, ben sana şehadet ederim, şimdi beni rahatsız etme!’ dedi. Allah Resûlü bizden ayrıldı. Ben Ebû Cehil’e sordum: “Hakikaten O’na inanmıyor musun?” Cevap verdi: “Aslında biliyorum ki, O peygamberdir. Fakat Hâşimîlerle eskiden beri aramızda bir rekabet var. Onlar, rifâde, sikâye bizde diye övünüp duruyorlar. Bir de peygamber de bizden, derlerse işte ben buna dayanmam.”⁴⁹

⁴⁸ İbn Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye*, 2/41-47.

⁴⁹ İbn İshak, *es-Sîre* 4/191; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255-256.

Kureyş toplanıp kafa kafaya verdi ve Allah Resûlü'ne göndermek üzere Utbe b. Rebia'da karar kıldılar. Utbe gidip O'nu ikna edecek ve davasından vazgeçirecekti. Bu zat, o günün entel sınıfından ve Arap edebiyatına vâkîf, varlıklı bir insandı. İki Cihan Serveri'nin yanına vardı ve kendince mantık oyunları yapmaya çalışarak O'na sordu: "Yâ Muhammed! Sen mi hayırlısın, yoksa baban Abdullah mı?" Efendimiz bu soruya cevap vermedi. Hayır, belki de ahmağa en güzel cevap olan sükût ile karşılık verdi. Utbe devamla: Eğer onun senden daha hayırlı olduğunu kabul ediyorsan, muhakkak o, senin şu anda tahkir ettiğin ilâhlara taptı. Yok, eğer kendini ondan daha hayırlı görüyorsan, o zaman konuş da anlattıklarını ben de dinleyeyim.

Allah Resûlü sordu: "Diyeceklerin bitti mi?" Evet, dedi Utbe ve sustu. İki Cihan Serveri diz çöktü ve Fussilet sûresini başından itibaren okumaya başladı. 13. âyet olan:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَتُمُودٍ⁵⁰ âyetine gelince, Utbe dayanamadı. Sıtmalı gibi titriyordu. Ellerini Allah Resûlü'nün mübarek dudaklarına götürdü. Takati kalmamıştı. 'Sus yâ Muhammed! İnandığın Allah aşkına sus!' dedi ve kalkıp gitti.

Mekke büyükleri neticeyi bekliyordardı. Ebû Cehil, Utbe'nin gelişini hiç beğenmemişti. Yanındakilere, 'Gittiği gibi dönmüyor.' dedi. Utbe doğruca evine gitti. Dinlediği âyetler onu yıldırım çarpar gibi çarpmıştı.. ve biraz sonra da şeytana akıl öğreten adam Ebû Cehil gelip kapıya dayanmıştı. Utbe'nin iman etmesinden korkuyor ve hemen hâdisenin üzerine gitme lüzumuna inanıyordu.. ve Utbe'nin zayıf tarafını çok iyi biliyordu. Onu gururundan vuracaktı. Harekete geçti ve şöyle dedi:

⁵⁰ "Eğer yüz çevirirlerse sen şöyle de: 'Ben, sizi Âd ve Semûd halklarını çarpan kasırga gibi bir kasırganın geleceğini bildirerek uyarıyorum.' "

– Yâ Utbe, duydum ki Muhammed sana fazla iltifat etmiş. Orada sana ziyafet vermiş, yedirmiş, içirmiş. Sen de bu iltifata dayanamayıp O'na iman etmişsin. Halk arasında söylenenler bunlar... Utbe öfkeleni. Damarı kabardı. 'Benim O'nun yemeğine ihtiyacım olmadığını hepimiz biliyorsunuz. Aranızda en zengin benim. Fakat Muhammed'in söyledikleri beni sarsıtı. Çünkü okuduğu şiir değildi. Kâhin sözüne ise hiç benzemiyordu. Ne diyeceğimi bilemiyorum. O, sözü doğru bir insandır. O'nun okuduklarını dinlerken Âd ve Semûd'un başına gelenlerin bizim de başımıza geleceğinden korktum...⁵¹

c. Başka Sebepler

Aslında bu itiraflar sadece bir iki kişiye münhasır değildi. Umumî vicdanda kanaat hep aynıydı. Fakat korku, tama', hırs ve inat gibi menfî tesirler inanmalarına mâni oluyordu.. evet, hem de bildikleri hâlde inanamıyorlardı.

İşte, Kur'ân-ı Kerim, hem onların bu hâlini anlatma hem de Efendimiz'i tesliye makamında şöyle buyuruyor:

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

“Onların söylediklerinin, seni üzeceğini elbette çok iyi biliyoruz. Doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar, fakat zalimler, bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar.”⁵²

Onlar sana çeşitli isnatlarda bulunuyorlar. Onların bu isnatları da seni üzüyor. Sakın, o bedeninin altında kalıp ezilmişlerin ve alışkanlıklarını terk edemeyen nefsinin zebunu tali'sizlerin dedikleri ve söyledikleri seni üzmesin. Hem aslında onlar seni bizzat yalanlamıyorlar. Evet, onların hiçbiri kalkıp da sana

⁵¹ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/61-64; İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 2/130-132.

⁵² En'âm sûresi, 6/33.

yalan isnat edemiyor. Çünkü onlar da biliyorlar ki, sen yalan söylemekten müberrasin. “Emîn” ismini sana veren onlardır. Bunların akılsızlıklarına bak ki, sana isnat ettikleri şeylere inanmadıkları hâlde, kendi akıl ve muhâkemelerine rağmen, böyle bir şeye cüret ediyorlar. Öyleyse üzölmene ne gerek var!

Evet, üzölmesi gereken birisi varsa, o da dünya ve ukbânın dizginlerini elinde tutan bir Zât’a karşı hem de ışığın etrafında durdukları hâlde, istifade menfezlerini açıp istifade edemeyenlerdir.

E. BEKLENEN VE MÜJDELENEN PEYGAMBER

1. İbrahim'in (aleyhisselâm) Duası, İsa'nın (aleyhisselâm) Müjdesi

Bir gün ashabdan biri Allah Resûlü'ne: "Yâ Resûlallah, biraz kendinizden bahseder misiniz?" der. Cevabının bir kısmında, Allah Resûlü şöyle buyurur: أَنَا دَعْوَةُ إِبْرَاهِيمَ، وَبُشْرَى عِيسَى "Ben, İbrahim'in duası ve Hz. İsa'nın muştusuyum."⁵³

Kur'ân-ı Kerim iki ayrı âyetiyle bu hususa temas eder:

1. Hz. İbrahim (aleyhisselâm) şöyle dua etmiştir:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Rabbimiz! Onlara kendi içlerinden, Senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara Kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir elçi gönder. Yegâne Azîz ve Hakîm Sensin."⁵⁴

2. Hz. İsa'nın (aleyhisselâm) müjdesi:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ
مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا
هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

⁵³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/262; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 8/175; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/656.

⁵⁴ Bakara sûresi, 2/129.

“Hatırla ki, Meryem oğlu İsa, ‘Ey İsrailoğulları! Ben size Allah’ın benden evvelki Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak gönderdiği peygamberiyim.’ demişti. Fakat o, kendilerine apaçık deliller getirince ‘Bu, aşikâr bir büyüdür.’ dediler.”⁵⁵

Evet, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), sürpriz olarak ortaya çıkmış biri değildir. O daha gelmeden asırlarca önce haber verilen ve gelmesi bütün cihan tarafından beklenen bir nebidir.

O’nun nübüvvetine en büyük delil, mucizeliği ebedî olan Kur’ân-ı Kerim’dir. Evet, Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’da yüzlerce âyet, İki Cihan Serveri’nin hak nebi olduğunu dile getirmektedir. O’nu bütünüyle inkâr edemeyen bir kişinin, Efendimiz’in risaletini inkâr etmesi asla mümkün değildir. Ancak biz başlı başına müstakil bir mevzu olan o hususa şimdilik girmeyeceğiz. Zaten yeri geldikçe, peyderpey delil olarak müracaat ettiğimiz âyetleri arz ederken, bu mevzu da kısmen anlatılmış olacaktır.

2. Tevrat’ın Müjdeleri

Biz bu bölümde, yüzlerce defa tahrife uğramasına rağmen, içinde hâlâ Allah Resûlü’ne işaret ve işaretler taşıyan, Tevrat, İncil ve Zebur’dan bazı kısımları nakletmek istiyoruz. Meselenin tafsilatını, mevzu ile doğrudan alâkalı müstakil eserlere ve bilhassa, Hüseyin el-Cisr’in “Risale-i Hamîdiye”sine havale ederek, burada sadece mühim gördüklerimizden bazılarını arz edeceğiz.

⁵⁵ Saf sûresi, 61/6.

a. Fârân Dağları

1944 senesinde Londra’da basılan Tevrat’ın Arapça tercümesinden bir âyet: وَأَشْرَقَ مِنْ سَاعِيرٍ، وَاشْتَعْلَنَ مِنْ جِبَالٍ فَآزَانَ “Allah insanlığa Sînâ’da teveccüh etti. Sâîr’de tecellî buyurdu. Fârân dağlarında zuhur edip kemaliyle ortaya çıktı.”⁵⁶

Yani Allah’ın (celle celâluhu) rahmeti ve insanlığa olan merhameti, ihsanı, Hz. Musa’nın (aleyhisselâm) Cenâb-ı Hak’la mükâlemeye bulunduğu Sînâ’da zâhir olmuştur. Bu rahmet, o devrede Hz. Musa’ya verilen nübüvvettir. Sâîr, Filistin’dir. Orada Cenâb-ı Hakk’ın rahmeti vahiy yoluyla gelip Hz. İsa’yı ve çevresindekileri bürümüştür. Aynı zamanda Hz. Mesih, Rabb’in tecellîlerine mazhar büyük bir peygamberdir. Çocukları tecellî ile zuhuru birbirine iltibas ettiklerinden bu meselede de karışıklığa düşmüşlerdir. Evet, onda tecellî eden nefha-i ilâhîdir. Fârân dağlarında ise, Cenâb-ı Hak, sırr-ı ehadîyet ve makam-ı ferdiyetle zuhur etmiştir. Fârân Mekke’dir. Çünkü Tevrat’ın başka bir yerinde, Hz. İbrahim’in, oğlu İsmail’i Fârân’da bıraktığı anlatılmaktadır. Öyleyse, Tevrat’ta geçen Fârân’dan maksat Mekke’dir. Sırasıyla bu âyette üç nebiden bahsediliyor. Bunlardan birincisi Hz. Musa, ikincisi Hz. İsa (aleyhisselâm), üçüncüsü ise Son Peygamber, İki Cihan Serveri Hz. Muhammed Mustafa’dır (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Tevrat’taki âyetin devamında şu ifadeler var:

وَمَعَهُ أَلُوفٌ الْأَطْهَارِ، فِي يَمِينِهِ سِنَّةُ النَّارِ “O’nun yanında binlerce tertemiz, pırlantamışal ashabı olacaktır. Ve sağ elinde ateşten iki ağızlı balta bulunacaktır.” Bu ibareden, O’nun cihada memur olacağı anlaşılmaktadır.

⁵⁶ Tesniye, Bâb: 33, Âyet: 2.

Malumdur ki Allah Resûlü, vahyin bidayetinde Hira dağında bir mağaraya çekilir ve orada kendini tefekkür ve ibadete verir. İlk vahiy bu dağda gelmişti.⁵⁷ Fârân eğer Mekke değilse başka neresi olabilir ki, oradan İslâm dini gibi bir din zuhur edip şarka-garba yayılmış olsun. Dünyada böyle bir yer mevcut olmadığına göre, Tevrat'ta geçen Fârân, Mekke'ye işaretir. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi, Tekvin'in 21. âyetinde geçen ve Hz. İsmail'in yerleştiği yeri anlatan وَسَكَنَ بَرِيَّةَ فَارَانَ "Fârân'da yerleşti." ifadesi, dediğimizi ispatlayan en büyük ve en açık bir delildir. Aksini iddiaya da kimsenin gücü yetmeyecektir. Bu mevzuda yapılan itirazlar ilmiîlikten uzak, indî mülâhazalardır. Hele âyetin sonundaki ashab ve cihada memur olmaya işaret eden kısımlar hiçbir tereddüt ve şüpheye meydan vermeyecek şekilde, o zâtın Hz. Muhammed Aleyhisselâm olduğunu göstermektedir.

b. Hz. İsmail Soyundan

Tevrat'tan ikinci âyet: وَسَوْفَ أَفِيْمُ لَهُمْ نَبِيًّا مِثْلَكَ مِنْ بَيْنِ إِخْوَتِهِمْ، Cenâb-ı Hak, Tevrat'ın bu âyetinde Hz. Musa'ya hitaben şöyle demektedir: "Onlar için (İsrailoğullarının) kardeşleri arasında senin gibi bir peygamber çıkaracağım, sözlerimi O'nun ağızına koyacağım ve O'na emrettiğim her şeyi onlara söyleyecek."⁵⁸

19. âyet de bunu tamamlar mahiyettedir:

وَمَنْ لَمْ يُطِعْ كَلَامَهُ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِهِ بِاسْمِي فَأَنَا أَكُونُ الْمُنْتَقِمَ مِنْ ذَلِكَ

"Benim ismimle söyleyeceği sözlerine itaat etmeyenlerden bizzat Ben intikam alacağım."

⁵⁷ Buhârî, bed'ü'l-vahy 3.

⁵⁸ Tesniye Bâb: 18, Âyet: 18.

Bu âyetteki İsrailoğulları'nın kardeşi tabiriyle Hz. İsmail'in soyundan gelecek bir peygambere işaret edilmektedir ki, Hz. İsmail'in neslinden geldiği bilinen tek peygamber, Efendimiz Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dır. Ayrıca O da Hz. Musa (aleyhisselâm) gibi bir şeriatla gelecektir. Diğer taraftan, bu âyette gelecek peygamberin "ümmî" olacağı belirtilmektedir.

İtaat etmeyenlerden alınacak intikam ise, dine ait müeyyidât ve ukûbat olmak gerektir ki, bu da ancak İslâm dininde vardır.

Tevrat'ta zikri geçen bu peygamberin Hz. İsa ve Hz. Yûşa (aleyhimesselâm) olma ihtimalleri ise kat'iyen mümkün değildir. Zira bu peygamberler İsrailoğullarındandır. Ayrıca birçok meselede Hz. İsa (aleyhisselâm) yeni herhangi bir hüküm getirmemiş, sadece Hz. Musa'ya (aleyhisselâm) ittiba etmiştir. Hz. Yûşa'nın ise Hz. Musa'ya benzemediği gün gibi âşikârdır. Çünkü o yeni bir şeriatla gelmemiştir. Hâlbuki *إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا* "Doğrusu Biz size hakkınızda şahitlik edecek bir Peygamber gönderdik. Nasıl ki, Firavun'a da bir peygamber göndermiştik."⁵⁹ âyeti de Hz. Musa ile Efendimiz arasındaki benzerliği beyan etmektedir. Aslında daha ötesinde bir delile de ihtiyaç yoktur.

c. Diğer Özellikleri

Tevrat'tan üçüncü âyet: Abdullah b. Amr b. Âs, Abdullah b. Selâm ve Kâ'bu'l-Ahbâr (radıyallâhu anhüm) ki, bunların üçü de geçmiş kitapları en iyi bilen insanlar olarak şöhret yapmış zatlardır. Kendi devirlerinde, o günkü kadar tahrife uğramamış Tevrat'ta şöyle bir âyet bulunduğunu naklediyorlar:

⁵⁹ Müzzemmil sûresi, 73/15.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِزْرًا لِأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي
 سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكَّلَ لَيْسَ بِقَطِّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا سَحَابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ
 وَلَكِنْ يَغْفُو وَيَعْفُرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعُرْجَاءَ بَأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“Ey Nebi! Biz seni şahit, müjdeleyici, uyarıcı ve ümmîlere sığınak olarak gönderdik. Sen Benim kulum ve elçimsin. Sana “Mütevekkil” adını verdim. O haşin ve kaba değildir. Çarşılarda yüksek sesle bağıırıp çağırmaz. Kötülüğe kötülükle mukabele etmez. Affeder, bağışlar. Allah O’nunla eğri bir milleti ‘Lâ ilâhe illâllah’ demek suretiyle doğrultuncaya kadar O’nun ruhunu kabzetmez.”⁶⁰

Şimdi düşünelim: Tevrat’taki bu hitap kimedir? Derinlemesine bir tahlile ihtiyaç dahi duymadan, âyetin zâhirî mânâsı bu hitabın gelecek bir peygambere ve peygamberler içinde bizzat Hz. Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) yapıldığını göstermektedir. O, bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberdir. Ve bu mevzuda sanki âyet O’na şöyle demektedir:

Seni bütün insanlığa, doğru yolu müjdeleyici ve onları eğri yolun encâmından da sakındırıcı bir beşîr ve nezîr olarak gönderdim. Sen fenalıklara göğsünü gerecek ve insanların, gidip Cehennem çukurlarına düşmelerini engelleyeceksin. Aynı zamanda bu eğri büğrü, dolambaçlı yollarda karanlık içinde kalmışlara, bir ışık olacak ve ellerinden tutup, onları Cennet’e ve Cemalullah’a kavuşturacaksın.

Seni cahiliye devrinin ümmî cemaatine bir hırz, bir sığınak olarak gönderdim. Sana uyandıkları zaman korunacak ve kollanacaklar.. ve yine Sana dayandıkları müddetçe varlıklarını sürdürebilecekler...

⁶⁰ Buhârî, büyü 50; tefsir (48) 3; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/174.

Sen Benim kulum ve resûlümsün. –Evet, bizler de Tahiyat’ımızda hep O’nun kulluğunu ve risaletini dile getiriyoruz– Ben sana “Mütevekkil” adını koydum. Cihan senin karşına dikilse ve sen de onlarla yaka paça olmak zorunda kalsan, yine zerre kadar sarsıntı geçirmezsin. Evet, her peygamberin kendine göre bir tevekkül ufku vardır. Ama sen bu hususta bir başkasın. Onun içindir ki, Ben sana “Mütevekkil” dedim.

Sonra da hitap gayba dönüyor ki buna “iltifat” diyoruz:

“O öfkeli, etrafını kıran bir nefret insanı değildir. Aksine O bir edep, vakar, ciddiyet ve temkin insanıdır. O, sokaklarda bağırıp çağırılmaz. Çünkü bu tür dikkat çekme gayreti, bir zaaf ve bir gurur alâmetidir ki, O böyle mezmum sıfatlardan münezzehtir ve müberradır.”

Kötülüğe asla kötülükle mukabele etmez. Bir bedevi gelir, cübbesinden tutup sarsar ve küstahça “Hakkımı ver!” derdi de sahabeyi çıldırtan bu türlü hareketler, o şefkat âbidesini tebessüm ettirir ve “*Bu adama istediğini verin!*” buyururdu.⁶¹ Evet O, en affedilmez suçları dahi affederdi. Yeter ki o mevzuda, şeriatın emirlerine muhalefet söz konusu olmasın. Düşünün bir kere, kendisine bunca kötülük yapan Mekkelilere, hem de her şeyi yapabileceği o gün ne demişti: “*Gidiniz, hepiniz hürsünüz!*”⁶²

Eğri bir yolda ve cahiliye hayatı yaşayan insanlar, O’nun getirdiği nurla istikametlerini elde edecekleri âna kadar Allah (celle celâluhu) Habibini yanına almayacaktı ve almadı da. O’nun Refîk-i A’lâ’ya yükselişi, din tamamlanıp O’nun vazifesi sona erince olacaktı. Yetiştirdiği insanlar, hakkıyla O’nu

⁶¹ Buhârî, *farzu’l-humus* 19; edeb 68; Müslim, *zekât* 44.

⁶² İbn Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye*, 5/74; Taberî, *Tarihu’l-ümem ve’l-mülûk*, 2/161; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 9/118.

temsil edecek seviyeye gelince, O, insanlar arasından ayrılıp Hakikî Dost'un huzuruna gidecekti. Çünkü dünyaya ait vazifesi ancak o zaman bitmiş olacaktı.

Evet, Tevrat O'nu böyle anlatıyordu, O da vakti gelince hayat-ı seniyyeleriyle bunu temsil ediyordu. Doğrusu orada anlatılanlar, bizzat Allah Resûlü'nün yaşadığı hayat tarzıydı. Öyleyse Tevrat'ın bahsettiği bu şanı yüce nebi kimdi? Tarihte bu anlatılanlara denk hayatı olan bir başkası var mıydı? Elbette ki hayır! Öyle ise bahsedilen insan ancak Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dı..!

3. İncil'in Müjdeleri

a. Faraklit

Yuhanna İncili'nden bir âyet: *"Mesih: 'Ben, benim ve sizin Rabbinize gidiyorum. Ta ki size Tevil'i getirecek olan Faraklit'i göndersin.'* dedi."⁶³

Faraklit, hakkın ruhu, hak ile bâtlı birbirinden tamamen ayıran mânâlarına gelir. Evet, Allah Resûlü, hakkın ruhudur. Çünkü ölü kalbler ancak O'nun getirdiği hak ile hayat bulmuştur. O, insanların hidayete ermesi için kendini feda edercesine bir mücadele vermiştir ki; hak ile bâtlın birbirinden ayrılması, ancak böyle bir mücadele ve mücahede sonucu vuku bulmuştur. İşte Hz. Mesih'in haber verdiği bir Faraklit gelmiştir. O da Allah'ın (celle celâluhu) son elçisi İki Cihan Güneşi Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Yuhanna İncili, 14. bab, 15 ve 16. âyetlerde şöyle deniyor:

"Eğer beni seviyorsanız, emirlerimi tutarsınız. Ben Rabb'e yalvaracağım ve O size başka bir tesellici, hakikat ruhunu (Faraklit) verecektir; ta ki daima sizinle beraber olsun."

⁶³ Bâb: 14.

Şimdi de sırasıyla şu âyetlere bakalım:

“Faraklit, öyle bir Ruhu’l-Kudüs’tür ki, Rab O’nu benim ismimle (yani peygamber olarak) gönderecektir. O size her şeyi öğretecek ve benim size söylediklerimi de tekrar hatırlatacaktır.”⁶⁴

“Faraklit geldiğinde benim için şahitlik edecektir ve siz de bana şahitlik edersiniz.”⁶⁵

“Ben size hakkı söylüyorum. Benim gitmem sizin için hayırlıdır. Çünkü ben gitmezsem Faraklit size gelmez. Ama ben gidersem O’nu gönderirim.”⁶⁶

“Faraklit geldiğinde bütün âlemi, hataları sebebiyle kınar ve onları terbiye eder.”⁶⁷

İncil’in ilk gelişi İbranice’dir. Daha sonra Yunanca’ya tercüme edilmiştir. Bizim elimizdeki Arapça tercümeler ise, Yunanca’dan yapılan tercümelerdir. “Faraklit” ismi, Yunanca’ya yapılan ilk tercümelerde geçtiği için, İbranice asıllarında bu kelimenin karşılığı nedir onu bilemiyoruz. Faraklit, Yunanca bu kelimenin Arapça karşılığıdır. Yani ta’rib yoluyla Arapça’ya girmiştir. Ancak biz sadece bu kelime üzerinde durup meselemizi ona bina etmeyeceğiz. Belki, İncil’de müjdelenen gelecek nebinin bütün hususiyetlerinin Efendimiz’de tahakkuku görmeye çalışacağız:

Peygamber âşığı bir zatın sözlerini serlevha edelim.. evet, Mevlâna Hazretleri ne güzel söyler:

آن سر پیغمبران بحر صفا
بو ذکر غزو صوم واکل او

بود در انجیل نام مصطفی
بود ذکر حلیها وشکل او

⁶⁴ Yuhanna, Bâb: 14, Âyet: 26.

⁶⁵ Yuhanna, Bâb: 15, Âyet: 26-27.

⁶⁶ Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 7.

⁶⁷ Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 8.

“Mustafa’nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sıfatları
İncil’de vardı

O ki peygamberlerin reisi ve bir bahr-i safâydı
Hilyesi, şemâili, gazveleri, orucu ve yemesi
Hep teker teker İncil’de bulunmaktaydı.”

b. Âlemin Reisi

Yuhanna İncili, Bâb: 14, âyet 30’da şöyle denmektedir:

“Mesih şöyle dedi: Artık ben sizinle çok söyleşmem. Çünkü bu âlemin reisi geliyor. Bende asla O’nun nesnesi yoktur...”

Zebur, 72. bâb, 8. âyet ve devamında şöyle deniyor:

“O denizden denize ve nehirden zeminin müntehasına kadar saltanat sürecektir. Çöl ahali O’nun huzurunda diz çöküp düşmanları toprak yalayacaklardır. Tarşış’in ve Adaların melikleri peşkeş (bâc) getirip, Şeba ve Şeba melikleri hediye takdim edecekler. Cümle melikler dahi O’na secde ve hep taifeler O’na kulluk edeceklerdir. Zira feryat eden fakire ve bîçâre ile yardımcısı olmayana O necat verecektir. Muhtaç ve fakire merhamet edip fukaranın canlarını halâs edecektir. Canları zulüm ve zorbalıktan kurtaracak, onların kanı kendi nazarında kıymetli olacaktır. Yaşayacaktır ve O’na Şeba, altınından verecektir. Ve O’nun için daima dua edip, O’nu hergün senâ edeceklerdir. İsmi ebedî olup, ismi güneş durdukça bâki kalacak ve adamlar O’nunla mübarek olacaklar. Milletlerin cümlesi O’na ‘Mübarek’ diyecekler.”

Yukarıda da temas ettiğimiz gibi, biz bu mevzua sadece istitradî olarak ve bir fikir vermek gayesiyle girdik. Meselenin daha fazla tafsilatına da girecek değiliz. Ancak şu kadarını ilâve etmeden de geçemeyeceğiz:

Haset ve kin, iliklerine kadar işlemiş bazı Yahudi ve Hıristiyanların dünden bugüne bütün tahrif gayret ve çabalara rağmen yine de eldeki mevcut Tevrat ve İncil’de Allah Resûlü’nün peygamberliğiyle alâkalı bir hayli işaret ve bîşaret bulmak mümkündür. İnşâallah, ileride tali’li tarihçilerimizin gayretiyle, Tevrat, İncil ve Zebur’un en az tahrife uğramış nüshaları bulunabilirse, zannediyorum hiçbir tevil ve tefsire ihtiyaç kalmadan Allah Resûlü’ne çok sarih işaretler bulunduğu, en âmi insanlar tarafından dahi görülecektir. Belki, Hıristiyanlığın tasaffi edeceğini haber veren hadislerde,⁶⁸ bu mânâyâ da işaretler vardır.

Diğer taraftan, Tevrat ve İncil’de bizzat Allah Resûlü ve O’nun ashabından bahsedildiği de Kitap ve Sünnet’le sabittir.⁶⁹ Dolayısıyla, bunu inkâra kalkışmak sapıklık ve küfürdür.

⁶⁸ Örnek olarak bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *iman* 244, 245, 246, 247.

⁶⁹ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ “Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o Elçi’ye, o Ümmî Peygamber’e uyarlar...” (A’râf sûresi, 7/157)

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وَجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرَزَعٍ أُخْرِجَ سَطْحَاءُ فَاذْرَهُ فَاسْتَعْلَطُوا فَاسْتَوَى عَلَى سَوْفِهِمْ يُغِيبُ الرَّاعِ لِيُعِيطَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا “Muhammed Allah’ın resûlüdür. O’nun beraberindeki mü’minler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler. Sen onları rükû ederken, secde ederken, Allah’tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Onların âlâmeti, yüzlerindeki secde izi, secde aydınlığıdır. Bunlar, Tevrat’taki sıfatları olup İncil’deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirlere de öfkelenirir. İşte böylece Allah, onlar gibi iman edip makbul ve güzel işler yapanlara bir mağfret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (Fetih sûresi, 48/29)

Ayrıca bkz.: Buhârî, *büyük* 50; *tefsir* (48) 3; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/174. Tafsilat için bakınız: Süyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ*, 1/26-44.

F. O AYRI BUUDLARIN İNSANIDIR

Günümüzün zavallı insanı, nice değer ölçülerini kaybettiği gibi, peygamberlere ve özellikle de peygamberler sultanı Hz. Muhammed Aleyhisselâm'a karşı, bakışı, tavrı, düşüncesi de tamamen alt-üst olmuş durumda. Oysaki O'nu, herhangi bir insan gibi beşerî kriterlerle değerlendirmemiz kat'iyen doğru değildir. Hatta mümkün de değildir. Zira O, yeryüzünü yeniden dizayn etmek ve insanlığa yeni ufuklar açmak üzere müstesna bir ruh ve müstesna kabiliyetlerle donatılarak gönderilmiş bir insandır.. ve O'nu takdir bizim kriterlerimizi aşar. Bu itibarla, kim ne anlatırsa anlatsın O'nu tam anlatmış olamaz. O'nu en iyi anlayanlardan biri olan Hassan b. Sabit'in:

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلَكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ

“Ben sözlerimle Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) övmedim. Fakat O'nunla sözlerimi methettim.”⁷⁰ dediği gibi, bütün güzel sözlere güzellik kazandıran, o sözler içindeki O'nun yâd-ı cemîlidir. Yoksa bizim ifadelerimizin O'na kazandıracağı hiçbir şey yoktur. Küçük tasarruflarla aynı sözü Ebû Temmâm da⁷¹ kullanır.. asrın büyük mütefekkir de Kur'ân için aynı sözleri söyler:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْآنَ بِكَلِمَاتِي وَلَكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْآنِ⁷²

⁷⁰ Ziyaeddin el-Mevsilî, *el-Meselü's-sâir*, 2/357; Kalkaşandî, *Subhu'l-A'şâ*, 2/321.

⁷¹ Ziyaeddin el-Mevsilî, *el-Meselü's-sâir*, 2/357; Kalkaşandî, *Subhu'l-A'şâ*, 2/321.

⁷² “Kur'ân'ın hakâik-i i'cazını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim; belki Kur'ân'ın güzel hakikatleri benim tabiratlarımı da güzelleştirdi, ulvileştirdi.” (Bediüzzaman, *Mektubat*, 28. Mektup, 7. Mesele, 4. Sebep)

Bütün bunlar bir ölçüde aynı duygu ve aynı düşünceyi paylaşmanın neticesidir. Hepsi de ilhamlarını aynı kaynaktan almış ve aynı şeyleri, ayrı ibarelerle söylemiş kimselerdir; bazısının mücmel bıraktığını diğeri tafsil edip açıklamış; bazı- sı daha şairâne gitmiş ama hep aynı mihver etrafında dönüp durmuşlardır. Aynı şekilde bizler de, her yönüyle tahdis-i nimet olan, O'na ümmet olmanın ayrıcalığını yaşıyor ve coşkunluğumuzu haykırıyoruz: Rabbimiz'e ne kadar hamd ve şükretsek azdır ki, bizleri en büyük bir nimetle serfiraz kılmış ve Hz. Muhammed Mustafa'ya (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmet eylemiştir. Bu bir fazl-ı ilâhîdir. O fazlını istediğine ve istediği ölçüde verir. Ancak bize verdiği, hiçbir ölçü ve tartıya gelmeyecek kadar engindir. Evet başkalarına göre bize bahşedilen, sahili olmayan bir ihsan denizidir...

Ancak, meselenin bir de diğeri yönü var ki, sormadan edemeyeceğim: Acaba O Sultan'a lâıyk bir gönül tahtına sahip miyiz? Sultan tahtında ârâm etmekte midir? Gönüllerimiz her an O'na açık mıdır? Otururken, kalkarken, yerken, içerken ve bütün hareketlerimizde Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın mülâhazası kalb ve aklımıza hâkim midir?. ve hayatımız bütün-üyle O'nun çizgisinde midir?..

Eğer cevabımız müsbet ise, işte o zaman, turnayı gözün- den vurduk demektir. Artık rüya ve hülyalarımızı, hep O'nun güzel yüzlü nur cemali süslüyor ve dolayısıyla da bizler Muhammedî bir cemaat hâline gelmişiz demektir. Ahlâken O'nun ahlâkıyla ahlâklanan, hayatının her safhasını Muhammedî edep ile süsleyen bir cemaat ise, yeryüzünün denge unsurudur. Kanaatim odur ki, henüz bu dengeyi bulamayışımızın bir tek sebebi vardır; o da Muhammedî ruhta istenen seviyeye ulaşamayışımızdır.

O, Allah'ın hususî olarak yarattığı ısmarlama bir insandır. Bir insan olarak aramıza katılışı bizler için en büyük bahtiyarlıktır. Çünkü Cennetler bile O'nun teşrihiyle şeref kazanmıştır ve şeref kazanacaktır. Bu itibarla, insanımıza O'nu, hem de kendi kametine uygun anlatabilmek bizim için en büyük vazifedir. Zira insanlık O Sultanı anladığında ve O'na tâbi olduğunda hakikî insanlığa erecektir. Ben de buna niyetlendim. Ancak bu meydanın eri, bu hutbenin hatibi olmadığımı ta baştan itiraf ettim. Şu kadar var ki, O'nun anlaşılmasına çalışmam tek arzum.. ve işte, bütün hünerim de bu mevzudaki samimiyetimidir...

Uzun süre kendimi kapısında bir "kıtmîr" olarak düşünmüş, öyle teselli bulmuştum. Fakat gün geçtikçe ümidimi de kısmen kaybettim. Sonra kendime şöyle dedim: Keşke bir insan olarak yaratılacağıma, O'nun mübarek vücudunun bir yerinde bir kıl olarak yaratılsaydım. Evet, Cenâb-ı Hak'ın böyle hususî lütuflarına mazhar bir insana bu kadar yakın olabilseydim.. hep böyle düşündüm durdum. Ancak, böyle bir mazhariyete de liyakatim olmadığını O'nu tanıdıkça daha iyi anladım. Şimdi bütün arzum ve isteğim sadece O'nun ümmeti içinde bulunabilmekten ibarettir. Zira ümidim odur ki, Cenâb-ı Hak, böyle bir cemaat arasında bulunanı O'nun şefaatinde mahrum etmeyecek ve *هُمُ الْقَوْمُ لَا يَشْفَى بِهِمْ جَلِيْسُهُمْ* "Onlar öyle bir topluluk ki, onlarla beraber olan asla mahrum kalmaz"⁷³ diyecek ve beni de o topluma dahil edecektir.

Evet, buna rağmen O Muallâ Zât'ı anlatmaya niyetlendim. Neslimin gönlüne O'na ait sevgi ateşini tutuşturacak bir kıvılcım atabilmek bütün gayretim. Ne diyeyim?. Ben de hacca niyetlenen karınca gibi derim!. Zaten o yolda ölmek bütün emelim...

⁷³ Müslim, zikr 25; Tirmizî, daavât 129.

O, apayrı buudların insanıdır. Bizlere düşen, kendimizi O'nun çizgisine ve frekansına göre ayar etme gayretidir. Bu temin edildiğinde, arada açık ve şifreli konuşmalar başlar. Komutu bizzat Resûlullah verir. İdareyi O ele alır. O'nun idare edeceği bir cemaat ve cemiyetin keyfiyeti ise, melekleri gıptaya sevk edecek derecede ulvî, derin ve her türlü izah ve tasvirten vârestedir.

Belki bazılarına bu dediklerimiz objektif gelmeyebilir. Ne gam; her gün üç-beş dıraşan çehreli genç mânen Resûlullah'tan bir kısım bişaretler aldıktan sonra!. Ve yine bazıları perdesiz, hicapsız, doğrudan doğruya hem de şahadet âleminde O'nunla münasebete geçtiğini söyledikten sonra!..

O ruhaniyatıyla ve bazılarına göre de nuranîleşen cismaniyetiyle daima aramızdadır. İmam Suyûtî yetmişten fazla bizzat Allah Resûlü'yle açıktan görüştüğünü söyler.⁷⁴ Evet, O, bizim anladığımız mânâda ölmemiş; sadece buud değiştirmişti. O'nun ölümünü herhangi bir insanın ölmesi gibi anlamak yanlış olur. Zira Kur'ân, peygamberlik makamının iki derece daha aşağısında bulunan şehitlik mertebesine erenlere dahi ölü denilmemesini söylemektedir.⁷⁵ Öyleyse, bizim anladığımız mânâda O'na "Öldü" demek nasıl mümkün olabilir!? Evet, O'nun, sadece ayrı bir buuda geçtiğini söyleyebiliriz. Onun içindir ki, bakışı o buudlara ulaşabilen insanlar, O'nu orada bizzat görüp müşâhede edebilmektedirler...

⁷⁴ Nebhânî, *el-Fethu'l-kebîr*, 1/7; *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ*, 2/158.

⁷⁵ "Allah yolunda öldürülenler hakkında «ölü» demeyin. Bilakis, onlar diridirler, fakat siz bunun farkında değilsiniz." (Bakara sûresi, 2/154). "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü zannetme! Bilakis onlar hayatta olup, Rabbilerinin katında yaşarlar, rızıklanırlar." (Âl-i İmrân sûresi, 3/169)

Beden ve cismaniyetin zindanından kurtulup, kalb ve ruhun hayat derecesine erenler, mazi ve istikbali aynı anda yaşayabilirler. İşte o buudun insanları, şu anda hem sizinle yan yana oturur, hem de Asr-ı Saadet'te Allah Resûlü'yle diz dize bulunurlar. Ehlullahtan "ebdâl" denilen kimseler, aynı anda birçok yerde bulunabilmektedirler. Ya O Sultanu'r-Rusûl, niçin hem ahirette, hem dünyada, hem bizim önümüzde hem de meleklerin ve nebilerin önünde bulunmasın? Bulunuyor ve bulunacaktır da..!

Bütün bu söylenenleri, bundan böyle anlatacaklarıma bir temel yapmak niyetindeyim. Peygamberlere ve Peygamberimiz'e bakarken, bakış zaviyesi ve niyet çok önemlidir. Enbiyâ-i izâm bir yana, evliyâ, asfiyâ, ebrâr ve mukarrabînin sezilip anlaşılması dahi hususî bir ruh safveti ve gönül berraklığı isterse, peygamberler nasıl cismaniyetin sisli-dumanlı ikliminde idrak edilip anlaşılabilir ki?..

Öyle ise, onları anlamaya çalışırken, bütün letâifimizle teveccüh edip dikkat kesilmemiz icap edecektir. Hele bakılıp anlaşılacak istenen Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın şahsiyeti ise, bu dikkat birkaç kere daha artırılmalıdır. Ne var ki, yine de herkes kendi kalb gözünün bakış gücüne göre bir şeyler görüp sezecek.. ve O'nu bütünüyle hiç kimse tam mânâsıyla kavrayamayacaktır. Evet:

وَكَيْفَ يُدْرِكُ حَقِيقَتَهُ قَوْمٌ يَوْمًا تَسَلَّوْا عَنْهُ بِالْحُلْمِ

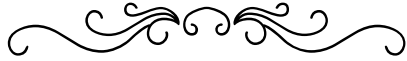
“Ömürlerini rüyalarla teselli olmakla geçiren

uykudaki insanlar

O'nun hakikatini nasıl idrak edebilirler ki?!”

(Bûsîrî)

Birinci Bölüm

PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERİMİZ'İN ÖZELLİKLERİ

A. PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLİŞ GAYESİ

Peygamberler kendi aralarındaki derece farkıyla beraber⁷⁶ hepsi de Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ının tecellisine mazhar seçkin ruhlardır. Allah (celle celâluhu), Kendisine onları mahrem kabul etmiş, ağıyâra kapalı seralarda büyütmüş, geliştirmiş ve gözlerine, Kendinden gayrı başka hayallerin girmesine meydan vermemiştir.

Bütün nebiler gibi onlardan da ileri, Efendimiz'in gözü de Rabbinden başka bir şey görmemiştir. Evet ağıyâr, O'nun bakışını bulandıramamış, başını döndürememiştir. O, gözünü açtığında Rabbini görmüş, gözünü kaparken de yine O'nu müşâhede ile: *اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى* “Allahım! Refik-i A'lâ'yı istiyorum.” diyerek kapamıştır. Şimdi hâdiseyi mealen Hz. Âişe Validemiz'den (radiyallâhu anhâ) dinleyelim:

“Allah Resûlü bazen hastalandığında yanıma gelir ve bana ‘Dua et.’ derdi. Ben de elimle O'nun mübarek elinden tutar ve o elinin bereketi ile şifa bulmasını umarak, elimi o zaman ve mekân üstü başına kor ve dua ederdim.⁷⁷ Son rahatsızlığında da aynı şeyi yapmak maksadıyla elini tutmak isteyince şiddetle çekti ve *اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى* diye dua etti.”⁷⁸

Belli ki Allah Resûlü, artık yeryüzündeki dostları değil, hakikî dost olan Rabbini arzuluyor ve bir başka buudda O'na ulaşmak istiyordu.

⁷⁶ Bkz.: Bakara sûresi, 2/253; İsrâ sûresi, 17/55.

⁷⁷ Buhârî, *fedâilü'l-Kur'ân* 14; *megâzî* 83; Müslim, *selâm* 51.

⁷⁸ Müslim, *selâm* 46; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/120.

İşte, geliş ve gidişi ile böyle bir hayat yaşayan peygamberler ve hususiyle Peygamberimiz, acaba dünyaya niçin gelmiş ve hangi gayeye binaen gönderilmişlerdi? Bu çok önemli mevzuun tahlili bilhassa iki ana esastan dolayı daha da ehemmiyet arz etmektedir:

Birincisi: Peygamberlik müessesesinin yüce ve muallâ mevkiiini görüp, onları sıradan insanlar gibi mütalâa etmek; ve öyle görüp değerlendirmek isteyenlere de ikna edici cevaplar hazırlamak.

İkincisi: Günümüzde, peygamberliğe ait vazifeyi temsil etme durumunda olanların nasıl bir yol ve sistem takip etmeleri gerektiğini işaret etmek.

Meseleyi hangi yönüyle ele alırsak alalım mevzuun ehemmiyetinin çapı değişmeyecektir. Onun için biz de, sıralamada herhangi bir tercih yapmadan mevzu ile alakalı düşüncelerimizi birkaç madde hâlinde takdim etmeye çalışacağız:

1. KULLUK

Peygamberin gönderiliş gayesi, insanın yaratılış gayesiy-le aynı noktada birleşir. O da Allah'a kul olma çizgisidir.

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'de: *وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ* "Ben cinleri ve insanları ancak Bana kulluk yapsınlar diye yarattım."⁷⁹ buyurarak bu hususa işaret etmektedir.

Demek oluyor ki, bizim esas yaratılış gayemiz, Allah'ı (celle celâluhu) bilip tanımak ve O'na lâyıkıyla kul olmaktır. Yoksa, yeme-içme, mal ve mülk kazanma veya dünya buudlu ev-bark sahibi olma değildir. Gerçi bunlar da bizim için fitrî ihtiyaçlardır. Ancak yaratılışımızın gayesi değıllerdir. İşte peygamberler bize, bu sırlı yolu göstermek için gelmişlerdir.

⁷⁹ Zâriyât sûresi, 51/56.

Âyette: وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ
“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona; ‘Benden başka ilâh yoktur; o hâlde Bana kulluk edin.’ diye vahyetmiş olmayalım.”⁸⁰ denilerek bu hususa işaret edilmiştir.

Diğer bir âyette de:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَمَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

“Andolsun Biz, ‘Allah’a kulluk edin, tâğuttan sakının.’ diye her millete bir peygamber gönderdik. Allah o insanlardan bir kısmını doğru yola iletti. Onlardan bir kısmı için de sapıklık hak oldu. Öyleyse yeryüzünde gezin de görün, Hakk’ı yalanlayanların sonu nasıl olmuş?”⁸¹ denilerek, yine peygamberlerin gönderiliş gayesi, putlardan sakınıp Allah’a kul olma yolunda insanlara önderlik yapma hikmetine bağlanmıştır.

Efendimiz’in Farkı

Efendimiz’in durumu ise daha farklıdır. O bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olmakla, hem insanları hem de cinleri kulluk yoluna iletmekle vazifelidir. Abdullah b. Mesud (radiyallâhu anh) başından geçen bir hâdiseyi şöyle nakleder:

“Efendimiz ile beraber bir yere gittik. Benim etrafıma bir çizgi çizerek, ‘Sen buradan ayrılma!’ dedi ve kendisi benden uzaklaştı. Daha sonra gürültüler duymaya başladım. Allah Resûlü’ne bir şey mi oldu diye ciddî endişe içindeydim. Fakat bana, buradan ayrılma dediği için de yerimden kıvıldaşamıyordum. Bir müddet sonra Allah Resûlü döndü. Duyduğum gürültünün sebebini sordum ve: “Yâ Resûlallah! O tarrakalar koparan gürültü

⁸⁰ Enbiyâ sûresi, 21/25.

⁸¹ Nahl sûresi, 16/36.

neydi?” dedim. Cevaben: ‘*Cin taifesi bana iman edip biatta bulundular. Sonra aralarında münakaşa başladı. İnananlarla inmayanlar birbirlerine tutuştular. İşte duyduğun gürültü bu idi. Ve ayrıca bana vefatım haber verildi.*’ dedi.”⁸²

Allah Resûlü, son ifadeleriyle şunu haber veriyordu. Benim gönderiliş gayem insanlara ve cinlere hidayete giden yolu açmaktır. Bugün artık cinler de bana iman ve itaat ettiklerine göre, dünyada kalmamın bir mânâsı yok demektir. Öyleyse, bundan böyle artık dünyadan ayrılıp gitsem olabilir...

O böyle düşünüyor ve ifadeleri arasında risaletin gaye ve hedefine ait sırlar veriyordu. Aslında O, bizlere de dünya ile ukbâyı tercih mevzuunda şöyle bir dua talim buyurmuştu:

اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي

“Allahım, hayat benim için hayırlı olduğu müddetçe beni yaşat. Vefat benim için daha hayırlı olduğu zaman da ruhumu al ve beni vefat ettir.”⁸³

2. TEBLİĞ

Peygamberlerin gönderiliş gayelerinden bir diğeri ise, dini tebliğdir. Eğer onlar gelmeseydi bizler, ibadete ait meseleleri bilemez, emir ve nehiyleri hiçbir zaman alamaz ve mükelleyiyetlerimizi kavrayamazdık. Namaz, oruç, zekât, hac nedir; içki, kumar, zina, ihtikâr ve faiz gibi muharremâtın durumu nasıldır, kat’iyen bilemezdik.

Evet, bütün bunları ve bunlara benzer birçok meseleleri peygamberler vasıtasıyla öğrenmiş bulunuyoruz. Buna kısaca “risalet vazifesi” de diyoruz ki, bütün peygamberler aynı

⁸² Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 24/33 vd.; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/449.

⁸³ Buhârî, *merdâ* 19; Müslim, *zıkr* 10.

mesajlarla gelmiş ve teferuatta farklılık olsa bile ana meselelerde hep aynı şeyleri söylemişlerdir.⁸⁴

İşte, nebilere ait bu umumî gaye ve vazife Kur'ân'da şöyle dile getirilir:

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَهَا وَلَا يَحْسَبُونَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا
“Onlar (peygamberler) ki, Allah'ın gönderdiklerini tebliğ ederler, O'ndan korkarlar ve Allah'tan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah yeter.”⁸⁵

Evet işte onlar, böyle bir gayeyi tahakkuk ettirmek için gelmişlerdir. Bu mevzuda karşılıklarına dikilen engel kim ve ne olursa olsun onlara zerre kadar tesir etmez.. onlar korku nedir bilmezler. Çünkü her zaman Allah'tan (celle celâluhu) korkmaktadırlar.

Ve bu mevzuda Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle seslenilir:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ
“Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.”⁸⁶

Yani, eğer sen vazifende kusur edersen, bu, senin gönderiliş gayen olan bir vazifede, yani risalet vazifesinde kusur etmen sayılır ki, bu da sadece senin ferdî hayatını ilgilendiren bir kusur değildir; belki bütün insanların ferdî ve içtimaî

⁸⁴ “Peygamberler baba bir kardeşlerdir. Anneleri ise muhtelifdir. Dinleri birdir.” Yani, peygamberler dinin esasında (tevhid) ittifak hâlindeyler. Teferruatta ise birbirinden farklı şeyler getirmişlerdir. (Buhârî, enbiyâ 48; Müslim, fezâil 145).

⁸⁵ Ahzâb sûresi, 33/39.

⁸⁶ Mâide sûresi, 5/67.

hayatlarını alâkadar eden bir meseledir. Çünkü senin vazifen bütün insanlığı aydınlatmaktır. Şayet sen bu vazifeyi aksatırsan, bütün insanlık karanlıkta kalacaktır... Aslında O, gönderildiği vazifenin şuurundaydı. Zaten öyle olmasaydı, öyle bir vazife ile gönderilmesi planlanmaz ve takdir buyurulmazdı.

Allah Resûlü'nde Tebliğ

Allah Resûlü'nün, bu ulvî vazifeyi yüklendikten sonraki bütün hayatı dini tebliğle geçti. O kapı kapı dolaşüyor ve mesajını kendilerine tebliğde bulunabileceği âşına sima ve gönüller arıyordu.

Karşı cephenin infiâli evvelâ, ilgisizlik ve boykot şeklinde oldu. Daha sonra istihza ve alayla devam etti. Son sahadada ise işkencenin her çeşidiyle sürüp gitti. Gececeği yollara dikenler serpiliyor, namaz kılarken başına işkembe konuyor ve kendisine her türlü hakaret reva görülüyordu. Ne var ki, Allah Resûlü bunların hiçbirisiyle yılmadı ve usanmadı. Çünkü O'nun dünyaya geliş gayesi buydu. Can alıcı hasımları dahil herkese defaatle uğradı. Ve ilâhî mesajı sundu. Evet, Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi din ve iman düşmanlarına bile kim bilir kaç defa gitti, hak ve hakikati anlattı..!

O panayırları dolaşıyor, bir kişinin hidayetine vesile olabilmek için çadır çadır geziyor; gittiği her kapı yüzüne kapıyor; fakat O bir başka sefer yine aynı kapıya varıyor, aynı şeyleri tekrar ediyordu.. Mekke'den ümit kesilince Taif'e gitti.. Taif mesirelik bir yerdir. Rahat ve rehabetin şımarttığı Taifliler, Mekkelilerden daha baskın çıktı. Bütün sefih ve ayak takımı toplanıp Resûl-i Ekrem'i; evet o, meleklerin dahi yüzüne bakmaya kıyamadığı güneşler güneşini taşıyarak Taif'ten kovdular. Allah Resûlü'nün yanında, evlâdım deyip

bağrına bastığı Zeyd b. Hârise vardı. Zeyd, gelen taşlara vücudunu siper ederek, Efendiler Efendisi'ni korumaya çalıştı ama, yine de mübarek vücuduna isabet eden taşlar her yanını kanlar içinde bıraktı.

Bu müsamahasız atmosferden sıyrılıp bir ağacın altına iltica etmişlerdi ki, birdenbire Cibril-i Emin beliriverdi. Ve eğer izin verilirse, çevredeki bir dağı, bu azgın insanların başına geçirebileceğini teklif etti. Allah Resûlü çok rencide olduğu bu dakikalarda bile, onun gibi düşünmüyor ve “Hayır!” diyordu. Evet O, çok ileride bile olsa, eğer bunlardan bazıları imana uyanacaksa, belâlara karşı “Hayır!” diyordu...

Ve sonra ellerini açıp Rabbine niyazda bulundu :

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَشْكُو ضَعْفَ قُوَّتِي وَهَوَانِي عَلَى النَّاسِ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَنْتَ رَبُّ الْمُسْتَضْعَفِينَ وَأَنْتَ رَبِّي إِلَى مَنْ تَكَلِّبُنِي؟ إِلَى بَعِيدٍ يَنْجِهُمَنِي أَمْ إِلَى عَدُوِّ مَلَكَّتُهُ أَمْرِي. إِنْ لَمْ يَكُنْ بِكَ غَضَبٌ عَلَيَّ فَلَا أَبَالِي، وَلَكِنْ عَافَيْتَكَ هِيَ أَوْسَعُ لِي. أَعُوذُ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَقَتْ لَهُ الظُّلُمَاتُ وَصَلَحَ عَلَيْهِ أَمْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ أَنْ تُنْزِلَ بِي غَضَبَكَ أَوْ يُجِلَّ عَلَيَّ سَخَطَكَ. لَكَ الْعُتْبَى حَتَّى تَرْضَى وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ

“Allahım, güçsüzlüğümü, zaafımı ve insanlar nazarında hakir görülmemi Sana şikâyet ediyorum. Yâ Erhamerrâhimîn! Sen hor ve hakir görülen biçarelerin Rabbisin. Benim de Rabbimsin.. beni kime bırakıyorsun? Kötü sözlü, kötü yüzlü uzak kimselere mi, yoksa işime müdahil düşmana mı? Eğer bana karşı gazabın yoksa, çektiğim mihnetlere, belâlara hiç aldırmam. Ancak afiyetin arzu edilecek şekilde daha ferahfeza, daha geniştir. İlâhî, gazabına giriftar, yahut hoşnutsuzluğuna dûçâr olmaktan, Senin o zulmetleri parıl parıl parlatan dünya ve ahiret işlerinin medâr-ı salâhı Nur-u Vechine sığınırım. İlâhî, Sen razı olasıya kadar Senin affını muntazırım! İlâhî, bütün havl ve kuvvet sadece Senin elindedir.”

O böyle dua ederken, yanlarına sessizce biri yaklaşır ve bir tabağa koyduğu üzüm salkımını Allah Resûlü'nün önüne uzatır ve "Buyurun, bundan yiyin!" der. İki Cihan Serveri elini tabağa uzatırken, Allah'ın adıyla mânâsına "*Bismillah*" der. Üzümü ikram eden "Addas" ismindeki köle için bu, beklenmedik bir hâdisedir. Hayretle sorar: "Sen kimsin?" Allah Resûlü cevap verir: "*Son peygamber ve son nebiyim!*" Addas üzerine abanır ve öpmeye başlar.. senelerce gökte aradığını şimdi yerde, hem de hiç beklemediği bir anda karşısında bulmuştur.. ve iman eder.⁸⁷

Eğer bu son hâdise de olmasaydı, O Taif'ten çok mahzun dönecekti. Bu hüznü, kendisine yapılanlardan değildi; hüznü, bir tek insana dahi bir şey anlatamamasındandı. Hâlbuki şimdi sevinçten uçuyordu. Çünkü Addas O'nun eliyle hidayete ermişti.

Evet, tabiri caizse O, nebilerin üveyki idi. Hiç durmadan her yerde hakikate âşına, temiz gönül ve çehreler arıyor, bulunca da onun gönlüne giriyor ve ona ruhunun ilhamlarını fısıldıyordu. Böylece, çevresindeki nurdan hâle ve halka her gün daha da genişliyor ve o genişledikçe de küfür çıldırıyordu.

Bugün, cihanın şarkında, garbında İslâmî tekevvüne karşı küfrün hezeyanlar içinde çıldırması gibi, o devirde de Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın etrafındaki halkaların genişlemesi, küfrü işte böyle çıldırtıyordu...

Bu çılgınlık onları öyle saplantıya sevk etti ki, gün geldi gökteki Güneş'i üflemele söndürmeye yeltenir gibi, toptan

⁸⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/211-212; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 2/266-269; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/136... vd. Hâdisenin bazı kısımları için bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 7; Müslim, *cihad* 111.

bu ilâhî meşaleyi söndürmeye kalktılar. Heyhât.! Güneş sadece bizim için bir teşbih ve benzetme vasıtamız.. yoksa O'nun getirdiği nur Güneş'e fer verecek mahiyettedir. Çünkü o nur Allah'ın (celle celâluhu) nurudur. Âyet onların bu gülünç durumunu şöyle tasvir etmektedir:

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّأ أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

“Onlar Allah’ın nurunu ağızları ile söndürmek istiyorlar. Kâfirler hoşlanmasalar da, Allah nurunu tamamlamaktan başka bir şey murad etmemektedir.”⁸⁸

O, yirminci asırda da bir meşale yaktı ve içimize âdeta kıvılcım saçtı.. binler-yüz binler O'nun yoluna baş koydu ve O'nun davasını yüceltme istikametinde hizmete koyuldu. Demek Cenâb-ı Hak yeniden bir Muhammedî hâle, bir nur halkası ve yeniden bir altın zincir vücuda getirmeyi murad buyurmuş ki, bunu ne küfrün gayzı, şiddeti, hiddeti ne de şeytan ordularının tehâcümü durduramıyor.. evet ihlâsla saçılmış bu tohumlar bugün olmasa da yarın mutlaka neşv ü nema bulacak ve Allah Resûlü'nün neşrettiği nur hiçbir zaman sönmeyecektir.

Mekke artık, Allah Resûlü'nü barındıramayınca O da Medine'ye hicret etti. Orada nurunu yaymaya devam edecekti. Orada da Yahudi ve münafıklarla uğraşacak, küfre karşı muharebeler düzenleyip bizzat ordunun başında bulunacak, harp meydanlarında dişi kırılacak, yüzü yarılacak.. aç ve susuz kalacak.. çok defa karnına taş bağlayıp öyle dolaşacak, ama hep yoluna devam edecekti.. ve etti de. Evet O, tebliğ vazifesinden bir an dahi dur olmadı. Dinin en küçük

⁸⁸ Tevbe sûresi, 9/32.

meselesine kadar her şeyi izah etti, anlattı, tebliğde bulundu. Medine’de ikamet buyurduğu veya devletlerle kapıştığı devirlerde dahi fertleri irşad etmeyi asla ihmal etmedi: Bir bedevi gelip de o güne kadar yüzlerce defa tekrar ettiği bir meseleyi O’na sorsaydı, hiçbir isteksizlik emaresi göstermeden, hep aynı şevk ve aynı iştiyakla cevap verirdi.

Tebliğ, insanları doğru yola, sırat-ı müstakîme sevk etmek demektir. Ve esasen bu, bütün nebilerin ve Nebiler Sultani’nin da geliş gayesidir. O sırat-ı müstakîm ki, her mü’min onu çok iyi bilmektedir ve bilmelidir de. Evet biz, günde en az kırk defa namazlarımızda, Rabbimiz’den bizi sırat-ı müstakîme hidayet etmesini diliyoruz. Yani, nebilerin, sıddıkların, şehitlerin geçtiği yoldan geçmeyi ve onların maksuda erdikleri gibi maksuda ermeyi talep ediyoruz. O geniş bir yoldur ve herkesin o yoldan belli bir nasibi vardır. Çünkü son gelen Nebi, âyetin ifadesiyle, bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir.⁸⁹

Ayrıca O, şahit, mübeşşir ve nezîrdir ki, aşağıdaki âyet bunu ifade etmektedir: *“بَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا”* *“Ey Nebi! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik.”*⁹⁰

Efendimiz, yirmi üç sene, peygamberlik gibi çok ağır bir sorumluluk taşımış ve hiçbir dava adamına nasip olmayacak şekilde de mükellefiyetlerini yerine getirmiş müstesna bir insandı.. ve işte O, bu ruh ve şuurla her gün biraz daha mübarek sona doğru yaklaşıyordu:

Veda Haccındaydı –zaten hayatında bir kere hac yapmıştı– Umreyle haccı birleştirdiği için biz buna “Hacc-ı Ekber”

⁸⁹ Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

⁹⁰ Ahzâb sûresi, 33/45.

de diyoruz.⁹¹ İşte bu son haccında, Allah Resûlü son bir ke-re daha devesine bindi ve söylemesi gereken her şeyi söyle-yip bitirmeye çalıştı. Evet, kan davalarından kadın haklarına, ondan da faize, kavim ve kabile aralarındaki münasebetle-re kadar her şeyi anlattı. Daha sonra da cemaatine *أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ* “*Dikkat edin, tebliğ ettim mi?*” diye sordu. Her defasında ce-maatinden: “Evet, tebliğ ettin.” karşılığını alınca da, Cenâb-ı Hakk’ı şahit tutarak: *اللَّهُمَّ اشْهَدْ* “*Allahım, şahit ol!*” buyurdu.⁹²

O bihakkın vazifesini yapmıştı. Onun için de vicdanen ra-hat, kalben huzur içindeydi ve adım adım Rabbine gitmeye hazırlanıyordu. Zaten O bir murâkabe insanıydı ve en hassas-lardan daha hassastı. Dolayısıyla da bütün hayatını böyle bir hazırlık içinde geçirmiş ve kendi kendine: “Acaba Rabbimin be-ni gönderdiği asıl gayeye uygun yaşayabildim mi?” diyordu.

3. GÜZEL ÖRNEK

Peygamberlerin gönderiliş gayesi olarak söyleyebileceği-miz diğer bir husus da, onların ümmetlerine güzel birer örnek olma keyfiyetleridir.

Allah (celle celâluhu), Kur’ân-ı Kerim’de: *أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْبَدَهُ* “*İşte onlar, Allah’ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy!*” demektedir.⁹³

Düşünmeli ki Efendimiz’e dahi, kendinden evvel geçmiş peygamberler isim isim sayıldıktan sonra onlara uyması söy-lenmektedir. Zaten bizlere de Kur’ân-ı Kerim şöyle seslendir:

⁹¹ Hacc-ı Ekber: Ulemâdan bazılarına göre hacca, bazılarına göre ise umre ile haccın beraber yapılmasına denir. Halk arasında yanlış olarak Arafat’ın cumaya denk gel-mesine denir ki, doğru değildir.

⁹² Müslim, hac 147; Ebû Dâvûd, *menâsik* 56; İbn Mâce, *menâsik* 76, 84.

⁹³ En’âm sûresi, 6/90.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“And olsun, size, Allah’ı ve ahiret gününü umanlara ve Allah’ı çokça zikredenlere Allah’ın Resûlü’nde güzel bir örnek vardır.”⁹⁴

Peygamberler bizler için bir önder ve imamdır. Namazda imama uyduğumuz gibi, hayatın her bölümünde de O’na iktida ederiz. Zira bizler için gerçek hayatı O ve diğer nebi-ler temsil etmişlerdir. İslâm’ın ilk devrini idrak edenler Allah Resûlü’ne milimi milimine iktida etmişlerdi. Onun için de hem onlar hem de onlardan sonrakiler, İki Cihan Serveri’nin dilinde şöyle ifade edilme bahtiyarlığına ermişlerdi. Evet, Allah Resûlü buyurur:

“İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek; insanlardan bir cemaat gaza edecekler ve kendilerine:

– “İçinizde Resûlullah’ı gören var mı?” denilecek. Onlar da:

– “Evet!” cevabını verecekler. Bunun üzerine kendilerine fetih müyesser kılınacak. Sonra insanlardan diğer bir cemaat gaza edecek, kendilerine:

– “İçinizde Resûlullah’a sahabelik etmiş bir kimseyi gören var mı?” denilecek,

– “Evet!” diyecekler, yine kendilerine fetih müyesser kılınacak. Sonra insanlardan bir cemaat daha gaza edecek ve kendilerine:

– “İçinizde Resûlullah’a sahabelik edenleri görenlere arkadaş olan var mı?” denilecek. Onlar da:

– “Evet!” cevabını verecekler; onlara da kale kapıları açılacak ve fetih müyesser olacaktır.”⁹⁵

⁹⁴ Ahzâb sûresi, 33/21.

⁹⁵ Buhârî, fezâilu’l-ashab 1; Müslim, fezâilu’s-sahabe 208-209.

Yine bir hadislerinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem):

“خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ” *“İnsanların en hayırlısı benimle aynı çağı paylaşanlardır. Sonra onların peşinden gelenler, daha sonra da onların peşinden gelenlerdir.”*⁹⁶ buyurarak kendisine yakın olan devirlerin faziletine işaret etmektedir. Çünkü onlar, hayatlarını, duygularını, düşüncelerini Allah Resûlü’nün hayatına, duygusuna, düşüncesine benzetmede çok hassas davranıyorlardı. Aslında, Allah’ın (celle celâluhu) model ve misal olarak seçtiği bu insana benzemek gaye olmalıydı ve oldu da.

Evet, sahabe, tâbiîn ve tebe-i tâbiîn hazerâtı, bu mevzuda hassaslardan çok daha hassastı. Ve onlar bu yönleriyle diğer asırlarda yaşayan insanlardan daha da hayırlıdılar. Hz. Musa: “Kudsîlerin bayrakları ellerindedir.”⁹⁷ diyordu. “Kudsîler” sözüyle Efendimiz’in ümmetini kastediyordu. Ve bu büyük bir tebcildi. Zayıf da olsa, bir hadiste de Allah Resûlü: “عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ” *“Benim ümmetimin ulemâsı, Benî İsrail’in peygamberleri gibidir.”* buyurmaktadır.⁹⁸ Evet, onlar Efendimiz’e iktidada öyle bir çizgiye ulaşmışlardı ki, onunun az ötesinde nübüvvet sınırları başlıyordu.

İşte, kulluk kapısından girerken kapının sövelerini de söküp içeriye giren Ömer (radiyallâhu anh) bunun en çarpıcı örneğidir! O, Peygamber’i kendisine tam bir rehber ve önder olarak kabul etmiş, yaşadığı hayatı bütünüyle O’na benzetmiş; O’nun hayat tarzıyla bezenmiş eşsiz bir insandı. Roma’nın, Bizans’ın kapıları ona ardına kadar açılıp, ülkeler

⁹⁶ Buhârî, *fezâilu’l-ashab* 1; Müslim, *fezâilu’s-sahabe* 210-216.

⁹⁷ Eski Ahit, Tesniye, Bâb: 33, Âyet: 3.

⁹⁸ Aclûni, *Keşfü’l-hafâ*, 2/83.

ve hükümdarlar kendisine bende olmayı kabul ederken dahi, onun hayat düzeninde zerre kadar değişiklik olmamıştı. Kudüs –ki, bugün mahzundur, mükedderdir, esirdir ve İslâm âleminin alnında siyah bir lekedir– onun devrinde fethedilmişti. Fiilen askerî hâkimiyet gerçekleştiği hâlde bir süre papazlar, şehrin anahtarlarını vermemekte diretir ve: “Aranızda, bu şehrin anahtarlarını teslim alacak şahsın şemâilini göremiyoruz, onun için de anahtarları veremiyoruz.” derler...

Durum kendisine haber verilince, koca halife yola çıkar.. kendine ait devesi olmadığı için de Beytül-mâl’den aldığı ödünç bir deveye, kölesiyle beraber nöbetleşe binerek ta Kudüs’e gider. Kaderin cilvesi, şehre girileceği zaman sıra köleye gelir.. halife deveden iner, kölenin bütün ısrarlarına rağmen onu deveye bindirir ve kendisi deveyi yederek şehre girer...

Manzarayı görenler, mumlar gibi erirler ve: “İşte kitaplarımızda şemâili zikredilen adam.” der, anahtarları ona teslim ederler.

O büyük Ömer, ateşgede İranlının vurduğu hançer darbeleriyle yaralanmış ve koma hâlinde upuzun yatıyordu. Yediği-içtiği dışarıya çıkıyor; ne bir ses veriyor ne de seslere alâka duyuyordu. Hizmetçisi gelip, yemek veya su isteyip istemediğini sorunca, ya cevapsız bırakıyor ya da sadece gözleriyle “Hayır!” deyip geçiştiriyordu. Fakat “Ey mü’minlerin emiri, namaz!” denince, “Ha işte kalkıyorum. Namazı terk edenin İslâm’dan nasibi yoktur.” deyip yaralarından kan aka aka namazını kılıyordu.⁹⁹

Böyle yapıyordu; zira bütün bunları Efendisinden böyle görmüştü. O’na iktida ve ittiba edecek ve arkadan gelenlere

⁹⁹ Abdürezzak, *el-Musannef*, 1/150; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 3/350.

de örnek olacaktı. Evet, peygamberin gönderiliş gayelerinden biri de ümmetine örnek olmaktı...

4. DÜNYA-UKBÂ MUVAZENESİNİ TEMİN

Peygamberler dünya ve ukbâ muvazenesini kurmak için gelmişlerdir.

Onların getirdiği muvazene ile insanoğlu ifrat ve tefritten kurtulacak ve istikameti bulacaktır. Evet, ne papazlar ve ruhbanlar gibi bütün bütün dünyayı terk edip manastırlara çekilme, ne de her şeyiyle dünyaya dalıp ona kul-köle olma değil; sürekli orta yolu bulma ve yaşama ki, bu da ancak vahyin aydınlık dünyasında elde edilebilecek bir mazhariyettir. Yoksa akıl ve vicdanla böyle bir denge kurulamaz; hele mücerret ilim asla insanı bu seviyeye yükseltmez.

Kur’ân-ı Kerim bu dengeyi şu şekilde anlatır:

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ
اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَتَّبِعِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Allah’ın sana verdikleri ile ahiret yurduyun peşinde ol, dünyadan da nasibini unutma! Allah’ın sana ihsanda bulunduğu gibi sen de ihsanda bulun; yeryüzünde fesat peşinde olma. Şüphesiz ki Allah bozguncuları sevmesiz.”¹⁰⁰

Bu ilâhî dengenin bir tarafında, وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ “Rabbinin nimetlerini anlat da anlat.”¹⁰¹ hakikatinin anlattığı kefe, diğer tarafında da ثُمَّ كُنْ سَأَلٌ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ “Sonra kasem olsun, o gün

¹⁰⁰ Kasas sûresi, 28/77.

¹⁰¹ Duhâ sûresi, 93/11.

bütün nimetlerden hesaba çekileceksiniz."¹⁰² âyetinin ikaz dolu ifadesiyle anlattığı kefe vardır. Ve işte muvazene bu ölçüler içinde korunacaktır!

Hız. Ebû Bekir, bütün servetini Allah için harcamış ve birtirmişti. Zira siddîkiyet bunu gerektiriyordu. Halifelîği döneminde kendisine bir bardak soğuk su verildi, içti ve ardından da hıçkırığa hıçkırığa ağladı. Hatta etrafındakileri de ağlattı. O ağlamayı kesti ama etrafındakiler hâlâ ağlıyorlardı.. ihtimal bir süre de onların ağlamalarına ağladı.. sonra yüzünü sil-di ve kendine geldi. "Seni bu derece ağlatan neydi yâ Ebâ Bekir?" dediler. Cevap verdi:

"Bir gün Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraberken, eliyle bir şeyleri itiyor gibiydi. Ve sanki: 'Benden uzak dur, benden uzak dur!' diyordu. Sordum, yâ Resûlallah! Bir şeyleri uzaklaştırıyorsun ama ben kimseyi göremiyorum. Buyurdular ki: *'Dünya, içindeki bütün debdebesiyle karşında temessül etti, bana kendini kabul ettirmek istedi; ben de ona (Benden uzak dur!) dedim. O da bir kıyıya çekilirken; 'Vallahi sen benden kurtulsan da, senden sonrakiler benim elimden kurtulamayacaklar.'* dedi. İşte bu bir bardak su ile dünya bana kendini kabul ettirdi endişesiyle ağladım."¹⁰³

Evet, o ve onun gibiler, her türlü ferah-feza hayat sürebilme imkânlarına rağmen, hep muvazene içinde bir hayat yaşamışlardı.. zira, Mukteda-yı Küll, Rehber-i Ekmel de öyle yaşamıştı.¹⁰⁴

¹⁰² Tekâsür sûresi, 102/8.

¹⁰³ Bezzâr, *el-Müsned*, 1/106, 196; Beyhakî, *Şuabu'l-ıman*, 7/365; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 6/164.

¹⁰⁴ Örnek olarak bkz.: Müslim, *eşribe* 140-142.

5. İTİRAZ KAPISINI KAPATMAK

Peygamberler insanların ahirette Cenâb-ı Hakk'a karşı herhangi bir itiraza hakları kalmasın diye gönderilmişlerdir.

Bir âyet bu hususu şöyle anlatır:

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

*“Müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler (gönderdik) ki insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.”*¹⁰⁵

Peygamberlerin dışındaki liderler, kitleleri sürekli inandıramamışlar, inandırmış olsalar bile, mesaj ve teklifleri lâhûfî destekten yoksun olduğu için, sundukları hiçbir mesaj, söyledikleri hiçbir söz ve sergiledikleri hiçbir davranışla beşerîliği aşamamış ve zamanla da çevreleri, hazan vurmuş yapraklar gibi dağılıp gitmiştir.

Hâlbuki peygamberlerin liderlikleri böyle değildir. Daha önce de söylediğimiz gibi, onlar, ısmarlama insanlardır. Onlar ta rahm-i mâderde peygamberdirler. Yaşayışları bir mûsikî, konuşmaları da âdeta bir şiir gibi âhenklidir. Onlar konuşurken, varlık, bütünüyle kulak kesilir ve onları dinler. Evet, onların gelişleriyle nice hâdiseler seyirlerini değiştirir ve nice gönüller onlara tâbi olur. Kâinatta câri kanunlar, bazen onlar hatırına işlemez olur, bazen de onların isteği ile mecra değiştirirler...

Nebiler Sultanı'na bir kere bakıverin! Taş, ağaç, toprak ve çeşit çeşit hayvanlar, her biri âdeta kendi nev'i hesabına O'nunla münasebete geçmiş ve O'nun nübüvvetini tasdik ediyor gibi bir durum sergilemiş. Bûsîrî'nin de dediği gibi

¹⁰⁵ Nisâ sûresi, 4/165.

جَاءَتْ لِذَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً “Ağaç O’na koşarak geliyor ve lisan-ı mahsusuyla; Sen, Allah’ın Resûlü’sün.” diyordu.¹⁰⁶

Çünkü eşya O’nun gelişiyle mânâ kazanmış ve varlık ka-os olmaktan çıkmıştı.. O, Kur’ân’ın diliyle “O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihini anlamazsınız.”¹⁰⁷ diyor ve âdeta her varlığa can ve hayat üflüyordu.

Bizler öğrendiğimiz her şeyi O’ndan öğrendik ve eşya O’nunla hikmet tahtına oturdu.¹⁰⁸ Tabii bu arada insan da, abes ve başıboş olmadığının idrakine vardı.¹⁰⁹

Her peygamber insanları inandırmak ve inanmayanların da bahanelerine meydan vermemek için bir kısım mucizelerle gelmiştir. Efendiler Efendisi ise, bütün peygamberlere ait mucizelerin hepsini getirmiş ve mukteda-yı küll olduğunu göstermiştir.

Evet, her ümmet kendi peygamberine ait nice mucizeleri ya bizzat gördü veya dinledi. Bizler de, Allah Resûlü’ne ait binlerce mucize dinledik. Ve Kur’ân gibi ebedî bir mucizeyi de her zaman görmekteyiz. Artık bundan böyle kimsenin itirazı hakkı yoktur. Allah (celle celâluhu), inanmamızı istediği hakikatleri her zaman desteklediği peygamberiyle gayet açık

¹⁰⁶ Bkz.: Müslim, zühd 74; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/223.

¹⁰⁷ İsrâ sûresi, 17/44.

¹⁰⁸ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ “Kendi içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size Kitap ve hikmeti ve size bilmediklerinizi öğreten bir Elçi gönderdik.” (Bakara sûresi, 2/151) Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/129; Âl-i İmrân sûresi, 3/164; Cuma sûresi, 62/2 ve Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/202 (Hz. Cafer ile Necâşi arasında geçen konuşma.)

¹⁰⁹ Şu âyetler bu mevzuu ne güzel anlatmaktadır: *“İnsan, başıboş bırakılacağını mi sanır?”* (Kıyâmet sûresi, 75/36) *“لَئِنَّا أَفْحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ”* *“Bizim sizi boş yere, bir oyun ve eğlence olarak yarattığımızı ve sizin bize döndürülüp getirilmeyeceğinizi mi sandınız?”* (Mü’minün sûresi, 23/115)

ve vâzıh bir Ŗekilde gözler önüne sermiŖtir. Zaten bu da, onların gnderiliŖ gayelerinden biridir. Ayrıca önemli bir nokta da Ŗudur: Cenâb-ı Hak, “Biz peygamber göndermedikçe azap edici değiliz.”¹¹⁰ mânâsına وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا buyurmaktadır. Demek ki peygamberler gönderildiği için mizan ve terazî kurulacak ve kimsenin mazeretine bakılmadan herkesin hesabı sorulacaktır.

¹¹⁰ İsrâ sresi, 17/15.

B. PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ

1. RABBANÎLİK

Hiçbir peygamber, düşünüp taşınıp şöyle bir sistem ortaya koyayım, diyerek işe başlamamıştır ve başlamaz. Risalet mevzuunda doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak, insanlar içinden bir kimseyi peygamber yapmayı murad buyurur.. vakti ve zamanı gelince tamamen peygamberlik için yaratılmış bu seçkin insana, vazife, sorumluluk ve peygamberlik vazifesini duyurur, o da peygamberliğini ilan eder.

Her peygamber seviyesine göre, vahiyle gelir, vahiyle yasar ve vahiy kesilince de gider. Bizim hayatietimizin devamı için hava, su, ekmek gibi temel maddeler ne ise, peygamber için de vahiy odur. Onlar âdeta, Allah'tan gelen "üns" esintileriyle beslenirler. Feyz-i akdes ve mukaddesten daima sabâ rüzgarı gibi bir şeyler eser gelir ve onlar da bu esintiler devam ettiği sürece insanların arasında kalmaya katlanırlar. O kesilince de Rabb'e doğru iştiyakla kanat çıkarır ve ötelere uçacakları anı beklerler.

Onlar, bütün varlıklarıyla Rablerine teslim olmuşlardır. O neyi söylemelerini isterse ancak onu ve Rablerinin istediği ölçüde söylerler. Getirdikleri din, tamamen Allah (celle celâluhu) tarafından vaz'edildiği için onlar vazifelerinde rabbanîdirler ve böyle rabbanî bir vazifeyi yerine getirmekle mükelleftirler.

Vazifelerini yaparlarken de, muhataplarının kabul veya reddi onları bağlamaz ve alâkadar da etmez. Evet, onların vazifesi sadece tebliğ edip anlatmaktır. Muhaliflerin dedikleri, söyledikleri veya yaptıkları hiç umurlarında değildir. Davaları adına taviz vermeleri ise, kat'iyen düşünülemez. “Ay’ı bir omuzuma, Güneş’i diğer omuzuma koysalar, vallahi bu davadan vazgeçmem!”¹¹¹ onların umumî düsturudur.

2. HASBİLİK

Peygamberler yaptıkları hizmet karşılığında maddî-mânevî hiçbir ücret beklemezler. Kur’ân-ı Kerim onların bu hususiyetlerini çeşitli vesilelerle ve muhtelif âyetlerde dile getirmiştir. Hepsinin sözündeki ortak ve odak nokta *إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ* “Benim mükâfatım ancak Allah’a aittir.”¹¹² hakikatindedir. Bizler, maddî olmasa da mânevî bir ücret bekleyebiliriz. Hâlbuki nebiler bunu da beklemezler ve bütün yaptıklarını Cenâb-ı Hakk’ın emri olması zaviyesinden değerlendirecek yaparlar. Farzımuhal, neticede Cehennem’in alevlerinde yanacak dahi olsalar, yine onların düşüncelerindeki berraklık bulanmaz ve hep vazifelerini yapmayı düşünürler...

Peygamberler maddî-mânevî füyûzat hislerinden fedakârlıkta bulunan insanlardır ve bu mevzuda zirve varlıklardır.. Cennet sevdası da Cehennem korkusu da değildir onlara bu çetin ve zorlu vazifeyi yaptıran, bu zorlardan zor hizmeti gördüren.. sadece ve sadece Rabb’in rızasını kazanabilmektir.

Her peygamber hasbîdir. Ancak hasbîlikte doruk nokta Nebiler Sultanı’na aittir. Doğduğu zaman “Ümmetî!” demiş,

¹¹¹ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 2/101; Taberî, *Tarihü'l-ümem ve'l-mülük*, 1/545.

¹¹² Bkz.: Tevbe sûresi, 10/72; Hud sûresi, 11/29; Sebe sûresi, 34/47.

maşherde de “Ümmetî, ümmetî!” diyecektir.¹¹³ Bu nasıl hasbîliktir ki, Cennet kapıları ardına kadar açılıp O’nun teşrifini beklerken O, ümmetini de oraya götürebilmek için maşherin en bunaltıcı anlarını Cennet’e tercih edebilmektedir. Ve yine bu nasıl bir hasbîliktir ki, sadece sıhriyet ve kurbiyet itibarıyla kendine yakın olanları değil; en mücrimi de dahil, bütün ümmetini toptan istemektedir.

Evet onların ruh menfezleri sadece bir noktaya açıktır: Allah’ın (celle celâluhu) rızasına.. bundan başka her şeye onlar kapılarını sürgülemiş ve sürmelemiştir.

Bilhassa günümüzde, peygamberliğe ait bir vazife olan tebliğ ve irşad vazifesini omuzlayanların bu noktaya çok iyi dikkat etmeleri ve bu mevzuda çok hassas davranmaları gerekmektedir. Çünkü sözün tesiri, belâgat ve fesâhatında değil, samimî olmasında saklıdır. Bu ise hasbîliği gerektirmektedir.

Bu mânâyâ işaret içindir ki, Kur’ân-ı Kerim’de:

“إِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ” *“Sizden ücret istemeyen kimselere tâbi olun, onlar hidayete ermiş kimselerdir.”*¹¹⁴ denilmektedir.

Evet, onlar hidayet semalarında pervaz edip uçarken, siz de onlara tâbi olun. Çünkü sizden dünyalık namına bir şey talep edip istemiyorlar. Uyup arkasından gideceğiniz insanları iyice düşünüp tartın ve öyle insanlara tâbi olun ki, gece ve gündüzleri, hep hizmet aşkıyla dolu olsun. O, gelecek neslin zafer arabalarının geçeceği yolları hazırlamayın, o dönemin debdebeli ve muhteşem günlerini idrak edip kavuşmaya tercih etsin. Ve onun hasbîlikle yoğrulmuş gönül dünyasına, bu

¹¹³ Buhârî, *tefsîru sûre* (2) 1, tevhid 36; Müslim, *îmân* 322, 326, 327.

¹¹⁴ Yâsîn sûresi, 36/21.

kadar masum bir isteğin gölgesi dahi düşmesin. İşte kendini-ze böyle önder ve liderler seçin ve onların ardından gidin!

Allah Resûlü hasbî idi. Hayatı boyunca karnını arpa ekmeği ile dahi doyurmamıştı. Bazen günler, haftalar ve aylar geçerci de, O'nun saadet dolu hanesinde yemek pişirmek için ne bir ocak yanar ne de bir tas çorba kaynardı.¹¹⁵

Ebû Hüreyre (radiyallâhu anh) anlatıyor: “Bir gün Allah Resûlü'nün yanına gittim. Namazı oturarak kılıyordu. Namazını tamamlayınca sordum: Yâ Resûlallah hasta mısınız?

– Hayır, açlık.. yâ Ebâ Hüreyre, dedi.

Ağlamaya başladım. Kâinat kendisi için yaratılmış, Allah'ın en sevgilisi açlık ve gıdasızlık sebebiyle ayağa kalkacak gücü olmadığından namazını oturarak kılıyordu. Benim ağladığımı görünce teselli etti.

– Ağlama yâ Ebâ Hüreyre! Bu dünyada açlık ızdırabını çeken, diğer tarafta Allah'ın azabından emin olacaktır.¹¹⁶

Ensardan bir kadın kendisine döşek gibi bir şey getirmiş ve Hz. Âişe Validemiz de (radiyallâhu anhâ) onu Allah Resûlü'nün her zaman üzerinde istirahat buyurduğu hasırın üzerine sermişti. Geldiğinde bu manzarayı gören Allah Resûlü, ne olduğunu sormuş ve aldığı cevap üzerine de şöyle buyurmuştu:

– Âişe! Onu derhal geriye teslim et. Allah'a yemin ederim ki, eğer istese ve arzu etseydim, Allah benim sağımda ve solumda, altından ve gümüşten dağlar yürütürdü; fakat ben istemiyorum.¹¹⁷

¹¹⁵ Buhârî, hibe 1; rikâk 17; Müslim, zühd 28-36.

¹¹⁶ Ebû Nuaym, Hilvetü'l-evliyâ, 7/109; 8/42-43.

¹¹⁷ İbn Ebî Âsım, Kitabu'z-zühd, s. 14; Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, 6/141; Beyhakî, Şuabü'l-iman, 2/173.

Evet O, eğer isteseydi müreffeh bir hayat yaşayabilirdi; ama istemiyordu. Bir gün bir melek geldi ve Allah'tan (celle celâluhu) selâm getirdi, sonra da sordu: “Yâ Resûlallah, Cenâb-ı Hakk'ın selâmı var, soruyor: Bir melik peygamber mi olmak istersin, yoksa bir kul peygamber mi?”

Cibril imdada yetişir: تَوَاصِعْ يَا رَسُولَ اللَّهِ “Yâ Resûlallah (Rabbine karşı) mütevazi ol!” Ve Allah Resûlü tercihini yapar: “(Bir gün aç kalıp tazarru eden, diğer gün tok olup şükreden) bir kul peygamber olmayı isterim.”¹¹⁸

Oturur, köle ve hizmetçilerle beraber yemek yedi. Bir kadın bu manzarayı görünce: “Oturmuş da köle gibi yemek yiyor.” dedi. Kâinatın Efendisi cevap verdi: “Benden güzel köle mi olur! Ben Allah'ın kölesiyim.”¹¹⁹

Allah Resûlü'nün bütün hayatı hasbîlik tablolarıyla doludur. Şimdilik misallerin tafsilatını, O'nun hayat-ı seniyyesini konu alan binlerce kitaba havale ediyoruz. Evet, O başta olmak üzere ve bütün nebiler hasbî olarak yaşamışlar, yaptıkları hizmet mukabilinde ne dünya ne de ahiret namına hiçbir talepte bulunmamışlardır. Onun içindir ki sözleri müessir olmuştur. Öyle ise, sözlerinin iksir-misal tesirli olmasını isteyenler, evvelâ hizmetleri karşılığında kimseden hiçbir şey istememeyi öğrenmeliler...

3. İHLÂS

İhlâs, yapılan her şeyi Allah (celle celâluhu) için yapma ve yapılmayanı da yine Allah için yapmama, demektir.

¹¹⁸ İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, s. 264-265; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/231; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 4/171; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 10/288, 12/348; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/48-49; Şuabü'l-iman, 1/177; 2/167; 5/107; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, 9/19-20.

¹¹⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 8/200.

Peygamberler, daha işin başında işte böyle bir ihlâsa erdirilmiş şahsiyetlerdir. Gerçi çalışıp çabalama ile insan, ihlâsta bir noktaya ulaşabilir; ne var ki, diğer insanların varabileceği son nokta, nebiler için sadece bir başlangıç noktasıdır. Onlar, âdeta ihlâsın özü hâline gelmiş ve muhlasînden kılınmışlardır. Kur’ân-ı Kerim onların bu hususiyetini bazı peygamberlerde müşahhaslaştırarak şu şekilde anlatır: *وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا* “Kitab’da Musa’yı da an! Gerçekten o, ihlâsa erdirilmiş, bir resûl ve bir peygamberdi.”¹²⁰

Ve Hz. Yusuf için *إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ* “...Şüphesiz o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandır.”¹²¹

Ve Allah Resûl’ünün şahsında ümmetine şöyle sesleniyor: *إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ* “Şüphesiz ki Kitab’ı sana hak olarak indirdik, (o hâlde sen de) dini O’na has kılarak Allah’a kulluk et!”¹²²

Yine Allah (celle celâluhu), Habibini şöyle konuşturuyor:

قُلِ اللَّهُ أَغْبَدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي “De ki: Ben dinimi sadece O’na has kılarak Allah’a kulluk ederim.”¹²³

Kulluğun sebebi, Allah’ın emridir; neticesi, Cenâb-ı Hakk’ın rızasıdır; meyve ve semeresi ise Rabb’in ahirette verecekleridir. Kulluk bütün bir hayatı içine alır ve mü’minin bütün davranışlarında bir şuur ve iz’an olarak kendisini hissettirir.

Asrımızın büyük mütefekkeri: “Allah için işleyiniz, Allah için başlayınız, Allah için çalışınız ve O’nun rızası dairesinde hareket ediniz.”¹²⁴ derken ihlâsın hem tarifini yapmakta hem de ehemmiyetini dile getirmektedir.

¹²⁰ Meryem sûresi, 19/51.

¹²¹ Yusuf sûresi, 12/24.

¹²² Zümer sûresi, 39/2.

¹²³ Zümer sûresi, 39/14.

¹²⁴ Bediüzzaman, Sözcükler, 1.Söz.

İhlâs, insanın dosdoğru ve müstakîm olmasının adıdır. İhlâslı insanın hayatında zikzaklar yoktur. Ruhanî seyri hep yukarıya doğru ve dimdiktir. Onun içindir ki, onlar işe başladıkları günkü mahviyetlerini, zirvelere çıktıkları zaman da koruyup muhafaza edebilmişlerdir. Ancak onlar ne kadar azdır!.

İnsanlık tarihinde, bu ufkun zirvesinde sadece bir insan vardır; o da Allah Resûlü'dür. Nasıl olmasın ki, davasını ilk yaymaya başladığı günkü tavrıyla Mekke'yi fethettiği gün arasında mahviyet ve tevazu bakımından zerre kadar değişme göstermemiştir.

Mekke sulhle alınmıştır. Münferit bir iki hâdise olsa bile, bunu umuma teşmil etmek doğru değildir. İki Cihan Serveri, senelerce evvel çıkarıldığı bu mübarek yere girerken fatih bir kumandan edasıyla girmiyordu. O gün merkûba binmiş ve başını o kadar eğmişti ki, mübarek başı neredeyse eğerin kaşına değecekti.¹²⁵

O, Medine'de bulunduğu devre içinde de tavrını hiç değiştirmemişti. Sahabe, O içeriye girdiğinde ayağa kalkardı.. kalkmalıydılar da. Hatta O girdiğinde cenazeler dahi kabirlerinden fırlayıp, O'na ihtiram etmeliydiler.. O bütün bunlara fazlasıyla lâyıktı. Ancak kendisi, sahabenin böyle ayağa kalkmasından ciddî rahatsızlık duyar ve her defasında:

لَا تَقُومُوا كَمَا تَقُومُ الْأَعَاجِمُ “Acemlerin (büyüklerine) ayağa kalktığı gibi ayağa kalkmayın!”¹²⁶ der ve tekdîr ederdi.

Evet O, kudsî vazifeye nasıl başladıysa, öyle de bitirdi.. O'nun hayatı âdeta bir mûsikî âhengi içinde geçmişti. Başladığı işi başladığı perdede bitiriyordu ve bu çok üstün

¹²⁵ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye* 5/63; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/120.

¹²⁶ Ebû Dâvûd, *edeb* 152; İbn Mâce, *dua* 2; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/253.

muvaffakiyet demekti. Hatta O, bir yönüyle bu ilâhî mûsîkiye pestle başlamış ve neticede arz u semayı velveleye verecek tize ulaşmıştı.

O, bütün hayatı boyunca dini Allah’a tahsis ederek sadece O’na kulluk yaptı.. gönlü sadece O’nun mârifetiyle doldu.. gözünü her yerde O’nun âsârını süzüp durdu.. bütün duyguları O’ndan gelen mânevî zevklerle coştı ve köpürdü.. O, Hakk’a uyanmış, hakikate yelken açmış ve doyma bilmeyen bir iştiha ile hep “Allah” deyip dolaşmıştı. Çünkü O, bir ihlâs insanıydı...

O’ndaki ihsan şuuru da buna ayrı bir buud teşkil ediyordu. Çünkü bizzat O’nun tarifi içinde ihsan, Allah’ı görüyor gibi kulluk yapmaktı.¹²⁷ Meseleyi bir teşbihle anlatacak olursak, başkası kibleye dönüp namaz kılarken, O, namazını Kâbe’nin içinde kılıyordu.

4. MEV’İZE-İ HASENE (GÜZEL ÖĞÜT)

Peygamberler, davalarını neşrederken kat’iyen diyalektiğe girmezler. Onlar insanlara “mev’ize-i hasene” ve “hikmet”le yaklaşırlar. Nitekim Kur’ân-ı Kerim’de Efendimiz’e şöyle ifade edilmektedir:

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

“Sen Rabb’inin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle çağır; ve onlarla en güzel şekilde mücadele et.”¹²⁸

Onlara eşyanın hikmetini, hilkatteki esrarı yumuşak bir şekilde ve inandırıcı bir üslûpla anlat! Yani hissiyatlarını rençide etmeden, kalb ve kafalarını doyurmaya gayret et!

¹²⁷ Buhârî, iman 37; Müslim, iman 5, 7.

¹²⁸ Nahl sûresi, 16/125.

Peygamberler demagoji, diyalektik ve felsefî üslûba hiç mi hiç iltifat etmemişlerdir. Zira, ne dün ne de bugün, demagojiye açık birkaç ahmak istisna edilecek olursa, bu yolla kimseye bir şey anlatılamamıştır. Zaten Cenâb-ı Hak da onları bu türlü abes şeylerle meşgul etmek istememiştir. Onların vazifesi hikmetle ve “mev’ize-i hasene” ile dine ait meseleleri neşredip yaymaktan ibarettir.

İnsan sadece bir zihin ve kafadan ibaret değildir; onun bir de kalbi, ruhu, sırrı, hafîsi, ahfâsı vardır ve bunların hepsi de tatmin ister, tatmin beklerler. İşte nebiler, insanları bütün bu yönleriyle ele alır ve mesajlarını takdim ederken de onları bütün havâslarıyla ikna ve tatmin ederler. İnsana ait hiçbir hususiyet boş bırakılmadan yapılan böyle bir tebliğin neticesi ise, bütün tereddütleri zail olarak muhatabın imandaki vahdete ulaştırılmasıdır ki, bu da insanın varoluş gayesidir.

Onların ders halkasında yetişenlerde bir başka yakîn hâsil olur. Onların huzurunda, bu âleme bakan gözlerinin yanında kalb gözlerinin kapakçıkları da açılır ve başkasının görmediği, bilemediği meseleler artık, onlar için ayân olur. Gayrı bütün dünya tereddüt ve şüphe ile dolup taşsa, ihtimal onlar sadece bunlara müstehzi bir eda ile güler geçerler. Zira onların vicdanlarında hâsil olan mârifet peteğine hiçbir şüphe sineği konamaz...

Allah (celle celâluhu), onların bildiği biri, bin yapar, bildiklerine bereket katar ve onlara bilmediklerini de öğretir.¹²⁹ Semadan gelen ilham esintileri onların kalblerini âdeta bir sema hâline getirir.. ve onlar bu bildiklerini harfiyen

¹²⁹ مَنْ عَمِلَ بِمَا يَعْلَمُ وَرَزَقَهُ اللَّهُ عِلْمًا مَا لَمْ يَعْلَمْ “Kim bildiğiyle amel ederse, Allah ona bilmediklerinin ilmini ihsan eder.” mealinde bir hadise işaret edilmektedir. (Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 10/15).

tatbik etmekle, semaya doğru yükselen “kelime-i tayyibe” merkûbunu bulur ve yükseldikçe yükselir.¹³⁰

Hatta onların arasında, Hz. Ali (radiyallâhu anh) gibi öyleleri yetişir ki, “Perde-i gayb açılrsa yakînîm ziyadeleşmeyecek.”¹³¹ der ve sır kapılarını aralarlar. Yani, “Gayb perdesi kalksa, ben neticede görmem gerekli olan her şeyi görsem, şu anda inandığımdan fazla bir mârifet ufkuna ulaşacağıma ihtimal vermiyorum; zira yakînîm o ki, ben gaybe imanın doruğundayım.”

Hz. Ali (radiyallâhu anh) gibi bir insanda bu söz, “tahdis-i nimet” makamında söylenmiş bir sözdür. Allah Resûlü, Hakk’ın takdiriyle kıyamete kadar gelecek velilerin babası olarak onu ilân buyurmuştur. Onu, saadet hücrelerine almış, kadınların en güzeli, en incisi, en zarifi, en endamlısı, hurileri geride bırakacak, o nübüvvet bahçesinin çiçeği Hz. Fatıma Anamızla evlendirmiş ve bu kutlu evlilikten de bir güzelle bir de güzelcik, yani Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dünyaya gelmiş. Ayrıca bütün veliler ve veliler içinde de kutuplar hep bu menbadan fışkırıp çıkmış...

Evet, Hz. Ali böyle olduğu gibi, onunla devam eden altın silsilenin hemen hemen her bir halkası da, bu şuuru temsilen birer kahramanı olmuştur.

Evet, bu şuur, iman ve islâmın neticesinde ihsan sırrına erenlerde gelişir.. ve onlar daha dünyada iken: فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصُرَكَ الْيَوْمَ حَدِيدًا *“Senden perdeyi kaldırdık, bugün artık gözün keskindir.”*¹³² hitabına mazhar olurlar. Batılının entüisyon dediği bu hâl, insanın vicdanında varlığını hissettirmeye başladı

¹³⁰ إِلَيْهِ يَتَّعَدُّ الْكَلِمَ الطَّيِّبِ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ *“Güzel sözler O’na çıkar, salih amel de onu yükseltir.”* (Fâtır sûresi, 35/10).

¹³¹ Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ*, 10/203; Aliyyülkârî, *el-Esrâru’l-merfûa*, s.193.

¹³² Kâf sûresi, 50/22.

mı artık dış dünya susar ve iç sezgişlerin çığıltıları benliğı sarar; derken ruh-efzâ bir hâl olur. Çünkü Mârifet Sultanı gönül tah-tına oturmuştur. O'nu dışarılarda aramaya ne gerek var..?

İşte tilmizlerini bu duygu ve düşünceye yükselten Nebi, metot olarak hep en şümüllü mânâsıyla mev'ize-i haseneyi esas almış ve irşad binasını da bu temel üstüne kurmuştur.

Bizim bu babda söylemeye çalıştığımız hususları şu âyet, en veciz ve en mucizevî bir üslûpla dile getirmektedir: *كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ* “Nitekim, kendi içinizden, size âyetlerimizi oku-yan, sizi temizleyen, size Kitab’ı ve hikmeti getirip bilmedik-lerinizi öğreten bir Resûl gönderdik.”¹³³

İki Cihan Serveri’nin bu mevzudaki hassasiyet ve meto-dunu çeşitli vesilelerle arz edip misalleştirdiğimizden burada daha fazla bir şey söylemeyi zait görüyoruz. Yine de bir iki cümle ile hulâsa edecek olursak, şöyle demek mümkündür:

O, her zaman muhatabın durum ve seviyesine göre, onun aklını, kalbini, vicdanını doyuracak şekilde, eksik ve fazladan müberra olarak, hikmet çerçevesinde bir usûl ve üslûpla hi-tap ederdi ki, ekseriyetle O’nu dinleyip de huzurdan ayrı-lanlar, iman ve itminan elde etmiş olarak ayrılırlardı. Velid b. Muğire ve Utbe b. Rebia gibi bazıları, Hz. Muhammed’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) söylediklerinin hak olduğunu ka-bullenmekle beraber, gurur ve kibirlerinin esiri olmuş, inana-mamış; bazıları da korkularının kurbanı olmuş, inkârda kal-mıştır ki, aslında bu da tamamen alıcı durumunda olanlara ait kusurlardandır. Bazen de, Şair A’sâ gibi her şeyi kabul etmekle beraber, eski alışkanlıklarını terk edemeyip mehil

¹³³ Bakara sûresi, 2/151.

isteyenler vardı ki, eğer hidayete ermeden ölmüşlerse, bu, onlara ait kaza ve kaderin, daha önceden sebkat etmesiyle izah edilmelidir. Bunların hiçbirinde Allah Resûlü'ne râci bir eksiklik ve kusur yoktur ve olamaz da!

5. TEVHİDE ÇAĞRI

Kur'ân-ı Kerim'de birçok peygamberin kavmine hitabında, bu nokta ele alınarak şöyle denmektedir: يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ “Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka ilâh yoktur.”¹³⁴

Her peygamberin davası bu yüce hakikatle başlar ve onunla noktalanır.

Birbirinden ayrı zaman ve mekânlarda gelen bu mümtaz şahsiyetlerin böyle bir noktada ittifakları ve hep aynı hakikatleri haykırmaları, hiçbir şüphe ve tereddüt bırakmaz ki, bunlar kendilerine ait fikir ve düşünceleri değil, Rabbilerinden aldıkları mesajları tebliğ etmektedirler. Zira aynı meselede ayrı ayrı istidat ve kabiliyetteki insanların, hem de çeşitli yer ve zamanlarda yaşamalarına rağmen ittifak etmeleri aklen mümkün değildir. Siz, aynı ekole mensup bir kısım felsefi akımların, hem de aynı zaman dilimi içinde yaşayanları arasında dahi, çok küçük ve basit meselelerde, pek çok ihtilaf ve farklılıklara şahit olursunuz.

İşte, beşerî düşünce ve mülâhaza kaynaklı cereyanlardaki bu ihtilaf.. ve ilâhî vahiyle serfiraz zatların sundukları sistemlerdeki bu ittifak, öncekilerin heva ve heves kaynaklı, ikincilerin de hidayet edalı olduğunu göstermektedir. Evet,

¹³⁴ A'râf sûresi, 7/59, 65, 73, 85; Hud sûresi, 11/50, 61, 84; Mü'minûn sûresi, 23/23, 32.

bunlardaki söz birliği ve hepsinin tevhid hakikatiyle gelmesi de yine o müesseseye ait bir hususiyettir. Onun içindir ki Allah Resûlü:

أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالرَّبِّيُونَ مِنْ قَبْلِي: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

“Ben ve benden evvel gelen bütün peygamberlerin söylediği en faziletli söz: ‘Lâ ilâhe illâllahu vahdehû lâ şerike leh’ mânâsına gelen sözdür.” buyurmuşlardır.¹³⁵

¹³⁵ Muvatta, Kur’ân 32, hac 246; Abdurrezzak, el-Musannef 4/378. Yakın ifadelerle bkz.: Tirmizî, daavât 122.

C. PEYGAMBERLERİN SIFATLARI

1. SIDK-DOĞRULUK

Doğruluk, peygamberliğin mihveridir. Peygamberlik, doğruluk yörüngesi üzerinde hareket eder. Peygamberin ağzından çıkan her şey tasdik edalıdır. Çünkü onlar, hilâf-ı vaki hiçbir beyanda bulunmazlar. Kur'ân-ı Kerim bazı peygamberlerin büyüklüğünü anlatırken, bize onların bu vasıflarından söz eder: *“Kitab'ta İbrahim'i de an. O dosdoğru (siddik) bir nebiydi.”*¹³⁶

Yanisen obüyükpeygamber olan İbrahim'i (aleyhisselâm) Levh-i Mahfuz'da veya onun sabit hakikati ve istinsahı olan Kur'ân'da hatırla ki, o, özü sözü, davranışları, düşüncesi dosdoğru bir nebiydi.

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

*“Kitab'ta İsmail'i de an, O sözünde dosdoğruydu.. resûl ve nebiydi.”*¹³⁷

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ۖ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا

*“Kitab'ta İdris'i de an. O dosdoğru bir nebiydi. Onu yüksek makamlara yücelttik.”*¹³⁸

Hız. Yusuf'a (aleyhisselâm) hapis hane arkadaşının hitabını Kur'ân naklelerken, yine aynı vasıftan bahsetmektedir: *“Ey özü sözü doğru Yusuf!”*¹³⁹

¹³⁶ Meryem sûresi, 19/41.

¹³⁷ Meryem sûresi, 19/54.

¹³⁸ Meryem sûresi, 19/56-57.

¹³⁹ Yusuf sûresi, 12/46.

Onlar nasıl doğrulukla mücehhez olmaz ki, Allah (celle celâluhu) sıradan insanların dahi doğru olmalarını istiyor ve Kur'ân'da doğru olanları tebcil ediyor:

“*Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun.*”¹⁴⁰

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ
وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

“*Gerçek mü'minler, ancak Allah ve Resûlü'ne iman eden, ondan asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. İşte doğrular ancak onlardır.*”¹⁴¹

a. Sadıklar Övgüye Lâyıktır

Ve sözünün eri sadıklar Kur'ân'da tebcil edilir: مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا “*Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var ki, işte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir.*”¹⁴²

Bu son âyette bir nebze durmak istiyorum:

Enes b. Mâlik –ki Allah Resûlü'nün hizmetkârıdır. Efendimiz Medine'ye teşrif edince, annesi, henüz sekiz-on yaşlarında olan Enes'in elinden tutup onu Allah Resûlü'ne getirmiş ve “Yâ Resûlallah! Oğlum hayatı boyunca sana hizmet etsin.” demiş ve Enes'i orada bırakıp gitmişti¹⁴³– işte bu Enes b. Mâlik, “*Bu âyette kastedilen şahıs, amcam Enes b. Nadr ve emsalidir.*” der.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Tevbe sûresi, 9/119.

¹⁴¹ Hucurât sûresi, 49/15.

¹⁴² Ahzâb sûresi, 33/23.

¹⁴³ Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 6/306; Taberânî, el-Mu'cemu's-sağır, 2/101.

¹⁴⁴ Müslim, imâre 148; Tirmizî, tefsir (33) 2-3.

Enes b. Nadr, Akabe'de Allah Resûlü'nü görünce O'na büyülenmiş gibi bağlanmış ve delicesine sevmiştir. Fakat her nasılsa Bedir'de bulunamamıştır. Hâlbuki Bedir'in ayrı bir yeri vardı. Hatta Bedir'de bulunanlar ashab arasında nasıl seçkinse, Bedir'e iştirak eden melekler de gök ehli tarafından öyle seçkin görülürdü. Bu, Bedir'de bizzat bulunmuş ve meleklerle kumandanlık yapmış Cibril'in sözüydü.¹⁴⁵ Gel gör ki Enes b. Nadr bu fırsatı kaçırmıştı ve yanıp yakılıyor, gözüne bir türlü uyku girmiyordu. Geldi derdini Allah Resûlü'ne şerh etti: “Yâ Resûlallah, eğer bir daha onlarla karşılaşmak nasip olursa, işte o zaman kâfirlerin benden çekecekleri var.” Enes'in bu içten duası kabul olmuş ve Uhud'da küffarla karşı karşıya gelmişti...

Uhud.. Uhud deyince insanın içi burkudur. Çünkü orada yetmiş sahabe şehit edilmiştir. Kim bilir, belki de Uhud'daki bu acı hatıradan ötürü ona bir isnadda bulunuruz diye, Allah Resûlü bir gerçeği ifadenin yanında, buna önlem almış ve bir gün Uhud'un yanından geçerken: *أَحَدٌ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ* “Uhud öyle bir dağ ki, o bizi sever biz de onu severiz.” buyurmuştur.¹⁴⁶

Uhud sarp bir dağdır. Fakat Uhud savaşı o dağdan da sarp cereyan etmiştir. Her nasılsa sahabe geçici olarak nöbet yerini istenen şekilde koruyamamış, hatta mevziini değiştirmiş ve böylece Allah Resûlü'nün gösterdiği tabyenin dışına çıkmıştı. Evet, bu sadece bir strateji ve bir tabye aramaydı. Bu itibarla da buna bozgun demek doğru değildir. Bizim sahabeyle karşı olan saygı anlayışımız da bu çizgidedir.

Bu muharebede Allah Resûlü de yaralanmış, mübarek dişi kırılmış, miğferi yüzüne batmış ve vücudu kan revan içinde

¹⁴⁵ Buhârî, meğâzi 11; İbn Mâce, mukaddime 11.

¹⁴⁶ Buhârî, zekât 54; Müslim, hac 503-504.

kalmıştı. Ama her şeye rağmen O mağfired ve rahmet peygamberi, ellerini açmış, dua dua yalvarmış ve: *اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ* “Allahım! Kavmimi bağışla; çünkü onlar bilmiyorlar.” buyurmuştu.¹⁴⁷

Enes b. Nadr oradan oraya koşuyor ve bir sene önce Allah Resûlü’ne verdiği sözü yerine getirmeye çalışıyordu. Çalışıyordu ama, o da çokları gibi sona doğru bir noktada dolaşıyordu. Evet, vücudu delik deşik olmuş, son anlarını yaşıyordu. Dudaklarında son tebessüm, yanına yaklaşan Sa’d b. Muaz’a şu sözleri söylüyordu: “Resûlullah’a benden selâm söyle. Vallahi şu anda Uhud’un arkasından Cennet kokularını duyuyorum.”¹⁴⁸

O gün nice şehitleri tanımak mümkün olmamıştı. Hamza tanınamamış, Mus’ab b. Umeyr bilinememiş, Abdullah b. Cahş’ın vücudunun parçaları bir araya getirilince ancak hakkında “Odur.” diye hüküm verilebilmişti. Enes b. Nadr da aynı durumdaydı. Kızkardeşi gelmiş, kılıcı tutan eline –ki ihtimal tek oradan yara almamıştı– bakıp onu tanımış ve gözleri dolu dolu, “Bu, Enes b. Nadr, yâ Resûlallah!” diyebilmişti.¹⁴⁹

İşte âyet, bu civanmerdi anlatıyordu. O, verdiği sözde durdu. “Ölesiye savaşacağım.” dedi ve öldü. Ölüm dahi onu sözünde yalancı çıkaramadı.

Âyetin onu anlatması, onun, inananlara da bir örnek olması içindir. Evet, “*Lâ ilâhe illallah*” dedikten sonra, her fert bu denli o kelimenin muhtevasına sadık kalmalıdır ki, din harap, iman serâp, şeâir de pâyimâl olmasın...

¹⁴⁷ Buhârî, *enbiyâ* 54; Müslim, *cihad* 105; Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 4/199.

¹⁴⁸ Buhârî, *megâzi* 17; Müslim, *imâre* 148.

¹⁴⁹ Buhârî, *megâzi* 17; Müslim, *imâre* 148.

Enes b. Nadr ve Enes b. Nadrlar sözlerinde durdular. Sözlerinin eri ve dosdoğru olduklarını ispatladılar. Çünkü onlar derslerini, Kâinatın Efendisi Muhammedü'l-Emîn'den almışlardı. O nasıl doğru ve emindi, dostları da aynı şekilde doğru ve emindiler...

b. Cahiliye O'nu "Emîn" Tanımişti

Mekkeli O'na mücerret adıyla değil, ismine "el-Emîn" sıfatını ekliyor ve öyle hitap ediyordu.. evet, O bu sıfatıyla meşhurdu. Ne mutlu bizlere ki, bizler de sabah akşam söylenmesi müstahsen olan bir virdde O'nu böyle anıyor ve لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ diyoruz. اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ

Kâbe tamir edilmiş ve Hacerü'l-Esved'in (Biz Es'ad: Mutlu Taş diyelim) tekrar eski yerine konulması büyük bir mesele hâline gelmişti. Kabileler kılıçlarını yarıya kadar sıyırmış ve herkes bu şerefin kendine ait olmasını istiyordu. Sonunda şöyle bir karara vardılar. Kâbe'ye ilk girenin hakemliğini kabul edeceklerdir. Herkes merakla bekliyordu.. ve tabîî, Allah Resûlü'nün hiçbir şeyden haberi yoktu. O'nun dostadüşmana güven telkin eden gül yüzü görününce, oradakiler sevinçlerinden havaya zıplayıp "Emîn" geliyor, dediler ve O'nun hükmüne kayıtsız şartsız razı olacaklarını söylediler...¹⁵⁰

Zira O'na güvenleri tamdı. Allah Resûlü o gün henüz peygamber olarak vazifelendirilmemişti ama herkesin itimat edeceği bir insandı ve bir peygambere ait bütün vasıfları üzerinde taşıyordu.

Evet, fazilet odur ki, düşmanlar dahi kabul ve tasdik etsin. İşte, –o güne göre– Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) en azılı düşmanı Ebû Süfyan'ın, O'nun doğruluğunu tasdiki:

¹⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/425; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/628; İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye*, 1/209.

Allah Resûlü etraftaki hükümdarlara nâmeler gönderiyordu. Bu mektuplardan birini de, Roma imparatoru Hirakl'e (Hiraklius) göndermişti. Hirakl, mektubu baştan sona okudu. O sırada Şam bölgesinde bulunan Ebû Süfyan'ı çağırttı ve aralarında şu şekilde bir muhavere cereyan etti:

– O'na daha ziyade ittiba edenler kimlerdir, zenginler mi fakirler mi?

– Fakirler.

– Hiç O'na inananlardan dönenler oldu mu?

– Şimdiye kadar hayır.

– Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı?

– Her geçen gün biraz daha artıp çoğalıyorlar.

– Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?

– Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık.

Ve işte mektubun tesirinden sonra, henüz Müslümanların en amansız düşmanı olan Ebû Süfyan'dan aldığı bu cevaplarla çarpılan Hirakl, kendini tutamayarak şöyle dedi:

– Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.¹⁵¹

Sadece mevzumuzla alâkalı yönünü aktarmak için çok kısa temas ettiğimiz bu hâdisede, Allah Resûlü'nün doğruluğuna iki delil vardır. Birincisi, Bizans İmparatoru Hirakl'dir ki, yukarıda kaydettiğimiz sözü söylemiştir. İkincisi ise, o gün için henüz İslâm'la şereflenmemiş Ebû Süfyan'ın verdiği cevaptır ki, Allah Resûlü'nün doğruluğunu kabullenip tasdik etmiştir. Ne var ki, Hirakl, makam ve mansıf sevdasını aşır, ayağının dibine kadar gelmiş bir hakikî ve ebedî mülkü elde

¹⁵¹ Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihad* 74.

edememiş; Müslüman olup bahtiyarlar zümresine girememişti. Buna rağmen Allah Resûlü'nün risaletini kabul edip saygılı davranması, onun namına bir basiret jesti, bizim hesabımıza da sevindirici bir itiraf olmuştur.. Resûlullah'ın sıdk u sadakatini itiraf.

Esasen, Hirakl'in söyledikleri çok derindir. Evet, kırk yaşına kadar sıradan insanlara karşı dahi, şakacıktan olsun yalan söylemeyen bir insan, ölüm koridoruna girdiği bir devrede, hem de Allah'a karşı yalan söylemesi nasıl mümkün görülebilir ki..?

Yâsir henüz Müslüman olmamıştı. Oğlu Ammar'a nereye gittiğini sordu. Ammar: Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına.

Bu cevap Yâsir'e yetmişti.

– O emin bir insandır. Mekkeli O'nu böyle tanır. Eğer O, peygamber olduğunu söylüyorsa doğrudur. Çünkü O'nun yalan söylediğini kimse duymamıştır...

Bu sözler, bu kabullenmeler, sadece birkaç kişiye mahsus değildi.. ışık çağı ve ona takaddüm eden yıllarda, O'nu tanıyan hemen herkes, hem de ittifakla O'nun doğruluğunu tasdik ediyordu.

c. Hep Doğruluk Tavsiye Etmmişti

O hep doğru olarak yaşadığı gibi ümmetine de daima doğruluğu tavsiye etmiştir. Teberrüken bunlardan birkaçını burada zikretmek istiyorum:

اِضْمَنُوا لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَضْمَنْ لَكُمْ الْجَنَّةَ: اُضْدَقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ، وَأَوْفُوا إِذَا وَعَدْتُمْ، وَأَدُّوا إِذَا أُؤْتِمْتُمْ، وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ، وَعَضُّوا أَبْصَارَكُمْ، وَكَفُّوا أَيْدِيَكُمْ

“Bana şu altı şey hakkında tekeffülde bulunun (söz verin) ben de size Cennet’i tekeffül edeyim:

- Konuştuğunuz zaman doğru konuşun!
- Vaadettiğiniz zaman yerine getirin!
- Emanette ‘emin’ olun!
- Aşışaranızı koruyun!
- Gözlerinizi harama yumun!
- Ellerinizi haramdan uzak tutun.”¹⁵²

Evet, O hep ok gibi doğru yaşamış, doğruluğu tavsiye buyurmuş ve o kendine has doğrulukla âdeta imkân-vücut arası bir noktaya ulaşmıştı. Öyle bir noktaya ki, onun ötesinde sadece ve sadece Allah sıdkı vardır. Yani Allah Resûlü, doğrulukta da ¹⁵³ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ufkunda seyrediyordu. Evet O, bir yönüyle imkân dairesindeydi; ancak bir başka yönüyle imkân âlemini aşmıştı. Miraç münasebetiyle Kadı İyâz’ın dediği gibi O, bir yere geldi ki, ayağını nereye basacağını şaşır-
dı. O’na “Bir ayağını diğerinin üzerine koy.” dendi. Elbette O, her hususta bir beşerdi. Fakat doğruluk O’nu işte böyle bir seviyeye yükseltmişti. O, bize de aynı tavsiyede bulunmakta ve: “Doğru söylemeye söz verin, hayatınıza yalan karıştırmayın, ben de size Cennet’i söz vereyim.” demektedir.

Başka bir hadislerinde de şöyle buyururlar: دَعَّ مَا يَرِيْبِكَ إِلَىٰ مَا لَا يَرِيْبِكَ، فَإِنَّ الصِّدْقَ طُمَأْنِينَةٌ، وَإِنَّ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ “İçinde kuşku uyaran şeyleri bırak, terket (kuşkusuz bir iklimde yaşa). Doğruluk insanın içinde itminan ve oturaklaşma hâsıl eder. Yalana gelince, burkuntudur, bulantıdır.”¹⁵⁴

¹⁵² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/323; Taberânî, *el-Mu’cemu’l-kebir*, 8/262; *el-Mu’cemu’l-evsat*, 3/77; Beyhakî, *es-Sünen*, 6/288.

¹⁵³ Necm sûresi, 53/9.

¹⁵⁴ Tirmizî, *kıyâmet* 60; Nesâî, *eşribe* 50; Dârimî, *büyü’* 2.

Yine buyuruyor: تَحَرُّوا الصَّدَقَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ فَإِنَّ فِيهِ النَّجَاةَ
 “Daima doğruluğu araştırın! Doğrulukta helâkinizi görseniz bile, muhakkak onda sizin kurtuluşunuz vardır.”¹⁵⁵

Başka bir hadiste de şöyle ferman eder:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ. وَمَا يَزَالُ
 الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يَكْتُبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا. وَإِنَّا كُفْرًا وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ
 الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يُكْذِبُ
 وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يَكْتُبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا

“Doğruluktan ayrılmayınız. Doğruluk sizi birr’e, o da sizi Cennet’e ulaştırır. Kişi doğru olur ve daima doğruyu araştırırsa Allah katında sıddıklardan yazılır.

Yalandan sakının. Yalan insanı fücura (günaha), o da Cehennem’e götürür. Kişi durmadan yalan söyler ve yalan araştırırsa Allah katında yalancılardan yazılır.”¹⁵⁶

Kurtuluş ve necat doğruluktadır. İnsan doğrulukla ölse bile bir kere ölür; hâlbuki her yalan ayrı bir ölümdür.

Kâ’b b. Mâlik (radiyallâhu anh): “Ben doğruluğumla kurtuldum.” der. Evet, doğruluk deyince O’nu hatırlamamak mümkün değildir.

Kâ’b b. Mâlik, kılıcı kadar sözü, sözü kadar da kılıcı keskin bir insandı. Şairdi. Şiirleriyle kâfirlerin moral dünyalarını altüst edebilirdi...

Akabe’de gelip Allah Resûlü’ne biat etmişti. Dolayısıyla da Medine’nin ilklerindendi. Fakat Tebük seferine katılamamıştı. Tebük zorlu bir savaştı. Bu savaşta bir avuç insan

¹⁵⁵ İbn Ebi’ d-Dünya, *es-Samt*, s. 227; *Mekârimü’l-ahlâk*, s. 51; Hennâd, *ez-Zühd*, 2/635.

¹⁵⁶ Buhârî, *edeb* 69; Müslim, *birr* 105. (Lafız Müslim’e ait.)

koskoca Roma imparatorluğunun ordularıyla yaka-paça olacaktı. Hem de çölün o kavurucu ve bitirici sıcağında. O düşünceyle gidildi.. o civanmertlik gösterildi.. o sevap alındı ama o korkunç muharebe sadece düşüncelerde kaldı.

Allah Resûlü, bütün askerî harekâtlarını gizli tutarken bu defa açık gitmiş ve herkesi açıktan davet etmişti. İşte, böyle açık bir davete rağmen Kâ'b, bu sefere iştirak edememişti.

Şimdi siyer kitaplarından, kendi serencamesini kendi ağzından icmal ederek anlatalım:

“Herkes muharebeye davet edildi. Çünkü mücadele çetin olacaktı. Fakat Allah takdir etmedi ve sadece tatbikattan ibaret bir hareket olarak kaldı. Böyle olacağı bildirilmiş veya bildirilmemişti ama, Allah Resûlü bu muharebeye ayrı bir ehemmiyet veriyordu.

Herkes gibi ben de hazırlıklarımı tamamladım. Hatta o güne kadar hiç bir harbe bu kadar iyi hazırlanmamıştım. İki Cihan Serveri hareket komutunu verdi ve ordu harekete geçti. Ben kendi kendime: Nasıl olsa onlara yetişirim, diye beraber çıkmadım. Hiç de bir işim yoktu. Fakat kendime olan güvenim beni alıkoyuyordu. Bugün-yarın-öbür gün, derken günler gelip geçiverdi. Artık Allah Resûlü’ne yetişmem mümkün değildi. Mecburen bekleyecektim.. ve bekledim de. Hem de her saati günler süren bir bekleyişle bekledim.

Nihayet, Allah Resûlü’nün seferden dönüşü her yandan duyulmaya başladı. Zaten her defasında öyle olurdu. Medine, O’nun dönüşüne yakın yeniden bir kere daha canlanırdı. İşte şimdi yine herkesin yüzünde bir beşâşet vardı; Allah Resûlü dönüyordu...

Nihayet beklenen vakit geldi. Ordu Medine'ye avdet etti. Efendimiz de mutadı olduğu üzere evvelâ mescide uğrayıp iki rekât namaz kılmış ve halkla görüşmeye başlamıştı. Herkes bölük bölük mescide geliyor, ziyaret ediyor ve harekete iştirak etmeyenler de özür beyanında bulunuyorlardı. Benim durumunda olanlardan da çoğu mazeret bildirmiş ve Allah Resûlü tarafından mazeretleri kabul edilmişti. Ben de aynı şeyi yapabiliirdim. Zira, içlerinde ikna kuvveti ve söz söyleme kabiliyeti en güçlü olanlardan biriydim. Ama, nasıl olur da hiçbir mazeretim olmadığı hâlde Allah Resûlü'ne yalan söyleyebilirdim. Yapmadım, yapamadım. Karşılaştığımızda, İki Cihan Serveri kalbimi delip geçen bir buruk tebessümle karşıladı beni. Ve 'Neredeydin?' dedi. Durumumu olduğu gibi eksiksiz anlattım. Başını çevirdi ve dil ucuyla: 'Kalk git!' dedi.

Dışarı çıktım. Kavmim etrafımı sardı: 'Sen de bir mazeret söyle, kurtul!' dediler. Dedikleri bir aralık kalbime yatar gibi de oldu. Fakat birden kendime geldim ve sordum: 'Benim durumumda olan başkaları var mı?' 'Var.' dediler ve iki isim söylediler. İki de Bedir'e iştirak etmiş namlı, şanlı sahabeler arasında bulunuyorlardı: Mürâre b. Rebî ve Hilâl b. Ümeyye. Evet, onlar da hiçbir mazeret beyan etmeyerek doğruyu söylemişler ve benim durumuma düşmüşlerdi. -Estağfirullah- intizar koridoruna girmişlerdi. Benim için kendilerine ittiba edilecek insanlardı ikisi de.. ben de onlara uymaya karar verdim; mazeret ileri sürmekten vazgeçtim.

Üçümüz hakkında bir emir yayınlandı. Artık hiçbir Müslüman bizimle görüşüp, konuşmayacaktı. Diğer iki arkadaşım evlerine kapanıp, durmadan gece gündüz ağlıyorlardı. Ben, aralarında en genç ve kuvvetli olandım. Sokağa, çarşıya,

pazara çıkıyor ve namaz vakitlerinde de mescide gidebiliyordum. Ancak benimle kimse konuşmuyordu. Vaktimin çoğunu mescidde geçiriyordum. Allah Resûlü'nden bir tebessüm yakalayabilmek için uzun uzun beklediğim oluyordu.. heyhât ki, her gün evime hicranla dönüyordum; O, yüzünden hiç tebessüm eksik olmayan insan, bir kere olsun, bana bakıp tebessüm etmemişti. Selâm veriyordum; acaba dudakları kımlıdayacak mı diye gözlerimi dudaklarına dikiyordum. Gel gör ki en hafif bir kımlıdama olmuyordu.

Çok defa namaz kılariken gözümün ucuyla O'na bakıyordum. Namaza başladığımda bana bakıyordu. Fakat namazımı bitirince hemen benden gözünü kaçıyordu. Tam elli gün böyle geçecekti. Bütün insanlar ve bulunduğum yer bana öylesine yabancılaşmıştı ki, kendimi yabancı bir ülkede zannetmeye başladım.

Bir gün Ebû Katâde –ki amcamın oğluydu, onu çok sevdim, o da beni canı kadar severdi– onun bahçesinin duvarından atlayarak yanına sokuldum. Selâm verdim, selâmımı almadı. Sordum: ‘Allah için söyle, benim Allah ve Resûlü’nü sevdiğime inanmıyor musun?’ O hiç cevap vermedi. Sözümü üç defa tekrar ettim. Üçüncüsünde de: ‘Allah ve Resûlü bilir.’ dedi ve yanımdan ayrıldı. Dünya başıma yıkılmıştı. Ebû Katâde’den bu sözü hiç beklemiyordum. Gözlerim doldu ve hıçkıra hıçkıra ağladım.

Yine bir gün Medine sokaklarında yapayalnız dolaşırken; sokaklarda bir adamın beni soruşturduğunu duydum. Sorduğu şahıslar işaretle beni göstermişlerdi. Adam yanıma geldi, elinde de bir mektup vardı. Mektup bana aitti. Gassân Meliki’nden geliyordu. Melik beni, kendi memleketine davet ediyordu. Mektubunda: ‘İşittim ki sahibin seni yalnız bırakmış..

bize gel; senin gibilerin bizim nezdimizde kadri yüksektir...’ gibi sözler ediyordu. “Bu da bir imtihan.” dedim ve mektubu yırtarak ateşe attım.

Kırkinci gündü. Allah Resûlü bir adam göndermişti. Gelen şahıs bizim, hanımlarımızdan uzak durmamız gerektiğini söylüyordu. ‘Boşayayım mı, ne yapayım?’ dedim. –Ah vefasına kurban olduğum insan!– ‘Sadece uzak dur!’ dedi ve gitti. Hanımına kendi evlerine gitmesini söyledim. Bu arada Hilâl’in hanımı gidip, hizmet etmek kaydıyla izin istemişti. Hilâl yaşlı bir insandı. Kendi işini göremiyordu. Ve Allah Resûlü onun hanımına izin vermişti. Bazıları benim de aynı şekilde izin almamı istediler. Fakat kabul etmedim. Zira, Allah Resûlü’nün böyle bir teklifi nasıl karşılayacağını bilemiyordum.

Derken bir müddet de böyle geçmiş ve tam elli gün dolmuştu. Artık dayanamaz hâle gelmiştim. Dünyam kararmış ve kabir kadar daralmıştı. Her zaman yaptığım gibi evimin damında sabah namazını kılmış, oturuyordum. Birisinin yüksek sesle ismimi söylediğini duydum. Ses: ‘Müjde Kâ’b!’ diyordu. İş anlamıştım. Hemen secdeye kapandım. O gün sabah namazından sonra Allah Resûlü affımızı ilân etmişti. Mescide koştum, herkes ayağa kalkmış beni tebrik ediyordu. Talha boynuma sarıldı, yüzümü, gözümü öpüyordu. Sanki yeniden bir Akabe yaşıyordum. Allah Resûlü’nün huzuruna gelip elini tuttum. O da benim elimi tutmuştu. –O anda Cennet’le müjdelenseydi dahi zannediyorum bu kadar sevinmeyecekti– Allah Resûlü: ‘Allah sizi affetti.’ buyurdular. Ve hakkımızda inen şu âyeti okudular:

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّىٰ إِذَا صَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَصَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Ve (Allah o tevbeleri) geri bırakılan üç kişinin de tevbe-lerini kabul etti. Yeryüzü, genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıktıkça sıkılmıştı. Nihayet Allah’tan yine Allah’a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönmeleri için Allah onların tevbesini kabul etti. Çünkü Allah Tevâb’dır, Rahîm’dir.”¹⁵⁷

O bu âyeti okuduktan sonra Resûlullah’a hitaben, ‘Yâ Resûlallah! Ben doğrulukla kurtuldum.. bundan böyle öm-rüm oldukça da doğrudan başka bir şey söylemeyeceğime, söz veriyorum.’ dedim.”¹⁵⁸

Evet, peygamberlik hakikati, sıdk dediğimiz, doğruluk çarkı ve esası üzerine döner durur. Her peygamber doğru söyler. Ve öyle olması da zarurîdir. Zira, gayb âleminde emirler getirerek insanlığa tebliğ eden bu şahıslardan herhangi birinde küçücük bir yanılma veya yanlışlık olsa, her şey altüst olur. İnsanlık adına öğrenmemiz gerekli olan bütün hakikatler, bize onlar vasıtasıyla intikal etmektedir. Bu ise zerre kadar yanılığa tahammülü olmayan çok hassas bir konudur. Onun içindir ki Cenâb-ı Hak, bu mevzuda şöyle buyurur:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ * لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ *
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ * فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ

“Eğer (peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette O’nu kuvvetle yakalar; sonra da O’nun can damarını koparırdık (O’nu yaşatmazdık). Sizden hiçbiriniz de buna mâni olamazdı.”¹⁵⁹

¹⁵⁷ Tevbe sûresi, 9/118.

¹⁵⁸ Buhârî, megâzi 79; Müslim, teube 53-55.

¹⁵⁹ Hâkka sûresi, 69/44-47.

O, ilâhî emir ve nehiyeler karşısında gassalın elinde bir meyyit gibiydi. Vahiy, O'nu istediği tarafa evirir-çevirir, O da hep o istikameti kollardı. Kurbiyet kazanıp en son noktayı elde ettiği anda dahi O, bu hassasiyetinden hiçbir şey kaybetmemişti.. kaybetmek bir yana daha da derinleşmiş ve âdeta erişilmez bir duyarlılık kazanmıştı.

d. Sözü'nün Eriydi

Kırk yaşına kadar O'nun hilâf-ı vaki bir söz söylediğini veya sözünde durmadığını bir kimse ne görmüş ne de duymuştu. Daha sonra sahabe olma şerefine eren bir zat diyor ki: "Cahiliye devrinde Allah Resûlü'yle bir yerde buluşmak üzere anlaşmıştık." Yukarıda da arz ettim, cahiliye, yaşadığı devrin adıdır. Yoksa O gönlü apaydın insan hiçbir zaman cahiliye devri yaşamamıştır. O hep resûllere has bir hayat çizgisi takip etmiştir. Fakat, diyor bu sahabi: "Ben verdiğim sözü unuttum. Üç gün sonra hatırladığımda koşarak anlaştığım yere gittim.. baktım ki Allah Resûlü orada bekliyor. Bana ne kızdı ne de darıldı. Sadece: "Ey genç! Bana meşakkat verdin. Üç gündür seni burada bekliyorum." dedi.¹⁶⁰

e. Söyledikleri O'nu Tasdik Etmektedir

O, doğuştan Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhu aleyhi ve sellem) idi. Onun için, peygamberliğinden sonra da ne dediyse herkes gönülden inandı ve tasdik etti. Evet, topyekün cihan O'na: "Doğru söylüyorsun yâ Resûlallah!" diye tasdike koştu. Değil sadece insanlar, mucizeler diliyle, her bir nevi kendi adına temsilci gönderdi. Âdeta O'na biat etti.

¹⁶⁰ Ebû Dâvûd, edeb 82.

Burada bir parantez açıp şunları söylemekte fayda mülâhaza ediyorum: Kur'ân'ın ve Efendimiz'in nurlu beyanları, Cenâb-ı Hakk'ın zât, sıfât ve esmâsı arasındaki münasebete riayet keyfiyetiyle öyle üstün bir dereceye sahiptir ki, ne felsefecilerin akıl yoluyla, ne evliyânın kalb ayağıyla, ne de asfiyânın ruh buuduyla o seviyede bir anlayış ve beyana ulaşmaları mümkün olmamıştır ve olmayacaktır da.

Ancak, bu müterakki ruhların, melekleşmeye doğru tırmanışları, neticede hep şunu göstermiş ve gösterecektir ki, onlar gidecek; gidecek ve gittikleri yerin sonunda hep Kur'ân'ın ve Allah Resûlü'nün beyanlarının doğruluk ve hakkaniyetini anlayacak.. Resûlullah'ın söylediklerini keşif ve müşâhede ile zevk edeceklerdir.

Evet, bugün O'nun, ulûhiyete ait söylediği bütün sözler, o mevzuun ehilleri tarafından da tasdik görmekte ve birer esas olarak kabul edilmektedir. Hatta ulûhiyete, haşır u neşir ve kadere dair incelerden ince öyle meselelerden söz etmişti ki, –hem de mevzular arası muvazeneyi koruyarak– değil öncükler ve sonrakilerin akıllarının ermesi; O'nun aydınlık beyanlarını “yok” farz ettiğimiz takdirde, bu hususlarda bir tek kelime söylemeleri mümkün olmayacaktır.

Hız. Ömer ve Amr b. Ahtab (radıyallâhu anhumâ) anlatıyor: “Bir gün Allah Resûlü sabah namazından sonra minbere çıktı. Konuştu, konuştu, konuştu... Öğle ezanı okundu, namazı kıldırıp tekrar çıktı ve ikinci oluncaya kadar konuştu. İkinci namazını eda ettikten sonra konuşmaya başladı, konuşması akşama kadar sürdü. Neler konuştu, neler anlattı? Hepsini ihata zor ama, o güne kadar söylenmeyen her meseleye temas etmişti denebilir. Evet, ilk hilkattan başlamış, varlığın bağrına

ilk hilkat tohumunun atılışını anlatmış, kâinatın teşekkülünden, insanın yaratılmasına kadar bütün yaratılışa ait devreleri bir bir sıralamış.. ve daha sonra da kıyamete kadar insanların başına gelecek hâdiseleri teker teker nakletmişti.¹⁶¹

Evet, mazinin derinliklerine dalmış ve Hz. Âdem'e kadar bütün enbiyâyı hem de şemâili ile anlatmış, istikbale nazarını çevirip mahşere, Cennet ve Cehennem'e kadar her şeyi göz önüne sermişti. Hâlbuki O ne bir kitap okumuş, ne birinin ders halkasına katılmıştı. Öyleyse bütün bunları nasıl bilebilirdi? Evet, O'na bütün bunları öğreten biri vardı; O da, hiç şüphesiz, her şeyi bilen Hz. Allah'tı...

O'nun, Arş'tan ferşe, oradan yerin derinliklerine kadar anlattığı bütün meseleleri O'na Mütekellim-i Ezeli'si öğretiyordu. Bunların başka şekilde öğrenilemeyeceği bugünün insanları tarafından da tasdik edilmektedir ki, bu da Allah Resûlü'nün sıdkına ayrı bir delildir.

Evet O, peygamberlerden bahsediyor.. onların tarifini yapıyor; yüz hatlarıyla onları tablolaştırıyor¹⁶² ve o günün Ehl-i Kitab'ı, bütün bunların hiçbirine itiraz etmeden hepsini kabul edip: "Evet, kitaplarımızda, onları bahsettiğiniz şekliyle buluyoruz." diyorlardı.¹⁶³ Tevrat, İncil veya başka bir kitap okumamış bir insanın, oralarda zikredilen veya edilmeyen keyfiyetleriyle bütün kendinden evvel gelmiş-geçmiş peygamberleri hem de böyle tafsilatıyla anlatması ve bu işi bilenlerin de onu tasdik etmeleri, Allah Resûlü'nün sıdkına ve davasında doğruluğuna şahit ve delil değil midir!?

¹⁶¹ Buhârî, *bed'ü'l-halk* 1; Müslim, *fiten* 25; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/341.

¹⁶² Örnek olarak bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 24; Müslim, *iman* 266-278.

¹⁶³ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/27; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/74-100; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/298.

Bir parantez içinde arz etmeye çalıştığımız bu hususların takdimi, benim takatimin çok üzerindedir. Esasen hâli hâlime denk okuyucunun durumu da bundan daha farklı olmasa gerek. Bu gibi meseleleri anlayıp anlatabilmek için, insanın onları tasdik edebilecek seviyeyi kazanması gerektir. Ancak biz, bu seviyeleri ihraz ettiğine inandığımız şahısların sözlerine itimaden diyoruz ki, mertebe mertebe yükseliş kaydeden yüz binlerce evliyâ, asfiyâ ve kafasını ilimle aydınlatan filozof ve bilgelerin, Efendimiz'e ait beyanlarını gördükçe, sürekli o mevzuun zirvesinde, O'na ait beyanın bulunduğunu kabul etmeleri, O'nun sıdk ve doğruluğunun ayrı bir buudunu teşkil etmektedir.

Evet, en seçkin insanların bu tasdikleri de göstermektedir ki, O, hiçbir sözünde hilâf-ı vaki konuşmamıştır. Zaten O'nun konuştukları kendinden değildir ki.. O, hep ilâhî mesajlarla konuşmuş, vahyin tercümanlığını yapmış, onun için de bütün zamanların ve mekânların Söz Sultanı olmuştur.¹⁶⁴

Bizim burada daha çok üzerinde duracağımız husus, on dört asır evvel O'nun geleceğe ait söylediği bazı hâdiselerin vakti gelince aynen zuhur etmesinin, O'nun sıdk ve doğruluğuna birer delil olması yönüdür. Ancak mevzua girmeden önce, bir meselenin açıklanmasında fayda mülâhaza ediyoruz ki, o da “gayb” ile alâkalı değişik mütalâalardır. Evet, bu mesele de, dikkatle takip edilmesi gereken ince meselelerdendir:

¹⁶⁴ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ “O hevâdan konuşmaz, o kendisine vahyedilen ilâhî mesajdan başka bir şey değildir.” (Necm sûresi, 53/3-4)

SIDK AÇISINDAN GAYB MESELESİ

“Gayb” kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de çeşitli âyetlerde değişik şekilleriyle ele alınır:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

“Gaybın anahtarları Allah’ın yanındadır. Onun için gaybı ancak O bilir. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. O’nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez. Yerin karanlıkları içindeki tek bir dane, yaş-kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.”¹⁶⁵

Bu âyette, “gayb”ın tamamen Allah’ın (celle celâluhu) nezd-i ulûhiyetinde olduğu dile getirilmekte ve O’ndan başkasının –Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) de dahil– gaybı bilemeyeceği söylenmektedir.

Ve zaten Allah (celle celâluhu) Efendimiz’i şöyle konuşurmuyor mu?

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ

“De ki: ‘Ben size Allah’ın hazineleri yanındadır.’ demiyorum. Gaybı da bilmem. Size ‘Ben bir meleğim.’ de demiyorum. Ben, bana vahyolunan Kur’ân’dan başkasına uymam. ‘De ki: Körle gören bir olur mu?’ Siz hiç düşünmez misiniz?”¹⁶⁶

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْتَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

¹⁶⁵ En’âm sûresi, 6/59.

¹⁶⁶ En’âm sûresi, 6/50.

“De ki: Ben Allah’ın dilediğinden başka, kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer gaybı bilseydim, elbette daha çok hayır yapmak isterdim, bana hiçbir fenalık dokunmazdı, ben sadece inanabilecek bir kavim için uyarıcı ve müjdeleyiciyim.”¹⁶⁷

Cin sûresinde ise şöyle denmektedir:

عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ۖ إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ رِصْدًا ۖ لِيُخَلِّمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَاتٍ رَّبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

“O bütün gaybı bilir. Gayba kimseyi muttali kılmaz, ancak dilediği peygamberler bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar ki, böylece onların (peygamberlerin) Rabbilerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. (Allah) onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymış (kaydetmiş)tir.”¹⁶⁸

Şimdi bu âyetlerin ışığı altında şöyle bir tahlil yapabiliriz: “Allah Resûlü, mutlak olarak gaybı biliyordu.” demek, bir ifrat; “Bilmiyordu.” demek de bir tefrittir. O kendi olarak gaybı bilmezdi. Ancak Allah’ın bildirmesiyle öyle bir bilirdi ve bilmişti ki, bir ekranın başında durmuş da, kıyamete kadar zahir edecek bütün hâdiseleri, ana hatlarıyla ve temel esaslarıyla şerh edip insanlığın gözünün önüne sermişti.

Bizim üzerinde hassasiyetle durmak istediğimiz mesele de işte budur. O, kendiliğinden bir şey söylemiyordu; söyledikleri hep vahiy ve Cenâb-ı Hakk’ın bildirdikleriydi. Bildiren Allah (celle celâluhu) olduktan sonra sadece peygamberler

¹⁶⁷ A’râf sûresi, 7/188.

¹⁶⁸ Cin sûresi, 72/26-28.

ve Peygamberimiz değil, ümmet arasında bir kısım yetişkin kimseler dahi, keramet olarak gayba muttali olabilirler. Nitekim Allah Resûlü: “Benim ümmetim arasında bir kısım mülhemûn vardır.”¹⁶⁹ buyururlar ki, Allah’ın (celle celâluhu) ilhamına mazhar insanlar demektir.

Bu cümleden olarak; minberde hutbe okurken, günlerce uzaklıktaki bir mesafede savaşılan İslâm ordusunun, dağ tarafından düşman askerlerince kuşatıldığını gören Hz. Ömer, ordu kumandanı Sâriye’ye hitaben: “Yâ Sâriye! Dağ tarafına!” diye üç defa bağırması, Sâriye’nin de bu sesi duyarak kuşatmayı yarması..¹⁷⁰ Muhyiddin b. Arabî gibi zatların, asırlarca sonra olacak hâdiselere aynen işaretlerde bulunması.. Mevlâna, İmam Rabbânî ve Müştak Efendi gibi yüzlerce zatın gelecekle alâkalı ihbarda bulunması.. bulunurken de Allah Resûlü’ne yürekten bağlılık göstermeleri ve mazhar oldukları bütün vâridâtın Mişkât-ı Muhammedî’den süzülüp geldiğini itirafları, O Zât’ın –Allah’ın izniyle– ne kadar gayba açık olduğunu gösterir.

Evet, O’nun yetiştirdikleri böyle ilhamlara mazhar ve ilâhî esintilerle hüşyâr olur da bu çapta gayba muttali kılınırlarsa, bütün ümmeti bir kefeye konsa hepsine birden ağır basacak olan İki Cihan Serveri’nin¹⁷¹ bir mucize olarak gayba muttali olması niçin uzak görülsün ki?..

Muteber hadis kitaplarında zikredilen, Efendimiz’in bu kabîl üç yüze yakın mucizesi var ki, verdiği gaybî haberlerin büyük bir kısmı aynen çıkmış, diğerleri de çıkma vaktini beklemektedir.

¹⁶⁹ Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 13/174; İbn Hacer, *Mukaddimetü Fethi’l-Bârî*, s. 103; *Fethu’l-Bârî*, 6/516; Gazzâlî, *İhyâu ulûmi’-d-din*, 3/24. Ayrıca bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 54; Müslim, *fezâilü’s-sahabe* 23.

¹⁷⁰ Taberî, *Tarihu’l-ümem ve’l-mülûk*, 2/553-554; Beyhakî, *el-İtikad*, s. 314.

¹⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/76; Dârimî, *mukaddime* 3.

Biz burada bunların hepsini nakledecek değiliz. Sadece, fikir verme bakımından birkaç misalle iktifa etmeyi düşünüyoruz ki; bu misalleri de üç ana grupta toplamak mümkündür:

Birincisi: Kendi devrine ait verdiği gaybî haberler.

İkincisi: Uzak ve yakın istikbale ait söylediği sözler.

Üçüncüsü: Sehl-i mümteni üslûpla ifade buyurduğu; ancak ilimlerin inkişafıyla daha sonra hakikati anlaşılabilen mucizevî beyanlar...

GAYBÎ HABERLER

a. Kendi Devrine Ait Olanlar

1. Başta Buhârî, Müslim bütün hadis kitapları ittifakla şu hâdiseyi naklediyorlar:

Bir gün Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) minbere çıkmış.. nazarı gaybî âlemler ufkunda ve öfke şeklinde tezahür eden celâlî tecelliler arasında, cemaatine demet demet vâridât sunuyordu. Bir ara: “*Bugün bana her istediğinizi sorun!*” buyurdu. Herkes soruyor, O da cevap veriyordu. Tam o esnada bir genç ayağa kalktı: “Benim babam kim yâ Resûlallah?” dedi. Herhâlde, az da olsa babası hakkında dedikodu vardı. Böyle bir şâyia ise genci tedirgin ediyordu. O gün bir fırsat bulmuş ve her zaman –Hakk’ın izniyle– gayba gözleri açık Allah Resûlü’ne babasının kim olduğunu sormuştu. Efendimiz cevap verdi: “*Senin baban Huzâfe’dir.*” Genç artık müsterih-ti; zira aldığı cevap onu memnun etmişti. Bundan böyle o da aksine ihtimal verilmeyecek şekilde bir babaya nisbet edilecek ve kendisine Abdullah b. Huzâfetü’s-Sehmî denecekti.

İşte böyle, herkesin bir şeyler sorduğu esnada Allah Resûlü’nün o andaki ruh hâletini çok iyi kavrayan biri, evet

o koca Ömer (radiyallâhu anh) birden ayağa fırladı ve: رَضِينَا بِاللهِ رَبًّا وَبِالإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا “Biz, Rab olarak Allah’tan, din olarak İslâm’dan ve peygamber olarak da Hz. Muhammed’den (sallallâhu aleyhi ve sellem) razıyız.” dedi. Onun bu ince, mâ-nidar karşılığı Allah Resûlü’nün sinesinde esen itminan esintilerinin tezahür menfezlerini araladı. Derken celâlî tecellîler yerlerini üns esintilerine bıraktılar.¹⁷²

Bu hâdis e o gün mescidi dolduran sahabeler huzurunda cereyan etmişti. Bütün sahabe, Allah Resûlü’nün dediklerini tasdik ediyor ve âdeta sükûtlarıyla “Sadakte!” diyorlardı.

2. Müslim naklediyor: Hadisin ravisi ise Hz. Ömer (radiyallâhu anh).. buyuruyor ki: “Bedir’de bulunuyorduk. Allah Resûlü, muharebe adına stratejisini tam tespit etmiş ve kavganın cereyan edeceği yerleri dolaşıyordu. Bir ara yine gözleri, aralanan gaybî perdelerin verâsında ve bakışları istikbal ufkunda eliyle bazı yerleri işaret ederek: ‘*Burası Ebû Cehil’in öldürüleceği yer; şurası Utbe’nin, şurası Şeybe’nin ve şurası da Velid’in sırtının yere geleceği yer...*’ Ve daha birçok isim saydı.” Muharebeden sonra Hz. Ömer kasem ile diyor ki: “Allah Resûlü nereyi ve kim için işaret etmişse, hepsini o yerlerde ölü olarak bulduk.”¹⁷³

Evet, hayatlarında Allah Resûlü’nü dilleriyle tasdik etmeyen bu insanlar, şimdi murdar cesetleriyle O’nun sıdkına ve doğruluğuna şهادette bulunuyorlardı. Zira O haber veriyor ve verdiği haberler, santim şaşmadan aynen tahakkuk ediyordu.

3. Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde, şöyle bir hâdisenin nakledildiğini görüyoruz:

¹⁷² Buhârî, *ilim* 28-29; *mevâkütü’s-salât* 11; Müslim, *fezâil* 134-138.

¹⁷³ Müslim, *cennet* 76; Nesâî, *cenâiz* 117

Allah Resûlü, ashabıyla beraber mescitte oturuyordu. Bir aralık: “Biraz sonra buraya nâsiyesi, yüzü temiz bir insan gelecek, şu kapıdan içeriye girecek. O, Yemen’in en hayırlılarından ve alnında, meleğin elini sürdüğü bir iz taşımaktadır.” dedi. Bir müddet sonra aynen, Allah Resûlü’nün haber verdiği gibi bir insan gelip O’nun huzurunda diz çöktü ve Müslüman olduğunu ilân etti. Tertemiz, pırl pırl, görkemli ve edep âbidesi bu insan, Cerîr b. Abdillâh el-Becelî’den başkası değildi.¹⁷⁴

4. Beyhakî’nin *Delâilü’n-Nübüvve*’sinde şu hâdise naklediliyor:

Ebû Süfyan, Mekke’nin fethi esnasında Müslüman olmuş, ancak iman gönlüne tam oturmamıştı. Allah Resûlü, Kâbe’yi tavaf ederken, Ebû Süfyan da orada dolaşıyordu. Bir ara aklından geçti: “Acaba, yeniden bir ordu toplayıp şunun karşısına çıksam nasıl olur?” Tam o esnada Allah Resûlü, Ebû Süfyan’ın yanına sokuldu ve kulağına eğilerek: “O zaman yine seni mağlup ederiz.” buyurdu. Ebû Süfyan, işi anlamıştı. O ana kadar kalbinde titrek duran iman, birden oturaklaştı.. olduğu yerde havaya zıplayarak: “Allah’a tevbe ve istiğfar ediyorum.” dedi.¹⁷⁵

Ebû Süfyan’ın bir anlık aklından geçenleri, Allah Resûlü’ne kim haber vermişti? İşte Ebû Süfyan, bu davranışıyla gösteriyordu ki, O, Allah’ın Resûlü’ydü ve doğru söylüyordu...

5. Yine muteber hadis kitaplarında şu hâdise naklediliyor: Umeyr b. Vehb –ki, cahiliye devrinin “şeytan adam”ıydı.¹⁷⁶– Safvan b. Ümeyye ile oturup anlaştılar. Umeyr b. Vehb

¹⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/359-360, 364.

¹⁷⁵ Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve*, 5/102; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 4/348.

¹⁷⁶ İbn Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye*, 3/212; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 4/300.

Medine'ye gidecek, Bedir esirleri arasındaki oğlu için geldiğini söyleyecek ve zehir sürdüğü kılıcıyla Allah Resûlü'nü öldürecekti. Buna karşılık da Safvan b. Ümeyye onun borçlarını üzerine alacak ve ona bir şey olursa ailesine bakacaktı.

Umeyr, kılıcını bile di ve yola koyuldu. Medine'ye geldiğinde alıp mescide getirdiler. Fakat sahabenin Umeyr'e hiç itimadı yoktu. Onun için de, kimse onu Allah Resûlü'yle yalnız bırakmaya razı değildi. Heps i etten, kemikten kale gibi Allah Resûlü'nün etrafına dizilmiş onu gözetliyorlardı. Umeyr mescide girince, Allah Resûlü, niçin geldiğini sordu. Umeyr, bir sürü yalan söyledi; fakat hiçbirine de Allah Resûlü'nü inandıramadı. Sonunda İki Cihan Serveri şöyle buyurdu: *“Mademki sen doğruyu söylemiyorsun, o hâlde ben söyleyeyim: Sen Safvan ile şurada şöyle şöyle konuştuğun ve beni öldürmek için geldin. Buna karşılık da Safvan senin borcunu ödeyip ailene bakacaktı.”*

Umeyr, beyninden vurulmuş a döndü, derhal Allah Resûlü'nün ellerine sarılarak Müslüman oldu. Ve daha sonra İslâm'ı i'lâ yolunda öyle çalıştı ki onun vesilesiyle birçok kişi İslâm'la tanıştı.¹⁷⁷

Umeyr ile Safvan arasında geçen bu konuşmayı Allah Resûlü nereden duymuştu? Arada bunca mesafe varken, bu haberi O'na kim ulaştırmıştı?

İnanan-inanmayan herkes bu ve benzeri vak'aları heceleyedursun, biz diğer fasla geçelim...

¹⁷⁷ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 17/56-62; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 4/300-301.

b. İstikbale Ait Olanlar

ba. Yakın Zamanda

Buhârî ve Müslim, Hz. Üsame'den naklediyor;

(Üsame, Zeyd b. Hârise'nin oğludur. Allah Resûlü, Üsame'yi çok sever ve yanından ayırmazdı. Hz. Hasan ve ya Hüseyin'i bir dizine oturtursa, çok defa öbür dizine de Üsame'yi oturturdu. Bir defasında hepsini birden kastedererek: “Allahım! Bunlara merhamet et. Çünkü ben de bunlara şefkat ediyorum.” diye dua etmişti.¹⁷⁸ Hayat-ı seniyyelerinin sonuna doğru Bizans'a karşı hazırladığı ordunun başına onu kumandan tayin etmiş ve senelerce önce babasının şehit düştüğü o topraklarda, Allah düşmanlarına hadlerini bildirme vazifesini ona tevdi etmişti.¹⁷⁹ Ancak, Efendimiz'in sıhhi durumunun ağırlaştığını gören Üsame, orduyu durdurmuş ve Allah Resûlü'nün vefatına kadar hareket ettirmemişti.¹⁸⁰)

İşte bu Üsame (radiyallâhu anh) diyor ki: “Bir gün Allah Resûlü'yle beraber bulunuyordum. O gün Efendiler Efendisi, Medine'nin yüksek binalarından birinin damına çıkmış, etrafı seyrediyordu. Bir ara:

إِنِّي لَأَرَى مَوَاقِعَ الْفِتَنِ خِلَالَ بُيُوتِكُمْ كَمَوَاقِعِ الْقَطْرِ “Şu anda evlerinizin arasında yağmur gibi fitnelerin dökülmekte olduğunu görüyorum.” buyurdular.¹⁸¹

O böyle deyip aramızdan ayrıldı.. O'nun arkasından sokaklar fitne seylâplarıyla inledi. Evet, Hz. Ömer, Hz. Osman

¹⁷⁸ Buhârî, edeb 22, Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/205.

¹⁷⁹ Buhârî, megâzi 87; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-nihâye, 6/304-305.

¹⁸⁰ İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ, 2/249; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-nihâye, 6/304-305.

¹⁸¹ Buhârî, fezâilü'l-Medine 8; Müslim, fiten 9.

ve Hz. Ali (radiyallâhu anhüm) hep bu fitnelerin kurbanı olarak şehit edildiler. Sanki fitneler de belâ ve musibetlerin diliyle Allah Resûlü'ne "Sadakte!" diyorlardı...

1. Fitneler

Hz. Ömer (radiyallâhu anh), hayatında hep bu fitnelerin zuhurundan korkuyordu. Bir defasında mescitte kalabalık bir insan topluluğu ile otururken sordu: "Allah Resûlü'nün haber verdiği fitneleri duyup da, haber verecek biri var mı?" Huzeyfe: "Ben varım." deyince, Hz. Ömer: "Sen cesur bir adamsın, söyle." dedi ve o da: "Kişinin fitnesi ailesinde, malında, nefsinde, çocuğunda ve komşusundadır. Bunlara da oruç, namaz, sadaka, emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker keffaret olur." dedi. Ömer: "Hayır, ben bunları sormuyorum. Deniz dalgaları gibi dalgalanacak fitneleri soruyorum." dedi.

Huzeyfe: "Yâ Ömer! Onların seninle hiçbir alâkası yok. Seninle onlar arasında kapalı bir kapı var." dedi. Hz. Ömer daha sonra: "Bu kapı açılacak mı, kırılacak mı?" diye sordu. Huzeyfe: "Kırılacak." dedi. Hz. Ömer sarsıldı, dudaklarından titrek bir sesle şu cümleler döküldü: "Öyleyse bu kapı, bir daha kapanmayacak."

Daha sonra sahabe sordu: "Acaba Ömer bu kapının kendisi olduğunu biliyor muydu?" Huzeyfe cevap verdi: "Evet, çünkü geceyi bildiği gibi biliyordu."¹⁸²

Evet, biliyordu ki, ben gidince Ümmet-i Muhammed'in vahdetiyle alâkalı kapalı bulunan kapılar açılacak, fitne ve fesat alıp yürüyecek.. ümmet içinde çeşitli anlayışlar, muhtelif akım ve cereyanlar zuhur edecek...

¹⁸² Buhârî, *mevâkîtü's-salât* 4; *savm* 3; Müslim, *fiten* 26-27.

Ömer, bunu biliyordu; çünkü bu olacakları haber veren sadık ve masdûk olan İki Cihan Serveri Hz. Muhammed Mustafa'ydı (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Ve günü gelince denilenler aynen zuhur etti. Ömer, hain bir İranlı tarafından hançerlendi. Ömer'in hançerlendiği aynı gün, İslâm vahdeti de bağrından derin bir yara aldı. Hasım dünya hedefini çok iyi seçmiş ve insafsız avcı okunu tam hedefine isabet ettirmişti. Evet, onun vefatıyla fitneler âdetta sel oldu aktı ve İslâm âlemini istila etti. Elbette bu bir yönüyle hicrandı, ızdıraptı; fakat diğer yönüyle de hâdiseler diliyle tıpkı gökte, yıldızlardan “Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Resûlullah” yazmak derecesinde bir delil ve burhandı...

2. *Muzafferiyet*

Buhârî'de ve Ebû Dâvûd'un Sünen'inde de Habbâb b. Eret'in (radiyallâhu anh) anlattığı şu hâdiseye şahit oluyoruz. Şimdi ondan dinlediklerimizi hulâsa edelim:

“Sıkıntılı bir dönemde Allah Resûlü, örtüsünü başına almış Kâbe'nin gölgesinde oturuyordu. Kim bilir yine hangi hakarete maruz kalmıştı.? O öyle bir dönemdi ki, bütün cahiliye âdetleri birer silah gibi Müslümanların aleyhine kullanılıyordu. Ben, o devrede henüz hürriyetine kavuşamamış bir insandım. Sahibimin ve diğer Mekke büyüklerinin bana reva gördükleri cefa ve işkence artık dayanamayacağım kerteğe ulaşmıştı. Allah Resûlü'nü böyle yalnız görünce yanına yaklaştım ve: Yâ Resûlallah! Dua edip Cenâb-ı Hak'tan nusret ve yardım dilemez misin? dedim.” –Allah Resûlü'nün hemen ellerini açıp dua edeceğini düşünüyordu.. bir de Kureyş'e beddua etseye bekliyordu..– Fakat Resûlullah, şunları söyledi:

“Allah’a yemin ederim ki, sizden evvelki ümmetler, daha dehşet verici işkence gördüler. Onlardan bazıları hendeklere yatırılır ve demir testerelerle vücutları ikiye bölünürdü de yine dinlerinden dönmezlerdi. Etləri kemiklerinden ayrılırdı da yine gevşeklik göstermezlerdi. Allah bu dini tamamlayacaktır; ancak siz acele ediyorsunuz. Bir gün gelecek, bir kimse San’â’dan Hadramût’a kadar tek başına yolculuk yapacak da, yolda vahşi hayvanlardan başka hiçbir şeyden endişe etmeyecek.”¹⁸³

Ve Efendimiz’den benzer bir rivayette bulunan Hz. Adiy b. Hâtim, Allah Resûlü’nün olacağını haber verdiği bu hâdiseleri bizzat gözleriyle gördüğünü söylüyor.¹⁸⁴

3. “İlk Kavuşan Sen Olacaksın”

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), irtihaline sebep olan rahatsızlık günlerinden birinde, incelerden ince, oturuşu-kalkışı ve derin bakışlarıyla aynen kendisine benzeyen Hz. Fatıma Anamız’ı (radıyallâhu anhâ) yanına çağırdı ve eğilip onun kulağına bir şeyler fısıldadı. Hz. Fatıma öyle ağladı, öyle figan etti ki, onun feryadının şiddetinden herkes irkildi. Biraz sonra yine Allah Resûlü, onun kulağına bir şeyler fısıldadı. Bu sefer de öyle sevindi ki, onu görenler kendisine Cennet’in bütün kapılarından girme davetiyesi geldi zanneddi.. aslında ona göre öyleydi de. Evet, böyle bir beşâset ve sürur izhar etmişti.

Bu hâdiseye Hz. Âişe Validemiz’in (radıyallâhu anhâ) gözünden kaçmadı. Biraz sonra ona bunun sebebini sordu; fakat Fatıma Validemiz; “Bu, Allah Resûlü’ne ait bir sırdır.”

¹⁸³ Buhârî, *menâkıb* 25; *menâkıbü’l-ensar* 29; *ikrâh* 1; Ebû Dâvûd, *cihad* 97.

¹⁸⁴ Buhârî, *menâkıb* 25; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/257.

dedi ve bir şey söylemedi. Hz. Âişe, Efendimiz'in vefatından sonra tekrar sorunca, Fatıma Anamız şöyle cevap verdi: "Birinci defada kendisinin vefat edeceğini söylemiş; onun için ağlamıştım. (Evet, öyle ağladı, vefat-ı Nebi onu öyle fer-yada boğdu ki, o gün dudaklarından dökülen şu mısralar ci-hanı ağlatacak kadar rikkat vericidir:

مَاذَا عَلَيَّ مَنْ شَمَّ تُرْبَةَ أَحْمَدَا أَلَا يَشُمُّ مَدَى الزَّمَانِ عَوَالِيَا
صَبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبُ لَوْ أَنَّهَا صَبَّتْ عَلَيَّ الْأَيَّامِ عُذُنْ لَيَّالِيَا

'Hz. Muhammed'in mezarının toprağını koklayan bir insana, başka koku aramaya ne lüzum var? Üzerime öyle musibetler döküldü ki, eğer onlar günler üzerine dökülseydi, günler hep gece olurdu.'¹⁸⁵⁾

İkinci defa ise bana, ailesi içinde kendisine en erken kavuşacak insanın ben olacağımı müjde etti.. ve işte onun için de sevindim."¹⁸⁶

Altı ay sonra o da babasına kavuşmuştu..¹⁸⁷ ve Hz. Fatıma'nın bu vefatı da Allah Resûlü'nü tasdik ediyor ve sanki O'na "Sadakte!" diyordu.

4. Sulh

Kütüb-i Sitte ricalinin ekseriyetinin rivayet ettiği bir hadiste Allah Resûlü bir gün hutbede Hz. Hasan'a işaretle şöyle demişti:

إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ، وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُضْلِحَ بِهِ بَيْنَ فُتَيْتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ

"Bu benim evlâdım Hasan, o seyyittir. Allah (celle celâluhu) onunla iki büyük cemaati birbiriyle sulh ettirecektir."¹⁸⁸

¹⁸⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/134.

¹⁸⁶ Buhârî, *megâzi* 83; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 98, 99.

¹⁸⁷ Buhârî, *megâzi* 38; Müslim, *cihad* 52.

¹⁸⁸ Buhârî, *sulh* 9; Tirmizî, *menâkıb* 30.

Evet o, kerîm oğlu kerîmdir. Allah Resûlü'nün evlâdıdır.. efendidir. Birgün kendisine tevdi edilen hilâfet ve saltanatı, sadece ümmet arasında tefrikaya sebebiyet vermemek için terk edecek ve nasıl bir seyyit oğlu seyyit olduğunu gösterecektir. Aradan yirmibeş-otuz sene geçmemişti ki, Allah Resûlü'nün dedikleri bir bir zuhur etti.. Hz. Ali'den sonra Emeviler karşılarda Hz. Hasan'ı buldular. Ancak bu sulh ve sükûn insanı, bütün haklarından feragat ettiğini ilan ederek birbirine girmek üzere olan iki İslâm ordusunun arasını sulha bağladı ve korkunç bir fitneyi muvakkaten dahi olsa önledi.¹⁸⁹ Şair ne güzel söyler:

وَجَدُّهُ خَيْرُ الْأَنْامِ كَرِيمٌ بِنُ كَرِيمٍ بِنِ كَرِيمٍ

“O (Hasan) kerîm oğlu kerîmdir. Nasıl olmasın ki, onun dedesi insanların en hayırlısı ve varlığın mâbihi'l-iftiharıdır.”

Efendimiz, ona ait bu hâdiseyi haber verdiğinde, Hz. Hasan, henüz küçük bir çocuktur. Belki o gün Allah Resûlü'nün nelere işaret ettiğini dahi anlamamıştı. Yani o, Allah Resûlü, böyle söyledi diye bu işi yapmış değildi. Belki Allah Resûlü, onun öyle yapacağını bildiği için bu sözü söylemişti. Evet, Hz. Hasan da, dedesini tasdik ediyor ve seneler sonra O'na: “Sen doğru söylüyorsun.” mânâsına “Sadakte!” diyordu.

5. Bir Asır Yaşayacak

Abdullah b. Büsr'ün başına mübarek ellerini koyarak: “Bu çocuk tam bir asır yaşayacak.” buyuruyor ve ilave ediyorlar: “Yüzündeki şu sevimsiz siğiller de gidecek.”

Diyorlar ki: “O zat, tam yüz sene yaşadı ve yüzündeki siğiller de kaybolmuştu.”¹⁹⁰

¹⁸⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 8/41; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/72.

¹⁹⁰ Taberânî, *Müsnedü's-şâmiyyîn*, 2/17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/189; Bezzâr, *el-Müsned*, 8/431-432; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/545.

Allah Resûlü nasıl ki ¹⁹¹ مِنَ الْأُولَىٰ وَكَأَنَّهُمْ وَكُنَّ حَتْمًا مِّنَ الْأُولَىٰ سırrınca her an bir evvelki hâlimden daha mükemmele doğru yükseliyor ve daima bir sonraki hâline göre bir önceki durumunu eksik buluyor ve bundan dolayı da günde yüz defa istiğfar ediyordu;¹⁹² aynen öyle de, her geçen gün ümmeti, O'nu anlama ve tanımada bir adım daha ilerliyor ve O'nun istikbale ait verdiği haberlerin tahakkuk edişi karşısında imanını biraz daha artırıyor ve O'na hitaben “Sen Resûlullah’sın.” diyorlar.

bb. Yakın İstikbal

Zamanlama açısından yukarıda verdiğimiz misallerden Allah Resûlü'nün yaşadığı devreye daha uzak ve bizim yaşadığımız devrelere daha yakın, hatta içinde bulunduğumuz asra bakan ve bizden sonraki asırlarda tahakkuk etmesi beklenen nice misaller vardır; şimdi de bir nebze onlar üzerinde duralım:

1. Hendek'te Verdiği Haberler

Hemen hemen bütün hadis ve siyer kitapları sahabeden şu hâdiseyi naklederler: “Hendek kazılıyordu. Büyükçe bir kaya vardı ki bütün gayretimize rağmen bir türlü onu yerinden sökmeye muvaffak olamamıştık. Efendimiz de bizimle beraber, hendek kazıyordu. Hatta bizlerin kuvve-i mâneviyesini takviye için ara sıra:

اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْأَجْرَةِ فَاعْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

“Allahım, ahiret hayatından başka hayat yok. Sen ensar ve muhacirîni bağışla.”¹⁹³ diyor ve sahabe O'nun bu sözleriyle coşuyor:

¹⁹¹ Duhâ sûresi, 93/4.

¹⁹² Bkz.: Buhârî, *daavât* 3; Müslim, *zıkr* 41-42.

¹⁹³ Buhârî, *megâzi* 29; *menâkıbü'l-ensar* 9; Müslim, *cihad* 126-129.

اللَّهُمَّ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا
فَأَنْزِلْ سَكِينَةً عَلَيْنَا
وَلَا تَصَدِّقْنَا وَلَا صَلِّبْنَا
وَتَبَّتْ الْأَفْئَامُ إِنْ لَا فَعِينَا

“Allahım, Sen olmasaydın biz hidayete eremezdik, namaz kılamaz, zekât veremezdik. Sen üzerimize sekîneni indir ve düşmanla karşılaşsaksak bizim ayaklarımızı kaydırma.” diyerek mukabele ediyorlardı.¹⁹⁴

Onlar, en küçük dertlerini dahi Allah Resûlü’ne söylerlerdi. Bu büyük kayanın durumunu da O’na haber verdiler. Manivelası elinde geldi ve onunla taşı parçalamaya başladı. O, manivelasını taşta indirdikçe ondan kıvılcımlar çıkıyor.. ve sanki aynı esnada Allah Resûlü’nde de vahiy ve ilham kıvılcımları çıkıyordu. Her vuruşta şunları söylüyordu: “Bana şu anda Bizans’ın anahtarları verildi. İran’ın anahtarlarının bana verildiğini müşâhede ediyorum... Bana Yemen’in anahtarları verildi. Şu anda bulunduğum yerden San’â’nın kapılarını görüyorum.”¹⁹⁵

Aradan birkaç sene geçiyor; Allah (celle celâluhu), Sa’d b. Ebî Vakkas ve Halid b. Velid gibi büyük kumandanların kılıcıyla oraların fethini Müslümanlara müyesser kılıyor ve bütün bu yerlerin anahtarları Allah Resûlü’nün şahs-ı mânevîsine teslim ediliyor. Bu da, O’nun doğruluğunu ayrı bir tasdiktir. Zaten tasdik etmemeleri de mümkün değildi; zira O, doğruluğu temsil için gelmişti. Farzımuhal, eğer böyle “Olacak.” dediği şeyler, aslında vuku bulmayacak dahi olsalardı, Allah (celle celâluhu), Habîbini yalancı çıkarmamak için onları yine öldüracaktı.

¹⁹⁴ Buhârî, megâzi 29; Müslim, cihad 123-125.

¹⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/303; Nesâî, es-Sünenü’l-kübrâ, 5/269; İbn Kesir, el-Bidaye ve’n-nihâye, 4/116.

Nasıl olmasın ki, sahabenin meşhurlarından Berâ b. Mâlik (radiyallâhu anh) için bile لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبْرَهُ “Eğer herhangi bir meselede yemin etse, Allah onu yemininde yalancı çıkarmaz.” denilmiştir.¹⁹⁶ Yani Berâ Hazretleri eğer hiç olmayacak bir şeye, olsun diye yemin etseydi, Allah onu öldüracaktı. Hakikaten de, sahabe muharebelerde onu öne sürüyor ve âdeta onunla galibiyetlerini garantilemeye çalışıyorlardı.¹⁹⁷ Şimdi, sahabe-den birine Cenâb-ı Hak böyle bir hususiyet verir de Habîbine vermez mi? Şu kadar var ki O, görüp de söylüyordu. Zira Allah (celle celâluhu) O’na bildiriyor, O da biliyordu...

2. Emniyet ve Zenginlik Müjdesi

Adiy b. Hâtim anlatıyor. (Adiy, Hâtem-i Tâî’nin oğludur. Önceleri hıristiyandı. Aradı ve Allah Resûlü’nü buldu; buldu ve kurtuldu.) Bu şanlı sahabi şöyle diyor: “Bir gün Allah Resûlü’nün huzurunda fakirlikten, yoksulluktan ve eşkıyanın talanından bahsediliyordu. Buyurdular ki: ‘Gün gelecek Hîre’den Kâbe’ye kadar bir kadın, tek başına yolculuk yapacak ve Allah’tan başka hiçbir şeyden korkmayacaktır.’

Adiy diyor ki: Bunları dinlerken; hayret içindeydim. ‘Tay’ kabilesinin eşkıyaları varken, diyordum kendi kendime, bu nasıl mümkün olabilecek? Devam ettiler: ‘Bir gün gelecek, Kisra’nın hazineleri sizin aranızda pay edilecek.’ Sordum: Yâ Resûlallah! İran Kisrasının hazineleri mi? ‘Evet, İran Kisrasının hazineleri.’ buyurdular. Hayretim daha da artmıştı. –Çünkü bu sözlerin söylendiği devrede İran, en debdebeli günlerini yaşıyordu– ve yine devam ettiler: ‘Öyle bir gün gelecek ki, o gün insan elinde zekâtıyla dolaşacak da zekâtını verecek

¹⁹⁶ Tirmizî, menâkıb 54. (Hadiste zikri geçen sahabi, Enes b. Mâlik’in baba-bir kardeşi olan Berâ b. Mâlik’tir.)

¹⁹⁷ Hâkim, el-Müstedrek, 3/331; Beyhakî, Şuabü’l-İman, 7/331; İbn Hacer, el-İsâbe, 1/281.

kimse bulamayacak.' Ben, diyor Adiy: Bunların ilk ikisini gördüm, ömrüm olursa üçüncüyü de göreceğim."¹⁹⁸

Adiy, bu üçüncü devri göremeyecekti. Fakat gün geldi, o devri görenler de oldu: Ömer b. Abdülaziz devrinde, Allah Resûlü'nün dediği hakikat aynen yaşandı.¹⁹⁹ Şu anda Türkiye hudutları gibi otuz ülkeyi içine alan o büyük devlet, gelir dağılımı bakımından öyle bir düzeye çıkmıştı ki, fakir denen tek bir fert kalmamıştı. Zannediyorum bugün "Amerika ve bazı Batı ülkelerinde mevcut hayat standardı, o devreyle kıyas kabul edilemeyecek kadar düşüktür." desek mübalâğa etmiş olmayız. Hem bugünkü devletlerin zengin olanlarında gelir dağılımı o kadar dengesizdir ki, çok müreffeh hayat yaşayan fertlerin yanında, izbelerde yaşayanlar da vardır. Hâlbuki o dönemde böyle bir dengesizlik de ortadan kaldırılmıştı.

3. Ammar'ın Şehadeti

Mescid-i Nebi yapılıyor. Herkes harıl harıl çalışıyor. Kimi kerpiç yapıyor, kimi de taşıyordu.. tabii Allah Resûlü de çalışanlar arasında.. evet O da sırtında kerpiç taşıyor. Ammar, bir aralık Allah Resûlü'nün yanına geldi.. sırtında da iki kerpiç vardı.. herhâlde naz makamında "Yâ Resûlallah! Bana iki kerpiç yüklediler." dedi. Allah Resûlü tebessüm buyurdu ve onun yüzündeki tozu-toprağı mübarek elleriyle silerken de tam otuz sene sonra başına gelecek bir ciğersûz hâdiseyi, (أَبَشْرُ! تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ²⁰⁰ veya وَيُحَكُّ! تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ) diyerek, Hz. Ali'ye başkaldıran bir bâgî cemaat tarafından şehit edileceğini haber verdi ve onu uyardı.²⁰¹

¹⁹⁸ Buhârî, *menâkıb* 25; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/257.

¹⁹⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/194; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 13/87.

²⁰⁰ Tirmizî, *menâkıb* 34.

²⁰¹ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 3/25; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/217.

Evet, Sıffîn'de Ammar, Hz. Ali tarafındaydı ve o savaşta bu büyük sahabe şehit düşmüştü. Hatta Hz. Ali taraftarları, bunu karşı tarafın haksızlığına delil getirerek onlara “Siz bâğîsiniz.” demişlerdi.²⁰² Evet, gerçi Sıffîn'de Hz. Ammar'ın kanı dökülüyordu; ancak yere düşen her bir kan damlası âdetâ, Allah Resûlü'ne hitaben “Sadakte!” doğru söyledin, diyordu.

Evet, aziz okuyucu! Allah bildirmese, insan bunları nasıl bilebilir? Bugün kurgu filmlerde bazı kehanetlerde bulunuyorlar. Bunlar o kadar zor değil, çünkü mukaddimleri, başlangıçları var.. biraz hâdiseleri terkip etme kabiliyetiyle, bu türlü meselelerde tahmin yürütülebilir. Hâlbuki Efendimiz'in gaybdan haber verdiği hususların hiçbirinde başlangıç ve mukaddimât adına bir nokta dahi mevcut değildi. Bu itibarla O'nun söylediklerinin onda birini bile, deha çapında müthiş bir karîhaya sahip herhangi bir insanın söylemesi imkânsızdır. Zira bu gibi meseleler aklın hudutlarını ve bizleri aşan meselelerdir.. yani gayb gözü açık olmadan veya vahiyle müeyyet bulunmadan, bu gibi hususları bilmenin imkânı yoktur. Öyleyse, Allah Resûlü kendiliğinden değil; Allah'ın bildirmesiyle biliyor, söyledikleri de hep doğru çıkıyordu...

4. Din Adına Dinsiz Bir Kavim

Bir gün ganimeti taksim etmiş, orada duruyordu ki, birden, burnu basık, gözleri çukur ve elmacık kemikleri çıkık bir adam çıkageldi. Belki de ileride çıkacak bir topluluğu, o gün için o zat temsil ediyordu. Edepsizce Allah Resûlü'ne şöyle hitap etti: “Bu taksim adaletli olmadı, âdil ol!” Evet, belki de münafıktı; münafıktı ki, Allah Resûlü'ne böyle hitap

²⁰² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 7/267.

edebiliyordu. Allah Resûlü: *لَقَدْ حَبِطَتْ وَحَسِرْتُ إِنْ لَمْ أَغْدِلْ* “Ben de adaletli davranmazsam kim adaletli davranabilir ki? Eğer âdil olmazsam haybet ve hüsrana uğradım, demektir.” buyurdu.²⁰³ Cümledeki ت harflerini muhatap sıgasına göre okursak; o zaman da: “Siz, haybet ve hüsrana uğradınız demektir.” mânâsına gelir.

Bununla Allah Resûlü şunu anlatmak istemektedir: Eğer bir peygamber âdil değilse o insanlar adaleti kimden öğrenecekler? Adaletin olmadığı bir zeminde ise insanlar, haybet ve hüsrandır. Öyle ise siz de haybet ve hüsrandasınız demektir. Bir de, eğer ben âdil değilsem, kaybetmiş sayılırım. Hâlbuki Allah (celle celâluhu) beni peygamber olarak gönderdi. Demek ki ben kaybetmedim.. o hâlde ben âdiliyim.

Hz. Ömer (radiyallâhu anh), Allah Resûlü’ne karşı nasıl konuşulacağını bilmeyen bu küstaha haddini bildirmek için izin ister: “Bırak, şu münafığın kellesini uçurayım!” der. Ancak Allah Resûlü müsaade etmez ve orada mübarek dudaklarından gayba ait şu sözler dökülür:

*“İleride bir kavim zuhur edecek. Ablak yüzlü, basık burunlu ve çekik gözleri çukuruna girmiş bu kavim, Kur’ân okuduğunda kendi okuyuşunuzu küçük görürsünüz. Ancak okudukları gırtlaklarından aşağıya inmez. Okun yaydan fırladığı gibi, dinden çıkarlar, hatta, bunlardan birinin kolunda büyükçe bir et beni vardır.”*²⁰⁴

Seneler hızla geçer. Sanki Allah Resûlü’nü tasdik için günler birbiriyle yarışmaktadır: Nehriyan’da Hz. Ali bütün

²⁰³ Buhârî, edeb 95; menâkıb 25; Müslim, zekât 142; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/56.

²⁰⁴ Buhârî, edeb 95; menâkıb 25; Müslim, zekât 142-148. (Hâdisce, bütün teferruatıyla Müslim’in rivayetlerinde geçmektedir.)

Haricîleri kılıçtan geçirir. Tam Allah Resûlü'nün tarif ettiği şekilde bir insan getirilir ve Hz. Ali'ye müjde verilir. Demek ki dinden çıkararak, dine karşı kavga verecek insanlar bunlardır.²⁰⁵

Zayıf bir hadiste Efendimiz, Hz. Ali'ye hitaben: “*Ben Kur’ân’ın tenzili için savaştım, sen de tevili için kavga vereceksin.*”²⁰⁶ buyurmuştur. Yani Kur’ân nazil olmaya başlayınca bütün insanlar bana karşı koydu; ben de bunlarla mücadele ettim. Ve bir gün gelecek, Kur’ân’ı yanlış tevil ve tefsir edenler olacak, sen de onlara karşı kavga vereceksin. Mevsimi gelince o da olmuş, Hz. Ali (radıyallâhu anh) Haricîlere karşı kavga vermiş; okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkan bu insanlarla mücadelede bulunmuştur.

Evet, sanki bu burnu basık, elmacık kemikleri çıkık adam, Allah Resûlü'nü tasdik için yaratılmış gibiydi. Öyle ki, onun bu menfî hâli, müsbet mânâda Allah Resûlü'nü doğruluyordu. Tabîî, şeytanın, bir mü'mine musallat olmasıyla, mü'minin ona karşı verdiği kavgada onun sevap kazanmasına mukabil, şeytanın hayır adına bir şey kazanmaması gibi, bu adam da o şekilde öldürülüp Allah Resûlü'nü tasdiğe vesile olmakla beraber, hiçbir şey elde edemeyecektir. Evet, gerçi biz, onun o çirkin sima kitabında, Allah Resûlü'nün doğruluğunu okumaktayız; ama bu ona hiçbir şey kazandırmamakta. Zira o bu mevzuda sadece tali'siz bir vasıta...

5. Gemilerle Sefer ve Ümmü Haram

Ümmü Harâm binti Milhan, bir rivayete göre Allah Resûlü'nün sütten teyzesi, diğer bir rivayete göre ise, annesinin

²⁰⁵ Buhârî, *edeb* 95; Müslim, *zekât* 148; İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-nihâye*, 7/290.

²⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/82; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/341; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/132.

yakın akrabası olması sebebiyle teyzesi mesabesinde. Allah Resûlü onun evine teklifsiz girer çıkar ve bazen de orada istirahat buyururlardı. Bir defasında yine istirahat için yatmışlardı. Tebessümle kalktılar; Ümmü Harâm binti Milhan sordu: “Yâ Resûlallah, niçin tebessüm ediyorsunuz?” Buyurdular ki, “*Ümmetimden bir topluluğun melikler gibi gemilerle cihada çıktıklarını gördüm.*” Kadın, “Dua etmez misin, ben de onlardan olayım.” deyince, Allah Resûlü: “*Sen onlardanısın.*” ferman ettiler. Tekrar istirahata çekildiler. Biraz sonra yine aynı şekilde tebessüm ederek uyanıp Ümmü Harâm’a aynı sözleri söylediler. O da yine: “Dua etmez misiniz onlardan olayım.” dedi. Efendimiz: “*Sen evvelkiler arasında olacaksın.*” dediler.

Seneler geçer. Ümmü Harâm, kocası Ubâde b. Sâmit ile beraber Kıbrıs seferine çıkar ve orada bineğinden düşerek vefat eder.²⁰⁷

O günden bugüne de Müslümanlar, onların kabirlerini ziyaret ediyor, başlarında gözyaşı döküyor. Tabîî dökülen her damla göz yaşı, aynı zamanda Allah Resûlü’nü tasdik mânâsını taşıyor. Çünkü Allah Resûlü gaybî bir haberde bulunmuş ve bu haber milimi milimine doğru çıkmıştır. Bu doğruluğa Kıbrıs, Kıbrıs tarihi ve onların oradaki merkadi tekzip edilmez bir şahittir.

Evet, Allah Resûlü’nün dedikleri, mevsimi gelince bir bir zuhur ediyor, biz de bunları tarih aynasında müşâhede ile O’na şehadetimizi yeniliyor ve her defasında da, vücudumuzu meydana getiren atomlar sayısınca “Doğru söyledin yâ Resûlallah!” diyoruz.

²⁰⁷ Buhârî, *cihad* 3, 8; Müslim, *imâre* 160-162.

Evet, belki bizim ifadelerimiz, bunu anlatmaya yeterli değil; fakat her mü'minin vicdanında duyduğu ses öyle gürül gürül ki, duymazdan gelmek, bu sesi inkâr etmek imkânsız gibi...

6. Benû Kantûrâ

İslâm âlemine musallat olacak bir milletten bahisle de Allah Resûlü şöyle buyurur: *فَإِذَا كَانَ أَحْرُ الرَّمَانِ جَاءَ بَنُو قَنْطُورَاءَ عِرَاضُ الْوُجُوهِ صَعَارُ الْأَعْيُنِ ذُلْفُ الْأَنْوْفِ* “Ahir zamanda Benû Kantûrâ zahir edecektir. Bunlar ablak yüzlü, küçük gözlü ve basık burunludurlar.”²⁰⁸

Bazı tarih kitapları, bunların Moğollar olduğunu söyler. Zaten Allah Resûlü'nün tarifi içinde İslâm âleminin başına gelen iki büyük ve dehşetli tasallut vardır: Bunlardan biri Endülüs'te, Ferdinand tasallutudur ki, bu her yönüyle tam bir barbarlık içinde cereyan etmiş; insanlar öldürülmüş, kütüphaneler tahrip edilmiş ve kitaplar da yakılmıştır. İkincisi ise Moğol felaketidir. Onlar da Mısır, Suriye ve Anadolu'da ne kadar kültür merkezi varsa hepsini yerle bir etmiş, her tarafı harabeye çevirmiş, sonra da çekip gitmişlerdir.

Allah Resûlü ümmetinin kaderiyle çok alâkadar olduğundan bu gibi haberlerle onların dikkatini çekiyor ve âdeti diyor ki; Ümmet-i Muhammed cezalandırılmayı hak ettiğinde Allah (celle celâluhu), onlara karşı tedip unsuru olarak zalimleri kullanır. Evet, zalim, Allah'ın kılıcıdır. Önce onunla intikam alır; sonra da döner ondan intikam alır. Yani zalim de zulmünde pâyidâr olmaz;²⁰⁹ ancak evvelâ Allah (celle celâluhu) bu zalimleri Müslümanların üzerine musallat eder. Sonra da tutar onları sarsar ve yerin dibine batırır.

²⁰⁸ Buhârî, *cihad* 95, 96; Ebû Dâvûd, *melâhim* 9-10.

²⁰⁹ “Zulüm devam etmez, küfür devam eder.” Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 2/107. Ayrıca “Allah Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre* (11) 5; Müslim, *birr* 62; Tirmizî, *tefsîru sûre* (8) 11

İşte böyle bir suiakıbetten sakınmaları için, o şefkat âbidesi Allah Resûlü, ümmetini ikaz ediyor, Allah'ın gazabını celbedici hareketlerden kaçınmalarını tavsiye sadedinde başlarına gelecek belâ ve musibetleri, hem de o hâdiselerin tasvirini yaparak haber veriyor.. evet, verdiği bu haberler, kendisinden tam altı-yedi asır sonra meydana gelmekle O'nun hak resûl olduğunu ilân etmektedir...

7. İstanbul'un Fethi

İstanbul fethedilecektir. O günkü adıyla “Konstantiniye” muhakkak Müslümanların eline geçecektir. Hâkim, *Müstedrek*'inde Allah Resûlü'nün bu haberini naklederken, bu muciznüma ihbarı: *لَفُتِحَ الْقُسْطَاطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ* “Konstantiniye elbet bir gün fetholunacaktır; onu fetheden asker ne güzel askerdir; ve onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır.” cümleleriyle verir.²¹⁰

Hemen her devrin büyük kumandanları ve cihangir bahadırları, hem de ta sahabe devrinde başlayarak, bu kutlu habere mâsadak olmak için defalarca İstanbul'a kadar gelmiş ve geriye dönmüşlerdir. İşte Ebû Eyyub el-Ensarî de o gelip dönenlerden geriye kalmış, İstanbul'un bağrında, İstanbul'un gerçek değeri bir inci gibidir. Ben burada herkesin malumu olan bazı hususları tekrar etmekten hem sıkılıyor, hem de zaman israfı sayıyorum ama, yine de hicap duya duya bir iki hususu arz etmeden geçemeyeceğim:

İstanbul fethedildiği gün surlara çıkıp, sancağını diken Ulubatlı Hasan, sıradan bir nefer değildi; o Enderun'da yetişmiş bir zabitti ve aynı zamanda Fatih'in ders arkadaşıydı.

²¹⁰ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/468. Ayrıca bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/335; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 2/38.

O devrede onlar birkaç kişiydiler. İstanbul'un ilk kadısı Hızır Çelebi, Ulubatlı Hasan ve bir de cihan fatihi Muhammed Han Hazretleri bunlardan sadece üçü. Beraber okumuş, beraber yetişmiş ve aynı ders halkasında talebelik yapmışlardı.

Ulubatlı, surlar aşıldığı gün vücudu bitevî delik deşik olması pahasına, surlara çıkmış ve pek çok yara bere içinde olmasına rağmen bayrağı surlara dikmeye muvaffak olmuştu. Bir müddet sonra da Fatih bu levendin başı ucundaydı. Ulubatlı son anlarını yaşıyordu. Dudağındaki tebessüm Fatih'i hayrete düşürmüştü. Sordu: "Niçin tebessüm ediyorsun?" Cevap verdi: "Biraz evvel buraları Allah Resûlü teftiş ediyordu. O'nun gül cemalini gördüm. Sürûrum bundandır.."

Dokuz asır evvel haber vermişti. Dokuz asır sonra da orayı fethedecek ordunun içinde bulunuyordu. Ben de, buna itimaden, hep diyorum ve hep diyeceğim: "Üç-dört kişi dahi olsa, samimî bir kalble, dine hizmet için bir araya gelseler; muhakkak Allah Resûlü'nün ruhaniyâtı orada hazır olacak, onları ve orayı şerefliendirecektir."

İşte, İstanbul'un fethi de sıdkın diğer şahitleri misillü Allah Resûlü'nün doğruluğunu gösteren delillerden biri olduğu gibi, Ebû Eyyub el-Ensârî de bu şehadetin inandırıcı ayrı bir şahidiydi; zira orasının fethedileceğini ilk duyanlardan birisi de oydu.. ve onun içindi ki, ta Medine'den kalkıp gelmiş ve cesedinin İstanbul'a defnedilmesini vasiyet etmişti.²¹¹

bc. Uzak İstikbal

1. Vehen (Dünya Sevgisi – Ölümünden Korkma)

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) günümüze çok yakın hâdiselerden de haber vermişti. İşte bunlardan biri:

²¹¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/405.

يُوشِكُ الْأُمَمُ أَنْ تَدَاعَى عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الْأَكْلَةُ إِلَى قَضَعَتِهَا فَقَالَ قَائِلٌ: وَمِنْ قَلَّةٍ نَحْنُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: بَلْ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ كَثِيرٌ وَلَكِنَّكُمْ غُنَاءٌ كَعُنَاءِ السَّيْلِ، وَلَيَنْزِعَنَّ اللَّهُ مِنْ صُدُورِ عَدُوِّكُمْ الْمَهَابَةَ مِنْكُمْ وَلَيَقْذِفَنَّ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمُ الْوَهْنَ. فَقَالَ قَائِلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْوَهْنُ؟ قَالَ: حُبُّ الدُّنْيَا وَكَرَاهِيَّةُ الْمَوْتِ

“Ümmetler, milletler, insanların birbirlerini sofraya davet etmeleri gibi birbirlerini sizin üzerinize davet edecek ve üzerinize üşüşecekler.” Birisi sordu: “Bizim azlığımızdan mı?” Allah Resûlü: “Hayır, aksine siz o gün çok olacaksınız. Fakat selin sürüklediği çer çöp gibi.. Allah, düşmanlarınızın kalbinde size karşı duydukları korkuyu kaldıracak ve sizin kalbinize de ‘vehen’ atacak” dedi. Yine birisi sordu: “Ey Allah’ın Resûlü, vehen nedir?” Cevap verdi: “Ölüme karşı isteksizlik ve dünya sevgisi!”²¹²

Bu ifadelerden, ilk bakışta şu mânâları anlıyoruz: Bir gün gelecek, milletler yığın yığın üzerimize çullanacaklar. Sofrada yemeği taksim eder gibi, yeraltı-yerüstü servetimizi aralarında paylaşacaklar. Evet, bütün yeraltı ve yerüstü servetlerimizle el koyacak ve gözümüzün içine baka baka âdeta sofralarımızı yağmalayacaklar. Evet biz, lokmayı hazırlayıp önlerine koyacağız, onlar da doymak bilmeyen bir iştiha ile önlerine konan şeyleri yutacaklar.

Bütün bunlar niçin olacak? Çünkü o zaman biz, artık köklü bir ağaç değiliz de ondan. Hatta selin sürüklediği çer çöp gibiyiz de onun için. Evet, bizim mizaç, meşrep, hizip ve anlayış farklılığı ile birbirimizi yiyip bitirmemize karşılık, onlar dünyevî hasis menfaatler etrafında birleşti, bütünleşti ve bizleri sindirdiler. Önceleri onlar bizden korkuyorlardı. Çünkü biz, onların

²¹² Ebû Dâvûd, *melâhim* 5; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/359; 5/278.

ölümden kaçıkları gibi ölümün üzerine gidiyor ve dünyayı istihkar ediyorduk. Hâlbuki şimdi biz ölümden kaçıyor ve dünyayı da onlardan daha çok seviyoruz. Onlar da bizim bu zaafımızı işleterek, bizi en can alıcı yerimizden vuruyorlar.

İlk bakışta haçlı seferlerini hatırlatan bu hadisin, biraz daha derin düşünülürse çok daha yakın bir tarihte cereyan eden hâdiselere de işaret ettiği açıkça görülecektir.

Raif Karadağ “Petrol Fırtınası” adında bir kitap yazdı. Daha sonra o fırtınayı çıkaranlar tarafından da öldürüldü. Çünkü o kitapta 19. ve 20. asır Türk insanının mâkus tali’i ve gadr u efgânı, mütecavizlerin de “hayhuy”u vardı.

Devlet-i Âliye’nin –ben ona imparatorluk denmesinin karşısındayım. Çünkü o devlet bir imparatorluk değildi. Sahabe ve tâbiîn devrinden sonra, gelmiş geçmiş en muhteşem bir devletti ki, dense dense ona “Devlet-i Âliye” denir– üzerine nasıl bir sofraya gibi üşüşülmüştü.! Bütün dertleri, bu geniş ve bâkir toprakların yeraltı-yerüstü zenginliklerini elde edebilmekten ibaretti. Tarih boyu cereyan eden açık haçlı hareketlerinin en ağırı, bu kapalı küfür tecavüzü yanında yine hafif kalırdı. Evet, birbirlerini bir sofraya çağırır gibi çağırılmış ve bir ülkenin bütün varlığını aralarında paylaşmışlardı...

Hız. Osman ve Hız. Ali’yi (radiyallâhu anhumâ) o devrin hıyanet çarkını çeviren bir zihniyet arkadan vurmuş, Asr-ı Saadet’i kana boyamıştı; Âl-i Osman’ı da onların torunları arkadan vurdu ve İslâm dünyasını başsız bıraktılar.

Hazırlanmış ve donatılmış bir sofraya koşuyor gibi üzerimize üşüştü ve Âkif’in ifadesiyle: “Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ!” bir araya gelerek Devlet-i Âliye’yi talan ettiler...

Bir kısım saldırganlar bir zamanlar bize belli bir zihniyetle saldırmıştı ve bu, o günün baġnaz Avrupalısının saldırısıydı. İġfal edilmiş bu zavallı yığınlar, akıllarınca Hz. Meryem'in merkadini kurtarmaya geliyorlardı. Hâlbuki bizim nazarımızda Hz. Meryem onların düşündüklerinden de, inandıklarından da daha faziletliydi. Çünkü biz onun, Cennet'te Efendimiz'e zevce olacağına inanıyor ve ona mü'minlerin anası gözüyle bakıyorduk.²¹³ Aynı zamanda eġer Hz. Meryem hayatta olsaydı, onu da rahatsız edecek olan, onların bâtil ve köhne düşüncelerine karşı onun gerçek hakikatinin müdafileriydik...

Demek istediğim şudur: Allah Resûlü'nün mevzua esas aldığımız hadislerinde işaret buyurdıkları bu köhne zihniyetin neticesi, hazırlanan haçlı seferleri değildir; belki yakın tarihte bütün dehşetiyle gördüğümüz ve hâlâ görmekte olduğumuz, korkunç bir küfür ittifakıdır ki, henüz İslâm âlemi onlara sofrâ olmaktan kurtulabilmiş değildir. Görüldüğü gibi, on dört asır evvel söylenenler, bugün, kelimesi kelimesine tahakkuk etmekte, görülmekte ve yaşanmaktadır.

2. Komünizm Fitnesi

İbn Ömer anlatıyor: "Allah Resûlü, bir gün şark tarafına dönerek": "أَلَا إِنَّ الْفِتْنَةَ هَاهُنَا مِنْ حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ" "*Dikkat edin, fitne bu taraftan, şeytan çağının yayıldığı yerden zuhur edecektir.*" buyurdular.²¹⁴

Çok kuvvetli bir ihtimal ile bu hadisleriyle Efendimiz, günümüzde, garbın zalim ve kâfirlerine alternatif olarak şarkta zuhur edecek olan fitneye işaret buyurmaktadırlar.

²¹³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 6/52; 8/258.

²¹⁴ Buhârî, *fiten* 16; Müslim, *fiten* 45-50.

Metinde geçen فَرُون kelimesi boynuz mânâsına geldiği gibi çağ ve asır mânâsına da gelir. Onun için bu kelimeye “boynuz” mânâsından ziyade “çağ” ve “asır” mânâlarını vermek daha muvafıktır. فَرُونُ الشَّيْطَانِ “Şeytan Çağı” demektir ki Asr-ı Saadet’in mukabilidir. İnkâr-ı ulûhiyet esası üzerine kurulmuş ateist, ibâhiyeci ve dünden bugüne, şeytanın, nefs-i emmare vasıtasıyla insana fısıldamaya çalıştığı bütün fenalıkların birden hayata geçirilmesi sistemi. Kapitalizmin nesebi gayr-i sahih evlâdı bu ürpertici sistem, günümüzde can çekişiyor olmasına rağmen hâlâ yeryüzünde, din, diyanet, mukaddesat, tarih ve hatta demokrasi düşmanlığının rakip kabul etmez şampiyonluğunu sürdürmekte ve bir korkulu rüya olmaya devam etmektedir ki;²¹⁵ zannediyorum Allah Resûlü de bütün efradı içinde, bilhassa bu sistemin hâkim olduğu döneme “Şeytan Çağı” diyor. Ve bu çağla gelen cihanşümul krizlere karşı ümmetini uyarıyor.

3. Fırat'taki Hazine

Yine buyuruyor: (أَوْ جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ) يُوشِكُ الْفُرَاتُ أَنْ يَحْسِرَ عَنْ كَنْزٍ مِنْ ذَهَبٍ (من ذَهَبٍ) فَمَنْ حَضَرَهُ فَلَا يَأْخُذُ مِنْهُ شَيْئًا ve altın'dan bir dağ zuhur eder. Kim orada bulunursa bir şey almasın.”²¹⁶

Bugüne dek Fırat'ın başında dünya kadar katliamlar meydana geldi. Yakın tarihten başlayacak olursak, Fırat'a yakın yerde Irak ve İran savaşı oldu. 1958'de yine Fırat'a yakın bir yerde çok ciddî kıyım yapılarak Allah Resûlü'nün torunları katledildi.. ancak, yukarıdaki hadisten, bu iki hâdiseyi çıkarmak uygun olmasa gerek. Belki, daha sonra olması muhtemel bazı hâdiselere işaret aramak daha uygun olur:

²¹⁵ Bu yorum, 1989 yılında yapılmıştır.

²¹⁶ Buhârî, *fiten* 24; Müslim, *fiten* 30-32.

Meselâ: Fırat'ın suyu, altın değerinde olacak bir devreye, mecaz yoluyla bir işaret olabileceği gibi yapılacak barajlardan elde edilecek gelirlere de "altın" sözüyle işaret olabilir. Ayrıca, Fırat'ın suyu tamamen çekilerek, altında çok büyük altın ve petrol yataklarının çıkacağı da bildirilmiş olabilir. Ayrıca, toprak çökmeleri neticesinde böyle bir madenin de bulunması mümkündür. Fakat ne olursa olsun o bölgenin, İslâm âleminin bünyesinde, bir dinamit gibi, potansiyel bir tehlike olduğunun anlatılmasında şüphe yoktur. Bunlar bugün zuhur etmiş şeyler değil; ileride zuhur edecek hâdiselerdir.. ve o günleri gören insanlar, Allah Resûlü'ne bir kere daha bütün kalbleriyle "Sadakte – Doğru söyledin!" diyecek ve imanlarını yenileyeceklerdir.

4. İseviyetin Tasaffisi

İki Cihan Serveri, İseviyetin tasaffi ederek Muhammedî ruhla bütünleşeceğini söylemektedir.²¹⁷ Evet, o gün, inkârın temsilcileri, inananları derdest ettikleri esnada, gök kuvvetini elinde tutanlar, Allah'ın yardımıyla Müslümanların mâkus tali'ini bir kere daha değiştirecek ve ilhadın burnu bir kere daha kırılacak.. cihanşümul bu boğuşmada her taraf cenazelerle dolacak ve yeryüzünü dolduran bu cenazeleri de kartallar taşıyacaktır.²¹⁸ Bu kartalların belli bir müesseseye işareti ne kadar mânidardır!

5. Tarımdaki İslahlar

Tarım sahasında ıslahat yapılacak. Yapılan bu ıslahat sayesinde yirmi kişinin ancak yiyebileceği narlar olacak, bir nar

²¹⁷ Bu mevzua işaret eden hadisler için bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *iman* 244-247.

²¹⁸ Müslim, *fiten* 110; Tirmizî, *fiten* 59.

kabuğunun altında bir insan gölgelenebilecek.²¹⁹ Yine buğday taneleri de, o denli büyük olacak. Bunlar bizim şu anda görmediğimiz; fakat ileride muhakkak görülecek hususlardır. Bunlar görülecek ve: “Sen, Allah’ın Resûlü’sün!” denilerek Allah Resûlü’ne olan bağlılık yenilenecek ve kuvvet kazacaktır. Çünkü asırlar O’nu doğrulamakta ve bütün dedikleri bir bir gün yüzüne çıkmaktadır.

Bizler meşîme’nden doğacak ferdâya hayranız. O öyle bir ferdâdır ki, ondan başka ışık yok..! O bir sönse, hayat artık ebedî leyl-i yeldâdır. Âkif, ruhun şâd olsun!

6. Günümüzdeki Dengesizlikler

Biz yine günümüze bakan işaretlere dönelim. Allah Resûlü buyuruyor: *إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ تَسْلِيمِ الْخَاصَّةِ وَفُشْوِ التِّجَارَةِ حَتَّى تُعِينَ الْمَرْأَةَ رَوْحَهَا* “Kıyamete yakın hususî selâmlaşma (yani selâm vermede şahıs belirleme) olur, ticaret revaç bulur. O kadar ki kadın kocasına ticarete yardımcı olur. Sıla-i rahim kesilir. Yalan yere şahitlik yapılırken hak yere şehadet ketmedilir. Kalem teşvik görür.”²²⁰

Bu hadis, hiçbir tevil ve tefsire tâbi tutulmadan günümüzü zü bütün çıplaklığı ile ele vermektedir.

Ticaret revaç bulur. Öyle revaç bulur ki, milyarlık, trilyonluk yatırımlar yapılır. Sadece reklâm için milyonlar, milyarlar harcanır. Ve çoğu kere kadın, ticarete reklâm aracı olarak kullanılır. Bazen de kadın doğrudan ticaretin içine girer ve çarşıda-pazarda, panayırda-fuarda, reklâmı kendilerinden reklâmıcılar olarak dolaşır. Bu sözlerimizle sakın ticaretin aleyhinde

²¹⁹ Müslim, *fiten* 110; Tirmizi, *fiten* 59.

²²⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/407-408, 419-420; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 360; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/98.

bulduğum zannedilmesin; ben sadece Efendimiz'in verdiği haberin doğruluğuna işaret etmek istiyorum.

Sıla-i rahim koparılacak. Anne-baba ve yakın akraba hakları ayaklar altına alınıp çiğnenecek. Ana-baba yaşlanıp işe yaramaz hâle gelince, yani tam şefkat ve ilgiye muhtaç oldukları bir devrede, huzur evlerine gönderilecek ve bu yaşlı insanlar evlerinde yitirdikleri huzuru, orada bulmaya çalışacak.. Cenâb-ı Hak kendinden sonra en büyük hakkı onlara vermesine rağmen²²¹ O'nun bu emri dinlenmeyecek ve onlara karşı, en vahşi barbarlara rahmet okutacak en küstahça muameleler reva görülecek. (Anlatılanlar, günümüze uyuyor mu, uymuyor mu, bunu sizin idrakinize ve irfanınıza havale etmekle yetineceğim.)

Kalem teşvik görecektir, matbaalar harıl harıl çalışacak; gazete, dergi ve kitaplar basacak. Kitap ve yayınevleri, durmadan kitap ve ansiklopedi neşrecekler, kütüphanelerin rafları binlerce çeşit kitapla dolup taşacak. Yazmak bir meslek hâline gelecek ve yazarlık revaç bulacak.

Yalan yere şahadet, ortalığı saracak ve doğru şahitliğe kimse yanaşmayacak. Cemiyet, âdeta bir yalan fabrikası hâline gelecek ve hayat büyük ölçüde yalan, hıyanet ve aldatma yörüngeli olacak...

Mesele o kadar açık ve seçik olarak ifade ediliyor ki, burada bazılarının aklına "Acaba bu sözler hakikaten Efendimiz'e ait midir?" diye bir tereddüt gelebilir.

Cevap gayet basittir: Bu sözler, en az on üç asır evvel tedvin edilmiş olan hadis kitaplarında mevcuttur. Eğer bu sözleri

²²¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/83; Nisâ sûresi, 4/36; En'âm sûresi, 6/151; İsrâ sûresi, 17/23; Lokman sûresi, 31/14.

Allah Resûlü söylemediyse, ya kim söylemiştir? Kendisinden bu kadar asır sonra meydana gelecek hâdiseleri, gözle görürcesine kim ifade edebilir? Hem, eğer bu sözler Efendimiz'e ait değilse, bu sözlerin sahibinde de, en az Efendimiz kadar bir nurlu bakış olması gerekmez mi? Tarihte Allah Resûlü'ne denk bir ikinci insan var mıdır ki, bu sözler ona isnat edilsin. Hayır; gaybe ait bu ifadeler, Allah Resûlü'ne aittir. Rabbi, O'na öğretmiş, O da bize haber vermiştir. Evet, günümüzde zuhur eden bu hâdiseler, Allah Resûlü'nün, sözlerinde ne kadar doğru olduğunu apaçık göstermektedir.

7. İlimin Yaygınlaşması

Bir hadis-i kudsîde Efendimiz, Cenâb-ı Hakk'ın bir buyruğunu şöyle intikal ettirir: *أَبْتُ الْعِلْمَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ حَتَّى يَعْلَمَهُ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ وَالْعَبْدُ وَالْحُرُّ وَالصَّغِيرُ وَالْكَبِيرُ* “Ahir zamanda ilmi öyle bir neşredeceğim ki, erkek de öğrenecek kadın da. Hür de öğrenecek, köle de. Küçük de öğrenecek büyük de.”²²²

Her seviyede açılan okullarda, her sınıf insan, ilmi öğrenecek ve âdeta bu mevzuda birbirleriyle yarışır hâle gelecekler. Günümüzde açılan bunca okul, kurulan bunca üniversite ve dünya çapında yaygınlaştırılan ilim ve iletişim araçlarının bu mevzuda seferber edilmesi gösteriyor ki; Allah Resûlü, Rabbinden rivayetle söylediği bu sözünde, ilim ve bilim çağına işaret buyurmakta ve bu mevzudaki gelişmeler de O'nu doğrulamaktadır. Sanki kurulan her ilim müessesesi hâl diliyle, Allah Resûlü'ne hitaben: “Sen, doğru sözlüsün!” demektir. Zaten ilim asıl mecrasına döndürülebildiğinde, ilimler bunu bizzat söyleyecektir..!

²²² Dârimî, *mukaddime* 27; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 6/100.

8. Kur'ân'dan Kaçış

Ve yine Allah Resûlü günümüze tam uyan bir hadislerinde: *“Kur'ân bir utanma mevzuu ve İslâm da garip olmadıkça kıyamet kopmaz.”* buyuruyorlar.²²³

Kâfir küfrünü açıkça ilan ederken, Müslüman Müslümanlığını sanki utanılacak bir şeymiş gibi utanarak, sıkılarak söyleyecektir. Onlar, kendi düşünce ve kendi neşriyatlarını otobüste, uçakta ve daha başka yerlerde açıkça reklâm etmelerine karşılık, Müslümanlar, Kur'ân'ını açıp okuyamayacaklar. Öyle bir psikolojik baskı altında kalacaklar ki, zâhiren bir yasak konulmasa da o baskı altında Kur'ân yanlısı olmayı ar edip saklayacaklar.

Şimdi bu gerçeği inkâr etmeye imkân var mı? Evet, günümüzde Müslümanın yaşadığı dramlardan birisi de bu değil mi? İslâm, her şeyiyle garip hâle gelmedi mi?

Acınacak durumumuzun tasvirini, daha fazla uzatmadan noktalayalım. Bütün bunları Allah Resûlü, hem de asırlarca evvel aynen olacağı şekliyle haber verdi.. ve verilen haberler de, mevsimi gelince, en küçük teferruatına kadar vuku bulup Allah Resûlü'nü tasdik etti. Bilmem, bütün bunlar, dönüp yeniden O Zât'a biat etmemize yetmiyor mu..?

9. Zaman Mefhumu

Başka bir hadislerinde de, kıyamet alâmeti olarak, Kur'ân'ın utanılacak bir mevzu hâline getirileceğini anlattığı yerde Allah Resûlü, hadisın devamında: *“Zaman ve mesafelerde yaklaşma olmadıkça kıyamet kopmaz.”* buyurmaktadır.²²⁴

²²³ İbn Ebi'd-Dünya, *el-Ukûbat*, s. 216.

²²⁴ Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, 7/324. Tekarub-u zamanın kıyamet alâmeti olduğuyla alakalı diğer rivayetler için bkz.: Buhârî, *edeb* 39; *fiten* 25; Müslim, *ilim* 11,12; Ebû Dâvûd, *fiten* 1; Tirmizî, *zühd* 24; İbn Mâce, *fiten* 26.

Hadiste geçen “tekarub” kelimesi, iki şeyin birbirine yaklaşması, demektir. Bununla da Allah Resûlü, hem zamanın izafiliğine, hem de o devreye göre çok uzun zamanda yapılan şeylerin, daha kısa zamanda yapılabileceğine işarette bulunmuştur. Sanayi ve teknolojideki inkılâplarla, hemen her sahada korkunç sürat çağına girildiği artık çocukların bile bedîhî saydığı şeylerdendir. İşte, hadis-i şerifte buna işaret buyrulduğu gibi, bugünün –artık mesafeleri iyice kısaltan– süratli vasıtalarına da işaret edilmektedir. Ayrıca, astronomi ve astrofizikle meşgul olanların anlayabileceği bir meseleye de burada parmak basılmaktadır. Yeryüzü, zamanla elips şeklini almaktadır. Bu değişiklik, zaman üzerine de tesir edecek ve biz farkına varmadan, saatlerimizde, dünyanın durumunda değişikliğe tesirli olabilecektir!

Benim bu hadisten anladığım bir başka mânâ daha var, o da şudur: Zamanın itibarî bir vücudu vardır. Fakat nerede olursa olsun zaman yine zamandır. Meselâ, Boğa burcuna gidiniz ve oradan kırk milyon ışık hızı ötede, saniyede yüz elli bin kilometre hızla uzaklaşan bir nebülöza bakınız; çok farklı zamanlara şahit olacaksınız. Işık hızının yarısı süratinde uzaklaşan bir nebülözda da bu birim bir zaman ölçüsüdür; nispetler mahfuz, daha aşağıdaki seviyedekiler için de...

Evet, bir gün beşer güneş sisteminin dışına çıkma imkânı bulursa, herhâlde şu andaki zaman anlayışı orada tamamen alt üst olacaktır.

İşte sırlı ve sihirli iki kelime ile, ileride bizim zaman anlayışımızla ve çok daha başka zaman ölçülerinin hepsine birden Allah Resûlü “tekarub-u zaman” ifadesiyle işaret ediyor.

Şimdi soruyoruz: Acaba bu sözler, bir beşer sözü olabilir mi? Zaman ve mekân, kudret elinde evrilip çevrilen Zât'tan

başka bu hakikatleri kim bilebilir? Rica ederim, bunlar, ümmî bir Zât'ın, ümmî bir devirde bilebileceği şeyler midir? Elbette hayır. Fakat O'na bütün bunları bildiren Allah'tır. O, sadece Cenâb-ı Hak'ın kendine bildirdiklerini haber vermiştir.

Günler, aylar, yıllar ve asırlar geçiyor. İlim ve teknik, dev adımlarla ilerliyor, neticede varılan hedefte, Allah Resûlü'nün o meseleyle alâkalı asırlarca önce görüp bildirdiği hakikate ulaşıyor ve ilim adamı, bu mevzuda hayranlığını gizleyemiyor, bütün gönlünün coşkunluğuyla Allah Resûlü'nü tasdik edip: "Sen doğrunun ta kendisisin yâ Resûlallah!" diyor.

10. Faizin Yaygınlaşması

Bir gün, faiz sistemi alabildiğine yaygınlaşacak ve bizzat faiz yemeyene dahi onun tozu toprağı bulaşacaktır. İşte günümüzün en büyük illetlerinden biri olan ve her gün o korkunç buudlarıyla daha da yaygınlaşan bu maraza, Allah Resûlü şu hadisleriyle işaret buyurmaktadır: *لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَكَلَ الرَّبَا فَمَنْ لَمْ يَأْكُلْ أَصَابَهُ مِنْ عِبَارِهِ* "İnsanlar üzerine öyle günler gelecek ki, faiz yemeyen hiç kimse kalmayacak. Yemeyene dahi tozu toprağı bulaşacak."²²⁵

Hadiste iki hususa dikkat çekiliyor:

Birincisi: Devletin bütün parası, faiz çanağı içinde kaynadığından, bankalarla banka olmayan müesseseler müşterek hareket ettiğinden; insan ne kadar hassas davranırsa davransın, muhakkak hayatı kuşatan bu sârî illetten nasibini alacaktır. Yani onun üzerine de bir şeyler sıçrayacaktır. Ancak bu durumda insan, sadece niyetiyle kurtulabilecek ve niyeti onun sığınağı olacaktır.

²²⁵ Ebû Dâvûd, büyük 3; Nesâî, büyük 2; İbn Mâce, ticârât 58.

birer faizzede olarak dünyanın en derbeder milletleri arasında bulunmayacaklardı!..

11. Mü'minin Gizleneceği Zaman

Yine günümüzü tablolastıran bir başka hadis: *يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَسْتَحْفِي الْمُؤْمِنُ فِيهِمْ كَمَا يَسْتَحْفِي الْمُنَافِقُ فِيكُمْ الْيَوْمَ* Yani: “İnsanların üzerine öyle bir zaman gelecek ki, o günün mü'mini, onların arasında gizlenecek, aynen bugün münafığın sizin içinizde gizlendiği gibi...”²²⁷

O devrede münafık nasıl davranıyordu? Kendisini hissettirmemek için hangi çarelere başvuruyordu; aynen mü'min de onun gibi davranmak, kendini gizlemek, ibadetlerini gizli gizli yapmak ve bu şekilde bulunduğu yeri korumaya çalışmak zorunda kalacaktır.. yoksa onu iflah etmeyeceklerdir. Bu şerr-i mütegalibe, inançlı ve iffetli mü'minleri bağrında barındırmak istemeyecektir. İş yerleri ve devlet kademelerinin bazı kesimleri, onlara tamamen kapalı tutulacak ve onlar cemiyet içinde hor ve hakir görülecektir.

Başka bir hadis de aynı hususu takviye eder mahiyette-dir: “Fitneler olacak. O gün kişi namazından dolayı ayıplana-cak. Aynen zina eden bir kadının bugün ayıplandığı gibi.”²²⁸

Tabî ki hadiste zina eden kadının ayıplanmasına teşbih, o günün anlayışı baz alınarak yapılmıştır. Hâlbuki günümüzde, hususiyle de bazı yörelerde o bir meslek sayılmaktadır.

Evet, eğer belli bir dönemde gelip geçenler sayılmazsa, namazından dolayı insanların horlandığı, ayıp bir iş yapmış gibi suçlandığı ve şer güçlerin hâkimiyeti altında inim inim

²²⁷ Taberânî, *Müsnedü's-şâmiyyin*, 1/148.

²²⁸ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, 11/180. (Nuaym b. Hammâd ve Taberânî'den naklen)

inlediği günler de gelecek ve mü'min, bu afeti de, gizlenmek suretiyle geçiştirecektir.

12. Tâlekan'da Petrol

Allah Resûlü buyuruyor:

وَيْحًا لِلطَّالِقَانِ! فَإِنَّ لِلَّهِ فِيهِ كُنُوزًا لَيْسَتْ مِنْ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ

Arapça'da "Veyh" buruk bir tebessüme benzer müjdeler için kullanılır. Hz. Ammar'ın şehit edileceğini bildirdiği zaman da, Allah Resûlü aynı tabiri kullanmış ve وَيْحَكَ يَا عَمَّارُ demişti.²²⁹

"Tâlekan" ise, Kazvin'de petrol yatakları bol bir mıntıkanın adıdır. Hadiste, Efendimiz meal olarak: "Müjde Tâlekan'a! Orada Allah'ın gümüş ve altın cinsinden olmayan hazineleri var." demişlerdir.²³⁰

İleride oralarda daha başka madenler de bulunabilir. Bulunan şey, uranyum veya elmas yatakları da olabilir. Ve bunlar neticeyi değiştirmez. Efendimiz, altın ve gümüş cinsinden olmayan bir hazineden bahsetmektedir.. ve günümüzde bunlar ortaya çıkmış durumdadır. Demek ki Tâlekan'da çıkan petrol dahi, Allah Resûlü'nü tasdik etmekte ve O'nun doğruluğunu haykırmakta...

13. Ehl-i Kitab'a İttiba

İslâm âlemi, kendinden evvelki ümmetleri, yani Hıristiyan ve Yahudileri, adım adım, karış karış takip ve taklit edecek; hatta onlardan biri başını bir keler deliğine soksa Müslümanlar da onları aynen takip edip başlarını oraya sokacaklar. Aleyhissâlatü Vesselâm Efendimiz bu hususu, şu vezir ifadeleriyle beyan buyurmaktadırlar:

²²⁹ Buhârî, *salât* 63; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/5.

²³⁰ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, 14/591. (Ebû Ganm el-Kûfî'den naklen)

لَتَتَّبِعَنَّ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ شَبْرًا بِشَبْرٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ حَتَّىٰ لَوْ دَخَلُوا فِي جُحْرٍ
صَبَّتْ لَاتَبَعْتُمُوهُمْ. قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ؟ قَالَ: فَمَنْ؟

“Sizden evvelkileri öyle takip ve taklit edeceksiniz ki, karış karış, kulaç kulaç onların ardından gideceksiniz. Hatta onlar başlarını bir keler deliğine soksalar, siz de aynı şeyi yapacaksınız.”

Sahabe “Sizden evvelkiler” cümlesinden kasdolunanın Hıristiyan ve Yahudiler mi olduğunu soruyor. Allah Resûlü: “Başka kim olabilir ki!” mânâsına فَمَنْ buyuruyorlar.²³¹

Bugün bizim ve bütün İslâm dünyasının durumu meydana.. hemen hepimiz şahsiyetini kaybetmiş ve bir kimlik bunalımıyla inlemekteyiz. Hâlimiz, hadisın ifadesiyle, iki sürü arasında gelip giden şaşkın koyundan farksız. Bir zaman başka devletleri yıkan, bitiren ve tüketen bütün olumsuz şeyler, bugün ahtapot gibi dört bir yandan bizi sarmış durumda. Biz de taklit sersemliği ile bu ölüm ağrını, yenilik ve medeniyetin turnikeleri sanıyoruz. Evet, dünyanın hiçbir devrinde, hiçbir millet, bizim Batıyı taklidimiz ölçüsünde, taklidi bir tutku hâline getirmemiştir. Bugün Batı dünyasında meydana gelen her yenilik, hiç parola sorulmadan bizde aynen kabul görüyor ve kabul ediş süratinde birçok Batılı ülkeyi bile geride bırakıyoruz. Hâlbuki Allah Resûlü, en küçük hususlarda ve teferruat gibi görünen meselelerde dahi onlara muhalefet ediyordu.²³²

Ne var ki konu o olmadığı için o kapıyı açmak istemiyoruz. Şimdi bizim üzerinde durmak istediğimiz husus, bütün bu olacak hâdiseleri Allah Resûlü'nün hem de asırlarca önce haber vermesi ve mevsimi gelince de bunların zuhurudur.

²³¹ Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *ilim* 6.

²³² Örnek olarak bkz.: Ebû Dâvûd, *salât* 88; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/264-265.

Evet, her hâdise, O'nun dilinde bir tebşir ve inzar şeklinde tecellî eder. Vakt-i merhûnu (belirlenmiş zaman) gelince de fasih bir lisan kesilir ve O'nun sıdkına şehadet eder.

c. Çeşitli İlim Dallarına Dair Gaybî Haberler

Bu bölümde Allah Resûlü'nün çeşitli ilim dallarıyla alâkalı meseleler üzerinde söylediği sözlerin, yine O'nun doğruluğuna şehadeti hakkında ve gayet mücmel bir şekilde durmak istiyoruz.

O, on dört-on beş asır evvel bir söz söylemiş; o günden bugüne O'nun söyledikleriyle meşgul olan ilim dalları, dev adımlarla ilerlemiş, baş döndürücü merhaleler katetmiş.. ve neticede Muhbir-i Sadık'ın beyanı, her biri başlı başına kendi sahasının allâmeleri sayılan devâsâ ilim adamları tarafından hem de ilim diliyle tasdik edilmiştir. Evet, bugüne kadar Allah Resûlü'nün bu mevzuda söylediği sözlerden tek bir cümle dahi tezkibe uğramamıştır.

Dev adımlarla ilerleyen fen, teknik ve teknoloji, kendilerine serfurû eden bunca ilimperest varken, onları yüz üstü bırakıp, Allah Resûlü'nün karşısında edeple, saygıyla eğilmekte ve gür bir sadâ ile "Sadakte!" demektedir. Zaten başka türlü olması da mümkün değildir; çünkü O, Allah'ın hak elçisidir.

Bu cümleden olarak, meselenin ilmî tahlillerini, ilgili kitap ve mecmualara bırakarak, seçtiğimiz birkaç misali takdim etmeye çalışalım:

1. Her Hastahğa Çare

Allah Resûlü, Buhârî'nin rivayet ettiği bir hadislerinde şöyle buyururlar:

مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ بِهِ شِفَاءً “Allah, bir hastalık göndermiş olmasın ki, akabinde onun için bir de tedavi yaratmış olmasın!”²³³ Yani, ne kadar hastalık çeşidi varsa, muhakkak Allah (celle celâluhu) onlar için bir de çare ve tedavi şekli yaratmıştır. Tıp dünyasında ve ilme teşvik babında, bugüne kadar söylenmiş sözler arasında en câmi ve en şümüllü ifade, Allah Resûlü’nün bu sözü olsa gerek. Bu şu demektir: Eğer bir hastalık varsa, muhakkak tedavisi de vardır. Demek ki, bir gün bütün hastalıklara –tabîi Allah’ın tevfik ve inayetiyle– mutlaka şifa bulunabilecektir.

Hadisin bir diğer rivayetinde لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ “Her derde deva vardır.” buyrulur.²³⁴

Başka bir hadis-i şerifte:

تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ: اللَّهُمَّ

“Dikkat edin, tedavide kusur etmeyin! Allah, bir hastalık göndermişse muhakkak arkasından tedavi yolunu da göstermiştir. Bir tek hastalığın tedavisi yoktur. O da ihtiyarlıktır.”²³⁵

Hayatı uzatma çaresini bulsalar, insanları geçici olarak belli bir yerde durdursalar ve hatta ölümü geciktirseler de yine beşer kafilesinin mukadder yolculuğunu durduramayacaklardır. O yol ki, ruhlar âleminden gelip çocukluğa, gençliğe, yaşlılığa; ve derken kabre uğrar; oradan da haşre kadar uzar.. ve gider Cennet veya Cehennem’de son bulur.. Bu yolun önünü tıkamak mümkün değildir; insanlar, doğacak, büyüyecek, yaşlanacak ve öleceklerdir. Ancak bunun berisinde kalan bütün dertlere deva vardır; yeter ki araştırılıp bulunsun...

²³³ Buhârî, *tıbb* 1; İbn Mâce, *tıbb* 1.

²³⁴ Müslim, *selâm* 69; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 3/335.

²³⁵ Ebû Dâvûd, *tıbb* 1; Tirmizî, *tıbb* 2; İbn Mâce, *tıbb* 1.

İki Cihan Serveri, bu ve buna benzer ifadeleriyle topyekün beşeri ilme teşvik ve bütün ilim adamlarını, bütün ilhama mazhar mülhemûnu ve bütün araştırmacıları da bu mevzuda çare aramaya davet ediyor:

Bütçelerinizden para ayırın, araştırma enstitüleri kurun, ölüm sahiline ulaşacak menzile kadar yürüyün ve bu sınıra kadar uzayan o geniş sahayı mutlaka kontrolünüz altına alın!

Zaten, Kur'ân-ı Kerim de hep bu meseleyi öğütlemiş ve ilme teşvik mevzuunda, peygamberlere ait mucizeleri nazara vermiş ve araştırmaları o mucizelerle idealleştirmiş. Evet, nasıl ki enbiyâ, ruhanî hayatta insanlığa rehber olmuş, onları eğri büğrü yollardan doğru ve selâmetli sahile çıkarmışlardır; öyle de müspet ilimlerde, yani aklın ziyasına medar ilimlerde de beşerin rehberliğini yüklenmiş ve her birisi bir sahanın üstad ve mürşidi olarak onun önüne geçmiş ve ona yol göstermişlerdir. Bundan dolayı denebilir ki beşer, bütün maddî-mânevî terakkinin anahtarlarını enbiyâdan teslim almıştır. Evet, Kur'ân'da peygamberlere ait mucizelerin anlatılması, o mucizelerin ulaşılabilen sınırına kadar ulaşılması yolunda beşeri teşvik içindir.

Meselâ, Hz. Mesih, –Allah'ın izniyle– ölüleri diriltmiştir. Kur'ân da bunu nakleder. Ancak bu, son sınırdır. Beşerin terakkisi orada biter. Niçin? Çünkü âdiyât orada bitiyor ve ondan öte harikalar başlıyor. İnsan kudreti, insan tâkati ve insan iradesiyle yapılabilecekler, fitrî kanunların çerçevesini aşamaz. Evet, ilim ve teknolojinin harikaları ne seviyeye ulaşırsa ulaşsın, mucize sınırlarını aşamayacaktır. Bu sınırlar, enbiyâ-i izâmın cevelângâhıdır ve ebedlere kadar da öyle kalacaktır. Evet, oralarda ancak peygamber olanlar dolaşabilir. Bunun ötesinde mucizelerin başladığı sınıra kadar beşerin

ilerlemesi her zaman mümkündür ve yapılan bütün teşvikler de zaten bunun için yapılmaktadır.

İşte, Hz. Mesih'in mucizesiyle, Kur'ân teşvik ediyor ve diyor ki; hastaları tedavi yolları ta ölüm sınırına kadar açık.. hatta kanser gibi, AIDS gibi henüz çaresi bulunamamış hastalıkların da muhakkak bir çaresi vardır; arayın ve bulun! Nitekim daha önceleri çaresiz gibi görünen hastalıklar, artık bugün rahatlıkla tedavi edilmekte; çalışırsanız bu hastalıklar için de çare bulabilirsiniz..!

Ve meselâ; Hz. Musa'nın (aleyhisselâm) eliyle beşere takdim edilen mucizede, birtakım cansız şeylere iş ve vazife gördürme mümkün olduğu dersi verilmektedir.. evet, günümüzde bu kapı aralanmıştır. Ama ne bugün ne de yarın beşer, hiçbir zaman elindeki asâyı atıp da onu hakikî bir yılan şekline getiremeyecektir. Çünkü o, harikalar kuşağında cereyan eden bir hâdisedir; bizim yapabileceklerimiz ise, âdetler çerçevesi içerisinde cereyan eden şeylerdendir.

Zannediyorum burada, beşer için bir diğer ulaşılmaz ve aşılamaz harika olan Kur'ân'dan bahsetmek de yerinde olur. Evet Kur'ân, baştan sona edebî düşünce için bir son ufuktur ve ulaşılmaması imkânsızdır. En edîbâne, şairâne söylenmiş sözler ve beşeri arkasından sürükleyip götüren beyanlar bir gün Kur'ân kapısına kadar yaşayabilecek, fakat orada, Lebîd gibi, hayret ufkuna ulaşıp duracaklardır. Çünkü beyanda o bir mucizedir ve ne kadar güzel olursa olsun beşere ait bütün sözler, âdiyât sahasında sarfedilmiş sözlerdir.

Bu husus tamamen ayrı ve müstakil bir mevzu olduğu için –temas kabîlinden dahi olsa– dokunmayacak ve o mevzu ile alâkalı fasla bırakacağız.

Peygamberlerin mucizeleri, biraz evvel de ifade ettiğimiz gibi, âdeta belli bir sınır teşkil ediyor ve beşerî ilimlerin ufku- nu çiziyor.. aynı zamanda Kur'ân'da zikredilmesiyle de, be- şeri teşvik etme vazifesi yerine getirilmiş oluyor; ondan son- rası da insanoğlunun çalışmalarına bırakılıyor.²³⁶

Beşer çalışmalı.. o noktaya kadar ulaşmalı ve âdiyât da- iresi içinde her şeyi aşmalı, harikalar sınırına yanaşmalı, bil- farz, ondan öte bir adım daha atsa bile, mucizât meyvelerinin bulunduğu ufuklarda dolaşmalıdır.

Beşerin tıp sahasında ölüme kadar uzanan bir seviye- de terakki kaydetmesi mümkündür. İş ölüme gelince, onun çaresi yoktur. Çünkü ölüm, aynen hayat gibi Allah'ın (celle celâluhu) yaratmasıyla var olan bir mahluktur: ²³⁷خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ
âyeti de buna işaret etmektedir.

Evet, ölüm, bir inkıraz, bir çürüme, bir sönme ve bir dağıl- ma değildir. O, Allah'ın (celle celâluhu) emri ve meşîetiyle, o güne kadar verilmiş olanların alınması demektir. İşte ilimler adı- na teşvik de ancak bu kadar olur. Bütün ehl-i hamiyet ve ehl-i himmet, bu teşvikten istifade etmeli, alınacakları almalı, değer- lendirmeli ve insanlığın hizmetine, istifadesine sunmalıdır.

Efendimiz'in bizzat tıpla ve bilhassa “koruyucu hekimlik” denen hijyenle alâkalı olarak söylediği bir hayli söz vardır. Zaten tıbbın büyük bir bölümünü de bu koruyucu hekimlik işgal eder ve etmelidir de. Çünkü esas olan, kişiyi hasta ol- maktan korumaktır ve bu, oldukça da kolaydır. Hasta olduk- tan sonra tedavi ise gayet zor, müşkil ve pahalıdır. Onun için- dir ki Efendimiz, evvel emirde bu hususa ehemmiyet vermiş

²³⁶ Tafsilat için bkz.: Bediüzzaman, 20. Sözün 2. Makamı, Mukaddime.

²³⁷ Mülk sûresi, 67/2.

ve tıbbî tavsiyelerinin çoğunu koruyucu hekimlik üzerinde merkezleştirmiştir.

Asr-ı Saadet'te, bilhassa dıştan gelen tabipler, Medine'de kendilerine iş bulamıyorlardı; bunun en önemli sebebi de Efendimiz'in bu mevzuda vaz'ettiği düsturlara tamamıyla riayet edilmesiydi.

Allah Resûlü, bir taraftan kalb ve gönüllerin tabibi olma vazifesini eda ederken, diğer taraftan da cismaniyete ait hususlarda âdeta tabiplik yapıyor ve çevresindeki insanları hem maddî hem de mânevî hastalıklardan koruyabilecek tedbirleri alıyordu.

Veba hastalığı, Efendimiz'in zuhur buyurdıkları dönemlerde önü alınamayan korkunç bir hastalıktı. Günümüzde AIDS ne ise o gün de veba o idi. Vebaya karşı sahabe titizdi, tetikteydi. Çünkü Efendimiz, onları daima bu hastalığa karşı tenbih edip uyarıyordu. Bu nurlu cemaat, kendi içinde, kendi ülkesinde, kendi temizlik ve nezahetiyle yaşıyordu; ama askerî harekâtla Şam, Suriye, Halep ve Antakya gibi yerlere gidince, Bizans'ın hastalıklara açık dünyasında meydana gelen vebaya onlar da maruz kalıyordu. İşte Amvas'taki veba böyle bir vebaydı ve meş'um yerde otuz bin sahabe şehit olmuştu.²³⁸

O gün, ümmetin emini Ebû Ubeyde b. Cerrah da Amvas'ta bulunanlar arasındaydı. Ebû Ubeyde ki, Hz. Ömer seneler sonra bağrından hançerlenip yatağa serilince: “Eğer Ebû Ubeyde hayatta olsaydı onu kendi yerime tavsiye ederdim.” diyecektir.²³⁹

²³⁸ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-nihâye*, 7/93.

²³⁹ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*, 4/330; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/580.

Necranlılar, Allah Resûlü'ne müracaat edip, “Bize, kendisine güvenebileceğimiz birisini gönder.” dediler. Allah Resûlü, ona bakmış ve “*Kalk bunlarla git.*” demişti.²⁴⁰

Evet o, ümmetin emini ve Cennet'le müjdelenen on kişiden biriydi. İşte o gün bu şanlı sahabe de vebanın insanları kasıp kavurduğu bu yerde bulunuyordu.

Hz. Ömer'in (radiyallâhu anh) hilâfet günlerindeydi. Allah Resûlü'nün halifesi, fethedilen yerleri dolaşüyor ve gelişmeleri yakından takip ediyordu. Amvas'a da gidecekti. Ancak orada veba olduğunu duyunca geri dönmeye karar verdi. Ebû Ubeyde önüne dikildi: “Yâ Ömer! Allah'ın kaderinden mi kaçırıyorsun?” dedi. Ömer: “Evet, Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçırım.” dedi. Bu da, Ömer'in bir firasetiydi.

Acaba doğru mu yapmıştı? Geri dönmesi isabetli miydi? Ömer bu endişeye kapılınca, Abdurrahman b. Avf imdada yetişti ve şu hadisi nakletti:

إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ

“Eğer bir yerde vebanın olduğunu duyarsanız, sakın oraya gitmeyin! Eğer bulunduğunuz yerde bu hastalık zuhur etmişse ondan kaçmak için oradan dışarıya çıkmayın.”²⁴¹

Rica ederek soruyorum: Günümüzde, modern tıbbın karantina adına söylediği de aynı şey değil mi? Bunu asırlarca önce Allah Resûlü söylüyor ve günümüzün tıbbı da O'na: “Elhak, doğru söyledin!” diyor.

²⁴⁰ Buhârî, *fezâilü ashabi'n-Nebi* 21; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 54-55.

²⁴¹ Buhârî, *tıbb* 30; Müslim, *selâm* 98.

2. Cüzzam ve Karantina

Buhârî ve Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği bir hadiste Efendimiz şöyle buyuruyorlar: *فَرِّ مِنَ الْمُجْدُومِ كَمَا تَفَرُّ مِنَ الْأَسَدِ*: "Aslandan kaçtığın gibi cüzzamlıdan uzak ol!"²⁴²

Bu hadis-i şerifteki benzetmeli ifadenin, bazılarının zannettiği gibi, ne cüzzam mikrobulunun, ne de cüzzamlinın aslana benzemesiyle hiçbir münasebeti yoktur. Zannediyorum birçok meselede olduğu gibi, bu benzetmeler başkalarına ait uydurmalarıdır. Ve Allah Resûlü'nün ifadelerinde, kat'iyen böyle bir niyet ve kasıt söz konusu değildir.

Burada tavsiye edilen kaçma meselesi, ayakkabıları alıp firar etmek mânâsına da hamledilmemelidir. Belki İki Cihan Serveri, bu hadisleriyle bize, cüzzam denen hastalıkla mücadele etme ve ondan korunma çarelerini araştırmamızı tavsiye etmektedir. Yani tavsiye edilen, karantina ve bulaşmaya karşı tahşiddir. İnsanlar, aslana karşı çarpıp devrilmeme mevzuunda ne denli titiz davranıyorlarsa cüzzama karşı da o kadar hassas olmalıdırlar. Çünkü Allah Resûlü'nün bütün sözlerinde ayrı bir buud ve ayrı bir derinlik vardır. Evet, O'nun sözlerindeki hakikatlere, ancak çok ciddî gayret ve çalışmalarla ulaşılabilir.

3. Köpeğin Yalaması

İmam Müslim "Sahih"inde naklediyor:

طُهُورُ إِنَاءِ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَعَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَوْ لَاهُنَّ بِالتُّرَابِ

"Köpek sizden birinizin kabını yaladığı zaman, onun temizliği, birincisi toprakla olmak şartıyla onu yedi defa yıkamasıdır."²⁴³

²⁴² Buhârî, *tıbb* 19; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/443.

²⁴³ Müslim, *taharet* 89-93; Tirmizî, *taharet* 68.

O devirde, bugün bizim bazı eşyayı sterilize etmede kullandığımız maddeler yoktu. Dezenfekte ameliyesi için Allah Resûlü, o gün daha çok toprağı tavsiye ediyordu. Ancak sonradan ilmî çalışmalar neticesinde anlaşılmıştır ki, su gibi toprak da aynı ameliyeyi yapmaktadır. Ayrıca toprak tetralit ve tetrasklin gibi maddeler de ihtiva etmekte ki; bu maddeler bir kısım mikropları dezenfekte etmekte kullanılan maddelerdir. Demek oluyor ki Allah Resûlü, toprakla yıkamayı tavsiye etmekle, o kabın evvelâ sterilize edilmesini emretmiş oluyordu.

Bundan başka, hadis-i şerifte şu hususlara da dikkat çekilmiştir:

Köpekte olması muhtemel bazı hastalıklar, insan vücudunda da yaşama şansına sahiptirler. Bu husus ise, günümüzde oldukça yeni sayılan mevzulardan biridir.

İkincisi: Köpek dışkısı gibi şeyler, bütünüyle insan sağlığına zararlı olabilir. Salyası da bu cümledendir... Belli bir safhadan sonra onlardan bulaşacak hastalıkların önünü almak da âdetâ mümkün değildir. Onun için sterilize etmek çok önemlidir.

Üçüncüsü: İlkini toprakla yıkama emrinin dikkat çeken ayrı bir tarafı da, toprağın o anda sterilize mikrobu hâline gelmesi ve onun da ayrıca, bir rivayete göre altı, diğer bir rivayete göre yedi defa yıkanması gerektiği hususudur. Nitekim bu mevzu, Almanya ve İngiltere’de çıkan bazı mecmualarda dile getirilmiş ve Efendimiz’in doğru beyanı, onlar tarafından da tasdik edilmiştir.

Efendimiz, köpekler mevzuunda o kadar hassas davranmışlardır ki; hatta bir defasında kendi içtihatlarıyla onların öldürülmesini bile emretmiştir.²⁴⁴ Ancak daha sonra bu emri

²⁴⁴ Buhârî, *bed’ü’l-halk* 17; Müslim, *taharet* 93.

durdurmuş ve şöyle buyurmuştur: “Eğer köpekler tek başına bir ümmet olmasalardı, onların öldürülmesini emrederdim.”²⁴⁵

Bunun mânâsı şudur: Eğer köpek, değişik milletler içinde insan, hayvan, nebatât, cemadât vs. gibi, başlı başına ekolojik dengeyle alâkalı unsurlardan biri olmasaydı ve şariat-ı fitriyeye göre varlığında zaruret bulunmasaydı onların öldürülmesini emrederdim. Çünkü köpek, mikrop yuvası bir varlıktır...

Bu son durum itibarıyla Efendimiz’in meseleye yaklaşması da ayrı bir mucize.. zira görülüyor ki, şimdilerde yeni yeni hecelemeye başladığımız tabiattaki nizam veya ekolojik denge, ta o günlerde, ulu orta köpeklerin bile öldüremeyeceği prensibiyle ele alınıyor ve kanunlaştırılıyor. Biz ancak 1400 sene sonra kelaynaklar, balinalar, filler ve gergedanların soylarının tükenmemesini, dolayısıyla tabiattaki dengenin bozulmamasını hecelemeye başladık. Oysaki Allah Resûlü, bin bu kadar sene evvel: “Eğer köpekler kendi başlarına bir millet ve ümmet olmasalardı...” derken, çok erken dönemlerde çok hayatî bir meseleyi hatırlatıyordu.

Evet, Allah (celle celâluhu) kâinatı yaratmış ve kâinatı teşkil eden unsurlar arasında umumî bir denge meydana getirmiştir ki: *وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۗ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ* “O, bir mizan vaz’etti. Ta ki siz de bu dengeyi bozmayasınız.”²⁴⁶ âyeti de bu genel prensibi ihtar etmektedir. Evet, Allah Resûlü bir denge insanıydı. Elbetteki dengeyi koruyacak ve yukarıda zikredilen ifadesiyle, köpekleri öldürtmeyecekti. Sadece bu birkaç kelimelik cümlesinde dahi, bizim tespit edebildiğimiz birkaç mucizevî yön var ki, ileride aynı cümle kim bilir daha nice hakikatlere ilham kaynağı olacaktır. Bu sözün söylendiği tarih itibarıyla, bir

²⁴⁵ Tirmizî, sayd 16; Ebû Dâvûd, edâhi 21; taharet 37.

²⁴⁶ Rahmân sûresi, 55/7,8.

insan, bütün hayatı boyunca düşünüp sadece bu tek cümleyi söylemiş olsaydı, bu, onu dâhiler arasında saymamıza yeterdi. Hâlbuki Allah Resûlü'nün bu sözü ve benzeri daha binlerce ifadesi var. Dehayı O'nun kapısındaki dilencilikle baş başa bırakıp bu sözü de noktalayalım:

Kesin bir dille ve hiçbir tereddüte yer vermeden kat'iyen ifade ediyor ve diyoruz ki; hâdiseler ve vâkıalar, o kendilerine mahsus dilleriyle her zaman Allah Resûlü'nü tasdik edip: "Sen Allah'ın Resûlü'sün ve sen doğru sözlüsün!" demektedirler. Hassasiyet-i ilmiye ilerledikçe bir gün bütün insanların da aynı şeyleri söyleyeceğinde şüphemiz yok. Evet, bugün ilimler tıpkı birer casus gibi varlığın içine dalmış, Efendimiz'in söylediği ve Kur'ân'ın zikrettiği hakikatleri incelemekte ve bu incelemelerin aydınlığında hakikate uyanmış hassas ruhlar, her geçen gün Allah Resûlü'nün doğruluğunu daha da derinden duyup hissetmekte ve O'nu yüz bin minareden cihana duyurmaya çalışmaktalar...

4. Yemekten Önce ve Sonra Elleri Yıkamak

Tirmizî ve Ebû Dâvûd'un rivayet ettiği bir hadiste de Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır: *بَرَكَتُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ* "Yemeğin bereketi (mübarek olması), yemekten evvel ve yemekten sonra elleri yıkamaktadır."²⁴⁷

Yemekte mübareklik, temizlik, paklık, nezafet arıyorsanız ve o yemeğin sizin için bereket kaynağı olmasını arzu ediyorsanız, hem yemeğin başında hem de sonunda, abdest alıyor gibi, mutlaka ellerinizi yıkayınız!

Allah Resûlü bu ifadeleriyle, temizlik adına prensip ve bir esas vaz' ediyor. Yoksa biz, aklımızla bunları bilemezdik. Hele

²⁴⁷ Ebû Dâvûd, *et'ime* 11; Tirmizî, *et'ime* 39.

o günün insanı bir tırnak arasında milyonlarca mikrobun barınabileceğini hiç mi hiç bilemezdi. O günü bırakın, bugün dahi bu meselenin ilmî yönünü kaç kişi bilmektedir?..

Yine temizlik adına, uykudan kalkar kalkmaz elini bir kaba daldırmaması gerektiğini.. evvelâ o elin bir güzel yıkanmasının lâzım geldiğini; çünkü uykuda iken insanın, kendi elinin nerelerde dolaştığını bilemeyeceğini beyan eden Allah Resûlü,²⁴⁸ bilhassa el temizliğini nazara verip, üzerinde tahşidat üstüne tahşidat yapmaktadır.

Hekimler, bunu tamamıyla ancak bugün anlayıp anlatabilmektedirler. Evet, insan uykuda iken elini, sağında solunda dolaştırır ve hiç farkına varmadan da mikroplara bulaştırır. Ondan sonra da yıkamadan ağzına sokarsa, neleri yuttuğunu söylemeye gerek var mı?

O gün, mikroskop mu, X ışınları mı, laboratuvar mı vardı ki, Allah Resûlü, insanın eline bulaşacak mikropları bilsin ve bu mevzuda ümmetini ikaz etsin? Hayır, bunların hiçbiri yoktu ama, hepsinin ötesinde bir hakikat vardı, o da, bütün bunları O'na vahyin çeşitli dalga boylarıyla öğreten birinin mevcudiyetiydi.. evet O, bildiklerini hep O Muallim-i Ekber'in bildirmesiyle biliyordu. "Metlûv" veya "gayr-i metlûv" vahiyle O'na öğretiliyor, O da bunları ümmetine talim ve tebliğ ediyordu.. onun için de, söylediklerinde zerre kadar uydurma ve hilâf-ı vaki herhangi bir beyan bulmak mümkün değildi.

5. Ağız ve Diş Temizliği (Misvak)

Kütüb-ü Sitte'nin ittifakla rivayet ettikleri ve arkasında kırka yakın sahabenin imzası bulunan, bu yönüyle de mütevatir

²⁴⁸ Buhârî, vudû 26; Müslim, taharet 87-88.

olan bir hadislerinde de Allah Resûlü: لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ “Eğer ümmetime zorluk vereceğimden çekinmeseydim, her namazın başında onlara misvak kullanmalarını emrederdim.” buyuruyorlar.²⁴⁹

Ümmetini zora koşma endişesini taşıdığından dolayı böyle bir emirde bulunmamış. Yoksa misvak kullanmak da, aynen abdest gibi namazın farzlarından olacaktı. Böyle bir şey ise, bu dinin ruhu olan kolaylık prensibine aykırı düşecekti. Çünkü herkes her yerde misvak bulamayabilirdi...

Misvak kullanmak farz değildir; ama mühim bir sünnettir. Eskiler bu mesele üzerine ciltlerle kitap yazmışlar. Yeni araştırmacılarımız da değişik buudlarıyla misvak mevzuunu ilmî tahlillere tâbi tutup araştırdılar. Gelecekte –inşâallah– onları da okuyacaksınız...

Sivak, “diş temizleme” demektir ve bu sadece misvakla olmaz; parmaklarla, tuzla, macunla, daha başka şeylerle de yapılabilir. Evet, isteyen istediği şekilde dişini temizleyebilir; buna kimsenin diyeceği bir şey yoktur. Ancak, misvağın da kendine göre bir kısım hususiyetlerinin bulunduğu gözardı edilmemelidir.

Şimdi, bir din düşünün ki, o dinin mübelliği (Bâni ve kurucusu değil. Çünkü dinin kurucusu ve bânisi sadece Allah’tır (celle celâluhu). Efendimiz, onun tebliğcisidir.) günde beş on defa misvak kullanmayı, hem de bir sünnet olarak misvak kullanmayı emretmektedir. Bu itibarla diyebiliriz ki, bu din; günümüzün diş temizliği, diş hijyeni anlayışını çok gerilerde bırakmaktadır. Halk yığınları bir yana, ben, diş hekimlerinin dahi günde beş-on defa dişlerini fırçalayacağını zannetmiyorum.

²⁴⁹ Buhârî, *cuma* 8; Müslim, *taharet* 42; Ebû Dâvûd, *taharet* 25; Tirmizî, *taharet* 18; Nesâî, *taharet* 7; İbn Mâce, *taharet* 7; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/80.

Hâlbuki Efendimiz'in –en azından– günlük diş temizliği, bu adedi buluyordu. Gece birkaç defa kalkar; namaz kılar ve her namazdan evvel mutlaka misvak kullanırdı.²⁵⁰ Sabah namazında, işrâk ve kuşluk namazlarında, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarında; namaza durmadan ve abdest alırken sürekli misvak kullandığı gibi, bir şey yiyip içtikten sonra da dişlerini temizlemeyi ihmal etmezlerdi. Şimdi bütün bunları sayacak olursak, zannediyorum verdiğimiz rakamdan daha fazla Allah Resûlü'nün misvak kullandığına, yani dişlerini temizlediğine şahit oluruz.

6. Yeme-İçmede Ölçü

Koruyucu hekimlik adına yine Allah Resûlü şöyle buyurur: *“Yemek yerken, midenin üçte birini yemeğe, üçte birini suya ve diğer üçte birini de havaya bırakın. Allah'ın en çok gazap ettiği kab, dolu bir midedir.”*²⁵¹

Bu hadisi takviye eden başka hadisler de vardır: Bunlardan birinde Allah Resûlü şöyle buyurur:

أَخْشَى مَا حَشِيْتُ عَلَى أُمَّتِي كِبْرَ الْبَطْنِ وَمُدَاوِمَةَ النَّوْمِ وَالْكَسْلُ وَضَعْفُ الْيَقِينِ

*“Ümmetim hakkında en çok korktuğum şeyler: Göbekli olmak, çok uyumak, tembellik ve ‘yakîn’ zayıflığıdır.”*²⁵²

Hadiste anlatılan hususlar, neticede aynı noktada toplanmaktadır. Evet, hayatını murâkibesiz, muhasebesiz ve gafilâne sürdüren, ömrünün çoğunu uykuda geçiren bir insanın semirip yağ bağlaması, yağ bağlayıp şişmanlaması kaçınılmazdır. İnsan, şişmanladıkça daha çok yiyecek, yedikçe de kendini gaflete salacaktır. Veya ilk sebepten başlarsak,

²⁵⁰ Buhârî, *vedü* 73; Müslim, *taharet* 42-48.

²⁵¹ Tirmizî, *zühd* 47; İbn Mâce, *et'ime* 50; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/132.

²⁵² Suyûtî, *el-Câmi'u's-sağır*, 1/24 (Dârakutnî'nin *Efrâd'*ından naklen).

şöyle diyebiliriz: Çok yiyen bir insan, elbette çok uyuyacak, çok uyuyan insanda da kat'iyen yakîn hâsıl olmayacaktır... Neresinden ele alırsanız alınız, bütün bunlar Allah Resûlü'nü ümmeti hakkında endişeye sevk eden hususlardır.

Evet, burada da sözü, tıp dünyasının müstesna simalarına havale ediyor ve sizi onların ilmî tahlilleriyle baş başa bırakıyorum. Onları okuyup değerlendirdikten sonra Allah Resûlü'nün asırlarca evvel söylediklerinin ayn-ı hak ve hakikat olduğunu görecek ve küçük dahi olsa sözlerinde hilâf-ı vaki bir beyanın bulunmadığına şahit olacaksınız...

7. *Sürme*

Şimdi de başka bir hadise intikal etmek istiyorum: Yine Allah Resûlü buyuruyor: “Gözlerinize sürme çekin. Çünkü o, gözlerinizi açar ve kirpiklerinizi besler.”²⁵³

Kalbi ve kafası münevver tabiplerimiz diyorlar ki; göz ve kirpiklerin beslenmesinde, bugüne kadar kullanılan bütün ilaçların en faydalısı, Allah Resûlü'nün de tavsiye ettiği sürmedir. Biz de, kozmetik sahasında gelecek yılların, sürme yılları olabileceğini tahmin ediyoruz. Cildi koruyuculuğu ve antibiyotik tesiriyle Peygamber tavsiyesinden geçmiş, sürme değerinde bir diğer madde de kınadır.²⁵⁴ Kınanın sterilize gücünün, bugün kullanılan tentürdiyot veya merofsilon gibi maddelerden daha fazla olduğu da bugünkü ilmî gerçeklerden biri.

8. *Çörek Otu*

Buhârî'de, Ebû Hüreyre'den rivayet edilen bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır: *إِنَّ فِي هَذِهِ الْحَبَّةِ السُّودَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ*

²⁵³ Tirmizî, *libâs* 23; İbn Mâce, *tıbb* 25.

²⁵⁴ Tirmizî, *libâs* 20; *tıbb* 13; Ebû Dâvûd, *tereccül* 18.

“Şu habbe-i sevdâ, yani çörek otu var ya, ölümden başka her derde devadır.”²⁵⁵

“Her dert” tabiri, Arapça’da kesretten kinaye olarak söylenmektedir. Bununla beraber çörek otu, esaslı bir tahlile tâbi tutulsa ve üzerinde ciddî araştırmalar yapılsa, kim bilir nice hastalıklara çare olduğu ortaya çıkacaktır.

Hadis-i şerifte bilhassa iki hususa dikkat çekiliyor:

Birincisi: Çörek otunun şifalı yönü.

İkincisi ise: Onun bile ölüme çare olmayışı.

Biz, yine meselenin ilmî planda tahlilini o sahanın uzmanlarına havale edip sadece hatırımıza gelen bir iki hususu kayda almaya çalışalım:

Hastalıkta, bilhassa nekahet döneminde bol protein çok önemlidir. Ancak bunun yanında kalori ve vitamin zenginliği ve tabîî hazmın kolay olması da aynı ölçüde ehemmiyetlidir. Zannediyorum, hastalık döneminde hekimlerin tavsiye edeceği şeyler de bunlardır. Evet, hastanın yiyeceği şeyler bol proteinli, bol kalorili ve hazmı kolay şeyler olmalıdır ki, hasta bir taraftan kaybettiği gücü kazanırken diğer taraftan da hazımda güçlük çekmesin.

Bugün ilmî araştırmalar ispat etmiştir ki, bütün bu hususiyetler çörek otunda mevcuttur. Bu mevzuda denenmiş, netice alınmış o kadar çok müşahhas misal var ki, saymakla bitmez... Bu demektir ki, Allah Resûlü, kat’iyen ezbere konuşmuyor. Konuştuğu aynen vâki oluyor ve neticeler, hep O’nu tasdik ediyor.

²⁵⁵ Buhârî, *tıbb* 7; Müslim, *selâm* 88-89.

9. Sinek

Yine bir Buhârî hadisiyle mevzumuzda devam edelim. Allah Resûlü buyuruyor: إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ “Sizden birinizin (su veya yemek) kabına sinek düştüğü zaman, o kişi onun her tarafını batırsın, sonra çıkarıp atсын. Çünkü onun kanatlarının birinde hastalık vardır; öbüründe de şifa vardır.”²⁵⁶

Evvelâ, sineğin mikrop taşıması, o gün insanının bileceği bir şey değildi. Sinek, bir sıvı madde içine düştüğünde, kanatlarından birini ihtiyaten yukarıda tutmaya çalışır. Yani ikisini birden daldırmaz. Zira oradan kurtulduğunda, kuru kalan kanat, onun uçup gitmesini kolaylaştıracaktır. Böylece o uçup gidecek ama, yiyeceğimize, içeceğimize bıraktığı mikroplarla bize de hastalık bulaştırmış olacaktır.

İkinci olarak, böyle bir durumda tavsiye edilen şey şudur: Sinek bütünüyle kaba batırılacak ve sonra da çıkarılıp atılacaktır. Çünkü onun kanatlarının birinde mikrop; diğerinde ise, o mikrobun zararını giderecek panzehir vardır. Sinek, ölüm heleanları içinde çırpınırken onun sırtına dokunuverme, stok ettiği bu panzehir yüklü torbayı patlatacak, böylece sinek, diğer kanadı ile bulaştırdığı mikrobu dezenfekte etmiş olacaktır.

Bu meselenin tahlilini yapan ilim adamları diyorlar ki: Sineğin sırtına bastığımız zaman mikroskopla gördük ki, bir kısım mikro varlıklar sağa sola koşuyorlar. Ve daha sonraki araştırmalarımızda bunların sterilize edici elemanlar olduklarını anladık.

10. İstihâze Kanı

Hız. Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ) anlatıyor: “Bir gün Fatıma binti Ebî Hubeyş, Allah Resûlü’ne gelerek: ‘Yâ

²⁵⁶ Buhârî, *bed’ü’l-halk* 17; *tıbb* 58; Ebû Dâvûd, *et’ime* 48.

Resûlallah! Kanım bir türlü durmuyor, akıntı sürekli oluyor, namazı terk edeyim mi?’ dedi.” Allah Resûlü cevap verdi: “Hayır, o hayız kanı değildir, damardaki bir arızadandır.”²⁵⁷

Evet, aradan asırlar geçiyor.. ve neden sonra biz, istihâze kanının tamamen iç kanamadan kaynaklanmış olduğunu görüyor ve bir kere daha hayret ve hayranlık solukluyoruz. Ancak, günümüzün ilmî araştırmalarıyla tespit edilebilen bu meseleyi acaba Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), o devirde nasıl bilebilmişti? Tabî ki Rabbinin bildirmesiyle.. evet, Rabbi O’na bildirmiş, O da bilmişti. Aradan geçen bunca seneler ise, o söz cevherine daha değişik derinlikler kazandırmıştı. Şimdi ilim adamları diyorlar ki, bu sözü söyleyen, başka değil, ancak nebi olabilir.

11. İçkide Deva Yoktur

Târik b. Süveyd (radiyallâhu anh) anlatıyor: İçki yasak edilmeden evvel, bazı hastalıklarımızın tedavisinde içki kullanırdık. İçki yasak edilince Allah Resûlü’ne geldim ve durumu arz ettim. Ve tedavi için içkiye ruhsat olup olmayacağını sordum. “Hayır, içki kendisi hastalıktır; asla deva olamaz.” mânâsına: ²⁵⁸ إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهُ دَاءٌ buyurdular.

Dünyanın çeşitli yerlerinde olduğu gibi Türkiye’de de içki sempozyumları tertip edildi. İlim adamları konuştular, hepsinin ittifakla üzerinde birleştikleri nokta şu oldu: İçkinin bir tek damlası dahi, insanın fizikî ve ruhî yapısında bir kısım deformasyonlar meydana getirmektedir. İşte Allah Resûlü bu meseleye asırlarca önce parmak basmış ve içkinin bizzat kendisinin hastalık olduğunu söylemiştir.

²⁵⁷ Buhârî, vudû 63; Müslim, hayz 62.

²⁵⁸ Müslim, eşribe 12; Tirmizî, tıbb 8; Tahâvî, Şerhu meâni’l-âsâr, 1/108.

12. Sünnet Olmak

Allah Resûlü, beş şeyi fitrattan sayar. Bunlardan birisi de sünnet olmaktır.²⁵⁹

Günümüzün ilim adamları ne diyor? Onlar da aynı şeyi tespit edip demiyorlar mı: Sünnet derisi, pislik ve mikrop toplaması, yırtılması ve kansere yakalanma ihtimali gibi riske açık bir uzuvcuktur ve yukarıdaki risklerden kurtulmanın tek çaresi de sünnettir.

Görülen odur ki, bu mevzuda da Batı, bizdeki bir kısım kör-kütük sarhoşların çok önünde yürüyor. Bugün Amerika ve İngiltere’de sünnet olanların sayısı milyonları geçmiş durumda.

Sözün burasında, tedâi ile hatırladığım, çağın devâsâ tanığına ait şu tespiti nakletmeme müsaade edilsin: “*Batı bir gün, bir İslâm evlâdı doğurmaya hamiledir. Nitekim Osmanlı da bir Batılı doğuracaktır.*”²⁶⁰

Bundan yetmiş-seksen sene evvel söylenen bu sözün bir bölümü çıktı.. ve biz şimdi, ümit dolu gözlerle ikinci doğumu bekliyoruz. Sancılar ağırlaşmıştır. Ve yeni doğacak evlâdın müjde dolu çığlıkları, çok yakın bir gelecekte –inşâallah– duyulacaktır..!

Buraya kadar, Allah Resûlü ve diğer peygamberlerin sadakat ve doğruluğu üzerinde durduk. Her peygamber doğruluk ve sadakatte doruk insandır. Onların hayatlarında yalan, zerre kadar kendine yer bulamamıştır. Zaten kendilerinde zerre kadar eğrilik olsaydı, hiç kimseyi doğru yola erdiremezlerdi. Hâlbuki onlar, insanlığı doğru yola iletmek ve onlara Cennet’e giden şehrahi tarif etmek için gelmişlerdir. Evet,

²⁵⁹ Buhârî, *libâs* 63; *isti’zan* 51; Müslim, *taharet* 49.

²⁶⁰ Bediüzzaman, *Risale-i Nur Külliyyatı*, (Tarihçe-i Hayat) s. 2130.

eğer doğruluk mânâsı tecessüm ve tecessüt etseydi, ondan pırıl pırıl peygamberlerin şemâilleri zuhur edecekti...

Bu arada yine gördük ki, Efendimiz'in doğruluğu ezeldeden arası binlerce delille teyit edilmektedir. Biz, Allah Resûlü'nün doğruluğunu üç ana grupta toplamaya çalıştık. Tabî ki meselenin bu şekilde tasnif ve takdimi, bize ait bir keyfiyettir. Yoksa O'nun doğruluğu, binlerce tasnif ve yüz binlerce delille, başka başka şekillerde de anlatılabilirdi. Zaten bu mevzu ile alâkalı son sözü kim söyleyip noktalayabilir ki..? İncamız o ki, kıyamete kadar O'nun söyledikleri hep doğru çıkacak ve her devrin insanı da, O'nun doğruluğunun ayrı bir buudunu yeniden keşfedecek ve O'nunla ayrı bir derinlikte buluşacaktır.

Zaten ahiret denen âlemde Allah Resûlü'nün doğruluğu, bütün vuzuhuyla ve herkes tarafından görülecek.. evet O'nun Zât, sıfât ve esmâ hakkında dediklerini herkes ruh aynasına göre mutlaka görecek ve O'nun sözlerinin hakkaniyetini idrak edecektir. Evet, Cennet-Cehennem, huri-gılman hep Allah Resûlü'nün bizlere tarif ettiği şekilleriyle karşımıza çıkacak ve onlar da, ebed diliyle O'na "Sadakte!" diyeceklerdir...

2. EMANET-EMİN OLMAK

Peygamberlere ait ikinci sıfat, emanet sıfatıdır. Bu kelime Arapça olup, iman ile aynı kökten gelir. "Mü'min" inanan ve emniyet telkin eden insan demektir. Peygamberler, mü'min olarak zirve insan oldukları gibi, emin olma, emniyet telkin etmede de en baştadırlar. Kur'ân-ı Kerim, onların bu sıfatlarına birçok âyette işaret eder. Şimdi bunlardan bir kaçını arz edelim:

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحِ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۖ
إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا

“Nuh kavmi de peygamberlerini yalancılıkla itham etti. Hani kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: (Allah’a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Bilin ki ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”²⁶¹

Nuh, kavmine şöyle diyor: Hâlâ ittika edip sakınmayacak mısınız? Ben emniyet telkin eden, emanet sıfatı olan, hıyanete tenezzül etmeyen bir elçiyim. İşte bu âyette bir peygamberin dilinden, peygamberliğe ait bu “emanet” sıfatı dile getirilmektedir. Keza:

كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ
“Âd kavmi de peygamberlerini yalancılıkla itham etti. Hani kardeşleri Hud onlara şöyle demişti: (Allah’a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Bilin ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”²⁶² ve:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ
“Semûd (kavmi) de peygamberlerini yalancılıkla itham etti. Hani kardeşleri Salih onlara şöyle demişti: (Allah’a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Bilin ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”²⁶³ Keza:

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ
“Lut kavmi de, peygamberlerini yalancılıkla itham etti. Hani kardeşleri Lut, onlara şöyle demişti: (Allah’a karşı

²⁶¹ Şuarâ sûresi, 26/105-108.

²⁶² Şuarâ sûresi, 26/123-125.

²⁶³ Şuarâ sûresi, 26/141-143.

gelmekten) sakınmaz mısınız? Bilin ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”²⁶⁴

Konuyla alâkalı âyetleri çoğaltmak mümkündür. Bu arada işârî mânâsıyla emniyet ve emaneti anlatan daha birçok âyet vardır ki, biz, bir fikir vermek için zikrettiklerimizle yetinmek istiyoruz.

“Mü’min”, Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinden biri olduğu gibi, aynı zamanda O’na inananların da en önemli isimlerindedir. Allah’a (celle celâluhu) niçin “Mü’min” denir? Çünkü O, güven kaynağıdır. Bize güveni veren de O’dur. Bize, damla damla veya şelâleler hâlinde güven hep O’ndan gelir. Peygamberleri güvenli kılan ve onları emniyet sıfatıyla serfiraz eden de yine O’dur. Öyle ise, emniyet, güven, emanet ve iman dediğimiz mesele, bizi peygamberlere ve önemli bir ölçüde peygamberleri de Allah’a bağlar. Nihayet topyekün bu bağlılık bizi Hâlık-mahluk münasebetine götürür. Bütün bu mânâlar, emanet kelimesinin iştikakında mevcut olan mânâlardır ve zaten mevzuun bir önemli yönü de, bu münasebeti kavramaktır.

Peygamberlerin ve Peygamberimiz’in en önemli sıfatı emanet olduğu gibi, Cibril-i Emîn’in de en önemli vasfı yine emanettir. Kur’ân onu bize şöyle anlatır: *مُطَاعٍ تَمَّ أَمِينٍ* “O, kendisine uyulan, emîn bir elçidir.”²⁶⁵ Evet, Cibril, Allah’a (celle celâluhu) itaatkâr ve O’nun nezdinde ihraz ettiği vazife itibarıyla da güvenilir bir elçidir. İşte Kur’ân da bize bu güvenilirler kaynağından gelmiştir. Allah “Mü’min”dir. O’nun beyanı emniyet telkin eden bir beyandır. Kur’ân, Allah’ın emin dediği Cibril vasıtasıyla gelmiştir. Ve yine bu Kur’ân, O

²⁶⁴ Şuarâ sûresi, 26/160-162.

²⁶⁵ Tekvir sûresi, 81/21.

Emin Peygamber'e ve O'nun emniyeti ihraz etmeye namzet kudsîler topluluğu ümmetine indirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'den herkes derecesine göre mutlaka istifade etmiştir. Cibril de bu istifade edenler arasındadır. Bir gün kendisi Allah Resûlü'ne şöyle demiştir: “Allah (celle celâluhu) Kur'ân'ında benim için “Emîn” ifadesini kullanıncaya kadar akıbetimden endişe içindeydim. Bu ifadeyi duyduktan sonra iliklerime kadar emniyetle doldum...”²⁶⁶

PEYGAMBER EFENDİMİZ'DE EMNİYET

Efendimiz, evvelâ Allah'tan aldığı mesajlara karşı emîndir.. O'nun zerre kadar emanete ihaneti düşünülemez. Sonra bütün mahlukata karşı emîndir. Herkes O'na itimat eder. Çünkü evvelâ O herkese karşı emniyetini göstermiş, emniyet ve güven telkin etmiştir. Daha sonra da bize, emniyet ve güvenin ne kadar lüzumlu olduğunu anlatmış ve bizi ona inandırmıştı. İsterseniz, şimdi de sırasıyla bu hususlar üzerinde bir bir duralım:

a. Risalet Vazifesine Karşı Emniyeti

Allah (celle celâluhu), Resûlü'nü emanete riayet eden bir insan olarak seçmiş ve O da bunun heyecan ve helecânını bütün hayatı boyunca yaşamıştır. Öyle ki, vahiy geldiğinde, olur da bir kelime kaçırırm diye heyecanlanıyor ve daha Cibril bitirmeden O söylenenleri hıfz etmek için durmadan tekrar ediyordu. Hatta bu mevzuda o kadar çok tehâlük gösteriyordu ki, birgün Kur'ân O'na şöyle diyecekti: لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ (Resûlüm!) “به إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ۖ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ۖ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ” onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kimıldatma! Şüphesiz

²⁶⁶ Kadı İyâz, eş-Şifâ, 1/17.

etme ki onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak Bize aittir. O hâlde, Biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et. Sonra şüpheden olmasın ki, onu açıklamak da Bize aittir.”²⁶⁷

Kur’ân, O’na bir emanet olarak tevdi edilmişti.. O da bu kudsî emanette emîn olamamaktan korkuyor ve tir tir titriyordu. Onun için de Allah (celle celâluhu) O’nu teselli ediyor ve resûlünü emanette emîn kılacağı teminatını veriyordu.

Allah Resûlü, ömrünü hep aynı heyecanlar içinde geçiriyor, emanette emîn olmaya herkesten daha çok gayret ediyor ve üzerine aldığı bu ağır yükün sıkletini olanca ağırlığıyla sırtında hissediyordu. Onun içindir ki, ümmetine veda ettiği hac mânâsına “Veda Haccı”nda güneş gurûba yaslanırken O da hayat-ı seniyyelerinin gurûba meylettiği şuuruyla, sadık arkadaşlarına, o derin sorumluluğunu bir kere daha solukluyor ve sesini yükseltiyordu: “Yakında beni sizden soracaklar.” Yani o sorudan evvel ben soruyorum, “Vazifemi tebliğ ettim mi?” Orada bulunanların hepsi birden hem de yeri-göğü çınlatırcasına gürlədiler: “Evet, Sen vazifeni hakkıyla tebliğ ettin ve onu kusursuz yerine getirdin!” Bu sözler üzerine İki Cihan Serveri, ellerini kaldırıyor ve “Allahım, şahit ol!” diyordu.²⁶⁸

Evet, emanette emin olma, bizzat Cenâb-ı Hak’ta başlamış, Cibril’e uğramış ve Allah Resûlü’nde ârâm eylemiş, daha sonra da ümmete intikal etmişti.. ve Veda Haccında tekrar ümmetten bir şehadetle yeniden Allah’a gidip dayandı.

En muteber hadis kitaplarının naklettiğine göre, Allah Resûlü’nün emanet düşüncesiyle alâkalı olarak Âişe Validemiz (radiyallâhu anhâ) şöyle buyurur: “Eğer Allah Resûlü kendisine

²⁶⁷ Kıyâme sûresi, 75/16-19.

²⁶⁸ Buhârî, hac 132; Müslim, hac 147; Ebû Dâvûd, menâsik 57.

inen âyetlerden herhangi birini –farzımuhal– gizleyecek olsaydı muhakkak şu âyeti²⁶⁹ gizlerdi:

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ²⁷⁰

Bu âyet şu münasebetle nâzil olmuştu: Allah Resûlü, yanında büyüttüğü, daha sonra da evlât edindiği âzatlı kölesi Zeyd b. Hârise ile halasının kızı Zeynep binti Cahş'ı evlendirmişti. Ancak bu evlilik, istenilen şekilde huzurlu gitmiyordu. Zeynep Validemiz (radiyallâhu anhâ), sırf Allah Resûlü'nün emrine ittibâ için bu evliliği kabullenmişti. Evlilik ta baştan isteksizliğe bina edildiği için de kocasına karşı gerekli olan hürmet ve saygıyı göstermiyordu. Zaten Cenâb-ı Hak onun Zeyd'den boşanıp ezvâc-ı tâhirât arasına katılmasını çoktan murad buyurmuştu bile. Ancak o güne kadar Araplar arasında cereyan eden bir âdete göre, bir insanın “evlâdım” dediği biri onun öz evlâdı kabul edilirdi. Dolayısıyla da onun hanımı diğerinin gelini durumunda olurdu. Zeynep daha önce annesi tarafından Allah Resûlü'ne teklif edilmişti; ancak Allah Resûlü bu teklifi kabul etmemişti. Şimdi bu evliliği doğrudan doğruya Allah (celle celâluhu) emrediyordu. Zeynep'le evlilik İki Cihan Serveri'ne çok ama çok ağır gelmişti. Ne var ki emir yukarıdandı.

İşte Âişe Validemiz (radiyallâhu anhâ) bu hususa işaretle diyor ki: “Eğer Allah Resûlü kendisine gelen vahiyden herhangi bir âyeti gizleyecek olsaydı, bu izdivacı ihtiva eden âyetleri gizlerdi.” Ancak O, kendisine gelen vahye karşı gayet emindi. Onun için en küçük bir meseleyi dahi gizlemesi söz konusu olamazdı. Âyet mealen şöyle diyordu:

²⁶⁹ Ahzâb sûresi, 33/37.

²⁷⁰ Buhârî, *tevhid* 22; Müslim, *iman* 288.

“Habibim! Allah’ın nimet verdiği, senin de kendisine ikram edip (hürriyete kavuşturduğun) kimseye: ‘Eşini yanında tut, Allah’tan kork!’ diyorsun. Hâlbuki Allah’ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyorsun. Oysa asıl korkulmaya lâyık olan, Allah’tır.”²⁷¹

Evet, eğer bir âyet ketmetseydi, o âyet işte bu âyet olurdu; fakat O, emanette emindi.. ve bir şey ketmetmesi asla söz konusu olamazdı.

O’nun emanet düşüncesiyle alâkalı diğer bir vak’a: Bedir’de kâfirler esir alınmıştı. Allah Resûlü, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’le istişare etti. Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh), esirlerin fidye karşılığında salıverilmesi re’yini ileri sürdü. Hz. Ömer (radiyallâhu anh) ise hepsinin kılıçtan geçirilmesinden yanaydı. Hatta o, herkesin kendi yakınını öldürmesini istemişti. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekir’in re’yine meylederek esirleri fidye karşılığında salıvermişti. Şimdi gerisini hep beraber Hz. Ömer’den dinleyelim:

“Ertesi gün Efendimiz’in yanına gittiğimde Allah Resûlü ve Hz. Ebû Bekir’i ağlar buldum. Evet, ikisi de başlarını yere eğmiş, hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı. Sebebini sordum; fakat her ikisinde de bana cevap verecek derman yoktu. Israr ettim: Ne olur söyleyin, ağlanacak bir şey varsa ben de sizinle beraber ağlayayım, dedim. Nihayet Allah Resûlü ağlayarak biraz evvel şu âyetin nazil olduğunu söyledi.²⁷² Allah (celle celâluhu) bu âyette şöyle buyuruyordu:

مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَشْرَى حَتَّى يُتَخَنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا
وَاللَّهُ يُرِيدُ الْأُخْرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

²⁷¹ Ahzâb sûresi, 33/37.

²⁷² Müslim, cihad 58; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/30-33.

“Yeryüzünde ağır basıp (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esir buldurması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, hâlbuki Allah (sizin için, ebedî olan) ahireti istiyor. Allah Azîz’dir, Hakîm’dir.”²⁷³

Eğer Allah Resûlü’nün herhangi bir âyeti ketmetmesi düşünülseydi, herhâlde ikinci olarak gizlenmesi gereken âyet bu olurdu. Fakat Allah Resûlü, vahye karşı tam bir emniyet insanıydı. Biz her iki âyeti, ileride Efendimiz’in ismetini anlatırken tekrar ele alacak ve tafsilatıyla, o mevzu ile alâkalı yönünü de arz etmeye çalışacağız.

b. Bütün Varlığa Karşı Emin Olması

Allah Resûlü nasıl risalet vazifesinde Rabbinin gönderdiği mesajlara karşı emindi, öyle de O’nun emniyeti ruhunda öyle kök salmıştı ki, bütün varlığa karşı sürekli emniyet solukluyordu:

İtikâfta olduğu bir gün, Safiyye Validemiz (radıyallâhu anhâ) kendisini ziyarete gelmişti. Biraz oturduktan sonra da kendi hanesine gitmek üzere müsaade istemişti. Allah Resûlü de hanımını uğurlamak için onunla beraber dışarıya çıkmış ve henüz birkaç adım bile yürümemişlerdi ki, o esnada bir iki sahabi hiç duraklamadan yanlarından uzaklaştılar. İki Cihan Serveri derhal onları durdurdu, sonra da Safiyye Validemiz’in yüzünü açarak: “*Bakın, bu benim hanımım Safiyye’dir.*” dedi. Sahabi beyninden vurulmuş gibiydi. “Maazallah, yâ Resûlallah! Senin hakkında nasıl kötü düşünülebilir ki?” dediler. Ancak Allah Resûlü, her davranışıyla olduğu gibi bu davranışıyla da bir ders vermek istiyordu. Buyurdular ki: “*Şeytan, sürekli insanın kan damarlarında*

²⁷³ Enfâl sûresi, 8/67.

dolaşır durur."²⁷⁴ Şeytan insanla bu kadar içli dışlı olduğuna göre onun kafasına çok şey atabilir. Şimdi eğer binde, hatta milyonda bir ihtimal dahi olsa, insanın aklına, "Acaba Allah Resûlü'nün yanındaki kadın kimdi?" şeklinde bir şüphe ve tereddüt ârız olsa, –hafızanallah– o şahsın ebedî hayatını mahvedip iman nurunu söndürür. İşte bundan dolayı O şefkat âbidesi yüce Nebi, derhal duruma müdahale ediyor, hem kendi emniyetini gösteriyor hem de cemaatinin imanını korumuş oluyordu.

İşte O, emniyet ve güvenilirliğe bu kadar önem veriyordu. Zaten O'nun daha peygamber olmadan evvel de ismi "Emîn" değil miydi?²⁷⁵ Daha sonra kendisinin amansız düşmanı olanlar bile O'nu hep böyle tanııyorlar mıydı? O, o kadar emin kabul ediliyordu ki; zannediyorum Ebû Cehil'e gidilip, ırz ve namusu dahil, en kıymetli şeylerini kime emanet edebileceği sorulsaydı, herhâlde "el-Emîn'e" diyecekti. Evet, ilk aklına gelen insan, Muhammedü'l-Emîn (aleyhi ekmelüttehâyâ) olacaktı. Evet öyleydi.. ve Allah Resûlü, bütün hayatını böyle bir emniyet ruhuyla geçirmişti.

O öyle bir emindi ki, bir kadının çocuğunu çağırırken, "Gel, bak sana ne vereceğim!" demesi üzerine, derhal atılıp: "Ne vereceksin?" demişti. Kadın da "Birkaç hurma verecektim yâ Resûlallah." deyince: "Eğer ona hiçbir şey vermeyecek olsaydın, yalan söylemiş olacaktın." buyurmuşlardı.²⁷⁶

Zira Allah Resûlü, yalanı nifak alâmeti sayıyor ve ondan olabildiğince uzak durmaya çalışıyordu. Yalan, münafığın

²⁷⁴ Buhâri, *itikaf* 8; *bed'ü'l-halk* 11; Müslim, *selâm* 24-25; Taberâni, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 24/72.

²⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/425; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/628; İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye*, 1/323; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/121.

²⁷⁶ Ebû Dâvûd, *edeb* 80; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/447.

üç alâmetinden biriydi. Diğer ikisi ise, verdiği sözde durma ve emanete ihanet etme günah ve inhiraflarıydı.²⁷⁷ Nifak, Allah Resûlü'nden nasıl ve ne kadar uzaksa, emanete ihanet etmek de o derece uzaktı...

Allah Resûlü'nün emniyet ruhu ve emniyet anlayışı sadece insanlara karşı değildi. O'nun emniyet kuşağına bütünü bir varlık giriyordu. Bir sahabinin, atını yanına getirmek için, sanki elinde atın yiyebileceği bir şey varmış gibi davranması, O'nu öyle rahatsız etmişti ki, bu sahabiye çağırırdı ve azarlardı. Evet O, hayvanlara karşı dahi olsa emîn olmaktan vazgeçilmemesi gerektiğini söylüyordu.

Yine bir defasında harpten dönülüyordu. Sahabeden bir ikisi, bir kuşun yavrularını yuvadan almış seviyorlardı. Tam o esnada ana kuş geldi. Yavrularını yuvada göremeyince çırpınmaya başladı. Durmadan gelip-gidiyor ve sağa-sola uçup duruyordu. Allah Resûlü, durumdan haberdar olunca derhal yavruların yerine konulmasını, ana kuşa eziyet edilmemesini emretti. Sanki O, yapılan bu hareketin, yeryüzünde emniyetin temsilcileri olma durumundaki insanlara yakışmayacağını ifade buyuruyordu...²⁷⁸

O'ndan akseden nurlarla nurlanmış o ışıktan hâlesi ashâbı da böyleydi. İşte onlardan biri olan "ümmetin emini" Ebû Ubeyde b. Cerrah!. Hz. Ömer döneminde Şam'da vali bulunuyordu. Heraklius, ordusuyla gelip, Şam'ı tekrar istirdat teşebbüsünde bulunduğu sırada; Ebû Ubeyde'nin yanında az bir insan vardı. Bu itibarla şehri savunmaları da mümkün değildi. Hemen Şam ahalisini bir araya topladı. Ve şunları söyledi: "Sizden cizye topladık. Bu cizyeye mukabil sizi korumamız gerekiyordu. Ancak şimdi o güçte değiliz. Dolayısıyla sizi

²⁷⁷ Buhârî, *iman* 24; Müslim, *iman* 107.

²⁷⁸ Ebû Dâvûd, *cihad* 112; edeb 164; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/404.

koruyamayacağız; aldığımız cizyenin hepsini tekrar size iade edeceğiz. Zira bunu haksız yere yanımızda alikoymamız caiz değildir.”

Bunun üzerine, toplanan cizyeler sahiplerine dağıtılır. Bu müthiş manzara karşısında şaşkına dönen ruhban ve papazlar, kiliselere dolar ve Müslümanları başlarından eksik etmesin diye Cenâb-ı Hakk’a dua dua yalvarırlar. Müslümanları uğurlarken de “İnşâallah geri gelir ve bizi Heraklius’un zulmünden kurtaracaksınız.” derler.²⁷⁹

Ebû Ubeyde, emniyet telkin etmiş, emanet sıfatıyla yaşamış ve Hıristiyanların dahi gönlüne taht kurmuş bir rabbaniydi. Bugün Batı, bizi dinlemiyorsa ve Avrupa’ya gönderdiğimiz insanların mesajlarına kulak asmıyorlarsa, bu tamamen bize ait bir eksiklikten kaynaklanmaktadır. Hiç şüphe yok ki, bizde eksik olan en önemli mesele, üzerinde durduğumuz, emniyet ve güven hususudur. Biz, bu hasleti yeniden yakalayabildiğimiz gün, topyekün insanlık güvенеbileceği bir milleti bulmuş olacak. Biz de devletler muvazenesinde yerimizi istirdat adına en çalımı adımları atmış sayılacağız.

Osmanlı’nın cihan hâkimiyetinde de aynı emniyet atmosferinin tesirini görmek mümkündür.. harbe giderken geçtikleri bağ ve bahçeden yedikleri meyvelerin parasını, meyveyi kopardıkları dala asan ve öyle giden bu emniyet temsilcisi asil ve necip insanlar, ülkeleri kılıçla fethetmeden evvel, gösterdikleri bu emniyet ruhu ve civanmertlikle gönülleri fethetmişlerdi. Yoksa, ne o korkunç haçlı zihniyeti karşısında Avrupa’ya girebilirlerdi; ne de orada mevcudiyetlerini devam ettirebilirlerdi. Şam’da yaşanan Ebû Ubeyde misali, tam dört asır bütün

²⁷⁹ Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 1/143.

Balkanlar'da ve Avrupa içlerinde yaşanmıştı. Bundan dolayı da, o şanlı i'tilâ döneminde çok az zayıatla ta Viyana kapılarına gidilmiş.. ve asırlar boyu da gidilen yerlerde emniyet ve huzurun temsilciliği yapılmıştı. Zannediyorum, son yarım asrın Türkiye'sinde emniyetin tesisi için dökülen kan, beş asır, hem de yabancı uyruklar arasında asâyiş temini adına dökülmemişti... Evet, yapılan araştırmalar ve istatistikler, altı yüz senelik Osmanlı dönemindeki bütün müsademelerde ölenlerin sayısının, son yarım asırda ölenlerin sayısından daha az olduğunu göstermektedir. Öyleyse, Osmanlı fetihlerinin sırf kaba kuvvete dayandığını iddia etmek kat'iyen doğru değildir. Diğer taraftan, o günkü nakil vasıtaları nazara alınacak olursa, o kadar geniş toprağa dağılmış bir devleti idare etmenin, sadece devlet otoritesiyle ve askerî güçle mümkün olamayacağı bedîhîdir.

Evet, onların kalb ve gönülleri fethetmelerindedir ki, çeşitli ırka mensup insanları, aynı devletin çatısı altında hem de uzun bir süre ve ciddî hiçbir problem çıkarmadan idare edebilmişlerdir. Devrimizin muhabbet fedailerine düşen de, yine aynı usûl ve aynı metot olsa gerek...

c. Ümmetini Emniyete Daveti

Nebiler Sultanı, Allah'tan gelen mesajları emniyet içinde muhafaza ediyor ve bu emniyet atmosferini de, bütün varlığı içine alacak kadar geniş tutuyordu. Ümmetini de aynı ahlâkla ahlâklanmaya çağırıyor ve onlara, insanlar arasında emin olarak yaşamalarını tavsiye ediyordu. O'nun yanında hıyanetin en küçüğü düşünülemez ve tek bir mü'minin dahi gıybeti yapılamazdı. O, hemen karşısındakini ikaz eder ve ruhuna gıybet gubârının konmasına asla müsaade etmezdi.

“Falan kadının eteği ne kadar uzun!” diyen Hz. Âişe Validemiz’e (radıyallahu anhâ): “Onun gıybetini yaptın ve etini dişledin.” demesi;²⁸⁰ Mâiz’in arkasından konuşan bir başka sahabe de benzer şekilde karşılık vermesi²⁸¹ hep O’nun emîn olmasından ve emniyet hâlesi bir atmosferin, ruhlarda hâsıl edeceği itminanı bilmesinden kaynaklanıyordu.

Kendisi daima şu duayı okur ve ümmetine de tavsiye ederdi: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ فَإِنَّهُ يُنْسِ الصَّجِيعَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ فَإِنَّهَا إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُزْفَعُ لِكُلِّ عَادِرٍ لَوْاءَ فَقِيلَ: “Allah’ım, açıktan Sana sığınırım; o ne kötü bir arkadaştır. Hıyanetten de Sana sığınırım; o ne kötü sırdadır.”²⁸²

Emanete riayet etmek önemli olduğu kadar, hıyanete girmemek de o derece önemlidir ve zaten bunlar birbirinin lâzımı hasletlerdir.

Ahde vefa göstermeyen ve böylece hıyanette bulunan insanlar hakkında söylenen şu ürpertici ifade de, yine Allah Resûlü’ne aittir: إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُزْفَعُ لِكُلِّ عَادِرٍ لَوْاءَ فَقِيلَ: “Allah, kıyamet gününde, evvel-âhir bütün insanları bir araya topladığında her vefasız için bir sancak çekilecek ve: ‘İşte falan oğlu falanın vefasızlığı budur.’ denilecektir.”²⁸³

Allah Resûlü’nün bütün fenalıklara karşı kapanmış, mühürlenmiş bir ruhu vardı. İyiliğin en küçüğüne, hatta teferruat kabul edilenine de alabildiğine sinisini açar ve hep iyilik duygusuyla oturur-kalkardı. O, hayatını hep güven atmosferinde geçirdi. İnsanlık da O’na güvendi, itimat etti. Hâlbuki O’na sırt çevirenler aldandı ve yollarda kaldılar. Ancak O her zaman bir koruyucu melek gibi ümmetinin üzerine titredi. Kim,

²⁸⁰ Ebû Dâvûd, edeb 35; Tirmizî, kıyâme 51; Ahmed b. Hanbel, el-Müsne'd, 6/189.

²⁸¹ Ebû Dâvûd, hudûd 23.

²⁸² Ebû Dâvûd, vitr 32; Nesâî, istiâze 19, 20.

²⁸³ Buhârî, edeb 99; Müslim, cihad 9-16 (Lafız Müslim’den.)

ne zaman ve hangi şartlarda O'nun kapısını çaldıysa O'ndan "Lebbeyk!" sesini duydu.

O nasıl güvenilir bir insandı, kendisi de Allah'a öyle güveniyor ve itimat ediyordu. O'nun Allah'a güvenip itimat etmesi, emanet sıfatının nebiden Allah'a urûcu ve yükselmesi demektir. Emanet, Allah'tan nüzûlü ile peygamberde emniyet ve itminan hâlinde zuhur eder. Bu iki kavsiyenin ucu birleştiğinde de umumî emniyet ve itimat hâsil olur.

Her peygamber Allah'a itimatla serfiraz kılınmıştır. Bu onların ayrılmaz hususiyetlerinden ve yüce sıfatlarından biridir. Kur'ân, bize bunu şu âyetleriyle çok net şekilde anlatır:

وَإِذْ قَالَ نُوحٌ رَبِّ اٰلِهٖ عَلَيْهِمْ نَبَا نُوحٍ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذٰكِرِي بَايَاتِ اللّٰهِ فَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ فَاٰجِمِعُوْا اٰمْرَكُمْ وَاَسْرٰكَاكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ اَمْرُكُمْ عَلٰيكُمْ عُمَّةً ثُمَّ اَقْضُوا اِلَيّْٰی وَلَا تَنْظُرُوْنَ

*“Onlara Nuh’un haberini oku. Hani O, kavmine şöyle demişti: Ey Kavmim! Eğer benim (aranızda) durmam ve Allah’ın âyetlerini hatırlatmam size ağır geldiyse, ben yalnız Allah’a dayanıp güvenirim. Siz de ortaklarınızla toplanıp yapacağınızı kararlaştırınız, sonra içinizde ukde, dert olmasın, bundan sonra vereceğiniz hükmü bana uygulayın ve bana mühlet de vermeyin.”*²⁸⁴

Hız. Nuh (aleyhisselâm), Rabbine güveniyor, itimat ediyor ve karşısına aldığı bütün bir küfür cemaatine: “Eğer içinde bulunuşum, duruşum, mevkiim ve emri tebliğ edişim size ağır geliyorsa, hazmedemiyorsanız dilediğinizi yapınız.. ben bulunduğum durum itibarıyla Allah’a (celle celâluhu) güvenip dayandım; işte siz, işte ben. Sizler yığınla insan, ben ise tek

²⁸⁴ Yunus sûresi, 10/71.

başımayım. Fakat bilin ki, Allah (celle celâluhu), beni size karıştı zayi etmeyecektir. Siz şimdi bir araya gelin, kafa kafaya verin, meşveretler yapın ve benim aleyhime çeşitli planlar kurun; bunu yaparken de bütün şeriklerinizi, ortaklarınızı ve yardımınıza koşacak herkesi bir araya toplayın. Toplayın ki, sonra içinizde bir ukde kalmasın; ‘Keşke şunu da yapsaydık!’ demeyin ve yapmanız mümkün olan her şeyi yapın, düşündüklerinizin hepsini tatbik edin! Şimdi ben, sizden gelebilecek her şeyi bekliyorum, gelsin!” diyor ve onlara meydan okuyordu.

Hız. Nuh (aleyhisselâm) bunları söylerken, Allah’a fevkalâde bir güven ve itimat içinde söylüyordu. O kat’iyen biliyordu ki, Rabbi onu koruyup muhafaza edecektir. Sefinesine kaç insan bindi, bilemiyoruz; fakat biliyoruz ki –Hız. İbrahim (aleyhisselâm) dahil– nice peygamberler hep O’nun soyundan gelmiştir. Çünkü Kur’ân, Hız. İbrahim’i O’nun milletinden sayıyor ve şöyle diyordu: “Şüphesiz İbrahim de Nuh’un milletindendi.”²⁸⁵

Hız. İbrahim’in (aleyhisselâm) durumu, teslimiyeti ve tevekkülü şu şekilde dile getirilir:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْنِكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

“İbrahim’de ve Onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine şöyle demişlerdi: ‘Biz, sizden ve sizin Allah’tan başka tapıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz, bir tek Allah’a inanıncaya kadar,

²⁸⁵ Sâffat sûresi, 37/83.

sizinle bizim aramızda sürekli düşmanlık ve öfke belirmiştir.’ Yalnız İbrahim’in babasına: ‘Andolsun ki senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah’tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez.’ demesi hariç. ‘Rabbimiz, Sana dayandık, Sana yöneldik ve dönüş ancak Sanadır.’ dediler.”²⁸⁶

Evet, İbrahim ve yanında bulunanlar da küfre karşı baş kaldırıyor ve kâfirlere meydan okuyorlardı. “Biz” diyorlardı, “Sizin Allah’tan başka taptığınız her şeyden fersah fersah uzağız. Biz, sizi ve bütün tağutlarınızı inkâr ettik. Aramızdaki düşmanlık ise geliştikçe gelişti.” Zaten bu düşmanlık, Hz. Âdem’den günümüze kadar devam edegelmiştir. İman ve küfür, ilk gününden beri birbirinin düşmanıdır. Aynı yer ve mekânı paylaşmaları mümkün değildir. Dolayısıyla, elbette küfür, imana çelme atmak isteyecek ve ondan rahatsız olacaktır. “Rencide olur dâde-i huffaş ziyadan.”; gözleri ışığa alışmadığından dolayı onlar, yarasalar gibi iman ve nübüvvet ışığından rahatsızlık duyacaklardı.

“Evet, siz de bizim gibi Allah’a iman ve itimat etmedikçe aramızdaki düşmanlık hiçbir zaman kesilmeyecektir.” dediler. Çünkü küfrün mahiyetinde sapıklık ve bürûdet vardır. Kâfir, bütün eşyaya düşman nazarıyla bakar. Mü’minin ruhunda ise mürüvvet ve insanlık vardır. O, bütün kâinata bir kardeşlik beşiği olarak bakar. Herkesle bir birleşme çizgisi ve herkesle bir diyalog yolu araştırır. Mü’min böyle olurken, kâfir herkesle dalaşmaktan zevk alır. Hâlbuki, herkes Allah’a iman edip O’na yürekten inandığı zaman, umumî bir sulh ve sükûn hâsil olacaktır. Bu sulhü, kâfirden ve küfürden beklemek ise tamamen gaflet ve safderûnluk olur. Çünkü küfrün, milletleri

²⁸⁶ Mümtehine sûresi, 60/4.

birbirleriyle boğuşurmaktan başka insanlığa vereceği hiçbir şey yoktur. Onun için Kur'ân-ı Kerim, Hz. İbrahim'in babasına söylediklerini bir istisna olarak zikretmektedir. Hz. İbrahim'in söylediği ise, sadece bir temenniydi ve onun aşırı re'fet ve şefkatinden kaynaklanıyordu. Ancak, o da, Allah katında babasına karşı elinden bir şey gelmeyeceğini açıkça ifade ediyordu. Ve sonra Hz. İbrahim: “Sana dayandık, Sana yöneldik.” diyerek, Cenâb-ı Hakk'a karşı olan güven, itimat ve tevekkülünü dile getiriyordu. Zaten bütün peygamberlerin hayatı tetkik ve tahkik edilse, onlarda Allah'a tevekkül ve itimadın çok ağır bastığı müşâhede edilecektir. Onların tevekkülleri, sıradan insanların tevekkül ve itimatları gibi değildir. Hele bu tevekkül, Peygamberler Sultanı'nın tevekkülü ise. Evet, İki Cihan Serverinin tevekkül ve itimadı bütün peygamberlerin itimat ve tevekkülünden daha çaplı ve daha derince idi...

Allah (celle celâluhu), O'na bir kere “*Hasbiyallah*” demesini öğretmişti.²⁸⁷ Allah Resûlü de bütün hayatını O'na itimat, tevekkül ve emniyet içinde geçirmişti. Düşünmeli ki, Hz. Ali (radiyallâhu anh) gibi haydar-ı kerrâr, kahraman ve şecaatli bir insan şöyle demektedir: “Biz harp meydanlarında sıkıştığımız ve içimize bir korku girdiği zaman, derhal Allah Resûlü'nün arkasına sığınır, itminan ve emniyete kavuşurduk.”²⁸⁸

d. Hicretteki Emniyeti

Hicret edeceği zaman, evinin dört bir yanı, kendisini öldürmek için can atan insanlarla kuşatıldığında, O:

“*Biz onların önlerine de, arkalarına da sed koyduk.*”²⁸⁹ âyetini okumuş, onların başla-

²⁸⁷ Bkz.: Tevbe sûresi, 9/129.

²⁸⁸ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/156; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/258.

²⁸⁹ Yâsin sûresi, 36/9.

rına bir avuç toprak saçmış ve hiçbir endişe emaresi göstermeden aralarından yürüyüp gitmişti.²⁹⁰ Evet işte, o kadar fütursuz ve o kadar da korkusuzdu.

Daha sonra yolu, Sevr mağarasına uğruyor.. Sevr, gençlerin bile zor çıkabilecekleri bir zirvede bulunuyordu. İşte O, tam elli üçüncü yaşında bu zirveye tırmanmıştı. Zaten bütün hayatı, çile ve ızdırapla geçmişti; bu da bir sonuncusuydu. Şimdi de bu tali’li mağaranın kendi diliyle ettiği davete icabet ediyor, orada birkaç gün misafir kalıyor ve bu mağarayı kıymetler üstü şerefendiriyordu...

Mekke müşrikleri, mağaranın ağzında bekliyorlardı. Arada bir metrelik mesafe ya vardı ya da yoktu; ve Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh) telaş içindeydi. Çünkü o esnada Allah Resûlü’nün, kendisine emanet olduğunu düşünüyor ve: “Eğer bu emaneti yerine ulaştıramadan O’na bir şey olursa...” diye endişe ediyordu. Yüzü sapsarı kesilmişti. Hâlbuki Allah Resûlü’nün dudaklarındaki tebessümde en küçük bir değişiklik yoktu. O itminan ve emniyet insanı, dostu Hz. Ebû Bekir’i teselli ederek: “*Tasalanma! Allah bizimle beraberdir.*” diyordu.²⁹¹ ve tekrar ediyordu: “*İki kişi hakkındaki zannın nedir ki, onların üçüncüsü Allah’tır.*”²⁹²

e. Muharebe Meydanındaki Emniyeti

Huneyn’in başında İslâm ordusunda bir dağılma baş gösterir. Öyle ki, bütün sahabe, âdeta sağa-sola kaçar; akıbetin yenilgi ve mağlubiyet olduğu herkesçe bir kanaat hâline gelmiştir. İşte tam o esnada beklenmedik bir hâdise olur. Allah

²⁹⁰ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 3/8-9; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 1/567.

²⁹¹ Tevbe sûresi, 9/40.

²⁹² Buhârî, *tefsir* (9) 9; Müslim, *fedailü's-sahâbe* 1.

Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Abbas'ın durdurmaya çalıştığı mübarek bineğinin üzerinde, düşman saflarına doğru atılır. O gür ve mehâbet dolu sesiyle şöyle haykırır: *أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ* “Ben, Allah'ın Resûlüyüm, bunda yalan yok! Ben Abdulmuttalib'in torunuyum, bunda da yalan yok!”

O'nun bu davranış ve şecaatidir ki, kısa zamanda İslâm ordusunun derlenip, toparlanmasını sağlar. Ve mâkus tali' yenilerek, idbâr ikbâle döner.²⁹³

f. Baş Döndüren Teslimiyet

Bir ağacın altında istirahat etmektedir. Tam o esnada Gavres isminde bir kâfir, O'nun uykusundan istifade ederek, dala asılı kılıcını alır ve âdeta gırtlığına dayar. Müstehzî bir eda ile de: “Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?” der. Buna karşılık Allah Resûlü, hiçbir panik emaresi göstermez. Çünkü O'nun, Allah'a (celle celâluhu) itimadı tamdır. Kendinden emin bir şekilde “Allah” diye bağırır. O'nun bu gürleyişi âdeta kâfirin ödünü koparmıştır; kılıcı elinden düşer ve olduğu yerde kalakalır. Bu sefer de kılıcı Allah Resûlü eline alır ve sorar: “Ya şimdi seni kim kurtaracak?” Adam, sıtmalı gibi titremeye başlar. O esnada, Allah Resûlü'nün sesini duyanlar da oraya gelmişlerdir. Gördükleri manzara, onları da hayrete sevkeder. Daha sonra, olup bitenleri öğrenince, Allah'a karşı iman ve itimatları bir kat daha artar; Gavres de orada gördüğü güvenle “el-Emîn”e güven sözü verir ve oradan ayrılır.²⁹⁴

Batılı meşhur mütefekkir Bernard Shaw diyor ki: “Hz. Muhammed çeşitli yönleriyle insanın başını döndürecek üstünlükleri olan bir insandır. Bu sır insanı tam mânâsıyla

²⁹³ Buhârî, *cihad* 52; Müslim, *cihad* 76-80.

²⁹⁴ Buhârî, *cihad* 84; *megâzi* 31; Müslim, *fezâil* 13; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/29.

anlamak mümkün değildir. Bilhassa O'nun anlayamayacak üstünlükte bir yanı vardır ki, o da Allah'a olan güven ve itimadadır." Shaw doğru söylüyordu...

O, Allah'a öyle bir itimat ve teslimiyet içindeydi ki, O'nu bildiğimiz kıstaslarla, ne ölçmemiz ne de değerlendirmemiz mümkün değildir. Ve, O'nun Allah indindeki yeri, değeri, nazı da Allah'a güveni ve itimadı ölçüsündedir. Yerinde O'nun isteme, dileme ve iltimasıyla geceler gündüze döner, zulmetler nur olur, kömür elmasa inkılâp eder ve dilencilere sultanlık mülkü bağışlanır. Bu münasebetle Hasan Basrî Hazretlerine müsnet bir hâdiseyi nakletmek istiyorum. Efendimiz'le irtibatlı olmanın ehemmiyeti açısından, bence oldukça mühim bir hâdisi sayılır. Vak'anın, hadis kriterleri açısından tenkidi yapılabilir ama; benzeri vak'alar o kadar çoktur ki, adiyattan sayılabilir ve naklinde hiçbir mahzur yoktur. Hâdisi şudur:

Basralı bir genç, yaşlı babasıyla hacca niyetlenir. Mekke'ye giderken yolda babası vefat eder.. eder ama adam, meshe uğramış ve şeklen sevimsiz bir mahluka benzemiştir. Bu durum zavallı gence o kadar dokunur ki, şaşkına döner ve ne yapacağını bilemez: Şimdi, kimi çağırıp da bu cenazeyi ona gösterecek ve yardım isteyecektir! Bu dertle kıvranırken, aniden üzerine bir ağırlık çöker.. ve uyku ile uyanıklık arası bir hâlde iken çadır kapısının açıldığını ve güneş yüzlü birisinin içeriye girdiğini görür. Bu gökçek yüzlü zat, babasının cenazesi başında durur, eliyle onun bütün vücudunu sıvazlar, derken, elinin değdiği her yer eski hâline döner ve babasının cenazesi pırlıl pırlıl nuranî bir insan hâline gelir. Genç, hayret içinde ve kendinden geçmiştir. Gelen zat, tam çadırdan çıkacağı sırada genç ileriye atılır: "Allah aşkına söyle, sen kimsin?" der. "Sen beni tanımadın mı? Ben Muhammed'im." Bunu duyan

genç, sevinçten uçacak hâle gelir. “Yâ Resûlallah, bu olanlar nedir? Niçin babamın şekli değişmişti?” Allah Resûlü: “O, devamlı içki içiyordu. Mesholmasının sebebi buydu.” der. Genç: “Teşrifinizin sebebi?” diye sorunca da, Allah Resûlü şu cevabı verir: “Çünkü senin baban, ne zaman benim adım anılsa, bana salavat getirirdi...”

İşte, bu adamın bu kadarcık irtibatı, karşılıksız kalmıyor ve Allah Resûlü, en muhtaç olduğu bir anda onu şefaitle kucaklıyor. Öldüğünü haber alınca ruhaniyeti, Allah’ın izniyle hemen orada hazır oluyor.

Allah Resûlü, insanlar arasında en çok güvenilecek ve kendisine itimat edilecek bir şahsiyettir. Ümmeti de aynı itimada lâayık olmalıdır. Onun içindir ki, bir âyette şöyle buyrulur:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

“Gerçekten Allah size, emanetleri ehil olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz Allah, her şeyi işitici ve her şeyi görücüdür.”²⁹⁵

Bu âyetin nüzul sebebini tefsir kitapları şöyle anlatıyor: “Mekke fethedilince Efendimiz, Kâbe’nin anahtarlarını, henüz yakın zamanda Müslüman olan Osman b. Talha’dan alıp, Kâbe’yi bizzat kendisi açtı. Derken, Hz. Abbas gelip anahtarları talep etti. İhtimal, Osman b. Talha o emanete daha lâayıktı ve aynı zamanda anahtarların ona verilmesi onun gönlünü İslâm’a daha çok ısındıracaktı. Ve öyle de oldu. Evet, bu âyet nazil olunca Kâbe’nin anahtarları tekrar Osman b.

²⁹⁵ Nisâ sûresi, 4/58.

Talha'ya verildi.²⁹⁶ Ancak âyetteki hüküm umumîdir. Zira, Allah Resûlü, emanetin ortadan kalkmasını, kıyamet alâmeti olarak saymakta ve şöyle buyurmaktadır: “Emanet zayi olduğunda kıyameti bekleyin!” Sahabe sorar: “Yâ Resûlallah! Emanet nasıl zayi olur?” Cevap verir: “İş, ehli olmayana verildiği zaman!”²⁹⁷

Evet, emanet çok önemlidir. İş ehline vermek, bir emnettir, bu da, dünya nizamını ayakta tutacak en mühim âmillerden biridir. Emanetin zayi olması, umumî dengeyi ve nizamın ortadan kalkmasıyla aynı mânâyâ gelir. Böyle bir dünyanın ise, varlığı ile yokluğu müsavidir. Başka bir hadislerinde bu hususla alakalı Allah Resûlü şöyle buyurur:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ رَوْحِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا. وَالْحَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Her birerleriniz râî (çoban) ve hepiniz elinizin altındaki-lerden sorumlusunuz: Devlet reisi bir râî, elinin altındakilerden sorumludur. Her fert, ehl ü ıyâlinin râîsidir ve raiyyetinden mesuldür. Kadın, beyinin hanesinin râîsi ve gözetiminde olan şeylerden sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malının râîsi ve elinin altındakilerden mesuldür. Her birerleriniz râî ve her birerleriniz raiyyetinden sorumludur.”²⁹⁸

Bu geniş perspektifle anlatılmak istenen şudur ki, burada herkes birbirine emanttir. Varlık, bütünüyle Allah'a emanttir. Kur'ân evvelâ Cibril'e, sonra da Hz. Muhammed Aleyhisselâm'a emanttir. Kur'ân hakikatleri ve Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın

²⁹⁶ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*, 1/516-517.

²⁹⁷ Buhârî, *ilim* 2; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/361.

²⁹⁸ Buhârî, *cuma* 11; vesâyâ 9; Müslim, *imâre* 20.

dava-yı nübüvveti, ümmete emanettir. Ardından da yine bütün ümmet Allah'a (celle celâluhu) emanettir.

Hayatı meydana getiren ve toplum hayatına hayat olan bütün unsurlar, birbiri içine girmiş daireler gibidir. Bunlardan birinde meydana gelecek en küçük bir arıza, katlanarak diğer dairelere de sirayet edecektir. Zannediyorum bunda kimsenin şüphesi yoktur. Fert planında bir arıza var ve bu arıza derhal giderilmiyorsa, kısa bir zaman sonra onun tedavi edilmez bir kangrene dönüşeceğiinden şüphe edilmemelidir. Öyle ise her daire, kendi uhdesine aldığı emaneti hakkıyla yerine getirmelidir ki, muhtemel bütün arızaların önü alınabilmiş olsun.

İşte hadis-i şerifte de bu irtibata ve bu bütünlüğe işaret edilmektedir. Bu işaret çerçevesinde, kapıcıdan devlet reisine kadar, milleti meydana getiren bütün fertler, emanet mevzuunda kendi sorumluluklarının şuurunda olurlarsa, insanlık ütopyalarda aradığını bu “emîn”ler topluluğunda bulacaktır.

Emanetin bu her şey sayılan ehemmiyetindedir ki, Allah Resûlü şöyle buyurur: لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ “Emaneti olmayanın imanı da yoktur.”²⁹⁹ Elinin altında bulunan emanete riayet etmeyen ve emanetin hakkını görüp gözetmeyen kimsenin imanı da tam ve kâmil değildir.

Yani, bir cihetten imanla emanet, birbirine sebep ve netice gibidirler: Emanete riayet etmeyen bir insan, kâmil mü'min sayılamayacağı gibi, kâmil mü'minlerin dışında da sağlam bir emanet düşüncesi bulmak zordur. Evet, eğer insan kâmil bir mü'min ise o, emanette de emin olacaktır; eğer emanette emin olamıyorsa, imanı da kâmil değil demektir.

²⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/135; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/195; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 4/97.

Başka bir hadislerinde Allah Resûlü, mü'minin tarifi ni yaparken şöyle buyururlar: *أَلْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ* “*Hakikî mü'min odur ki, insanlar malları ve canları hususunda ona karşı emniyet içindedirler.*”³⁰⁰

Efendimiz'in sıdkını anlatırken arz ettiğim bir hadisi –meal olarak– mevzumuzla alâkalı gördüğüm için tekrar etmek istiyorum. Allah Resûlü mealen şöyle buyururlar: “*Siz bana altı meselede söz verin; ben de size Cennet'i tekeffül edeyim.*”³⁰¹

1. “*Konuşurken dosdoğru konuşun!*” Evet, davranış ve beyanlarınız dosdoğru olsun.. ve sizler bu mevzuda âdeta birer oka benzeyin!

2. “*Vaadettiğinizi yerine getirin!*” Zaten bunun aksi mü-nafıklık alâmetidir ki, yukarıda bir nebze bahsedilmişti.

3. “*Emanette emin olun!*” Bir yerde emin bilindiğinizden dolayı size bir şey emanet edilmişse, sakın sizi böyle zannedeni, zannında yalancı çıkarmayın! Hatta, onların hüsnüzanlarını ahirette dahi yalan çıkarmamaya bakın!

4. “*İffetli olun!*” İrz ve namusunuzu koruyun; başkalarının ırz ve namusunu aynen kendi namusunuz gibi muhafaza edin! (Bu bahsi ileride iffet bahsini işlerken tafsilatıyla ele alacağız).

5. “*Gözlerinizi harama karşı kapayın!*” Size ait olmayan şeylere bakmayın ve istifadesine mezun olmadığınız şeylere göz dikmeyin!

Harama bakmak, kalbi ifsat eder. Bir kudsî hadiste şöyle buyrulur: *إِنَّ النَّظْرَةَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ، مَنْ تَرَكَهَا مَخَافَتِي أَبَدَلْتُهُ إِيمَانًا* “*Harama bakmak şeytanın zehirli oklarından*

³⁰⁰ Tirmizî, *iman* 12; Nesâî, *iman* 8.

³⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/323; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 8/262; *el-Mu'cemu'l-eusat*, 3/77; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/288.

bir oktur. (Sizin irade yayınızdan çıkar ve kalbinize saplanır. Veya şeytana ait bu yay, sizin irade elinizdedir). Kim Bana saygısından dolayı o bakışı terk ederse, onun kalbine öyle bir iman salarım ki, onun zevkini bütün kalbinde hisseder.”³⁰²

6. “Elinizi başkalarına zarar vermekten uzak tutun!” Hiç kimseye ve hiçbir şekilde kötülük yapmayın!

İşte, bir bakıma emniyet insanı olmanın şartları sayılan bu maddelere riayet eden bir insan, emin olarak yaşar, ahiretini de bu şekilde emniyet ve garanti altına almış olur. Zaten bu mevzu-da, Allah Resûlü’ne söz verene, O da Cennet sözü vermektedir.

Evet, yeryüzünün güven içinde devamı, emin insanların söz sahibi olmalarına bağlıdır. Eğer topyekün İslâm âlemi, kendine tevdi edilen emanete sahip çıkar, yeryüzünde emniyet ve güvenin temsilcisi hâline gelebilirse, dünya da yeniden muvazene ve dengeye kavuşacaktır. Yoksa şu anda, sadece Türkiye’nin değil, bütün dünyanın hâli yürekler acısıdır. Bu tabloyu Âkif, şu mısralarla ne güzel dile getirir:

*Hayâ sıyrılmış, inmiş: Öyle yüzüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer o incecik perde!
Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lafz-ı bî-medlûl;
Yalan rayiç, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhûl.
Ne tüyler ürperir, yâ Rab, ne korkunç inkılâb olmuş!
Ne din kalmış, ne iman.. din harâb, iman türâb olmuş!*

g. Ey Ümit Tomurcukları!

Din hakikatini yeniden yeryüzüne getirip ikame edecek sizlersiniz. Siz öyle bir kökün sürgünleri ve öyle bir ışık kaynağının hüzmelerisiniz ki, onlar, tarihin karanlık bir döneminde

³⁰² Taberânî, *el-Mu’cemül’-Kebîr*, 10/173.

cihanları ışığa boğdu ve bir “şecere-i tûbâ” gibi dal, yaprak ve çiçekleriyle her yana yayıldılar. Ve işte o dönemde soy-lu milletimiz, devletler arası görüşmelerde, her sözü emir kabul edilen hâkim bir devlet hâline gelmişti. –İnşâallah– içinde bulunduğumuz karanlık günleri –ki çok çabuk geçeceğine inanıyorum– atlatarak o aydınlık çağları yine sizler ihya edeceksiniz. Yerin altındakiler de, üstündekiler de sizden bunu beklemekte.. ve bilhassa, ruhaniyatıyla her zaman aranızda dolaşan.. bazen siz hissetmeseniz, görmeseniz de başınızı okşayıp, sırtınızı sıvazlayan Hz. Muhammed Aleyhisselâm da, o ümit dolu bakışlarıyla, her çizgisi şefkat bûsesi tebessümleriy-le sizden bunu beklemektedir.

Siz, emin insanlar olarak istikametten ayrılmaz ve çevre-nize hep emniyet ve itminan mesajları sunabilirsiniz.. evet, bunu başarabilirsiniz topyekün insanlığın kalb kapıları ardına kadar size açılacak ve ilkler gibi siz de, o kalblerde tahtlar ku-racaksınız. Unutmayın ki, bu neticeye, daha doğrusu bu zirve-ye ulaşabilmenin en önemli şartı da emanette emin olmaktır.

Eğer dünya muvazenesinde yeniden denge unsuru ol-mak ve dünyanın kaderiyle alâkalı kararlar alınırken gözün-ün içine bakılır bir millet hâline gelmek istiyorsak –ki, buna mecburuz– o zaman, hakkın, adaletin, istikamet ve güvenin temsilcileri olmalıyız...

3. TEBLİĞ

Peygamberlerin üçüncü sıfatı tebliğdir. İsterseniz siz buna İslâm hakikatini anlatma veya “*emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker*” de diyebilirsiniz. Netice değişmez; peygamberliğe ait bu yüce sıfatı anlatmış olursunuz.

Tebliğ, her peygamberin varlık gayesidir. Tebliğ olmasaydı, peygamberlerin gönderilişi de mânâsız ve abes olurdu. Allah (celle celâluhu) insanlara olan lütuf ve keremini, peygamberlerle canlandırmış ve onların hayatlarıyla rahmâniyet ve rahîmiyetini tecellî ettirmiştir. Bunun diğer insanlara aksetmesi ise, ancak tebliğ ile olacaktır.

Nasıl ki, Allah (celle celâluhu) şu her gün bize tebessüm eden güneşi semamıza perçinlemekle bize, rahmâniyetinin bir cilvesini gösteriyor... O güneş ki, ısınacak şeyler için bir soba, pişecek şeyler için bir ocak ve rengârenk güzelliklerin çehresinde âdeta bir fırça vazifesi görmektedir. Aynen öyle de, peygamberân-ı izâm tıpkı güneş gibi Cenâb-ı Hakk'ın rahmâniyet ve rahîmiyetini gösterirler. Onlar ve bilhassa, hakıkında *“وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ”* *“Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik.”*³⁰³ denilen Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlar içinde Cenâb-ı Hakk'ın rahmâniyet ve rahîmiyetinin temsilcisidir.. yani, O gelmeseydi ve diğer peygamberlerin davasını yenilemeseydi bizim Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine mazhariyetimiz hiç mi hiç söz konusu olmayacaktı. Çünkü cehaletin, küfrün ve dalâletin vahşi çöllerinde, hep kimsesiz, şaşkın ve hayret içinde kalacaktık.

İnsanlık vahşet içinde kıvranırken, Peygamberimiz ve O'nun soluklarında diğer peygamberlerin hayat veren nefeslerini duydu. O nefesleri duyuncadır ki kendini, bin bir baharın cilveleştiği bir Cennet bahçesinde buluverdi. Yoksa, vahşetten, kimsesizlikten çıldırıp ölecekti...

Evet, biz neyiz? Nereden geliyor ve nereye gidiyoruz? Bu müthiş sorular, sürekli bir matkap gibi beynimizi delecekti.

³⁰³ Enbiyâ sûresi, 21/107.

Delecekti ve biz, bir cevap bulamayacak ve bu sancıyı bir ömür boyu çekmek zorunda kalacaktık. Hele kabirdeki sadefleşmiş kemikler.. onları hayalen gördükçe ürperecek ve içimizi kapkaranlık korkular saracaktı.. ve bunlardan da öte, yokluk, yok olma düşüncesi ve her geçen dakikanın bizi yok olmaya yaklaştırdığı endişesi, yaşadığımız hayatı bize zehir edecekti.

Peygamberler gelip bize hayatın gayesini ve ölümün hakikatini anlattılar. Bu sayede anladık ki, dünyaya gelişimiz bir gayeye bağlı olduğu gibi, buradan gidişimiz de bir hikmete mebnîdir. Ölüm, yokluk ve hiçlik değil, o sadece bir mekân değiştirmek ve vazifeden terhis edilmektir. Kabir ise, ahiret âlemine açılan bir kapı ve bir bekleme salonudur. Biz, peygamberlerden bunları duyunca vahşetimiz dağıldı, her şey ünsiyete kalboldu. Kalbimizi ve kafamızı dolduran bütün endişeler ve korkular silinip gitti, yerine ünsiyet ve neşe geldi...

İşte, peygamberler, bizlere bu ve benzeri mesajları getirmişlerdir. Ve bu mesajları bize duyurmaları, onların varlık gayeleridir. Biz, tebliğ vazifesini, bir hak ve bir vecibe olarak görür ve yerine getiririz. Peygamberler ise onu, hayata geliş gaye ve hikmet şuuru içinde yaparlar. Ve derler ki:

“Bizim dünyaya gelişimizde, başka hiçbir gaye yoktur. Allah, bizi şu insanlara gönderdi ki, onların sağ-sol, ön-arka, alt ve üstlerini değişik karanlıklara karşı aydınlatalım.. onlar da böyle bir aydınlık yolda sapmadan yürüyebilsinler. Öyle ki, şeytan hiçbir yönden yol bulup onların ruhuna giremesin ve onlar da bu uzun yolculukta yolda takılıp kalmasınlar...”

Evet, yine tekrar ediyorum: Biz, tebliği bir vazife olarak yaparız; peygamberler ise, yaratılışlarının gayesi olarak bu vazifeyi yerine getirirler.

a. **TEBLİĞDE ÜÇ ESAS**

Nebinin, mesaj getirmesi, getirdiği mesajları başkalarına ulaştırması, elbette diğer insanlardan çok farklıdır. Zaten mesaj getirme bakımından bir başkasının nebilere benzerliği de söz konusu değildir. Onlar tebliğde bulunurken, bize tebliğ yapmanın ne demek olduğunu ve nasıl yapılması gerektiğini de öğretirler. Bu da onlara ait tebliğin ayrı bir yönünü teşkil etmektedir. Şimdi isterseniz, bu mevzuu üç ana esas üzerine oturtarak arz edelim:

aa. **Bütünlük**

Nebi, Allah'tan getirdiği mesajları ve elçiliğine teretüp eden hususları insanlığa takdim ederken, onu yolunca, usûlünce o işin uzmanı olarak yapar. O, insanı bir bütün olarak ele alır ve götüreceği mesajları da böyle bir bütünlük içinde takdim eder. Onun için de, nebinin tebliğ vazifesinde, akıl, mantık, kalb, gönül, his ve duygulardan hiçbir kat'iyen terke uğramaz ve vahyin aydınlatıcı tayfları dışında bırakılmaz... Zira her nebi vahye karşı gassalın elindeki bir meyyit gibidir. Vahiy onları evirir-çevirir ve istediği yöne döndürerek onlara istikamet verir. Öyle ki onlar, en küçük ve en teferruat gibi görünen meselelerde dahi, Cenâb-ı Hakk'ın istediği ne ise, ona muvafık hareket ederler. Zaten bu, onlar için bir mecburiyettir. Böyle olunca da, peygamberler buna fevkalâde bir hassasiyetle riayet ederler...

Bu itibarla da, tebliği, nebilerin tebliğine muvafık düşmeyenler, kat'iyen irşadda muvaffak olamazlar. Meselâ, akıl ihmal edildiğinde tebliğ istenen neticeyi vermez. His ve duyguları terk etmek de, aynı menfî neticeyi doğurur. Hele vahyin

sınırları dışına çıkanlar kat'iyen hedefe varamazlar. İşte vahyin dışında yol almak isteyen beşerî sistemlerin, hâl ve durumu, ve işte aldıkları mesafeler! Bir zamanlar, aldatılmış, sefalet ve sefahate itilmiş kitleleri, yığınları arkasından sürükleyen ve birçok fakir ülkelerde gaye-i hayal hâline gelen komünizm, defalarca revizyona tâbi tutulmasına rağmen, yine de yıkılmaktan kurtulamamıştır. Hâlbuki bu sistem ve benzerlerinin kurucuları, bir zamanlar, yalancı birer peygamber gibi arz-ı endam etmişlerdi. Şimdi ise onların yalancı ümmetleri şöyle demektedirler:

“Eyvah bu bâzicede bizler yine yandık,

Zira ki ziyan ortada, bilmem ne kazandık!”

(Ziya Paşa)

Beşerî kaprislerden beslenen sistemleri tatbikte direnen ve diretenlerin, neticede diyecekleri hep aynı şeyler olacaktır. Evet, onlar da bir gün mutlaka, aldandıklarını ilan etmek mecburiyetinde kalacaklardır!

Nebinin tebliğinde akıl, mantık ve hisler omuz omuza ve iç içedir. O, sadece kitlelerin hissiyatlarından yararlanarak; insanları sokaklara dökmeyi düşünmediği gibi, bütünüyle bir nazariyecisi kesilip, onları aksiyon ve hamleden mahrum birer uzlet insanı hâline de getirmez.

Ve yine nebi, insanları sokağa döküp, birer anarşist hâline getirmediği gibi, onları sadece his ve duygularıyla yakalayıp yoz ve bodur hâle de getirmez. O, Allah'tan gelen mesajları insanların gönlüne salar, onlarda aksiyon ruhu uyarır ve onları insanlığın semasına yükseltir, meleklerle diz dize, yüz yüze getirir.

Kur'ân-ı Kerim, bu hususu anlatırken, Allah Resûlü'ne şöyle seslenir: *“De ki: Bu benim yolumdur. Ben ve bana tâbi olanlar, insanları basiretle Allah'a davet ederiz.”*³⁰⁴

Bu yol, nebilik yoludur. Aklın, mantığın, muhakemenin.. his, kalb ve vicdanın da içinde yerlerini aldıkları ve hiçbirinin ihmale uğramadığı bir yoldur.. bu yol ki nebi ve nebiye tâbi olanlar, insanları işte böyle bir basiret üzere, hakka davet ederler.

ab. Karşılık Beklememek

Nebi, tebliğ karşılığında hiçbir şey beklemez. O, tebliğini sadece ve sadece bir vazife olarak yapar. Zaten bütün peygamberler, *“Benim ücretim ancak ve ancak Allah'a aittir.”*³⁰⁵ diyerek bu hakikate işaret etmişlerdir.

ac. Neticeyi Allah'a Bırakmak

Nebi, tebliğin neticesini ve hüsnü kabulü Allah'a bırakır ve hiçbir zaman neticeye karışmaz. Zira bilir ki, onun vazifesi yalnız tebliğdir; netice ise tamamen Cenâb-ı Hak'a aittir.

Bu üç husus mahfuz; şimdi de, tebliğin peygamberliğe ait nasıl bir sıfat olduğunu ve her devirde bu vazifeyi yerine getiren insanların, hangi usûl ve metotla tebliğde bulduklarını ve bulunmaları gerektiğini arz etmeye çalışalım. Bütün arzumuz, Rabbimiz'in bize de tebliğ vazifesini, rızasına uygun şekilde gördürmesinden ibarettir. İçimize tebliğ şevki salacak da, neticede bizi muvaffak edecek de sadece Cenâb-ı Hak'tır. O'na güveniyor ve O'na dayanıyoruz...

³⁰⁴ Yusuf sûresi, 12/108.

³⁰⁵ Bkz.: Hud sûresi, 11/29; Şuarâ sûresi, 26/109, 127, 145, 164, 180; Sebe sûresi, 34/47.

b. *TEBLİĞDE METOT*

Peygamber, yalnız vazifesini düşünür, dedik. Evet, öyle peygamberler gelmiş geçmiştir ki, bütün bir hayat boyu mücadele etmelerine, tebliğde bulunmalarına rağmen, kendilerine inanan tek bir insan olmamıştır.³⁰⁶ Fakat, onlar, hep itminan içinde kalmışlardır. Zira vazifelerini hakkıyla yerine getirmişlerdir. Onların hayatlarının hiçbir lahzasında itiraz işlemeyen eden şu niçinler yoktur: Niçin hizmet edemedim? Niçin bana inanan yok? Niçin bu iş fiyasko oldu? Niçin bu falsolar birbirini takip edip durdu?..

Evet, her nebi, sadece, vazifesini nasıl yapacağını düşünür. Bunun için de bütün şartları nazara alır ve vazifesini öyle yapar. Kabul ettirmek, kendi vazifesine dahil değildir. O sahadada hüküm, Cenâb-ı Hakk'ın dilemesine aittir. Bir âyet, Allah Resûlü'ne hitaben şöyle demektedir: *إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ* “Sen istediğini hidayete erdiremezsin. Ancak Allah istediğini hidayet eder.”³⁰⁷ Bu itibarla, nebinin mesajı, hususiyet arz eder. Hiç kimse onu kabul etmese, itibar ve ilgi göstermese de o yine fütûr getirmeden, tereddüt ve paniğe düşmeden, başkalarını kınayıp suçlamalara girmeden vazifesini yapmaya devam eder. Onun içindir ki, bütün peygamberler, her türlü horlanmaya ve hakir görülmeye maruz kalmalarına rağmen, vazifelerinde zerrece bir gevşeklik göstermemişlerdir.

İşte tebliğin bu şekli, sadece peygamberlere ait bir sıfattır. Bütünüyle böyle bir tebliğ keyfiyetini, peygamberlerden başkasında görmek âdeta mümkün değildir. Başkalarında, böyle durumlarda çok defa küskünlük ve dargınlık görürsünüz.

³⁰⁶ Buhârî, *rikâk* 50; Müslim, *iman* 374-375.

³⁰⁷ Kasas sûresi, 28/56.

Ne kadar da olgunlaşırlarsa olgunlaşırlar, netice almak arzusundan kurtulamazlar. Alamayınca da küskünlük ve bezginlik gösterirler. Sadece nebilerdir ki, küsmek ve darılmak bilmezler.. ve bu durum onlara ait bir hususiyettir.

Bakınız; Uhud'da başına gelen onca çiğersûz hâdiseler dahi, Allah Resûlü'nü darıltmamış, küstürmemiştir. Dişi kırılmış, miğferin halkaları yüzüne saplanmış, hatta, Ebû Ubeyde bunları, Allah Resûlü'nün yüzünden çıkarabilmek için kendi dişlerinden olmuştur.³⁰⁸ Bütün bunlara rağmen yüzü-gözü kan-revan içinde İki Cihan Serveri sadece şöyle demiştir:

اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ “Allahım, kavmime hidayet ver. Çünkü onlar bilmiyorlar!”³⁰⁹ (Bilmiyorlar, şayet benim peygamber olduğumu bilselerdi böyle yapmazlardı). Nitekim daha sonra O'nu öğrendiklerinde, onlar da canlarını Allah Resûlü'nün önüne bezledeceklerdi. Demek ki o zaman bilmiyorlardı. Bu ve benzeri hâdiseler, bize Allah Resûlü'nün sadr u sinenin, ne denli inşirah ve genişlik içinde olduğunu gösteriyor. O ve diğerleri “Dövene elsiz, sövene dilsiz ve gönülsüzdüler.” Başları yarılrsa, dişleri kırılrsa şikâyet mânâsına ağızlarından bir “of” dahi çıkmazdı.

“Yansam da ocak gibi gayra eylemem izhar,

Yakma beni ateşlere ey çarh-ı cefakâr!”

Evet; her nebi, âdeti: “Ağyâr ateşine yakmadıktan sonra ne yaparsan yap, gam izhar etmem.” der ve yoluna devam eder.

Hız. Nuh, Kur'ân'ın ifadesiyle kavmine şöyle seslenmektedir: “Ey kavmim! Bende

³⁰⁸ Tayâlisi, *Müsned*, s. 3; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 4/29.

³⁰⁹ Kadı İyaz, *eş-Şifa*, 1/105. Benzer hadisler için bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 54; Müslim, *cihad* 105.

herhangi bir sapıklık yok. Fakat ben, Âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim.”³¹⁰

Hız. Nuh’u böyle konuşturan, hiç şüphesiz kavminin kendisine sapıklık isnat etmesiydi. Onlar, o büyük nebiye saygısızca davranıyor ve: *إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ* “Biz seni apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz.” diyorlardı.³¹¹

Bugün de değişen bir şey yoktur. Denilenler hep aynı mânâyâ gelen yakıştırmalardır. Sen sapıksın, sen mürtecisin, sen asrın gerisinde yaşıyorsun ve daha neler neler!..

Devamındaki âyette, Hız. Nuh kavmine şöyle seslenir: *أُتِلُّكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ* “Size Rabbimin vahyettiği gerçekleri tebliğ ediyorum ve size öğüt veriyorum ve ben, sizin bilmediğiniz şeyleri Allah tarafından gelen vahiy ile biliyorum.”³¹²

Bende dalâlet olmadığı gibi, sizi dalâlet ve sapıklıktan kurtarmak istiyorum. Çünkü, ben, size Âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir rahmet ve bir elçiyim. Size mesaj sunuyor ve yollarınızı aydınlatıyorum. Çünkü ben, sizin bilmediklerinizi biliyorum...

Aradan geçen asırlar, kâfiri hiç değiştirmiyor. Bu sefer de Hız. Hud, dinsizleşen kavmine şöyle sesleniyor: *يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ أُتِلُّكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ* “Ey kavimim! Bende beyinsizlik yoktur. Fakat ben, Âlemlerin Rabbi’nin gönderdiği bir peygamberim. Size, Rabbimin gönderdiği gerçekleri tebliğ ediyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm.”³¹³

³¹⁰ A`râf sûresi, 7/61.

³¹¹ A`râf sûresi, 7/60.

³¹² A`râf sûresi, 7/62.

³¹³ A`râf sûresi, 7/67-68.

Değişen bir şey olmuyor: Peygamberler ve kavimleri.. kavimlerinin onlara yakıştırmak istedikleri ve onların kavimlerine verdikleri cevaplar.. evet, bir iki kelime farkıyla hep aynı mânâyâ gelen sözler, cümleler...

Diğer peygamberleri böyle umumî bir kaidenin içinde zikrettikten sonra isterseniz sözü Nebiler Sultanı'na getirelim:

Allah (celle celâluhu) O'na hitaben şöyle buyuruyor:

“*Ey örtüsüne bürünen adam! Kalk ve inzar et. Ve Rabbini yücelt.*”³¹⁴

يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ ﴿قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ ﴿نُصْفَةَ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا﴾
أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

“*Ey örtünüp bürünen (Resûlüm)! Gecenin tamamını değil de, yarısını yahut yarıdan az eksliğini veya fazlasını, yatmadan ibadetle geçir. Ve Kur'ân'ı tane tane oku!*”³¹⁵

Yani, artık örtüye bürünüp yatma zamanı değil; kalk, karanlıkta kalmışların imdadına koş! Şu şaşkınlık ve hayrette kalmış yığınları eğri yolun encamından ve sapıklığın ürperen neticelerinden inzar et. Ve yeri göğü çınlatırcasına, büyük olan Rabbinin büyüklüğünü bütün gücünle haykır! Yer-gök senin âvâzınla inlesin! Cin ve ins, senin bu haykırışlarının Rabbinin ne büyük olduğunu bir kere daha işitsin.

Ey gecede örtüsüne bürünen Dost! Peygamberlik gibi ağır bir yük seni bekliyor, kalk ibadet yap! Zira Senin Allah tarafından şarj olman gerekmektedir. Çünkü yapacağın çok büyük işler var. Sana anlatılacak olan her şeyi insanlara tebliğ etmen gerekiyor. Böyle ağır bir deşarj olma ameliyesini,

³¹⁴ Müddessir sûresi, 74/1-3.

³¹⁵ Müzzemmil sûresi, 73/1-4.

Rabbinin seni takviyesi olmadan yerine getiremezsin! Bunu temin edecek de ancak ubûdiyet ve kulluktur.

Evet, Efendimiz gibi her nebi de tebliğ için geldiğini ilan etmiştir, hem de hiçbir şey beklemeden, başka şeylere dilbeste olmadan, ağıyâra gönül vermeden, gözleri başka şeylere kaymadan, bakışları asla bulanmadan hep insanlığa mesajlar sunup durmuşlardır. Onların nurlu mesajları olmasaydı, bütün insanlık karanlıkta kalacak ve hayvanlardan farkları olmayacaktı.

İnsanoğlunun kaderiyle peygamberlerin bi'seti öylesine iç içedir ki; bir ülkeye peygamber gönderilmemişse, o yörenin insanları, yaptıklarının bazılarından sorumlu tutulmayabilirler. Ama, peygamber gönderilmiş de dinlememişlerse, hesaba çekileceklerinde şüphe yoktur. İşte, bir ilâhî ferman: *“Biz, bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz.”*³¹⁶

Ve bir başka beyan:

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا
وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

*“Rabbin, kendilerine âyetlerimizi okuyan bir peygambere, memleketlerin ana merkezlerine göndermedikçe o memleketleri helâk edici değildir. Zaten Biz, ancak halkı zalim olan memleketleri helâk etmişizdir.”*³¹⁷

Demek ki, Allah (celle celâluhu) evvelâ peygamber gönderiyor. Peygamber, vazifesini yapıp insanlar uyarılmalarına rağmen hâlâ inkâr ediyorlarsa Allah (celle celâluhu) da ondan sonra azap ediyor. Her devirde bu böyle olmuştur. Eğer bugün Cenâb-ı Hak, bir kısım kimseleri cezalandıracaksa, bu

³¹⁶ İsrâ sûresi, 17/15.

³¹⁷ Kasas sûresi, 28/59.

ancak, mü'minlerin kendilerine düşen tebliğ vazifesini tam yapıp yapmamalarına göre olacaktır. Kendisine tebliğ yapıldığı hâlde, temerrüdünde devam edenler, işte bunlar cezaya hak kazanmış olanlardır.

Bundan dolayıdır ki, her nebi, bıkmadan, usanmadan, yılgınlık göstermeden ve tebliğin bütün metotlarını kullanarak irşadda bulunmuştur. Hz. Nuh, Kur'ân'ın diliyle şöyle der:

رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ۖ فَلَمَّ يَرِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ۖ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا ۖ وَاسْتَكْبَارًا ۖ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا ۖ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ۖ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا

*“Rabbim, doğrusu ben kavmimi gece gündüz davet ettim. Fakat benim davetim, ancak kaçmalarını artırdı. Gerçekten de, (imana gelmeleri ve böylece) günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler. Sonra ben kendilerine ilan ile davette bulundum. Üstelik onlarla hem açıktan açığa, hem de gizli gizli konuştum. Dedim ki, Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O, çok bağışlayıcıdır.”*³¹⁸

Hz. Nuh: “Rabbim, cemaatimi gece gündüz durmadan çağırdım. Hep kapılarını vurup durdum. Ancak benim davetim, onların kaçmasını ve firarlarını artırdı. Temerrüt ettiler ve beni dinlemediler. Beni dinlememek için âdeta hep yeni yeni usûller buldular. Bazen kulaklarını tıkadı ve duymamazlıktan geldiler, bazen de elbiselerine bürünüp kendilerini görmezlikten geldiler.”

³¹⁸ Nuh sûresi, 71/5-10.

ba. O'nda Tebliğ Cibilliydi

İki Cihan Serveri'nde ise tebliğ, bir huy, bir cibilliyet hâlindeydi. O, temiz bir gönül bulup da, ona tebliğde bulunamadığı zaman.. bizim yemek yemediğimiz, içecek su bulamadığımız hatta havayı teneffüs edemediğimiz anlardaki sıkıntıya benzer bir sıkıntı içine girerdi ve âdeta yemeye içmeye karşı lâkayt idi. Bazen günlerce üst üste oruç tutardı.³¹⁹ Bazen de ölmeyecek kadar yerdi. Sanki tebliğ sancısı, O'nda iştiha bırakmamıştı. Melekler nasıl tesbihle yaşıyorsa Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) de tebliğle yaşıyordu. Mesajlarına temiz sine bulabilirse o gün zindeydi. Kur'ân-ı Kerim, O'nun bu durumunu anlatırken şöyle buyurur: لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ “Resûlüm! Onlar iman etmiyorlar diye âdeta kendine kıyacaksın.”³²⁰

Ve yine başka bir âyette, O'na şöyle ferman eder: لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا “Bu Kur'ân'a inanmazlar diye neredeyse arkalarından kendini harap edeceksin.”³²¹

Evet, O bir yerde simsiyah, secdesiz bir alın görse iki büküm olur, burkular ve gördüğü her imansız insan, O'nun içinde âdeta bir hüznün fırtınası estirirdi. Bu O'nun ruhunda zaten vardı. Peygamberlikle daha da bir derinleşti, buudlaştı.

Dinin emirlerine kılı kırk yararcasına riayet etmek mahfuz.. işte size, O'nun tilmizlerinden biri ve asrın dertlisi! Kendisine niçin evlenmediği sorulunca, cevap verir: “Ümmet-i Muhammed'in bunca dert ve ızdırabını düşünmekten, evlenmeyi düşünmeye hiç vaktim ve fırsatım olmadı!” Evet, işte Nebi ve

³¹⁹ Buhârî, *savm* 20; Müslim, *sıyam* 55-61.

³²⁰ Şuarâ sûresi, 26/3.

³²¹ Kehf sûresi, 18/6.

Nebiye vâris olanların hâli! Zannediyorum bugün dünya da bu türlü dertlileri beklemektedir.

Mevzu buraya gelmişken, çok yerde verdiğim bir misali, tekrar etmek isterim. Çünkü bu misal, aynı zamanda mevzu-muza da ayrı bir buud kazandıracaktır. Almanya'da, bir evde pansiyoner olarak kalan temiz nâsiyeli bir arkadaşımız, taşıdığı Muhammedî ruhla ev halkına müessir olmuş, Cenâb-ı Hak da onların hidayete ermelerine onu vesile kılmış. Önce evin erkeği, sonra hanımı ve derken çocukları aynı havayı teneffüs etmeye başlayınca ev Cennet köşesinden bir köşe hâline gelmiş...

Bir gün evin erkeğiyle bu arkadaşımız karşılıklı oturmuş konuşuyorlar. Bir ara ruhunda hidayetini yeni yeni duygular meydana getirdiği bu zat, arkadaşımıza şöyle der:

“Arkadaş, seni seviyorum. Öyle ki kalbimi açıp, seni oraya sokasım geliyor. Çünkü sen, benim hidayetime vesile oldun. Bana ve aileme ebedî bir hayat kazandırdın. Fakat sana aynı zamanda çok kızıyorum. Öyle ki şu anda bile yakandan tutup seni tartaklamak geliyor içimden. Şimdi bana, ‘Neden? Niçin?’ diye soracaksın. Anlatayım: ‘Sen gelmeden kısa bir zaman önce, benim babam vefat etti. Hâlbuki o, Müslüman olmaya bizden daha liyakatlıydı. Tertemiz bir ruhu ve yaşantısı vardı. Eğer sen, o ölmeden evvel buraya gelmiş olsaydın, onun da hidayetine vesile olacaktın. İşte bu gecikmen sebebiyle sana çok kızıyorum.’ ”

Bu sitem bana, bütün Avrupa'nın hatta bütün dünyanın iniltisi gibi gelir. Ben, kendi hesabıma yakamdan tutulup hesaba çekileceğimden çok endişe ederim. Çünkü istenen seviyede oralara İslâm mesajlarını götürüp tebliğ edebilmiş değilim...

bb. Tebliğde Hırs

Allah Resûlü, tebliğde çok hırslıydı. Kendisine hak ve hakikatler anlatılmadık tek insan dahi kalsın istemiyordu. Onun için hiç durmadan ciddî bir tehâlükle çırpınıyor ve önüne gelen herkese, usûlüne uygun olarak tebliğde bulunuyordu. İşte O'nun son dakikalarını yaşayan amcasının başucundaki hâli!

Ebû Talib'i Daveti

Ebû Talib, kırk seneyi aşkın bir zaman Allah Resûlü'nü himaye etmiş bir insandı. Efendimiz peygamberliğini ilan ettiğinde bütün Mekke müşrikleri, ilk defa karşılarında aşılmaz bir sur gibi Ebû Talib'i bulmuşlardı. Onu çiğneyip geçmeden Allah Resûlü'ne ulaşmaları mümkün değildi.

Allah Resûlü'nün hatırına bütün sıkıntılara göğüs geren, ihtiyarlık ve yoksulluk gibi sıkıntıların yanında bir de üç senelik ambargo dönemine karşı kavga vermek zorunda kalan Ebû Talib, ölüm döşeğinde ve son nefeslerini vermektedir. Allah Resûlü fırsat buldukça onun yanına gelir ve ısrarla “*Lâ ilâhe illallah*” demesini ister ve: “*De ki, ahirette sana şefaate edeyim.*” der. Ancak o esnada Ebû Talib'in etrafını saran karanlık ruhlu insanlar, onun hidayetini mâni olurlar. O, son nefesini verirken: “*Abdülmuttalib'in dini üzerine.*” der ve –Allah bilir– gemiyi kaçıır. Allah Resûlü, hıçkırıklarını tutamaz, hüngür hüngür ağlar ve “*Menedilmediğim müddetçe sana istiğfar edeceğim.*” der. Ancak daha sonra gelen bir âyet, O'nun sinesinde kanayan bu ızdıraptan O'nu meneder.³²² O artık, Ebû Talib için istiğfar da edemeyecektir; zira âyet şöyle demektedir:

³²² Buhârî, cenâiz 81; Müslim, iman 39-40.

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أَوْلِيَا
 قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

“(Kâfir olarak ölüp) Cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar (Allah’a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara.”³²³

O’nun, Ebû Talib’in hidayeti hususunda ne kadar istekli olduğunu en iyi bilen insan Ebû Bekir’dir. Mekke fet-hinde, Allah Resûlü’ne iman ettiğini orada ikrar etmesi ve Resûlullah’ın mübarek elinden tutup musafahada bulunması düşüncesiyle yaşlı babası Ebû Kuhâfe’yi İki Cihan Serveri’nin yanına getirir. Gözleri görmeyen bu yaşlı insan, iman ettiğini ilan ederken, Ebû Bekir bir köşeye çekilir ve hıçkıra hıçkıra ağlar. Allah Resûlü, niçin ağladığını sorunca da, mağara ar-kadaşı O’na şu cevabı verir: “Yâ Resûlallah, babamın hidaye-te ermesini çok arzu ediyordum ve işte Allah (celle celâluhu) ona bu hidayeti nasip etti. Ancak ben, Ebû Talib’in hidaye-tini, kendi babamdan daha çok isterdim. Çünkü onu Sen de çok arzu ederdin. Fakat ona hidayet nasip olmadı. İşte bunu hatırladım ve onun için ağladım.”³²⁴

Vahşî’yi Daveti

Allah Resûlü, nasıl amcası Ebû Talib’in hidayetini istiyor ve bu mevzuda ısrar ediyordu, aynı şekilde, öz amcası, Allah’ın Aslanı Hz. Hamza’yı şehit eden Vahşî’nin hidayetini de istiyor ve onun hidayeti için ısrarda bulunuyordu. İşte, ko-nuyla alâkalı tarihin kaydettiği hâdisenin içyüzü: ³²⁵

³²³ Tevbe sûresi, 9/113.

³²⁴ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 9/40; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/237-240.

³²⁵ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 11/197.

Allah Resûlü, amcasının kâtili Vahşî'yi doğru yola davet eder, birisiyle mektup gönderir ve hak din olan İslâm'a girmesi için Vahşî'yi yanına çağırır. Ancak Vahşî, gelen şahsa bir mektup yazar verir. Mektupta aşağıdaki âyet-i kerime yazılıdır:

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ۖ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا

*“Yine onlar ki, Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarmazlar, Allah’ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahının cezasını bulur. Kıyamet günü azabı kat kat olur. Ve orada alçaltılmış olarak temelli kalır.”*³²⁶

Vahşî, bu âyetin altına şu satırları yazmayı ihmal etmemiştir: Sen beni Müslüman olmaya davet ediyorsun ama, ben, bu âyette geçen bütün günahları işledim. Küfür içinde yaşadım. Zina ettim ve bir de senin gözünün nuru amcanı öldürdüm. Benim gibi birisi affolur mu ki, ben de Müslüman olayım?

Allah Resûlü, ikinci bir mektup daha gönderir. Bu defa mektuba şu âyeti yazar: إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا *“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. Allah’a ortak koşan kimse, büyük bir günah ile iftira etmiş olur.”*³²⁷

Vahşî, bu defa da, âyette affın kat’î olmadığını, meşîet-i ilâhîye bırakıldığını Resûlullah’a intikal ettirir. Bunun üzerine de O Şefkat Peygamberi, üçüncü bir mektup daha gönderir. Bu mektupta ise şu âyet yazılıdır: قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ

³²⁶ Furkân sûresi, 25/68-69.

³²⁷ Nisâ sûresi, 4/48.

“De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.”³²⁸

Vahşî, ancak bu üçüncü mektuptan sonra gelir ve Allah Resûlü’ne biat eder. O da artık sahabe arasında sayılacak ve sonuna “radiyallâhu anh” eklenmeden ismi anılmayacaktır. Ancak o, Hz. Hamza’nın kâtiliydi. Ne kendisinin ne de başkasının bunu unutmaması mümkün değildi. Vahşî, belki ahirette böyle bir günahın hesabını vermeyecekti. Çünkü o, cinayet günü Müslüman değildi ve İslâm’a girmesiyle de bütün geçmiş günahları affolmuştu.³²⁹ Bu yönüyle tali’iydi.. ancak öldürdüğü insan da Hz. Hamza’ydı!..

Hamza ki, ormanda aslanların ödünü koparan bir efsanevî insanken Resûl-i Ekrem’in önünde dize gelmiş, Müslüman olmuş; hatta İki Cihan Serveri’nin tuttuğu aynı memeyi tutmuş olması itibarıyla Allah Resûlü’ne sütkardeşlik pâyesiyile de serfirazdı.³³⁰ O, İslâm’a gireceği âna kadar Müslümanlar korku içindeydi. Hamza Müslüman olunca onların kükreyişleri, Arap Yarımadası’nı velveleye vermişti. Ve, işte vahşet içinde olduğu bir dönemde Vahşî, bu Hamza’nın kanına girmiş.. Uhud’da elinde taşıdığı tali’siz mızrağını Hz. Hamza’nın bağrına saplamıştı. Hayatı boyunca Allah’tan başka her şeye “لَا” (Hayır) diyen Hamza, kendisine saplanan mızrak üzerine çökerken yine bir “لَا” meydana getiriyor ve yere bir “لَا”

³²⁸ Zümer sûresi, 39/53.

³²⁹ إِنَّ الْإِسْلَامَ يُجِبُّ مَا كَانَ نَبَلَهُ “İslâm kendinden öncekini (küfür ve günahı) keser atar.” (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/199)

³³⁰ Buhârî, *şehâdât* 7; Müslim, *radâ’* 11-14; İbn Hişâm, *es-Sıratü’n-nebevîyye*, 4/45.

gibi yıkılıyordu ki; biraz sonra Allah Resûlü, onu uzuvları paramparça hâlde görecek, başucuna oturacak ve bir çocuk gibi ağlayacaktı. Şehitler yıkanmazdı; ancak Allah Resûlü Hamza'yı yıkadı ve âdeta su yerine de, kevserden daha kıymetli gözyaşlarını kullandı...³³¹ Evet, Allah Resûlü onun başında bu derece gözyaşı dökmüştü. İşte şimdi bu cinayetin kâtili Vahşî, Allah Resûlü'ne kanlı elini uzatmış biat ediyordu. Allah Resûlü'nün tebliğ anlayışına bakın ki, O, bu eli tutuyor ve Vahşî'nin İslâm'a girişini tebrik ediyordu. Zaten ısrarla Vahşî'yi bizzat kendisi davet etmişti.

Vahşî, iman ettikten sonra Allah Resûlü, onun kulağına eğildi ve şu sözleri fısıldadı: *“Mümkünse bana fazla görünmemeye çalış! Çünkü seni her gördükçe Hamza'yı hatırlar ve sana gereken şefkati gösteremeyebilirim. Böylece sen, tali'sizliğe itilmiş ben de vazifemi tam yapmamış olurum.”*³³²

Vahşî, bir sahabi şuuru içinde Allah Resûlü'nün bu ricasına ve emrine asla muhalefet etmedi. Daima Allah Resûlü'nden uzakta durdu ve O'na görünmemeye çalıştı.³³³ Ancak, her dakika ve her saniyesi de, Allah Resûlü'nden gelecek ikinci bir daveti beklemekle geçti. O, bir direğin arkasından Allah Resûlü'ne bakıyor, O'nun bakışını yakalamaya çalışıyor ve kendi kendine, “Acaba!” diyordu, bir gün gelir de bana: “Artık görünebilirsin.” der mi? Vahşî, o mutlu günü bekleyedursun, bir gün kendisine o müthiş ve acı haber ulaştı. Allah Resûlü, gurûb edip aramızdan ayrılmıştı. Vahşî, beyninden vurulmuşa döndü. Zira artık, kendisinin çağrılacağına dair hiçbir ümidi kalmamıştı.

³³¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/142; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/130, 3/218-219.

³³² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-üvsat*, 2/222; İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 4/20; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, 4/1565.

³³³ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 3/76-77; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/370.

Vahşî'nin bundan sonraki günleri hep günahına keffaret aramakla geçecekti. Nihayet Yemâme harbi patlak verdi. Derhal Halid'in ordusuna girdi ve Yemâme'ye yollandı. Bu, onun için kaçırılmaması gereken bir fırsattı. İslâm'ın en büyük bahadırlarından birini öldürmüş, bir günaha girmişti. Her ne kadar o günah affolsa bile, Vahşî'nin vicdanı, o günahın tesiriyle Cehennem gibi yanıyordu. Şimdi onun karşısında bir fırsat vardı: İslâm'ın en büyük düşmanı Müseylime'nin halledilmesi.

Vahşî, Hamza'nın bağrından çıkarıp sakladığı paslı mızrağını yanına alarak, Yemâme harbine katıldı. Harp günlerce sürdü. Müseylime ve ordusu, ölüm-kalım mücadelesi veriyordu. Bir ara, kaleden dışarı çıkıp kaçmak isteyen Müseylime, nöbet bekleyen bir sahabi tarafından görüldü. Onu gören sahabi, Vahşî'ye seslendi ve: “İşte Allah düşmanı gidiyor!” dedi. Bunu duyan Vahşî, hemen paslı mızrağı eline aldı ve aynen, seneler önce Hz. Hamza'nın bağrına sapladığı gibi, bu defa da Müseylime'nin bağrına sapladı.³³⁴ Onun attan düşüp yere yıkıldığını görünce, kendisi de secdeye kapandı. Gözyaşları içinde âdeta Allah Resûlü'nün ruhaniyatına hitaben: “Artık gelebilir miyim, Yâ Resûlallah!” der gibiydi...

Biz, Allah Resûlü'nün ona ne cevap verdiğini bilemiyoruz. Ama ihtimal ki, Allah Resûlü'nün ruhaniyatı da Yemâme'de hazır bulunmuş ve Vahşî'nin bu denli inkisar dolu yakarışı, O'nu da rikkate getirmiş ve yaptığı civanmertliği tebrik için de Vahşî'yi bağrına basmış ve “Artık bana görünebilirsin.” demiştir. Bilemiyoruz. Bu bir buud meselesidir. Bizim bu hâdiseyi nakledişimiz ise, Allah Resûlü'nün tebliği hakkında bir fikir verebilmek içindi...

³³⁴ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, 4/1563-1564; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 1/178; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/268, 325.

Evet, görüyoruz ki, Allah Resûlü, en az babası kadar sevdiği ve yine en az öz kardeşi kadar üstüne titredığı Hz. Hamza gibi bir büyük ruhun kâtili için dahi bir rahmet oluyor. Vahşî'nin İslâm'a girmesi için, belki elli yolu deniyor ve Vahşî gibi bir insandan dahi bir sahabi çıkarıyordu. Acaba, O'ndaki tebliğ düşüncesi, O'nun tabiatıyla bütünleşmemiş, O'nun fitratına yerleşmemiş ve ruhunun bir parçası hâline gelmemiş olsaydı, Allah Resûlü'nün Vahşî gibi bir insanı, ısrarla İslâm'a daveti hiç mümkün olur muydu? Hayır, O'nun bu tehâlükünde, tebliğin nebiye ait bir sıfat olma hakikati saklıydı. Bu itibarla da O, başka türlü davranamazdı.

İkrime'yi Daveti

İkrime'nin düşmanlığı, Vahşî'den de artıktı. O, İslâm'ın bizzat kendisinin düşmanıydı. Yani o, düşmanlığını şuurlu olarak yapıyordu. İkrime'nin neş'et ettiği evde bulunanların hemen hepsinde, İslâm'a karşı cibillî bir düşmanlık vardı. Evin reisi, Ebû Cehil'di. Ondaki cehalet, bütün haneye sirayet etmiş ve Ebû Cehil'in evi, o koyu küfür karanlığıyla âdeta gayya hâline gelmişti. O evde İslâm'a giren herkes, en ağır şekilde eza ve cefaya maruz kalıyor ve kat'iyen rahat bırakılmıyordu.

İkrime, sanki İslâm düşmanlığında babasıyla yarışır gibidir.³³⁵ Babasının katıldığı hemen bütün hiyanet hareketlerine o da katıldı. Küfür gözünü kör etmişti. Mekke fethedildiği hâlde o hâlâ temerrüt ediyordu. Evet, niceleri, Mekke'nin fetihiyle birlikte derhal Müslüman olmuş ve nur hâlesine girmişti ama, İkrime'nin husumeti devam ediyordu. Zaten o, Mekke fethi sırasında da Müslümanlara karşı kılıç kullanmış ve sonra da Yemen'e kaçmıştı...³³⁶

³³⁵ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, 3/1082; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/538.

³³⁶ Taberî, *Tarihü'l-ümem ve'l-mülük*, 2/159-160.

Ümmü Hakîm, İkrime'nin hem hanımı, hem de amcasının kızıydı. Bu kahraman kadın, sırf vefa borcunu ödemek için Yemen'e kadar gitti ve kocasını ikna ederek geriye getirdi. Ancak, İkrime'nin, Allah Resûlü'nün huzuruna çıkacak yüzü yoktu. Çünkü yapmadığı düşmanlık ve Allah Resûlü'ne reva görmediği zulüm ve hakaret kalmamıştı. Geçtiği yollara diken serpilecekse, herkesten evvel o koşturmuştu; başına toprak saçılacaksa, en evvel bu işe o sahip çıkmıştı. Ancak Allah Resûlü hırsla İkrime'nin de hidayetini istiyor ve Vahşî'ye gösterdiği aynı hassasiyeti ona da gösteriyordu.

İkrime, İki Cihan Serveri'nin huzuruna girdiğinde, Allah Resûlü, kendine yakışır büyüklükle ona hitaben: *"Ey hicret yolcusu Merhaba!"* dedi. İslâmî mânâda hicret bitmişti; ancak, Allah Resûlü, onun uzak yollardan geldiğine telmih için böyle demişti. Bu cümle, İkrime'nin kalbindeki bütün buzları eritmeye yetti. Allah Resûlü'nün ellerine sarılarak O'ndan dua istedi: *"Dua et, Yâ Resûlallah! Ve bütün yaptığım düşmanlıklar için benim namıma istiğfar et!"* dedi. Allah Resûlü de, ellerini kaldırdı dua etti. İkrime coştı, kendinden geçti. Zira, hiç de böyle bir alâka beklemiyordu. Beklemiyordu, çünkü o âna kadar, Allah Resûlü'nü de herhangi bir insanla kıyas ediyor ve sıradan bir insanın yapabileceği muameleyle karşılaşacağını sanıyordu. O'ndan bu iltifatları görünce, bu zannında hata ettiğini anladı. *"Yâ Resûlallah!"* dedi, *"Bundan böyle, Sana ve İslâm'a düşmanlık uğruna ne kadar mal sarfettiysem, İslâm için bunun iki mislini harcayacağıma söz veriyorum..."* Ve Yermük'te sözünde durdu.. ancak orada verdikleri arasında, canı da vardı.³³⁷

³³⁷ Hâkim, el-Müstedrek, 3/269-272.

İkrime, Yermük Muharebesi'ne hanımı ve çocuğuyla beraber katılır. O bu muharebede yaralanır ve alıp bir çadıra getirirler. Hanımı başucunda ağlarken İkrime, “Ağlama!” der, “Ben zaferi görmedikçe ölmeyeceğim.” Bu da ona ait bir keramettir. Biraz sonra çadıra amcası Hâris b. Hişâm girer: “Müjde, der, Allah bize zafer verdi!” İşte o zaman İkrime: “Beni ayağa kaldırın. Çünkü içeriye Allah Resûlü girdi.” der ve Allah Resûlü'nün ruhaniyatına hitaben şunları söyler: “Yâ Resûlallah! Sana verdiğim sözümde durdum mu? Ahdimi yerine getirdim mi?” ve son nefesinde de: تَوَفَّيْ مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ âyetini³³⁸ okur ve ruhunu Allah'a teslim eder. Âyet meal olarak şöyle demektedir: “Rabbim, beni Müslüman olarak öldür ve salihlere ilhak et!”

Evet, Allah Resûlü'nde, insanların hidayete ermesi mevzuunda bir hırs vardı. O, tebliğde bir erişilmezliği temsil ediyordu. Binlerceye, yüzbinlerceye elini uzatıyor ve binlerceyi, yüzbinlerceyi aydınlık iklimine çekiyor; çekiyor ama yine de doyma bilmiyordu. Zira engin rahmetinden, herkesi istifade ettirmek istiyordu. Evet O, can düşmanı hasımlarına bile şefkat elini uzatıyor ve böylece peygamberlerdeki tebliğ sıfatının nasıl erişilmez bir ufuk olduğunu gösteriyordu.

bc. Tebliğ Sancısı Uykularını Kaçırırdı

Bütün hayatı boyunca Allah Resûlü'nün gözlerine doğru dürüst uyku girmede. Çünkü O, bütün insanlığın derdiyle dertliydi. Evet, “Hayatında gözlerini yumup, rahat bir uyku uyumadı.” sözü ancak İki Cihan Serveri'ne isnat edilirse doğru olabilir; zira O'nun hayatı hep tebliğ içinde geçmiştir.

³³⁸ Yusuf sûresi, 12/101.

Mekke döneminin ilk yılları, panayır panayır, sokak sokak gezer ve nerede bir pazar kurulsa, Allah Resûlü muhakkak gider ve orada bulunanları Hak Dine davet ederdi. Bu uğurda sayısız hakaretlere maruz kalır, horlanır, başına taş-toprak atılır; O bunların hiçbirine takılmadan hedefine yürüdü. Melekler O'nun yüzüne bakmaya kıyamazken gel gör ki, Mekke müşrikleri, o yüze tükürüyorlardı. Güneş, hararetiyle O'nun tenini incitmesin diye bazen bulutu yüzüne bir peçe gibi çekmesine karşılık, yüzü suyu hürmetine yaratıldığımız o dırağşan çehreye hakaretlerin en galizleri savruluyordu...

“*En yakın akrabamı inzar et!*” mealindeki ³³⁹ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ âyeti nazil olunca O, hemen kendine yakın bütün oymak ve kabileleri topladı ve onlara hitaben şöyle dedi: “*Allah (celâluhu) bana en yakınlarımı inzar etmemi emretti. Siz de benim en yakınlarımsınız. Fakat, siz, Lâ ilâhe illallah, demedikçe Allah katında, sizin için bir şey yapmam mümkün değildir. Ancak bu kelimeyi söylerseniz ahirette sizin için şahit olabilirim.*”

O, böyle dedi ama, orada bulunanlar sanki duvar kesilmiş ve Allah Resûlü'ne tek kelimeyle cevap vermemişlerdi. Sadece öz amcası Ebû Leheb konuşmuş –konuşmaz olsaydı– “*Yazık sana, bizi bunun için mi çağırdın?*” demiş ve bu söz üzerine de herkes dağılıp gitmişti.³⁴⁰

Hız Hatice'nin bütün serveti, Mekke ulularına verilen ziyafetlerle eriyip gitmişti. Allah Resûlü, onları davet ediyor, yediriyor, içiriyor ve bu arada “*Acaba birkaç kelime bir şey anlatabilir miyim!*” diye durmadan didiniyordu. Ama nedense, bir türlü olmuyordu.

³³⁹ Suarâ sûresi, 26/214.

³⁴⁰ Buhârî, *tefsir* (111) 1; Müslim, *iman* 348-356; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/74.

Böyle meclislerden birini Hz. Ali (radiyallâhu anh) bize şöyle anlatır: “Yine Allah Resûlü Mekke büyüklerini evine davet etmişti. Yemekler yendi. Bir ara Allah Resûlü, konuşmaya başladı. Kendisinin hak peygamber olduğunu ve en yakınları olarak onların kendisine yardımcı olmaları gerektiğini anlattı. Sözünün sonunda da: “*Bu mevzuda içinizde bana yardımcı olacak yok mu?*” dedi. Ben o gün, henüz yedi yaşlarında, soluk yüzlü, sıska bünyeli bir çocuktum. Elimde testi su dağıtıyordum. Allah Resûlü’nün sözlerine kimse karşılık vermeyince dayanamadım. Testiyi bırakarak ‘Ben varım, yâ Resûlallah!’ dedim. Allah Resûlü, bu teklifini üç defa tekrar etti. Her defasında da benden başka cevap veren olmadı.”³⁴¹

Ve işte böyle yıllar ve yıllar Allah Resûlü, yılma ve usanma nedir bilmeden tebliğine devam etti. Yakınları da O’na hiç mi hiç kulak vermediler; O da, daha uzaklardan kendisini dinleyecek kimseler aramaya koyuldu. Ancak oralarda da kalb sahibi insan bulmak, sanıldığı kadar kolay olmadı. Taif’te taşlandı, alaya alındı.³⁴² Panayırlarda girdiği çadırların çoğundan kovuldu.³⁴³ Ne var ki, O’ndaki bu ciddî talep O’nu bir sürprizler âlemine çekiyor gibiydi ve öyle de oldu.

Kader O’nu Akabe’ye sürükledi ve bir kısım temiz insanlarla buluşturdu. Burada altı kişiyle tanıştı. Bunlar ertesi sene Akabe’ye on iki insan olarak geldiler. Allah Resûlü onlara bazı hususları tebliğ etti. Kendisine inanacaklarsa bu şartlar dahilinde inanmalıydılar... Onlar da Allah Resûlü’nün bütün tekliflerini tereddütsüz kabul ettiler. İki Cihan Serveri, onlarla beraber Mus’ab b. Umeyr’i gönderdi. Mus’ab onlara dinlerini

³⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/159.

³⁴² İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/211-212; İbn Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye*, 2/266-267.

³⁴³ İbn Hişâm, *es-Siratü’n-nebeviyye*, 2/270 vd.

öğretecekti. Ertesi sene Mus'ab Akabe'ye yetmiş kişiyle beraber geldi. Bunlar da Allah Resulü'ne biat ettiler. Bu arada Hz. Abbas, onlara düşünerek karar vermelerini tavsiye etti ve böyle bir teklifi kabul etmenin, bütün cihanı karşılarına almak olduğunu onlara tafsilatıyla anlattı. İçlerinde dönen olmadı. En ağır şartlarda dahi Allah Resulü'nü kendilerine tercih edeceklerine söz vererek biat ettiler.³⁴⁴

bd. Sahabede Tebliğ Aşkı

Mus'ab, Mekke'nin en zengin ailesinin biricik çocuğuydu. İslâm'a girdiğinde on yedi yaşlarındaydı. O, sokaklardan geçerken genç kızlar pencerelere üşüşür ve ona mendil sallarlardı. O, yemesine giymesine itina gösteren biriydi. Ancak İslâm'a girdikten sonra, ailesinden yüz bulamadı. Medine'ye giderken üzerinde sadece bir elbisesi vardı ve başka eşyası da yoktu. Ondandan sonra da hep böyle yaşadı. Hatta Uhud'da şehit düştüğü zaman bütün uzuvlarını Allah için vermiş.. evet, o gün kütükte doğranır gibi doğranmış, sonra da üzerine örtmek için bir kefen bezi dahi bulunamamıştı.³⁴⁵

İşte Allah Resulü'nün tilmizi bu şanlı sahabi, Medine'ye varır varmaz hemen irşad ve tebliğe başladı. Medine'de çalmadığı kapı yok gibiydi. O kadar hasbî, samimî ve ihlâslı bir ruha sahipti ki, onun sohbetini dinleyenler, en kısa zamanda küfürden uzaklaşıp İslâm halkasına dahil oluyordu. Onun gelişi, Medine'de bir dalgalanma meydana getirdi. O, âdeta karanlık gönülleri aydınlatan bir nur menbaıydı. Es'ad b. Zürâre (radiyallâhu anh) kendisine ev sahipliği yapıyordu. Es'ad b. Zürâre henüz cuma namazı farz olmamasına ve daha Allah

³⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 2/276-292.

³⁴⁵ Buhârî, *cenâiz* 28; Müslim, *cenâiz* 44.

Resûlü de Medine'yi şereflelendirmemesine rağmen, bu zat, inanan insanları bir araya toplamış ve onlara cuma namazı kaldırmıştı.³⁴⁶

Medine'de hatırı sayılır kim varsa, onun evine gelip, Mus'ab'ı dinliyordu. Gelenler, hışımla geliyordu ama, dönüşleri, pek de geldikleri gibi olmuyordu. Sa'd b. Muaz da bu gelip dönenlerdendi. O da bir gün öfkeyle gelmiş ve Medine'de kimsenin fitne çıkarmasına meydan vermeyeceğini söylemişti.. zira ona, Mus'ab'ın gelişi bir fitne olarak anlatılmıştı. O da, bu fitneyi bertaraf etmeyi kendine vazife edinmişti. Eve girdi. Mus'ab, yine yanındakilere, o kadife gibi mülâyim sesiyle bir şeyler anlatıyordu. Sa'd, önce çok haşın davrandı. Ancak Mus'ab, ona şu teminatı verdi: *"Evvelâ gel otur ve dinle! Anlattığım şeyler hoşuna gitmezse, hoşlanmadığın bu şeye son verir, bir daha seni rahatsız etmem."* Bu sözler Sa'd b. Muaz'ı eritmeye yetti. Biraz sonra kendisini meleklerin teşyi edeceği makamlara yükseltecek kapının eşliğinden içeri girdi ve kelime-i tevhidi gönlünün derinliklerinden gelen bir edayla haykırdı.³⁴⁷

Evet, Sa'd b. Muaz, Mus'ab b. Umeyr'in önünde diz çökmüş ve Müslüman olmuştu. O günün Medine'sinde, Ömer'in Mekte'de Müslümanlığı kabulüne benzer bir coşku meydana getirmişti Sa'd b. Muaz'ın Müslümanlığı. Yankısı en kısa zamanda civar kabile ve aşiretlerde de mâkes bulan büyük bir hâdise oldu.

Görüldüğü gibi, Allah Resûlü, durmadan, dinlenmeden hak ve hakikatin neşrini yaptığı gibi, O'nun sadık çırak ve tilmizleri de aynı şekilde, cihanın dört bir yanına dağılmış ve hakkı neşretme vazifesini en seviyeli şekilde eda etmeye

³⁴⁶ Ebû Dâvûd, *salât* 209; İbn Mâce, *ikametü's-salât* 78.

³⁴⁷ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 2/285.

çalışmışlardı. Cihan, bu meşalelerin tutuşturduğu nurlu kalb-lerle apaydın olacaktı. Zaten Mus'ab'ı Medine'ye, Talha'yı Dûmetü'l-Cendel'e ve daha sonraki yıllarda, Berâ ve Halid'i Yemen'e sevk eden aynı duygu ve düşünce değil miydi?

Bazen bir sahabi gittiği yerde muvaffak olamazsa, Allah Resûlü, onların yerlerini değiştiriyor ve bu değişiklik de muhakkak surette, müsbet mânâda tesirini gösteriyordu. Meselâ, Halid b. Velid, irşad adına gönderildiği Yemen'de çok muvaffak olmadı. Allah Resûlü, daha sonra oraya Hz. Ali'yi gönderdi.

Berâ b. Âzib, bu hâdiseyi bize şöyle naklediyor:

*“Halid’le günlerce Yemen’de kaldık; Ali gelinceye kadar kimse bize inanmadı ve saflarımıza dahil olmadı. Ancak Hz. Ali’nin gelişiyle her şey birdenbire değişiverdi. İnsanlar, bölük bölük İslâm’a girmeye ve Müslüman olmaya başladılar.”*³⁴⁸

Evet, Yemen'de Hz. Ali muvaffak olmuştu. Zira onun Allah Resûlü'yle uzun bir geçmişi vardı. Ayrıca o, Hz. Hasan ve Hüseyin'den gelen altın halkanın ve kıyamete kadar gelecek bütün kutupların, mukarrabînin, evliyâ ve asfiyânın babaları durumundaydı. Bugün dahi, hak ve hakikat onların himaye kanatları altında temsil edilmektedir. Ve işte bu Hz. Ali, bütün Yemen'i, yürekleri eriten sözleriyle fethediyordu ki, gün gelip Veda Haccı'nda bunların hepsi gelerek İslâm'a iltihak edeceklerdi.³⁴⁹

c. DEVLET REİSLERİNE NÂMELER

Allah Resûlü, bir taraftan böyle değişik istidatları etrafı gönderip irşad vazifesini sürdürürken, diğer taraftan da

³⁴⁸ Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 2/197; Beyhaki, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/369.

³⁴⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 5/120 vd.

devlet reislerine ve meliklere gönderdiği nâmelerle onları hak dine davet ediyordu. Bu da tebliğin ayrı bir buuduydu.

ca. Necaşî

Necaşî, Habeş hükümdarıydı. Allah Resûlü'nü göreme- diği için sahabi değildi; fakat çok büyük bir insandı. Allah Resûlü, ona Amr b. Ümeyye'yi göndermişti. Necaşî'ye gön- derilen mektupta İki Cihan Serveri şöyle diyordu:

مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى النَّجَاشِيِّ الْأَضْحَمِ مَلِكِ الْحَبَشَةِ: سَلَامٌ عَلَيْكَ فَإِنِّي أَحْمَدُ
إِلَيْكَ اللَّهُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيِّمُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ عَيْسَى رُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتَهُ أَلْقَاهَا
إِلَى مَرْيَمَ ابْنَتِ الطَّاهِرَةِ الطَّاهِرَةِ الْحَصِيَّةِ... وَإِنِّي أَدْعُوكَ إِلَى اللَّهِ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

“Allah’ın Resûlü Muhammed’den Habeş Necaşîsi (hü- kümdarı) Asham’a;

Selâm sana! Ben, senin vesilenle, Melik, Kuddûs, Mü’min ve Müheymin olan Allah’a hamededim. Ve şahadet ederim ki, İsa, Ruhullah ve Allah’ın iffetli, tertemiz, pâk ve bâkire Meryem’e ilkâ ettiği kelimesidir... Seni şeriki olmayan Bir Allah’a davet ediyorum.”³⁵⁰

İki Cihan Serveri, evvelâ Necaşî'ye hitaben, doğrudan doğruya “*Selâm sana!*” demekle, onda bir şeyler gördüğünü îma ediyordu. Evet, sanki, Allah Resûlü, onun hidayete ere- ceğini gayb-âşına gözüyle görmüştü ki, ona böyle hitap et- mişti. İkinci olarak, kullanılan ifade ve üslûp, gayet harikadır. Zira, Allah Resûlü, meseleye yaklaşırken, Necaşî'nin gözün- de çok büyük ve saygıdeğer olan Hz. Meryem'le yaklaşmış- tır. Zaten bizler için de, Hz. Meryem o denli büyüktür. Çünkü Hz. Meryem, büyük bir peygamberi dünyaya getiren kadın- dır ve ilhama mazhardır.

³⁵⁰ Taberî, *Tarihü'l-ümem ve'l-mülük*, 2/131-132; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/83.

Dikkat edilmesi gerekli olan önemli bir husus, Necaşî bir hıristiyandır ve Allah Resûlü, ona hitap ettiği mektubuna malzeme olarak, Kur'ân'ın o mevzu ile alâkalı âyetlerini kullanmıştır. Bu, Necaşî'nin ruhuna girmek için en müessir ve en sâlim yoldur. Nitekim de öyle olmuştur.

Necaşî, mektubu almak için tahtından inmiş, öpüp başına koymuş, mektubun okunması biter bitmez de davete icabet ederek Müslüman olduğunu ilan etmiş ve hiç vakit geçirmeden kâtiplerine şu mektubu dikte etmiştir:³⁵¹

إِلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ مِنَ النَّجَاشِيِّ الْأَصْحَمِ... أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ... فَإِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَإِنْ شِئْتَ أَنْ آتِيكَ فَعَلْتُ. يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنَّمَا تَقُولُ حَقٌّ

“Allah'ın Resûlü Muhammed'e, Habeş hükümdarı Necaşî Esham'dan... Ben şehadet ediyorum ki, sen Allah'ın Resûlü'sün... Eğer emredersen, hemen oraya gelirim. Ancak ben, sadece kendime sahibim. Şu anda teb'ama hâkim değilim. Yine şehadet ederim ki, Senin dediklerinin hepsi de doğrudur.”³⁵²

Necaşî, imanının şuurunda bir insandır. Bir gün yakınlarına şöyle demiştir: “Keşke şu saltanata bedel, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hizmetkârı olsaydım.”³⁵³

Ve aradan bir müddet geçer. Bir gün Allah Resûlü, mes-cide gelir, orada bulunanlara, “Kalkın!” der, “Kardeşimiz Necaşî'ye cenaze namazı kılacağız.”³⁵⁴

Fukahâ arasında, gıyabî cenaze namazı ihtilafıdır. Şâfiî ve Hanbelî mezhebi imamları böyle namazı tecviz ederken, Hanefî ve Malikî mezhebi imamları aksini söylerler.³⁵⁵ Çünkü

³⁵¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/258-259; Halebî, *İnsanü'l-uyûn*, 3/293.

³⁵² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/207; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbn Hibbân, *es-Sikât* 2/9.

³⁵³ Bkz.: Ebû Dâvûd, *cenâiz* 56; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/461.

³⁵⁴ Buhârî, *cenâiz* 4, 65; Müslim, *cenâiz* 62-67.

³⁵⁵ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2/195; Cezîrî, *el-Mezâhibü'l-erbaa*, 1/522.

onlara göre, bir mucize eseri olarak, Necaşî'nin tabutu Allah Resûlü'nün önünde hazır bulundurulmuş ve kılınan namaz, bu şekilde hâzır'a kılınmıştır.³⁵⁶ Bu fikhî bir mevzudur ve tafsil edilmesinin yeri de burası değildir...

cb. Hirakl

Allah Resûlü, ikinci mektubunu Dihyetü'l-Kelbî ile Hirakl'e gönderdi. Hirakl, Roma İmparatoru idi. Hirakl'e gönderilen mektupta şunlar vardı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ: سَلَامٌ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى.
 أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ الْإِسْلَامِ، أَسْلِمْتَ تَسَلَّمَ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ. فَإِن
 تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْنَا الْإِسْمَ. وَإِنَّا أَهْلُ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا
 وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ
 اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

“Allah’ın kulu ve resûlü Muhammed’den Rum meliki Hirakl’e; Allah’ın selâmı, hidayete uyanlar üzerine olsun! İmdi, Ben seni İslâm’a davet ediyorum. Müslüman ol selâmeti bul. Böylece Allah, senin ecrini iki kat verir. Eğer yüz çevirirsen, kendi yüz çevirişinin yanında, bütün yüz çevirenlerin vebali de sana yüklenir.

‘Ey Kitap Ehli, gelin aramızdaki müşterek kelimeye birleşelim (Sizinle bizim aramızda mânâsı aynı bir kelimeye geliniz): Allah’tan başkasına kulluk etmeyelim, O’na hiçbir

³⁵⁶ Serahsî, Mabsût, 2/67; Kurtubî, el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân, 2/82; İbn Hümâm, Fethu’l-Kadir, 2/117-118.

şeyi eş tutmayalım; ve Allah'ı bırakıp da kimimiz, kimimizi ilâhlaştırmayalım. Eğer onlar, yine yüz çevirirlerse işte o zaman: 'Bizim Müslüman olduğumuza şahitler olun!' deyiniz.³⁵⁷

Bu sözler Hirakl'e tesir etmişti. O gün orada, Ebû Süfyan da bulunuyordu.. ve hükümdarla Ebû Süfyan arasında şöyle bir konuşma geçti: Hirakl:

- Bu zatın nesebi nasıldır?
- Soylu ve asil bir nesebe sahiptir.
- Daha evvel atalarından böyle bir iddiada bulunan oldu mu?
- Hayır, olmadı.
- Ataları içinde hiç hükümdar var mıydı?
- Hayır, yoktu.
- Ona tâbi olanlar, zayıflar mı, ileri gelenler mi?
- Ekseriyet itibarıyla zayıflar.
- Cemaati azalıyor mu, çoğalıyor mu?
- Gün geçtikçe çoğalıyor.
- Hiç yalan söylediği oldu mu?
- Hayır, onu hiç yalan söylerken görmedik.
- Hiç vefasızlık ettiği oldu mu?
- Bugüne kadar olmadı; ancak bundan sonrasını bilemem.

İşte, Ebû Süfyan, henüz Müslüman olmamasına ve Allah Resûlü'nün amansız bir düşmanı bulunmasına rağmen, o günkü konuşmasına ancak son cümlesi kadar bir tereddüt sokuşturabilmişti.

³⁵⁷ Âl-i İmrân sûresi, 3/64.

Ve Hirakl, Ebû Süfyan'ın verdiği cevapları tekrar ederek, bütün bunların, Allah Resûlü'nün risaletine delil olduğunu söylüyor ve durumu piskoposuna da soruyor, o da aynı kanaati izhar ediyordu. Bir rivayete göre imanını izhar ediyor ve: “Çok yakın bir zaman sonra, şu benim ayaklarımı bastığım yerler, hep O'nun olacak.” diyor³⁵⁸ ve dediği de aynen zuhur ediyordu.

Ancak papazların homurdanmaları sebebiyle Hirakl, sözünün mecrasını değiştiriyor “Ben sizi imtihan ettim, ta ki dininize ne derece bağlısınız göreyim...” Piskopos ise, iman etti ve Allah Resûlü'ne gaybî olarak biatta bulundu.³⁵⁹

cc. Ve Diğerleri

Efendimiz daha birçok yere ve birçok kimseye mektuplar göndermişti. Bunlardan kimisi, davete icabet edip Müslüman olmuş, kimisi de Müslüman olmamakla beraber Allah Resûlü'ne karşı saygılı davranmıştı. Meselâ, Mukavkıs ki, Kıptîlerin hükümdarı ve bunlardan biriydi. Allah Resûlü, ona Hâtıb b. Ebî Beltea'yı göndermişti. Mukavkıs, gerçi Müslüman olmadı. Ancak Hâtıb'a, orada kaldığı müddet zarfında hep ikramda bulundu ve Allah Resûlü'ne de hediyeler gönderdi. Mâriye Validemiz de bu hediyelerden biriydi. Allah Resûlü, onu zevce olarak kabul buyurmuş ve ondan İbrahim adında bir çocuğu olmuştu.³⁶⁰ Ayrıca bu hediyeler arasında bir de beyaz bir katır vardı. Adı “Düldül” olan bu katır, o gün için Arab'ın gördüğü ilk katırdı.³⁶¹

³⁵⁸ Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6.

³⁵⁹ Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6.

³⁶⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/260; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 2/128.

³⁶¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/134, 260, 491; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 2/218.

Kısra ise, Allah Resûlü'nden gelen mektubu parçalayıp yere atmış.. bu da onun kendi mülkünün parçalanması şeklinde tecellî etmiş ve kısa bir müddet sonra İran parça parça oluvermişti.³⁶²

Allah Resûlü, hükümdarlara, devlet reislerine ve değişik kabilelerin ileri gelenlerine bir mânâda bütün dünya ile oynamak demek olan şümillü bir tebliğde bulunuyordu.. ve O, her gün biraz daha sinelere giriyor, gönüllere taht kuruyordu. Sanki, O'nda kudsî bir cazibe vardı da, âdeta bir kısım sırlı iplerle insanları kendine cezbediyordu. O'nun cazibesine kapılan her fert ve cemiyet, aynı zamanda nur âlemiyle de bütünleşmiş oluyordu. O, gönüllere bu şekilde taht kurduktan sonra, artık O'na karşı mücadele etmek, güneşi balçıkla sıvamaktan farksızdı. Buna beyhude bir çırpınış da denebilir.

Nitekim, az sonra, öyle de oldu. O güne kadar direnenlerin hemen hepsi boşuna uğraştıklarının farkına vardı ve O'na dehalet ettiler...

d. TEBLİĞ AÇISINDAN HUDEYBİYE

Hudeybiye, tebliğde ayrı bir fırsat buududur. Allah Resûlü'nün böyle ağır şartları hâvî bir anlaşmayı kabul etmesi, işin başında Hz. Ömer gibi Allah Resûlü'ne bağlılığı müsellemler tarafından dahi, itiraz mânâsına gelebilecek bir reaksiyonla karşılanmış ve o esnada kaybetme sath-ı mailinde buğulu dakikalar yaşanmıştır..³⁶³ yaşanmıştır ama ertesi sene Müslümanlar, ellerini-kollarını sallaya sallaya Mekke'ye girmişlerdir. Bu ise Mekke'de bir sene boyu konuşulan mevzu olmuştur. Böylece gönüller İslâm'a karşı yavaş yavaş hazırlanabilmiş.. ve

³⁶² Buhârî, *ilim* 7; İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, 13/242; Nevevî, *Şerh-i Müslim*, 18/42.

³⁶³ Buhârî, *şurût* 15; Müslim, *cihad* 94.

Mekke'nin ileri gelen dev şahsiyetlerinden Halid b. Velid, Amr b. Âs ve onlar gibi kişiler bu arada kendi hür iradeleriyle İslâm dinine girmişlerdir.³⁶⁴ Onların izzetleri rencide olmadan İslâm'a girmeleri, ileride yapacakları hizmetler açısından çok mühimdi ve öyle oldu...

Ayrıca, biat esnasında ashabın, Allah Resûlü'ne karşı gösterdikleri bağlılık örneği, Mekkeli murahhasların gözünden kaçmamış³⁶⁵ ve bu da Mekkelilerin İslâm'a karşı yumuşakmalarını hızlandırmıştır.

e. FERT PLANINDA TEBLİĞ

Allah Resûlü, fethin zirvesinde olduğu dönemlerde dahi ferdi münasebetlere son derece ehemmiyet veriyordu. O bir iki sene içinde bütün Mekke halkının kendisine dehalet edeceğini biliyordu ama, buna rağmen Halid b. Velid'le Amr b. Âs'ın gelişini ayrı bir iltifatla karşılıyor ve onlara teveccüh yağıdırıyordu. Evet, yanında bulunan ashabını, bu iki dâhiyi karşılamaya göndermişti ve Halid, teslimiyet mânâsına elini uzattığı zaman Allah Resûlü, ona şöyle iltifatta bulunmuştu: “*Ben de hayret ediyordum; Halid gibi akıllı bir insan nasıl olur da küfür içinde kalır.. ben bir gün gelip, senin Müslüman olacağına kat'iyen inanıyordum.*”³⁶⁶

O hâlettteki bir insana, Allah Resûlü'nün söylediği bu sözler, iltifatların en büyüğüdür. Ve işte Halid bu iltifatlarla müstakbel hayatı adına kim bilir nasıl metafizik gerilime geçmiştir?

Bu arada Amr b. Âs da, Allah Resûlü'nün elinden tutmuş, bir türlü bırakmıyordu. Durmadan ısrar ediyor ve: “*Yâ*

³⁶⁴ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 4/238-240.

³⁶⁵ Buhârî, *şurût* 15; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/329-330.

³⁶⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/252, 7/395; el-Vâkidi, *Kitâbü'l-meğâzi* 1/748.

Resûlallah, günahlarım için istiğfar et ve Cenâb-ı Hakk'a yalvar." diyordu. "Dua et, Allah beni affetsin!" İki Cihan Serveri, ona da iltifatta bulunuyor ve şöyle diyordu: "*Bilmiyor musun, İslâm, daha önceki bütün günahları siler süpürür... İnsan, İslâm'a girince anasından doğduğu gün gibi tertemiz olur.*"³⁶⁷

Evet, Allah Resûlü artık, gönüllere taht kurmuş ve mübeccel şahsiyetine teveccühü tebliğ adına değerlendiriyor, insanlar da fevç fevç O'na doğru koşuyor, O'nun dinine dehalet ediyordu. Hatta o günkü mevcelenme geldi ta bu günlere ulaştı. Öyle inanıyor ve öyle zannediyoruz ki, Efendimiz'in mübarek mesajı bundan sonra da, kıyamete kadar, kendisine has ihtişamıyla devam edecektir.

Basına yansıyan kadarıyla olsun meseleye baktığımızda, bugün Avrupa'da milyonlarca insan Müslüman olmakta ve dünya Müslümanlığa doğru kaymakta. Evet Avrupa İslâm'a gebe dir ve yakında hamlini vaz'edecektir. *İslâm dünyasında ise doğum tamamlanmak üzeredir. Bir de şimdi cihanın şu şarkına, yani nifak düşüncesinin hâkim olduğu yerlere bakın! Aradan yarım asırdan fazla bir zaman geçmesine ve bu yöre insanının korkunç asimilelere maruz kalmalarına rağmen, burada yaşayan Müslümanlar; düşünce ve ruh dünyalarından pek bir şey kaybetmemiş gibi kendi düşünce dünyalarına koşuyorlar. Yakın bir gelecekte en olmaz beldelerin bağrında dahi ezan-ı Muhammedî duyulacak ve orada da fevç fevç İslâmiyet'e dehaletler olacaktır. Allah Resûlü'nün tebliğini temsil edenler, dünyanın hiçbir yerinde, bu tebliğin ulaşmadığı yer bırakmayacak ve bütün bunları yaparken de, birer muhabbet ve şefkat fedaisi gibi davranacaklardır.*

³⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/205.

f. İLÂHÎ İLTİFATA MAZHARİYET

Allah (celle celâluhu), Nebisine hitaben bir âyet-i kerime-de şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ
وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

“Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah, seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik edip doğru yola iletmez.”³⁶⁸

Allah (celle celâluhu) hiçbir peygambere böyle hitap etmemiştir. Diğerlerine hitap, hep mücerret isimleriyle yapılır; ancak Hz. Muhammed’dir ki (sallallâhu aleyhi ve sellem), O’na hitap edilirken böyle tazimkâr bir ifade kullanılmıştır.

“Ey Resûl!” sözü ile Hak’tan mesaj getiren, haber ulaştırılan ve ötelere haberdar insan kastedilmektedir. Bu hitap tarzıyla Allah, O’na çok şerefli bir hususiyet izafe ederken, bizlere de, O Nebi’nin şeref ve kıymetini hatırlatır. Buna, O’nun şerefini ilan da denebilir. Ve O, bu şerefın gölgesi altında, bize sunacağı mesajı sunar. Yani, şu anda size muhatap olan veya sizi muhatap alan zât öyle bir zâttır ki, âdetâ Allah (celle celâluhu) O’na saygı gösteriyor, (tabir caizse) O’na adıyla “Yâ Ahmed, yâ Muhammed, yâ Mustafa, yâ Mahmud!” demiyor da “Ey şanı yüce Resûl!” yani duygu, düşünce ve gönülleri diriltten mesajlarla insanlığın imdadına koşan nebi diyor. Zira Allah, O’nu nurdan bir helezonun zirvesine çıkarmış, O’nu peygamberlikle serfiraz kılmış ve vicâhî olarak konuşulabilecek bir muhatap hâline getirmiştir.

³⁶⁸ Mâide sûresi, 5/67.

Evet, bu gibi beyanlardan da anlaşıldığı üzere, Allah, O'nu karşısına alıyor ve O'nunla yüz yüze konuşuyor. Nitekim, bazı muhakkikîn, Efendimiz'in, miraçta Cenâb-ı Hak'la fiilen böyle konuştuğunu söylemektedirler.³⁶⁹ Nasıl, diğer vahiyleri, bazen perdeler ardından; fakat yine bizzat Cenâb-ı Hak'tan telakki etmiştir. Öyle de miraçta bu iş doğrudan doğruya bizzat görüşerek olmuştur.

İşte Hz. Muhammed Mustafa bu zâttır. Allah (celle celâluhu), O'nu seviyeler üstü bu seviyeye çıkarmış ve bu noktaya ve bu seviyeye çıkardığı O Zât'a demiştir ki: “*Sen, sana tevdi ettiğim mesajları insanlığa hiç durmadan duyurmalısın ve bu işte, hiçbir şey de Sana engel olmamalıdır.. evet Sen, hiçbir şeye takılıp kalmamalısın. Ne korku, ne endişe, ne mânialar ne açlık ve susuzluk, ne de dünyaya ait makam ve mansıp seni tebliğden alıkoymamalıdır.*”

Elhak, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, hiçbir engelle takılıp kalmamış ve bir an dahi tevakkuf etmeden kendisine tevdi edilen bu vazifeyi yerine getirmiştir. O'na bir risalet kapısı açılmış, O ise bu kapının sövelerini sökercesine rekorlar üstü rekora ulaşmıştır ki, فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ³⁷⁰ da bir noktada böyle anlamak mümkündür... Evet, O'nun kendisi için bir yükselme sınırı takdir olunmuş; O ise, bu sınırı çok geride bırakmıştır. Zira öyle bir noktaya ulaşmıştır ki, Hz. Cibril o noktadan sonra O'na şöyle demiştir: *Yürü yâ Muhammed! Bundan sonra top senin, çevkan senin, ben parmak ucu kadar daha ilerlesem, Rabbimin azamet nuru beni yakar mahveder!*³⁷¹

³⁶⁹ Kadı İyaz, eş-Şifa, 1/202.

³⁷⁰ Necm sûresi, 53/9.

³⁷¹ Aliyülkârî, Şerhu's-Şifâ, 1/431. Benzer rivayetler için bkz.: Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, 6/278; İsbahânî, el-Azamet, 2/677; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, 5/55; Deylemî, Müsned, 2/312.

Bu, imkân sahasını zorlama, hatta aşma demektir. Bu ifadeler, bana hep Auguste Comte’u hatırlatır. Fransız filozofu Auguste Comte (1798-1857), pozitivizmin kurucularındandır. Hayatı, hep din düşmanlığı ile geçmiştir. Çünkü ona göre, bilimin tecrübe sahasına girmeyen her şey safsatadır. Ancak, *Tarih-i Murad*’da onunla ilgili şöyle bir hâdise nakledilir:

Bir aralık Comte, Endülüs’e gitmiş; oradaki İslâmî sanat eserlerini hayranlıkla seyretmiş ve İslâm hakkında malumat edinmek için bazı kişilere sorular yöneltmiş... Aldığı cevaplar arasında bilhassa, Efendimiz’in ümmî oluşu, onu şaşkına çevirmiştir. İnanamamış ve Roma’ya giderek 9. Papa ile görüşmüş ve yemin ettirerek bu mevzuu ona sormuştur. O da söylenenlerin doğruluğunu tasdik edince, filozof şöyle demekten kendini alamamıştır: *“Muhammed bir ilâh değil; fakat beşer de değil...”*

Zaten bizim Bûsîrî’imiz de şöyle demiyor mu?

فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ وَأَنَّهَ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ كُلِّهِمْ

“İlmin vardığı son nokta şudur: O, bir beşerdir, ancak Allah’ın yarattığı varlıkların en hayırlısıdır.” Yani O, Âmine’den doğma, Abdullah’ın oğlu, Abdülmuttalib’in torunudur. Evet, O’nun da bir anası, babası ve bir maddî yanısı vardır. Ancak madde ile O’nu izah edip anlatmak mümkün değildir. O, peygamberlik semasında tayeran eden bir tavustur. Hâlbuki bizim sözlerimiz, hep O’nun içinden çıktığı yumurta etrafında dönüp durmaktadır. O, miraçta öyle bir noktaya adım atmıştır ki, biz ayağını nereye koyduğunu bile bilmekten âciz bulunuyoruz. Çünkü bu, beşerî idrak ve beşerî şuurla kavranabilecek bir husus değildir.

Tebliğ, o derece lüzumludur ki, kendisine bu derece yakın bulunan en sevgili kulunu Cenâb-ı Hak, bu vazife ile

vazifelendirmiş ve eğer tebliğ vazifesini yerine getirmese bütünüyle risalet vazifesini yerine getirmemiş olacağını da O'na bizzat ihtar etmiştir.

Öyle ise, O'nun ümmeti olan bizlere düşen en lüzumlu vazife de, yine tebliğ vazifesidir. Unutmayalım ki, bütün bir beşeriyeti, hayatın hemen her sahasında yeniden diriltmek, ancak Hz. Muhammed'in diriltici soluklarına ve O'nu soluklayanların soluklarına sığınmakla mümkün olacaktır.

g. TEBLİĞDE ÖNEMLİ BAZI HUSUSLAR

Tebliğde önemli bazı hususlar vardır. Bunlardan bir kısmını yukarıda arz etmiştik. Onların kısa bir özetini vererek, arz etmediğimiz kısmı da bu hulâsaya bina edip tebliğ mevzuunu bitirelim.

Birincisi: Tebliğin bir fetanet yanı vardır ki, buna peygamber mantığı da diyebiliriz.

İkincisi: Tebliğ yapan rehber, tebliğ ettiği meseleyi çok iyi temsil etmelidir. Onun anlatacağı şeyler, hep yaşadığı şeyler olmalıdır. Evet O, başkalarının yaşamaları gerekli olan şeyleri değil; kendi yaşadığı hayatı anlatmalı ve davet ettiği kimseleri de böyle bir hayata davet etmelidir.

Üçüncüsü: Tebliğ neticesinde beklenen, sadece Cenâb-ı Hakk'ın rızası olmalıdır. Cennet dahi, tebliğe gaye olmamalıdır. Bu da maddî-mânevî füyûzat hislerinden fedakârlık yapmak demektir.

ga. Fertleri İyi Tanımak

Birincisi: İç fetanettir; Allah Resûlü'nün tebliğinin de bir fetanet yanı vardır. Ama fetanet, bir kuru mantık değildir.

O, zâhirden bâtına, dünyadan ukbâya ulaşan bir mantıktır. İnsanın bir mantık tarafı olduğu gibi, bir de his ve duygu tarafı vardır. Onun sadece mantığına hitap edenler, his tarafından açılacak herhangi bir gedik karşısında iflas ederler. İnsanın sadece his yönünü işletmeyi hedefleyenler ise, mantık karşısında mağlup düşerler. Hâlbuki, Hz. Muhammed Aleyhisselâm, müşâhedeye, muhakemeye ve iç sezîşe birden seslenir. Gözün gördüğü şeylerle insanı ele alır, misallendirir ve ruha bu yolla nüfuz eder. Akli kullanır ve kullandırır. Muhakemeye önem verir ve vicdanlara öyle seslenir ki; vicdanında O'nun sesini duyan herkes bir hamlede sadece vicdan yoluyla hakikate ulaşmak isteyenlerin önüne sıçrar ve hakikate ulaşır... Entüisyon (Intuition) yoluyla Allah'ı bulmaya çalışan Paskal ve Bergson gibi kişiler kendi sahaları olan bu mevzuda bile Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın hayat üfleyip yetiştirdiği mü'minlerden çok ama çok geri kalırlar. Zaten mutlak ve umumî fazilette, onları mü'minlerin en küçüğüne dahi kıyas etmek mümkün değildir.

Evet, nasıl hiçbir sahada Hz. Muhammed Aleyhisselâm'a ulaşmak mümkün olmamıştır; bu, fetanet itibarıyla da böyledir. O, evvelâ müşâhede ile hasımlarını dize getirmiştir... Yani parmağını kaldırarak putları göstermiş ve “*Şu taştan, ağaçtan, topraktan ne umuyorsunuz?*” demiş.. sonra da harika mahiyetiyle veya ortaya koyacağı bir mucize ile önce aklına hitap ettiği muhatabının elinden tutup onu kalbin yanına çekmiştir. Daha sonra da ona huzurun insibağıyla bir merhale daha kazandırmış ve âdeta uhrevîleştirmiştir.

Meselâ: Hz. Ömer'in seyr-i ruhanîsini ele alalım: Ona, “*Senin gibi akıllı bir insan nasıl oluyor da taşrada geziyor?*”

Senin gibi bir insanın, taştan, topraktan ve ağaçtan bir şeyler ummasını, doğrusu aklım bunu bir türlü kabul edemiyor.” diyerek seslenmiştir. Evvelâ bu sözlerde Ömer’i tebtil vardır. Mantiğa karşı hürmetli davranılmıştır. Böylece Allah Resûlü, mantık adına Hz. Ömer’i avucunun içine almıştır. Ardından da öteden beri emniyet ve güven telkin etmiş olan o harikulâde durumuyla Ömer’in kalbine nüfuz etmiştir. Üçüncü safhada ise, ubûdiyetteki derinliği ile onu öyle bir hâle getirmiştir ki; o develeri boynundan tutup yere yıkan Ömer, Allah Resûlü’nün önünde edepli bir çocuk gibi diz çöküp saygıyla iki büklüm olmuştur.

Şimdi bu mevzuda müşahhas bir misal verip diğer hususlara intikal etmek istiyorum:

Allah Resûlü’nün huzuruna bir genç gelir. Sahabe, bu gencin ismini sarahaten zikretmez; ancak bazı rivayetleri tevhid edip birleştirdiğimizde, bu gencin Cüleybib (radıyallâhu anh) olduğu anlaşılıyor. Bu genç gelir ve: *“Yâ Resûlallah, zina için bana izin ver, çünkü tahammül etmem mümkün değil.”* der. Orada bulunanların reaksiyonu çeşitli olur. Kimisi ağzını kapamak ister ve *“Resûlullah’a karşı böyle terbiyesizce konuşma!”* îmasında bulunur, kimisi eteklerinden tutup çeker. Kimisi de suratına bir tokat vurmaya niyetindedir. Ama, bütün bu olumsuz davranışlara sadece şanı yüce Nebi, şefkat peygamberi ve merhamet âbidesi susar; onu dinler, sonra da yanına çağırır, dizlerinin dibine alır ve oturtur. Buraya kadar olan muamelesiyle zaten onu büyülemiştir.. ve büyülenmiş bu insana sorar:

– *Böyle bir şeyin senin ananla yapılmasını ister miydin?*

– *Anam babam sana feda olsun Ey Allah’ın Resûlü, istemezdim.*

– Hiçbir insan da, anasına böyle bir şey yapılmasını istemez!

– Senin bir kızın olsaydı, ona böyle bir şey yapılmasını ister miydin?

– Canım sana feda olsun yâ Resûlallah, istemezdim.

– Hiçbir insan da, kızı için böyle bir şey yapılmasını istemez!

– Halanla veya teyzenle böyle bir şey yapılmasını ister miydin?

– Hayır, yâ Resûlallah, istemezdim!

– Kız kardeşinle ister miydin bir başkası onunla zina etsin?

– Hayır, hayır, istemezdim.!

Ve son söz,

– Hiç kimse de, halasıyla, teyzesiyle ve kızkardeşiyle zina edilmesini istemez.

Evet, bu muhavere ile akıl mantık planında Allah Resûlü, bu genci avucunun içine almış ve âdeta teneşir tahtasına uzatmış ve onu bir meyyit hâline getirmiştir. Ve artık sadece yıkaması kalmıştır. Elini bu gencin göğsüne koyar ve şöyle dua eder: *اللَّهُمَّ اغْفِرْ ذُنْبَهُ وَطَهِّرْ قَلْبَهُ وَحَصِّنْ فَرْجَهُ* “Allahım, bunun günahını bağışla, kalbini temizle ve namusunu muhafaza buyur.”³⁷²

Cüleybib, bu duadan sonra iffet âbidesi hâline gelmiştir. Gelmiştir ama, daha önceki hayatı bilindiği için, kimse ona kız vermemektedir. Derken yine Allah Resûlü, araya girer ve Cüleybib evlenir.³⁷³ Evlendikten sonra ilk muharebede de şehit

³⁷² Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/256; et-Taberâni, *el-Mu'cemü'l-kebir* 8/162, 183.

³⁷³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/422.

düşer. Muharebe sonunda Allah Resûlü, etrafındakilere sorar: “Hiç eksdiğiniz var mı?” Cevap: “Yok, yâ Resûlallah, hepimiz tamamız!” Ama, Allah Resûlü: “Benim bir eksğim var.” der. Ve Cüleybib’in başucuna gelir. Tam yedi kişi öldürmüş, sonra da o öldürülmüştür. Başını dizine koyar ve şöyle buyurur: هَذَا مِنْي وَأَنَا مِنْهُ “Bu Cüleybib benden, ben de bu Cüleybib’denim.” Ve Cüleybib, bu pâyeye kavuşarak ötelere uçar.³⁷⁴

Evet, Allah Resûlü’nün fetanet-i a’zamı, zinakâr bir genci hem de çok kısa bir zaman içinde, öyle bir seviyeye çıkarmıştır ki, akıl bunu anlamaktan âcizdir.

Şimdi acaba, günümüzün bütün terbiyeci ve pedagoğları bir araya gelerek Arap Yarımadası’na gitseler, Allah Resûlü’nün, çok kısa bir zamanda gerçekleştirdiği o terbiye, o ahlâkî mükemmelliği, terbiye ve ahlâkî mükemmellik şöyle dursun, ahlâka ait sadece bir iki prensibi gerçekleştirebilirler mi?

Realite, bize bütün vuzuhuyla cevabın müsbet olmayacağını göstermektedir.

Evet O, öyle bir devirde yaşamıştı ki, ahlâksızlığın her çeşidi o günün insanında âdeta bir fitrat hâline gelmişti. Allah Resûlü, onlardan sadece bu kötü ahlâkî sökü� atmakla kalmadı, aynı zamanda onları, ahlâkın en güzeliyle de donattı. Öyle ki, insanlık, ne onlardan evvel öyle bir ahlâkî ve ahlâklı insanları gördü, ne de onlardan sonra.. İslâm tarihi binlerce misaliyle bunun en sadık şahidi olduğu gibi insanları bazı alışkanlıklardan vazgeçirmek için günümüzde sarfedilen gayretlerin neticesiz kalması da apaçık olarak bunu göstermektedir.

İşte bir misal: Koskoca bir devlet, sigaraya karşı mücadele açıyor, bakanlıklar bu meseleyi sahipleniyor, yüzlerce ilim adamı

³⁷⁴ Müslim, *fezâilü’s-sahâbe* 131; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/420, 421, 425.

çeşitli vesilelerle bu mevzu hakkında konferanslar veriyor, kitaplar yazıyor ve çeşitli sloganlarla, sigarayı bıraktırma âdeta seferberlik hâline getiriliyor ama, netice yine sıfır, yine sıfır.

Şimdi bir de Allah Resûlü'nün terbiye ettiği cemaate bir bakıverin; söylediği sözler nasıl hemen tatbik görüyor. İşte bir misal:

Hz. Enes anlatıyor: “Ben, Ebû Talha'nın evinde içki içenlerin kadehlerini dolduruyor, onlara sâkilik yapıyordum. O sırada dışarıdan bir ses duyuldu. Bu ses: “Dikkat edin, içki yasaklandı!” diyordu. O anda bardağı dolu olan bardağını döktü, ağzına götürmüş olan ağzındakini tükürdü ve herkes küplerinde ne kadar içki varsa sokaklara boşalttı, öyle ki, Medine sokaklarında günlerce içki aktı...”³⁷⁵

Evet O, bütün bunları yapmıştır. Bunu görmek istemeyenlere, Arap Yarımadası'nı gösteriyor ve “Haydi, O'nun yaptığının milyonda birini de siz yapın!” diyoruz. Hiçbir zaman yapamayacaklardır...

gb. Tebliğ Edilecek Hususları Önce Yaşamak

İkincisi: Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın tebliğde kullandığı dinamiklerden biri de, O'nun yaşayışının, temsil ettiği makama tıpatıp mutabakatıdır. Evet O, dediklerini ve söylediklerini öyle temsil ediyordu ki, O'na bakan bir insan, başka hiçbir delile ihtiyaç duymadan Cenâb-ı Hakk'ın varlığına kanaat getirirdi. Hatta çok defa sadece O'nu görmek, O'nun peygamberliğini kabul etmeye yetiyordu.

Abdullah b. Revâha, ne güzel söyler:

³⁷⁵ Buhârî, *mezâlim* 21; *tefsir* (5) 10; Müslim, *eşribe* 3-9.

لَوْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ آيَاتٌ مُّبَيِّنَةٌ لَكَانَ مَنظَرُهُ يُنْبِئُكَ بِالْحَبْرِ

“Eğer O, apaçık mucizelerle gelmiş olmasaydı, sadece O’nu görmek, O’na inanmaya yeterli sayılırdı.”³⁷⁶

O’nu kabullenenler, O’na dilbeste olanlar ve O’na ‘Yâ Resûlallah!’ diye hitap edenler, kendisinden sonra cihanı idare eden kimselerdir. Yani O, kendisini sadece üç-beş saf insana kabul ettirmiş değildir. O’nun yetiştirdikleri arasında bir Ebû Bekir, bir Ömer, bir Osman ve bir Ali (radiyallâhu an-hüm ecmain) vardır ki, her biri, cihanı idare edecek çapta insanlardır. Ve hiçbirisi de önüne gelene teslim olacak yaratılışta değildir. Eğer O, Allah’ın Resûlü olmasaydı, bunlardan hiçbirisi O’na teslim olmazdı. Hem Hz. Ali gibi, kalb gözü açık ve “Eğer perde açılıyorsa, yakînimde bir ziyadeliğim olmayacaktı.”³⁷⁷ diyen ve imanın hakka’l-yakîn mertebesinde bulunan bir insan, O’nu hak nebi olarak kabullenmişse, bu dahi tek başına delil olabilecek çapta bir hâdisedir.

O’nun her hâli uhrevîlik adına öyle büyüleyici idi ki Abdullah b. Selâm gibi bir Yahudi âlimi, sadece bir kere O’nu görmekle: “Bu simada yalan yok, bu simanın sahibi ancak Resûlullah olabilir.” diyerek iman etmişti.³⁷⁸

Demek ki, O’nu görmek, kabul etmek için yetiyordu. Hayatını başkalarına bir şeyler anlatmaya adanmış insanlar, bu türlü kabullenmenin ne kadar zor olduğunu herkesten daha iyi anlarlar. Zira bunlardan çoğu bir ömür boyu didinir durur da iki elin parmak sayısı kadar insana bir şey anlatamaz veya kendini onlara kabul ettirip, ruh dünyalarına giremez. Hâlbuki

³⁷⁶ Kadı İyaz, eş-Şifâ, 1/249.

³⁷⁷ Aliyyülkârî, el-Masnû’, s.149.

³⁷⁸ Tirmizî, kıyâmet 42; İbn Mâce, ikametü’s-salât 174.

bir de Allah Resûlü'ne bakıverin. Şu anda bir milyara yakın insanın gönüllerine taht kurmuş ikinci bir insan göstermek mümkün müdür? Günde beş defa, bütün cihanı çınlatacak bir coşkuyla ismi minarelerden söylenen bir başkası var mıdır?

Öyleyse insanlık O'nu seviyor ve günde birkaç defa O'na bağlılığını ilan ediyor. Hem de aleyhte çalışan bu kadar insan ve bu kadar sisteme rağmen. Evet, her şeye rağmen Hz. Muhammed Aleyhisselâm, gönüllere taht kurmaya devam ediyor. Zira O, başkalarına dediklerini ilk olarak kendi nefsinde yaşamış ve her zaman dediklerinin canlı bir misali olmuştur. Onun için de her sözü, kitlelere tesir etmiş, söyledikleri hep tatbik görmüş ve uğruna hırz-u can edilmiştir.

O, insanları Allah'a kulluğa davet ederken her zaman en ufuk noktada yine en güzel kulluğu kendisi temsil etmiştir.

Hz. Âişe Validemiz anlatıyor:

Bir gün geldi ve bana: “*Yâ Âişe, dedi, müsaade eder misin, bu gece Rabbimle beraber olayım?*” ve arkasından da namaza durdu.

O gün sabaha kadar ... *إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ*...³⁷⁹ okuyarak namaz kıldı.. gözyaşı döktü.. öyle ağladı ki, seccadesi sıkılıysa, damla damla gözyaşı damlardı.³⁸⁰

O, ayakları şişinceye kadar namaz kıldı. Bir gün kendisine, gelmiş ve geçmiş bütün günahlarının affolduğu hatırlatılıp “*Kendini niçin bu kadar zahmete sokuyorsun?*” dendiğinde “*Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı?*” cevabını vermişti.³⁸¹ O'na şükür kapısı açılmıştı ve bunca didinmesi ondandı.

³⁷⁹ Âl-i İmrân sûresi, 3/190.

³⁸⁰ İbn Hibbân, *es-Sahih* 2/386.

³⁸¹ Buhârî, *teheccüd* 6; Müslim, *sıfâtü'l-münafikin* 79-81.

Yine Âişe Validemiz anlatıyor: “Gece yarısı kalktım. Allah Resûlü’nü yanımda görmeyince kışkandım. ‘Acaba başka hanımına mı gitti!’ diye düşünmüştüm. Tam yataktan doğrulup kalkacağı sırada elim ayağına dokundu. Dikkat edince O’nun secdede olduğunu anladım ve dediklerine kulak verdim. Şu şekilde dua ediyordu: *يَا رَبِّ سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ* ‘Yâ Rabbi, Sen her türlü noksanlıktan münezzehsin, Sana hamdedirim. Senden başka ilâh yoktur.’”³⁸²

O, isteseydi krallar gibi yer, içer ve yaşardı. Zaten böyle bir hayat O’na –davasından vazgeçmek kaydıyla– daha Mekke’de iken teklif de edilmişti.³⁸³ Ancak O, davası uğruna, çileli bir hayatı, rahat bir hayata tercih etmişti. Bir gün aç kalıp tazarru eden, diğer gün tok olup şükreden³⁸⁴ ve kul peygamberliği melik peygamberliğe tercih eden bir Hak kapısı vefalıydı zaten.³⁸⁵ O’nun, bu sade yaşayışıydı ki, kitleleri kendisine bende ediyordu.

Hz. Ömer de esasen çok sade bir hayat yaşıyordu; ancak Allah Resûlü’nün yaşantısı, O’nun dahi gözlerini yaşartıyordu. Bir gün sordu Allah Resûlü: “Ömer, niçin ağlıyorsun?” Cevap verdi: “Yâ Resûlallah, şu anda krallar, kuş tüyü yataklarda yatarken, sen hasır üzerinde yatıyorsun ve üzerinde yatığın hasır teninde izler bırakıyor; hâlbuki sen, Resûlullah’sın. Rahat bir hayata herkesten daha çok lâıyaksın!” Allah Resûlü, Ömer’e şunları söylüyor: “Razı değil misin yâ Ömer, dünya onların olsun, ahiret bizim?”³⁸⁶

³⁸² Müslim, *salât* 222; Tirmizî, *daavât* 75; Ebû Dâvûd, *salât* 147.

³⁸³ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 3/62-63.

³⁸⁴ Tirmizî, *zühd* 35; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/254.

³⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/231; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, 10/491.

³⁸⁶ Buhârî, *tefsir* (66) 2; Müslim, *talak* 31.

Evet, dünyanın zimamı Müslümanların elinde olmalıydı. Bunu Allah Resûlü herkesten daha çok isterdi. Fakat O, kendi şahsî yaşantısında, sadelerden sade bir hayat yaşıyordu. Daha doğrusu O, yaşamıyor, yaşatıyordu. Zaten O'nun, bütün ruhlara girip, gönüllerde taht kurmasının sırrı da bu şekilde bir temsil keyfiyetinden değil miydi?

Tebliğ vazifesini iş edinenlerin, Allah Resûlü'nün bu tavır ve hareketlerinden alacakları çok dersler vardır. Evet, gönüllere girmenin, başkalarına müessir olmanın ve kalblere taht kurmanın tek şartı, Allah Resûlü'nün yaptığı gibi, söylenen her şeyi, evvelâ söyleyenin kendisinin yaşamış olmasıdır.

Birisine Allah korkusundan gözyaşı dökmenin lüzumunu mu anlatmak istiyorsunuz; evvelâ, gece kalkıp kendi seccadenizi islatıncaya kadar ağlamalısınız. İşte o zaman, o gecenin gündüzünde ettiğiniz sözler sizi de hayrete sevk edecek şekilde müessir olacaktır. Yoksa لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ “Niçin yapmayacağınız şeyi söylüyorsunuz?”³⁸⁷ âyetinin tokadını yer ve hiçbir zaman tesirli olamazsınız...

gc. Karşılık Beklememek

Üçüncüsü: Allah Resûlü'nün, yaptığı tebliğ vazifesi karşılığında dünyevî veya uhrevî herhangi bir talepte bulunmayışydı ki, bu da O'nun peygamberliğine ayrı bir delildir. Zira böyle davranmak, bir peygamber ahlâkıdır. Kendisinden sonra bu ahlâk üzere hareket edenlere gelince, işte asıl tebliğci ve dava adamı onlardır. Kur'ân, kimseden bir ücret beklemeyen bu insanlara tâbi olmayı emretmekte ve “Onlara uyun!” demektedir.³⁸⁸

³⁸⁷ Saf sûresi, 61/2.

³⁸⁸ اَتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ “Sizden hiçbir ücret istemeyenlere uyun, Onlar doğru yoldadırlar.” (Yâsîn sûresi, 36/21)

Hız. Hatice'ye ait servet, hakkı yayma uğrunda eriyip gitmişti ve her şeye rağmen Allah Resûlü, kendi adına kimse-den bir şey talep etmemiştir.

O'nun en yakın arkadaşı, Hız. Ebû Bekir'di ve hicrette de O'na yol arkadaşlığı edecekti. İşte bu Hız. Ebû Bekir'in, Allah Resûlü için hazırladığı bineği, hem de böyle zor şartlar altında, bizlerin düşmanın bizi takip edeceğinden gayri hiçbir şey düşünemeyeceğimiz o hengâmda Allah Resûlü, hazırlanan bineği, ancak ücretini ödemek şartıyla kabul edebileceğini söylemişti.³⁸⁹

İşte bu, O'nun, yaptığı işte ne kadar hasbî davrandığını isbat etmez mi? Bu kadar zor bir anda, böyle ince bir noktayı düşünen insan, daha müsait zamanlarında düşünmez mi? Ve tebliğ insanına, ders olarak sadece bu hâdise yeter zannediyorum.

Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: Bir gün Allah Resûlü'nü gördüm; namazını oturarak kılıyordu. Sordum: "Yâ Resûlallah, hasta mısınız?" "Hayır yâ Ebû Hüreyre, açım... Açlıktan ayağa kalkacak dermanım kalmadı." Ben ağlamaya başladım. Allah Resûlü, beni teselli etti: "Ağlama dedi, hesabın şiddeti aç olanlara dokunmayacaktır."³⁹⁰

Zaten açlık O'nun asla değişmeyen çilesiydi...

Yine bir gün Hız. Ebû Bekir ve Ömer'le gecenin yarısı Medine'nin bir köşesinde birbirlerinden habersiz buluşmuşlardı.. ve birbirlerinden soruverdiler: "Gecenin bu vaktinde sizi dışarıya çıkaran nedir?" Üçünün cevabı da aynı olmuştu: Açlık... Evet, üçü de Allah için neleri varsa vermişler

³⁸⁹ Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 45; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/198.

³⁹⁰ Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 7/109.

ve karınlarını doyuracak bir lokma ekmek bulamadıkları için de uyuyamamış, dışarıya çıkmışlardı.³⁹¹

O gün tebliğ adına kaldırılması gereken bu ağır yükü işte bu güçlü eller kaldırmıştı. Bugün de aynı yükü kaldırmaya namzet olanların, herhâlde aynı güce sahip olmaları gerekir.

Kendi öz kızı Fatıma ki Allah Resûlü onun için: “*Fatıma benden bir parçadır. Onu sevindiren beni sevindirmiş, üzen de beni üzmüş olur.*”³⁹² demişlerdir. Evinde ev işlerine yardım edecek kimsesi yoktu. Su taşımaktan, değirmen taşı çevirmekten elleri nasır bağlamış ve omuzları da yara bere içindeydi. Hz. Ali bu duruma çok üzülüyor; fakat elinden de bir şey gelmiyordu.. ve upuzun bir çile dönemi hep böyle yaşandı.

Zaten o, babasının ahlâkını taşıyordu. Kendi işini kendisinin yapması, babasından irsiyetle ona da geçmişti. Evet, oturduğundan kalkışına kadar o, hep babasına benzerdi.³⁹³

Bir harpte, Müslümanların elde ettiği esir ve ganimetler Medine’ye getirilince, herkes gidip Efendimiz’e ihtiyacını arz ediyor ve durumuna göre de bir şeyler alıp dönüyordu. Hz. Ali’nin teşvikiyle Fatıma Validemiz de gitti. Ancak babası evde yoktu. Niçin geldiğini Allah Resûlü’nün zevcelerinden birine söyledi ve evine döndü.

Efendimiz durumdan haberdar olunca, hemen kızının evine geldi. Hz. Fatıma yatıyordu. Resûlullah içeri girince yatağından doğrulmak istedi. Ancak bu fitrat insanı, hemen yatağın kıyasına oturdu. Öyle ki dizlerinin soğukluğunu, Fatıma Validemiz bağrında duyuyordu: “*Kızım, dedi, Suffe ashabinın*

³⁹¹ Müslim, *eşribe* 140; Muvatta, *sıfatü’n-Nebî* 10.

³⁹² Buhârî, *fedâilü’l-ashab* 12; Müslim, *fedâilü’s-sahabe* 93-94; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/172. (Hadisin buraya alınan şekliyle tamamı, Müstedrek’te geçmektedir)

³⁹³ Tirmizî, *menâkıb* 60; Ebû Dâvûd, *edeb* 143.

bütün ihtiyaçlarını görmeden evvel sana bir şey veremem. Ama sana bundan daha hayırlısını öğreteyim. Yatmak için yatağına geldiğinde 33 defa Sübhanallah, 33 defa Elhamdülillah ve 33 defa (bir rivayette 34) Allahü Ekber de. Bu, senin istediklerinden, senin ahiretin hesabına daha iyidir.”³⁹⁴

Ve yine bir gün Hz. Fatıma'nın elinde altın bir zincir gördü: “Kızım, insanların, ‘Allah Resûlü’nün kızı, elinde Cehennem’den bir zincir taşıyor.’ demelerini mi arzu ediyorsun? Derhal onu çıkar!” dedi ve gitti.

Hz. Fatıma ise, bu bilezikle bir köle aldı ve köleyi Allah için hürriyete kavuşturdu. Az sonra durumu babasına anlattınca, Allah Resûlü bilseniz ne kadar memnun olmuştu!³⁹⁵

Bu üçüncü bölümün bir yönü de şudur. Allah Resûlü, muhataplarından herhangi bir talepte bulunmadığı gibi, bir de onlardan gelen çile ve ızdıraba katlanmak zorunda kalıyordu. Kaç defa baştan aşağıya toz-toprak içinde bırakılmıştı da kızları Zeynep’ten, Fatıma’dan başka yardımına gelen olmamıştı.³⁹⁶ Ve yine kaç defa geçeceği yollara dikenler serpilmiş, mübarek ayakları kan-revan içinde kalmıştı...

Bir defasında Kâbe’de durmuş namaz kılıyordu. Müşrikler başına üşüştü ve O’nu tartaklamaya başladılar. O anda orada Hz. Ebû Bekir vardı ve yetiştii: “‘Rabbim Allah’ dediği için bir insanı öldürecek misiniz?” diyerek Allah Resûlü’nü müdafaa etti.³⁹⁷ Bütün bunlar aralıksız oluyordu. Ama olup-biten

³⁹⁴ Buhârî, *farzu’l-humus* 6; *daavât* 11; Müslim, *zıkr* 80; Tirmizî, *daavât* 24; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/106-107.

³⁹⁵ Nesâî, *zînet* 39; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/278-279.

³⁹⁶ Buhârî, *salât* 109; Müslim, *cihad* 107; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 3/268; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, 3/1381; İbn Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye*, 2/264; Taberî, *Tarihu’l-ümem ve’l-mülûk*, 1/554.

³⁹⁷ Buhârî, *fedâilü’l-ashab* 5; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/204, 218.

bu hâdiseler asla O'nu yolundan döndüremiyordu. Kızına hitaben O: “Ağlama kızım, Allah babanı zayi etmeyecektir.” demişti³⁹⁸ ve Allah (celle celâluhu) da O'nu asla zayi etmemişti. Milyonların gönlünü, O'na ebedî mâkes eylemişti...

Tebliğ mevzuuna bir kere daha göz atıp, sonra başka bir bölüme intikal edelim.

Buraya kadar izah etmeye çalıştığımız gibi tebliğ, Peygamberlerin ve Peygamberimiz'in varlık gayesidir. Onlar tebliğ için yaratılmışlardır. Biz, bu vazifeyi yaparken sadece bir sorumluluğu yerine getirmiş oluruz. Hâlbuki Peygamberler, onu, yaratılış gayeleri olarak yaparlar.

Ayrıca biz, bu mevzuu tahlil ederken nasıl Allah Resûlü'nün getirdiği mesajın şeffaf yüzünde, مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ yazılı olduğunu göstermeye çalıştık. Aynı zamanda O'nun getirdiği mesajı tebliğ ederken kullandığı usûl ve metotların; hem O'nun Allah'ın Resûlü olduğunu ispat eden önemli bir delil hem de kendisinden sonra tebliğ vazifesini yapmak isteyenlere, yanılmaz, şaşırtmaz bir yol olduğu hakkında ipuçları vermeye gayret ettik.

Biz kat'iyen inanıyoruz ki, Allah Resûlü'nün tebliğ metodu kullanılmadan, devamlı ve sürekli muvaffakiyetten söz etmek mümkün değildir. Bunun mümkün olmadığını pratikte ispat eden binlerce hâdise vardır. Onun için kat'î bir kanaat ve yakînî bir imanla bir kere daha hatırlatıyoruz ki; insanlara rehber ve imam olmak isteyenler veya bu durumda bulunanlar, bu mihrabın ebedî imamı Hz. Muhammed Mustafa'ya (sallâllâhu aleyhi ve sellem) uymalıdır. Hakikî rehber O'dur

³⁹⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 3/268; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, 3/1381; İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 2/264; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 1/554.

ve O'nun açtığı yol da, hakikî hidayet yoludur. Zira “O, kendi hevasından konuşmaz, ne dediyse muhakkak vahiydir...”³⁹⁹

4. FETANET

Fetanet, akılla akılı aşma demektir. Ona, peygamber mantığı da diyebileceğimizi arz etmiştim. Bu mantık; ruh, kalb, his ve letâifi bir araya getirip, mütalâa edilecek şeyi öyle mütalâa etmenin adıdır.

Fetanet, asla kuru bir akıl ve mantık değildir. Onun içindir ki, İslâm'ı böyle bir akıl ve mantığa izafe edip, “İslâm akıl dinidir.”, “İslâm mantık dinidir.” gibi laflar etmek, İslâm'ı bilmemenin de ötesinde büyük bir tahrife ilk adım sayılır. Hayır, İslâm, ne akıl ne de mantık dini değildir; o, doğrudan doğruya bir vahiy dinidir.

İslâmî meselelerin akıl ile, mantık ile mütenakız düşmesi, bir yönüyle onun “İlm-i Muhit”ten gelip her meselesini akla da tasdik ettirmesinin, diğer yönden de, onu semavîliğe uygun yorumlayan peygamber mantığının şümul ve ihata-sındandır. Yani peygamber ilhamı ve peygamber mantığıdır, başka değil... O mantık ki, vahyi telakkî edebilecek bir çapta yaratılmıştır. Ve yine o mantık ki, hisse, muhakemeye, kalbe, letâife ve hikemiyât mânâsına felsefeye de açıktır. O, mantık üstü bir mantıktır veya tek kelime ile “Fetanet-i A'zam”dır.

Cenâb-ı Hak'tan gelen her vahyin evvelâ bu mantıkta aksetmesi bir zaruret ve ihtiyaçtır. Ancak bu ihtiyaç, insanlara yönelik bir ihtiyaçtır. Çünkü, vahiy evvel emirde böyle bir mantığa uğrayıp orada regüle edilmese veya alternatif

³⁹⁹ Bkz.: Necm sûresi, 53/3-4.

akımın doğru akıma çevrilmesi gibi bir çeviriye tâbi tutulmadan gelip insanlara ulaşıyorsa, beşeriyet, o akdes ve mukadde feyizden meşîet-i âmme ile gelen vahiy ve ilhamlar karşısında cayır cayır yanardı. Nasıl ki, Cenâb-ı Hak, sübuhât-ı vechinden perdeleri kaldırırsa, bütün mevcudat yanıp kül olur; vahyin gönderilmesinde de aynı şey söz konusudur.⁴⁰⁰

Evet, vahyin yakıcı şahaplarına atmosferlik yapan, peygamberlerin fetanetidir. Zaten din dediğimiz de budur. İlâhî tenezzülât, beşerin idraki seviyesine indirilmiştir. Bunu da yapan, peygamberlere ait mantık, yani fetanettir. Onun içindir ki, fetanet, her peygamberde bulunması gereken bir sıfattır ve sadece peygamber olanda bulunan bir mantıktır ki, bu mantığı “*deha*” kelimesiyle ifade etmek de doğru değildir. Yani peygamberin mantığı, bütün mantıkların üstündedir ve ona da fetanet denir.

Eğer peygamberlerde fetanet olmasaydı, düşmanların itirazlarına, dostların da sorularına maruz kalan bu insanların karşılıklarına çıkan bunca meseleyi izah ve tefsir etmeleri nasıl mümkün olacaktı ki? Böyle bir imkânsızlık da hiç şüphesiz, dinin anlaşılması gibi bir neticeyi doğuracaktı. Bu takdirde ise, dinin tekliflerinin bir mânâsı kalmayacak, dinin teklifleri kalmayınca da, insanın yaratılması abes olacaktı. İşte bütün bu menfî neticelerin olmaması, peygamberlerin harikulâde bir mantıkla donatılmalarına bağlıdır. Evet, peygamberler, bütün müşkülleri gayet rahatlıkla çözen bir fetanetle serfiraz kılınmışlardır.

⁴⁰⁰ *Hicabi* “حجابه الثور (وفي رواية التاز) لَو كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا أَنْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ نوردur. (Başka bir rivayette ateştir) Eğer onu açmış olsa vechinin sübuhâtı, basarının ihata ettiği bütün mahlukatını yakardı.” (Müslim, iman 293-294; İbn Mâce, mukaddime 13; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/401.)

a. PEYGAMBERİMİZ'İN FETANETİ

Efendimiz'in yaşadığı devri şöyle bir düşünüverelim:

Bir taraftan sahabe, halledemediği şer'î meseleleri Allah Resûlü'ne getirip O'nun halletmesini isterken, diğer taraftan İslâm'a girmek isteyen bazı insanların kafalarındaki tereddüt ve şüpheler de cevap beklemektedir. Bir de buna ilave olarak Allah Resûlü'nü çekemeyen ve kıskanan Kitap Ehli'nin üretip piyasaya sürdüğü şüphe ve tereddütler vardır ki, bütün bunların altından kalkmak ve sorulan sorulara doğru ve isabetli cevaplar vermek, ancak ve ancak peygamber mantığı, yani fetanetle mümkün olabilir.

Ayrıca, Efendimiz'in emir ve tavsiyelerine muhatap olan insanlar da derece derecedir. Bunlardan bir kısmı, din ricalidir. Ruhun derinliklerine dalmış bu insanlar, kilise ve manastırlarda hiç olmazsa belli sahalarda alabildiğine mümârese kazanmış ve derinleşmiş kimselerdir. Muhataplarından bir kısmı, tamamen felsefî meselelere dalmış, âdetâ bütünüyü bir mantık ve muhakeme insanıdır.. keza bunların içinde, ticarî ve iktisadî sahada yed-i tûlâ sahibi olanlar; harp meydanlarında yetişmiş nadide kumandanlar; büyük siyasî dehalar ve hatta hatta kültür seviyesi sıfırda seyreden bedevî insanlar vardır.. ve bunların hepsinin de kendilerine göre çözüm bekleyen soruları vardır. Bu durumda Allah Resûlü, öyle söz söylemeli ve öyle izahlar yapmalıdır ki, bedevîsinden en zirvedeki insana kadar herkes bu sözlerden kendine ait hisseyi alabilsin ve âlemşümul bir dinin hususiyeti olarak da bu iş, kıyamete kadar hep böyle devam etsin...

İnsan, konuşan, düşünen bir varlıktır. Bu yönüyle de o, Cenâb-ı Hakk'a ait bir sıfatı temsil etmektedir. Düşünceler,

konuşmalara emanet, konuşmalar da yazıya emanet edilebilirse devamlılık kazanır. Konuşulmayan ve yazılmayan düşünceler yaşamaz, sahibiyile birlikte fena toprağına gömülür gider. Düşünebilme kabiliyeti, Cenâb-ı Hakk'ın insanlara büyük bir lütfu olduğu gibi, konuşma ve düşündüğünü beyan etme de aynı şekilde büyük bir lütuftur. Onun içindir ki Kur'ân-ı Kerim, Cenâb-ı Hakk'ın rahmâniyetini anlatma sadedinde, insanın yaratılmasını ifade ettikten hemen sonra, insana “beyan”ın talim edilmesini zikretmekte ve: *عَلَّمَهُ الْبَيَانَ* “Allah insana beyanı öğretti.”⁴⁰¹ demektedir. Hz. Âdem'den beri insanlar düşünüyor, söylüyor.. ve kıyamete kadar da düşünüp söyleyeceklerdir. Ancak, ne düşünme ne de anlatma ve konuşma tükenip bitmeyecektir. Bu da, Rabb'in sonsuz rahmetinin bir eseridir.

İşte bu rahmete en şümullü mânâda mazhar olanlar, peygamberler ve onların içinde de en üst seviyede bu işe mazhar olan Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dır. Peygamberlerin ve Peygamberimiz'in bu mazhariyeti, ancak onlardaki fetanetle izah edilebilir. Fetanet olmadan bu durumu elde etmek imkânsızdır. Öyleyse fetanet, peygamberlerin çok önemli bir özelliğidir.

Her peygamber, üstün bir idrak gücüne ve bunları beyan melekesine sahiptir. En muğlak ve mu'dil meseleleri dahi, kahvaltı yapma rahatlığı içinde halleder. Anlatırken de ifadelerinde aynı kolaylık vardır.. ve âdeta her beyanları “*sehl-i mümteni*”dir. Yani bu sözü dinleyenler, kendilerinin de aynı şekilde böyle bir söz söyleyebileceklerini zannederler; fakat teşebbüs ettiklerinde görecekler ki, onlar gibi söz söylemek, onlar gibi beyanda bulunmak mümkün değildir. Çünkü,

⁴⁰¹ Rahmân sûresi, 55/4.

aslında çok zor olan o meseleleri anlatmak, onlara Allah tarafından kolaylaştırılmıştır. Evet, nebilerde açan hitap çiçeğindeki revnak ve güzellik, başkalarında asla bulunmaz!..

Nebinin huzuruna gelen her problem, muhakkak çözüm bulur. O mesele ne kadar bâkir ve ne derece zor olursa olsun, nebi o mevzuda sanki kırk yıllık ihtisası varmış gibi konuşur. Bundan dolayıdır ki, Bernard Shaw, Allah Resûlü hakkında şöyle demek mecburiyetinde kalmıştır: “*Üst üste problemlerin çözüm beklediği şu dönemde, bütün problemleri kahve içme rahatlığıyla çözen Hz. Muhammed’e her devirden daha çok muhtaç bulunuyoruz...*” Evet, asrımızda iktisadî, içtimaî ve siyasî nice problemler var ki, hep çözüm beklemektedir. Ve günümüzde, artık dost düşman herkes anladı ki, Allah Resûlü’nün, pırıl pırıl beyan pınarına müracaat edilmeden bu problemlerin çözülmesi asla mümkün olmayacaktır.

O’nun fetaneti hakkında söylenen birçok söz vardır. Bütün bu sözler bir araya toplansa, hacimli bir kitap olur. Biz, bunlardan bir ikisini naklederek, bu engin mevzuu da noktalamaya çalışalım:

“Ümmetin Fakihi” ve en âlimi unvanlarına mazhar Abdullah b. Abbas hazretleri buyuruyor ki: “*İnsanların en faziletlisi ve yine insanların en akıllısı, sizin nebiniz, Hz. Muhammed Aleyhisselâm’dır.*”⁴⁰²

Tevrat ve İncil’i didik didik etmiş, tâbiînin âlimlerinden Vehb b. Münebbih de, Allah Resûlü’nün fetanetini şu cümlelerle dile getirir: “*Bütün insanların idraki, Allah Resûlü’nün idrak ve fetanetine nispeten, bir kum tanesinin, bütün dünyadaki kumlara nispeti gibidir...*”⁴⁰³

⁴⁰² İbn Hacer, *el-Metâlibü’l-âliye*, 3/214.

⁴⁰³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ*, 1/67.

b. BAZI ÖRNEKLER

Kâbe'nin Tamiri

Cahiliye insanı, âdeta fitnenin çocuğuydu. Sanki onların bütün vazifeleri ve yaratılış gayeleri fitne çıkarmaktı. Üçü bir araya gelse, muhakkak orada bir fitne tutuştururlardı. İşte bu insanları bir araya getirip, onlardan bütün medeniyetlere üstadlık yapacak çapta insanlar yetiştirmek, sadece Allah Resûlü'ne has bir mucizeydi ve bütün bunları o sema buudlu fetanetiyle yapıyordu.

Kâbe'nin tamiri, Efendimiz'in nübüvvetine tekaddüm eden yıllardan birine rastlar. Kâbe tamir edilmiş ve Hacerü'l-Esved'in yerleştirilmesi, kabileler arasında inşikak ve ayrılığa sebep olmuştu. Herkes bu şerefın kendisine ait olmasını istiyordu. O sırada Allah Resûlü henüz risalet vazifesiyle serfiraz kılınmış değildi. Bununla beraber bu vazife henüz çimlenip meyve vermese de O'nun ruhunda bir nüve hâlinde vardı. Ancak bir bahar bekleniyordu ki, bu tohum neşv ü nema bulsun.

Tam o arada, kılıçlar kınından sıyrılmış, oklar sadaktan alınarak yaylarına yerleştirilmiş bir kavga arefesi yaşanıyor-du. Eğer çare bulunmazsa, kim bilir kaç sene sürecek, nice can ve mal kaybına sebep olacak bir iç savaşla burun buruna gelmişti. İçlerinden biri, her nasılsa bir teklifte bulundu: “Kâbe'nin şu kapısından ilk giren insanı hakem tayin edelim ve o ne derse rıza gösterelim.” dedi. Bu teklif, orada bulunanlarca kabul edildi. Herkes merakla bakıyordu ki ilk görünen insan, Hz. Muhammed Mustafa oldu. “el-Emîn geliyor.” dediler ve durumu O'na naklettiler. Allah Resûlü, hiç düşünmedi bile. Hemen “Büyükçe bir bez getirin.” dedi, getirildi.

Hacerü'l-Esved, bu bezin ortasına kondu. Bütün kabilelerin ileri gelenleri, bezin bir ucundan tutup konulacak yere kadar götürdüler. Allah Resûlü de orada taşı bizzat kendisi alıp yerine yerleştirdi.⁴⁰⁴

Ve böylece, büyük bir iç harp önlenmiş oldu. Hiç düşünmeden, tereyağından kıl çeker gibi, bu kadar muğlak ve büyütülerek hâdise hâline getirilmiş bir meseleyi, kendisine daha teklif edilir edilmez, yapacağı icraatı düşünmeden ve en süratli bir intikalle halletmesi, acaba peygamber mantığından başka ne ile izah edilebilir? Daha peygamber değildir ki, vahiyle izah edilsin. Ancak peygamberlik gibi büyük bir hamûleyi yüklenebilecek, ısmarlama bir mantık ve peygamberlere has bir fetanettir ki, rahatlıkla bu işin altından kalkabilmiştir. Evet, O'nda mantık üstü bir mantık, muhakeme üstü bir muhakeme ve idrak üstü bir idrak vardı.. aslında Kur'ân'ı yüklenecik bir insan için de bu şarttı...

Muhatabını İyi Tanıması

Husayn, Allah Resûlü'nün huzuruna gelir. Niyeti O'na akıl vermektir. Allah Resûlü'nü ikna edecek ve O'nu davasından vazgeçirecektir. İki Cihan Serveri, muhatabını tanımada ve O'nun seviyesini tespitinde mucizevî bir yapıya sahiptir. Hiç düşünmediği hâlde, muhatabına öyle kelimelerle hitap eder ki, siz, o kelimelerden bazılarının yerini değiştirseniz veya o karakterde olmayan bir insana, aynı ifadelerle hitapta bulsanız, her şeyi karıştırır ve kat'iyen hedefe ulaşamazsınız. Hem kelimeleri seçmede, hem de muhatabın seviye ve durumunu tespitinde Allah Resûlü, yektâdır. O'na benzeyen ikinci bir şahıs

⁴⁰⁴ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 2/18-19; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 1/526.

bulmak da mümkün değildir. Kiminle, nerede ve nasıl konuşulacağını öyle bir süratle tayin eder ki, bir an dahi düşünmez ve ne konuştuysa, neticede, konuşulanların bütününe, konuşulması zarurî olan kelimeler olduğu anlaşılır. O'nun hiçbir konuşmasında isabetsizlik görülmediği gibi, lüzumsuzluk da yoktur. Her sözünü kelime kelime tetkik edin, cümleleri içinde bir tek fazlaya rastlayamazsınız. Bu fetanet değilse ya nedir? Husayn'ı işte bu fetanet, bakın nasıl eritmiştir:

Husayn, sözünü ve diyeceklerini bitirince, Allah Resûlü, edebinden ve nezahetinden hiçbir şey eksiltmeyen, edep ve nezahet yüklü bir ifadeyle sorar:

– *Yâ Husayn, sen kaç ilâha kulluk yapıyorsun?*

– Yedi tane yerde, bir de gökte olmak üzere sekiz ilâha kulluk yapıyorum.

Gökte dediği, sinelerden bir türlü silemedikleri Allah'tır. Allah düşüncesi vicdanlarda kök salmış öyle bir inanç ve düşüncedir ki, upuzun cahiliye dahi onu silip götürmemiştir. Vicdan yalan söylemez. Yeter ki dil, o vicdanın sesine tam ve doğru bir şekilde tercümanlık yapabilsin. Allah Resûlü'nün soruları, Husayn'ın bu sorulara verdiği cevaplarla devam ediyor:

– *Sana bir zarar isabet ettiğinde kime yalvarır-yakarırsın?*

– Göktekine.

– *Malın helâk olduğunda kime yalvarırsın?*

– Göktekine.

Allah Resûlü, sorularını böylece sıralıyor ve aldığı cevap hep aynı oluyor. O, ne sorsa Husayn hep “Göktekine” diyor. Husayn, bütün bunların arkasından gelecek cümleden habersizdir. Allah Resûlü ise, son olarak ona şunu söylüyor:

– O, senin dualarına tek başına icabet ediyor, sense O’na hiç gereği yokken ortak koşuyorsun! Ya benim dediğim nedir? İslâm ol kurtul! ⁴⁰⁵

Esasen şu konuşmada, bütün cümleler çok sadedir. Ancak muhatabın durumu ve düşünce seviyesi öyle tespit edilmiştir ki, Husayn’ın bu sözlerin sonunda diyecek bir şeyi kalmamıştır. Evet, Allah Resûlü’nün son ifadesinden sonra, muhatabına kalan tek bir cümle vardır, o da *لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ* “Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah” cümlesidir. Yani muhatap, ya bu cümleyi söyleyip ebedî kurtuluşa erecektir, ya da temerrüdünde devam edip tek kelime dahi söyleyemeden çekip gidecektir. Başka bir tercih mümkün değildir.

Muhataba Göre Konuşma

Bedevi, çölde yaşayan insandır. Çok defa devesini yitirir, eşyasını bir yerde unuttur veya bir kum fırtınasına tutulur, sonra da feryat ve figan etmeye başlar. Böyle bir insanın ruh hâlini düşünün. Bu insan sıkışıp darda kalınca ne diyecektir? Herhâlde, Hz. Hamza’nın bir gün gelip Allah Resûlü’ne dediklerinden başka bir şey demeyecektir..! Hz. Hamza, hidayete ereceği zaman Allah Resûlü’ne şöyle demişti: “Yâ Muhammed! Çölde, gecenin koyu karanlığını yaşadığımda anladım ki, Allah, dört duvar arasına sıkıştırılamayacak kadar büyüktür.”

Evet, Lât’ın, Uzzâ’nın, Hübel’in işe yaramadığını gören hemen herkes aynı şeyi söylüyordu. Çünkü onların derûnunda bu hakikati haykıran vicdandı ve vicdan doğru söylüyordu. İşte Allah Resûlü’nün huzuruna ruh hâletleri bu

⁴⁰⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/87.

merkezde niceleri gelmiş, bedevince sordukları sorulara, kendi ruh dünyalarına uygun en güzel cevapları bulup hidayete ermiş ve gökteki yıldızlardan biri oluvermiştir.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Temime'den (radiyallâhu anh), o da bir başka sahabiden rivayet ediyor: Bir gün Efendimiz'in huzurunda oturuyorduk. Huzura bir bedevi geldi. Doğrudan Allah Resûlü'ne hitapla: "Sen Muhammed misin?" dedi. Allah Resûlü, gayet mülayim bir ifadeyle: "*Evet, ben Muhammed'im.*"

– Hangi şeye davet ediyorsun?

– *Azîz ve Celîl olan Allah'a davet ediyorum. Ama sadece O'na. Yanında başka şeyleri şerik koşmadan bir ve tek olan Allah'a. O, öyle bir Allah'tır ki, senin başına bir zarar gelse, O'na yalvarırsın.. ve senden bu zararı O giderir. Kıtlık ve belâ zamanında O'na dua edersin sadece.. yağmuru O gönderir ve otları O bitirir. Sen, uçsuz bucaksız çölde, herhangi bir şeyini kaybettiğinde O'na el açar, yakarırısın ve kaybettiğin şeyi, sana O buldurur."*

Bedeviye söylenen bu sözler ne harikadır! Nasıl bütün cümleler, onun can damarı olan hususlarla alâkalıdır! Kıtılık, belâ, musibet ve çöl ortasında çekilen sefalet ne demektir.? Bunu çok iyi bilen bedeviye, bütün bu hâl ve durumlarda tek melce ve mence olacak bir Kudreti Sonsuz'dan bahsediliyor. Esasen, onun vicdanından yükselen de aynı mânâlardır. Fakat bedevi, henüz bu sesin mânâsını kavrayabilmiş değildir. Ama sanki Allah Resûlü bu ifadelerle, sadece onun içinde yükselen bu sesin mânâsını ona talim edip öğretiyordu. Söylenen sözler bedeviye o kadar tesir edip onu öyle kısıvrak yakalamıştır ki, bedevinin, Allah Resulü'ne teslim olup İslâm'a girmekten başka çaresi kalmamıştır. Kalmamış ve

biat edip sahabi olma şerefine ermiştir.⁴⁰⁶ Konuşulan şeyler, çok sadedir. Üslûpta öyle belâgat ve fesahat oyunları yapılmamıştır. Fakat şu bir gerçektir ki, hâlin iktiza ettiği duruma tam mutabık hareket edilmiş ve bedevi dize gelmiştir...

Zaten taş yürekli insanlardan, melekler gibi bir millet hâsil etmek, yeryüzünde Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dan başka kime nasip olmuştur ki? O, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine bahsettiği dinamikleri öyle yerinde ve ustaca kullanmıştır ki, meydana getirdiği inkılâp, hâlâ tarihçilerin ve sosyologların anlayamadıkları bir muammadır. Allah Resûlü'nün içtimaî hayat deryasına fırlatıp attığı cevherlerden meydana gelen dalgalar, gelip ta yirminci asrın sahiline kadar uzanmış ve asrımızın sahillerini dahi tesiri altına almıştır.. ve bu işin kıyamete kadar devam edeceğinde de şüphe yoktur.

Bugün dünyanın her yanında, akın akın İslâm'a dehaletler olmaktadır. Bu, içtimaî hayat deryasına Allah Resûlü'nün attığı cevherlerin meydana getirdiği o büyük dalgalanmaların, asrımızın sahiline vurmasından başka bir şey değildir. Zaten tesir gücü asırlar süren bu kudsî cazibe başka kime ait olabilir ki? Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dan başka böyle bir cazibeye sahip olan ikinci bir şahıs var mıdır ki onun olsun. Asla ve kat'a. O ki, ferîd-i kevn ü zamandır.. her şey O'nun yüzü suyu hürmetindedir.

Huneyn'de Muhacir ve Ensara Hitabı

Nebiler Sultanı, nasıl en zor problemleri gayet kolaylıkla çözüyor ve halledilmez gibi görünen meseleleri rahatlıkla ve fevkalâde süratli bir şekilde hallediyordu; aynen öyle de, nice

⁴⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/65. (Hadis, küçük farklarla Ebû Dâvûd, *libâs* 25'te de yer almaktadır.)

en dirayetli insanları tereddüde, hatta paniğe sevk edecek ani ve beklenmedik hâdiseler karşısında O, her zamanki vaziyet ve soğukkanlılığından hiçbir şey kaybetmeden süratle harekete geçer, bir hamlede o problemi, o kargaşayı halleder ve duruma hâkim olurdu. Yaptığı her hareket, attığı her adım, söylediği her cümle ve her kelime tetkik edildiğinde de görülecektir ki, O'nun her hareketi, her adımı ve sözlerinin her kelimesi, hassas bir mizan ve ölçü içinde planlanmış ve zamanlama, saniye ve âşirelerine kadar gayet hassas bir ustalıkla ayarlanmıştır. Eğer bir saniyelik bir gecikme söz konusu olsa veya söylenen sözlerden bir tek cümle ihmale uğrasaydı, bu derece muvaffakiyet gerçekleşmezdi. Hâlbuki Allah Resûlü, bu hareketini ölçüp tartmamış ve uzun boylu düşünmeye bile fırsat bulamamıştır. Öyleyse bu gibi vak'aları, O'nun fetanet-i a'zam sahibi olmasından başka ne ile izah edeceksiniz.?

Evet, O bir peygamberdi ve mantığı da peygamber mantığıydı. Peygamber olarak düşünüyor ve peygamber olarak hareket ediyordu ki, hiçbir teşebbüsünde falso görülmüyordu. Falso şöyle dursun muvaffakiyetleri hep zirvedeydi. Yani bir başkasının, O'nun ulaştığı yere ulaşması mümkün değildi. Bu hususla alâkalı yüzlerce hâdis ve vak'a vardır. Ama, biz, içlerinden en önemli gördüğümüz birini nakledeceğiz:

Hâdis, Huneyn Muharebesi'nden sonra cereyan etmektedir. İbn İshak naklediyor; aynı nakli Buhârî ve Müslim'de de görüyoruz:

Huneyn Harbi, Mekke fethinden sonra olmuştur. Burada elde edilen ganimetleri Allah Resûlü, daha ziyade gönüllerini İslâm'a ısıdırmak istediği insanlara vermiştir. Bunların çoğu, kavim ve kabileler arasında söz sahibi dedikleri dinlenen insanlardır. Mekke'nin fethinden sonra, böyle insanların

gönüllerinin tam oturaklaşmasında, fetihlerin devamlılığı açısından da zaruret vardır. Zira bunların birçoğu, istemeyerek Müslüman olmuştur. Zamanla içlerindeki buzlar eritilmezse bunlar, küfür cephesinde buldukları zamandan daha tehlikeli olabilirler. Evet işin burasında dahi Allah Resûlü'nün fetaneti açıkça görülmektedir.

O gün, dağıtılması gereken 6000 esir bulunuyordu. Alınan develerin sayısı 24.000; koyun ve keçilerin sayısı ise 40.000'di. Ayrıca 4.000 okka ağırlığında da altın ve gümüş vardı. Bunlar dağıtılırken Allah Resûlü, daha ziyade Mekkelileri gözetir gibi davranmış, ganimetlerin çoğunu onlar arasında dağıtmış, bazı şahıslara hususiyet arz edecek şekilde paylar vermişti. Bunlar, biraz evvel de söylediğimiz gibi kalblerinin İslâm'a ısındırılmasında büyük fayda ve zaruret olan insanlardı. Meselâ, Ebû Süfyan ve ailesine 300 deve, 120 okka da gümüş; Hakîm b. Hizâm'a 200 deve; Nadr b. Hâris'e 100 deve; Kays b. Adıyy'e 100 deve; Safvan b. Ümeyye'ye 100 deve; Huvaytib b. Abdiluzza'ya 100 deve; Akra' b. Hâbis'e 100 deve, Uyeyne b. Hisn'a 100 deve ve Mâlik b. Avf'a da yine 100 deve verilmişti. Bunların dışında bazı ileri gelenlere de, durumlarına göre ellişer, kırkar deve dağıtılmıştı.⁴⁰⁷

Verilen, deveydi, altındı, gümüştü; fakat korunmak istenen, dindi ve fertlerin gönüllerinin İslâm'a ısındırılmasıydı. Zira Mekke fethi, çok kısa bir zaman önce gerçekleşmiş ve Mekkelilerin bazılarında bir burukluk hâsıl olmuştu. En azından herkesin az da olsa onuru, gururu kırılmıştı. Mekkelî'nin onuru ise, onların nazarında her şey idi. Cenâb-ı Hakk'ın verdiği bu fırsat, Allah Resûlü'nce en güzel şekilde değerlendirilmiş

⁴⁰⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/152-153.

ve muhtemel yaralar böylece sarılmıştı. Ancak bu taksim, ensardan bilhassa gençleri biraz rahatsız etmişti. Hatta bazıları; *“Daha onların kanı kılıçlarımızdan damlıyor, hâlbuki en fazla payı da onlar alıyor.”* demişlerdi. Bu ise bir fitne başlangıcıydı. Söyleyen insanların az olması mühim değildi. Eğer bu fitne durdurulamazsa, önü alınamaz bir yangın hâline gelebilirdi. Kaldı ki, Allah Resûlü’ne karşı yapılacak en küçük bir itiraz, insanı dinden-imandan eder ve ebedî hasarete uğrattır. Bu ise, birinci fitneden daha büyük bir musibettir.

Sa’d b. Ubâde, bu durumu derhal Allah Resûlü’ne bildirdi. Gerçi söyleyenler hep gençlerdi; yaşlılardan hiçbirinin aklından böyle bir şey geçmemişti; ancak bu fitnenin önü alınmazsa iş büyüyebilirdi.

Allah Resûlü, hemen ensarın bir yerde toplanmasını ve aralarına başka kimsenin de alınmamasını emretti. Ensar toplandı ve Allah Resûlü, onlara şu hutbeyi irad buyurdu:

“Ey ensar topluluğu! Duydum ki, gönlünüzde bana karşı bir kırgınlık hâsıl olmuş...”

Böyle bir hitap, kitle psikolojisi açısından müthiş bir başlangıçtı. Çünkü hiç beklemedikleri, çoğunun da toplanma sebeplerinin ne olduğundan habersiz olduğu bir topluma, ilk defa böyle bir sözün söylenmesi, aniden vurulan tokat gibi, herkesi kendine getirici mahiyette idi ve getirdi de.

Sahabe, zaten Allah Resûlü’ne itiraz edemezdi. En fazla, kalblerinde bir burukluk hâsıl olabilirdi ki, bu da peygamberâne bir tedbirle her zaman giderilebilirdi. ve giderilebileceği hemen hemen bu ilk söz hevengiyle belirmeye başlamıştı bile. Evet, Allah Resûlü’nün bu ilk cümlesi, kalblerinde burkuntu

olanlara müthiş bir tesir icra etmişti. Derhal herkeste bir toparlanma oldu ve gözler Resûlullah'a yöneldi. Bundan sonra söylenecek sözler muhakkak çok mühimdi. Herkes dikkat kesilmiş, söylenecekleri merakla bekliyordu. Allah Resûlü'nün bu ilk taarruzu, istenen faydayı temin etmişti ama, üst üste birkaç hamle daha yapması gerekmektedir. Eğer yaptığı hamlelerde isabet kaydetmezse, bu hamleler faydadan çok zarar getirebilir ve istenenin aksi bir durum ortaya çıkabilirdi. Bu itibarla buradaki ölçü çok mühimdi. İşte Allah Resûlü'nün söz adına hamleleri:

“Ben geldiğimde, siz dalâlet içinde değil miydiniz? Allah, benimle sizi hidayete erdirmemi mi?”

“Ben geldiğimde, siz fakr u zaruret içinde kıranmıyor muydunuz? Allah, benim vesilemle sizi zenginleştirmedim mi?”

“Ben geldiğimde siz, birbirinizle düşman değil miydiniz? Allah, benimle sizin kalblerinizi telif etmedi mi?”

Efendimiz, her cümle ve soruyu bitirdikçe ensardan top luca şu ses yükseliyordu: *“Evet, evet, minnet Allah'a ve Resûlü'nedir!”*

Efendimiz, tam zamanında ve yerinde sözün mecrasını çevirdi. Hislerin galeyana geldiği şu hengâmda, derhal ensar namına da yine kendisi konuştu. Onların diyebileceği, en kötü ihtimalle şu sözler olabilirdi ve işte o sözleri Allah Resûlü söylüyordu. Zaten bir Müslüman, kendi peygamberine karşı bu şekilde hitap etmiş olsaydı mahvolur giderdi. İki Cihan Serveri devam etti:

“Ey ensar topluluğu! Dileseydiniz, bana başka türlü de cevap verebilirdiniz. Meselâ şöyle diyebilirdiniz: Mekke'den

bize tekzip edilmiş olarak geldin ve biz sana inandık; terk edilmiş olarak geldin, biz sana sahip çıktık; yurdundan kovulmuş olarak geldin, biz sana yuvalarımızı açtık; muhtaç olarak geldin, biz senin bütün ihtiyaçlarını karşıladık! Bana bu şekilde cevap vermiş olsaydınız, doğru söylemiş olacaktınız. Sizi yalanlayan da olmayacaktı.

Ey ensar topluluğu! Müslüman olmalarını istediğim bazı kişilere bir miktar dünyalık verdiğim için kalben gücendi iseniz; herkes evine deveyle, koyunla dönerken, siz evlerinize Resûlullah'la dönmek istemez misiniz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, insanların hepsi bir vadiye, ensar da başka bir vadiye gitse, ben hiç tereddüt etmeden ensarın gittiği tarafa giderim. Eğer hicret meselesi olmasaydı, ben ensardan biri olmayı ne kadar arzu ederdim. Ey Allahım! Ensarı, çocuklarını ve torunlarını Sen koru!"

Bu sözler karşısında ağlamayan tek fert kalmamıştı. Herkes, hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve güçleri yettiği kadar da "Allah ve Resûlü bize yeter. Biz başka şey istemiyoruz." diye mırıldanıyorlardı.⁴⁰⁸

Allah Resûlü'nün şu kısa ve özlü konuşması, muhtemel bir fitneyi anında bastırması ve dinleyenlerin kalbini bir kat daha kazanması, öyle müthiş bir hâdisedir ki, bunu izah etmek için zannediyorum "fetanet" kelimesine sığınmaktan başka çare yoktur...

Cümleleri teker teker tahlil edin... İşin zamanlamasını hesaba katın... İlk başlangıç cümlesiyle, beş on satır sonraki

⁴⁰⁸ Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 1-2; *megâzî* 56; Müslim, *zekât* 132-140; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/76-77; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 5/169-177; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/355-360.

bitiş cümlesi arasında sahabenin ruhunda katedilen mesafe-yi ölçün.. sonra, bunların hiç düşünülmeden, hiç hesap edilmeden, anında ve irticalî söylenmesini de, yukarıdaki hususlara ekleyin ve vicdanınıza, böyle bir söz sultanının kim olacağını soruverin. Herhâlde alacağınız cevap مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ “Muhammedün Resûlullah” olacaktır. Esasen, vicdanı tefesüh etmemiş her insan aynı cevabı kendi vicdanında duyabilir. Yeter ki temerrüt ve inhisar-ı fikri terk edip, hâdiseleri daha objektif olarak tahlil edebilsin...

Biz şimdi bu kısa konuşmanın bir tahlilini yapıp mesele-nin tafsilatını, ileride gelecek tali’li psikolog ve sosyologlara bırakalım.. evet bırakalım, hâdiseyi kendi açılarından izah ve tahlil etsinler ve Efendimiz’in fetanetini anlamada, insanımı-za bir idrak buudu daha kazandırsınlar...

Evvelâ: Bu konuşma, tamamen ensar topluluğuna yapılmıştır. Zira, Mekkelilerin ve muhacirlerin, böyle bir konuşmaya sebebiyet verecek düşünce ve davranışları olmamıştı. Dolayısıyla böyle bir konuşma, ilk anda onlar tarafından dikkatle benimsenecek bir konuşma değildi. Bu itibarla, dinleyenler arasında onların bulunması, ensar topluluğunda olması gereken konsantreyi menfî yönden etkileyecekti. Bu da o esnadaki hitabet açısından çok mühim bir husustu.

İkincisi: Sadece ensarın bir araya toplanması, onları onore etmiş, Efendimiz’le bir arada olma ve başkalarının bu toplantıya alınmaması, onlarda psikolojik yönden müsbet mânâda ciddî bir tesir meydana getirmişti.

Üçüncüsü: Konuşulan hususlar arasında Mekkelileri ve muhacirleri rencide edebilecek bölümler olabilirdi. Meselâ:

“İnsanlar davarlarıyla, develeriyle evlerine dönerken” ifadesi bunlardan biri sayılabilir.

Dördüncüsü: Sözün sonunda ensar methedilmekte ve onlar için dua yapılmaktadır. Yurt ve yuvasını terk ederek hicret eden muhacirîne, böyle bir ayırım yapılması ağır gelebilirdi.

Beşincisi: Bu konuşmanın Arapça orijinali, belâgat ve fehâret açısından da harikulâdedir.

Altıncısı: İfadelerin başında, dinleyenleri sarsıp daha sonra onları iyice yumuşatması; onlar hesabına konuşmakla da onları sadece dinleyici durumunda bırakması, baş döndürücü bir tespittir.

Yedincisi: İdare-i kelâm edilmeyip, bütün söylenenlerin azamî ihlâs ve samimiyet içinde söylenmesi, dinleyenlerde başka bir şey demeye mecal bırakmamıştı ki, bu da neticenin istihsalî bakımından çok önemliydi.

Sekizincisi: Söylenen sözlerin, hiç düşünülmeden ve irticalî olarak ifade edilmesi de sözün tesirine apayrı bir buud kazandırıyordu.

Bunlar ve daha akla gelebilecek birçok husus gösteriyor ki, Allah Resûlü kendi hevasıyla değil, aksine O, kendisine bahşedilen fetanetin vahiy ve ilham yüklü mânâlarıyla söz söylüyor ve problem çözüyordu.

c. FETANET AÇISINDAN EFENDİMİZ VE SÖZ

Allah Resûlü'nün fetanetinin ayrı bir buudu da O'nun cevâmîü'l-kelim sahibi oluşuyla ortaya çıkar.

Evet, O bir söz sultanıydı. Nasıl olmaz ki, Cenâb-ı Hak O'nu Kendi kelâmına tercüman olsun diye göndermişti.

Bugüne kadar herkesin derecesine göre ve belli ölçüde söylemeye muktedir olduğu bir hayli güzel söz olmuştur; ama, Güzeller Güzeli'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) sözlerinde bir başka derinlik, bir başka lezzet, bir başka halâvet vardır.

O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanı o kadar tatlı, ifadeleri o kadar büyüleyiciydi ki, O konuşurken başlar döner, bakışlar başkalaşır, kalbler duracak hâle gelir, akıl ve muhakemeler teslîm-i silah eder, insanî duygular dirilir ve ruhlar da âdetâ kanatlanırdı. Allah O'nun diline öyle bir güç ihsan etmişti ki, O'nu dinleme bahtiyarlığına erenler, ifadeleri en özlü, beyanları en çarpıcı bir Söz Sultanı'nın huzurunda bulunma mehâbetiyle âdetâ dilleri tutulur ve büyülenirlerdi.. ne zaman O'nun dudaklarından hikmet pırlantaları dökülmeğe başlasa, akıl ve muhakeme erbabının nutku tutulur; ne zaman O iyiyi, güzeli, doğruyu anlatmaya koyulsa, ağzının şeker-şerbeti dinleyenlerin ruhlarını sarar; ne zaman o âteşin sözleriyle fenalıkları hedeflese, küfür ve münkerâtı kendi çirkinliklerinde boğar.. ve hele davası adına serdettiği hüccet, burhan ve delillerle kükrediği zaman, bütün karanlık ruhların dillerine zincir vurur ve karanlıkları bozguna uğrattırdı...

O (sallallâhu aleyhi ve sellem), bütün bu mazhariyetlerin şuurundaydı ve tahdis-i nimet (şükür niyetiyle Hakk'ın nimetlerini ilân) sadedinde bunları izharda da beis görmezdi: *"Ben nebi-yi ümmî olan Muhammed'im. Benden sonra nebi yok! Ben sözün ilkiyle, sonuyla ve 'cevâmiü'l-kelim'le serfiraz kıldım."*⁴⁰⁹ diyerek Hakk'ın ihsanlarını sayar-döker.. ve *"Ey insanlar, ben 'cevâmiü'l-kelim' ve her şeyi hall ü fasl edecek son sözü söylemekle şereflendirildim."*⁴¹⁰ nurefşân

⁴⁰⁹ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/172, 212.

⁴¹⁰ İbn Ebî Şeybe, *el-Musanef* 1/261, 6/318; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/209.

beyanlarıyla da geçmiş ve geleceğin Hatib-i Zîşân'ı olduğunu ilân ederdi.

Gerçekten O Efendiler Efendisi (sallallâhu aleyhi ve sellem), diriltici soluklarıyla Hak bahçesinin güllerine ilâhîler besteleyen öyle bir bülbül idi ki, O ne zaman şakısa, gönlünü dile getirir ve gönlünün dilinden en büyüleyici nağmeler söylerdi. O'nun bağıнын taze fidanlarında filizlenmiş o tazelerden taze sözler, başkalarının baharında açılmış tomurcuklara, başkalarının sabahında güneşe uyanmış çiçeklere benzemezdi. O'nun söz sofrasında her şey bir gonca gibi şebnemi burnunda yepyeni ve turfandaydı.. ve bu turfanda nimetleri bütün derinlikleriyle tadıp tanımak, tanıyıp hazzına ermek de, sadece bu bezmin ilk tali'lilerine müyesser olmuştu.

O Beyan Sultanı (sallallâhu aleyhi ve sellem), söz cevherinden öyle bir kılıç yaptı ki, o kılıcın başlar üstünde bir kere dönüp helezonlar çizmesiyle bütün yalancı ve muzahref beyanlar kaçıp yarasaların tünedikleri yerlerde saklandılar ve bütün masallar, Kafdağı'nın arkasında ankâya sığındılar. O, ifade ve beyandan öyle çeşmeler akıttı ki, bir anda cahiliye sahrasının dört bir yanı Cennet bahçelerine döndü ve öyle çağlayanlar meydana getirdi ki, bütün imana açık gönüller kendilerini sonsuz okyanusuna akan o çağlayanlar içinde buluverdiler.

O'nun sözleri ötelere kaynaklıydı.. eğer vahiy fitiliyle parlayan O'nun sözleri olmasaydı, cihanlar hep kaos olarak kalır giderdi. O, tabiatın yüzündeki perdeyi söz kılıcıyla delik-deşik etti ve din kitabını da yine söz nakışlarıyla süsledi. Söz O'nun atının terkisine vurulmuş bir metâ, sadağında altın tüylü bir oktur. O, uğradığı her yerde sözden anlayanların eteklerini mücevherlerle doldurdu ve yayını gerip atını karanlıklar üzerine sürdü. Allah, son bir kere daha sözlerle bir yeryüzü

devleti kurmak murad buyurunca, bu devletin başbuğluğuna o Beyan Sultanı'nı (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirdi; ifade, sikke ve tuğrasını O'nun eline verdi.

Gelmiş-geçmiş ötelere açık bütün söz erleri, tecellî arşını terennüm eden koronun birer ferdiydi.. O, bu bülbüller topluluğunun idarecisi oldu.. nebiler ve veliler gelip gelip bir halka-i zikir teşkil ediyorlardı. O, bu kudsîler halkasının serzâkirliği vazifesiyle geldi.. geldi ve o tok sesiyle Arş u ferşi velveleye verdi. O'nun sözlerle donatıp insanlığa takdim ettiği semavî sofrasındaki her yemiş, dost bağının en mahrem noktalarından alınıp, kimseye açılmadan mahfazası içinde O'na sunulmuş eltâf-ı şâhânedan has meyvelerdi. O'ndan evvel o meyveleri ne başkaları bakıp görmüş, ne de onlara el sürülmüştü...

Hele mahremlerden mahrem en has bahçelerin, en has güllerini, en latîf nağmelerle terennüm eden bu Andelîb-i Zîşân'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilham üveyki şahlandığı vakit bütün diller susar, sineler kulak kesilir ve ruhlar O'nun beyan zembemesi karşısında kendilerinden geçerlerdi.

Evet, O'nun sözleri, her dalgalanışıyla sahilleri incilerle bezeyen birer deniz, gönüllere ürpertiler salarak zirvelerden dökülen birer şelâle ve derinliklerden kopup gelen fevvaler gibiydi.. ne o deryaları zenginlik ve muhtevasıyla tavsif etmek, ne o çağlayanlara tercüman olmak, ne de o fevvalerin ulaştığı noktalara ulaşıp onları ihata etmek mümkün değildir.

Şimdiye kadar yüzlerce muhakkik ve edip O'nun söz cevheri etrafında dönüp durdu.. binlerce ve binlerce mütefekkir o pırıl pırıl âb-ı hayat kaynağına başvurdu ve nice devâsâ kametler, ömürlerini O'nun derinliklerini kavramada tüketti ama, O hep ulaşılan noktaların ötesinde kaldı. Bir şairimizin

Kur'ân hakkında söylediği bir şiirde az bir tasarrufla şöyle de-
sek yerinde olur zannedirim:

“Bikr-i fikri kâinâtın çâk çâk oldu fakat

Perde-i ismette kaldı beyan-ı Resûl henüz”

Evet, damla, deryayı bütününüyle ifade edemediği, zer-
re güneşe ait hususiyetleri tamamen gösteremediği gibi,
Muhammedî hakikatin birer parçası sayılan ulemâ, evliyâ,
asfiyâ da –başkalarına nisbeten kâmil bile olsalar– O’nu tam
temsil edemez ve O’nu aynıyla aksettiremezler.

Allah Resûlü, mektep-medrese görmemiş bir mürşid-i
kâmildi. Maddî-mânevî yapısının sağlamlığı, duygularının
duruluğu, düşüncelerinin rasâneti ve maâliyâta açık vicdanı-
nın enginliğiyle, Hakk’ın mesajlarını olduğu gibi almaya, alıp
orijinini koruyarak insanlığa aktarmaya müsait ve müstait bir
fitratta yaratılmış, özü ve ruh safveti korunmuş, beşerî talim
ve terbiyenin, talim ve terbiyedeki beşerî sistemlerin tesirine
karşı kapalı kalmış; sonra da vahiyle donatılarak insanlığa
gönderilmiş olma mânâsında, mektep-medrese görmemiş bir
mürşid-i kâmil-i mükemmeldir.

O’nun tabiat ve seciyesi, zâhir ve bâtın duyguları, akıl
ve muhakemesi, peygamberlik vazifesiyle o denli münasebet
içindeydi ki, Hak’tan gelen hiçbir mesaj, hiçbir ilham esin-
tisi en küçük bir değişikliğe uğramadan, kırılmadan, O nur-
dan menşûrun mahiyet-i nuraniyesinde billûrlaşır, sonra da
tenezzülât dalga boyunda gelir hedefine ulaşırdı.

Bu en temiz kaynaktan fıskırıp akan ve gelip temizlerden
temiz bir gönüle boşalan; sonra da en latîf, en nazîf, en fasîh bir
lisanla beşerî idrake göre seslendirilen her türüyle ilâhî mesaj,

O'nun peygamberliğinin emaresi, risaletinin delili olduğu gibi, yürüdüğü o çetrefilli yollarda da zâd u zahîresi, ışığı-burağı ve hasımlarına karşı hücceti ve burhanıydı: O, muhatablarına Hakk'ın mesajlarını sunarken, aynı zamanda peygamberliğini de haykırır ve elçiliğini ilân ederdi. Keza O, muhataplarının müşküllerini halledip ihtiyaçlarını karşılamada vahyin o sırlı, sihirli cevher hazinelerini kullandığı gibi, hasımlarını ilzam edip susturmada da yine aynı elmas kılıcı istimal ederdi.

Kur'ân O'nun için her şeydi; hava idi, su idi.. silah idi, zırh idi.. kale idi, burç idi.. ve burçlarda dalgalanan bayrak idi... O, Kur'ân'la soluklanır.. onunla bulutlar gibi göklere kadar yükselir.. onunla rahmet damlaları gibi yeniden yerdeki varlıkların imdadına koşar.. onunla zulmetlerle savaşır, onunla şerlerden ve şerîrlerden korunur.. onunla gürler ve onunla ışık olur her yana yağardı.

Ancak, hikmetin lisan-ı fasîhi o Beyan Sultanı; hiçbir zaman bitip-tükenme bilmeyen o kenz-i ilm-i ilâhînin yanında kendine teveccüh eden pek çok sual, halledilmesi gerekli olan pek çok müşkil, ümmetiyle alâkalı dinî, içtimaî, iktisadî, siyasî pek çok mesâil vardı ki, sonsuz ilmin mir'ât-ı mücellâsı ve vâridât-ı sübhaniyenin mehbîti, menzili, merkezi, meşcereliği sayılan kalb-i pâk-i Ahmedî ve lisan-ı nezîh-i Muhammedî ile cevaplayıp müşkülleri hall, mübhemleri şerheder ve Kur'ân'la gelen pek çok mutlak emri takyîd, mukayyedi itlâk, hususîyi ta'mîm, umumîyi de tahsîs buyurarak, Kur'ân mesajının yanında kendi ifade ve beyanlarının rüknîyetini ihtarda bulunurdu. Zaten; cihanşümül peygamberliği ile bütün insanlığı muhatap alan ve bütün insanlara muhatap olan bir mübelliğ, bir mürşid, bir muslih ve bir müceddidin başka türlü olması da düşünülemezdi.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); peygamberlikle serfiraz kılındığı dönemde, ilk muhatapların “çarşı-yı ticaretlerinde en ziyade revaçta olan metâ, fesahat ve belâgat metâiydi.” Daha sonraki dönemlerde, zekâ, söz ve beyan üstünlükleriyle dünyaya hükmeden ve cihanı hâkimiyetleri altına alan bu edib ve zekî millet, ister “vahy-i metlûv” olan Kur’ân’da olsun, ister onun dışındaki mesaj, irşad, hutbe, nutuk ve talimat gibi şeylerde olsun, ilâhî mesajın o mübarek ve münevver mümessiline karşı hep hayranlık duymuş ve O’nu takdir etmişler; O da her zaman kendini dinletmiş, kabul ettirmiş ve hiçbir zaman onlardan tenkit almamıştır. Şayet O’nun söz, beyan ve düşüncelerine karşı en küçük bir tenkit, en önemsiz bir itiraz vuku bulmuş olsaydı, bugüne kadar gelen O’nun düşmanları, böyle bir şeyi değerlendirecek, allayıp-pullayacak, köpürtüp-abartacak; herkese ve dünyanın her yanına onu ulaştırarak bin bir velvele koparmak isteyeceklerdi. İsteyeceklerdi; zira böyle bir durum, O’nu sarsmak, yıkmak, nazardan düşürmek ve çürütmek için en utandırıcı iftiralara kadar her vesileyi meşru sayanların arayıp da bulamadığı bir şeydi. Oysaki, O’nun ifade, beyan ve kelâm gücü hakkında, Firavun’un, Seyyidina Hz. Musa için söylediği kadar dahi bir şey söylenmemişti, söylenememişti ve söylenemezdi de...

O’nun *رَبِّي أَذِينِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي* zirvesinden⁴¹¹ yükselen öyle gürül gürül bir sesi ve soluğu var idi ki, dost da, düşman da o sese ve soluğa hayranlık duyuyor ve o insanüstü beyan karşısında iki büklüm oluyorlardı.

Ashab-ı kiram arasında, Hz. Lebîd, Hansâ, Kâ’b, Hassan ve İbn Revâha gibi yüzlerce söz üstadı, Hz. Ebû Bekir, Ömer,

⁴¹¹ “Bana edebi/edebiyatı Rabbim öğretti.. hem de çok güzel öğretti!” İbnü’s-Sem’ânî, *Edebü’l-ımlâ ve’l-istimlâ*, 1/88.

Ali, Muaviye, Amr b. Âs ve İbn Abbas gibi yüzlerce hatip, yüzlerce hukukşinâs ve yüzlerce hikmet erbabı hemen her meselede O'nu üstad, mürşid ve rehber kabul ettikleri gibi, daha sonraki asırlarda hadisın devâsâ hâfiz ve yorumcuları, tefsirin müdakkik dâhî imamları, fikhın emsalsiz, beşerüstü müçtehitleri, dinin çağları aşan eşsiz mücedditleri, mâneviyat ikliminin binlerce evliyâ, asfiyâ, ebrâr ve mukarrabîni; kelâm, mantık, muhakeme ve fûnun-u müsbete allâmeleri ve daha yüzlerce değişik sahada binlerce fen ve ilim adamı, O'nun deryalar gibi beyan cevherlerini, her zaman en feyyaz, en bereketli, en duru, en aldatmaz bir kaynak bilmiş, O'na müracaatta bulunmuş, O'na sığınmış ve açlıklarını, susuzluklarını, o semavî sofrada gidererek itminana, doygunluğa ulaşmışlardır.

Evet, O'nun sünneti dünden bugüne, müçtehitlerin en yanılmaz me'hazi, mârifet semasında pervaz edenlerin en güçlü kanadı, ilim adamlarının en duru kaynağı, evliyâ ve asfiyânın da en nuranî vâridât menbaı olmuştur. Şeriatın müteaddit ilimleri, tasavvufun muhtelif yolları, kevnî ve enfüsî ilimlerin özü ve hulâsası hep O'nun o nuranî söz cevherinden fıskırıp çıkmıştır.

O, varlığın bidayetinden nihayetine; insanoğlunun yaratılışından, gidip Cennet veya Cehennem'e ulaşmasına; vicdanların mârifet-i rabbaniyeye uyanmasından, ötede Cemalullahı müşâhede etmelerine; iman ve itikattan, ibadetin en ince teferruatına kadar pek çok mevzuda ve her mevzuun gerektirdiği dil ve eda ile her şeyi o kadar mükemmel anlatmıştır ki, Kur'ân istisna edilecek olursa, O'nun beyanına denk başka bir beyanın bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Allah'ı; zât, sıfât ve isimleriyle, hem de mevzuun gerektirdiği incelik ve hassasiyetle fevkalâde bir muvazene içinde; kıyamet ve haşr ü neşri, hesap ve Cennet ü Cehennem'i,

ümitle gürleyen bir ürperticilik ve hazza inkılâp eden bir dehşet içinde; melâike, ruh, cin ve şeytanı, gaybın esrarenizliği ve buğulu bir kristal arkasında; imanı, ameli, amelde ihlâs; tohumun istidadı, toprağın kuvve-i inbatıyesi, yağmurun hayatiyeti ve baharın renklerle soluklanması şeklinde öyle bir resmeder ki, insan O'nun çizdiği o muhteşem tabloları seyrederken, temiz fitratların imanla nasıl neşv ü nemaya hazırlandığını, İslâm'la nasıl boy atıp geliştiğini, ihlâsla nasıl bir tûbâ-i Cennet hâlini aldığını âdeta görür gibi olur.

O'nun beyanlarında namaz; oturup-kalkan, insana arkadaş ve yoldaş olan, onun yalnızlığını gideren ve ışığıyla onun yollarını aydınlatan.. abdest; can gibi, kan gibi insanın damarlarında dolaşan, ırmaklar gibi onun kapısının önünde akan, akıp akıp her türlü isi-pası temizleyen.. ezan, kamet; selviler gibi boy atıp salınan, ses şoku yapıp şeytanların ödünü koparan ve bir revh u reyhan olup namaza gidenlerin ruhlarını saran.. zekât, sadaka; tıpkı birer köprü gibi birbirinden kopmuş yığınları bir araya getiren, sağlam bir lehim gibi parçaları bütünleştiren.. oruç; bir kalkan gibi sahibini koruyan, onun Cennet'e girmesine yardım için, Cennet surlarında sırlı bir kapı hâline gelen ve elinde kâsesi bir sâki gibi ona kevserler sunan.. hac; bir terzi gibi yırtıkları yamayan, bir gassal gibi lekeleri yıkayan ve umumî bir meşveret meclisi gibi bütün inananları bir araya getiren.. cihad; bir fedai gibi göğsünü gerip Cehennem'e giden yolları kapayan, bir teşrifatçı gibi Cennet yollarını açıp, insanlara "Buyur!" eden ve şefkatli bir baba gibi inat edenleri zincirlere vurup firdevslere doğru sürüyen.. zikir, dua; telsiz, telefon gibi Yaratan'la yaratığı birbiriyle buluşturan, birbiriyle konuşturan.. emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker; birer trafik memuru, birer kapıcı gibi, yol başlarını, kapı önlerini tutup,

yoldan geçip-geçmeme, kapıdan içeriye girip-girmeme işlerini idare eden.. sıla-i rahim; bir anne gibi kucağını açıp bekleyen, insanlarla davalaşan ve mürafaa olan, onlarla konuşan, vaadlerde bulunan, inhıraf edecekleri endişesiyle onları tehdit eden, yakasından tutup hırpalayan birer canlı motif hâline gelir ve dinleyenleri âdeta büyüler.

Evet, O'nun bütün bu hususları bir kanaviçe gibi tasviri, tasvirde kullandığı malzemenin hususiyetleri, beyanındaki hareket, işaret, resim ve mûsikî gücü, bütün edebî sanatları tekellüfsüz ve yerli yerinde kullanması, her biri başlı başına birer mücellet isteyen mevzulardır.

Bu itibarla, O'nun değişik mevzularla alâkalı, değişik tahliller isteyen, değişik söz ve beyanlarını, ilerideki mütefennin araştırmacılara havale ederek, burada sadece, hemen herkesin bildiği mübarek birkaç sözüne, onlardaki muhteva derinliğine, beyan gücüne, ifade rasanetine işaret edip geçeceğiz.

BİR DEMET HADİS TAHLİLİ

Efendimiz'e ait bütün sözlerde en bariz hususiyet, konuşulan mevzua ait en câmi sözü söylemiş olmasıdır. Bu mânâda, dediklerimizi müşahhaslaştıracak binlerce misal mevcuttur. Ancak biz bunlardan, herkesin her devirde “cevâmiü'l-kelim” dediği bazılarını nakledeceğiz. Fakat şunu ısrarla ifade etmeliyim ki, Efendimiz'in sözlerinin hepsi bu mânâyâ dahildir.

İşte O'na ait sözlerden bazıları:

1. Tevhidde Zirve Birkaç Söz

Tirmizî, İbn Abbas'tan rivayet ediyor:

يَا غَلَامُ! إِنِّي أَعَلِمْتُكَ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ. احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ. إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ. وَأَعَلِمْتُ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ. وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ. رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَحُفَّتِ الصُّحُفُ

“Ey delikanlı! Sana birkaç kelime öğreteyim: Sen Allah’a ait hakları koru ki, Allah da seni muhafaza etsin. Evet Allah’ı gözet ki, O’nu yanında bulasın. İstedığın zaman Allah’tan iste. Yardım isteyecek olursan yine Allah’tan iste ve bil ki; bütün ümmet toplanıp sana bir menfaat dokundurmaya çalışsalar, ancak senin için Allah’ın yazdığı bir şeyin menfaatini dokundurabilirler. Yine bütün insanlar toplansa, sana zarar vermeye gayret etseler, zerre kadar zarar veremezler; ancak Allah’ın takdir edip yazmış olduğu şey müstesna. Artık kalemleler kaldırıldı, yazılar kurudu.”⁴¹²

İşte bu kadar kısa, öz cümleler içine; kadere, teslimiyete ait en girift, en zor meseleler sığdırılmış ve en sade bir üslûpla bu derin mevzu vuzuha kavuşturulmuştur. Aynı zamanda aksiyon ve hamle adına; ibadet mânâsını da dahil ederek söylenebilmek pek çok şey bu birkaç cümlede hulâsa edilmiştir.

2. İnsan Bir Yolcudur

Yine Tirmizî, İbn Ömer’den rivayet ediyor :

كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ وَعَدِّ نَفْسَكَ فِي أَهْلِ الْقُبُورِ

“Dünyada garip gibi yaşa. Veya bir yolcu gibi ol. Kendini (ölmeden önce) kabir ehlinde say!”⁴¹³

İşte üç cümlelik bir söz. Zühd ve takvaya ait, dünya ve ahiret muvazenesini koruma-kollamada söylenebilecek sözlerin

⁴¹² Tirmizî, kıyâme 59.

⁴¹³ Tirmizî, zühd 25. Hadisin bir kısmı için bkz.: Buhârî, rikak 3.

en vecizi, en mânâlısı... Ancak bundan daha veciz bir ifade varsa, hiç şüphesiz bu da yine O'na aittir. Bunda kimsenin şüphesi olmasın!.

İnsan, zaten dünyada gariptir. Mevlâna'nın ifadesiyle insan, kamıştan koparılmış bir ney gibidir. Gerçek sahibinden uzaklaştığından dolayı da hep inlemektedir. Onun bu iniltisi, bütün bir hayat boyu devam eder.

İnsan bir yolcudur. Ruhlar âleminde başlayan yolculuğu, anne karnına, dünyaya, çocukluk dönemine, gençlik çağına, yaşlılık hengâmına, kabir ve derken Cennet veya Cehennem'e kadar devam eden bir yolculuktur. Ama acaba insan, bu yolculuğunun ne derece farkındadır? Eğer o, daima kendini bir yolcu gibi görse, yürüyüşünü zorlaştırmaktan başka bir işe yaramayacak olan dünyanın çeşitli güzelliklerine takılıp sendelemeden yürüyüp gidecektir.

İnsan kendini kabir ehlinden saymadıktan sonra, yani "Ölmeden evvel ölünüz."⁴¹⁴ diye anlatılan hususu, fiil ve yaşantıya dökmedikten sonra, şeytanın hile ve desiselerinden bütünüyle korunması, kurtulması mümkün değildir. Evet, insan nefsaniyet, cismaniyet itibarıyla ölmelidir ki, vicdan ve ruh itibarıyla dirilmiş olsun. Zaten her şeyi cesede bağlayanlar, cesetlerinin altında kalıp ezilmiş olan zavallılar değil mi?

3. Doğruluk ve Yalanın Neticeleri

Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvûd, Abdullah b. Mesud'dan (radiyallâhu anh) rivayet ediyor:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا. وَإِذَا كُفِرَ، فَإِنَّ

⁴¹⁴ Aclûni, *Kesfü'l-hafâ*, 2/384.

الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ. وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ
وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يَكْتُوبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا

“Size doğruluk yaraşır. Doğruluk insanı iyiliğe, o da Cennet’e çeker götürür. İnsan, kendini bir kere doğruluğa verip, o yola yöneldi mi, hep doğru söyler, doğruyu araştırır; böylece o insan, Allah katında “sıddîk” olarak yazılır.

Yalandan sakınınız. Yalan insanı fücura, bataklığa, o da Cehennem’e ulaştırır. Bir insan, kendini bir kere yalana kaptırdı mı, daima yalan söyler, neticede Allah katında “yalancı” olarak yazılır...”⁴¹⁵

Doğruluk, peygamberler şiarı, yalan ise kâfir ve münafık sıfatı. Doğruluk, bugünü yarını kucaklayan önemli bir esas; yalan, zamanın çehresine çalınmış siyah bir leke. Yalan ikliminde mesut yaşamış ve ebedî mutluluğa ermiş bir tek fert gösterilemez.. doğruluğun, ebedî saadet istikametinde uzayıp giden aydınlık yolunda ise, dünya ve ukbâ kaybına uğramış bir tek tali’size rastlanmaz.

Yalan, küfrün en önemli esası, nifakın en bariz alâmeti, Allah’ın bildiğine muhalif iddiada bulunmanın adıdır. Bilhas- sa günümüzde yalan, bütünüyle ahlâkı tahrip etmiş, dünyayı yalancıların harası hâline getirmiş öyle korkunç bir içtimaî hastalıktır ki, hayatın kapılarını ona açıp yurttayuvada, çarşıda-pazarda, parlamentoda-kışlada ona “serbest dolaşım” hakkı tanıyan hiçbir millet iflâh olmamıştır ve olamaz da. Buna karşılık İslâmiyet’in en ehemmiyetli esası, imanın en bariz hâssası, Muhammedî ahlâkın temel taşı, enbiyâ ve evliyânın en mümeyyiz vasfı, maddî ve mânevî terakkinin biricik mihveri de doğruluktur.

⁴¹⁵ Buhârî, edeb 69; Müslim, birr 103-105; Ebû Dâvûd, edeb 80. (Lafız Müslim’den)

Biri meleklerin, diğeri şeytanların; biri Hakk'ın mükerrem kullarının, diğeri habis ruhların; biri İnsanlığın İftihar Tablosu o en müstesna varlığın –aleyhi ekmelüttehâyâ– diğeri de decallerin sıfatıdır.

Metinde karşılıklı zikredilen kelimelerden بَرٍّ bütün hayırları ihtiva eden, bütün salihata açık olan öyle şümüllü bir kelimedir ki, doğru düşünce, doğru söz, doğru niyet, doğru davranış ve doğru yaşayış gibi pek çok mevzuu o başlık altında toplamak ve bütün hayırları ona irca etmek mümkündür.

İkinci kelime olan فَجُورٍ ise evvelki kelimenin aksine, bilumum şerleri ihtiva etmesi, bilumum salihata kapalı olması bakımından her türlü sapık düşünce, sapıkça söz ve sapıkça davranışlara ana başlık olabilecek mahiyette, âdeta bir Cehennem çekirdeği gibidir.

Hadis metninde, كَذَّابٍ ile صَدِيقٍ arasında da bir mukabele bahis mevzuudur. Bunlardan ilkini, doğruluk kendisinde ikinci bir fitrat hâline gelmiş dosdoğru insan şeklinde tercüme edeceksek; ikincisine, tabiatı yalanla bütünleşmiş profesyonel yalancı demek uygun olur zannederim. Her iki kelime de de mübalağa sığısı kullanılmış ki; o da, kendini doğruluğa adanmış, doğru düşünen, doğru konuşan, doğru davranan ve doğru oturup-doğru kalkan birinin, bugün olmasa da yarın mutlaka, göklerde ve yerde doğruluk ve Hakk'a yakınlığın remzi; kendini yalana salmış, yalan düşünen, yalan konuşan, yalanla oturup-yalanla kalkan birinin de er-geç yalancılığın sembolü hâline geleceğine işaret buyrulmuştur.

Bu alabildiğine uzun ve kısa, bir hayli aydınlık ve sisli, oldukça tehlikeli ve güvenli ayrı ayrı yolların son durakları da Cennet ve Cehennem. Bu yollardan birinde, her menzilde

ayrı bir avans, ayrı bir teşvik primi, yol gidip Cennet'le noktalıyor, yolcu da Cennet'e ulaşıyor.. diğerinde ise, yol boyu onca dezavantaj, onca handikaptan sonra gidilip ebedî hüsrana kapaklanılıyor.

Bu hadisi, Efendimiz'in "sıdk"ını anlattığımız yerde de zikretmiştik. Ancak burada dikkatle üzerinde durmak istediğimiz husus, doğruluğun dünya ve ahirete ait neticelerini; yalanın, hem ferdî hem de içtimaî hayata getirdiği zararları bu kadar kısa ve özlü cümlelerle ifade edebilmedeki Efendimiz'e ait muvaffakiyettir. Evet, sadece şu hadisi inceleyen adam, kat'iyen bilecek ve anlayacaktır ki, bu kadar uzun, tafsilatlı meseleleri, bu kadar kısa ve can alıcı şekilde anlatma, ancak Allah Resûlü'ne has bir mazhariyettir. Başkasının, bu mevzuları bu şekilde ifade edebilmesi mümkün değildir.

4. Kişi Sevdığı ile Beraberdir

Buhârî ve Müslim, yine Abdullah b. Mesud'dan rivayetle şu hadisi naklediyorlar: *الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ* "Kişi sevdiği ile beraberdir."⁴¹⁶

Eğer bu hadis, şerh ve izah edilmeye kalkılsa, en azından bir ciltlik kitap olur. Yürürken yolda kalan.. rehberini tam takip edemeyen.. istediği hâlde yapılması gerekenleri lâıyıkıyla yapamayan nice münkesir ve kırık kalbe bir bardak kevser hatta âb-ı hayat sunan bu hadis, insanın, müsbet veya menfî her iki kutupta da daima sevdikleriyle beraber olacağına işaret etmektedir. Kişi, burada da orada da hep sevdikleriyle beraberdir. Öyle ise, nebilerle, sıddiklerle, şehitlerle beraber olmak isteyen, evvelâ onları sevmelidir ki, orada onlarla beraber olabilsin. Veya başka bir ifadeyle, ahirette nebilerle, sıddiklerle,

⁴¹⁶ Buhârî, *edeb* 96; Müslim, *birr* 165.

şehitlerle beraber olacak olanlar, burada iken onları sevip ma-
iyyetlerinde bulunanlardır. Kötülükleri temsil edenler için de,
yine aynı hadisin hükmü ve mânâsı geçerlidir.

İşte tek cümlelik bir hadis, böyle binlerce mânâ ve ifa-
deyi hem de bu derece veciz bir şekilde ifade etmektedir ki;
böyle bir söz söylemek ancak vahye, ilhama açık bir fetane-
tin kârı olabilir.

Nuayman, bazen içki içiyor ve Allah Resûlü de, ona
hadd-i şer'îyi tatbik ediyordu. Yaptığı bu şey bir günahtı. Do-
layısıyla da sahabeden biri, ona kınayıcı bir söz sarf edince,
Allah Resûlü, kaşlarını çattı ve: “*Kardeşinize karşı şeytana
yardımcı olmayın. Allah’a yemin ederim o, Allah ve Resû-
lü’nü sever.*”⁴¹⁷ buyurdu.

Allah ve Resûlü’nü sevme, onlarla beraber olmayı netice
vereceğinden, böyle bir insan, her ne kadar günah da işlese,
kötü söze muhatap olmaya müstehak değildir; çünkü o Allah
ve Resûlü’nü sevmektedir... Bu sevgi ise farzlarını yapan, bü-
yük günahlardan kaçınan birisi için Resûlullah’la beraber bu-
lunmaya yeter. Zira kişi sevdiğiyle beraberdir...

5. Takva

İmam Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel, Muaz b. Cebel’den
naklediyor:

إِتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَّحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

“*Nerede olursan ol, Allah’tan kork! Günahın arkasından
hemen iyilik yap onu siliversin. İnsanlarla muamelede güzel
ahlâktan ayrılma!*”⁴¹⁸

⁴¹⁷ Buhârî, hudûd 4-5; Abdurrezzak, el-Musanef 7/381, 9/246.

⁴¹⁸ Tirmizî, birr 55; Ahmed b. Hanbel, el-Müsneid, 5/153.

İnsanı, güzel ahlâkı kadar yükselten ikinci bir unsur yoktur. Güzel ahlâk ki, o bir Allah ahlâkıdır ve güzel ahlâk, insanın Allah ahlâkıyla ahlâklanması demektir.

Ciltlerle ancak anlatılabilecek, takva, takvayı muhafaza ve devamlı surette bu anlayış içinde yaşayabilme yollarını izah eden bir hadisle karşı karşıya bulunuyoruz. Ancak burada, sadece misal vermek için zikrettiğimizden bu yüce hakikatlerin şerh ve izahına girmiyoruz...

6. Nasılsanız Öyle İdare Edilirsiniz

Bir başka hadislerinde de Efendimiz şöyle buyurur:

كَمَا تَكُونُوا يُوَلَّى عَلَيْكُمْ “Nasıl olursanız, öyle idare edilirsiniz.”⁴¹⁹

Keyfiyetiniz ne ise, başınızdakilerin keyfiyeti de o olur. Siz nasıl bir kaynak iseniz, başınızdakiler de o kaynağın mahsulüdür. Bu söz, öyle bir sözdür ki, idare adına kamuslar meydana getirir. İsterseniz, sadece bu hadis üzerinde kısaca duralım:

“Her birerleriniz râî (çoban) ve hepiniz elinizin altında kinden sorumlusunuz.”⁴²⁰ fehvâsınca, herkesin bir mesuliyet sınırı vardır ta devlet reisine kadar... Devlet reisi de, idare ettiği dairenin bütününden mesuldür. Ancak, “Siz nasıl olursanız, başınızdaki idareciler de öyle olur.” ifadesi, bu hususa, içtimaî hukuk açısından apayrı bir buud kazandırmaktadır.

Evvelâ: Bu hadis, idare edilenlere diyor ki: Siz çok önemlisiniz. Çünkü, başınıza geçecekler, hangi yoldan olursa olsun, sizin kapınızı çalmak zorundadırlar. Yani onlara şekil verecek olan sizlersiniz.

⁴¹⁹ İbn Cemî’, *Mu’cemü’ş-şüüh* s. 149; Deylemî, *Müsned*, 3/305.

⁴²⁰ Buhârî, *cuma* 11; Müslim, *imâre* 20.

İçtimaînin de kendine göre değişmeyen prensipleri vardır. Nasıl ki fiziğin, kimyanın, astronominin kendine göre değişmeyen ve adına “*şeriat-ı fitriye*” kanunları denilen prensipleri var, öyle de içtimaînin de kendine göre prensipleri vardır ve bunlar kıyamete kadar da değişmeyecektir. Onun içindir ki, insanlar, şerre, şirretliğe yol veriyor, bağırlarında kötülüklerin barınmasına açık yaşıyorlarsa, o insanları kötüler ve şirretler idare edecektir. Bu, Cenâb-ı Hakk’ın değişmeyen kanunudur.

Evet, şirretlik, insanların bünyelerinde neşv ü nema buluyor mu? Bu bünyelerde fenalıklar yeşeriyor mu? O zaman Allah (celle celâluhu) onların başına, aynı çamur ve aynı hamurdan insanlar getirir, onları işte bu insanlar idare eder.

İkincisi: Yine bu hadis ifade ediyor ki, kanunlar, nizamlar, satırlardaki şeylerdir. Ve bunların çok tesiri de yoktur. İnsanlar kafa kafaya verip, en muhkem kanunnameler dahi hazırlasalar, önemli olan onun ihtiva ettiği hususlara riayet edilip edilmemesidir. Binaenaleyh, esas olan, idare edilen insanların ahlâkî yapılarıdır. Eğer onlar, ahlâklı, kendilerine düşen problem ve meseleleri halletmiş insanlarsa, onların başına geçecek kimseler de asla problem insanı olmazlar.

Burada yeri gelmişken vâki bir hâdiseyi nakledeyim:

İlk meclis milletvekillerinden Tahir Efendi adında bir zat vardır. Bu zat, ulemâdan, fuzelâdandır. Diğer milletvekilleri meydanlarda nutuk atarken, Tahir Efendi, bir köşede hep susmayı tercih etmektedir. Ancak taraftarları ısrar eder ve hocayı da bir miting meydanına çeker ve bir meydanda konuşmaya ikna ederler. Ancak Tahir Efendi, az fakat öz konuşan bir insandır. Onlara az-öz şunları konuşur:

“Ey cemaat, şunu biliniz ki, siz “*müntehip*”siniz. Ben ise “*müntehab*”ım. Gideceğimiz yer ise “*müntehabün ileyh*”dir. Sizin yaptığınız işe de “*intihap*” denir. İntihap ise “*nuhbe*”den gelir. Nuhbe, kaymak demektir. Unutmayın ki, bir şeyin altında ne varsa kaymağı da o cinsten olur. Yoğurdun üstünde yoğurt kaymağı, sütün üstünde süt kaymağı, şapın üstünde de şap kaymağı bulunur...”

İfadelerdeki Arapça terimleri belki anlamayanlar için, istifadeli olur diye kısaca açıklamak gerekirse; “*müntehip*” seçen, “*müntehap*” seçilen, “*müntahabün ileyh*” kendisi için seçim yapılmış yer, meclis, “*intihap*” da seçmek demektir. Bu kelime ise “*nuhbe*” kelimesinden türemiştir.

Ve bir istidrat daha:

Haccac’a, Hz. Ömer’in adaletinden bahseden şahsa Haccac’ın verdiği cevap, meselemize vuzuh kazandırması bakımından mühimdir. Haccac, cevabında şöyle demektedir: “*Siz Ömer zamanındaki insanlar olsaydınız, hiç şüphesiz ben de Ömer olurum...*”

Üçüncüsü: Her insan suçu kendinde aramalıdır. Herkes kendinin avukatı olduğu, suçu hep dışarıda aradığı müddetçe, müsbet mânâda mesafe katetmek mümkün değildir... İnsanlar, iç âlemlerinde, özlerinde kendilerini değiştirmedikçe, Cenâb-ı Hak onları değiştirmez.⁴²¹ Eğer içte bir bozulma olursa, bu mutlaka zirvelere kadar her tarafa yansır. İnsanların iç istikameti için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. Demek oluyor ki, idare edilenlerin durumlarının, idare edenlerin durumlarına, âdeta sebep-netice münasebeti içinde bir müessiriyeti

⁴²¹ Bkz.: Ra’d sûresi, 13/11.

var. Ve bu söz cevherinin ruhunda kim bilir daha neler mün-demiç?. Ve erbabı daha neler ve neler seziyordur...

Evet toplum planında iyi bir yapı ve yapılanmayı bu kadar veciz izah ve ifade eden, aynı zamanda iyi ve güzel yapılanma-ya yol gösteren başka bir beşer sözü bulmak mümkün değildir. Fetanet-i a'zam sahibi Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem) ki, her sözü böyle beyan semasının bir üveykidir...

Evet, O, bütün insanlar arasında, beyan hususunda en mümtaz ve seçkin bir yere sahiptir. Hiçbir edibin O'na yetiş-mesi mümkün değildir. Sözleri, Kur'ân değildir ama; bütü-nüyle ilham yüklüdür. O'nun içindir ki konunun başında da temas ettiğimiz gibi, bütün edipler ve edebiyattan anlayanlar söz söylemede ancak O'nun halâyığı olabilirler.

Hassan b. Sabit, büyük bir şairdir. Buna rağmen, Hansâ, onun dört mısralık şiirinde tam sekiz yanlış bulmuştu. İşte şiir-de böyle devleşen bu kadın, Allah Resûlü'nü dinledikten son-ra İslâm'a girmiş ve artık bütün işi, Söz Sultanı'nı dinlemek olmuştur. O'nu dinlerken öyle büyülenmiş, öyle kendinden geçmiştir ki, cahiliye devrinde, kardeşinin ölümü üzerine yaz-dığı mersiyelerle dünyayı yasa boğan bu kadın, Kadisiye'de dört oğlunu şehit verirken şikâyet ifade edecek tek kelime söylemediği gibi sadece şunları demişti: “*Ne mutlu bana ki, dört şehidin anası oldum. Allahım, Sana hamdolsun!*”⁴²²

Hansâ mülhemûndan (*ilhama mazhar*) bir kadındır. Çocuk-larından her biri düştükçe, oku bizzat kendi sinesinde hissediy-or gibi kıvranmıştır. Fakat Efendimiz'e olan bağlılığı da o denli kuvvetlidir ki, şikâyet ifade eden tek kelimelik bir söz dahi, o il-hamla açılıp kapanan dudaklarına misafir olmamıştır.

⁴²² Bkz.: İbn Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1829; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe* 7/101.

7. Ameller Niyetlere Göredir

Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvûd, Hz. Ömer'den naklediyor:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصَيِّبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَرَوُّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

“Ameller (başka değil) ancak niyetlere göredir; herkesin niyeti ne ise eline geçecek odur. Kimin hicreti, Allah ve Resûlü (rızası ve hoşnutlukları) için ise, onun hicreti Allah ve Resûlü’ne müteveccih sayılır. Kim de nâil olacağı bir dünyalık veya nikâhlanacağı bir kadından ötürü hicret etmişse, onun hicreti de hedeflediği şeye göredir.”⁴²³

Bu sözlerin, Allah Resûlü’nden şerefsudur olmasına hicret sebep olduğu için, bu sözde ana tema hicrettir. Zira, rivayete göre İki Cihan Serveri bu sözü şu hâdiseye binaen ifade buyurmuşlardır:

Mekke’den Medine’ye herkes Allah için hicret ediyordu. Ancak ismini bilemediğimiz bir sahabi, sevdiği Ümmü Kays adındaki bir kadın için hicret etmişti.⁴²⁴ Şüphesiz bu zat bir mü’mindir ama, niyet ve düşüncesi davranışlarının önünde değildi...

O da bir muhacirdir ama, Ümmü Kays’ın muhaciriydi. Ancak Allah için katlanılabilecek bunca meşakkate o bir kadın için katlanmıştı. İsim zikredilmeden, bu hâdiseye, Allah Resûlü’nün yukarıda zikrettiğimiz mübarek sözüne mevzu olmuştur. Sebebin hususiyeti, hükmün umumiyetine mâni değildir. Onun için bu hadisin hükmü umumîdir, her işe ve herkese şâmilidir.

⁴²³ Buhârî, *bed’ü’l-vahy* 1; *eymân* 23; Müslim, *imâre* 155; Ebû Dâvûd, *talak* 10.

⁴²⁴ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 9/103; İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 1/10.

Niyet

Evet, sadece hicret değil, bütün ameller niyete göredir. İnsan hicret etmek istediğinde, niyeti sadece Allah ve Resûlü olursa, bunun karşılığı olarak Allah ve Resûlü'nü bulur. Bu, namazda da, oruçta da, zekâta da hep böyledir. Yukarıda zikrettiğimiz bir hadiste de ifade edildiği gibi, Allah'ın hakkını gözeten insan, Rabbini hep yanında bulur. Bu buluş, O'nun rahmet, inayet ve keremi şeklinde olur. İnsan bunları bulduğunda coşar, kendinden geçer ve secdeye kapanarak Rabbine yakınlığını arttırmaya çalışır.. ve Rabbine yaklaştıkça da bütün amellerine bu duygu, düşünce hâkim olur. Bu hâkimiyetin gölgesinde, her şeyin değişip başkalaştığı âleme geçtiğinde, yani kabirde, berzaha, haşirde, sıratda da yine Rabbini hep karşısında bulur. Şayet amelleri, onu Livâü'l-Hamd'e ulaştırabilirse, orada da İki Cihan Serveri'ne mülâki olur ve tasavvurlar üstü bir maiyyete erer.

Hâlbuki, niyeti Allah olmayan bir insan, bütün sa'y ü gayretine rağmen, eğer hicretten maksadı bir kadınsa, bütün o meşakkatler cismaniyete ait zevkler için çekilmiş.. ve bir mâ-nâda katlandığı her şey heba olup gitmiş sayılır.

Hep cismaniyetini yaşayan, hep bedenî hayatla oturup kalkın, hiçbir zaman vicdan ve ruhunun sesine kulak asmayan bir insan, boşa oturup kalkacak, şurada-burada ömrünü beyhude tüketecek ama, kat'iyen hayatını Cenâb-ı Hak'ın rızasına göre ayarlayan insanların elde ettiği neticeyi elde edemeyecektir. Zaten başka bir hadislerinde de Efendimiz: "Mü'minin niyeti, amelinden hayırlıdır."⁴²⁵ buyurmaktadır. Zira insan, ne kadar gayret ederse etsin, niyetindeki ameli

⁴²⁵ et-Taberâni, *el-Mu'cemü'l-kebir* 6/185-186; el-Beyhakî, *es-Sünenü's-suğrâ* s.20.

yakalayamaz. Cenâb-ı Hakk'ın engin rahmetidir ki, yapılan amelden ziyade, içteki niyete göre muamele etmektedir. Dolayısıyla, insanın niyetinin ona kazandırdığı, elbette yaptıklarından daha fazla olacaktır. Evet, işte bu yönüyle de mü'minin niyeti amelinden daha hayırlıdır.

Mevzuyla alâkalı olması yönünden şu hadise de dikkatini rica edeceğim. Efendimiz bir hadislerinde: *أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ* “*Dikkat edin! İnsanın bünyesinde bir et parçası vardır. Eğer o salah bulursa bütün ceset salah bulur; eğer o bozulursa bütün ceset bozulur. Dikkat edin, o kalbdır.*”⁴²⁶ buyurmaktadır.

İhlâsınız olursa zemini bulup serptiğiniz bütün tohumlar hayattar olur. Başlangıçta rüşeymler gibi zayıf ve çelimsizdirler ama, zamanla salınan selviler hâline gelirler. Ve siz, ötede onların gölgesinde yaşarsınız. Evet, onlar, sizin niyetlerinizin sıhhati ölçüsünde serpilir gelişir ve Cennet meyveleri hâlinde karşınızda arz-ı endam ederler.

Niyetle insanın âdet ve alışkanlıkları, birer ibadet hükmüne geçer. Akşam yatarken gece ibadetine niyetli olan bir insanın, uykudaki solukları dahi zikir yerine geçer. Zaten böyle olmasaydı, bu kadar az zamanda, bu kadar az amelle Cennet nasıl kazanılırdı ki?.. Evet, eğer mü'mine ebedî bir hayat verilecekse, bu onun ebedî kulluk niyetine bahşedilmiş bir lütuf olacak ve dolayısıyla da ona ebedî Cennet'i kazandıracaktır. Diğer kutupta kâfir için de durum aynı şekildedir. Yani o da ebedî Cehennem'e müstehak demektir.

Evet biz, niyetimizdeki ebedî kulluk düşüncesiyle Cennet'e hak kazanıyoruz. Kâfir de niyetindeki ebedî nankörlük

⁴²⁶ Buhârî, iman 39; Müslim, müsâkât 107.

azmiyle. Evet, amellerin en küçüğünden bilâ-istisna en büyüğüne kadar bütününe değer ve kıymet kazandıran ve âdeta onlara hayatiyet kazandıran, ancak ve ancak niyettir.

Hatta, iyiliklerde sadece niyetin kazandırdığı çok şey vardır. Meselâ bir insan, bir haseneye niyet etse de onu yapmasa, yine bir sevap alır. Eğer onu yaparsa, durumuna göre bazen on, bazen yüz, bazen de daha fazla sevap kazanır. Hâlbuki kötülükler, niyette kalsa günah yazılmaz, yapıldığı zaman da sadece bir günah yazılır.⁴²⁷ Elbette ki her kötülüğün günahı da kendi cinsinden bir cezayı gerektirir.

Hicret

Bu arada hadiste, hicrete ayrı bir ehemmiyet verildiği de gözden kaçırılmamalıdır. Gerçi hususî mânâsıyla hicret bitmiştir. Zira Allah Resûlü: *“لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ”* *“Mekke fethinden sonra hicret yoktur.”*⁴²⁸ buyurmaktadır. Fakat umumî mânâsıyla hicret devam etmektedir ve kıyamete kadar da devam edecektir. Çünkü, hicret, cihadla ikiz kardeştir, beraber doğmuşlardır ve beraber yaşayacaklardır. Cihadın kıyamete kadar devam edeceğini de bildiren yine bizzat Efendimiz'dir. O, bu mevzuda şöyle buyurmaktadır: *“الْجِهَادُ مَا ضَرَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ”* *“Cihad kıyamet gününe kadar devam edecektir.”*⁴²⁹

Evet, anadan, babadan, yârdan, yârândan ayrılıp, muhtaç bir gönüle hak ve hakikati anlatabilme uğruna memleketini terk edip diyar diyar dolaşan her dava adamı, her inanmış insan, hiç bitmeyen bir hicret salih dairesi içindedir ve bunun sevabını da mutlaka görecektir.

⁴²⁷ Bkz.: Buhârî, *rikâk* 31; Müslim, *iman* 203-208.

⁴²⁸ Buhârî, *cihad* 1; Müslim, *imâre* 83-86.

⁴²⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-üvsat*, 5/96. (Aynı mânâyı farklı lafızlarla ifade eden başka hadisler için bkz.: Buhârî, *cihad* 44; Ebû Dâvûd, *cihad* 4)

Diğer taraftan, Allah ve Resûlü yolunda yapılan hicrete lüt-fedilecek belli ve muayyen bir sevaptan bahsedilmemektedir. İhtimal ki bu türlü amellerin sevabının ötede birer sürpriz olarak verileceğine işaret içindir. Melekler bu ameli aynıyla yazarlar; mükâfatını da Cenâb-ı Hak bizzat kendisi takdir buyurur.

Hadisin başındaki *إِنَّمَا* hasr'ı ifade eder. Böylece mânâ; “Ameller, ancak niyetle amel hâline gelir.” demek olur ki, bu da niyetsiz hiçbir ibadetin makbul olmadığı mânâsına gelir. Nitekim insan, niyetsiz bin rekât namaz kılsa, senelerce aç kalsa, malının hepsini sarf etse, hacca ait rûkûnlerin hepsini niyetsiz olarak ve hacı kassetmeden yerine getirirse, bu insan ne namaz kılmış, ne oruç tutmuş, ne zekât vermiş ne de hacca gitmiş olur. Demek ki bütün bu hareket ve davranışları ibadet hâline getiren, insanın niyetidir.

Günahlardan Hicret

Mevzua bir kere daha göz atacak olursak görürüz ki, Allah Resûlü, evvelâ, niyet gibi şümullü bir mevzuu üç kelime ile izah etmiş; ardından da hicret gibi çok muhtevalı bir hususa iki üç cümleyle işarete bulunmuştur. Günahları terk etme mânâsına gelen hicretten başlayarak, kıyamete kadar cereyan edecek olan hak yolundaki bütün hicretleri, bütün muhaceretleri, “*sehl-i mümteni*” bir üslûpla hem de bir iki cümleye sıkıştırarak ifade etmek, ancak beyanı lâl ü güher o Zât'ın işi olabilir.

Şu hususu da açmak yararlı olacak: En büyük muhacir, günahlardan uzaklaşan ve Allah sevgisinin dışında kalan bütün sevgileri kalbinden silip atandır.⁴³⁰ Bir gün İbrahim b. Edhem, Rabbine şöyle dua eder: “*Yâ Rabbi, Senin aşkına*

⁴³⁰ Bunu ifade eden *اللَّهُاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ* hadisi, aşağıda açıklanacaktır.

tutuldu. Senden gayri her şeyi terk edip huzuruna geldim. Seni gördükten sonra, bakışlarım başka şey görmez oldu...”

O, tam bu dualarla dopdolu olduğu ve bu duanın mânevî atmosferi içinde bulunduğu bir sırada, Kâbe'nin kenarında oğlunu görür. Oğlu da onu görmüştür. Senelerin verdiği hasret, ikisini birbirine koşturur. Tam sarmaş dolaş olurlar ki, hâtiften bir ses gelir: “İbrahim, bir kalbde iki sevgi olmaz!”

İşte o zaman İbrahim ikinci çılgılığı basar: “Muhabbetine mâni olanı al, Allahım!” Ve oğlu ayaklarının dibine yığıl-vermiştir..⁴³¹

Rahmet-i İlâhîye Hicret

Günahlardan kaçıp Rabbin kapısını çalma, O'ndan af fermanı gelinceye dek kapıdan ayrılmama.. bu da bir hicret-tir. Şu yakarış bunu ne güzel ifade eder:

إِلٰهِي عَبْدُكَ الْعَاصِي اَتَاكَ مُقِرًّا بِالذُّنُوبِ وَقَدْ دَعَاكَ
وَإِنْ تَعْفِرْ فَأَنْتَ أَهْلٌ لِدَاكَ وَإِنْ تَطْرُدْ فَمَنْ يَرْحَمُ سِوَاكَ

“İlâhî, günahkâr kulun Sana geldi.

Günahlarını itiraf edip Sana yalvarıyor.

Eğer affedersen, bu Senin şanındandır.

Eğer kovarsan, Senden başka kim merhamet edebilir!”

Daha önceleri işleyip durduğu günahları terk ettikten sonra, bir daha aynı günaha dönmeyi, Cehennem'e girmekten daha ızdırap verici bulan bir insan, hep hakikî mânâda hicret yolundadır.

Helâl hudutlarının son sınır taşlarını, mayınlı bir tarla gibi görüp oralara yanaşmayan; eline, ayağına, gözüne, kulağına,

⁴³¹ Feridüddin Attâr, Tezkiretü'l-euliyâ, İbrâhim b. Edhem'in hayatı kısmı.

ağzına, dudağına dikkat eden bir insan, ömrünün sonuna kadar hep hicret ediyor demektir. Bu insan, ister insanlar arasında bulunsun, isterse bir köşede uzlete çekilsin, mukaddes göç gönlünün derinliklerinde onun sadık yoldaşdır. Ancak uzlette, hicretin ayrı bir buudu vardır. İnsan orada “*üns bil-lâh*”a ulaşır ve ilâhî nefehatla serfiraz kılınır.

Ayrıca, hadis-i şerif şu hususlara da delâlet, hiç olmazsa îma ve işaretle bulunmaktadır:

a– Niyet, amelin ruhudur; niyetsiz ameller ölü sayılır.

b– Niyet, hasenâtı seyyiâta, seyyiâtı da hasenâta çeviren nurlu ve sırlı bir iksirdir.

c– Amelin amel olması niyete bağlıdır; niyetsiz hicret, turistiklik; cihad, bâğîlik; hac, aldatan bir seyahat; namaz, kültür fizik; oruç da bir perhizdir. Bu ibadetlerin, insanı cennetlere uçuran birer kanat hâline gelmesi ancak niyet mülâhazasıyla mümkün olur.

d– Ebedî Cennet, ebedî kulluk niyeti, ebedî Cehennem de ebedî inkâr ve ebedî küfür kastının neticesidir.

e– İnsan, niyeti sayesinde, çok küçük bir cehd ve az bir masrafla çok büyük ve çok kıymetli şeyler elde edebilir.

f– Niyet kredisini iyi kullanabilenler, onunla dünyalara talip olabilirler.

g– Dünya ve kadın, nimet olmaya müsait yaratıldıkları hâlde, o nimetlerin suiistimali veya onlarla olan münasebetlerin dinî kıstaslara göre ayarlanamaması neticesinde bu nimetler, Allah ve Resûlü'nün hoşnutluğuna alternatif olabilir. Dolayısıyla da kazanç kuşağında insana her şeyi kaybettirebilirler...

İşte, bunlar ve bunlar gibi daha nice meseleler var ki, her biri başlı başına birer kitap mevzuu olduğu hâlde zerrede

güneşi gösterebilen ve deryayı damlaya sıkıştırmaya muktedir olan bir Söz Sultanı'nın beyanında, bu koskoca muhtevayı ifade için üç-beş kelime yetmiştir.

8. *El ve Dil Belâsı*

Yine cevâmîü'l-kelim'den, İmam Buhârî ve Ebû Dâvûd'un naklettiği bir hadiste Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

“Gerçek Müslüman, elinden dilinden Müslümanların emniyet ve esenlikte olup (zarar görmedikleri) kimsedir. Hakikî muhacir de, Allah'ın yasak ettiği şeylerden uzaklaşıp onları terk edendir.”⁴³²

İdeal Mü'min

Şimdi bu hadisi kısaca tahlil edelim:

الْمُسْلِمُ kelimesinin başında, bir lââm-ı tarif vardır. Ayrıca, الْمُسْلِمُونَ kelimesi de, lââm-ı tarifile zikredilmiştir. Bu iki lââm-ı tarifi bize anlattığı bir mânâ vardır. İdeal mü'min, gerçekten silm, selâmet ve güvenlik atmosferi içine girip, o atmosferde kendini eritebilmiş.. ve yine kendisi gibi tam ve hakikî mü'minlere, eliyle veya diliyle kötülüğü dokunmayan mü'mindir. Öyle görünen, öyle olduğunu iddia eden veya nüfus cüzdanında Müslüman yazan kimseler değil; bütün zihinlerde tersim edilen hakikî ve ideal mü'minden bahsediliyor. Biz lââm-ı tarifi “*ahd-i zihni*” mânâsına geliştiren bunu teşemmüm ediyoruz. Yani, “*Mutlak zikir, kemaline masruftur.*” kaidesinden çıkış yaparak, mü'min denince ilk akla gelen, en kâmil mânâdaki mü'mindir ve hadiste kasdolunan mü'min de işte budur.

⁴³² Buhârî, iman 4; Ebû Dâvûd, cihad 2.

Bir insanın, normalde dildeki bu inceliği bilmesi mümkün değildir. Zira, işin bu tarafı, ancak mektep, medrese veya bir üstadın rahlesi önünde diz çökmekle öğrenilebilecek dil bilgisi veya gramer bilgisiyle mümkündür. Allah Resûlü için böyle bir tedris söz konusu değildir. Demek ki, O'nun konuşmaları kendinden değil; O, Muallim-i Ezelî'nin konuştuğularını konuşmaktadır. Onun içindir ki, Allah Resûlü'nün ifade ve beyanlarında, dile ait bütün nükteler mevcut olmakla beraber dile ait bir tek kusur dahi mevcut değildir.

Biz yine yukarıdaki hadise dönelim: Hakikî Müslüman, emniyet ve güven insanıdır. Öyle ki, diğer bütün Müslümanlar, zerrece herhangi bir kuşku ve tereddüde düşmeden ona sırtlarını dönebilirler. Zira bilirler ki, ondan kimseye zarar gelmez. Ailelerini birine emanet etmeleri icap etse, gözleri arkada kalmadan ona emanet edebilirler. Çünkü onun elinden ve dilinden asla kimseye zarar gelmez. Onunla bir mecliste beraber bulunduktan sonra o meclisten ayrılan insan, arkasından emindir; zira bilir ki, arkada kalan o insan, ne kendisi gıybet eder, ne de yanındakilerin gıybetini dinler. O, kendi haysiyetine, şerefine düşkün olduğu kadar, bir başkasının haysiyetine, şerefine de o kadar düşkündür. Yemez, yedirir. İçmez, içirir. Yaşamaz, yaşatır. Ve bir başkası için füyûzat hislerinden dahi fedakârlıkta bulunur.

Biz, bütün bu mânâları, lâm-ı tarifi aynı zamanda “*hasr*” ifade etmesinden çıkarıyoruz.

Silm ve Müslüman

Diğer taraftan, bu ifadelerde cinas da vardır. “*Müslim*” kelimesiyle, “*selime*” fiili, ikisi de “*silm*” kökünden gelir. Bazı harflerindeki benzerlikten dolayı, aralarında gayr-ı tam bir

cinas mevcuttur. Ancak bu iki kelimenin babları ayrı ayrıdır. Bu benzerlik ve ayrılık, bize şöyle bir mânâyı dahi hatırlatır: Müslüman; her meselesi, *silme*, *selâmet ve müslimlik* çizgisinde cereyan eden insandır. O, kendisini öyle ilâhî bir cazibeye kaptırmıştır ki; artık bütün hareketleri bu *kuvve-i ilel-merkeziye* çevresinde cereyan eder.

O, tanıdığı-tanımadığı herkese selâm verir. Böylece kalplerde onun için bir sevgi vaz' edilir.

Namazını bitirirken, selâmla bitirir. İns, cin, melek, bütün şuurlu varlıklar, onun selâmını alır. O, görmediği bu varlıklarla da selâmlaşır. Mü'minin dışında hiç kimse, şimdiye kadar selâmlaşmayı bu denli yaygın hâle getirmiş değildir.

İslâm'a; namaz, oruç, zekât, hac ve kelime-i şehadet gibi rükünleri yerine getirmekle girilir. Bu da Cenâb-ı Hakk'ın "*Topluca silme giriniz.*"⁴³³ emrine ittiba ile, *silme* ve *selâmet* deryasına yelken açmak demektir. O deryaya kendisini salan insanın ise, her hâli *silme* ve İslâm kokar. Bu duruma gelmiş bir insandan da, hiç kimse iyiliğin dışında bir hareket ve bir mukabele görmez.

Niçin El ve Dil?

Efendimiz'in her ifadesinde olduğu gibi, söz konusu ettiğim ifadesinde de kullanılan her kelime, dikkatle seçilmiştir. Görülüyor ki burada da yine elden ve dilden bahsedilmektedir. Diğer azaların değil de sadece bu iki uzvun zikredilmesinde elbette birçok nükte vardır. İnsan bir başkasına vereceği zararı iki türlü verir. Bu, ya vicahî, yüz yüze veya gıyabî yani arkadan olur. Vicahî zararı el, gıyabîyi de dil temsil eder. İnsan karşısındakine ya bizzat tecavüzde bulunur ve onun

⁴³³ Bakara sûresi, 2/208.

hukukunu çiğner, ya da gıyabında onun gıybetini yaparak, hakir ve küçük düşürerek hukukuna tecavüz eder. Bu iki çirkin durum da mü'minden hiçbir zaman sâdır olmaz. Çünkü o, ister yüz yüze olduğu insanlara, isterse hazır bulunmayanlara karşı hep mürüvvetle davranır.

Ayrıca Efendimiz, lisanı elden önce zikrediyor. Çünkü, elle yapılacak zarara, karşı tarafın mukabele imkânı ihtimal dahilindedir. Hâlbuki, arkadan yapılan gıybet veya atılan iftira, ekseriyetle karşılıksız kalır. Dolayısıyla, rahatlıkla böyle bir hareket, fertleri, cemiyetleri hatta milletleri birbirine düşürebilir. Dille yapılabilecek zararların takibi, vicahî olarak yapılmak istenenlere nisbeten daha zordur. Onun içindir ki, Efendimiz, dili, ele takdim etmiştir. Diğer taraftan, bu ifade de, Müslümanın Allah katındaki değer ve kıymetine de işaretle bulunulmuştur. Müslüman olmanın Allah katında öyle bir değer ve kıymeti vardır ki, bir başka Müslümanın ona karşı elini ve dilini kontrol altında bulundurması gerekmektedir.

Cihanşümül emniyet ve esenlik düşüncesiyle gelen İslâmiyet'in önemli bir ahlâkî buudu, Müslüman ferdin, maddî-mânevî kendine zarar veren şeylerden uzaklaşması ise, diğer ehemmiyetli bir derinliği de, az dahi olsa başkalarına zarar vermemektir. Zarar vermek bir yana, toplumun her kesiminde emniyet ve güveni temsil etmektir.

Evet, Müslüman, sinesinde taşıdığı emniyet duygusu ve yüreğinin güvenle atması ölçüsünde hakikî Müslümandır.. ve hakikî bir Müslüman da gezip-dolaştığı, oturup-kalktığı hemen her yerde “es-Selâm” kaynaklı bu hisse tercümandır: O, mü'minlere uğradığında selâm verir, emniyet soluklar.. onlardan ayrılırken esenlik diler, ayrılır.. namazın tahiyyatlarını

selâmlarla süsler.. ve Hakk'ın huzurundan ayrılırken de mü'minleri selâmlayarak ayrılır. Artık, bütün hayatını böyle selâm yörüngesinde sürdüren bir insanın, kendi temel düşüncesine rağmen, emniyete, güvene, sağlığa ve maddî-mânevî, dünyevî-uhrevî selâmete ters bir yola girmesi, kendine ve başkalarına zarar vermesi herhâlde düşünülemez...

Hadisle alâkalı bu kuşbakışı ilk mülâhazadan sonra, yine onun ruhundan fıskıran şu hususlara da bir göz atıp geçelim:

- a- Hakikî Müslüman, yeryüzünde cihanşümül sulhün en emin temsilcisidir.
- b- Müslüman, ruhunun derinliklerinde yaşattığı bu yüksek duyguyu her yerde soluklar-gezer.
- c- O, eza, cefa etmek ve zarar vermek bir yana, hatırlandığı her yerde emniyet ve selâmetin remzi olarak hatırlanır.
- d- Onun nazarında, elle yapılan tecavüz ile gıybet, bühtan, tahkir, tezyif gibi dil ile yapılan tecavüz ve çekiştirme arasında fark yoktur. Hatta bazı durumlarda, ikincisi birinciden daha büyük cürüm sayılır.
- e- Bir mü'min bu günahlardan bazılarını irtikâp etse de yine mü'mindir ve dinden çıkmış sayılmaz. Yani akide-mizce küfür-iman arası bir mevki söz konusu değildir.
- f- Her meselede olduğu gibi, iman ve islâm meselesinde de, himmetler âli tutulup kemâlât-ı insaniyeye yani herhangi bir Müslüman değil, kâmil mü'minliğe talip olunmalıdır... gibi pek çok şey o mu'ciz-beyan lisanda tek bir satıra sığdırılmıştır.

Hadisin, muhacirle ilgili bölümüne yukarıda kısaca temas ettiğimiz için o kadarla iktifa edip, Efendimiz'e ait bir başka nurlu beyana intikal edelim.

9. Mâlâyaniyâtı Terk, İslâm'ın Güzelliğindedir

İki Cihan Serveri buyuruyor ki: مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ
 “Müslümanın islâmiyetine ait güzelliklerindedir mâlâyaniyi terk etmesi...”⁴³⁴

Elbette ki, sadece böyle bir tercüme ile Efendimiz'e ait bir sözün derinliğini anlamak, bu kısa ifadenin şumulünü kavramak mümkün değildir.

Hadiste; mü'minin islâmiyetinin, ihsan ve itkana ulaşabilmesinin sırrından bahsedilmektedir. Yani pratikte ve dış yönü itibarıyla, sağlam, arızasız ve kusursuz bir seviyeye; iç yönü itibarıyla da ihsan sırrını temsile ulaşmış bir mü'min, mutlak surette, mâlâyaniyâtı terk etmelidir.. terk eder de...

İçteki Ciddiyet Dışa Akseder

Ciddiyetsiz ve laubali insanların ibadetlerinde de ciddiyet yoktur. Böyle bir insan, belki namaza durduğu zaman ciddî gibi görünebilir; fakat eğer iç dünyasında, kalb ve vicdanında ciddîliğe ulaşmamışsa, o sadece yıldız görünme sevdasında bir ateş böceğidir. Uzun zaman da böyle görünebilmesi mümkün değildir. Karakterler gizlenemez. Her insan, er veya geç karakterinin muktezasını mutlaka yerine getirir. Meğer ki ciddiyet onda değişmeyen bir karakter hâline gelmiş olsun! Temrin ve sıkı kontrole bu seviyeyi yakalamak mümkündür. Eğer böyle bir temrin ve kontrol varsa “olma”, “görünme”nin önüne geçer.. bir serçe uzun müddet tavus kuşu olarak arz-ı endam edemez. Yani insan, şuurunun ve zihin altının çocuğudur. Onlardan kaçıp kurtulamaz.

Meseleyi şöyle toparlayabiliriz: İçte ihsan olmalı ki, dışta itkan olsun! Dış, daima içten destek almalıdır. İnsanın iç dünyası ciddî olmalı ki, bu onun dış dünyasına da sirayet etsin.

⁴³⁴ Tirmizî, zühd 11; İbn Mâce, fiten 12.

Hız. Ömer, hilafet makamına tavsiye edilen büyük bir sahabi için şöyle demiştir: “Denilen kişi her yönüyle hilâfete lâyıktır. Ancak şakası biraz fazladır. Hâlbuki hilafet, bütünüyle ciddiye isteyen bir meseledir.”⁴³⁵

İnsanları idare durumunda hilafet ciddiyet ister de, yer-yüzünde Cenâb-ı Hakk’ın temsilcisi olma mânâsına hilafet ciddiyet iktiza etmez mi?

Allah huzurunda, O’nun boynu tasmalı bir kulu olma mevzuunda gerekli ciddiyeti elde edememiş bir insan, diğer hususlarda nasıl ciddî olabilir ki?

İhsan Şuurunu ve Ciddiyet

Cümlelerin başındaki “Min” harf-i cerri “hasr” ifade eder. Bununla, Müslümanın ihsan sırrına ermesi için gerekli olan bir yoldan bahsedilmektedir. O da laubaliliği terk etmektir. Ciddiyet kazanılıp laubalilik terk edilmedikçe, bir insanın ihsan şuuruna sıçraması mümkün değildir.

Cibril hadisinde, ihsan mertebesi en son merhale olarak ele alınmaktadır. Allah Resûlü’ne gelen Cibril, evvelâ imanı, sonra islâmı sormuş ve bunlara Allah Resûlü’nün verdiği cevapları tasdikten sonra da “İhsan nedir?” diyerek ihsanı sormuştur. Efendimiz de ona şu cevapla mukabele etmiştir:

“İhsan, senin Allah’ı görüyor gibi O’na kulluk yapmandır. Her ne kadar sen O’nu görmesen de O seni görmektedir.”⁴³⁶

Bu mertebeyi yakalama da, ancak a’zamî takva, zühd ve vilâyet ile olabilir. İnsan, evvelâ o noktaya ulaşmayı bir ideal

⁴³⁵ Taberî, *Tarihu’l-ümem ve’l-mülük*, 2/581; İbn Asâkir, *Tarih-i Dimeşk*, 44/438, 45/453; İbnü’l-Esir, *en-Nihâye fi garibi’l-hadis*, 2/118.

⁴³⁶ Buhârî, *iman* 37; Müslim, *iman* 1-7. (Bu hadise ileride kısaca temas edeceğiz.)

ve gaye hâline getirmeli; sonra da oraya götüren yolları bir bir denemelidir.

Allah, insana şah damarından daha yakındır.⁴³⁷ Bir şairin dediği gibi, insan, O’nu taşrada ararken, O, can içinde candır. “*Ben taşrada ararken, O can içinde can imiş.*” Bir başka şairimiz de şöyle der:

“*Mâverâdan bekliyorken bir haber
Perde kalktı öyle gördüm ben beni.*”

Evet, insan her şeyi ile, O’nun kudret elinde evrilip çevrilmekte.. ve her şey, O’nun tecellîlerinden ibaret bulunmaktadır. O’nu dışta aramak beyhude yorulmaktır. Zira O, insana kendinden daha yakındır; bu sırrın inkişafı da ihsandır.

Her İşte İtkan

İnsanın vicdanını, böyle bir ihsan şuuru sardığında, artık onun davranışlarına itkan hâkim olur. Zaten Cenâb-ı Hak da, işin sağlam yapılmasını istemekte ve sağlam işi sevmektedir.

O, Kur’ân’da diyor ki :

وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ اِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

“*De ki: Amel edin! Amelinizi Allah da, Resûlü de, mü’minler de görecektir. Sonra görüleni de görülmeyeni de bilen Allah’a döndürüleceksiniz. O da size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.*”⁴³⁸

Yani yapılan bütün ameller, Allah’ın, Resûlü’nün ve vicdanları hüşyar mü’minlerin teftişinden geçecektir. Onun için her amel, teftişe göre yapılmalıdır ki, sahibini utandırmasın.

⁴³⁷ Kâf sûresi, 50/16.

⁴³⁸ Tevbe sûresi, 9/105.

Bu da, yapılan amelin çok sağlam yapılmasını zarurî kılmaktadır. Böyle bir amele muvaffak olabilmek de, ancak içten “ihsan”a ulaşmakla mümkündür. İnsan, iç âlemi itibarıyla böyle derinleşebildiği ölçüde, davranışları da çok mükemmel olacak ve bu insan, asla laubaliliklere düşmeyecektir. Böylece de İslâm’ın güzelliklerini elde etmiş, başka bir ifadeyle, güzel olan İslâm’ı yaşamış, zatında güzel olan İslâmiyet’in güzelliğine uygun bir kemalât arşına taht kurmuş olacaktır.

“*Mâlâyanî*”, insanı hiçbir zaman alâkadar etmeyen, gereksiz ve onun ne bugünü ne de yarını için hiçbir faydası olmayan lüzumsuz şeylerle meşgul olması demektir. Öyle ki, meşgul olduğu şeylerin, ne şahsına, ne ailesine ne de millete hiçbir faydası yoktur.

İşte İslâmiyet’teki güzellikleri yakalayabilmiş biri aynı zamanda laubalilikten de uzaklaşmış demektir. Öyleyse bu hadis, aynı zamanda insana, ne yapması gerektiğini de öğretmektedir. İnsan daima, yüce ve yüksek meselelerle meşgul olmalı, uğraştığı her mesele ya doğrudan doğruya, ya da dolayısıyla, hem kendine, hem ailesine hem de cemiyete faydalı bulunmalıdır. Bir cihetle, ciddî insan olmanın tarifi de budur...

Sözün burasında, hadisten teşemmüm ettiğim ince bir meseleyi de arz etmeden geçemeyeceğim:

Mâlâyaniyât Nedir?

“*Mâlâyaniyât*” ile meşgul olan bir insan, fırsat bulamaz ki “*Mâyanî: kendisini ilgilendiren*” şeylerle meşgul olabilsin. Devamlı surette, hiç kendisini ilgilendirmeyen iş ve düşüncelerle dopdolu olan bir insan, kendisi için gerekli ve onu yakından ilgilendiren meselelere vakit bulamaz ki onlarla meşgul olsun...

Henüz kendi çizgisini bulamamış ve frekansını tutturamamış bir insanın, o frekansta doğru bir şeyler yapması düşünülemez. Mâlâyanîlerle dolu olan bir insanın, “mâyanî”ye açık olması mümkün değildir. Evet kalbi ve kafası sakat şeylerle memlû (dolu) bir insan, nasıl ulvî ve sağlam şeylerle meşgul olabilir ki?

İşte Allah Resûlü, bütün bu mânâları üç-dört kelimelelik bir cümlede ifade ediyor. Ben, onu izah ederken fazla bir şey söylemiş sayılmam. Sadece, o granit yapılı söze, birkaç ifade kazması indirdim. Size gelip ulaşan da ondan kopan bir iki parça oldu. Belki onları da, vicdanlarınıza sindirecek ölçüde beyan edemedim. Ancak, benim ve benim gibilerin bu âcizliği dahi, Allah Resûlü’nün ifade ve beyandaki gücünü ispat etmektedir. Çünkü bizler, Efendimiz’in söylediği bir sözü anlamaktan dahi âciz bulunuyoruz. Hâlbuki O, bu sözleri hiç düşünmeden söylüyordu. Bizim düşünce dünyamızı zorlayan bu muhteva ve bu mânâ yüklü sözler, O’nun normalde konuştuğu sözlerdi. Bu mazhariyet, acaba, fetanetten başka ne ile izah edilebilir? Deha kelimesi böyle bir hasleti anlatmanın yanında ne kadar sönük kalmaktadır!

10. Sabır

Buhârî ve Müslim müttefikan şu hadisi naklederler:

إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى “Sabır, ilk toslamada olandır.”⁴³⁹

Kabir Ziyareti

Efendimiz, kabristanlarda cahiliyeye ait bazı âdetlerin devam ettirildiğini görünce, mü’minleri kabristanlara gitmekten

⁴³⁹ Buhârî, cenâiz 32; Müslim, cenâiz 14,15.

men etti. Fakat daha sonra bu yasağı kaldırdı ve: “Ben, sizi kabir ziyaretlerinden men etmişim. Bundan böyle kabirleri ziyaret edin!”⁴⁴⁰ buyurarak, kabir ziyaretini teşvik etmişlerdi. Çünkü insanları tûl-i emelden kurtaracak en müessir nasihat, kabirlerde saklıdır. Zaten O Mürüvvet Âbidesi de, sık sık kabir ziyaretinde bulunur ve her hafta hiç olmazsa bir kere Uhud şehitlerini ziyaret ederdi.

Kabir ziyaretlerinden birinde, bir kadının, evlâdının kabri başında, feryâd u figân edip ağladığını, üstünü başını yırtıp, uygunsuz sözler sarfetmekte olduğunu gördü.. gördü ve kadına yaklaşarak nasihat etmek istedi. Kadın, Efendimiz’i tanımıyordu. “Git başımdan!” dedi, “Sen benim başıma gelenleri bilmiyorsun!” Efendimiz de hiçbir şey söylemeden kadının yanından ayrıldı. Orada bulunanlar, kadına onun Allah Resûlü olduğunu söyleyince, kadın daha müthiş bir sarsıntı ile sarsıldı. Çünkü bilmeden Allah Resûlü’ne karşı saygısızlık etmişti. Koşarak Efendimiz’in hanesine geldi. Kapıyı vurmadan içeriye girdi, Efendimiz’den özür diledi. Allah Resûlü de ona, cevap-ı hakîm olarak şunu söyledi: “Sabır, musibetin ilk şokunu yediğin zamandır.”⁴⁴¹

Allah Resûlü, şu dört kelimelik ifadesiyle, ciltlerle ancak anlatılabilecek bir meseleyi, mucizevî bir belâgatla anlatmış oluyordu.

Sabrın Çeşitleri

Musibete karşı sabır, günahlara karşı direnmede sabır ve ibadet üzere ısrarda sabır...

⁴⁴⁰ Müslim, cenâiz 106; Tirmizi, cenâiz 60.

⁴⁴¹ Buhârî, cenâiz 32; Müslim, cenâiz 15.

Her gün beş vakit namaz, senede en az bir ay oruç, muayyen miktarda zekât ve kulluğa müteallik diğer bütün emirler, ancak sabırla yerine getirilebilir. Bunlar, insan ömrünü disiplin eder ve ötelere göre bir boya çalar. Böyle bir hayat, bütünüyle nuranîlik çizgisinde geçer; ömür bereketlenir ve Cennet'i semere verir. Onun için insan, dişini sıkacak, ibadetler üzerine sabredecek ve böylece hayatını ıslıl ıslıl nurlandıracaktır.

Sabır kelimesiyle “*Sabir otu*” aynı kökten gelen kelimelerdir. Sabir otunun zehir gibi acı olduğu söylenir. Tıpta ilaç sanayiinde de kullanılmaktadır. İşte sabır, bu sabir otunu yutmak kadar acıdır. Ancak bu acılık, işin başlangıcı itibarıyladır. Neticesi her zaman tatlı olmuştur.

Durum Değiştirmek

Sabretme, dişini sıkma, dayanma, metanet gösterme, sarılmama, irkilmeme, irade felcine uğramama, her gün zehirzemberek hâdiseleri sineye çekme ve dayanma elbette kolay bir iş değildir. Ancak, bütün bunlar ilk musibet şoku ânında yapılmalıdır. Çünkü, yer değiştirme, başka bir vaziyete intikal etme, psikolojik olarak her zaman insanın ruh hâletinde değişiklik hâsıl eder ve onu sarsan hâdiseleri unutturur.

Diyelim ki, başımıza bir musibet geldi. İlk bakışta, bu musibete dayanabilmemiz mümkün değil gibi... Hemen bu şoku atlatmanın çaresine bakmalıyız. Bu da ya bulunduğumuz durumu değiştirerek ki, ayakta isek oturarak, oturuyorsak yatarak.. veya yapmakta olduğumuz işin keyfiyetini değiştirerek; meselâ, abdest alarak, namaz kılarak veya en azından konuştüğümüz mevzudan uzaklaşarak.. veyahut da bulunduğumuz mekândan ayrılarak, başka bir atmosfere sığınmakla olur. Bazen de bir nebze uyumak, şoku atlatmamıza yetebilir. Hangi şekilde olursa olsun, hâl, durum veya mekânda

yapılan bu değişiklikler, şokun tesirini kırar ve tahammül edilemez gibi görünen musibeti az dahi olsa hafifletir.

Sabır, ibadetlere devam etme hususunda da çok lüzumludur. İlk anda, yeni namaza başlayan bir insan için, bu ibadet çok ağır gelebilir; fakat biraz sabreder de ruhu namazla bütünleşirse, artık bir vakit namazı kılamama, o insan için dünyanın en büyük ızdırabı hâline gelir. Oruç, zekât, hac gibi ibadetler için de aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Düşünün ki, hac gibi meşakkatli bir ibadeti, bir kere îfa edenler, her sene gitmek için âdeta kendilerini yerler. Hatta bazen konulan tahdit, onları çılgına çevirir. Bu denli ibadet sevgisi, bir bakıma onun ilk ağırlık şokunu atlatması demektir. Bu hemen bütün ibadetlerde de böyledir.

İnsan, harama karşı da aynı sabırla mukabele etmelidir. Günah ilk tosladığında gösterilecek mukavemet, ondan gelecek kötü şerareleri kırar, insan da o şoku böylece atlatmış olur. Onun içindir ki Efendimiz, Hz. Ali'ye, "*İlk bakış lehine, gerisi aleyhine.*"⁴⁴² buyurmaktadır. Yani, insanın gözü günaha kayabilir. Ama o, hemen gözünü kapar, yüzünü çevirirse, bu onun için günah olarak yazılmaz. Hatta harama bakmadığı için kendisine sevap bile yazılabilir. Fakat ikinci ve daha sonraki bakışlar, zehirli birer ok gibi insanın kalbine ve ruhuna saplanır, insanın hayalinde bulantılar meydana getirir.. iradesi mânevî gerilimini kaybeder. Zira her harama bakış, bir yönüyle harama girme yollarını kolaylaştıran birer davetiye hükmündedir. Dolayısıyla da her bakış, bir başka bakışı davet eder.. artık o insan, harama yelken açar ve dönüşü çok zor bir yolculuğa açılır.

İşte bu duruma gelmeden, haramın ilk tosladığı anda sabredip haramdan yüz çevirme, harama karşı gözlerini yumma, Allah Resûlü'nün bize tavsiye ettiği altın öğütlerdendir.

⁴⁴² Tirmizî, *edeb* 28; Ebû Dâvûd, *nikâh* 42.

Epiktetos'un bir sözü vardır: *"Fena hülyalar, seni hayalle-
rinde yakalayınca, ilk fırsatta hemen uzaklaşmaya çalış. Sonra
götürüldüğün yerden geriye dönemezsin."* Onun bu ifadesi de
ilham yüklüdür. Eğer, Allah Resûlü'nden sonra yaşamış olsaydı,
mutlaka ilhamını Allah Resûlü'nden aldığını söyleyebilirdik...

İnsan, harama karşı böyle davranırsa, bu onda bir
huy, bir karakter hâline gelir. Zira, yaptığı egzersizlerle kal-
binde hâsıl olan imanın nuru, Cehennem'den bir kıvılcım du-
rumunda olan günahlara karşı âdeta bir sütire olur. Öyle ki
artık harama bakmama, onun asıl ve fitrî davranışları arasına
girer. Aksi bir durum aklına gelse, hemen parmağını, gönül
peteğindeki iman balına batırır ve bu sağlam mülâhaza sa-
yesinde tattığı aşkın tadıyla kendini bu mânevî atmosferden
uzaklaştıran her şeyden kaçır. Bu durumda olan bir insanın,
iradî olarak günaha girmesi pek düşünülemez.

Her musibetin kendine göre bir şoku vardır. O atlatıldı-
ğı zaman, musibet rahmete, elemeler lezzete, dertler de zevke
inkılâp eder... Böyle bir sinede artık ızdırıp dinmiş, yerini de
sonsuz bir neşeye terk etmiştir. Ancak bütün bunlar, ilk şok
ânının başarıyla atlatılmasına bağlıdır. Bu kadar tafsilatlı, der-
rin bir mevzuu Allah Resûlü sadece dört kelime ile ifade bu-
yurmaktadır: *"Sabır, ilk toslama ânında olandır."*

11. Yüksek El (Veren) Olmak

Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği bir hadiste de Efendimiz
şöyle buyuruyor: *أَلْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْأَيْدِ السُّفْلَى* "Yüksek el, aşağı elden
daha hayırlıdır."⁴⁴³

Yed-i ulyânın, veren ve infak eden el, yed-i süflânın
da alan el olduğu, yine doğrudan doğruya Efendimiz'in

⁴⁴³ Buhârî, zekât 18; Müslim, zekât 94-97; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/4.

yorumudur.⁴⁴⁴ Realite olarak, veren elin üst, alan elin de alt sayılmasının yanında, infak edene râci sevap ve fazilet bakımından, verenin alanın üstünde olduğuna da işaret buyurulmaktadır. İnsanın şeref ve haysiyeti açısından bunlardan biri “*ulvîlik*” ise, bazı durumlarda diğerine de “*süflîlik*” denebilir ki, selim tabiatları vermeye teşvik ve almadan tenfir etmek bakımından, üslûp fevkalâde ve bu üslûba esas teşkil edecek malzeme de, değiştiremeyecek şekilde yerli yerindedir.

Ayrıca, verme ameliyesinin havada kalmaması ve mutlaka bir alıcının bulunması lâzım geldiği için de, veren elin hayırlı olmasını ifade ile iktifa edilmiş ve “Alan el şerlidir.” denmemiş.. aksine az hayırlı olduğu ifhâm edilerek; bazı şerâit dahilinde alma ameliyesinin mahzursuzluğuna da tenbihte bulunulmuştur.

Bütün bu mânâlar mahfuz olmakla beraber; bu hadisi, “*Veren el, alan elden üstündür.*” şeklinde tercüme etmek eksiktir. Zira, hadiste kullanılan kelimeler, bizim tercüme ettiğimiz kelimelerin karşılığıdır. Efendimiz, bu ifadelerinde mecazî bir üslûbu tercih etmiştir. Onun için sadece “*veren el*” veya “*alan el*” ifadeleri, bu mânâlardan olsa olsa bir tevcih olabilir; fakat kat’iyen bütünü değildir.

Evvelâ, burada cüz zikredilip küll murad edilmiştir. Yani elden kastedilen, bizzat insanın kendisidir. Bu mânâ ile “*Veren insan, alan insandan hayırlıdır.*” mânâsı kastedilmiştir.

Bazen Alan Hayırlıdır

İkincisi: Arapça’da veren *الْمُعْطِي* ; alan ise *الْأَخِذُ* kelimeleriy-le ifade edilir. Eğer Allah Resûlü, bu kelimeleri *الْبَيْدُ* kelimesi-ne sıfat yapsaydı, o zaman “*Veren el alan elden hayırlıdır.*”

⁴⁴⁴ Buhârî, zekât 18; Müslim, zekât 94.

dememiz uygun olurdu. Hâlbuki Allah Resûlü, “veren” veya “alan” elden değil de “üst” ve “alt” elden bahsetmektedir. Bu ifadeden de şöyle bir nükte hatıra gelmektedir: Her zaman veren el, alan elden hayırlı değildir. Bazı hallerde, alan el, çok daha hayırlı olmasa da, mecbur kaldığı için veya vere-ne sevap kazandırmak kastıyla alıp yerinde sarfettiği takdirde veya veren minnet ediyorsa böyle durumlarda hayırlı ve üst el, alanın elidir. Veren zâhiren üstte olsa dahi, hakikatte belli bir ölçüde alttadır.

Öyle insanlar vardır ki, fukara-i sabirîndendir. Saçı başı dağınık ve meclislerde hep irdelenmektedirler. Kapı çalsalar onlara kapılar açılmaz. İki Cihan Serveri'nin beyanı içinde onlar, herhangi bir mevzuda Allah'a yemin etseler, Allah onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz. Berâ b. Mâlik bunlardandır.⁴⁴⁵ Müslümanlar harpte sıkışınca Berâ b. Mâlik'e müracaat eder ve galip gelineceğine dair ona yemin ettirirlerdi. O da yemin ederdi ve galip gelirdi.⁴⁴⁶ İşte alan el, böyle bir insan da olabilir...

Ashaptan Sevbân, çok fakirdi. Bununla beraber Allah Resûlü ona, hiç kimseden bir şey istememesini tavsiye etmişti. O günden sonra o, kimseden bir şey istemedi. Hatta, devesine binmiş giderken bazen kamçısı yere düşerdi de, o, kimseden istememek için hemen devesinden iner ve kamçısını bizzat alır sonra da tekrar devesine binerdi.⁴⁴⁷ İşte bazen onun gibi bir insana da bir şey verilmiş olabilir.. ve bu, sanki temessül etmiş Cibril'e bir şey vermek gibidir. Hiçbir zaman, alan durumunda olan bu ve bunlar gibi şahıslar, verenlerden daha aşağı değillerdir. Zira, Hz. Âişe Validemiz ve Hz. Ebû

⁴⁴⁵ Tirmizî, *menâkıb* 54; Beyhakî, *Şuabü'l-iman*, 7/331.

⁴⁴⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/281.

⁴⁴⁷ Ebû Dâvûd, *zekât* 27; İbn Mâce, *zekât* 25.

Hüreyre'den rivayet edilen bir hadisten anlıyoruz ki, böyle insanlara bir şey verilirken, evvelâ o verilen şey keyfiyetsiz, kemmiyetsiz Cenâb-ı Hakk'ın eline konmaktadır. Ve verilen insana o şey, bizzat Cenâb-ı Hak tarafından verilmektedir.⁴⁴⁸

Tavsiyeler

Allah Resûlü, bu ifadeleriyle bize şu tavsiyede de bulunuyor: *“Kendinizi daima aziz tutun. Dilencilikle nefsinizi hor ve hakir kılmayın. Hem fert hem de devlet planında, hiçbir zaman “alan el” durumuna düşmeyin, her zaman “veren el” olma durumunu korumaya çalışın. Böylece hep üstte olur ve izzetinizi korursunuz. Şunu unutmayın ki, üst daima emniyet içinde döker-saçar, alt ise endişeyle toplar, endişeyle yaşar. Siz, hâkim el olun, mahkûm el olmayın. Üstte olursanız, hâkim el olursunuz.”*

Devletlerarası Ölçü

Bu hadis bizim için, devletlerarası münasebette de, yanılmaz ve yanılmaz bir ölçü durumundadır. Eğer biz, üst el olabilirsek, devletlerarası muvazenede bize de bir yer düşecektir. Böylece süper güçler tarafından sömürülen insanımız belini doğrultma fırsatını bulacak ve kurtulacak; aksine, hep sömürülen, hep hakir görülen insanlar olma durumundan kurtulamayacaklardır. Günümüzde umumî manzara, arz ettiğimiz hususların en açık belgeleriyle dolu.. süper güçler, göstermelik olarak verdikleri üç-beş kuruşu, o milletlerin kanını emerek, onları iliklerine kadar sömürerek geriye almaktadırlar ve bugün biz, *“alan el”* olma zilletini acı acı yaşamakta ve çaresizlik içinde yutkunmaktayız. Öyleyse hem fert olarak hem de millet olarak bize düşen şey, çalışma, gayret gösterme ve

⁴⁴⁸ Buhârî, zekât 8; Müslim, zekât 63-64; İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, 3/279.

bütün İslâm âleminin, hatta bir ölçüde bütün insanlığın bizden beklediklerini yapıp edip ortaya koymaktır.

Burada da yine çok kısa ve veciz ifadesiyle Allah Resûlü, anlattığımız bu şeyler gibi kim bilir daha hangi hususlara işaret buyurmaktadır?..

12. İltifat Edilmeyecek Üç Zümre

İmam Müslim'in rivayet ettiği bir hadiste:

ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُنْظَرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُرَكَّبُ عَلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ:
الْمُسْبِلُ إِزَارَهُ وَالْمَنَّانُ الَّذِي لَا يُعْطَى شَيْئًا إِلَّا مِنْهُ، وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ

“Üç zümre vardır ki, Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları temize çıkarmaz.. ve onlara can yakıcı bir azap vardır: Elbiselerini sürüyerek yürüyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malına yalan yeminle revaç verip satmaya çalışan...”⁴⁴⁹

Meal Bir Mirsaddır

Arz ettiğimiz bu Türkçe metin yukarıdaki hadisin kısacık bir mealidir. Mealler, sadece bir mirsad ve ölçüdürler. Onlarla hakikat aranır ama onlar hakikatin kendisi olamazlar. Kur’ân’ı dahi mealde arayanlar ne büyük bir yanlış ve yalana takılıp kalmışlardır. Çünkü Kur’ân’ın Allah tarafından indirilen şeklinde mucizelik vardır. Onu meal hâline getirdiğinizde, derisi yüzülmüş bir nesneye benzetmiş olursunuz. Onun için, esas olan, Kur’ân ve hadisin bizzat kendi orijinal lafızlarıdır. Binaenaleyh, biz de yukarıda zikrettiğimiz hadisin lafzı üzerinde bir nebze durarak, anlatılmak istenen hususa zihni yaklaştırmaya çalışacağız. Zaten, bizim bütün yaptığımız, o nur fevvesi etrafında dönüp durmaktan ibarettir. Bu, bir seyr-i

⁴⁴⁹ Müslim, *iman* 171-174; Tirmizi, *büyük* 5; Ebû Dâvûd, *libâs* 25.

aklî ve zihnîdir. Dua ve niyazımız, Cenâb-ı Hakk'ın bizleri seyr-i ruhânîde muvaffak kılmasıdır.

كَلَاةٌ “Üç” mutlak olarak bırakılmıştır. İsterseniz siz buna, erkek veya kadın, isterseniz zümre veya cemaat diyebilirsiniz. Ve yine bu üç kişi veya zümreden maksadın, âlimler ya da cahiller olduğunu söyleyebilirsiniz. Burada esas üzerinde durulması gereken husus, bunların kimliklerinden çok, vasıfları olduğu için, hadiste bu mesele tasrih edilmeyip mutlak bırakılmıştır.

كَلَاةٌ nekre bir kelimedir. Sonundaki tenvin, nekrelilik ifade eder. Demek ki bunlar belirsiz ve meçhul insanlardır. Onlar öyle belirsiz insanlardır ki, onları belli edecek bir kimlikleri yoktur. Onlar hor ve hakir insanlardır. O kadar hor ve hakirdirler ki, onlara değer vermeye değmez. Nasıl ki Cenâb-ı Hak, onların yüzüne bakıp onlarla konuşmaz; öyle de sizler de, merak edip onlarla konuşmaz ve onları tanımayı değerli bulmazsınız. Onlar, kalıplarıyla değil, kalbleriyle yenik düşmüş.. ve vicdanları, cesetlerinin altında kalıp ezilmiş kimselerdir. Yüce ve yüksek yerlere karşı içlerinde zerre kadar istidat yoktur. Süfliyet çukurunda yuvarlanıp durmaktadırlar...

Bu “üç” kelimesinin hemen ardından, üç tane de geniş ve gelecek zamana delâleti olan fiil zikrediliyor. Bu üç fiil, bu üç zümre için karanlık bir tablo çiziyor. İnsan daha üç denince hemen, bu “üç”ün sırtına binip, o üç zümrenin karanlık akıbetini seyrediyor gibi oluyor.

Üç Mahrumiyet

Mükâleme Mahrumiyeti

İlk fiil, لا يَكَلِمُهُمُ اللَّهُ cümlesinin başındaki fiil-i muzaridir. Fiil-i muzarinin ise, hem geleceğe hem de geniş zamana delâleti vardır. Kendisinde hitap çiçeği açan ve Allah'a muhatap olma

istidadı verilen insanla, Allah konuşmayacaktır. Felaket, işte bu ilk cümle ile başlamaktadır. Rahmân sûresinde; Allah, onda beyanı yarattığını bir nimet, bir minnet olarak söylediği hâlde, gör ki, şimdi Allah (celle celâluhu) bu insanla konuşmayacaktır. Hâlbuki, insanın konuşması, Cenâb-ı Hakk'ın mütekellim oluşunun bir delilidir. Kendi konuşmasına delil olan ve konuşan insan, öyle bir duruma düşmüştür ki, Allah (celle celâluhu) onu kendisine muhatap kabul edip konuşmamaktadır.

İnsanın, en çok konuşmaya ve dardını anlatmaya muhtaç olduğu bir günde ona, sözünün dinlenmemesinden daha büyük azap olabilir mi? O, medet istemekte ve çırpınıp durmaktadır. Ancak, onun yardımına koşacak yegâne Zât onu hiç mi hiç dinlememektedir. Kur'ân-ı Kerim bu tabloyu anlatırken *قَالَ احْسُؤُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ* “*Kesin sesinizi ve benimle konuşmayın.*” der.⁴⁵⁰ Çünkü sizin konuşma yeriniz dünyada idi.. orada konuşacak ve “*üns billâh*”ı yakalayacaktınız. Dünyada iken Cenâb-ı Hakk'a enîs olmadınız. Bugün de O, sizin enîsiniz değildir.

Nazar-ı İlâhî Mahrumiyeti

İkinci tablo ise *وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ* “*Allah onlara bakmaz.*” Onların, en çok rahmet nazarına muhtaç olacakları o günde, Cenâb-ı Hak, onlara kat'iyen rahmet nazarıyla bakmayacaktır. Bazı yüzler beşâset içinde pırl pırl parlarken, bazı yüzler de o gün asık ve abûs olacaktır.⁴⁵¹ Hiç şüphesiz, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet nazarıyla bakmadıkları, bu ikinci grup insanlardır.

Herkes ismiyle çağrılırken, herkes bir vesileyle kurtuluşu ererken, kendilerine bakılmayan bu insanların durumu ne kadar feci, ne kadar ürperticidir!

⁴⁵⁰ Mü'minûn sûresi, 23/108.

⁴⁵¹ Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/106-107; Kiyamet sûresi, 75/22-25; Abese sûresi, 80/38-41.

Kâ'b b. Mâlik'in, çok kısa bir süre için cezalandırılarak Allah Resûlü tarafından böyle bir muameleye tâbi tutulması, hem ona hem de vak'ayı duyanlara ne kadar giran gelir.⁴⁵² Hâlbuki sözünü ettiğimiz kimseler bu akıbeta ebedî olarak müstehak olacaklardır. Aman Allahım! Cehennem dahi bu kadar korkunç olamaz. Rahmeti sonsuz bir Rabb'in, insana bir an dahi bakmaması, ne büyük bir azap, ne korkunç bir akıbettir!.

Ne diyebiliriz ki? İnsanlar, hep yaptıklarının karşılığını bulacaklardır. Hayır yapanlar hayır, şer işleyenler de şerle karşı karşıya kalacaklar.

Tezkiye Mahrumiyeti

Üçüncü durum ise, وَلَا يَرْكَبُهُمْ “Allah onları temizlemez veya temize çıkarmaz.”

İnsanlar, burada temizlenip, oraya tertemiz gitmelidirler. Temizleme ameliyesi dünyada yapılır. Ahirette ise, insanı ancak Cehennem temizler. Onun için Cenâb-ı Hak onları tezkiye de etmeyecektir.

İnsanlar, imtihan turnikesine bir kere girer ve on ikiden vurma imkânını bir kere elde ederler. Kendisine verilen bu fırsatı değerlendiren kazanır, ihmal eden de kaybeder. Bunun üçüncü bir şıkkı yoktur.

Hz. Eyyub'un maddî hastalıklarına bedel ruh, vicdan, latîfe-i rabbaniye, sır, hafî, ahfâ, bütün his ve duyguları hırpalanmış, delik deşik olmuş zavallı insan, o gün bu perişan hâline bakacak, acaba temizlenebilir miyim diye ümide kapılacak. Ne var ki, bu üç sınıfa ait insanları Cenâb-ı Hak orada temizlemeyecektir.

⁴⁵² Bkz.: Buhârî, meğâzi 79; Müslim, teube 53-55.

Akıbet: Azab-ı Elîm

Ve akıbet: وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ “Onlar için can yakıcı bir azap vardır.” Onlar, hemen bir adım daha attıklarında karşılıklarına çıkacak tek şey, o korkunç azaptır. Öyle bir azap ki, can yakan, insanın iliklerine kadar işleyen bir azap. İşte onlar, kendilerini böyle bir azabın gayya ve girdabında bulurlar...

Böyle bir akıbetle dâcâr olacak olan şu üç zümre kimlerdir? Kimdir onlar ki, Allah onlarla konuşmayacak, onların yüzlerine bakmayacak ve onları asla temizlemeyecektir? Ve kimdir onlar ki, onlara can yakıcı bir azap hazırlanmıştır?

Hadisin buraya kadar olan kısmını okuyan bir insanda, müthiş bir merak uyanmıştır.. ve şimdi o, bütünüyle dikkat kesilmiş, bu üç meçhul zümrenin kimliğini öğrenmek için, bütün tecessüs gücünü harekete geçirmiştir. Allah Resûlü sözlerine devamla: الْمَشْبُؤُا إِزَارُهُ “Eteklerini sürüye sürüye gezen.” demektedir. Bu söz, kibir ve gururdan kinayedir.

Roma, Yunan ve Grek tarihlerinde, eteklerini sürüye sürüye gezen insanların resimlerini görürsünüz. Mevzu ile alâkalı çevrilmiş filmlerde bu daha da açık görülür. Ancak, esas olan etek sürümek değil, bu işin bir gurur ve kibir alâmeti olarak simge hâline getirilmesidir. Zaten hadiste kastedilen de budur.

Kibir ve Gurur

Gurur ve kibirin nasıl kötü bir illet olduğu ve nasıl kötü neticeler doğurduğu birçok âyet ve hadiste ayrı ayrı ele alınıp işlenmiştir. Meselâ, bir hadislerinde Efendimiz: “Kalbinde zerre miktar kibir bulunan insan Cennet’e giremez.”⁴⁵³ buyurmuşlardır.

Çünkü, kalbinde zerre kadar kibir ve gurur bulunana Allah (celle celâluhu) hidayet yollarını tıkamıştır. Cenâb-ı Hak, Kur’ân’ında şöyle buyurmaktadır:

⁴⁵³ Müslim, iman 147-149; Tirmizî, birr 61; Ebû Dâvûd, libâs 26.

سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ
آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ
الْعَيْ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

“Yeryüzünde haksız yere böbürleneni, âyetlerimden uzaklaştıracağım. (Onları anlamayacaklar). Onlar, bütün mucizeleri görseler yine de iman etmezler. Doğru yolu görseler, onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen onu yol edinirler. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir.”⁴⁵⁴

Kibir, basireti kör eden bir perdedir. Kibirle meşbû bulunan bir vicdan, kâinata sayfa sayfa yazılmış mucizeleri görmez, idrak edip anlayamaz. Zira, basiret körleşince idrak adına basar da hiçbir işe yaramaz.

Büyüklik ancak Allah’a mahsustur. Günde beş defa minarelerden ilan edilen bu hakikatin bir başkasına izafesi nasıl hoş görülebilir ki?

Bir kudsî hadiste Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

الْكِبْرِيَاءِ رِدَائِي وَالْعِظْمَةَ إِزَارِي، فَمَنْ نَارَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا قَدَفْتُهُ فِي النَّارِ

“Kibriya, benim ridâm, azamet ise benim izârımdır. Kim benimle bu mevzuda münakaşaya kalkışırsa onu (başasağı getirir) Cehennem’e atarım.”⁴⁵⁵

“Kibriya”; büyüklik, ululuk demektir, Cenâb-ı Hakk’ın bir sıfatıdır. İnsan için, iç ve dış elbiseler ne ifade ediyorsa –keyfiyeti bizce meçhul– Cenâb-ı Hak için de kibriya ve azamet aynı şeyi ifade eder. Bu iki sıfatı Cenâb-ı Hak’la paylaşmaya kalkanı Allah, hakkıyla paylar ve Cehennem’ine atar.

⁴⁵⁴ A`râf sûresi, 7/146.

⁴⁵⁵ Müslim, *birr* 136; Ebû Dâvûd, *libâs* 26. (Lafız Ebû Dâvûd’dan alınmıştır.)

Kibirli kalbe iman taht kuramaz. Başka bir ifadeyle, Allah'tan başkasının taht kurduğu bir kalbe, Allah'a iman gelip oturmaz. Hareket ve davranışlarıyla, kibri, gururu temsil eden adamın da durumu budur. Hadiste böyle bir insan, “eteklerini sürüye sürüye yürüyen” olarak ele alınmaktadır.

Başa Kakma

İkinci insan veya zümre de, “*mennân*”dır. Allah (celle celâluhu), ona mal ve mülk vermiştir ki, bu nimetlerden kendisi istifade ettiği gibi, başkalarına da infakta bulunsun, Cenâb-ı Hak da ona, bu infakına mukabil, birine binle karşılık versin. Ancak bu insan, hiç orali olmamış; infakta bulunmadığı gibi, bazen verse de, onu da başa kakmak ve minnet etmekle iptal etmiştir. Oysaki hem o mal, hem de kendisi Allah'ın mülkü ve memlûkü idiler. Onun bütün vazifesi Cenâb-ı Hakk'ın malını tevzi etmekten ibaret iken o, asıl mülk sahibi gibi insanlara minnet etme sevdasına düşmüştür. Bu ne büyük bir gaflet, bu ne korkunç bir düşüştür!

Allah (celle celâluhu) ona mülk vermiştir. Ancak bu mülkte, başkalarının da hakkı vardır. Hâlbuki bu insan, cimrilik yapmakta, verdiği zaman da başa kakmaktadır. Kendisini eza takip eden sadakadan ise, hiç vermeyip, isteyeniyi güzelce savmak daha iyidir ki, Kur'ân-ı Kerim: قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتْبُعُهَا أَذَىٰ buyurmaktadır.⁴⁵⁶

“*Mennân*” aynı zamanda cimri insandır. Hâlbuki cimrilik, insanı Allah'tan, Cennet'ten ve diğer insanlardan uzaklaştırır.. uzaklaştırır ve Cehennem'e yaklaştırır. Efendimiz bir hadislerinde cimri hakkında şöyle buyurmaktadır:

⁴⁵⁶ “Bir tatlı söz, bir kusur başışlama, peşinden incitme gelen sadakadan çok daha iyidir.” (Bakara sûresi, 2/263)

الْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللَّهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ

“Cimri, Allah’tan uzaktır.. Cennet’ten uzaktır.. insanlardan uzaktır. Cehennem’e yakındır.”⁴⁵⁷

Fiil Cinsinden Ceza

Hadiste, belâgat kaideleri açısından; “leff ü neşr-i mürettep” vardır. Yani, وَلَا يُنْظَرُ إِلَيْهِمْ ibaresi, “mennân” a bakmaktadır. Zira ikisi de ortadadır. Birinci ve sonuncu ifadeler de yine birbirlerine bakarlar. Durum böyle olunca, bu hadisten şöyle bir nükte anlamak da mümkündür: Nasıl ki, mennân, dünyada iken, insanlara rahmet nazarıyla bakmamış, onlarla ilgilenmemiş, bazen verdiği de başa kakmakla iptal etmiştir; ahirette de, bu yaptıkları cinsinden bir ceza ile karşılaşacak ve Cenâb-ı Hak da ona aynı şekilde muamele edecektir.

Kibir ve gururla yürüyen, eteklerini sürüyen, başkalarıyla konuşmaya tenezzül etmeyen insanlar da, ahirette kendileriyle Cenâb-ı Hakk’ın konuşmayacağını bilmelidirler. Bilmeli ve o cezaya götüren yollarda yürümemelidirler.

Normal zamanda bile yemin etmek doğru değilken, yalan yere ve sırf dünyevî menfaat temini gibi hasis bir duyguya kapılarak yemin etmek ve böylece malına revaç kazandırıp onu satmaya çalışmak, bu da insanı yine karanlık akıbeta doğru sürükleyen üçüncü tablodur ki وَلَا يَزَكِّيهِمْ tehdidi de bu hususa bakmaktadır.

Üçüncü zümre بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ سَلَعَهُ وَالْمَنْفَقَى ifadesiyle anlatılmaktadır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bunlar, ticarete yalan söyleyerek kâr etmeyi hesaplamış, yalan yeminlerle halkı

⁴⁵⁷ Tirmizî, *birr* 40; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ewsat*, 3/27.

kandıracağına inanmış insanlardır. Evet, azaba müstehak olan üçüncü zümre de işte bunlardır.

Allah Resûlü'nün şu “*cevâmiü'l-kelim*”ine bakın ve şöyle deyin: فَصَدَّقَ رَسُولُ اللَّهِ Her hadisten sonra böyle söylemek bize bir borçtur ve O'nun her ifadesi, bize “*Muhammedün Resûlullah*” dedirtmektedir.

13. Dil Belâsı ve İffet

İmam Buhârî'nin *Sahih*'inde rivayet ettiği bir başka hadislerinde Allah Resûlü, şöyle buyurmaktadırlar:

مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ

“Kim bana, iki çene ve ağız arası mevzuunda söz verir, kefil olursa, ben de ona Cennet için kefil olurum.”⁴⁵⁸

Bunu söyleyen, Allah Resûlü'dür. O, bir insanın neye kefil olup neye olamayacağını herkesten iyi bilir. Cennet'e kefil olacağını söylüyorsa, mutlaka olacaktır. Zira, kardeşim deyip bağrına bastığı Osman b. Maz'ûn gibi bir sahâbi hakkında birinin, “*Cennet kuşu oldun gittin.*” gibi sözler sarf etmesine karşı çıkmış ve “*Ben, Allah'ın Resûlü olduğum hâlde nasıl bir muamele göreceğimi bilmiyorum, sen onun Cennetlik olduğunu nereden bildin?*”⁴⁵⁹ demişti.

Demek oluyor ki, ağıza ve ağız arasına sahip çıkacağına dair söz veren ve verdiği sözde duran bir insana, Allah Resûlü Cennet sözü verirken, bunu heva ve hevesine göre söylemiyor. Mutlaka Cenâb-ı Hakk'ın bu mevzuda bildirdiği bir şeye binaen böyle bir vaadde bulunuyor.

⁴⁵⁸ Buhârî, *rikâk* 23.

⁴⁵⁹ Buhârî, *cenâiz* 3; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/237, 6/436; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 5/139; 9/37.

Zaten O, hiçbir zaman Cenâb-ı Hakk'ı kendi heva ve hevesine göre konuşurmadi. Böyle bir sukuttan O her zaman muallâ ve müberra bulunmaktadır. Öyle ise dedikleri, ayn-ı hak ve hakikattir, vaad ettiği de günü gelince muhakkak olacaktır.

Eğer sen, iki çene arasındaki dilini koruyabilir ve apışararı muhafaza ile iffetli yaşayabilirsen, hiç tereddüt etmeden söylüyorum ki şayet ahirette, zebaniler seni derdest edip Cehennem'e doğru götürececek olurlarsa, avazın çıktığı kadar bağırıp, Resûlullah'ın sana kefil olduğunu haykırabilirsin. Senin bu sadâna: Hz. Muhammed Mustafa'nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaati ve kefaleti bir imdat olarak yetişecektir.

Konuşmak Bir Nimettir

Aslında insanın ağızı, beyan nimetine mazhar, değer ve kıymeti ölçülemeyecek kadar büyük bir uzuvdur. Ancak böyle mübarek bir uzuv, kötüye kullanıldığı takdirde, insanı helâkete, felakete götüren en zararlı bir alet hâline gelir ve onu mahveder. Ağız ki, insan onunla Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve takdis eder. Mârufu emir, münkeri nehiy ağızla yapılır. İnsan ağızla, kâinat kitabını ve onun ezeli tercümesi olan Kur'ân'ı tilâvet eder, âyât-ı beyyinâtı ağızla okur ve başkalarına anlatır. Bazen, inanmayan bir insanı, ifade ve beyanı vasıtasıyla imana getirir.. böylece üzerine güneşin doğup battığı her şeyden daha hayırlı bir iş yapmış olur.. ve insan, ağızla a'lâ-yı illiyîne çıkar, siddîkiyetin zirvesine taht kurar.

Ancak aynı ağız, insanın felaketini de hazırlayabilir. Bütün küfür ve küfrana vasıta ağızdır. Allah'a ve O'nun şânı yüce Nebisi'ne ağız dolusu sövenler, bu iğrenç günahı ağızlarıyla işlemektedirler. Yalan, gıybet, iftira hep ağızla yapılır ve insan ağızla, Müseylime'nin yalan çukuruna düşer.

İşte Allah Resûlü, sadece bir kelime söylüyor, bir uzva dikkati çekiyor.. işte bu tek kelimedede, daha yüzlerce dile getirilmemiş hakikat ve bizim bir nebze işaret ettiğimiz hususlar bütünüyle matvî bulunuyor. “Ağzı meşru dairede kullanın ki, ben de size Cennet’i söz vereyim.” diyor. Bu, “Ağzınızı kapayıp bir köşede oturun.” demek değildir; meşru dairede kullanın demektir.

Konuşmada Edep

Allah Resûlü, mahrem uzvun adını söylemiyor.. onun yerine iki bacak arası tabirini kullanıyor. Bu, O’nun yüce edebinin bir tezahürüdür. Zaten O, her zaman bizler için, gayet tabîî ve fitrî olan şeyleri ifade ederken dahi, öyle kendine has derin bir edep içinde olmuştur ki, bazılarımızca en sevimsiz gibi görünen şeyler dahi, birden insanın gözünde sevimli birer tablo hâline gelivermiştir. O; ahlâk, karakter, seciye ve tabiatıyla güzelliklere programlanmış bir insandı.

İşte bak, insanlar arasında zikri utandırıcı olan bir uzuv zikredilecekken, Allah Resûlü, kendine has güzellik içinde bu uzva telmihte bulunuyor, “iki bacak arası” tabirini kullanıyor. Ne diyeyim, “Güzellere peyrev olan elbet güzeldir...”

Apışarası

Apışarası çok mühimdir. Hz. Âdem’in Cennet’ten çıkmasına vesile memnu meyve, onun karşısına bu buudda çıkmıştır. Şu anda âyetin uzun uzadıya tahlili mevzumuz dışı olduğundan bu hususa temas edemeyeceğim. Ancak iki bacak arasının ehemmiyetine dikkat çekmek için bu kadarcık bir işarette bulunup geçeceğim.

Neslin devamı bu yolla olduğu gibi, zina ve fuhuşla, neslin harap olması da yine bu yolla meydana gelmektedir. Zira onun suiistimaliyle soy-sop birbirine karışır ve bütün hukuk sistemlerinde korunması gereken hususların en önemlileri bu sebeple yıkılır gider.

Kim kimin babasıdır? Kim kime miras bırakacak, kim kimden hak talep edecektir? Aile nasıl korunacak, millet nasıl ayakta duracaktır? Bütün bu ve benzeri sorular ancak apışarasında iffetli olmaya bağlıdır. Afif insanlar ve bu insanlardan meydana gelmiş cemiyetler, kendi iç yapılarını kıyamete kadar devam ettirirlerken; zina ve fuhuş bataklığına gömülen fert ve milletler, mevcudiyetlerini bir batın öteye dahi götüremezler.

Esasen her mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da helâl dairesi geniştir ve keyfe kâfidir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur. İnsandaki o arzu, en güzel şekilde helâl dairesinde de tatmin edilebilir. Onun içindir ki, Allah Resûlü:

تَاكُمُوا تَكْتُمُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَّمَ “Evlenin, çoğalın. Zira ben sizin çokluğunuzla (diğer) ümmetlere karşı iftihar ederim.”⁴⁶⁰ buyuyor. Zira Allah Resûlü, diğer ümmetlere karşı kendi ümmetinin çokluğu ile övünecektir. O'nun ümmeti, o kadar çok olacaktır ki, diğer ümmetler ona nisbeten gölgede kalacaktır. İşte ümmetin bu kadar çoğalması, yine apışarasına bağlıdır. Evet o neticeye de ancak bu yolla varılır. Nesepsizler de, nesepe üstü nesebe sahip olanlar da hep o yolla gün yüzüne çıkmaktadır. Ve orası, iki zıddı da açık böyle münbit bir arazidir.

İnsanın bu mevzuda helâl yol arayışı ona bir vacip sebebi kazandırır. Allah Resûlü, ashabına bu hususu açıklayınca, sahabe hayretle, bunun nasıl olacağını sordu. Allah Resûlü de

⁴⁶⁰ Abdürezzak, *el-Musannef*, 6/173. (Benzer mânâyı ifade eden hadisler için bkz.: Ebû Dâvûd, *nikâh* 3; Nesâî, *nikâh* 11; İbn Mâce, *nikâh* 1)

tebessüm ederek şu cevabı verdi: “Eğer helâl yolla olmasa idi, haram olmayacak mıydı.”⁴⁶¹ Haramı terk ise vaciptir. Öyleyse helâl yolla mübaşeret insana vacip sevabı kazandırır.

Düşünmeli ki, dış yüzü itibarıyla sözü edilince insanları utandıran bu mevzu, nebilerin dahi gelip geçtiği bir yoldur. Eğer Hz. Âdem’e böyle bir duygu verilmeseydi, Kâinatın İftihar Tablosu olan Hz. Muhammed Aleyhisselâm nasıl vücuda gelecekti? Demek ki, o memnu meyvenin asıl gayesi ve hakikî illeti, Efendimiz’i semere vermesiydi...

“Eğer Hz. Âdem, o memnu meyveye el uzatmakla, Hz. Muhammed Aleyhisselâm’ın dünyaya gelmesi arasındaki münasebeti bilseydi, değil el uzatmak, o ağacı köküyle yerdidi...” sözünü coşkun bir vaizimizden dinlemiştirim...

Amûdî Vilâyet

Bilhassa burada çok önemli bir hususa dikkatinizi istirham edeceğim: Allah Resûlü, iki çene ve apışarası hakkında söz verene, Cennet’i vaad ediyor. Cennet’le müjdelenen müstesna kametler malum.. demek onların dışında da bazı kimseler ihraz ettikleri makam ve kazandıkları kurbiyet hay-siyetiyle böyle bir mazhariyeti elde etmiş oluyorlar. Buradaki mazhariyet, ağız ve apışarasını korumanın zorluğundan geliyor.. ve mümkün de; zira, şehvetin bütün vücudu sardığı, benliği kavrayıp ruhu sarstığı bir anda, hatta iradenin gevşeyip fenalığın her türlüüne açık hâle geldiği bir zamanda, Hakk’ın hatırı için insanın kendisini frenlemesi o kadar önemlidir ki; insanın amûdî olarak zirveleşmesine vesile olabilir ve böyle bir amele muvaffak olan insan, elbette Allah Resûlü’nün kefaleti altına girip Cennetlere uçabilir.

⁴⁶¹ Müslim, *zekât* 53; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/167-168.

Evet, ısrarla söylüyorum; nefsinin taşkınlıklarına gem vurabilen, onun her türlü fenalığa açık olduğu demlerde onu zapturapt altına alıp günahlara girmekten alıkoyan ve onlara karşı hep sabırla direnen, hatta bu gibi zaaflara karşı durmadan tahşidat yapan bir insan, başkasının senelerce bir posta oturup postnişinlikle elde edeceği füyûzâtı bir anda elde edebilir. Yine bu, bir başkasının her gece kıldığı bin rekât namazın ona kazandıracığından daha fazlasını hem de bir anda kazandırabilir. Kazandırır ve dikey olarak velilik noktasına ulaştırır. Bunlarla, nafîle namaz ve nafîle orucun hafife alındığı zannedilmesin.. onlar, önemli birer kurbet vesilesidir ve hep öyle kalacaktır. Biz sadece insanı, insânî kemâlâta çıkarak olan bir diğer vesileyi hatırlatmak istedik.

Cenâb-ı Hak'tan dileyelim, bize, beşeriyet itibarıyla, beşon insan kuvveti versin ve insanı “*evc-i kemâlât-ı insaniye*”ye yükselme esaslarıyla donatsın ama; her türlü suiistimalatından da muhafaza buyursun!

İnsanın tehlikelere açık bir fitratla, tehlikelere açık bir zeminde çizgisini koruması çok önemlidir. Evet, *بِحَسْبِ الْمَعْرَمِ الْمَعْنَمِ* fehvâsınca çekilen sıkıntı kadar ganimet ve tehlike ölçüsünde de yükselme mevzuubahistir. Ne kadar tehlike zemininde iyi işler görür ve ne kadar uçurum kenarında sorumluluk alırsanız, başarılarınıza da o kadar mükâfat verilir.

Biraz daha açalım:

Meselâ, Allah sizin mahiyetinize bazı muzır maddeler koymuş; gazap, kin, nefret ve şehvet gibi... Ancak, bunların hiçbirisi, hiçbir zaman size hükmedememiş. Aksine siz, daima o müthiş iradenizle onları zapturapt altına almışsınız.. almış ve bir irade ve ruh insanı olarak yaşamışsınız. Farz ve sünnetleri yerine getirmiş.. kalb ve ruhun derece-i hayatını takip

etmiş.. Cehennem yolunun cazibedâr güzelliklerine takılmamış ve Cennet yolunun zorluklarına katlanarak rabbanîliğinizi korumaya çalışmışsınız.. ve bir de bakmışsınız ki, nebilerle, siddiklerle, şehitlerle beraber aynı iklimi paylaşıyorsunuz.

Zannediyorum, ahir zamanda, şu bin bir fitne içinde, din-i mübine sahip çıkmaya çalışan şu ikinci diriliş cemaatine, Hz. Muhammed Mustafa'nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) kemâl-i letâfetle bakmasının arkasında da bu sır vardır... Çarşı-pazar, gayya gibi insanları içine çekip eritmesine mukabil, varlıklarını koruyan, direnen ve dışlerini sıkıp dayanan bu insanlar, gerçekten hemen sahabenin maiyyetinde sayılabilirler. Sahabe, Allah Resûlü'nün arkadaşları, bunlar da O'nun kardeşleridirler. Zira O, asırlar sonra gelecek bu insanlara, kendi yaşadığı devirde iştiyak izhar etmiş, âdetâ "*Kardeşlerime selâm olsun!*" demiştir.⁴⁶²

Evet, sanki Allah Resûlü, bütün asırlarla beraber, bu asrın insanına da hususî olarak "*Kim ağzını ve apışarasını korumaya söz verirse, Cennet için ona kefil olurum.*" demektedir. Bu söz, öyle insanlara söylenmektedir ki, onlar Cennet'e fevkalâde müştak ve arzulu, Allah ve Resûlü'ne kavuşmaya karşı da alabildiğine sevdalıdırlar. Ve onlar, Allah Resûlü'nün müjde dolu bu ifadesine muvafık hareket ederek, inşaallah ipi göğüsleme azmi içindedirler.

İşte Allah Resûlü, en veciz bir ifadeyle, Cennet'e gidecek yolları bu şekilde izah ediyor ve bu kısacık ifadeyle en ideal fert ve cemiyetin tablosunu resmediyor. Bu kadar uzun bir hakikati, bu kadar veciz bir ifadeye sığdırabilmek, acaba Fetanet-i A'zam sahibi olmaktan başka ne ile izah edilebilir. Evet, Söz Sultanı ancak O'dur ve "*cevâmiü'l-kelim*" de O'nun sözlerine denir.

⁴⁶² Müslim, *tahâret* 39; Nesâî, *tahâret* 110; İbn Mâce, *zühd* 36.

14. Hataları Silip Dereceleri Yükselten Ameller

Müslim'in naklettiği bir başka hadiste yine Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır:

أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ. قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْحُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَأَنْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ

“Allah’ın, hatalarınızı silip temizleyeceği ve sizi derece derece yükselteceği (önemli) bir hususa delâlet edeyim mi? Ashabı: Evet yâ Resûlallah dediler. O da şöyle buyurdu: (Şartların alabildiğine ağırlaştığı ve) abdestin zorlaştığı durumlarda, eksiksiz, tastamam abdest almak, mescitle (ev arasında gelip) gidip çok yol yürümek ve bir namazdan sonra diğer bir namazı beklemeye koyulmak, işte (sınır boylarında nöbet tutma seviyesinde kendini Hak’la) irtibatlandırma budur.”⁴⁶³

Şimdi, yine gücümüz yettiği ölçüde bu zeberced söz dizisi üzerinde duralım:

Evvêlâ, Allah Resûlü, أَلَا kelimesiyle, sözünün başında tenbih yapıyor ve muhatapları uyarıyor. Zira hadisin devamında anlatılacak olan meseleler, dikkat isteyen meselelerdir. Zaten onların yapılması, ancak dikkat ve uyanıklıkla mümkündür. Bazı davranışlara insan, uyku hâlinde de muvaffak olabilir. Meselâ, bir insan uyuduğu için zina etmese veya uyuduğu için gıybetle bulunmasa, en azından böyle günahlara girmemiş olur. Fakat bizim üzerinde durmak istediğimiz davranışlar, bizzat uyanıklık isteyen ve ancak uyanık olanların yapmaya muvaffak olacakları amellerdendir. Onun için, sözün başına tenbih edatı olan أَلَا getirilmiştir.

⁴⁶³ Müslim, tahâret 41; Tirmizî, tahâret 39.

“Hata” kelimesi de, hadiste dikkat çeken bir kelimedir. Her insan hata işler. Hatta hatası olmadığını söyleyen bir insan, en büyük hatayı yapmış sayılır. Hata işlemek enbiyâya mahsustur; herkes hata işler, hata işleyenlerin en hayırlısı da tevbe edenlerdir.⁴⁶⁴ İşte burada Allah Resûlü, insanı gayyaya doğru sürükleyen hatalardan kurtulma çaresini haber vermek istiyor.

Sadece hatadan kurtulmak yeterli değil, insanın derece derece yükselmesi ve mesafe alması da çok önemlidir. Aslında hatanın silinmesi de onun bir derece yükselmesi demektir. Diğer yapacağı amellerle de o, ayrı derinliklere ulaşacaktır. Böylece insan menfî-müsbet bu amelleri sayesinde nurdan bir helezon içine girecek ve sürekli nâmütenâhîliğe doğru pervaz edecektir. Zannediyorum, mârifet-i ilâhiye deryasında yelken açmak da bu olsa gerek...

Bu amellerden birincisi, en zor şartlarda abdest almaktır. Ancak bu abdest, arızasız, kusursuz olmalıdır. Karda, kışta, soğukta, bazen suyun abdest alınmaz gibi olduğu anlarda...

İkincisi, mescit yolunda ömür tüketmektir. Böyle bir ömür, bir gün, çürüyen bir çekirdek gibi, ahirette Cennet meyvesi veren bir ağaç hâline gelecektir. Çok uzak mescitlere gitmek ve ayağın hiç mescidden kesilmemesi, bu da ikinci ameldir.

Hedef: Namaz

Üçüncüsü ise, bir namazın ardından iştiyak içinde diğer namazı beklemektir. Bu da, bir başka hadiste de ifade edildiği gibi,⁴⁶⁵ kalbin mescide bağlı (asılı) olması, demektir.

⁴⁶⁴ Tirmizî, *kıyâmet* 49; İbn Mâce, *zühd* 30; Dârimî, *rikak* 18.

⁴⁶⁵ Buhârî, *ezan* 36; Müslim, *zekât* 91.

Namaz, ruhun istirahati, vicdanın tenezzühüdür. Herkesin bir şeye karşı zaaf ve şehveti vardır. Allah Resûlü'nün şiddetli iştihak mânâsına şehveti ise, namaza karşıdır.⁴⁶⁶ Onun içindir ki, her defasında Bilâl'e seslenir: أَرْحَنَّا يَا بِلَالُ “Bilâl, bizi biraz rahatlat! (İçimize su serp!)”⁴⁶⁷ der. Ve وَجْعَلْ قُوَّةَ عَنِّي فِي الصَّلَاةِ “Namaz, bana gözümün aydınlığı kılındı.”⁴⁶⁸ buyurarak bu hususa işaret eder. Zannediyorum, bizim Cennet'e girerken duyacağımız arzu ve iştihakı, Allah Resûlü, her namaza duruşunda hissediyordu ve onun için de, bir namazdan sonra diğer namazı iştihakla bekliyordu.

Hadiste üç ayrı şey anlatılıyor. Ancak, dikkat edilirse, bütün bu üç şeyin de namaz etrafında dönüp durduğu hemen anlaşılır.

Namaz, insan hayatında, ucu miraca dayanan ve insanı, insanî hakikatlere karşı en güzel şekilde uyarın, tenbihte bulunan önemli bir faktördür ki, mü'minin miracı sayılmıştır.

*Namaz, dinin direğidir*⁴⁶⁹ ve sefine-i dini namaz yürütür. O olmayınca, dinin uzun süre ayakta durması mümkün değildir. Namaz, nasıl bizatihî tenbih işidir; öyle de edası da aynı şekilde bir münebbih olarak yerine getirilmelidir. İnsan, namazını kalbi ve duyguları başka bütün meşgalelerden âzâde olarak eda etmelidir. Onun içindir ki, insanın abdest için sıkıştığı bir durumda namaza durması makbul sayılmamıştır.⁴⁷⁰ Evet, insan, kafası böyle şeylerle meşgulken namaza durmamalıdır. Çünkü o anda insanın kafası iki şeyle meşgul olur ve

⁴⁶⁶ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 12/84.

⁴⁶⁷ Ebû Dâvûd, *edeb* 78; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 5/364, 371.

⁴⁶⁸ Nesâî, *işretü'n-nisâ* 1; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd* 3/199.

⁴⁶⁹ Beyhakî, *Şuabü'l-ıman*, 3/39.

⁴⁷⁰ Tirmizî, *tahâret* 108; İbn Mâce, *tahâret* 114.

bu gibi durumlarda ise, ekseriyetle çok önemli hususlar kaçırılmış olur. Ayrıca, böyle bir vaziyette namaza durmada, namaza da hakaret vardır. Zira o, hemen geçiştiriliverecek kadar basit bir iş değildir. O, hemen aradan çıkarılıversin diye değil, arayı aydınlatsın diye vardır.

Namaza Hazırlık

Diğer taraftan, huzur-u kalble namaz kılmak için yapacağı bütün ön hazırlıklar da, aynen namaz gibi insana sevap kazandırır. Onun için evvelâ, atması gerekli olan şeyleri atacak ve ibadet turnikesine sadece ibadet duygusuyla girecek ve namazda kendisini meşgul edecek bütün tesirlerden kurtularak, namaza öyle duracaktır. Böylece namaza durma anına kadar geçen her merhale, o insana yine sevap kazandıracaktır. Çünkü onun niyeti, huzur içinde namaz kılmaktır ve mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır.⁴⁷¹ Düşünmeli ki, bir başkası, bu ihtiyacını görürken sadece ihtiyacını görmüş olur; hâlbuki mü'min itrahatında dahi sevap kazanır.. evet onun istincası, istibrası hep sevaptır.

Aslında ihtiyacın giderilmesi, abdestin alınması, insanı ruhen namaza hazırlamaları itibarıyla da oldukça ehemmiyetlidirler. İster bu abdest uzuvlarının yıkanması esnasında vücuttaki elektriklenmenin mecra değişikliğine uğramasından, isterse getirilen başka izahlar sebebiyle olsun, netice değişmez. Aslında mü'min abdest alırken, bu gibi hikmetleri hiç de aklına getirmez. O, abdesti ne için alıyorsa sadece onu düşünür. Düşündükleri arasında en birinci sırayı da namaz alır.

Abdest için yapılan hazırlık, tenbihin birincisi, abdest ise ikincisidir. Sonra ezan okunur, bu da üçüncü defa insanı

⁴⁷¹ et-Taberâni, *el-Mu'cemü'l-kebir* 6/185-186; el-Beyhakî, *es-Sünenü's-suğrâ* s.20.

namaz için uyarır. Aslında hem abdest alırken, hem de abdestin sonunda mesnun olan artık suyu içmek, dua okumak gibi sünnetleri yerine getirirken insan, hep metafizik bir gerilime girmektedir. Ardından buna, bir de sünnet olan namazı kılmak eklenir ki, böylece insan farzı kılmaya tam hazır hâle gelir.

Evet, namaz turnikesinde her şey bize namazı hatırlatıyor. Ta işin başında minarelerden yükselen lâhûfî sadâ, gerilimimizi artırabildiğince artırıyor ve biz, Allah'ın büyüklüğünü vicdanımızda duymaya başlıyoruz. Gideceğimiz mescide ulaşmak için, adımlarımızı daha da sıklaştırıyoruz.. böylece ezanla, ötelerden gelen bir çağrıya icabet ediyor gibi ritmimizi artırıyoruz. Ezanı okuyan ses, sona doğru erimeye yüz tutarken, biz de vicdan ve ruhumuzla âdeta eriyoruz. Sonra mescide gelip nafiye namaza duruyoruz. Bu da, bir bakıma bizim için farzın kapılarını zorlama oluyor. Ve sanki nafiyeyle teveccüh ettiğimiz Rabbimize şöyle demek istiyoruz:

Allahım! İstiyorum ki hep Sana teveccüh edeyim.. aradığımı Sende bulayım.. Seni görüp, Seni duyayım.. ve hep Seni soluklayayım. Çünkü Senin dışında başka taraflara bakmak, başkalarını görmek, başka şeylerle meşgul olmak fuzulidir. Ben fuzuli şeylerden kaçıyor, çok önemli bir şeye teveccüh ediyorum.

Nafiyeyle, kapıyı böylesine zorlamak ve Hak kapısının tokmağına dokunmak, farza şuurluca girebilme hâlini yakalamaya çalışmak, farzla konsantre olmak için önemli vesilelerdir.

Abdest, yapacağı tesiri yapmıştı.. ezan da yaptı.. ve nafiye ile üçüncü adımı da atmış olduk. İşte tam bu esnada, nağmesi sûzîşî bir müezzin kalkıyor, kemal-i samimiyetle Allah'a yöneliyor ve kamet getiriyor. Bizim için bu, artık heyecan adına bardağı taşırın son damla oluyor...

Bu son noktada olsun, vicdan heyecana gelmiyor, Allah'a tam teveccüh edemiyor ve "Mihrabım neredesin!" deyip inleyemiyorsa o işte bir noksanlık var demektir.

Müezzin kamet getirmekle, Allah'tan başka insanı meşgul edecek her şeye son darbeyi indirir ve kul da "Allahü Ekber" deyip namaza bu mülâhaza ile girer, sonra da rükûa giderken, secdeye varırken hep bu sözü tekrar eder. Böylece her rükünde Rabbinin büyüklüğünü, kendisinin de küçüklüğünü ilan ederek: "Rabbim, Sen büyüksün, ben de küçük." der, Büyük azametiyle durur, küçük de O'nun karşısında tam bir kulluk ve kölelik şuuru içinde serfûrû eder, düşüncesiyle kıvrır durur. Siz isterseniz buna, namazla konsantre olmanın umumî serencamesi diyebilirsiniz.

İnsan, namazda Allah'a ulaşır.. hem öyle ulaşır ki, Hz. Muhammed Mustafa'nın Miraç'ta Allah'a mülâki olup, verdiği selâmı, o da Tahiyat'ta, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak'a yöneltir ve o selâmı tekrar eder.

Hataların Temizlenmesi

Hadis-i şerifte hataların mahvedilmesinden bahsedilerek *يَمْحُو اللَّهُ* "Hataları siler temizler." deniliyor. Burada "mahv" yazılmış bir şeyin silinmesi demektir. Öyle ise, hata bir nüve hâlinde tabiat-ı beşerde var. İnsan bu nüveyi ya nemalandırır veya gelişmesine fırsat vermez. Allah Resûlü'nün tavsiye ettiği hususların yapılmasıyla Cenâb-ı Hak, bu hataları silip süpürür ve kabiliyet-i şerri de kabiliyet-i hayra çevirir.

يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنْبِثُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ âyetinde de bu hakikate işaretiler edilir. Âyet şöyle demektedir: "Allah dilediğini silip iptal eder, (dilediğini de) isbat edip sabit bırakır. Bütün kitapların aslı O'nun yanındadır."⁴⁷²

⁴⁷² Ra'd sûresi, 13/39.

Demek oluyor ki, hata istidat olarak insan tabiatından ayrılmayan bir araz ve her insan için çok önemli bir husus... Öyle ise, onun temizlenmesi ve silinmesi de mutlaka herkesi ilgilendirecektir.

Her insan hata işleyebilir, hatta hayatını inhiraflar içinde sürdürebilir. Ancak bu hataların silinerek yerlerine âli derecelerin kaydedilmesi de, her zaman ve herkes için mümkündür. İşte böyle bir bahtiyarlığa mazhar olma yollarından biri de, her şeye rağmen, bütün sıkıntılara katlanarak abdest almaktır.. ikinci olarak ciddî bir arzu ve iştiyakla sürekli mescitlere koşmak, sonra da âdeta kalbi mescide asılı kalmak ve hayatımın diğer parçalarına da nur saçayım diye, yine mescide gelmek niyetiyle mescidden ayrılmak.. ve üçüncü olarak, namazdan sonra başka bir namazı intizar etmek. Bunlar, hem hataları siler, götürür hem de insanı, derece derece arş-ı kemalâta urûc ettirir.

Ribat

Allah Resûlü, bu amelleri “*Ribat*” olarak takdim buyurmuş ve bu kelimeyi üç defa tekrarlamıştır.

“*Ribat*”, maddî-mânevî bereketin akıp akıp gelmesine denildiği gibi, her türlü belâ ve musibetin geleceği noktalara karşı uyanık olma ve dikkat kesilmeye.. ve kendini bir işe, bir şeye bağlama ve adamaya da denir. Zaten, tehlike noktalarını beklemek üzere kendini o işe adanmış askere de “*Murâbit*” denilmektedir. “*Murâbit*”in cem’i “*Murâbitûn*” kelimesidir. Bir zamanlar bu isim adı altında bir devlet de kurulmuştu.

Kur’ân-ı Kerim:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Ey iman edenler! Sabredin, sebat gösterin ve (cihad için) hazırlıklı ve uyanık bulunun! Allah’tan korkun ki başarıya eresiniz.”⁴⁷³ buyurarak bize işte bu rabıtayı emretmektedir.

Başka bir âyette de: وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ “Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın...”⁴⁷⁴ buyrulmakla değişik bir zaviyeden “ribat” a dikkat çekilmektedir.

Ribat, kendini adama, vakfetme mânâlarına geldiğince göre, insan, tastamam abdest alır.. mescitle evi arasında âdeta mekik dokur.. sürekli kalbi mescidde evine veya işine bu düşünce ile dönerse o insan, kendini Allah’a adanmış, vakfetmiş demektir.

Bu ifadesiyle Allah Resûlü bir cinas kapısı da açıyor ve diyor ki: Aslında ribat, düşman karşısında, askerlerin ülke sınırlarını korumak üzere kendilerini vakfetmelerine denir. Dış düşmanlara karşı hazırlıklı olmak ve onların gelebileceği noktalara tahşidat yapmak, bu bir ribat olduğu gibi, bir de insanın, şeytan ve nefis denen düşmanlara karşı bir kavgası vardır.. ve bu kavga bir mânâda o cihaddan daha büyüktür.

İnsan ise, bu her iki cihadı da yerine getirmekle mükelleftir. Bunlardan biri küçük cihad (*cihad-ı asgar*), diğeri ise büyük cihad (*cihad-ı ekber*)dir. Düşmanla yaka-paça olurken, insan çok defa nefisine ait aldatıcı şeyleri düşünme fırsatını bulamaz; böyle bir insanın, tenin, cesedin, bedeninin altında kalma ihtimali daha azdır. Zira, bütün benliğini cihad düşüncesi sarmış ve onu bütünüyle meşgul etmektedir. Fakat o, rahata, rehavete çekildiği zaman, ruhunu fena şeylerin sarma ihtimali yüksektir. Onlara karşı ruh dünyasını koruma ve

⁴⁷³ Âl-i İmrân sûresi, 3/200.

⁴⁷⁴ Enfâl sûresi, 8/60.

kollama mecburiyetindedir. Bu da bir cihaddır ve bu cihadda kullanacağı en mühim silah da namazdır. Cihad, yerine göre farz-ı kifaye, yerine göre farz-ı ayn olur. Maddî cihadla iç cihad arasında farziyette de bir benzerlik vardır. Onun içindir ki Allah Resûlü, bir muharebeden dönerken: “Küçük cihad dan büyük cihada dönüyoruz.” buyurmuşlardır.⁴⁷⁵

İnsanın kalbinin camiye asılı olması; yani namazla içli dışlı bulunması ve Nebi'nin anlayışıyla namaza şehvet hissiyle bağlanması âdeta onun bir namaz âşığı kesilmesi, kesilmesi ve namazın, o şahıs için göz aydınlığı hâline gelmesi, cephede nöbet bekleyen insanın ameline denk ve müsavi tutulmuştur.

Bu hadisle ilgili mülâhazalarımıza kısa bir hulâsa getirecek olursak: İki daha ziyade davranışlarla, diğeri de niyetle alâkalı öyle üç şey ki, duygu ve düşünce itibarıyla insanı bir çeper içine alıyor, إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ, “Şüphesiz iyilikler kötülükleri siler-süpürür götürürler.”⁴⁷⁶ inşirah-bahş fermanı gereğince, onu geçmişteki günahlarından arındırıyor ve geleceğin muhtemel hatalarına karşı da, ibadet aşkı, Hak'la irtibat ve niyet gücüyle teçhiz edip savaştırıyor.

Birincisi; su ve hava unsurlarının rahat abdest almaya müsait olmadığı; suyun da, havanın da soğuduğu veya nedretinden dolayı suyun, abdeste sarf edilmeyecek kadar kıymetlendiği durumlarda –tabîî, hayatî ve zarurî ahval müstesna– özene özene abdest almak, çok derin bir hulûs, ciddî bir sevap hırsı ve alabildiğine bir kulluk iştiyakı ister ki, yerine getirebilsin.

Eğer bir insan bütün bu derinlikleri göstermenin ifadesi olarak, en ağır şartlar altında abdest alabiliyorsa, gönlü mamur ve

⁴⁷⁵ el-Beyhakî, ez-Zühd 1/165; Hatîb el-Bağdâdî, Târihu Bağdâd 13/523.

⁴⁷⁶ Hud sûresi, 11/114.

O'nunla irtibatlı demektir. Zaten –buradaki “cihet-i câmia” da irtibattır– böyle aydınlık bir dünyada, lekeler kıymık kıymık gidip ruhun derinliklerine sapsular bile, kat'iyen kalıcı olamazlar. Abdestin, vücudun elektriğini dengelemesi.. insanın abdestle büyük ölçüde streslerini yenmesi.. ve ruhun günde beş defa metafizik güçle yenilenmesi bizim için mahfuz ve müsellemlerle beraber, mevzuun çerçevesini aştığı için geçiyoruz...

İkincisi; bir mânâda miraç.. ve Allah'a ulaşma yolunda gidip gelip meşitlerin yollarını aşındırma. Bedenin zindeleşmesi ve fizikî gücün korunması mahfuz; ruhun, idrakleri aşan neşvelerle şahlanması, kalbin, daha namaza girmeden namaz mülâhazalarına dalması, tam Allah huzuru sayılan mühim bir ibadet için gerekli konsantrasyonun sağlanması ve “çokça adım” sözüyle ifade edilen bu uzun yolda ayrı ayrı buudlarda değişik mülâhazalara dalınması, dalınıp başkalaşılması ve bu başkalaşmalar içinde kara geçmişlerin nedametlerle silinip, iniltilemlerle ak'a boyanıp aklanması, hayrın, yeni hayırlara vesile olması mânâsında öyle salih bir dairedir ki –fasit daire karşılığında kullanıyorum– bu dairede seyahate azmetmiş birinin geçmiş, *لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ*, “*Neticede Allah senin geçmiş günahlarını yarlıgıyacak.*”⁴⁷⁷ beyanından nebean eden vefaya; geleceği de *وَمَا تَأْتِيكَ* “*Gelecek günahlarını da...*”⁴⁷⁸ hısn-ı hasînine emanettir. Onun içindir ki, bu seyahatin her menzilinde gözler, *يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا* ile açılır-kapanır, gönüller de *وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ* bişaretiyle coşar...

Üçüncüsü; âşığın vuslat bekler gibi namaz vakitlerini beklemesi ve o mübarek vakitleri, tıpkı “evkat cetveli” gibi kullanılarak, hayat ve faaliyetlerini ona göre tanzim etmesi, öyle

⁴⁷⁷ Fetih sûresi, 48/2.

⁴⁷⁸ Fetih sûresi, 48/2.

tasavvurları aşan bir zaman anlayışıdır ki; insan o sayede, amellerin belli zaman dilimlerine dağılmasından meydana gelen boşlukları, ancak böyle bir niyet buuduyla doldurabilir, namazdaki huzuru ve Hakk'a yakınlığı namaz dışına da taşıyabilir ve bütün dünyevî meşgalelerini Allah'la irtibatlandırıp hepsini ibadet hâline getirebilir. Bu itibardır ki, sınırlılığı içinde niyet sayesinde sınırsızlaşan pek çok ibadet gibi, intizar ruhuyla kılınan namaz da, aynen maddî-mânevî cihad gibi رَبَّاطٌ sözüyle insanın Rabbiyle münasebetinin unvanı olmuştur.

Bu da, abdest ufkunda tülleenip, namazla semavîleşen mü'minin aydınlık dünyasından, küçük bir kesit takdim etme adına, yine O'ndan, alabildiğine kısa fakat derin, oldukça az kelime fakat şümüllü bir söz örneği...

Sözü daha fazla uzatmadan O'nun başka bir nurlu beyanına intikal etmek istiyorum. Bu defaki bir kudsî hadis:

15. Salih Kullara Sürprizler

Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği bu hadiste Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ

“Ben salih kullarıma, ötelede öyle şeyler hazırladım ki, ne göz görmüş, ne kulak işitmiş ne de kimsenin hayaline gelmiştir.”⁴⁷⁹

Hadiste bir sürprizden bahsedilmektedir. İnsan orada, beklemediği şeylerle hem de beklemediği bir anda karşı karşıya gelecektir. Gerçi Kur'ân'da, Cennet'e ait bazı nimetler anlatılmaktadır. Ancak bu, onlara sadece ad ve unvan,

⁴⁷⁹ Buhârî, *tevhid* 35; Müslim, *cennet* 2-5.

yaklaşma ve bir mirsad-ı tefekkürdür. Yoksa dünyada iken onların hakikatini kavramak mümkün değildir.

İbn Abbas (radiyallâhu anh) وَأَتُوا بِهِ مَثَابَهَا “Onlara, benzer şeyler verildi.”⁴⁸⁰ âyetinin tefsirinde der ki, Cennet’te sizin bildiğiniz nimetlerin sadece adı vardır.⁴⁸¹ Tattığınız zaman, çeşnisiyle, “Bu şuna buna benziyor.” diyebilirsiniz ama kat’iyen onun aynı değildir. Çünkü Cennet nimetleri de aynen Cennet’in kendisi gibi, onun ebedî ve bâki oluşuna muvafık yaratılmıştır. Bu dünyaya ait karpuzu, kavunu, elmayı, armudu orada aramak safdillik olur...

Cennet, sürprizler diyarındır. Başınızı döndürecek, bakışınızı bulandıracak, sizi mest ve sermest edip kendinizden geçirecek ve âdeta ne yaptığınızı bilemez hâle getirecek, içinde her çeşit nimetin dizildiği bir ukbâ panayırındır Cennet. Ayrıca, binlerce sene Cennet hayatı, bir anlık cemalini seyretmeye mukabil gelmeyen Cenâb-ı Hak’ı müşâhede de yine Cennet sürprizlerinden. Yani mü’minler Cennet’e girince orada Rabbilerini müşâhede edeceklerdir. Yoksa Cenâb-ı Hak, zaman ve mekândan münezzehtir.. o mekân Cennet ve o zaman Cennet zamanı olsa bile. Evet, salih kullara, Cemalullah’ı seyretme gibi bir sürpriz de hazırlanmıştır.

“Salih”; arızasız, kusursuz iş yapan demektir. Salihât ise, arızasız-kusursuz yapılmış işlere denir. Yapılan işlerin salihâta dahil olup olmadığı ise, ancak ilâhî kıstaslara vurularak anlaşılır. Yani, Allah’ın ölçüleri içinde, namaz nasıl kılınır, oruç nasıl tutulur, zekât nasıl verilir, cihad nasıl yapılır, iç âlem nasıl kontrol altına alınır, vicdana nasıl bakılır, ruh nasıl şahlandırılır, irade nasıl güçlendirilir, his ve duygular nasıl geliştirilir?

⁴⁸⁰ Bakara sûresi, 2/25.

⁴⁸¹ Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 1/174.

Bütün bu “nasıllar”, ilâhî ölçü nasılsa öylece bir değere tâbi tutulur ve öylece değerlendirilir. Bu itibarla, insanın kendini Allah’ın beyanına göre ayarlaması, akort etmesi ve Cenâb-ı Hak’ın hoşuna gidebilecek şekilde sesler çıkarmaya çalışması salihât adına ilk adım sayılır.

Evet, bir sâzende, çalma faslına geçmeden evvel sazını akort ettiği gibi, siz de, nezd-i ulûhiyette hoşla gidecek, horla geçecek bir ses çıkarmak istiyorsanız mutlaka kendinizi Kur’ân’a göre ayarlamalı ve akord etmelisiniz. Ta sesiniz ötelerde hüsnü kabul görsün. Yoksa yüzünüze bakılmaz! Cenâb-ı Hak, Semî ve Basîr’dir. Her şeyi görür, her sesi duyar. Ancak, eğer sesiniz o makama uygun değilse, sizi dinlemez. Dolayısıyla siz de sesinizi duyuramamış olursunuz.

Bir diğer mânâda salihât; yapılan amellerin, bizzat Cenâb-ı Hak tarafından gözetildiği ve gözetileceği mülâhazasıyla, özene bezene yapılması demektir. Öyleyse insan, önüne gelen bütün iyilikleri titizlikle yerine getirmelidir. Çünkü hangi amel kurtuluşa vesile olacağı belli değildir. Onun içindir ki Allah Resûlü, *“Allah’ın kork ve hiçbir mârufu küçük görme.”*⁴⁸²

Ayrıca mevzu bahis ettiğimiz hadiste: “Benim salih kullarıma” mânâsına *لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ* denilmektedir. Demek ki salihât onları Allah’a yaklaştırmış ve Allah tarafından sevilen sevgililer hâline getirmiştir. Başka bir hadis-i kudsîde ise Allah tarafından sevilenlerin durumu şu şekilde anlatılmaktadır:

فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا
وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا

⁴⁸² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/63; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5/486; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 7/63.

“Artık onu sevdim mi, onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum!”⁴⁸³

Yani, kul, salihâtla Allah’a öyle bir yakınlık kazanır ki, tamamen O’nun boyasıyla boyanır.. ve artık o, gassalın elindeki meyyit hâline gelmiştir; onu sağa sola evirip çeviren hep Cenâb-ı Hak’tır. Bu ne tatlı bir cebirdir ki, Rab onu doğruluk istikametinde sevk etmektedir. Gayri böyle bir insanın ilâhî bir lütuf eseri olarak Hak’tan yüz çevirmesi söz konusu olmasa gerek. Çünkü o, “Benim kullarım” denilebilecek noktayı tutmuş ve mukarrabîne dahil olmuştur.. ve zaten böyle biri: “Tut beni Allahım! Tut ki, edemem Sensiz.” der, inler.

O, iyi ve güzel olan hemen her şeyi yapar ve yaptığı her şeyde de kurtuluşuna vesile arar. Zira o, hangi amelin kurtaracağını bilmediğinden dolayı, önüne gelen hiçbir iyiliği kaçırmaz. Yaptığı bütün bu ameller ahirete bir sürpriz paketi olarak gider ve bir gün Cennet’e girdiğinde, bu paketler onun önünde bir bir açılır ve ona gözlerin görmediği, kulakların işitmediği sürprizleri yaşatırlar.

Bazen, bir köpeğe su vermenin dahi insanı Cennet’e ehil hâle getirdiği ve getireceği, bazen de bir kediyi susuz bırakmanın Cehennem’e sebep olduğu ve olacağı⁴⁸⁴ hakikatini nazara alarak diyoruz ki; Cennet de, Cennet’te verilecek de bütünyle sürpriz şeylerdir.

Hem, insan ancak gözünün gördüğü, kulağının duyduğu, hayalinde canlandırabildiği şeyleri bilebilir. Hâlbuki, insan sınırlı olduğu gibi, bu duyguları da sınırlıdır. Dolayısıyla bu duygular vasıtasıyla ancak sınırlı olan şeyler idrak edilebilir; sınırsız bir âlemdeki nimetleri, bunlarla tartmak mümkün değildir.

⁴⁸³ Bkz.: Buhârî, *rikak* 38; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 6/256.

⁴⁸⁴ Bkz.: Buhârî, *müsâkât* 9; Müslim, *selâm* 151-155.

“İdrak-i meâlî bu küçük akla gerekmez
Zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez.”

(Ziya Paşa)

Diğer bir tevcih de şu olabilir: Cenâb-ı Hak yapılan iyiliklere bazen on, bazen yüz, bazen yedi yüz, bazen yüz bin, bazen bir milyon, bazen de sayısını ancak kendisinin bileceği mükâfat verir. Hiçbir kul, kendisine nasıl bir mükâfat verildiğini bilemez. Ahirette ise, amellerinin karşılığı böyle tasavvurlar üstü sürpriz olarak önüne çıkınca, şaşırır kalır ki, böylece onun hayalinden dahi geçmeyen şeyler, birer hakikat olur.

İşte bu kadar derin hakikati, birkaç kelime ile anlatıveren Allah Resûlü, bizim idrakimizin kavrayış cidarlarını zorlayan bu sözleri, hiç düşünmeden, âniden ve irticalî olarak söylemiştir. Sadece şu söz dahi, O'nun nasıl bir idrak üstü fetanete sahip olduğunu ispata yeter... Ancak biz, O'ndan bahsetmenin verdiği ledünnî hazdan vazgeçemediğimizden, hiç olmazsa birkaç sözünü daha nakletmeyi düşünüyoruz.

16. Cennet Mekârih

Cehennem Şehvâtla Kuşatılmıştır

Yine Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği bir hadislerinde Efendimiz şöyle buyurmaktadır: حَفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَحَفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ “Cennet çepeçevre nefsin hoşuna gitmeyen şeylerle sarılmış, Cehennem de (bedenî arzu ve iştihâları kabartan) şehvâtla...”⁴⁸⁵

Cehennem şehvetlerle örtülü, şehvetler bohçasında dürlü ve şehvetler atmosferine açıktır. Cennet ise, aklın zâhirî

⁴⁸⁵ Buhârî, rikâk 28; Müslim, cennet 1. (Lafız Müslim'den alınmıştır.)

nazarına göre nâhoş şeyler ve mekârih ile perdelidir. Her şeyi maddede arayanların gözüne, Cennet'lere uzanan yollarda-kiler hiç de güzel görünecek türden şeyler değildir.

Esasen, hem Cennet hem de Cehennem, bizler için ni-mettir. Zira istikameti bulmada, birisinin teşvik edici, diğeri-nin de ürkütücü rolü vardır. İnsan, Cennet'in teşvik edici yü-züne bakınca hep oraya girebilmek için çalışır; Cehennem'in abûs çehresini görünce de, ona düşmeme gayretiyle Cennet'e doğru şahlanır. Böylece, her ikisi de bizim için rahmet olur.

Ancak, Cenâb-ı Hak, hem Cennet'i hem de Cehennem'i birer bohçaya sarmış, bunları insanların amel pazarına tak-dim buyurmuştur. İnsan kendisine verilen iradeyle bunlar-dan birini tercih etme durumundadır. İrade ölçüsünde iste-yen, "said" olur Cennet'e talip çıkar; isteyen de "şaki" olur, Cehennem yoluna girer.

Evet, Cehennem'in etrafında, şehvetten bir atmosfer var-dır ve Cehennem böyle bir atmosferle sarılı bulunmaktadır. Bu atmosfer, dıştan çok cazip görünmektedir; yeme, içme, yatma, nefsin hoşuna giden her şeyi elde etme ve cismaniyet itibarıyla tatmin olma gibi insanın arzularına seslenebilecek ne varsa, hepsi Cehennem'i saran bir haliçe ve bir kanaviçe gibidir. Hâsılı, Cehennem yolu insanın cismaniyetini gıcıkla-yan bir şehvet mozağıdır.

Cennet ise, etrafı mekârihle sarılı bir sadeftir; abdest almak, namaz kılmak, hacca gitmek, zekât vermek, cihad etmek, Allah yolunda zorluklara katlanmak, yer yer cemiyet içinde bir parya muamelesine tâbi tutulmak, her türlü insanî haklardan mah-rum bırakılmak, hapisane hapisane dolaştırılmak, sadece

“Rabbim Allah” dediği için dayak yemek, sürgüne gönderilmek ve ademe mahkûm edilmeye kadar daha bir sürü aklın zâhirine göre kerih görünen şeyler. Evet, Cennet’i de işte bunlar kuşatmış ve o da böyle bir atmosferle muhâat bulunmaktadır. Dıştan bakanlar, hep bu perdelerle takılır kalırlar. Perdeler itibarıyla ise, Cehennem iç gıcıklayıcı, Cennet de ürperti verici bir durumdadır. Onun içindir ki, insanların çoğu işin dış yüzüne bakmış ve aldanmışlardır. Dolayısıyla Cehennem’in tâlibi çok, Cennet’in tâlibi ise oldukça azdır.

İnsanların çoğu küçük hesaplar peşindedir. “*Namaz iyidir, fakat günde beş defa kılmak bana zor geliyor.*” diyen bir insan, namazdaki çok küçük meşakkate takılıp kalmıştır. Kışın abdestin zorluğu, bazılarını yolda bırakmıştır. Hâlbuki, yukarıdaki hadiste gördük ki, aynı abdest, onun bu küçük sıkıntısına katlanan bir başkasını adım adım Cennet’e yaklaştırmaktadır. Oruçta, zekâta, hacda, cihadda da aynı şeyleri düşünmek mümkündür. Akılları, akıllı davranmalarına mâni olan niceleri, bu küçük engel ve engebeler karşısında gereken sıçrayışı yapamamakta ve Cennet’in etrafında seyrettiği mekârih, onların oraya girmelerine mâni olmaktadır.

Cehennem ise, basit hevesleri kendisine tuzak yapmış bir cadıdır. Çoğu kimse, biraz sonra hayatına mâl olacağından habersiz tıpkı sineklerin bala koşması gibi, bu zehire koşmaktadır. Evet, şehvet, onlar için zehirli bir baldır. Bu insanları, etrafında döne döne yanıp mahvolacağı ateşe doğru giden kelebeklere de benzetebiliriz; Cehennem’in etrafını saran şehevâta doğru akılsızca gider ve kendilerini Cehennem’de bulurlar. Gördükleri perdenin verâsını tam kestiremediklerinden

Cehennem'e perde olan şeyler, onların cismaniyetlerini kamçılar ve onları kendine doğru cezbeder.⁴⁸⁶

Hayat yolunda, yolların ayırımındaki Zât'la (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanışan, O'ndan aldığı mesaja göre yön ve yol takip eden, kalbi hakikate uyanmış insanlar ise, Cennet yollarının sağını-solunu tutan mekârihin içyüzünü anlayıp kat'iyen zâhirine kanmazlar. Zira onların vicdanlarında bir nüve hâlinde bulunan Cennet her an inkişaf etmekte ve onların ruh dünyalarını sarmaktadır. Başkaları Cennet'i dışarıda ararken, onlar dünyada dahi, içlerinde buldukları bu cennetle âdeta safâ sürmektedirler. Hâlbuki, dünyanın maddî cennetinde yaşayanlar, onların vicdanlarında yaşadıkları cennetin tek dakikasını dahi hatta bütün bir hayat boyu yakalayamazlar. İman, içinde cennet taşıyan bir nüve, küfür ise, içinde cehennem taşıyan ayrı bir tohumdur. Bunlar ötede gelişip dal budak salacak ve hakikî mânâda bir Cennet ve Cehennem'e inkılâp edecektir. Demek ki, mü'min dünyada dahi Cennet hayatı yaşamakta, ama yaşadığı şeyler zâhiren mekârih gibi görünmektedir.

Cennet'e ulaşma iştiağıyla çırpınan ruhlar, her menzili ayrı bir saadet bu yolda, çok defa, ruha rağmen nefsin hoş karşılamayacağı abdest, namaz, oruç gibi bedenî ibadetlerin getirdiği sıkıntılar; zekât, sadaka ve diğer vergi türleri gibi oldukça ağır mükellefiyetler; hac ve cihad gibi malî ve bedenî sorumluluklara katlanırlar. Ama bu sorumluluklar, bazıları için bu yolu âdeta yürünmez hâle getirir.. bu yolda kimileri

⁴⁸⁶ Bu hususu Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu temsille anlatmaktadır:

إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَبَجَعَلَتِ الدَّوَابُّ وَالْفَرَاشُ يَبْغَعْنَ فِيهَا فَأَنَا أَخَذْتُ بِحَجَرِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقْتَحِمُونَ فِيهِ “Benimle ümmetimin misali ancak ve ancak, ateş yakan bir adamın misali gibidir ki, hayvanlar ve pervâneler onun içine düşmeye başlarlar. Ben sizin eteklerinizden tutuyorum, sizse onun içine atılıyorsunuz.” (Buhârî, rikâk 26; Müslim, fedâil 17-19. (Lafız Müslim'den alınmıştır.)

abdeste, namaza, kimileri açlığa susuzluğa, kimileri mal-can sevgisine, kimileri de bunların birkaçına birden takılır kalır da, dört adım ötede bütün debdebe ve ihtişamıyla onu bekleyen Cennet'e ulaşamaz.

Evet, Cennet, yukarıda birkaçını zikrettiğimiz, yüzlerce mükellefiyet ve sorumluluğun öbür ucunda, dünya kadar engel ve engebelerle muhât, zirve bir dünya ve her türlü mutluluk tasavvurlarını aşan rengârenk bir rüyalar ülkesi ise, –ki öyledir– buna karşılık Cehennem de, nefsi coşturan, bedenî arzuları şahlandıran yığın yığın istek, iştiha ve şehvetlerle, ebed yolcularının önünü kesmiş; bedene ait her türlü arzu, iştiha ve şehveti köpürten, şişiren, her zaman zayıf ruhların dikkat nazarlarını üzerinde toplayabilen ve kara delikler gibi semtinden geçenleri o müthiş “ile’l-merkez: merkez çekim” gücüyle cezbedip bağrında eriten bir gulyabaniler gayyasıdır.

Cehennem'in o süslü hicap ve fânusuna bakıp büyülenen ve kendini o gayyaya salan, Cennet'in de sırf perde önünü müşâhede edip o ebedî mutluluk diyarından ve o sürprizler âleminde ürküp geriye duran nice insan vardır!

Evet, işin aslına bakılacak olursa, Cennet'i duyup bilenlerin ona iştiyaklarının olmaması, Cehennem'i tanıyanların da ona yaklaşımları düşünülemez. Ne var ki, sırr-ı teklif, gaybe iman ve dünyadaki imtihan gerçeğinden ötürü Cennet, mekârihten bir nikaba, Cehennem de şehvetten bir fistana bürünüp insanların karşısına öyle çıkmışlardır.

Şimdi gel, Peygamber sözündeki kuvvet, büyü ve muhtevaya bak ki, upuzun iki muazzam ve müthiş yolu, bütün saadetleri, bütün muhâataralarıyla beraber, götürüp ürperten ve ya inşirah veren iki kat'î neticeye bağlıyor, hem de her işinde

olduğu gibi “a’zamî tasarruf” prensibine uyararak bu devâsâ meseleleri anlatmada da sadece dört-beş kelime kullanıyor.

Burada –istidradî olarak– şunu da hemen ifade edeyim ki, biz, mevzumuz itibarıyla, Efendimiz’e ait bu mübarek sözlerin, sadece birer söz pırlantası olduğu yönüne işaret etmekle yetinmek istiyoruz. Yoksa, bu ve benzeri hadislerin, belâgat ve dil bakımından bize anlattığı daha nice nükteler var..! Bir de bu yönüyle Allah Resûlü’nün mübarek sözleri incelenebilseydi, kim bilir daha ne mânâ hevenklerine şahit olunacaktı! Ancak bu husus, tamamen ayrı ve müstakil bir mevzu olması sebebiyle o kapıyı şimdilik açmayacağız.

17. Üç Hak: Allah, Devlet ve Din Hakkı

Bir başka hadisi, İmam Tirmizî naklediyor:

أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، وَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسِيرَىٰ اخْتِلَافًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالتَّوَاجِدِ. وَإِنَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ

“Size Allah’tan korkmayı tavsiye ediyorum.. ve başınızda bulunan siyahî bir köle dahi olsa, dinleyip itaat etmeyi de. İçinizden ömrü olanlar, ileride pek çok ihtilaflar görecektir. Siz, benim yolumu ve raşid halifelerin yolunu yol edinin ve bu yolu, azı dişlerinize tutar gibi sımsıkı tutun. Bid’atlardan ise sakının. Muhakkak her bid’at dalâlettir.”⁴⁸⁷

Burada Allah Resûlü, üç haktan bahsediyor. Birincisi, takva ki, Allah hakkıdır. İkincisi, dinleyip itaat etmek ki, o da devleti idare edenlerin hakkıdır. Üçüncüsü ise, sünnete sımsıkı sarılma ki, dinin hakkıdır.

⁴⁸⁷ Tirmizî, *ilim* 16; Ebû Dâvûd, *sünnet* 5; Beyhâkî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/114.

Takva, vikaye kökünden gelen bir kelimedir. Bir bakıma o, şariat-ı fitriyenin prensiplerine riayet ederek Allah'ın himayesine girme ve böylece şariat-ı fitriyenin kanunlarına karşı da korunma demektir.

Başınıza seçtiğiniz insan, yani sizin seçerek başınıza getirdiğiniz kişi, saçları kıvrıcık siyahî bir köle dahi olsa, onu dinleyip itaat etmek şarttır. Bu, demokrasiler üstü bir demokrasidir. İnsanların bir türlü ulaşamadığı ve böyle giderse uzun bir süre daha ulaşamayacağı bir demokrasi ki tam on dört asır evvel bu şekilde dile getirilmiştir. Ancak, bir nebi eliyle gelen bu sisteme demokrasi demek de doğru değildir. Zira, dünyada hiçbir demokrasi anlayışı, bu ufka ulaşabilmiş değildir. En modern ve medenî görünen ülkelerde dahi, böyle bir anlayış ve düşünce henüz yerleşmemiştir. Hâlâ siyahları insan kabul etmeyen ülkeler vardır. Hâlbuki İslâm, eğer insanlar böyle birisini başlarına kendi arzularıyla getirirlerse ona itaat etmeleri gerektiğini asırlarca evvel beyan buyurmuştur. Ayrıca burada, hilafete giden yolun herkese açık olduğu hususuna da dikkat çekilmiştir. Halk arzu eder ve isterse, bir siyahîyi de başa getirebilir. O başa geldikten sonra da herkes ona itaat etmek mecburiyetindedir. Önemli olan, kimin seçildiği değil, sevâd-ı a'zâmın kimi seçtiğidir.

“*Bugün dininizi tamamladım.*”⁴⁸⁸ mealindeki âyetle din tamamlanmıştır. Artık söylenecek hiçbir söz kalmamıştır. Dinin içine yeni bir şey sokulamaz. Zira dine girecek her bid'at, bir sünnetin öldürülmesi demektir. Onun için de, Allah Resûlü ve O'nun Raşid Halifelerinin sünnetine sınımsız sarılmak icap etmektedir. Bu sarılma ellerle değil, dişlerle olacaktır. O'nun sünneti, bir tali' kuşudur. Avlanacaksa

⁴⁸⁸ Mâide sûresi, 5/3.

o avlanmalı ve elde tutulmalıdır. Ayrıca Allah Resûlü'nün sünneti, başkalarına ağızla anlatılacaktır. Bir de sünnete dil uzatanlara, dış gösterilecek, onların sünnet hakkında uluorta konuşmalarına meydan verilmeyecektir...

Burada derme-çatma söylemeye çalıştığımız bu hususları, O Beyan Sultani'ndan dinleyip anlama imkânımız olsaydı, kim bilir hayal dünyamıza ne zenginlikler akacaktı! O'nun sözlerinde açılan her yaprak, bize apayrı mânâlar fısıldayacaktı. Biz de O'nun sözünün ardından O'nu tasdik mânâsına فَصَدَّقَ رَسُولُ اللَّهِ "Resûlullah doğru söyledi." diyecektik.. ve diyoruz da.

Nasıl demeyelim ki, O'nun sözleri, bir adım daha atsa, Kur'ân'ın i'caz semasına yükselecektir.

18. Bir Delikten İki Kere Isırılmak

Buhârî ve Müslim'in beraberce naklettiği bir hadiste Efendimiz: لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ "Mü'min aynı delikten iki defa sokulmaz, ısırılmaz."⁴⁸⁹ buyurmaktadırlar.

Geleceğin siyasilerini çok yakından ilgilendiren bu hadis üzerinde fazla bir şey söylemeyecek ve sadece işaret kabîlinden bazı şeylerle iktifa edeceğiz.

Gelecekte kendi kültürüne uyanmış, kendi dünyasını yine kendi dünyasında arayan aydınlık ruhlar, ışık ordusu, bu hadis üzerinde tekrar tekrar durup düşünmeli ve bütün iç ve dış siyasetlerini, bu hadisten alınacak dersler üzerine oturtmalıdırlar; o zaman, muvaffakiyete götüren önemli bir yolu bulmuş sayılırlar. Yoksa siyasî platformdaki aldanma ve aldatmalar hiçbir zaman eksik olmaz ve insanımız hep aldatılmış ve aldanmış olur.

⁴⁸⁹ Buhârî, edeb 83; Müslim, zühd 63.

19. İnsanlar Madenler Gibidir

Geleceğin terbiyecileri de, yine Buhâri ve Müslim'in rivayet ettikleri şu hadis üzerinde çalışmalar yapmalıdırlar. Allah Resûlü buyuruyor: *الْأَنْسَاءُ مَعَادِنُ كَمَعَادِنِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا فَقَّهُوا* “İnsanlar, aynen altın ve gümüş madenlerine benzerler. Cahiliyede hayırlı olanları, İslâm'a girip, onda derinleşip (onu hazmettiklerinde) yine en hayırlıdırlar.”⁴⁹⁰

Bu ifadeleriyle Efendimiz, sanki bütün pedagog ve psikologları önüne alıyor, onlara şu dersi veriyor:

İnsanları terbiyede, onların karakterlerini tespit çok mühimdir. Fizyonomileri, insanların ruh dünyalarını ele verir. Öyleyse evvelâ, her insanın ruh dünyası anlaşılmalı, daha sonra da her insan eritilebileceği potaya konarak eritilmelidir. Terbiye, bir mânâda ona şekil vermektir. Şekil vermek ise, ancak o insanın belli bir potada eritilebilmesiyle mümkündür.

Bilmeden, gelişigüzel yapılmak istenen terbiyenin hiçbir faydası olmayacağı gibi, büyük zararlara da yol açabilir. Onun için Allah (celle celâluhu) bu işin başını çeken Zât'a şöyle buyurmaktadır: *قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي* “De ki: Bu benim yolumdur. Ben ve bana tâbi olanlar, insanları basiretle Allah'a davet ederiz.”⁴⁹¹

Evet, bir dava ve düşünceye davet, basiretle olmalıdır. Basiret, yapılan işin bilerek yapılması; kime, neye, ne ölçüde davette bulunulacaksa, bunun belli bir şuurla yapılmasıdır.

Demek oluyor ki, Allah Resûlü, davette kendisine şuurlu yolu seçmekte, ümmetine de böyle bir yolu yeğlemekte.. zaten bunu emreden de doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın kendisidir.

⁴⁹⁰ Buhârî, *menâkıb* 1; Müslim, *birr* 160.

⁴⁹¹ Yusuf sûresi, 12/108.

Kim, kaç derece hararete erir, özünü bulur; kim, hangi potada ele alınır; kim, nerede imbiklere atılır; kime mekikler nasıl gider-gelir; bunlar ancak basiretle keşfedilip bilinebilecek şeylerdir.

Cahiliye devrinde, o günün insanları içinde, şuurlu, basiretli, hakperest ve insaflı olanlar, gözleri hak ve hakikate açılıp İslâm'ı anladıktan ve anlayış itibarıyla hakikate uandıktan sonra da yine en hayırlılardan oldular. Zira, altın, potadan geçtikten sonra yine altın, gümüş ve bakır da, potadan geçtikten sonra yine gümüş, yine bakırdır ve asla başka madene dönüşmezler. Cahiliye devrinde madeni altın olanlar, İslâm'a geçtiklerinde yine altın olacaklardır; fakat bir şartla ki, إِذَا فَتَّهُوا ifadesi bunu anlatmaktadır. Dinde fakihleşmeleri, derinleşmeleri kaydıyla...

Onların bu hâle gelebilmesi için de, elbette bir muallimin, bir müşşidin ve bir mânâda bir kimyagerin onlara el atıp, potalarda eritmesi gerekmektedir. Evet, onların vicdanlarına İslâm'ı üflemek, ancak bu şekilde mümkündür; onlar da fıkha ancak bu şekilde ulaşırlar.

20. Zulüm Cezasız Kalmaz

İşaret etmeden geçemeyeceğimiz bir hadis de Efendimiz'in şu beyanıdır:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَمْلِكُ لِلظَّالِمِ فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ ثُمَّ قَرَأَ: وَكَذَلِكَ أَخَذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ

“Allah, zalime mehil verir. Bir de onu yakaladı mı, artık iflâh etmez.’ Sonra da Allah Resûlü sözlerine şu âyetle devam ettiler: ‘İşte Rabbinin yakalaması böyledir. O, zalim

ahaliyi böyle yakalar. Zira O'nun yakalaması çok can yakıcı, çok şiddetlidir.’⁴⁹²”⁴⁹³

Allah, zalime mehil üstüne mehil verir. Zulmedeni, kendine baş kaldıranı ve kendisine isyan edeni, hep mehillerle karşılar. Ama bir kere de yakaladı mı gayri onu iflâh etmez. Demek ki, yapılan şeyler artık gayrete dokunmuş ve bir son damla gibi bardağı taşırıştır...

Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta câri bazı kanunları vardır. Bunlar asla değişmezler. لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ âyeti de bize bunu anlatmaktadır. “Allah'ın yarattığında değiştirmek yoktur...”⁴⁹⁴ Bu kanunlardan biri de, zalimin Allah'ın kılıcı olma keyfiyetidir. Efendimiz bu durumu bildirirken: “Zalim, Allah'ın adaletidir. Onunla intikam alır, sonra da o zalimden intikam alınır.”⁴⁹⁵ buyurmaktadırlar.

Zalim *seyfullah*'tır. Haddini bilmezlere Allah, zalimle haddini bildirir. Sonra da zalimden bir intikam alır ki, siz de şaşar kalırsınız. Zalimler, bugünkü halleriyle, gemi azıya almış gidiyorlar. Ancak sakın siz bu duruma bakıp ümitsizliğe düşmeyin. Nice “karye”lere Allah böyle mehil, müddet vermiş ve âdeta onlara “Yiyin, için, yaşayın!” demiştir; ama bir de bakmışsınız derdest etmiş ve işlerini bitirmiştir.⁴⁹⁶

Şöyle etrafınıza ibretle bir bakıverseniz, arz ettiklerimizin müşahhas manzaralarını siz de apaçık göreceksiniz. Sodom, Gomore ve Pompei, bunun sadece üç misali... Kim bilir daha

⁴⁹² Hud sûresi, 11/102.

⁴⁹³ Buhârî, *tefsir* (11) 5; Müslim, *birr* 61.

⁴⁹⁴ Rûm sûresi, 30/30.

⁴⁹⁵ Aclûni, *Keşfü'l-hafâ*, 2/64-65.

⁴⁹⁶ Bkz.: Hac sûresi, 22/48.

adını bilmediğimiz veya onlar kadar ibret verici olmadığı için unutulmuş daha nice misaller var ki, hepsi de bu ilâhî kanuna hâl dilleriyle şahitlik yapmaktadır.

Uzağa gitmeye ne gerek var? Bir zamanlar şu üzerinde yaşadığımız topraklarda bir Devlet-i Âliye vardı. Onun yıkılması, rüyalarda bile görülecek şey değildi. Kimsenin aklının köşesinden geçmeyen bu yıkılış, bugün ciğerleri sızlatan acı bir duygu olarak tarihin hafızasına kaydedilmekten kurtulamamıştır. Bugün, bir avuç insan, Misak-ı Millî ile hudutları çizilmiş bu küçücük ülkede varlıklarını koruma mücadelesi vermekte.. hatta haricî-dahilî şekavet cereyanları, onlara bu kadarcık hayat hakkını bile çok görmektedir...

... Ve değişmeyen kanun: “İşte Rabbinin derdest etmesi böyledir..!” Hakikî tarihçi ve içtimaiyatçılar, Cenâb-ı Hak’ın bu değişmeyen kanunundan ve onun tarih mezarlığındaki misallerinden çok istifade edecekler. Belki de bu istifadeleri, onların asırlar boyu canlı kalmalarını sağlayacaktır. Biz, yine ufkumuzu süsleyen O’nun söz cevherine birçok meseleyi havale ettiğimiz gibi, bu hadisin şerh ve izahını da havale edip, bir başka hadise intikal edelim. Allah Resûlü buyuruyor:

21. Arş’ın Gölgesinde Yedi Grup

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَشَابٌّ نَشَأَ بِعِبَادَةِ اللَّهِ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّتَا فِي اللَّهِ اِجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ يَمِينُهُ مَا تُنْفِقُ شِمَالُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

“Allah yedi kimseyi, Kendi zıllından başka sığınak olmayan (kıyamet) gününde, zilli altında himaye buyuracaktır. (İlki) âdil imam, (ikincisi) ömrünü ibadet neşvesi içinde

geçiren genç, (**üçüncüsü**) mescitlere dilbeste olan kimse, (**dördüncüsü**) Allah için birbirlerini sevip, Allah için bir araya gelen ve Allah için birbirinden ayrılan iki insandan her biri, (**beşincisi**) makam ve cemel sahibi bir kadının talep aşında (nefsine başkaldırıp) “Ben Allah’tan korkarım!” diyen adam, (**altıncısı**) solundakine infak ettiği şeyden, sağındaki bir şey hissetmeyecek şekilde sadakasını gizli eda eden, (**yedincisi**) yapayalnızken Allah’ı anıp da gözleri yaşlarla dolan.”⁴⁹⁷

İşte, her biri insan iradesi açısından başlı başına birer önem arz eden yukarıdaki hususlar ki, bunların bazısı, îfası çok zor ve çetin işler, bazısı da ruha ciddi birer çelme sayılan ağlardır. İnsan bu ağların bazılarında kurtulsa da, her an diğerlerine takılma ihtimaliyle karşı karşıyadır. Ancak Allah’ın himaye ve inayetiyle aşılabilecek olan bu öldürücü tuzaklardan sıyrılabilmek ve insan takatini zorlayan hatta bazen onu aşan bu çetin sorumlulukları başarıyla yerine getirebilme de, yine o inayet ve himayeyi celbin en güçlü, en makbul vesilesi sayılan, iradenin hakkını verme ve Allah’la sımsıkı irtibatta bulunma dinamikleriyle olabilir...

İşte, yukarıya aldığımız Peygamber sözü bize, her zaman iradesiyle var olabilmiş ve Allah’la irtibattaki gücü ortaya koymuş kudsîler cemaatinden böyle bir kesitle, ötedenberi ütopyalarda aranan, aranıp da bir türlü bulunamayan vicdan topluluğunu sunmakta ve onları yakalama mevzuunda içlerimizi arzu ile doldurup gönüllerimizi şahlandırmakta...

Evet, güneşin bulutların yerini alıp her yanı kavurduğu, beyinlerin kaynayıp terlerin gırtlığa ulaştığı ve sebeplerin bütün bütün iflas edip her şeyin insanın aleyhine döndüğü o

⁴⁹⁷ Buhârî, ezan 36; Müslim, zekât 91.

gün, Hakk'ın himaye ve inayetinden başka gölge olmayacak ve olamaz da. Bu gölgenin Arş gölgesi veya başka bir şey olması önemli değil, önemli olan, bildiğimiz düzenin değişmiş, kıstasların altüst olmuş, arz u semanın başkalaşmış olmasıdır.

Bu müthiş günde, kimsenin kimseye destek olamayacağı, himaye ve iltimasların hiçbir işe yaramayacağı muhakkak. Seslerin kesildiği, canların gelip gırtlaklara dayandığı, başların dönüp bakışların bulandığı o gün, kim kimi koruyabilir ki..?

Evet, işte böyle bir günde tek sığınak vardır; o da Allah'ın himayesinin gölgesidir ve bu gölgeden yararlanacak olanlar da:

a- Dünyada sorumluluğunun şuurunda olan ve uhdesine aldığı emanetlere riayetle hak, adalet ve istikameti temsil eden lider ve devlet reisi.

b- Nefsanîliğin en azgın olduğu dönemlerde, bedenî ve cismanî arzularına rağmen, kendini Hakk'a kulluğa adanmış delikanlı.

c- Kulluk arzusu ve neşvesi, cismanî isteklerinin önünde ve kalbi sürekli mescitlerde atan ibadet eri.

d- Birbirlerini Allah için seven; bir araya geldiklerinde Allah için bir araya gelen, ayrılırken de Allah için ayrılan, Hak rızasını, Hak sevgisini mihrap edinmiş muhabbet fedailerini.

e- Hayatını hep “mehâfetullah” ve “mehâbetullah” kuşağında sürdürebilen, iffet ve ismetini muhafazada fevkalâde hassas, shevanî isteklerine karşı alabildiğine kararlı ve nefsin fena tekliflerini, “Ben Allah'tan korkarım!” düşünce ve çılgınlıklarıyla savabilen babayiğit.

f- Allah'a karşı sadakat ve vefasının remzi olarak, dışından, tırnağından artırıp Hak rızası için infak ettiği malını, kıskançlığı

varan bir ruh hâletiyle, Allah'tan başka kimsenin bilmesini arzu etmeyen.. hem öyle etmeyen ki, sağına infak ettiğini solundakinden saklamaya çalışan ihlâs ve civanmertlik kahramanı.

g- Yalnızlık anlarını tefekkür ve murâkabe ile buudlaştırır, yer yer gönlünde bestelediği duygularını gözyaşlarıyla seslendiren, her zaman irade gücünü Allah'tan alan ve bir dalgakıran mahiyetindeki o müthiş iradesiyle mâsiyet arzularını kırıp darmadağın eden his ve gönül erleridir.

Evet, başka hadislerde de ifade edildiği gibi, adaletle hükmeden hâkimin ötede nurdan minberler üzerine kurulup Hakk'ın ard arda gelen iltifatlarını yudumlaması;⁴⁹⁸ gençliğinde, gençliğini aşmış delikanlının Hakk'ın hoşnutluğu ile mükâfatlandırılması;⁴⁹⁹ hayatını mescid-ev-iş yeri arasında bir dantela gibi örmeye muvaffak olmuş ibadet erinin ilâhî himayeye alınması;⁵⁰⁰ kâinata “mehd-i uhuvvet” nazarıyla bakıp, ömürlerini, Allah için severek, sevilerek geçirenlerin mahşerde ilâhî muhabbetle mükâfatlandırılmaları;⁵⁰¹ dünya hayatını mehâbet ve mehâfet atıkları üzerinde örgüleyen gönül insanının ötede korktuğundan emin bulunması;⁵⁰² sadakasını, sadakat nişanesi ölçüsünde tediye eden vefa erinin, o En Vefalı'dan, tasavvurlar üstü mukabeleye mazhar olması,⁵⁰³ nihayet, zâhiri mânâlı, bâtını derin, âlemin kendisini bildiği yanlarıyla onlara en mükemmel örnek, Dost'la halvetinde

⁴⁹⁸ Bkz.: Müslim, *imâre* 18; Nesâî, *âdâbü'l-kudât* 1.

⁴⁹⁹ Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 4/139; Deylemî, *Müsned*, 4/112.

⁵⁰⁰ Bkz.: Buhârî, *salât* 28; Müslim, *mesâcid* 261-262.

⁵⁰¹ Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/229, 233, 236, 239; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 20/80-81.

⁵⁰² Bkz.: İbn Mübârek, *ez-Zühed*, s. 51; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, 4/339; Hakîm Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl*, 1/418.

⁵⁰³ Bkz.: Buhârî, *zekât* 8; Müslim, *zekât* 63-64.

de gözyaşlarıyla O'na içini dökebilen o duygu ve gönül insanının, bütün badireleri aşmış umduklarına nail olması⁵⁰⁴ gibi, uhrevî ödüllendirmeleri ifade etmenin yanında, aynı zamanda ideal bir toplumun kesiti sayılan böyle bir tablo ile mükemmel bir millet olmanın çerçevesi verilmekte ve insanları ona taşıyacak esaslar gösterilmektedir.

Bilmem, artık böyle ciltlerle anlatılabilecek derin bir muhtevanın birkaç satıra sıkıştırılarak, âdeta deryanın damla ile ifadelendirildiğini tekrar etmemize gerek var mı..?

22. Dünya Bir Gölgektir

Bir başka hadis:

مَا لِي وَمَا لِلدُّنْيَا مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَائِبٍ اسْتَضَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

“Dünya ile benim ne alâkam var. Ben dünyada, bir ağaç altında gölgelenip de bırakıp giden bir yolcu gibiyim.”⁵⁰⁵

Dünya nedir? İnsan fani ve geçici olan şeylere karşı nasıl bir durum ayarlaması yapmalıdır? Hem insan, bu dünyaya niçin gelmiştir ve nereye gitmektedir?

İşte felsefenin en birinci mevzuları ve haklarında asırlardır söz söylenen mevzular.. görüldüğü gibi, Allah Resûlü tarafından çok veciz bir ifadeyle vuzuha kavuşturulmaktadır. Başkalarının kitaplık çapta eserlerle, kesin ve net bir şekilde ortaya koyamadığı bu ve benzeri meseleler, Allah Resûlü'nün lâl ü güher beyanları içinde, nasıl da en net şeklini almaktadır! Evet, bütün insanlık, O'nun ifadelerindeki vecizliğe hayrandır...

⁵⁰⁴ Tirmizî, *fedâilü'l-cihad* 8; Nesâî, *cihad* 8.

⁵⁰⁵ Tirmizî, *zühd* 44; İbn Mâce, *zühd* 3.

23. Öncekilere Verilmeyen Beş Şey

أَعْطِيتُ حَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي
الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهْرًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ. وَأُحِلَّتْ
لِي الْعَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ
خَاصَّةً وَيُبعَثُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

“Bana, benden evvel hiç kimseye verilmedik beş şey verilmiştir: Bir aylık (gibi uzun) bir mesafeden (düşmanın kalbine) korku salmakla (ilâhî) nusrete mazhar oldum. Yeryüzü bana namazgâh ve sebab-i taharet kılındı. Bu itibarla, ümmetimden namaz vaktini idrak eden herkes (bulunduğu yerde) namaz kılsın! Ganimet, benden evvel kimseye helâl sayılmadığı hâlde bana helâl kılındı. Ve bana şefaât (hakkı da) verildi. (Yine benden evvel) her peygamber sadece kendi kavmine gönderiliyordu; ben bütün insanlığa elçi olarak gönderildim.”⁵⁰⁶

Allah’ın küllî mânâda herkese, hususî mânâda da her ümmet ve her nebiye ayrı bir lütfu, ayrı bir ihsanı olmuştur:

Hız. Âdem ve evlâdına, safvet ve esmâyâ mazhariyet; Hız. Nuh’a, mücadele, kararlılık ve azîmet; Hız. İbrahim’e, pek çok nebiye baba olma mazhariyeti, tevhid aşkı ve hillet; Hız. Musa’ya, talim, terbiye, içtimaî ilimler ve içtimaiyatta dirayet; Hız. İsa’ya, beşerî münasebetlerde yumuşaklık, sabr u tahammül, müsamaha, şefkat ve muhabbet; zaman ve mekânın efendisi Hız. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O’nun ümmetine ise, enbiyâ-i sâlifeye lütfedilen hususlara ilâve olarak irade, hikmet, muvazene, telif, terkip gibi mükemmellik ve cihanşümül olmanın özellikleri bahşedilmiştir.

⁵⁰⁶ Buhârî, teyemmüm 1; Müslim, mesâcid 3.

Bu itibarla, İslâm dininin, diğerlerine nisbeten daha külfetli, daha mesuliyetli olmasına karşılık, daha latîf, daha yüksek, daha bereketli ve daha beşerî olduğu söylenebilir. Bu da onun cihanşümül hususiyetlerinden biri sayılır.

Yukarıya aldığımız hadis-i şerif ise, İslâm Peygamberi ve O'nun âlemşümül mesajını, daha çarpıcı, daha rengin bir üslûpla ele alır ve gözlerimizin önüne serer.

Bu âlemşümül din ve âlemşümül davanın Şerefli Mübelliği ve ilk temsilcileri, bu cihanşümül sistemi dünyanın dört bir yanına taşırken, vazifelerinin şuurunda ve mesuliyetlerini de müdrik bulunuyorlardı. Topyekün dünyayı teshîr için cephe-den cepheye koşuyor, Allah yolunda cihad ediyor, öldürüyor, ölüyor; Cennet'e girmeye ve Cemalullah'ı görmeye liyakatlarını ortaya koyuyorlardı.. gönül verdikleri dava uğrunda hayatı istihkar ediyor; en az başkalarının yaşama arzusu kadar, Allah'a mülâki olma iştiyakıyla yanıp-tutuşuyor ve yeryüzü hilafetini gerçekleştirmeye çalışıyorlardı ki, hayatlarını böyle ötelere irtibatlı bir yörüngede sürdürenlerle savaşmaya kimsenin gücü yetmezdi. Yanılarak, bilmeyerek kendilerini böyle muhataralı bir yola atma bahtsızlığına dûçâr olanlar da, mesafeleri aşan bir korku ile tir tir titrer ve daha yolun başında felç olur giderlerdi. Hele bir de iman cephesinin Allah'ı tazimi dönüp mü'minlerde bir mehâbet hâlini almışsa. Hakikî imanı elde edenler için: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ ne müthiş bir silah, ne müstahkem bir kale...

Arzın, bu dinin müntesiplerine bir meşic hâline gelmesi, isteyen her Müslümanın, istediği yerde, mâbede, namazgâha ihtiyaç duymadan ibadetini eda edebilmesi, İslâm dininin cihanşümül olmasının bir buudu; kıyamete kadar devam edecek olan cihad vazifesinin, hiçbir şeye takılmadan devam

ettirilebilmesi için ganimetin meşru kılınması ayrı bir buudu.. ötede “şefaati-uzmâ” unvanıyla, belli ölçüde herkesin elinden tutularak belli bir selâmet seviyesine ulaştırılması da ayrı bir buudu.. ve her peygamberin kendi kavmine hususî elçiliğine mukabil, O'nun bütün insanlara gönderilmesi de, bu işin sarahat buudu..

Ayrıca bu hadis-i şeriften, herhangi bir tekellüfe girmekten şu hususları istinbat etmek de mümkündür:

a- Peygamberlik ve onunla gelen mesaj, öyle ilâhî bir mevhîbedir ki, kat'iyen cehd ü gayretle elde edilemez.

b- Bu beş hususiyet tamamen mazhariyet-i Muhammediye olup, başka hiçbir nebi ve mürsele verilmemiştir.

c- Belli bir mesafeden düşmanların kalbine korku salma, peygamberane bir hâlin tezahürüdür ve ancak o kuşakta yaşayanlara ilâhî bir armağandır.

d- İbadetin, mâbedlere ve din adamlarına bağlı olmayışı ise bu dinin cihanşümül bir buudunu teşkil ettiği gibi, her yerde, her zaman Hâlık-mahluk alâkasıyla Mâbud'la münasebete geçme kolaylığını da ifade etmektedir. Burada İslâm mesajıyla gelen ve kaydedilmesi yararlı bulunan bir diğer husus da, su gibi toprağın da temizleyiciliği keyfiyetidir. Bilmem ayrıca İslâm'da yıkanmanın önemi, suyun temizleyicilik ve hayatiyeti, toprağın istihale ettiriciliği üzerinde durmamıza gerek var mı..?

e- Ganimetin zatında haram olmadığı, o mevzudaki yasağın zamanla alâkalı bir imtihan olduğu, Efendimiz döneminde ise, yasağa esas teşkil edecek hususların aşıldığı veya ortadan kalktığı, hususiyle de, ganimetin en önemli ve birinci kaynağı olan cihad, ⁵⁰⁷ الْجِهَادُ مَا ضَرَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ fehvâsınca,

⁵⁰⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 5/96. (Aynı mânâyı farklı lafızlarla ifade eden başka hadisler için bkz.: Buhârî, *cihad* 44; Ebû Dâvûd, *cihad* 4)

kıyamete kadar devam edecek bir amel olduğu için ganimet, bu işe kendini adanmış olanlara hem bir medar-ı maîşet, hem müşevvik bir prim hem de düşman cephesini mâlî yönden sarsma, zayıf düşürme, toparlanmalarına fırsat vermeme bakımından fevkalâde önemlidir.. ve önemli olduğu için de, vacip olmasa bile, mübah kılınmıştır ve aynı zamanda, i'lâ-yı kelimetullahta önemli bir esas olan ihlâsa da mâni değildir.

f- Şefaatin hak olduğu.. Allah'ın izniyle herkesin şefaate edebileceği.. ancak, şümülü, ihatası ve keyfiyeti itibarıyla bir ölçüde herkesi alâkadar eden “şefaati-uzmâ”nın (ahiretteki büyük şefaate) sadece O'na lütfedildiği de yine hususiyet-i Ahmediye'den biri.. tabîi bizim için de iftihar ve sürur vesilesi...

g- Önceki peygamberlerin dar dairede, kavim ve kabilelerine, Peygamberler Sultanı'nın ise topyekün insanlığa, hatta bütün varlığa elçi olarak gönderilmesi, dolayısıyla da değişik cemaat ve kabilelere gönderilen peygamberlerin elçiliklerinin, o cemaat ve kabilelerin devamıyla kayıtlı olmasına karşılık, bütün varlığı alâkadar eden bu büyük risaletin dünya durdukça sürüp gideceğine de işaret buyrulmaktadır.

İşte, muhteva ve ifadedeki güç, rasanet ve şümül bakımından çok önemli bir cihet-i câmia etrafında örgülenmiş ışıktan bir söz dizisi daha..!

24. Mü'min Mesuliyet İnsandır

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا. وَالْحَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Her birerleriniz râî (çoban) ve hepiniz elinizin altındakinden sorumlusunuz: Devlet reisi bir râî ve elinin altındakilerden

sorumludur. Her fert, ehl ü ıyâlinin râîsidir ve raiyetinden mesuldür. Kadın, beyinin hanesinin râîsi ve gözetiminde olan şeylerden sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malının râîsi ve elinin altındakilerden mesuldür. Her birerleriniz râî ve her birerleriniz raiyetinden sorumludur.”⁵⁰⁸

Râî, herhangi bir şeyi görüp-gözeten, koruyup-kollayan mânâsına gelir. Çobana “râî” denmesi de, kendine emanet edilen hayvanları en emin, en müsait yerlerde otlatması, onları kurda-kuşa kaptırmaması, herhangi bir şeye maruz kaldıklarında onlarla içten alâkadar olması, bu kudsî vazifeyi ifa ederken de fitrî safvetiyle, her zaman hasis ihtiraslardan uzak kalabilmesi ve sürüsüne karşı duyduğu derin şefkat, beslediği engin merhamet hissiyle, onların elemeleriyle müteellim, lezzetleriyle de mütelezziz olması gibi önemli hususlardan ötürüdür.

Ve işte, bir mânâda devlet reisi ile teba arasında da böyle bir münasebet söz konusudur. Devlet reisi ve derecesine göre değişik dairelerdeki onun temsilcileri, ellerinin altındakileri görüp gözetmek, onların elem ve lezzetlerini paylaşmak, onlara mutlu gelecekler hazırlamak ve onların sıkıntılarını göğüslemekle sorumludurlar...

Hane reisi ile aile fertleri arasında da aynı münasebet bahis mevzuudur; hane reisi, nafaka, elbise ve onları uygun bir yerde iskân etme gibi hususlarda birinci derecede sorumlu olduğu gibi, talim, terbiye, hüsnü muaşeret, dünya ve ukbâ saadetini temin gibi meselelerde de sorumludur.

Aynı durum, kadının kocasıyla olan münasebetlerinde de geçerlidir; kadın evinin işlerini tedvirde, kocasının malını, ırz ve namusunu muhafazada, sürüsünden mesul bir çoban gibi sorumludur.

⁵⁰⁸ Buhârî, cuma 11; Müslim, imâre 20.

Hizmetkârın, efendisinin malını-mülkünü; evlâdın, babanın servet, şeref ve haysiyetini koruyup kollamadaki durumları, hep bu “râî” ve “raiyyet” mülâhazasıyla alâkalıdır. Denilebilir ki, din nazarında râî ve mer’î olmadık hiçbir mükellef yoktur. Bir yönüyle herkes tıpkı bir çoban, diğer yönüyle de güdülen raiyyet mesabesindedir. Hatta bir râî için güdülecek herhangi bir raiyyet olmasa bile o yine sorumludur. Evet, herkes kendi nefsinî, aklını ve bütün duygularını, bütün uzuvlarını birer emanet gibi koruyup kollama mecburiyetindedir.

İslâm, bildiğimiz bütün sistemler ve dinler içinde, devlet reisinden, evlerimizde çalışan hizmetçilere kadar, hem de, henüz demokrasi rüyalarının görülmediği bir dönemde, herkesin sorumluluğunu en ince teferruatına kadar belirleyip ilân eden biricik hayat nizamıdır ve bu mevzuda ona rakip bir başka sistem göstermek de mümkün değildir.

İslâm Peygamberi, “Devlet reisi mesuldür” der, onun sorumluluğunu, sorumluluk sınırlarını, vazife ve mükellefiyetlerini bir bir sıralar.. kadın ve erkeğin mesuliyetlerini hatırlatır ve ayrı ayrı sahalarda, her ikisine de belli sorumluluklar yükler.. babanın evlâda, evlâdın babaya karşı mesuliyetlerinden söz eder ve her iki tarafın da hak ve mükellefiyetlerine dikkat çeker.. hatta bu mevzuda, dünyadaki gelişmeler nazar-ı itibara alınacak olursa, çok erken sayılabilecek bir dönemde, hizmetçi ve işçilerin hak ve mesuliyetlerinden bahisler açarak, beşer tarihindeki içtimaî çalkantılardan çok önce sosyal bir probleme çözüm teklif eder.

İşte size, devlet reisi ve tebanın karşılıklı haklarından –ki, çoğu “Ahkâm-ı Sultaniye”lerde beyan edilmiştir– evlâd ve ana-baba haklarına, ondan karı-koca ve işçi-işveren haklarına kadar, fıkıh kitaplarında, ahlâk ve terbiye risalelerinde,

içtimaiyat ve hukuk eserlerinde oldukça hacimli birer yer işgal eden onca meselenin üç-beş kelime ile peygamberâne bir ifadesi daha..!

25. Bazı Haram ve Mekruhlar

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ وَوَأْدَ الْبَنَاتِ وَمَنْعًا وَهَاتِ وَكَرِهَ لَكُمْ قَيْلَ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ

“Allah size, analara isyanı, kız çocuklarının diri diri gömülmesini, (eda edilecek hukuk ve borçların) eda edilmemesini, (hak edilmedik şeylerin de) alınmasını haram kılmıştır. Güft u gûyu (dedikodu), çokça sual sormayı, (şurada-burada) servet tüketip (israf etmeyi de) kerih görmüştür.”⁵⁰⁹

Anaya İsyân

Annelere karşı serkeşlik etme, عُقُوقُ الْأُمَّهَاتِ sözüyle ifade ediliyor ki, sanki annesine baş kaldıran evlât, onunla arasındaki bütün hukukî münasebetleri kesip onu yalnızlığa atıyor gibi bir mânâyı hatırlatıyor. Babaya isyan da aynı ölçüde haram olduğu hâlde, sadece annenin zikredilmesinin sebebi olarak; kadınların himayeye ihtiyaçları, bir kısım zaafırları, şefkatte erkeklerin önünde bulunmaları ve bu arada fitratlarındaki incelik ve mukavemetsizlikten ötürü serkeşlikten daha çok ve daha çabuk müteessir olmaları söylenebilir. Aynı zamanda bu ifade ile annenin sahip olduğu aynı haklara sahip bulunması itibarıyla, babaya karşı gösterilen isyanın da bir isyan olduğu, fakat anneye karşı yapılanlarla kat’iyen mukayese edilemeyeceği de hatırlatılmaktadır.

⁵⁰⁹ Buhârî, *istikraz* 19; *edeb* 6; Müslim, *akdiye* 12, 14.

Kız Çocuklarını Diri Diri Gömme

Cahiliyede kız çocuklarının diri diri gömülmesi وَأُذِّبْنَاتِ sözüyle ifade ediliyor. Cahiliye devrinde, belli yörelerde ve toplumun belli kesimlerinde, dünyaya gelen kız çocukları büyük çoğunluğu itibarıyla diri diri toprağa gömülürdü. Bu vahşice âdeti, kimileri tuhaf bir cahiliye gayretiyle, kimileri geçim sıkıntısı sevkiyle, kimileri de servet ve sâ mânlarının, kızları vasıtasıyla başkalarının eline geçeceği endişesi ve kabile hırsıyla yapıyorlardı. Hangi sebebe istinat ettirilirse ettirilsin, hangi sâikle yapılsa yapılsın, bu bir vahşetti ve mutlaka önlenmeliydi, önlenmedi de.. ve önlenme istikametinde Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet-i Sahihada bir hayli emir, saadetnüzûl ve şerefsudûr oldu...

Emanete Hıyanet

Eda edilmesi gerekli olan hukuk ve borçların ödenmemesi مَنَعٌ kelimesiyle; alınması ve istenmesi memnu bulunan şeyleri değişik yollarla isteme, alma da هَات سözüyle ifade edilmiştir ki, her ikisi de, yani verilmesi gerekli olan şeyi vermemek ve alınmaması lâzım gelen şeyi de almak haramdır.. ve bu haramın çizgisi de ana-babaya baş kaldırma, kız çocuklarını diri diri gömme çizgisidir. Aynı zamanda bu kelimelerden birincisini, ferdin, zekât, sadaka ve sair iânât gibi, uhdesindeki, fukarâyâ ait hakları yerine getirmemesi, ikinci kelimeyi ise, dilencilik ve tese'ülde bulunması şeklinde anlamak da mümkündür. Bulduğumuz noktadan ileriye doğru bir adım daha atarak birinci kelimedenden; doğrudan doğruya zimmete geçirilen hakların inkâr edilip üzerine oturulmasından, çek ve senetlerin karşılığının ödenmemesine, ondan da hileli iflas ve her türlü spekülâsyona kadar bütün gayri meşru yollarla elde edilen haksız kazançları ve sonra da bu haksızlıkların

giderilmemesini, hatta haksızlıkta temerrüt edilmesini; ikinci kelimededen de; basit dilencilikten, milletin dinî ve millî hislerini istismara, ondan resmî-gayri resmî, bir kısım mütegalibenin açık-kapalı, milletten hakk-ı temettu taleplerine ve ondan da büyük-küçük mafya örgütlerinin, bin bir türlü yollarla, yığınları soyup-soğana çevirmelerine kadar ızrâr edici her çeşit “alma” gayretini istinbat etmek kabildir.

Bu kısa ve muhtevalı hadiste, evlâtların, anne ve babalarına karşı sıla-i rahimi bırakıp kopukluğa düşmelerine, anne ve babaların da, fitratlarında mündemiç bulunan şefkat ve merhameti görmezlikten gelerek, hatta onu inkâr tavrına girerek çocuklarına karşı merhametsiz ve gayri insanî davranmalarına ve daha büyük bir aile sayılan toplumda, bir kısım egoist kimselerin şahsî çıkar ve menfaatlerini değerler üstü tutarak, emniyet, güven, hak ve adalet düşüncesini, dolayısıyla da içtimaî nizamı sarımsalarına, aradaki fasl-ı müşterekten ötürü haram deyip geçildikten sonra, aynı ölçüde olmasa bile, yine de yasaklanan diğer üç hususa temas ediliyor ki, onlar da: وَقَالَ قَيْلٌ dedikodu; كَثْرَةُ السُّؤَالِ yerli-yersiz sual sorma veya dilencililiği sanat hâline getirme; إِضَاعَةُ الْمَالِ şurada-burada saçıp savurmadır.

Dedikodu

قَالَ قَيْلٌ dedikodu ve *güft u gû* demektir. Kelimelerin asılları hakkında söylenecek sözleri geçerek muhtevaları üzerinde durmak istiyoruz. Kîl ü kâl, dünyevî-uhrevî hiçbir yararı olmayan, fuzulî muhavere ve lüzumsuz konuşmalara denir. Bu türlü bir konuşma, ister Türkçe'deki “laklâkiyât” türünden, ister üzerimize lâzım olmayan şeyleri ifade cinsinden, isterse yasaklar sınırında dönüp dolaşan beyanlar nev'inden olsun,

dedikodu yapanların içtimaî seviyelerine ve dedikodunun in-
tişar sahasının genişliğine göre (gazete, mecmua, radyo ve
televizyonla yayılması gibi) fertleri âtıl, yığınları şuursuz ve
ufuksuz toplumlarda içtimaî bir hastalıktır. İslâm'ın iki dudak
arası günahlardan saydığı ne kadar öldürücü levsiyât varsa,
hepsi bu kıl ü kâl meşcereliğinde çimlenir-gelişir. Onun için-
dir ki, Allah Resûlü, bir çizgi üzerinde sıraladığı üç şey arası-
na, konuşma veya konuşmamayı da sokarak şöyle buyurur:

*“Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse, komşusuna
eziyet etmesin! Allah’a ve ahiret gününe inanan her fert, mi-
safirine ikramda bulunsun! Allah’a ve ahiret gününe imanı
olan herkes ya hayır söylesin veya sussun..!”*⁵¹⁰

Çok Soru

كثْرَةُ السُّؤَالِ Yerli-yersiz sual sorma veya ihtiyacı olmadı-
ğı hâlde dilenme, hatta dilenmeyi âdet hâline getirme şek-
linde yorumlanabilir ki, ikisi de mezmum, ikisi de zararlıdır.
Kur’ân-ı Kerim ve Sünnet-i Sahihada, mecburiyet ve ihtiyaç
hâli dışında dilenmek kınandığı gibi, uluorta her zaman sual
sorup durma da zemmedilmiş ve hemen her fırsatta insanla-
rın duygu ve düşünceleri yararlı şeyleri öğrenmeye yönlen-
dirilmiştir. Mamafih, Kur’ân-ı Kerim’de, makbul ve mezmum
olmak üzere suallerin iki kısma ayrıldığını görürüz. Makbul ve
müstahsen suale misal olarak: *يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ* “Ashabın sana
neyi infak edeceklerini sorarlar.”⁵¹¹ âyetini, mezmum ve hoş
karşılanmayan suale de *وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ* “Sana ruhun hakika-
tinden soruyorlar.”⁵¹² nazm-ı celîlini gösterebiliriz.

⁵¹⁰ Buhârî, *edeb* 31; Müslim, *iman* 74-77.

⁵¹¹ Bakara sûresi, 2/215.

⁵¹² İsrâ sûresi, 17/85.

Sual sorma veya sormama, dilencilik yapma veya yapmama, bir zarurete dayanıp-dayanmama veya bir ihtiyaçtan kaynaklanıp-kaynaklanmamasına göre, ef'âl-i mükellefîn arasında çizginin altında veya üstünde yerlerini alarak, vacip, haram veya mübah olurlar. Bu itibarla da, ayrı ayrı gibi görünen bu iki meselenin, işaret ettiğimiz “cihetü'l-vaahdet” etrafında müşterek mütalâa edilmelerinin ve müşterek yorumlanmalarının daha isabetli olacağı kanaatindeyim.

Mal Saçıp Savurma

إِصَاعَةُ الْمَالِ Maddî-mânevî, dünyevî-uhrevî herhangi bir fayda gözetilmeden servetin şuraya-buraya saçılıp savrulması şeklinde tarif edilebilir ki, hem ferdî hem de içtimaî bir hastalıktır. Evet, bir insanın, kendi servet ve kendi malını olmayacak yerlerde zayi etmesi, evvelâ, sadece ferde ait bir zarar gibi görünse de, kendi malının zımında millî serveti de heba etmesi bakımından, topyekün bir milleti alâkadâr eden bir hâdisedir ve topyekün toplumun ızrâr edilmesi söz konusudur.

Günümüzde bir hayli önem arz eden ve gelecekte daha da arz edeceğe benzeyen bu iktisat ve tasarruf ihtivalı son meseleyi de noktalarken, bir kere daha, Söz Sultanı'nın, seçip istimal ettiği kelimelere, kullandığı yerler itibarıyla kazandırdığı derinlikleri, vüs'at ve televvünü hatırlatmak istiyoruz.

26. İhsan

“İhsan, senin Allah'ı görüyor gibi O'na kulluk yapmandır; sen O'nu görmesen bile O seni görüyor...”⁵¹³

⁵¹³ Buhârî, iman 37; Müslim, iman 1-7.

“İman”ın “islâm”la bütünleşmesi, “islâm”ın “ihsan” kutbunda yaşanması, kâmil mü’minlerin şiarı. Mü’minin, iman ve islâm içinde, iman ve islâm üstü bir buuda ulaşması ve ulaştığı bu son noktanın hakkını eda etmesi bir ihsan, hayrın hayır doğurması esasına göre, Cenâb-ı Hakk’ın bu samimî teveccühe, azametine uygun mukabelesi ise, مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا حَظَرَ عَلَى قَلْبٍ بَشَرٍ “Gözün görmediği, kulağın işitmediği ve beşerin kalbine hutûr etmemiş.”⁵¹⁴ sürprizler faslından ayrı bir ihsan... Zaten “İhsanın karşılığı da ancak ihsandır.”⁵¹⁵ Ama, kulun ihsanı kendi derinliği ölçüsünde ihlâs, edep, saygı ve haşyet şeklinde; Allah’ınki de Kendi azamet ve servetine göre ve binbir vâridâtla kulunun gönlünü inançla donatıp ilhamlarla coşturma, gözünden perdeyi kaldırıp eşyanın hakikatine muttali kılma, ağzını mâlâyâniyattan koruyup lisanını hikmetle konuşurma ve hislerini uyarıp onu tecellî meşriklarında dolaştırma şeklinde...

Varlığın perde arkasının aralandığı bu noktaya ulaşan mü’min, O’nu “bî kem u keyf” görüyor gibi olur. Ne var ki O: لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ “Basar ve basîretler O’nu ihata edemez.”⁵¹⁶ hakikatinin sahibi olduğundan, O’nun kendisini görüp bildiği yakîniyle, O’nu görmenin zevkinden, O’nun tarafından görülmenin mehâbetiyle bîhûş olur; taat, ihlâs, hudû ve huşû televvünatıyla rü’yet-i tâmme-i âcile (ahiretteki görme) adına, rü’yet-i nâkîsa-i âcileden, tıpkı oruçlu olan birinin oruçlu olduğu saatlerde, oruçla beraber iftar dakikalarının da hazzını ruhunda duyduğu gibi, dünya savm-ı visâlinin “eyyâm-ı ma’dûde”sinde,

⁵¹⁴ Buhârî, *tevhid* 35; Müslim, *cennet* 2-5.

⁵¹⁵ Rahmân sûresi, 55/60.

⁵¹⁶ En’âm sûresi, 6/103.

Dost'la vuslat âşirelerinin kat kat olmuş hazlarını duyar ve bir yaşamışlık içinde bin yaşamışlığı birden zevk eder.

Evet kul, O Ezel ve Ebed Sultanı'nı görmek, görüp, görmenin zevkine ermek kadar, görülüp bilinmekten de, yani Efendisine hizmetlerinde O'nun tarafından murâkabe edilip müşâhedeye tâbi tutulmaktan da derin bir zevk duyar.. zevk duyar da, o uğurda yaptığı şeylerin en küçüğünü dahi engin bir ibadet neşvesi içinde yerine getirir.

İşte peygamber sözlerine doğru hafif aralanmış minik bir menfez.. işte Söz Sultanı'ndan lâl ü güher gibi mübarek üç-beş kelime.. ve işte mücelletlere sığmam diyen engin muhteva..!

İşte deryadan bir damla, güneşten bir zerre ve yıldızların kol gezdiği âlemlerden de birkaç şûle..! Hakikat-i Ahmediye'nin mir'ât-ı mücellâsı olan o nurefşân sözler üzerinde durup onların kadrine tercüman olmak, herhâlde söz bilmez nâdanların işi olmasa gerek.. gerçi, biz de şu anda, bile bile böyle bir saygısızlığı irtikâp etmiş durumdayız.. evvelen ve âhiren O'na dehalet ediyor ve Allah'tan cür'etimizi bağışlamasını diliyorum.

O'nun nurlu sözlerini, bütün buuduyla şerh etmenin bizi aştığını ta baştan arz etmiş ve bu işin erbabının zuhurunu intizarda bulunduğumuzu da açıklamıştık. Bütün bunlara rağmen, yine de bazı cür'etkârlıklarda bulunmuş ve bazı hadislerin bazı yanlarını tahlil etmeyi denemişsek, tahliline cür'et ettiğimiz husus, hadis o engin dünyasından sadece birkaç nurlu söz; onların da sadece muhteva derinliği, ifade rasaneti ve beyan gücüyle alâkalı olmuştur. Hem de bir avam lisaniyla...

Allah'ın bizi affetmesini, erbab-ı nazarın da kusurlarımıza nazar-ı müsamaha ile bakmalarını dilerim.

ÜSLÛP VE BEYAN AÇISINDAN EFENDİMİZ'İN DUA KUŞAĞI

Bu arada bir de Efendimiz'in bir iki duasına dikkatinizi çekmek istiyorum. O'nun dualarında kullandığı kelimeler ve bu dualardaki derinlik de, apayrı ve başkalarının ulaşamayacağı kadar ulvî bir zenginlik arz etmektedir. Şunu hiç tereddüt etmeden söylemeliyim ki, Allah Resûlü'nün her duası, bir kitap kadar (ih-tiva ettiği mânâ bakımından) hacimlidir. Nasıl O'na ait sözler, bütün beşerî sözlerden üstündür; O'na ait dualar da, bütün insanların yaptıkları, yapacakları beşerî dualardan çok çok derindir. Çünkü, Cenâb-ı Hakk'ı en çok bilen, O'ndan en çok korkan Allah Resûlü'dür. Öyleyse en derin ve seviyeli duayı da yine O yapacaktır. O'nun duası da bir bitirimdir. Efendiler Efendisi, bize şöyle bir dua talim ediyor: “Yatağınıza gideceğinizde namaz abdesti gibi bir abdest alın, sonra da şöyle dua edin:

اللَّهُمَّ أَسَلَّمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ
ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنجَأَ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ
الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

Allahım! (Rahmetini) umarak, (azabından) korkarak kendimi Sana teslim ettim, yüzümü Sana çevirdim, işimi Sana ısmarladım, sırtımı Sana dayadım. Senden başka sığınak, Senden başka dayanak yoktur. İndirdiğin kitabına, gönderdiğin Peygamberine iman ettim.”⁵¹⁷

Şu duada kullanılan kelimeler, öyle baş döndürücü, o derece müthiştir ki, daha üstünde söz söylemek mümkün değildir.

İleride, ayrı bir bölüm hâlinde Allah Resûlü'nün dualarından bahsederken bu duaları arz edeceğimiz için burada

⁵¹⁷ Buhârî, vudû 75, daavât 7, 9, tevhid 34; Müslim, zikr 56-58.

tafsilattan sarf-ı nazar ediyor ve sadece ifadedeki vecizliğe dikkat çekmek istiyoruz.

Başka bir duası da şöyledir:

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ.
اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقِّي الثَّوْبَ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ

“Allahım! Benimle günahlarımın arasını, doğu ile batının arasını ayırdığın gibi ayır. Allahım! Beni hatalardan, beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi temizle.”⁵¹⁸

Şu duadaki ifadeler, kitaplarla ancak izah edilebilir.. ve diyecek başka söz de bulamıyorum. Evet, duanın da sultanı, ancak O’dur.

İşte bir duası daha:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ...؛ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ.
وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ

“Allahım! Senden bildiğim bilmediğim şu anda lütfedilen, ileride lütfedilecek bütün hayırları istiyorum. Allahım, bildiğim bilmediğim şu anda gelip çatan, ileride başa gelecek olan bütün şerlerden Sana sığınırım.”⁵¹⁹

İşte bu cümleden olarak, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) cevâmîü’l-kelim dualarından birkaç inci mercan daha:

اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجُدُّ

“Allahım, Senin ihsan ettiğine mâni olacak yoktur. Senin vermediğini de lütfedecek yoktur. Senin yanında ve Sana bedel hiçbir servet sahibine serveti fayda veremez.”⁵²⁰

⁵¹⁸ Buhârî, ezan 89; Müslim, mesâcid 147.

⁵¹⁹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/147.

⁵²⁰ Buhârî, ezan 155; Müslim, salât 205; Ebû Dâvûd, salât 139.

اللَّهُمَّ مَا قُلْتُ مِنْ قَوْلٍ أَوْ حَلَفْتُ مِنْ حَلِيفٍ أَوْ نَذَرْتُ مِنْ نَذْرٍ أَوْ عَمِلْتُ مِنْ عَمَلٍ فَمَشِيئَتِكَ بَيْنَ يَدَيْ ذَلِكَ كُلِّهِ. مَا شِئْتَ كَانَ وَمَا لَمْ تَشَأْ لَمْ يَكُنْ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ. إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ مَا صَلَّيْتُ مِنْ صَلَاةٍ فَعَلَى مَنْ صَلَّيْتُ، وَمَا لَعَنْتُ مِنْ لَعْنٍ فَعَلَى مَنْ لَعَنْتُ، إِنَّكَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوْفِيئِي مُسْلِمًا وَالْحَقِيقِي بِالصَّالِحِينَ

“Allahım, bir söz söylemiş, bir yemin etmiş, bir nezir yapmış veya bir amel işlemiş olmayayım ki, hepsini Sen önceden dilemiş olmayasın. Neyi ki diledin, o olmuştur; olmamasını dilediğin şey de olmamıştır. Güç ve kuvvet ancak Sendendir, şüphesiz Senin her şeye gücün yeter. Allahım, yaptığım her dua, Senin rahmet ettiğin; ettiğim her lânet de Senin lânet ettiğin kimsenin üzerine olsun. Sen, dünyada ve ahirette benim dostum ve velimsin; beni Müslüman olarak öldür ve salih (kul)ların arasına ilhak buyur.”⁵²¹

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ وَبَرَدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَلَدَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَشَوْقًا إِلَى لِقَائِكَ مِنْ غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أَظْلَمَ أَوْ أَعْتَدِي أَوْ يُعْتَدَى عَلَيَّ أَوْ أَكْسِبَ خَطِيئَةً أَوْ ذَنْبًا لَا يُغْفَرُ

“Allahım, Senden, muzır bir şeye ve saptırıcı bir fitneye uğramaksızın, kazaya rıza, ölümden sonra rahat bir hayat, cemaline bakma lezzeti ve Sana kavuşma şevki istiyorum. Ve zulmetmekten ya da zulme uğramaktan, başkalarının hakkına tecavüz etmekten ya da hakkıma tecavüz edilmesinden ve başışlanmayacak bir günaha girmekten Sana sığınırım.”⁵²²

إِنَّكَ إِنْ تَكَلَّمْتَنِي إِلَى نَفْسِي تَكَلَّمْتَنِي إِلَى صَغْفٍ وَعَوْرَةٍ وَذَنْبٍ وَخَطِيئَةٍ. وَإِنِّي لَا أَتَّقِي إِلَّا بِرَحْمَتِكَ فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي كُلَّهَا إِنَّهُ لَا يُغْفَرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَتُبَّ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

⁵²¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 5/191; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 5/119, 157; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/697.

⁵²² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 5/191; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 5/119, 157; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/697.

“Beni nefsimle baş başa bırakırsan, (bu takdirde) beni zaafa, muhtaçlığa, günaha ve hataya itmiş olursun. Ben ancak Senin rahmetine güveniyorum; günahlarımın hepsini bağışla, zira günahları ancak Sen bağışlarsın. Tevbemi kabul et, zira Sen tevbeleri kabul eden ve çok merhametli olansın.”⁵²³

اللَّهُمَّ أَنْتَ أَحَقُّ مَنْ ذُكِرَ وَأَحَقُّ مَنْ عُبدَ وَأَنْصُرُ مَنْ ابْتِغِي وَأَزَافُ مَنْ مَلَكَ وَأَجُودُ مَنْ سُئِلَ وَأَوْسَعُ مَنْ أَعْطَى أَنْتَ الْمَلِكُ لَا شَرِيكَ لَكَ وَالْفَرْدُ لَا نِدَّ لَكَ، كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَكَ، لَنْ نُطَاعَ إِلَّا بِإِذْنِكَ وَلَنْ نُعْصِيَ إِلَّا بِعِلْمِكَ. نُطَاعُ فَشُكْرُ وَتُعْصَى فَتَعَفُّزُ، أَقْرَبُ شَهِيدٍ وَأَدْنَى حَفِيظٍ. خُلْتُ دُونَ النَّفْسِ وَأَخَذْتُ بِالنَّوَاصِي وَكَتَبْتُ الْأَثَارَ وَنَسَحْتُ الْأَجَالَ، الْقُلُوبُ لَكَ مُفْضِيَةٌ، وَالسِّرُّ عِنْدَكَ عَلَانِيَةٌ، الْحَلَالُ مَا أَحَلَّلْتَ، وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمْتَ وَالذِّينُ مَا شَرَعْتَ، وَالْأَمْرُ مَا قَضَيْتَ، وَالْحَلْقُ خَلْقُكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَأَنْتَ اللَّهُ الرَّؤُفُ الرَّحِيمُ. أَسْأَلُكَ بِئُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَفَتْ لَهُ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ بِكُلِّ حَقٍّ هُوَ لَكَ وَبِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ أَنْ تُقْبِلَنِي فِي هَذِهِ الْغَدَاةِ وَفِي هَذِهِ الْعَشِيَّةِ وَأَنْ تُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ بِقُدْرَتِكَ.

“Allahım, Sen, adı anılmaya en lâyık olansın.. ibadet edilmeye ancak Sen lâyıksın.. Sensin kendisinden yardım istenilenlerin en çok yardım edeni, güç ve saltanat sahiplerinin en şefkatlisi, kapısında bir şeyler dilenilenlerin en cömerdi ve verenlerin en eli açığı.. Sensin her şeyin sahibi ve hâkimi, Senin ortağın yoktur.. Sensin eşi ve benzeri olmayan yegâne varlık. Senden başka her şey helâke mahkûmdur. Sana, ancak Senin müsaaden ile itaat edilir ve yine ancak malumatın dahilinde isyan edilir. Sana itaat edilir, karşılığını verirsın; Sana isyan edilir, affedersin. Her şeye en yakın şahit Sen, en yakın koruyucu da Sensin. Nefislerin (arzularının) önüne

⁵²³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 5/191; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 5/119, 157; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/697.

geçersin; ve ense köklerinden yakalarsın. (İnsanların) yaptıklarını yazdın ve ecellerini takdir ettin. Kalbler Sana akar; gizli, Senin yanında ayândır. Helâl, Senin helâl kıldığın, haram da haram kıldığındır. Din, Senin teşrî buyurduğun; emir, Senin hükmettiğin; mahluk, Senin mahlukun; kul, Senin kulundur. Sen, Rauf ve Rahim Allah'sın. Göklerin ve yerin onunla parıldadığı yüzünün nuru hürmetine, Senin olan her bir hak hürmetine ve Senden isteyen kulların hürmetine, Senden beni şu sabah ve şu akşam affetmeni ve kudretinle ateşten korumanı diliyorum.”⁵²⁴

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْنَاكَ مِنْهُ نَبِيِّكَ مُحَمَّدًا ﷺ

وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ نَبِيِّكَ مُحَمَّدًا ﷺ

“Allahım, nebin Hz. Muhammed’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Senden istediği her hayrı Senden istiyor, yine nebin Hz. Muhammed’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sana sığındığı her şeyden de Sana sığınıyoruz.”⁵²⁵

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ

وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَسْبُعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا

“Allahım, fayda vermeyen ilimden, ürpermeyen kalbden, doymayan nefisten, icabet edilmeyen duadan Sana sığınırım.”⁵²⁶

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ التَّوْبَةَ فِي الْأَمْرِ وَأَسْأَلُكَ عَزِيمَةَ الرَّشْدِ وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ

وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ لِسَانًا صَادِقًا وَقَلْبًا سَلِيمًا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ،

وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ مِمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

“Allahım, Senden işimde sebatı diliyorum, doğru yolda azim istiyorum. Senden nimetine şükretmeyi ve Sana güzelce

⁵²⁴ Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir, 8/264.

⁵²⁵ Tirmizî, daavât 88.

⁵²⁶ Müslim, zikr 73; Ebû Dâvûd, vitr 32; Tirmizî, daavât 68.

ibadet etmeyi istiyorum. Ve sadık bir dil, selim bir kalb istiyorum. Bildiğin şeylerin şerrinden Sana sığınıyorum. Bildiğin şeylerin hayrını Senden istiyor ve bildiğin şeylerden Sana istigfar ediyorum. Şüphesiz Sen, Allâmü'l-Guyûb'sun.”⁵²⁷

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تَعْفِرَ لِي
وَتَرْحَمَنِي، وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ النَّاسِ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ. وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ
يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُنِي إِلَى حُبِّكَ

“Allahım, Senden hayırlı işler yapmayı; kötülükleri terk etmeyi ve fakirleri sevmeyi, beni bağışlamayı, bana merhamet etmeni ve insanların fitnesini murad buyurduğunda, fitnelere dûçâr olmadan beni vefat ettirmeni dilerim. Senden, Senin sevgini, Senin sevdiklerinin sevgisini ve Senin sevgine beni yaklaştıracak amellerin sevgisini dilerim.”⁵²⁸

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فَوَاتِحَ الْخَيْرِ وَخَوَاتِمَهُ وَجَوَامِعَهُ وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ،
وَوَظَاهِرَهُ وَبَاطِنَهُ وَاللَّدْرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ. آمِينَ

“Allahım, Senden hayrın başını ve sonunu, en kapsamlı olanlarını, evvelini ve âhirini, açığını ve gizlisini ve Cennet'te en yüksek dereceleri istiyorum. Âmin!”⁵²⁹

اللَّهُمَّ أَعْيِي عَلَيَّ ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ

“Allahım, Seni zikir, Sana şükür ve güzelce ibadet etmem için bana yardım et.”⁵³⁰

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعَفَاةَ وَالْغِنَى

“Allahım, Senden hidayet, takva, iffet ve (gönül) zenginliği dilerim.”⁵³¹

⁵²⁷ Tirmizî, daavât 23; Nesâî, sehv 61.

⁵²⁸ Tirmizî, tefsir (38) 2, 4; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/243.

⁵²⁹ Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir, 23/316; Hâkim, el-Müstedrek, 1/701.

⁵³⁰ Ebû Dâvûd, vitr 26; Nesâî, sehv 60.

⁵³¹ Müslim, zikr 72; Tirmizî, daavât 72.

اللَّهُمَّ أَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا وَأَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْآخِرَةِ

“Allahım, bütün işlerimizde akibetimizi güzel yap, dünyada rezil-rüsua olmaktan ve ahiret azabından bizi koru.”⁵³²

Şu ifadeler içinden, bir kelime dahi kaldırmak mümkün değildir. Sözün akışındaki insicam bir harikadır. Duanın buudunu yakalamak ise imkânsızdır. Evet, Allah Resûlü'nün duada dahi eşi-menendi yoktur.

Bütün büyük veliler, münacat ve yakarışlarına, Allah Resûlü'nün dualarından iktibaslarla renk ve can katmaya çalışmış ve Cenâb-ı Hakk'ın kapısını O'nun dua eliyle çalmışlardır. Efendimiz'in dualarında öyle bir ifade, üslûp ve öyle bir nuraniyet vardır ki, diğerlerinin sözleri arasında hemen tefrik edilir ve “Bu, Hz. Muhammed Mustafa'ya ait bir sözdür.” denilir...

Ben şahsen, Hasan Şâzilî, Ahmed Bedevî, Ahmed Rifâî ve Şâh-ı Geylânî gibi zatların münacat ve dualarını okurken kendimden geçer, hatta bazı yerleri okurken tahammül dahi edemem. Onların duaları da çok müthiştir! Fakat hepsi de Efendimiz'in bazı dualarından iktibaslar yapmış ve O'nun dualarını kendi ifadeleri arasına katarak o ifadelerle zenginliğe ulaşmışlardır. Nitekim, bizler de bu büyüklere ait duaları kendi dualarımıza şefaatchi yapıyor ve rahmet kapısını, bu dualardaki makbuliyet ümidiyle çalışıyoruz.

Son olarak diyoruz ki, Allah Resûlü'nün ifadelerinin bütünü, O'nun fetanetine bir delildir. Bazı sözleri ise, “cevâmîü'l-kelim” olması itibarıyla, bir başka ehemmiyeti haizdir. O'nun dualarındaki ifade ve üslûp da bu gruba dahildir. Öyleyse hem sözleri hem de duaları, O'nun peygamber mantığını yani aklın

⁵³² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/181; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/33.

ukbâ buudlusunu ve ilham kaynaklısını gösterir. Dolayısıyla O, başka değil ancak bir nebi ve Nebiler Sultanı'dır...

d. FETANET AÇISINDAN EFENDİMİZ'İN (s.a.s.) DİĞER BAZI VASIFLARI

da. RAHMET VE ŞEFKAT

Allah Resûlü'nün rahmet ve şefkati de O'nun fetanetinin bir buudunu teşkil eder. O'nun şefkat ve rahmetinde, aynı zamanda muhteşem bir kavrayışın ayrı bir derinliği gizlidir. Evet, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cenâb-ı Hak'ın rahmâniyet ve rahîmiyetinin yeryüzündeki biricik temsilcisi olarak, bu iki mübarek sıfatın tesirini bir iksir gibi kullanmış ve bütün gönüllerde taht kurmuştur. Zaten, şefkat, re'fet, yumuşaklık, yürekten ve samimî olmak kadar insanı kitlelere kabul ettiren ikinci bir vesile yoktur. İşte, Allah Resûlü iç inceliği, kabiliyet-i fevkalâdesi ve fetanetiyle, rahmet ve şefkati fetanetinin ayrı bir buudu olarak çok iyi değerlendirmiştir ki, bu da O'nun peygamberliğinin ayrı bir delili sayılır.

Allah (celle celâluhu), O'nu bütün âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Evet O, pırl pırl Hak rahmetini aksettirmektedir. Sanki O, çöl ortasında bir su menbaı, bir kevser havuzudur da, kabını eline alıp gelen herkes o havuzun başına varmış, hem kabını doldurmuş hem de kana kana içmiştir. İşte O, rahmet buuduyla böyle herkese açık bir kevser kaynağı gibidir.. isteyen her fert O'ndan istifade edebilir.

Şu kadar var ki, O, muhteşem fetanetiyle, mahiyetinde ki bu rahmeti, o rahmete muhtaç ruhlara, âdeta Cennet'e

götüren bir nurlu tuzak yapmıştır. Kim o tuzağın büyüleyici atmosferine girerse kendini zirvelerde bulur. İşte “rahmet”, Allah Resûlü’nün elinde böyle sihirli bir anahtardır. O, paslanmış küflenmiş ve açılmaz zannedilen bütün kilitleri bu anahtarla açmış ve her sinede bir iman meşalesi yakmıştır.

Evet, bütün insanlar arasında, bu altın anahtar, altın ruhlu ve madeni som altın Hz. Muhammed Mustafa’ya (sallallâhu aleyhi ve sellem) teslim edilmiştir. Zira, beşer içinde o anahtarı almaya en lâıyk O’dur. Evet, Allah, her zaman emaneti ehline verir. İnsanlara emanet olarak verdiği kalbin anahtarını da, o işe en ehil olan İki Cihan Serveri’ne vermiştir.

Evet, Allah (celle celâluhu), O’nu âlemlere rahmet olarak göndermiş, O da bu rahmeti fevkalâde muvazene içinde en iyi şekilde değerlendirmiştir. Rahmette muvazene de çok önemlidir.

Rahmette İfrat ve Tefrit

Her meselenin bir ifrat ve tefriti olduğu gibi, rahmeti kullanmanın da ifrat ve tefriti vardır. Rahmetin suiistimale uğramasının en tipik misalini, hümanist geçinen bazı grupların düşünce ve davranışlarında görmek mümkündür. Onlar, bir yanda dengesiz bir sevgi ve hümanizmden söz etmekle, diğer yandan da hiçbir, bir mü’min ve mütedeyyine karşı samimî bir alâka duymamakla, bu hususta en canlı örnek teşkil ederler. Evet, ellerinden gelse Müslüman ve dindar insanları bir kaşık suda boğmak isterler. Onların sevgileri sadece kendilerine ve kendileri gibi düşünenleredir. Aslında bu sevgi de, bizim anladığımız mânâda hasbî değil, menfaat üzerine kurulmuştur. Hâlbuki İki Cihan Serveri’nin rahmeti bütünüyle

istikamet içinde cereyan etmiş ve sadece insanlığı değil bütün varlığı kuşatmıştı ve kuşatmaktadır da...

Allah Resûlü'nün temsil ettiği rahmetten, mü'minler istifade eder. Çünkü O, mü'minlere karşı "Raûf" ve "Rahim" dir.⁵³³ İçtendir, yumuşak yüreklidir ve çok merhametlidir. O'nun temsil ettiği rahmetten mü'minlerin yanında, kâfir ve münafıklar da istifade eder. Hatta bu rahmetten Cibril'in dahi kendisine has bir istifadesi vardır.⁵³⁴ Bu rahmetin enginliğini şununla ölçün ki, şeytanın dahi bu rahmete bakıp ümitlendiği olmuştur.⁵³⁵

O'nun temsil ettiği rahmet, belli insanlara ve belli gruplara inhisar etmez. O, bazılarının yaptığı gibi rahmeti istismar vesilesi olarak da kullanmaz.

Hümanizm Aldatmacası

Günümüzdeki bir kısım cereyanların, insanı aldatmak için onu paravan olarak kullandıkları bir gerçektir. Rica edelim; bunun insanı sokmak için onun yanına sokulan yılanın, çıyanın yakınlığından farkı nedir? Allah Resûlü'nün temsil ettiği sevgi kat'iyen bu türlü sevgi anlayışıyla karıştırılmamalıdır. Evet, İslâm'ın sevgi anlayışı da, bütün meselelerde olduğu gibi kendine mahsus, dünya-ukbâ buudlu ve dengelidir.

Hz. Muhammed Aleyhisselâm, bir mesaj olarak bütün insanlığı ve bütün varlığı içine alan bir sevgiyle insanları kucaklamıştır. Ancak, yukarıda da arz ettiğimiz gibi, O'nun bu engin şefkati ve derin rahmeti, bu meseleleri istismar edenlerin sevgi ve şefkat anlayışlarında olduğu gibi sadece bir düşünce olarak ve kitap sayfalarında kalmamış; aksine en kısa

⁵³³ Tevbe sûresi, 9/128.

⁵³⁴ Kadı İyâz, eş-Şifa, 1/17.

⁵³⁵ Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir, 3/168.

zamanda pratiğe dökülmüş ve bütün derinlikleriyle temsil edilmiştir. Zaten, Efendimiz'in tatbik sunulmayan hiçbir düşüncesi yoktur. O, bütünüyle bir aksiyon ve hamle insanıdır.

Allah Resûlü, bütün varlığı ihata eden o engin rahmet anlayışını en içten, en samimî şekilde ve varlığın sinesinde yükselen bir mânâ olarak ortaya koyduğundan, söylenenler hep tatbik görmüştür. Meselâ O, hayvanlara karşı şefkatli davranmayı şöyle ibretli ve müşahhas misallerle anlatır. Allah Resûlü'nün anlattığı bu iki örnek unutulacak gibi değildir:

“Allah (celle celâluhu) bir köpek yüzünden, ahlâksız bir kadını affedip Cennet'ine aldı. Köpek bir kuyunun başında, susuzluktan dili sarkmış bir vaziyette soluyup duruyordu. Tam o esnada oradan geçmekte olan bu kadın, köpeğin hâlini görünce dayanamadı. Hemen belinden kemerini çıkarıp ayakkabısına bağladı, bununla kuyudan su çıkarıp köpeğe içirdi, böylece köpek ölümden kurtuldu. İşte bu kadının bir köpeğe karşı bu davranışı onun affına vesile oldu ve Allah (celle celâluhu), onu Cennet'ine koydu.”⁵³⁶

Aksi kutupta ikinci örneği de Allah Resûlü şöyle anlatıyor:

“Bir kadın bir kedi yüzünden Cehennem'e girdi. Ne o kediye yedirdi, içirdi ne de salıverdi. Ve kedi açlıktan öldü. O kadın da bu yüzden Cehennem'e girdi.”⁵³⁷

Allah Resûlü, bu engin rahmet mesajının tebliği vazifesiyle gelmiştir. O, “Menhelü'l-azbi'l-mevrûd”dur. Yani bir tatlı su kaynağıdır; kim O'na idrak kovanını daldırsa O'nda rahmet bulur. O'nun elinden âb-ı hayat içen ise, mânen ölümsüzlüğe erer.

Keşke, cebrî-lütfi bu kevser havuzunun başında bulunanlar O'nun kadrini bilselerdi!

⁵³⁶ Buhârî, *enbiyâ* 54; Müslim, *selâm* 153-155.

⁵³⁷ Buhârî, *müsâkât* 9; Müslim, *selâm* 151-152.

Söylediğimiz sözleri mücerret bırakmamak için birkaç müşahhas misal arz etmek istiyorum. Ancak, ondan evvel, burada şu hususa da dikkatinizi çekmeden edemeyeceğim:

O, Her Şeyde Zirvedir

İnsanların arasında bazı mesleklerde ileriye gidenler, ileriye gittikleri mesleklerinin hilâfına, başka sahalarda o oranda, göze çarpacak kadar geridirler.

Meselâ, bir erkân-ı harp, bir muharip, her ne kadar askerlik mesleğinde muvaffak ve başarılı bir erkân-ı harp olsa da, bazen başka sahalarda bir çoban kadar anlayışlı, duyarlı ve şefkatli olamayabilir. Hatta bazen böyle birinin tabiatı öldürme ile bütünleştiğinden dolayı, bu insan hiç şefkatli de olmayabilir. Zira öldüre öldüre, hisleri belli bir ölçüde körelmiştir ve artık o, herhangi bir insanı öldürmekten duyduğu teessürü duymayabilir.

Bir siyasî, siyasette çok muvaffaktır. Ancak o oranda doğruluktan taviz verebilir ve insanların hukukuna saygıda kusur edebilir. Yani, siyasî sahada başarısı nisbetinde, doğrulukta, mürüvette her zaman bir gerileme söz konusu olabilir. Bu, bir yerde sivrilişip zirveleşirken, diğer yerde dibe doğru inmek demektir.

Yine kendisini pozitivizm akımına kaptırmış ve her şeyi deneye, tecrübeye dayandırma peşinde koşup duran bir insan görürsünüz ki, kalbî ve ruhî hayatında sıfırı aşamamıştır. Hatta bazen, akıl planında Everest Tepesi gibi yükselirken, kalbî hayatında Lut Gölü gibi çukurlaşanlar da vardır.

Her şeyi maddeye irca etmeye çalışan, akli gözüne inmiş nice insanlar vardır ki, vahyin mantığı karşısında aptallardan aptal ve mânâya karşı âdeta kördürler.

Bu kısa izahtan da anlaşıldığı gibi bazı kimseler, belli sahalarda muvaffak olmalarına karşılık, ondan daha hayatî ve

mühim sahalarda hiç mi hiç başarılı olamamışlardır. Yani, insanlarda bulunan birbirine zıt vasıflar, âdetâ bir diğèrinin aleyhine işlemektedir. Biri gelişip inkişaf ederken, öbürü dumura uğramakta ve güdük kalmaktadır.

Hâlbuki, Allah Resûlü'nde bu durum hiç de öyle değildir. O bir muharip olmanın yanı başında, engin bir şefkat insanıdır.. bir siyasîdir.. ve bir o kadar da mürüvvet sahibi ve sımşaktır.. müşâhedeye, tecrübeye ehemmiyet verirken, ruhî ve kalbî hayatın da ta zirvelerindedir.

Uhud muharebesinde bunun en çarpıcı misallerini bulmak mümkündür. Düşünün ki, orada Allah Resûlü'nün canı kadar sevdiği amcası ve sütkardeşi Hz. Hamza şehit edilmiş.. şehit edilmenin de ötesinde vücudu paramparça ve lime limedir.⁵³⁸ Yine orada, halasının oğlu Abdullah b. Cahş kütükte doğranan et gibi doğranmıştır.⁵³⁹ Hatta bu arada kendi mübarek başı yarılmış, dişleri kırılmış, vücudu kan revan içinde kalmıştır.⁵⁴⁰ Düşmanlarının gayz ve öfkeyle üzerine çulandığı ve bütün gayretleriyle O'nu öldürmek istedikleri bu hengâmede, o yüceler yücesi insan, kanı yere akarsa Allah onları mahveder endişesiyle tir tir titremekte ve:

“اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ” *Allahım, kavmimi bağışla; çünkü onlar (beni) bilmiyorlar!*” demektedir.⁵⁴¹

Bu ne müthiş bir şefkat anlayışıdır ki, O'nu öldürmek isteyenlere O, dua dua yalvarmakta, tel'in ve bedduaya kapalı kalmaktadır.

⁵³⁸ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 4/44-45.

⁵³⁹ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 4/47.

⁵⁴⁰ Buhârî, *megâzi* 24; Müslim, *cihad* 101-104.

⁵⁴¹ Buhârî, *enbiyâ* 54; Müslim, *cihad* 104-105; Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 4/199-200.

Mekke'nin fethine kadar, düşmanlarının O'na yapmadığı tek kötülük kalmamış gibidir. Düşünün bir kere; size karşı boykotaj yapacak, sizi evinizden, yuvanızdan edecek, bir çöl ortasına bırakacak, sonra da zehir zemberek bir ahidnâmeyi Kâbe'nin duvarına asacak ve diyecekler ki: "Kovduğumuz bu insanlarla çarşı-pazarda alışveriş etmek, onlardan kız alıp vermek yasaktır..." Ve sizi bu ağır şartlar altında üç sene o çölde tutacaklar.. yakınlarınız bile yardım edemeyecek ve siz orada ağaç-ot yiyerek hayatınızı sürdürmeye çalışacaksınız.. çocuklar, yaşlılar açlıktan ölecekler.. hiç mi hiç insanlık ve mürüvet görmeyeceksiniz.. bunlar yetmiyormuş gibi, sonra öz vatanınızdan çıkarılacak ve başka yerlere sürüleceksiniz.. hatta orada da rahat bırakılmayıp çeşitli hile ve desiselerle her gün ayrı bir tehdit altında bulundurulacaksınız.. sonra Bedir'de, Uhud'da, Hendek'te defaatle onlarla yaka-paça olacak ve hep iz'âc edileceksiniz.. hatta, Kâbe'yi ziyaret gibi en tabii haklarınızdan mahrum bırakılacaksınız.. bundan da öte, aleyhinizde zâhiren en ağır şartları kabul ederek geriye döneceksiniz ve ardından Cenâb-ı Hak lütufta bulunacak, büyük bir ordunun başında Mekke'yi fethedip oraya hâkim olacaksınız...

Acaba onlara karşı muameleniz nasıl olurdu? "*Gidin, hepiniz hürsünüz, bugün size kınama yoktur!*"⁵⁴² diyebilir miydiniz?

Ben, kendi hesabıma, eğer O'ndan bu dersi almış olmasaydım, kat'iyen onlara bu şekilde davranamazdım. Tahmin ediyorum ki, hemen hepiniz benimle bu düşünceyi paylaşıyorsunuzdur. Ama O, sırtında zırhı, başında miğferi, elinde kılıcı, terkisinde okları, atını mahmuzlamış Kâbe'ye girerken aynı zamanda bir şefkat kahramanıydı. Mekkelilere sordu: "*Benden*

⁵⁴² İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 5/74; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/118.

nasil bir muamele bekliyorsunuz?” Hepsi birden cevap verdi: “*Sen Kerîmoğlu Kerîmsin? Senden ancak kerem beklenir!*”

O da, Hz. Yusuf’un kardeşlerine dediği⁵⁴³ gibi dedi: “*Buğün size kınama yoktur. Allah sizi bağışlasın, O Erhamürrâhimîn’dir.*”⁵⁴⁴

O, hayatında, tedbirde hiç kusur etmemişti. O’nun kadar tedbirle tevekkülü yan yana ve sınıksızca telif eden ikinci bir insan yoktur.

Bedir’e çıkarken ashabını denedi. Her biri bir atom bombası gibiydi.. ve tek başlarına bir orduya güç yetirecek gerilimi taşıyorlardı. Sa’d b. Muaz: “*Sen atını Berk-i Gıvâd’a kadar sür yâ Resûlallah! Bizden tek kişi dahi geride kalmayacaktır.*” derken işte bu gerilimin örneğini veriyordu. Hele bu zatın devamla şöyle demesi ne kadar mânidardır: “*Canımız işte burada, istediğin canı al yâ Resûlallah! Malımız işte burada, isteğin kadarını al ve istediğin yere ver yâ Resûlallah!*”⁵⁴⁵

Asker hazırды. Hepsi de âdeta birer Sa’d b. Muaz’dı. Ama bununla beraber, Allah Resûlü tedbirde kusur etmiyor, bir muharebe için gerekli olan bütün ön hazırlıkları eksiksiz yerine getiriyordu. Bu fiilî duadan sonra da ellerini açıyor ve kalbinin ta derinliklerinden yükselen bir yakarıyla Cenâb-ı Hakk’a dua ve niyaza başlıyordu. Hem de öyle kendinden geçercesine dua edip yalvarıyordu ki, üzerindeki ridâsı yere düşüyordu da bundan haberi bile olmuyordu. Bu manzarayı seyreden Hz. Ebû Bekir, dayanamayarak yanına sokuluyor, ridâyı üzerine koyuyor ve: “*Yeter ey Allah’ın Resûlü. Allah*

⁵⁴³ Yusuf sûresi, 12/92.

⁵⁴⁴ Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 9/118.

⁵⁴⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 3/264.

seni kat'iyen mahzun etmeyecektir, bu kadar yalvarış ve yakarış yeter.” diyordu.⁵⁴⁶

Evet, bir taraftan bu denli tedbir, diğer taraftan da bu seviyede Rabb'e tevekkül, ancak bu zirve insana müyesser olan apayrı bir hususiyetti...

Evrensel Rahmet

Sözün başında da ifade ettiğim gibi, Allah Resûlü, mü'min, kâfir ve münafık, herkesin kendisinden istifade ettiği rahmet timsali bir insandı. Mü'min O'ndan istifade eder; çünkü O, “Ben mü'minlere, kendilerinden daha yakınımdır...” buyurmaktadır.⁵⁴⁷ Gerçi müfessirler *أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ* âyetine⁵⁴⁸ istinad ederek: “Allah Resûlü, mü'minlere kendi canlarından daha azizdir.” derler. Fakat, aslında her iki mânâ da birbirine yakındır. Biz O'nu kendi canımızdan daha çok severiz; Allah Resûlü de kendisine bu denli muhabbet besleyenleri aynı ölçüde sever; çünkü O, en büyük mürüvvet insanıdır.

Bu bir muhakeme ve mantık sevgisidir. Bu sevginin hissî yanı olsa da daha çok mârifet buudlu ve mantık derinliklidir. Şayet kurcalanıp işlettirilebilse insanda öyle bir kökleşir ki; insan, Mecnun'un Leyla'sını aradığı gibi her yerde Resûlullah'ı arar durur. Arar durur da her adını anışta burnunun kemikleri sızlar ve O'nsuz geçen hayatı kendisi için bir hicran kabul eder.. ve O'nun için bir ney gibi inler gezer.

Evet, Allah Resûlü bize kendi nefislerimizden daha yakındır. Nasıl olmasın ki, biz nefislerimizden çok kere kötülük görürüz. Hâlbuki O'ndan hep kerem, iyilik, merhamet,

⁵⁴⁶ Buhârî, *megâzi* 4; Müslim, *cihad* 58; Tirmizî, *tefsiru sûre* (8) 3.

⁵⁴⁷ Buhârî, *kefalet* 5; *istikraz* 11; Müslim, *cuma* 43; *ferâiz* 14-16.

⁵⁴⁸ Ahzâb sûresi, 33/6.

şefkat ve mürüvvet gördük. O, Allah'ın rahmetinin temsilcisidir. Öyleyse elbette bize bizden daha yakındır.

O: “*Ben mü'minlere kendilerinden daha yakınım.*” İster-seniz şu âyeti okuyun: بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ diyor ve sonra da sözüne şöyle devam ediyor: “*Kim bir mal bırakırsa o akrabalarınındır. Fakat kim de bir borç bırakır ve öyle giderse o banadır.*”⁵⁴⁹

Bu hadisin arkasında şöyle bir hâdise var:

Bir gün bir cenaze getirildi. Namazı kılınacaktı. Allah Resûlü sordu: “*Bunun borcu var mı?*” Orada bulunanlar: “*Evet, yâ Resûlallah, çok borcu var!*” dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü: “*Siz arkadaşınızın namazını kılın, ben borçlunun namazını kılamam.*” buyurdular. Ancak bu durum kendisine de çok ağır gelmişti. Daha sonra Allah Resûlü bir kısım imkânlarla ulaşınca, ölen mü'minler hakkında: “*Onun mevlâsı benim, alacaklılar bana gelsin.*” derdi.⁵⁵⁰

Dünya ve ahirette Allah Resûlü, mü'minlere kendilerinden daha yakın olma keyfiyetiyle bir rahmettir. O'nun bu rahmet yönü ebedlere kadar da devam edecektir.

O, münafıklar için de bir rahmettir. Münafıklar, bu engin rahmet sayesinde dünyada azap görmediler. Camiye geldiler, Müslümanların içinde dolaştılar ve Müslümanların istifade ettiği bütün haklardan istifade ettiler. Allah Resûlü onlar hakkında perdeyi yırtmadı. Onların çoğunun iç yüzünü biliyordu. Hatta bunları Hz. Huzeyfe'ye (radiyallâhu anh) söylemişti de.⁵⁵¹ Rivayete nazaran, bundan dolayı da Hz. Ömer, Huzeyfe'yi takip eder, onun kılmadığı cenaze namazını o da kılmazdı.⁵⁵²

⁵⁴⁹ Buhârî, *istikraz* 11; Müslim, *ferâiz* 14-16.

⁵⁵⁰ Buhârî, *kefalet* 5; *istikraz* 11; Müslim, *cuma* 43; *ferâiz* 14-16.

⁵⁵¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/468.

⁵⁵² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/468.

Bununla beraber İslâm onları fâş etmedi. Onlar hep mü'minler arasında bulundular ve mutlak küfürleri en azından şüpheye, tereddüte dönüştü. Böylece, dünya zevkleri de bütün bütün acılaşmadı. Zira yok olup gideceğine inanan bir insanın dünyadan lezzet alması mümkün değildir. Ama, “*Belki ahiret vardır.*” diyecek kadar, küfürleri şüpheye bürününce, ihtimal, hayat o zaman bütün bütün acılaşmaz. İşte bu yönüyle Allah Resûlü, münafıklara da bir ölçüde rahmet olmuştur.

Kâfir de Allah Resûlü'nün rahmetinden istifade etmiştir. Zira Cenâb-ı Hak daha önceki millet ve kavimleri küfür ve isyanları sebebiyle toptan helâk etmiş olmasına karşılık, Allah Resûlü'nün bi'setinden sonra toptan helâk etmeyi kaldırdı, dolayısıyla da insanlar, böyle bir azap çeşidinden kurtulmuş oldular. Bu da kâfirler için dünya adına büyük bir rahmettir.

Bu mevzuda Cenâb-ı Hak, Habibine hitaben şöyle buyurmaktadır: وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ “*Sen onların içlerinde bulunduğun hâlde, Allah onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfiret dilerken de Allah onlara azap edecek değildir.*”⁵⁵³

Evet, Efendimiz'in hürmetine Cenâb-ı Hak toptan helâk etmeyi kaldırmıştır. Hz. Mesih: “*Eğer azap edersen, onlar Senin kulların.*”⁵⁵⁴ derken, Efendimiz'in Allah indindeki kadri- ne, kıymetine bakın ki, Cenâb-ı Hak O'na: “*Sen onlar arasında bulunduğun sürece Allah onlara azap edecek değildir.*” buyurmaktadır.

Yani, Sen onların sinesinde yaşadığın sürece Allah onlara azap etmeyecektir. Sen yeryüzünde anıldığın ve dillerde

⁵⁵³ Enfâl sûresi, 8/33.

⁵⁵⁴ Mâide sûresi, 5/118.

yâd edildiğın sürece.. yani insanlar Senin yoluna baş koydu-
ğ u müddetçe Allah onların altını üstüne getirmeyecektir.

Kâfirin Allah Resûlü'nün rahmetinden istifade yönlerinden biri de Allah Resûlü'nün *لَمْ أُبْعَثْ لَعَانًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً* buyurmasıdır. *“Ben rahmet olarak gönderildim, lânet isteyici olarak değil.”*⁵⁵⁵ Ben herkes için Allah'tan bir rahmet olarak geldim. İnsanların başına belâ ve musibet yağdırılsın diye beddua edip lânet isteyen bir insan olarak gönderilmedim. Onun içindir ki Allah Resûlü, en büyük İslâm düşmanlarının dahi hep hidayetini istemiş ve onun için çırpınıp durmuştur.

Allah Resûlü'nün getirdiğ i nurdan, Cibril dahi istifade etmiştir. Bir gün Efendimiz, Cibril'e sorar: *“Senin için de Kur'ân bir rahmet midir?”* Cibril cevap verir: *“Evet yâ Resûlallah! Çünkü ben de akıbetimden emin değildim. Ne zaman ki مُطَاعٌ غَمَّ أَمِينٍ ‘Göklerde ona itaat edilir, vahiyler ona emanet edilir.’*⁵⁵⁶ âyeti nazil oldu, ben de emniyete erdim.”⁵⁵⁷

Ve yine bir başka hadislerinde Allah Resûlü şöyle buyurur: *“Ben Muhammed'im, Ben Ahmed'im, Ben Mukaffî –son peygamberim– Ben Hâşîr'im. (Benden sonra haşîr gelecek, araya başka bir peygamber girmeyecektir. Allah insanları benim önümde haşredecektir.) Ben tevbe ve rahmet peygamberiyim.”*⁵⁵⁸

Tevbe kapısı kıyamete kadar açıktır.⁵⁵⁹ Zira Allah Resûlü bir tevbe peygamberidir ve hükmü de kıyamete kadar sürecektir.

⁵⁵⁵ Müslim, *birr* 87.

⁵⁵⁶ Tekvir sûresi, 81/21.

⁵⁵⁷ Kadı İyâz, *eş-Şîfa*, 1/17.

⁵⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/395; Müslim, *fedâil* 126.

⁵⁵⁹ Bkz.: Tirmizî, *deavât* 98; Ebû Dâvûd, *cihad* 2.

O, yerinde ağlayan bir çocuk görse oturur, onunla ağlar. İnlleyen ananın ızdırabını vicdanında duyar. İşte Hz. Enes'in rivayet ettiği bir hadis ve O'nun dillere destan şefkati:

*“Ben namaza duruyor ve onu uzun kılmak istiyorum. Sonra bir çocuk ağlaması duyuyorum. Annesinin ona duyacağı heyecanı bildiğim için hemen namazı hızlı kılıp bitiriyorum.”*⁵⁶⁰

Allah Resûlü, namazlarını oldukça uzun kılardı. Bilhassa nafile namazları, sahabinin bile tâkatini aşacak mahiyette idi.⁵⁶¹ İşte O, böyle bir namaz kılma niyetiyle namaza duruyor, sonra da namaz esnasında bir çocuk ağlaması duyunca, hemen namazı hızlandırıyor. Çünkü o günlerde kadınlar da Allah Resûlü'nün arkasında namaz kılmak için cemaate iştirak ediyorlardı. Efendimiz, ağlayan çocuğun annesi mes-citte olabilir mülâhazasıyla namazı hızlandırıyor ve böylece kadını rahatlatıyordu.

İşte O, hemen her meselede böyle bir şefkat âbidesiydi. Bir çocuğun ağlaması O'nu dilgîr eder ve ağlatırdı. Ne var ki O, bu engin şefkatine rağmen dengeliydi. Meselâ, O'nun bu baş döndüren şefkati, hiçbir zaman dinî hadleri tatbikine mâni olamamış ve cezanın şekli ne olursa olsun onu mutlaka tatbik etmişti...

Mukarrin'in evlâtlarından biri hizmetçisini dövmüştü. Hizmetçi kadın, ağlayarak Allah Resûlü'nün yanına geldi. Efendimiz, bu hizmetçinin sahiplerini çağırdı: *“Onu haksız yere dövdünüz, azat edin.”* dedi. Ashab: *“Yâ Resûlallah, başka hizmetçileri yok.”* dediler. Bunun üzerine: *“Onlara hizmet etmeye devam etsin. Ancak ona ihtiyaçları kalmadığında salıversinler gitsin!”* buyurdu.⁵⁶² Evet, bu haksız tokatın karşılığı

⁵⁶⁰ Buhârî, *ezan* 65; Müslim, *salât* 192.

⁵⁶¹ Bkz.: Buhârî, *teheccüd* 9; Müslim, *müsâfirin* 203-204.

⁵⁶² Müslim, *eymân* 31-33; Ebû Dâvûd, *edeb* 123.

ahirete kalacak olursa, oranın tokatları çok daha şiddetli olacaktır. Binaenaleyh; tokatın bedeli hürriyet olmalı ki, ötedeki Cehennem azabının diyeti olsun...

Çocuklar

Hele, O'nun kendi çocuklarına karşı şefkati bütün bütün farklıydı. Çok defa, oğlu İbrahim'in süt emdiği ailenin yanına gelir, onu kucağına alır ve uzun müddet severdi.⁵⁶³

Akra' b. Hâbis, Allah Resûlü'nün, Hz. Hasan'ı kucağına alıp sevdiğini görünce: "Benim on çocuğum var; daha hiç-birini öpmüş değilim." dedi. Allah Resûlü şöyle cevap verdi: "Merhamet etmeyene merhamet olunmaz."⁵⁶⁴

Diğer bir rivayette ise verdiği cevap şöyledir: "Allah senin kalbinden merhamet duygusunu almışsa, ben sana ne yapabilirim ki?"⁵⁶⁵

Bir başka hadis: "إِزْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَزَحْمَكُم مَّنْ فِي السَّمَاءِ" "Siz yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin."⁵⁶⁶

Allah Resûlü, akrabalarına karşı olduğu gibi yakın-uzak dostlarına karşı da muhabbet ve rahmet hissiyle dopdoluydu.

Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor:

Sa'd b. Ubâde hastalanmıştı. Allah Resûlü, bu vefalı dostunu ziyarete gitti, yanında bazı sahabiler de vardı. Sa'd b. Ubâde'nin hazin hâli öylesine rikkatine dokundu ki hıçkırıklarını tutamadı ve ağladı. Onun ağlaması, orada bulunanları da ağlattı. Bu ağlamanın başka türlü değerlendirilmemesi için

⁵⁶³ Buhârî, *edeb* 18; Müslim, *fedâil* 62-63; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/112.

⁵⁶⁴ Buhârî, *edeb* 18; Müslim, *fedâil* 65.

⁵⁶⁵ Buhârî, *edeb* 18; Müslim, *fedâil* 64.

⁵⁶⁶ Tirmizî, *birr* 16; Ebû Dâvûd, *edeb* 58.

de şöyle buyurdu: إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا “Allah asla gözyaşından ve kalb üzüntüsünden dolayı azap etmez. Ancak şundan azap eder.” dedi ve dilini gösterdi.⁵⁶⁷

Evet, Allah gözyaşından dolayı azap etmez; aksine bazı gözyaşları sebebiyle azabı kaldırır da. Allah Resûlü bir başka hadislerinde şöyle buyurmaktadır: عَيْنَانِ لَا تَمْسُهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ حَسْبَةِ اللَّهِ وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ “İki göz vardır ki, Cehennem ateşi onlara dokunmaz. Allah korkusundan ağlayan (insanın) gözü, bir de gecesini Allah yolunda, nöbet tutarak geçiren göz.”⁵⁶⁸

Bu gözlerden biri “ruhban” a diğeri de “fürsân” a aittir. Geceleri bir rahip gibi kendini ibadete veren ve gözyaşı döken; gündüzleri de birer aslan kesilip küfürle yaka-paça olan insanların gözleri, yani hakikî mü’minin gözleri... Zaten sahabe de bize anlatılırken öyle anlatılmaktadır: Onlar geceleri birer rahip gibi ibadetle meşguldürler; gündüzleri de her biri birer aslan kesilir ve dört bir yanı velveleye verirler.⁵⁶⁹

Osman b. Maz’ûn vefat edince Allah Resûlü ona da koşarak gitti. O, Allah Resûlü’nün kendisine kardeş yaptığı şanlı bir sahabiydi. Cenazesinin üzerine o kadar ağladı, o kadar gözyaşı döktü ki, sanki cenaze Allah Resûlü’nün gözyaşıyla yıkanmış gibi oldu.⁵⁷⁰ Tam o esnada biri, Osman b. Maz’ûn’u kastederek: “Kuş oldu, Cennet’e uçtu.” gibi bir ifade kullandı. Allah Resûlü hemen kaşlarını çattı ve: “Ben Allah’ın Resûlü’yüm, ne muamele göreceğimi bilmiyorum, sen onun Cennet’e gittiğini nereden biliyorsun!” dedi.⁵⁷¹

⁵⁶⁷ Buhârî, cenâiz 45; Müslim, cenâiz 12.

⁵⁶⁸ Tirmizî, fedâilü’l-cihad 12.

⁵⁶⁹ Taberî, Câmiu’l-beyan, 15/26; Taberânî, el-Mu’cemü’l-kebîr, 10/89; Deylemî, Müsned, 2/400.

⁵⁷⁰ Zehebî, Siyeru a’lâmi’n-nübelâ, 5/481.

⁵⁷¹ Buhârî, cenâiz 3; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/237, 6/436; Taberânî, el-Mu’cemü’l-kebîr, 5/139; 9/37.

Evet, O, denge insanıydı. Şefkati, ağlaması, asla bir yanlış düzeltmesine mâni olmuyordu. Hıçırıklarıyla, kardeşim deyip bağına bastığı insanı sararken ve gözyaşlarıyla yuyup yıkarken, söylenen mübalağalı bir söz, O'nun uygunsuz bulunduğu bu söz sahibini ikazına mâni olmuyordu. Vefa başkaydı, hak başka; Uhud şehitlerini her hafta ziyaret ediyordu ama, “*Uçup Cennet’e gittiniz.*” demiyordu. Biz “*Onlar da Cennet’e gitmeyecekse...*” desek bile, bu böyle...

Yetimleri himaye edenlere verdiği pâye, O'nun nasıl bir şefkat âbidesi olduğunu ispata yetmez mi? Bakın ne buyuruyor: **أَنَّ وَكَافِلَ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا** “*Ben ve yetimi gözeten Cennet’te şöyleyiz.*” diyor, sonra iki parmağını yan yana getiriyor ve yetimi görüp gözetene ne kadar yakın olduğuna işaret buyuruyor.⁵⁷²

Sanki Allah Resûlü, yetimi görüp gözeten ve onu himaye edenle benim arama Cennet’te kimse giremez, diyordu.

Hayvanlara da Şefkat

O'nun şefkati hayvanları da içine alıyordu. Yukarıda bir kadının bir kedi yüzünden nasıl Cehennem’e girdiğini; yine ahlâksız bir kadının bir köpeğe su içirmesiyle nasıl Cennet’e “*Buyur!*” edildiğini arz etmiştim. Bir başka hâdiseyi de nakledip bu hususu da noktalayalım:

Bir muharebeden dönülüyordu. Dinlenme vaktinde, sahabeden bazıları bir kuş yuvası görmüş ve yuvadaki yavruları alıp sevmeye başlamışlardı. Tam o sırada anne kuş geldi ve yavrularını onların elinde görünce, orada çırpınıp pervaz etmeye başladı. Allah Resûlü bu duruma muttali olunca fevkalâde celâllendi ve hemen yavruların yuvaya konulmasını emir buyurdu.⁵⁷³

⁵⁷² Buhârî, *talak* 25; *edeb* 24; Müslim, *zühd* 42.

⁵⁷³ Ebû Dâvûd, *edeb* 163; *cihad* 112; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/404.

Evet, O'nun rahmeti hayvanları da kuşatıyordu. Zaten Allah, geçmiş peygamberlerden birini karınca yuvası yüzünden itap etmemiş miydi? Bu peygamber farkına vararak veya varmayarak karıncaları yakmış.. arkadan da Allah'tan azar işitmiştir.⁵⁷⁴ Şimdi bu ve emsali vak'aları bize nakleden Allah Resûlü'nün başka şekilde davranması mümkün mü?

Sonra, O'nun ümmetinden öyleleri yetişecektir ki, adları "Karınca Çiğnemez Efendi" olacaktır. Çünkü onlar ayaklarına zil takacak ve yolda böyle yürüyeceklerdir. Ta haşereler zilin sesiyle uzaklaşsın ve ayak altında kalıp ezilmesinler...

Aman Allahım! Bu ne derin, bu ne cihanşümül bir şefkat ve merhamet örneğidir. Evet, O'nun rahmet dairesinden karıncalar dahi istisna edilmemiştir. Karıncayı bile ezmeyen bu insanlar acaba başkalarına zulmedebilirler mi? Hayır, bilerek ve kasıtlı onların haksızlık yapmaları mümkün değildir!..

İbn Abbas anlatıyor: "Allah Resûlü'yle bir yere gidiyorduk. Birisi, kesmek üzere bir koyunu bağlamış, koyunun gözü önünde bıçağını biliyordu. Allah Resûlü bu şahsa: *أَرِيدُ أَنْ تُمَيِّتَهُ مَوَاتٍ* "Onu defalarca mı öldürmek istiyorsun?"⁵⁷⁵ buyurdu. Bu; bir bakıma o şahsa itaptı.

Abdullah b. Mesud ve Ya'lâ b. Mürre (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Allah Resûlü, yanında birkaç sahabiyle zayıf mı zayıf bir deve gördü. Deve, Allah Resûlü'nü görünce sicim gibi gözyaşı dökmeye başladı. İki Cihan Serveri hemen devenin yanına gitti. Bir müddet o devenin yanında kaldı, sonra devenin sahibini çağırarak, deveye iyi bakması hususunda onu gayet sert ikaz etti."⁵⁷⁶

⁵⁷⁴ Buhârî, *cihad* 153; Müslim, *selâm* 148-150.

⁵⁷⁵ Abdürezzak, *el-Musannef*, 4/493; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/257, 260; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/280.

⁵⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/173; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 9/81.

Günümüzdeki hümanistlerin iddia ettikleri sevgi ve şefkatin çok ötesinde merhametle dopdolu olan Allah Resûlü, bu cihanşümul rahmetini de her türlü ifrat ve tefritten korumasını bilmiş ve o her şeye yeten fetaneti sayesinde hiç mi hiç ifrat ve tefrite düşmemiştir.

Evet, O, hiçbir zaman hoşgörü adı altında, kötülöklere müsamaha ile bakmamış, kötölük ve günah seraları kurmamıştır. O, bir canıye ve bir canavar ruhluya, şefkat adına gösterilecek müsamahanın, binlerce masum insanın hukukuna tecavüz olduğunu çok iyi bilmekteydi. Üzölerek ifade etmeliyim ki, günümüzde işlenen bu türlü haksızlıklar her devirden çoktur. Anarşiste, ecdat ve mazi düşmanlarına gösterilen müsamahanın memleketi ne hâle getirdiğini yakın tarihimiz itibarıyla acı acı gördük ve hâlâ da kısmen görmekteyiz. Sevgi, şefkat, dengeli kullanılamazsa, fert için de cemiyet için de önü alınamayacak neticeler doğabilir. Hâlbuki Allah Resûlü için, menfî mânâda böyle tek bir hâdise dahi göstermek mümkün değildir.

Evet O, kendisini telef edecek kadar insanları seviyordu. Yer yer Kur'ân-ı Kerim'in O'nu tadil etmesi bunun delilidir. Kur'ân: *"Onlar Kur'ân'a inanmıyorlar diye, nerede ise kendini bitirip tüketeceksin."*⁵⁷⁷ diyordu. Zaten nübüvvet atmosferi benliğini sarmaya başlayınca, O kendini bir mağaraya hapsedmiş miydi? Vahiy de ilk defa O'na orada geldi. Demek ki O, insanları seviyordu ve bu yola baş koymuştu.

Esasen Allah Resûlü'nün cihad anlayışı da O'nun bu rahmet yanından kaynaklanıyordu. Evet, insanlar cihad sebebiyle belki dünya namına bazı zararlar göreceklendir; fakat ebedî hayatları adına kazanacakları o kadar çok şey olacaktır

⁵⁷⁷ KeHF sûresi, 18/6.

ki, onların bu zararlarını hiçe indirecektir! Allah Resûlü, taşıdığı kılıcının ucuyla Cennet'e giden yolları açıyordu. Bu da O'nun âlemlere rahmet oluşunun ayrı bir buudu...

db. SABIR

O, sabrı da fetanetiyle yerli yerinde ve iç içe kullandı. Bu sayede nice ulaşılmaz zannedilen zirveler ayaklar altında kaldı, nice aysbergler gibi katı yürekler, buz gibi ruhlar o Sabır Güneşi karşısında eriyip hidayete erdi. Ebû Süfyan, İkrime ve daha niceleri.. eğer O'ndaki bu denli sabır ve tahammül olmasaydı, bunlar hiç İslâm'a dehâlet edebilirler miydi?

Evet, O, Rahmeten li'l-âlemin'dir. Rahmetinin dengesi ise fetanetin bir başka delilidir...

dc. HİLM

(Peygamberimiz'in Yumuşak Huyluluğu)

Bundan evvelki bölümde, Efendimiz'in, Cenâb-ı Hakk'ın rahmâniyet ve rahîmiyetine en mücellâ, en parlak bir ayna olduğunu arz etmeye çalıştık. O'nun, rahmâniyet ve rahîmiyette nasıl bir denge tutturduğunu ve bunu fetanetiyle nasıl hallettiğini, kamet-i kıymetine göre olmasa da, ufak çapta ve fikir vermeye yetecek keyfiyette anlatmaya gayret ettik. Bu bölümde de, yine Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahmâniyet ve rahîmiyetiyle alâkalı ve bir cihetle de onların ayrı bir buudu sayılan, Ruh-u Seyyidi'l-Enâm'ın hilmini, yumuşak huyluluğunu takdime gayret edeceğiz.

Hilm, Allah Resûlü'ne verilmiş ayrı bir altın anahtar durumundadır. O, bu anahtarla pek çok gönlü açmış ve onlara taht kurmuştur. Eğer O'nun bu hilmi olmasaydı, pek çok hazımsız gönül bir kısım sertliklerle karşılaşacak ve şimdi

olduğunun aksine, kimileri İslâm'a cephe alacak, kimileri de belki bir hisle O'ndan uzaklaşacaktı. Ancak Allah Resûlü'nün hilmıyla ki, bütün bunların önü alındı.. ve koşan koşana herkes gelip İslâmiyet'e dehalet etti.

Evet hilm, Cenâb-ı Hakk'ın Habibine verdiği en mümtaz sıfatlardan biriydi.. ve olduğu gibi rahmeti aksettiriyordu. Bu hususu anlatan bir âyette Cenâb-ı Hak aynen şöyle buyuruyor:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

“O vakit, Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet Sen, kaba, katı yürekli olsaydın, hiç süphesiz onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet, bağışlanmaları için duada bulun! (Umuma ait) işlerde onlara danış. Artık kararını verdiğin zaman da Allah'a dayanıp güven! Çünkü Allah, kendisine tevekkül olanları sever.”⁵⁷⁸

Âyetten de anlaşıldığı üzere hilm, rahmetten geliyor. Eğer Allah Resûlü, kaba ve haşin olsaydı –ki değildir– etrafında bulunanların hepsi dağılıp gidecekti. Cenâb-ı Hakk'ın engin rahmetidir ki, O'nu yumuşak huylu kıldı. Yani O'nun mâyesini öyle mükemmel ve mahiyetini de öyle halîm kıldı ki, O'na dokunan eller dahi hiçbir zaman incinmedi ve diken bekledikleri anlarda gül buldular. Nerede kaldı ki gönüllerine girdiği ve sinelerine taht kurduğu insanlar O'ndan incinmiş olsun!

Bu âyet, Uhud muharebesi münasebetiyle nazil olmuştu. Allah Resûlü, ashabına, her türlü harp taktiğini ve tekniğini hem de en ince teferruatına kadar anlatmış olmasına rağmen, bazılarının emri dinlemedeki inceliği tam kavrayamayışı ve

⁵⁷⁸ Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

buldukları mevzii, emir gelmeden terk edişleri, Müslümanların muvakkat mağlubiyetini netice verdi. Belki netice itibarıyla buna tam bir mağlubiyet denemezdi ama mutlak bir galibiyet olmadığı muhakkaktı...

Allah Resûlü'nün öldürüldüğü şâyiası Müslümanların pek çoğunu paniğe sürüklemişti. Bu arada o gün orada Enes b. Nadr gibi düşünenler de vardı. Onlara: "Resûlullah'ın öldüğü yerde siz niye duruyorsunuz?" diye kükremiş ve gidip canlarını Allah için vermişlerdi.⁵⁷⁹ Zaten yol da buydu; Resûl-i Ekrem'in öldüğü yolda koşup ruhlarını feda etmeliydiler.

Şayet Peygamber emri istikametinde hareket edilseydi ihtimal muvaffakiyete gidilecek ve başarı elde edilecekti. Hâlbuki gösterilen az bir muhalefet, neticeyi ne kadar değiştirmiş ve ne kadar vahim hâle getirmişti!

Şimdi bu noktada bir lahza durup düşünelim: Eğer bu cemaatin başındaki lider, Allah Resûlü değil de başka bir insan olsaydı, acaba emir dinlemeyen veya emre muhalefet eden bu insanlara karşı tavrı ne olurdu? Onlara karşı hiçbir şey olmamış gibi davranabilir miydi? Bir de o, onların maddî ve mânevî liderleri ise...

Evet onlar, bütün doğruları O'ndan öğrenmişlerdi. Hayatlarında yüzlerce defa O'nun her meselede isabet ettiğine şahit olmuşlardı. İşte bu zat, daha işin başında onlara, ısrarla yerlerini terk etmemelerini ihtar etmişti. Şimdi O'nun sözünü dinlememenin cezasını acı acı çekiyorlardı. Verilen onca şehidin yanında yaralanmayan da yok gibiydi. Bizzat, Allah Resûlü'nün başı yarılmış, dişi kırılmış ve vücudu da kan revan içinde kalmıştı.

⁵⁷⁹ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 4/31-32.

Evet, Allah Resûlü'nün yerinde bir başka lider olsaydı, en azından yüzünde bir sinirlilik veya yine en azından “*Ben size şöyle yapın demedim mi?*” gibi maziye hatırlatma kabîlinden bir söz, bir davranış sâdır olmaz mıydı? Bu en nazik noktada, Kur’ân, O’nun içinden geçmesi muhtemel düşüncelere karşı bir set oluşturuyor ve O’na, yukarıda zikrettiğimiz âyetle hitap ediyordu.

Bu öyle bir an ve öyle nazik bir durumdu ki, liderden sâdır olabilecek en küçük jest, mimik ve hareket dahi, bu psikolojik hava içinde, normal zamandakilerden çok daha değişik tesirler icra edebilirdi. Onları kırıp gücendirebilecek en küçük bir hareketten dahi kaçınılması gereken böyle bir dönemde, Kur’ân, Allah Resûlü’ne hitaben: “*Eğer onlara karşı sert ve kaba olsaydın –ki kat’iyen öyle değilsin– senin etrafından dağılıp gideceklerdi.*”⁵⁸⁰ Hâlbuki sahabi eski tavrını hiç mi hiç değiştirmiş değildi; Allah Resûlü’nün etrafında perva-ne gibi dönüp duruyorlardı.

O’nun ahlâkı Kur’ân’dı.⁵⁸¹ Aslında Kur’ân’ın bize anlattıkları da işte bu ilâhî ahlâktı. Görülmüyor mu ki, insanlar sürekli Allah’a baş kaldırıp isyan ettikleri hâlde O onlara bol bol rızık ihsan ediyor. Onlar Allah’a oğul ve eş isnat edip daha ne iftiralarda bulunurken, Allah rahmâniyetiyle onlara çeşitli lütuflarda bulunuyor. Güneş her gün ısı ve ışığıyla, bulutlar yağmur denen gözyaşıyla hep insanların imdadına koşuyor, yer her zaman onlara çeşit çeşit bitki ve meyveleriyle bağrını açıyor; onlar ise bütün bu nimetlere karşı akla hayale gelmedik nankörlüklerle mukabele ediyorlar.

⁵⁸⁰ Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

⁵⁸¹ Müslim, *müsaferin* 139; Ebû Dâvûd, *tatavvu* 26.

Evet, insanlar, kendilerine verilen bunca nimetin milyon-da birine dahi şükür ve minnettarlıkla mukabele etmiyorlar. Ne var ki, Halîm olan Allah (celle celâluhu) onları hemen cezalandırmıyor, işlenen hatalar yüzünden ilâhî âdetini değiştirmiyor, hep veriyor ve durmadan veriyor...

Hz. Muhammed Aleyhisselâm da Cenâb-ı Hakk'ın bu ismiyle isimlenmiş, bu ahlâkıyla ahlâklanmış olduğundan bu mevzuda Cenâb-ı Hakk'ın sıfat ve isimlerine tam âyinedarlık yapıyor. Zaten Kur'ân da O'na: بِالْمُؤْمِنِينَ رُؤُوفٌ رَحِيمٌ “Mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametli.” demiyor mu?⁵⁸²

Sadece O değil, dedesi Hz. İbrahim de anlatılırken yine hilmle anlatılıyor.. evet, O'nun hakkında da Kur'ân şöyle diyor:

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ “Muhakkak ki İbrahim, yumuşak huylu, içli ve kendini Allah'a vermiş biri idi.”⁵⁸³

İbrahim, seviyeler üstü seviyede yumuşak huylu bir insandı. Kendini ateşe atan insanların dahi başına bir belâ gelir endişesiyle tir tir titriyordu. O, sabahlara kadar âh u vâh eden, inleyip duran bir insandı.. ve münîbdi, her lahza, ayrı bir var oluş ve dirilişle Allah'a dönüşün menfezlerine yönelir, durmadan taptaze ve heyecan dolu bir yürekle Rabb'in kapısında inler ve iki büklüm olurdu.

Allah Resûlü, kendisini hep Hz. İbrahim'e benzetir.⁵⁸⁴ Evet O, hilm u silimde de dedesi İbrahim'e benzerdi.

Bütün Hak dostları için de hilm çok mühim bir esastır. İnsan, her köşe başında kendisini kin ve nefretle bekleyen kimselere dahi yine hilmle muamele etmelidir. Hallac, ellerini-kollarını kesenlere hakkını helâl eder; kan gölü içinde

⁵⁸² Tevbe sûresi, 9/128.

⁵⁸³ Hud sûresi, 11/75.

⁵⁸⁴ Buhârî, enbiyâ 24; Müslim, iman 272.

Asrın Çilekeşi, kendisini bir canı gibi sürgünlere gönderenlere, hapisane hapisane dolaştıranlara beddua etmek şöyle dursun, hep imanlarını kurtarmaları için hayır duada bulunur.. bulunur ve hilmin ne derece yüksek bir pâyeye olduğunu onlara gösterir. Keşke, sonradan gelenler de hilmindeki bu büyüyü anlayabilselerdi!

Yine Hz. İbrahim'e dönüyoruz: Hasımları onu ateşe atıyor, ve Cenâb-ı Hak da ateşe emrediyor: “Ey ateş, İbrahim üzerine berd ü selâm, yani ne buz ne de ateş, ikisi ortasında ‘Selâm ol!’” diyordu.⁵⁸⁵ Zira, İbrahim evvelâ âleme karşı kendi içini öyle donatmıştı. Ne öfkeleniyor ne de insanlara karşı soğuk davranıyordu. O bir “selâm” insanıydı. Cenâb-ı Hak’tan da aynı şekilde muamele gördü. İbrahim, Allah ahlâkıyla ahlâklanır da, Allah (celle celâluhu) ona başka türlü muamele eder miydi? Asla! “Selâm” bizzat Cenâb-ı Hakk’ın ismiydi.. ve ateş de İbrahim’e karşı “selâm” oluyor ve “selâm” duruyordu.

Hz. İbrahim’in başlattığı bu hilm ahlâkını Allah Resûlü zirveye çıkardı. Düşmanlarını yerle bir ettiği ve bütün imkânları elinde topladığı devrede dahi Allah Resûlü mürüvvetten kıl kadar ayrılmadı. O, suçluları cezalandırmış olsaydı, O’na karşı gelecek mi vardı? Hayır. Belki Hz. Ömer gibi yüzlercesi, O’nun gözünün içine bakıyor ve O’nu üzen bir hâdise karşısında aslanlar gibi kükreyerek, baş almak için müsaade istiyorlardı. Hâlbuki her defasında O, ashabını yatıştırıyor ve *hilm ü silm* tavsiye ediyordu.

Bir gün, iffetine kat’iyen inandığı mübarek hanımına çamur atılmıştı. Hangi Müslümana kaşıyla işaret etse, pek çok münafığın başı gidebilirdi.. ve herkes bunu seve seve yapardı.

⁵⁸⁵ Enbiyâ sûresi, 21/69.

Oysa ki Allah Resûlü, günlerce diken yutar gibi söylenen sözleri yutuyor, yutkunuyor, vicdanında ızdırapların en tahammül-fersâsını yaşıyor ama kat'iyen ses çıkarmıyordu. Bu durum, muhteremler muhteremi Âişe-i Sıddıka'nın Kur'ân'la beraati tescil edileceği âna kadar devam etti. Bütün sahabe O'nun iki dudağı arasında çıkacak bir çift söze bakıyordu.

Bazen O'nun karşısına çıkıp kaba-saba hareket eden ve hakarete bulunan insanlar olurdu. O, parmağını hafif indirip kaldırsaydı yüz kılıç birden o adamın kellesi üzerinde iner kalkardı. Ancak O, bu kaba-saba hareketleri hep mülâyemetle karşılamaya kararlıydı. O, kimseyi korkutmamaya o kadar çok dikkat ediyordu ki, vereceği kılıç veya bıçağı, kabza ve sap tarafıyla uzatıp öyle veriyordu. Böyle bir insan nasıl olur da haksız yere bir insanın canına kıyabilirdi?..

O, incelerden ince bir insandı. Karşısındaki insanların kaba-saba davranışlarından fevkalâde rahatsız olurdu. Ancak O, bu tür davranışları, kendi hilm denizine atar, eritir ve her şeye rağmen yumuşak davranırdı. His dünyası böylesine genişti. Zaten hastalık ve diğer rahatsızlıkları, bizim duyup hissettiklerimizi kat kat aşırıyordu. O kadar ki, hasta olduğu bir gün, Abdullah b. Mesud (radiyallâhu anh) O'na: "Yâ Resûlallah, bir fırın gibi yanıyorsun!"⁵⁸⁶ demişti. Evet, Allah Resûlü'nün sinir sistemi o kadar gelişmişti ve O, o kadar duyarlıydı. İhtimal, O'nun parmağına batan bir iğne, bir başkasına saplanan mızraktan belki on kat daha ızdıraplı oluyordu. Bu hassasiyet O'na, vazifesinin icabı duyarlı olabilmek için de verilmiş olabilir.

Her ne olursa olsun. Bu kadar hassas bir insanın, çevresindeki kaba saba hareketlerden rahatsızlığı da o ölçüde fazladır zannediyorum. Bir başkası o nispette hassas olsa, her

⁵⁸⁶ Buhârî, *merdâ* 3,13; Müslim, *birr* 45.

gün etrafını birkaç kere yıkar devirir ve bulunduğu yerde fırtınalar koparır. Ne var ki Allah Resûlü hiç böyle yapmamıştı ve yapmıyordu da; çünkü O bir hilm insanıydı. Şu kadar var ki, O'nun hilmi de gayet dengeliydi. Bir kâfirin küfrü O'nu iki büklüm eder, ağlatırdı. O, bir insanın hidayete erebilmesi için elinden gelen her şeyi yapardı. Fakat bir ceza ve haddin tatbiki bahis mevzuu olduğu yerde de kat'iyen taviz vermez; kim olursa olsun mutlaka cezayı tatbik ederdi. Ancak O'nun ceza verdiği suçlardan hemen hiçbirini kendisine karşı işlenmiş suçlardan değildi. Aksine O'nun, kendisine karşı işlenmiş suçlardan affetmediği görülmemiştir.

Dini yaşamada da O, aynı şekilde davranırdı: Kendisine daima en ağırını seçer, başkalarına ise hep hafif olanını yüklerdi. Hatta ümmetine zorluk olmaması ve farz gibi telakki edilmesine meydan verilmemesi için, sünnetleri hep evinde ve yalnız olarak kılardı. Ayrıca, O'nun kıldığı nafile namazların uzunluğuna dayanabilecek ikinci bir insan da yoktu. Bazen oruçlarını da öyle birbiri üstüne tutardı –ki buna “savm-ı visâl” denir.–⁵⁸⁷ O, bu çok ağır ve sadece kendinin götürebileceği işlerde hep yalnız yürürdü. Aslında Cenâb-ı Hak, O'nun gelmiş geçmiş bütün günahlarını affetmişti.⁵⁸⁸

Bunun bir mânâsı şu olsa gerek: Allah O'ndaki günaha girme istidadını daha baştan yok etmişti. Zaten kendisi de bir defa çocukluğunda, bir defa da miraç öncesi mânevî birer ameliyattan geçirildiğini haber veriyor ve çocukluğunda olan ameliye sırasında meleklerin sinesinden kesip attıkları

⁵⁸⁷ Buhârî, *savm* 20; Müslim, *sıyâm* 55-61.

⁵⁸⁸ Bkz.: Fetih sûresi, 48/2.

bir parçadan söz ediyor⁵⁸⁹ ki nefsanîliğe ait bir şey olması ka-
viyyen muhtemeldir.

Allah Resûlü'nden, kat'iyen günah sayılabilecek bir fiilin suduru görülmemiştir. Buna rağmen, günde yetmiş defadan fazla tevbe ve istiğfar ediyordu.⁵⁹⁰ Evvelâ O, mahviyet, murâkabe ve muhasebe insanıydı. Her adımda, Cenâb-ı Hakk'a doğru bir önceki adıma nisbetle daha fazla yaklaşmış olduğundan, kazandığı bu yeni durum zaviyesinden eski ve mercuh hâline bakıp istiğfar ediyordu. Yani her yeni gününde O, bir evvelki günü istiğfarla anıyordu. Bu denli günahsız bir insanın, insanlar arasında bulunmaya sabretmesi dahi O'nun hilminin enginliğini göstermeye yeter zannedirim. Hâlbuki O, aynı zamanda nice saygısızca hareketlere maruz kalmış, bunlara da yine hilmle mukabelede bulunmuştur.

Buhârî ve Müslim, Ebû Said el-Hudrî'den rivayet ediyorlar: Zü'l-Huveysıra adında birisi Resûl-i Ekrem Aleyhisselâm'a geldi. Bu şahıs, hadis ve siyer kitaplarında bize şöyle resmediliyor: Gözleri çukurca.. elmacık kemikleri biraz dışarıya fırlamış.. burnu basık, yüzü de ablak ve yuvarlaktı.. âdetâ dövülmüş bir kalkan hissi veriyordu. Allah Resûlü o esnada mal taksiminde bulunuyordu. Efendimiz'e hitaben küstahça şöyle demişti: *إِعْدِلْ يَا مُحَمَّدُ* “*Yâ Muhammed, adaletli ol!*” Bu söz bizden birisine söylenmiş olsaydı, zannediyorum ciddî bir sarıntı geçirirdik. Oysa ki biz, hakikaten adaletsizlik de etmiş olabiliriz. Fakat kendisine bu söz söylenen zât, dünyaya adaleti getirmeye memur edilmiş bir peygamberdi.

⁵⁸⁹ Çocukluğunda kalbinin yıkanması hâdisesi için bkz.: Müslim, *iman* 261; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/149; İbn Hibban, *Sahih*, 14/242. Miraç öncesinde kalbinin yıkanması için bkz.: Buhârî, *tevhid* 37; Müslim, *iman* 263.

⁵⁹⁰ Buhârî, *daavât* 3; Müslim, *zikir* 41-42.

O sırada orada bulunan Hz. Ömer, bu saygısızca hitap karşısında birden kükrer ve: دَعِيَ فَأُقْتَلَ هَذَا الْمُنَافِقَ “Bırak beni, şu münafığın başını alıvereyim yâ Resûlallah!” der.

Allah Resûlü, Hz. Ömer’i ve onun gibi düşünenleri teskin ettikten sonra bu adama döner ve şöyle seslenir: وَيَلَّكَ! وَمَنْ يَعْدِلُ “Yazık sana! Eğer ben de âdil olmazsam, başka kim âdil olabilir ki?”

Hadisin bazı rivayetlerinde Efendimiz şunu da ekler: لَقَدْ خَبْتُ وَخَسِرْتُ إِنْ لَمْ أَكُنْ أَعْدِلُ “Eğer ben adaletli değilsem, yandım, mahvoldum demektir.” Başka bir rivayette bu söz muhatabıdır: لَقَدْ خَبْتُ وَخَسِرْتُ إِنْ لَمْ أَكُنْ أَعْدِلُ “Eğer ben adaletli olmazsam, sen yandın, mahvoldun demektir.”⁵⁹¹

Yani, ben ki bir peygamberim.. ve sen ki her şeyinde bana uymak zorundasın. Eğer ben bir istikamet insanı değilsem –hâşâ– sen yandın, demektir. Çünkü o zaman sen de istikamette olamazsın...

Allah Resûlü, her zaman olduğu gibi onu öldürmek isteyenlere izin vermiyordu. Çünkü O, tepeden tırnağa bir hilm insanıydı.

Ancak ileride önemli bir fitneye karışacak bir haricî tipini o gün, Zü'l-Huveysıra'nın şahsında resmetmeyi de ihmal etmemişti. Evet, Allah Resûlü, bu irkin ileride fitne çıkaracağını, ümmetinin başına gailerler açacağını Allah'ın bildirmesiyle biliyordu. Nitekim, daha Hz. Ali devrinde, Allah Resûlü'nün haber verdikleri aynen zuhur etti. Nehriyan'da Hz. Ali'ye karşı gelen Haricilerin içinde Allah Resûlü'nün resmettiği insan bulunmuştu...⁵⁹²

⁵⁹¹ Buhârî, menâkıb 25, edeb 95, istitâbetü'l-mürteddîn 4; Müslim, zekât 148.

⁵⁹² İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-nihâye, 7/290-297.

Evet, İki Cihan Serveri işte bu adama da bir şey dememişti. Eğer başını kıyımdatsa veya Hz. Ömer'den gelen teklife bir an sessiz kalsaydı, bu densiz insanın öldürülmesi kaçınılmazdı. Ancak Allah Resûlü, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine talim buyurduğu üzere hareket ediyor ve bu türlü cahillere takılıp kalmıyordu. Zira Kur'ân O'na وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ diyordu: “*Sen cahillerden yüz çevir.*”⁵⁹³ Onlara takılıp kalma, yani onların yaptıklarından rahatsız olma. Cahil cahilce davranır. Sen ise asla cahil değilsin. Öyleyse, onların sana davrandıkları gibi onlara mukabelede bulunamazsın. Sen hilm sahibisin, yumuşak huylusun. Ve sen bu hilminle gönüllere taht kurmaya namzetsin. Nitekim öyle de olmuştur. Allah Resûlü, hilmi sayesinde hem de hiç ümit edilmeyen insanların gönlünde taht kurmuştur.

Birçok sahabi müttefikan haber veriyor: Hayber fethi sonrası bir kadın, bir koyunu kızartmış, içine de biraz zehir koymuş ve Allah Resûlü'nü yemeğe davet etmişti. Sofrada bulunanlardan Bîşr İbn Berâ ismindeki sahabinin henüz sofradan kalkmadan rengi değişmiş, bir müddet sonra da vefat etmişti. Demek ki bu kadın çok tesirli bir zehirle Allah Resûlü'nü öldürmek istemişti... Bu meselenin mucize yönü şu andaki mevzumuz değil.. Allah Resûlü lokmayı ağzına götürürken, koyunun bir yanının, kendisine, zehirli olduğunu haber vermesi üzerine yemek sofradan kaldırılarak, kadın derdest edilip huzura getirilmiş.. ve suçunu itirafı, Allah Resûlü'nü öldürmek için böyle bir yola başvurduğunu ifade etmiştir. Hatta rivayetlerde kadına şöyle bir söz de izafe edilir:

Kadın, Allah Resûlü'nün huzuruna getirilip de bunu niçin yaptığı kendisine sorulunca şöyle demiştir: “*Eğer sen hakikaten*

⁵⁹³ A'râf sûresi, 7/199.

Allah'ın gönderdiği bir peygambersen, bu zehir sana tesir etmeyecektir. Yok eğer peygamber değilsen, insanlığı senin şerinden kurtarmak istedim.”

Sahabi, derhal bu kadının öldürülmesi talebinde bulunur. Ancak Allah Resûlü kendi adına kadını affeder. Fakat ölen sahabi Bişr (radıyallâhu anh) adına bir şey demez.

Kadının akıbeti hakkında iki rivayet vardır: Birincisi, Bişr'in vârisleri, kısas yaparak kadını öldürmüşlerdir. İkincisi ise, kadın ihtida edip Müslüman olduğundan Peygamber Efendimiz onu affetmiş ve Müslümanlığı, kadının kurtuluş sebebi olmuştur.⁵⁹⁴

Burada bizim, üzerinde durmak istediğimiz husus, Allah Resûlü'nün hilmıyla alâkalıdır ki, Allah Resûlü, canına kastetmek isteyen bu yahudi kadını dahi affetmiştir. Hilmde zirveyi yakalama adına bu ne güzel bir örnektir.. evet, kâmil mânâda Hz. İbrahim'in başlattığı hilm dönemi, Nebiler Sultanı'yla zirveleşmiştir.

Ebû Dâvûd ve Nesâî, Ebû Hüreyre'den rivayet ediyorlar: Allah Resûlü, mescitte ashabıyla sohbet etmiş ve tam hücre-i saadetine çekilmek üzere iken bir bedevinin, Allah Resûlü'nün cübbesini arkadan çekerek:

يَا مُحَمَّدُ، اِحْمِلْ لِي عَلَى بَعِيرِي هَذَيْنِ فَإِنَّكَ لَا تَحْمِلُ مِنْ مَالِكَ وَلَا مِنْ مَالِ أَبِيكَ dediği duyuldu. Yani: “Yâ Muhammed! İki devemi de yükle. Zira sen, ne kendi malından ne de babanın malından veriyor değilsin.”

⁵⁹⁴ Hâdisenin farklı kaynaklardaki farklı rivayetleri için bkz.: Buhârî, *hibe* 28; Müslim, *selâm* 45; Ebû Dâvûd, *diyât* 6; Ma'mer b. Râşid, *Câmi'*, 11/28-29; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/46-47; Kadı İyâz, *eş-Şifa*, 1/316-318; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, 8/46-47; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/208-212.

Bu ne küstahlık, bu ne terbiyesizlikti! Allah Resûlü'ne mücerret ismiyle hitap etmekle başlayan bu saygısızlık, diğer dedikleriyle devam etmişti. Derken yine sahabe kükrediydi; belki Hz. Ömer'in sesi tın tındı, âdeta tansiyon yükseltmek için “*Bırak, şunun başını koparayım yâ Resûlallah!*” diyordu. Ancak, Allah Resûlü'nün, ashaba hitaben: “*Bu adama istediğini verin.*” buyruğu, onları yatıştırmıştı.⁵⁹⁵

Düşünün ki, Allah Resûlü'nün, o insanı incelerden ince hâle getiren sohbetinden sonra böyle bir davranış, davranış sahibinin nasıl bir kalb katılığına ve nasıl bir karaktere sahip olduğunu göstermesi bakımından yeter. Zira, Allah Resûlü'nün sohbetleri, ne bir veli ne de bir mürşidin sohbetine asla benzemez. Aslında bu ham söz ve bu yırtık beyanla o sohbetteki ferah-fezâ havayı duyurabilmemiz mümkün değildir. Fakat herkesin bilebileceği bir hakikat vardır ki, o da, Allah Resûlü'nün, sohbetlerinde, kendi varlık atmosferinin üstünden bir menfez açıp, Hak'tan gelen tecellilere ayna hâline getirdiği vicdan ve kalbiyle, huzurunda oturanları bir hamlede, bir nefhada, o değiştirici insibağ yoluyla zirvelere çıkarmasıdır. Evet, çok kısa dahi olsa O'nun huzurunda bulunabilenler, beşerin ulaşabileceği en seçkin yerlere sıçramışlardır.

O'nun huzurunda tasavvurlar üstü insibağ vardı ve oraya bir kere giren âdeta melekleşir öyle çıkardı. Hem de sinelerinde hiçbir kötülük kalmazdı.

Bir İnsibağ Örneği

Hiçbir velinin sahabeye yetişememesindeki sırlardan en mühimi de işte bu insibağ hakikatidir. Bu insibağla alâkalı asrımdaki bir büyük zat mealen şöyle diyor: “*Ben kendi kendime,*

⁵⁹⁵ Ebû Dâvûd, edeb 1; Nesâî, kasâme 23.

acaba Muhyiddin İbn Arabî gibi zatlar sahabe derecesine neden yükselemiyorlar diye düşünüyordum. Bir gün namaz kılarlarken Cenâb-ı Hak bana, sahabi gibi bir “secde” nasip eyledi. Anladım ki sahabe derecesine çıkmak mümkün değildir.”⁵⁹⁶

İhtimal ki bu büyük zat için pencere açıldı ve ettiği bu secdenin sahabe secdesi olduğu da ona duyuruldu. Ne var ki burada işin fezlekesi önemlidir. O da şudur: Bu zat, bir rekât böyle bir namaza, bir senelik ibadetini verebileceğini söylemektedir. Hâlbuki bu zatın yetiştirdiklerinden, onu takliden namaz kılan bir talebesinin namazını gördüğümde, kendi kıldığım namazlardan hayâ edip utanmıştım. İşte sahabi, sohbet-i nebevîde böyle bir zirvenin adıdır. Bizim bir rekâtına muvaffak olamadığımız namazı, onlar devamlı o derinlikte eda ederler.

Çünkü onlar, derslerini bizzat Allah Resûlü’nden alıyorlardı. Hem o devirde dinin bütün meseleleri terütaze ve orijinaldi. Bir gün kulakları tın tın ezan duyuyor ve bu belli bir müddet onların heyecan ve coşkunluğuna yetiyor.. bir başka gün ayrı ilâhî bir sofraya ile, dinin diğer bir hükmü âdeti turfan da bir meyve gibi onların önüne konuluyor, bu defa da, bu semavî sofraya onlarda yeni bir gerilim hâsıl ediyordu...

Her şeye rağmen bu şart ve atmosferde dahi erimeyen kalbler vardı ve bunlar Allah Resûlü’ne karşı kabaca, saygısızca davranabiliyorlardı... O incelerden ince zat, bu tür davranışlara müsamaha ile bakıyor ve hilminin okyanusunda âdeti eritemediği bir sertlik kalmıyordu.

Evet, O, bugünü, yarını, yarınları hesap ederek öyle davranıyordu. Eğer şiddet göstermiş olsaydı, Kur’ân’ın ifadesiyle⁵⁹⁷ etrafında bulunanların hepsi dağılıp gidecekti. Demek ki

⁵⁹⁶ Bediüzzaman, *Sözler*, 27. Söz’ün Zeyli.

⁵⁹⁷ Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

onların gitmemesi, bir cihetle Allah Resûlü'nün hilmi sebebiyleydi. O, insanları kırıp geçirmek, toplumu dağıtmak için değil, bütün insanları dünya ve ahiret saadetine erdirmek için gelmişti. İnsanlık, ebedî hayatı, O'nun gösterdiği yolda elde edecekti. Öyleyse O'nun perspektifinde ebediyet vardı. O da davranışlarını böyle bir zamanüstü anlayışa göre planlıyordu.

Hız. Halid, Uhud'da Müslümanlara büyük zararı dokunmuş bir insandı. Hâlbuki Allah Resûlü'nün huzuruna gelip teslim olduğunda öyle bir muamele görmüştü ki, ertesi gün kendini neredeyse Allah Resûlü'nden bir parça kabul ediyordu. Hatta, bu esnada ilk muharebeye götürülmeyişi ona çok ağır gelmiş ve sabaha kadar hıçkırığa hıçkırığa ağlamıştı. Bu da onun, bir hamlede Allah Resûlü'yle ne seviyede bütünleştiğini göstermesi bakımından çok mânidardır.

Ashaptan Amr b. Âs ve İkrime, her ikisi de önceleri Allah Resûlü'ne çok kötülük yapmışlardı. Allah Resûlü'nün hilmi onları da öyle bir eritti ki, daha sonra her ikisi de âdeta küfrün başına çekilmiş birer İslâm kılıcı oldular. Eğer onların ileride kazanıp ihraz edecekleri bu seviye nazara alınmış olmasaydı, hiç mi hiç bu insanları sahabi arasında görmek mümkün olmayacaktı.

Ve Hâris İbn Hişâm ki, onu herkes bilir. Ebû Cehil'in kardeşi, İkrime'nin de amcası ve kayınpederi olan bu sahabi, Efendimiz'in vefatından az evvel Müslüman olmuştu. Müslüman oluncaya kadar hep küfür cephesinin hem de ileri saflarında vazife alan Hâris, İslâm'a girdikten sonra da hep ileride ve daha ileride bulunmuştu. Nihayet Yermük'te tıpkı kütükte doğranan bir et gibi doğranmış, şehit düşüp Rabbine yürümüştü. Son dakikalarında kendisine su getirilir. İçmek maksadıyla matarayı dudaklarına götüreceği sırada, biraz ileriden

bir ses duyulur. Bu cılız ses de su istemektedir. Hâris hemen matarayı dudaklarından iter ve işaretle suyun ona götürülmesini ister.. hâdisenin tafsilatı herkesin malumu.. bu ikinci şahıs da tam matarayı ağzına götüreceği sırada başka bir sesin “Su!” diye inlediği duyulur. Derken ikinci şahıs da üçüncüye işaret eder.. ve ona ulaşıncaya kadar o vefat etmiştir.. dönüp geri gidelim derken üçü de, bir yudum su içmeden hayata gözlerini yummuşlardır.⁵⁹⁸

Diğergâmlık.. Allah Resûlü'nün mümtaz hasleti. Ve saha-be de Allah Resûlü'nden insibağla diğergâmlık denen bu yüce haslette ilerilerin ilerisinde. Evet O, başkasına hayat vermek için yaşıyor ve akıllara durgunluk verecek fedakârlıklarda bulunuyordu. O öyle olduğu gibi, ashabı da öyleydi. Yukarıda verdiğimiz misal ise binlerce den sadece biri..

Zeyd b. Sa'ne anlatıyor:

“Allah Resûlü benden borç para almıştı. Ben, o gün henüz Müslüman değildim. Gününden evvel geldim, alacağımı istedim. Hatta O'na: ‘Siz Abdülmuttalip evlâtları borcunuzu vermekte çok tembelsinizdir!’ dedim. Benim bu sözüme Ömer kükreyerek: ‘Ey Allah düşmanı, eğer Yahudilerle aramızda anlaşma olmasaydı, senin kelleni uçururdum! Allah Resûlü'ne karşı terbiyeli konuş!’ dedi. Allah Resûlü bana bakarak tebesüm etti. Ve Ömer'e hitaben de: ‘Yâ Ömer, bu adama hakkını ver. Ve korkuttuğun için de ona yirmi sa' ilave et.’ buyurdu.”

Hız. Ömer Allah Resûlü'nün emri üzerine kalktı, Zeyd b. Sa'ne'ye verilmesi gerekenleri vermek üzere onunla yola koyuldu, vereceklerini verdikten sonra Zeyd ona, hiç beklemediği şu sözleri söyledi:

⁵⁹⁸ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/270; İbn Abdilberr, *el-İstiâb* 3/1084.

“Yâ Ömer! Biliyorum benim davranışıma kızdın. Ancak ben Tevrat'ta, son peygamber hakkında söylenenlerin hepsini O'nda gördüm. Sadece Tevrat'ta bir âyet şöyle diyordu: *يَسْبِقُ حِلْمُهُ جَهْلَهُ وَلَا تَزِيدُهُ شِدَّةُ الْجَهْلِ عَلَيْهِ إِلَّا حِلْمًا* “O'nun hilmi cehline sebkat etmiştir. O'na karşı takınılan cehaletin şiddeti, O'nun ancak hilmini artırır.” Ben acaba O'nun hilmi, Tevrat'ta söylendiği gibi midir, bunu öğrenmek istemiştım ve dediklerimi de bunun için demiştım. Şimdi inanıyorum ki, O, Tevrat'ın geleceğini haber verip müjdelediği peygamberin ta kendisidir. Şu andan itibaren ben de O'nun son nebi olduğuna iman edip şehadet getiriyorum.”⁵⁹⁹

Allah Resûlü, yahudi âlimi Zeyd b. Sa'ne'nin gönlünü de yine hilm u silmiyle yumuşatmış ve onun hak din olan İslâm'a girmesine sebep olmuştu.

Evet, Allah Resûlü, başkasının tahammül edemeyeceği ölçüde halim ve yumuşak huyludur. Ancak O'nun bu hilmi de ayrı bir denge ve istikamet buudluydu. Kendi şahsına yapılan her türlü hakarete karşı hilmle davranan Allah Resûlü, bir başkasına karşı yapılan haksızlık karşısında kükreyen bir aslan gibi celâllenir ve hak yerini buluncaya kadar da hiddeti bir türlü dinmek bilmezdi. Haksızlık kime karşı, kim tarafından yapılırsa yapılsın, İki Cihan Serveri'nin tavrı hep aynıydı. Ve hele dinî emirlerin ihmale uğraması O'nu öylesine ayaklandırırdı ki, artık durup-dinlenme bilmezdi; bu da O'nun nasıl bir denge insanı olduğunun en açık ifadesidir.

Birbirine zıt gibi görünen bu iki hareket tarzı, Allah Resûlü'nün mümtaz şahsiyetinin semavî yanlarındandı. Şimdi bir

⁵⁹⁹ İbn Hibbân, *Sahih*, 1/521-524; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 5/222-223; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/700; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/361.

fikir vermek için, söylediğimiz hususlara müşahhas bir iki misal arz etmeye çalışalım:

Buhârî ve Müslim, Ebû Mesud el-Ensarî'den naklediyorlar: “Bir gün Allah Resûlü'nün huzuruna bir sahabi geldi. Bu sahabi, Allah Resûlü'nün gönderdiği ve mescide gelemeyenlere namaz kıldırmasını emrettiği şahıstan şikâyet ediyordu. Çünkü imam olan bu zat, sabah namazlarını çok uzatıyordu. Şikâyete gelen sahabi Allah Resûlü'ne aynen şöyle diyordu: “Yâ Resûlallah! Falan yüzünden nerede ise cemaate gitmeyeceğim. Çünkü namazları çok uzatıyor.”

Onun bu sözü üzerine Allah Resûlü kaşlarını çattı, celâllendi ve minbere çıkarak orada bulunanlara şunları söyledi: “*Ey insanlar! Siz insanları nefret ettiriyorsunuz. İçinizden kim namaz kıldırırsa, namazı hafif tutsun. Çünkü aranızda, hasta, yaşlı ve ihtiyaç sahibi insanlar var...*”⁶⁰⁰

Bizzat kendisi de buna riayet ederdi. Bazen namazı uzun kıldırır bazen de cemaatin durumuna göre oldukça kısa keserdi.

Allah Resûlü, Muaz b. Cebel'i çok severdi. Ancak onun yatsı namazlarını çok uzun kıldırıldığı şikâyeti kendisine ulaşınca yine celâllendi ve çok sevdiği bu sahabiye: أَفَتَانَ أَنتَ، أَفَتَانَ أَنتَ، أَفَتَانَ أَنتَ “*Sen fitne misin, sen fitne misin, sen fitne misin?*” diyerek itapta bulundu.”⁶⁰¹

Üsame b. Zeyd, kumandanı bulunduğu seriyenin başında bir muharebede: “Tamam, kabullendim.” diyerek Müslüman olduğunu ifade etmek isteyen şahsı, korkusundan böyle söylediğine hükmederek öldürmüştü. Diğer bir rivayete göre bu adam şehadet de getirmişti. Ancak birinci sözü söy-

⁶⁰⁰ Buhârî, *ilim* 28, *ezan* 61; Müslim, *salât* 182.

⁶⁰¹ Buhârî, *ezan* 60, 63; Müslim, *salât* 178-179.

lediyse zaten Müslüman olmamıştı. Yok, şehadet getirdiyse bunu korkusundan yapmıştı. Hz. Üsame böyle düşünüyordu ama, dönüşte hâdise Allah Resûlü'ne haber verilince, İki Cihan Serveri, derhal Üsame'yi huzuruna aldı. Onu istintak etti, Üsame de hiçbir şey ketmetmeden vak'ayı olduğu gibi anlattı. Bunun üzerine Allah Resûlü, o derece celâllendi ki durmadan: “*Yarıp da kalbine mi baktın!*” diyor ve çok sıkıldığını ortaya koyuyordu. Hatta bu sözü o kadar tekrar etmişti ki, Hz. Üsame: “Keşke bugüne kadar Müslüman olmasaydım da, bu sözleri duymasaydım.” diyecek kadar bunalmıştı.⁶⁰² Hâlbuki Üsame, Allah Resûlü'nün kucığında büyüyen ve Allah Resûlü tarafından Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin kadar sevilen bir insandı.

Bir gün Ebû Zerr, Bilal'e hitaben: “*Ey siyah kadının oğlu!*” demişti. Bilal de gelip Allah Resûlü'ne şikâyetinde bulununca Allah Resûlü Ebû Zerr'e karşı gadaplanmış: “*Sende hâlâ cahiliye emaresi var.*” sözüyle ona tevbihte bulunmuştu.⁶⁰³

Hz. Ebû Bekir'le Hz. Ömer arasında geçen bir küçük tartışmada, Hz. Ebû Bekir'i rencide eden Hz. Ömer muhatap alınmış ve Hz. Ebû Bekir'in hakkı, Ömer'de bırakılmamıştı.⁶⁰⁴ Hâlbuki İki Cihan Serveri Hz. Ömer'i de çok seviyordu.

Bu ve benzeri yüzlerce misalden anlıyoruz ki, Allah Resûlü'nün hilmi de diğer sıfatları gibi yine denge buudluuydu. Evet, bütün meselelerde olduğu gibi, O, bu hususta da tam sırat-ı müstakîmi temsil ediyordu. Kendi şahsına yapılan en

⁶⁰² Buhârî, *megâzi* 45; Müslim, *iman* 158-160; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/1386.

⁶⁰³ Buhârî, *iman* 22, *edeb* 44; Müslim, *eymân* 38-39; Beyhaki, *Şuabü'l-İman*, 4/288; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 1/86.

⁶⁰⁴ Buhârî, *tefsir* (7) 3.

uygunsuz hareketlere karşı engin bir müsamaha ve hilm insanı olan İki Cihan Serveri, bir başkasına yapılan zerre kadar haksızlığa asla rıza göstermiyor, haksızlık yapan kim olursa olsun mutlak onu karşısına alıyor ve ihkak-ı hak ediyordu.

dd. KEREM VE TEVAZUU

Mevzua girmeden önce küçük bir hatırlatma yapmak istiyorum. “Allah Resûlü’nün muhteşem fetaneti” ana başlığı üzerinde duruyorduk. Söz buraya gelmişken bir kere daha tekrar edelim: Fetanet; karşısında aklın dilinin tutulduğu, iflas ettiği vahiy buudlu peygamber mantığı demektir.

Bütün mantıklar bir yerde takılıp kalabilir.. ilimler belli bir noktayı aşamayabilir.. ancak, yukarıdaki tarif içinde peygamber mantığı ve fetanetidir ki, üveyik gibi kanatlanır ve aşılmaz gibi görünen zirveleri aşar. Bu durum da O’nun peygamberliğine ayrı bir delildir.

Zaten anlatmaya çalıştığımız hususların hemen hepsinde O’nun peygamberliğini yakalamaya çalışıyoruz. O’ndaki sabrı görüp de O’nun resûlullah olduğunu tasdik etmemek mümkün değildir. O sabrın çehresinde “Muhammedün Resûlullah” hakikati yazılıdır.. ve bütün insaf dünyası da bu yazıyı okumaktadır. Mehâliki böyle göğüsleyen, belâlara karşı bu anlayışla göğüs geren, olsa olsa Allah’ın Resûlü olabilir.

O’nu rahmetiyle takip ettiğimiz zaman yine karşımıza güneş gibi aynı hakikatin nurefşân çehresi çıkar. Zira Allah Resûlü, sonsuz denecek kadar şefkate açık bir insandır.. ve yağmur yüklü bulutlardan, rahmet yönüyle daha yüklü, daha vâridatlıdır. Sözün özü, O, başka değil, ancak “rahmeten li’l-âlemîn” dir.

O’nun rahmeti sadece insanlığa da münhasır kalmamıştır. Belki bütün kâinat bu rahmetten istifade etmiştir ve

etmektedir. Kıyamete kadar da edecektir. Evet, biz de, vicdanında âdeta yavrularını kaybetmiş bir güvercin heyecanı duyan bu engin rahmet sahibine dönüp dönüp baktık ve O'nun çehresinde, O'nun risaletini görmeye, göstermeye çalıştık.

En son olarak da O'nun hilmini arz etmeye çalışmış ve onu, rahmetinin bir buudu olarak hatırlatmıştık. Ancak bunların hepsi O'nun fetanetinin birer buududur. Fetanet bu ayrı ayrı buudlarıyla ele alınırsa anlaşılabilir olur.

Keremden Bir Kesit

Rahmetin, dolayısıyla fetanetin ayrı bir buudu da, Allah Resûlü'nün keremidir. Şimdi de bu hususu biraz açalım:

Kerem; iyilikseverlik ve ikram etme hasleti demektir. Araplarda kerem, çok mergup bir sıfattır. Hatta cahiliye şiiirini kurcaladığınız zaman, o devir Arab'ının şu hususlarla övündüğünü görürsünüz: Biz, misafirlerimize, şu kadar koyun, şu kadar sığır, şu kadar deve boğazlayıp ikram ettik. Evet, misafire gösterilen cömertçe ikram, onların birer övünç vesilesiydi ki, bu hususta kabile ve oymaklar âdeta birbirleriyle yarışarlardı. Tabii bunlar yaptıkları her şeyi bencillik hesabına yapıyorlardı.

İşte, cömertlik ve keremin böyle revaçta olduğu bir zamanda, onlar arasında kerimlerden kerim bir Zât zuhur etti. O'nun keremini görünce herkesin dili tutuldu. Bu kerim Zât, yaptığını sadece Allah için yapıyor, birisine dünyayı bağışlasa ondan tek kelime dahi bahsetmiyordu. Hatta, şiiirlerinde O'nun cömertliğini anlatan mısralara yer veren şairlerin bu ifadelerini dahi hiç mi hiç kabullenmiyor ve onların sözlerini, “*Ekremü'l-Ekremîn*” olan Allah'a izafe ve havale ediyordu.

O bir mir'ât-ı mücellâ idi ki, Cenâb-ı Hakk'ın “*Kerîm*” ismi O'nda tecellî ile kendini gösteriyordu. O, her mevzuda

olduğu gibi bu mevzuda da Cenâb-ı Hakk'ın en zirvede bir halifesiydi.. ve yeryüzünde O'ndan daha kerim bir ikinci insan gösterilemezdi.

Hız. Muhammed Aleyhisselâm, keremin; kerem ise Cennet'in yoludur. Kur'ân'ın, "şuhh"⁶⁰⁵ dediği cimrilik ise, insanı Cehennem'e götüren bir yoldur. İki Cihan Serveri'ni uzaktan görenler dahi, O'nu vasıflarından hemen tanır ve "Bu O'dur." derlerdi. Asrın büyük mütefekkeri, O'na "Yâver-i Ekrem" der. O, insanlık, dolayısıyla da Cennet yolunun biricik rehberidir. O'na sorulmadan Cennet'e gidilemez. O hesaba katılmazsa bütün hesaplar alt üst olur. Hız. Muhammed Aleyhisselâm, bütün beşerî hesapları karıştıran bir hesap tuzakı ve karışık hesapları çözen bir hesap-küşâdır. Biz O'na, Yaratan'ın bir unvanını alıp Ekremü'l-Ekremîn diyoruz. Zira O, keremiyle beşerî normları aşmış bir insandır.. ve keremde Rabbinin biricik çağıdır.

O, daha önce bahsi geçen vasıflarıyla giremediği gönüllere keremiyle girmiştir. Âdeta rahmeti, bir bulut gibi buharlaşmış, yükselmiş, çiy noktasına ulaşmış; sonra da kerem hâlinde kâinatın bağrına yağmıştır. Yağmış ve bütün katılıkları yumuşatmış, her yerde rüşeymlerin, filizlerin boy atıp gelişmesine zemin hazırlamıştır. Yani, hilmi ile ruhları fethetmiş, keremi ile de gelip bu ruhlara taht kurmuştur. Bu ikisini beraber mütalâa etmezseniz, O'nun önemli bir yanını anlayamazsınız.

O isteseydi dünyanın en zengin insanı olurdu. Zaten daha nübüvvetini ilan ettiği ilk günlerde Kureyş O'na, davasından vazgeçmesi şartıyla böyle bir teklifte bulunmamış mıydı?⁶⁰⁶ Daha sonra da, bütün Müslümanların Allah yolunda

⁶⁰⁵ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/128; Tegâbun sûresi, 59/9; Haşır sûresi, 64/16.

⁶⁰⁶ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 1/131, 133; Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 15/164.

verecekleri şeyler hep O'nun elinden geçiyordu. Hükümdarlardan gelen hediyelerin haddi-hesabı yoktu. Fakat O, şahsı adına bunlardan hiçbirine sahip olmayı düşünmedi.. hatta aklının köşesinden dahi geçirmede.

O, kendisini daima bir yolcu telakki ediyor ve yakın bir gelecekte göç edeceği mülâhazasıyla yaşıyordu. O'na göre uzun bir yolculuk esnasında, gölgelenmek için muvakkaten altında dinlenen bir ağaçtı dünya...⁶⁰⁷

Öyleyse O, bu uzun yolculukta, gerçekten ehemmiyet verilmesi gereken hususlarla kalbini meşgul etmeliydi. Bir de, O'nun insanlığa giden yolları insanlara öğretmesi gerekiyordu. Kaldığı kadar bu ağacın altında kalacak, daha sonra da yoluna devam edecekti. Gaye ve hedef ulvîydi. Allah'a ulaşmak O'nun en birinci gayesiydi.. ve insanları aynı hedefe ulaştırabilme vazifesi... İşte O, bunun için yanıp tutuşuyordu. Böyle bir durumda olan insan için dünya malının ne ehemmiyeti olabilir ki? Elbette ki hiç.. hiç ise gönül bağlamaya değmezdi...

O, kendi ferdî hayatı için fakirliği seçmişti. Bu, herkesin de fakir olmasını istemesi demek değildir. Ancak hiç kimse- nin, midesinin altında ezilip kalmasını da hoş görmüyordu. Zaten O büyük insanın sayesinde Müslümanlar, çok kısa zamanda dünyanın en zengin milleti hâline gelmişlerdi. Kendi aralarında, sadaka ve zekât kabul edecek insan bulamıyorlardı. Evet, kişi başına düşen gelir dağılımı o kadar yüksekti. Ama onların içinde öyle zahidler de bulunuyordu ki, evinde bir günlük yiyeceği var ise, getirilen yeni bir şey ne kadar da cazip olsa onu kabul etmiyordu. Bu bir diğergâmlık, bir ruh yüceliği meselesidir.. yaşatma aşkıdır.. yaşama zevkini terk

⁶⁰⁷ Buhârî, rikâk 3; Tirmizî, zühd 44; İbn Mâce, zühd 3.

etme idealidir. Bu his ve duygularla dolup taşamamış insanların bunları anlamaları da mümkün değildir.

Bir iftar sofrasında, Hz. Ebû Bekir'e bir bardak soğuk su ikram edilir. Suyu dudağına götürünce, hıçkırıkları boğazında düğümlenir. Yanındakiler ne olduğunu sorarlar. Cevap verir:

“Bir gün Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraberdik, eliyle bir şeyleri itiyor gibiydi. Sebebini sordum, buyurdular ki: *“Dünya, bütün debdebesiyle karşımda temessül etti, bana kendini kabul ettirmek istedi; ben de ona ‘Benden uzak dur!’ dedim. O da: ‘Sen kurtulsan da senden sonrakiler benim elimden kurtulamayacaklar.’ dedi.”* İşte bu bir bardak su ile dünya bana kendini kabul ettirdi endişesiyle ağladım.”⁶⁰⁸

Hâlbuki Hz. Ebû Bekir gayet sade ve fakirane bir hayat yaşıyordu. Vereceği hesap gayet hafifti. Halife iken uzun zaman başkalarının koyunlarını sağarak ailesinin nafakasını temin etmeye çalıştı. Neden sonra kendisine maaş bağlandı ama bu defa da verileni çok buldu. O, Medine'nin en fakir insanının geçimini kendine ölçü kabul etmişti. Bu itibarla da artan parayı bir testiye atıyor ve orada biriktiriyordu. İki buçuk senelik hilafeti süresince, aldıklarını hep böyle biriktirmişti. Vefat edeceği zaman da, kendisinden sonra gelecek halifeye teslim edilmek üzere bu testiye vasiyet ediyordu. Hz. Ömer, halife olup da testiye kırdırınca içinden küçük küçük paracıklar çıktı.. ve bir de mektup vardı. Bu mektupta, yeni halifeye hitaben şöyle deniyordu: *“Bu paralar, bana verilen maaştan arta kalanlardır. Ben Medine'nin en fakirini kendime ölçü kabul etmiştim. Artan miktarı bu testiye koydum. Binaenaleyh bu paralar hazineye aittir ve oraya konulmalıdır.”*

⁶⁰⁸ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/344; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, 7/365; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/30-31.

Hız. Ömer mektubu okuyunca ağladı ve: “Kendinden sonrakilere çok ağır bir yük bıraktın yâ Ebâ Bekir!” dedi.

Hız. Ebû Bekir, böyle zahidâne yaşamayı Hız. Muhammed Aleyhisselâm’dan öğrenmişti. Zira Allah Resûlü, pratikte böyle yaşamının mümkün olduğunu bizzat kendi yaşantılarıyla ona ve bütün ashabına talim buyurmuştu.

Düşünün ki, Efendimiz, bütün ganimetlerin, bir kısım ulemâyâ göre yirmi beşte birine, bir kısmına göre ise beşte birine hem de Cenâb-ı Hak’ın fermanı ile sahip bulunuyordu.⁶⁰⁹ Yani ganimetlerin humusu Allah Resûlü’nün şahsî tasarrufundaydı. Onu istediği gibi kullanma selahiyeti, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak tarafından O’na tevdi edilmişti. Hâlbuki, Hız. Ömer bir gün O’nun saadet hücreğine girecek ve hıçkırarak hıçkırarak ağlayacaktı, Efendimiz niçin ağladığını sorunca da o koca Ömer şöyle diyecaktı:

– Yâ Resûlallah! Dünya kralları, Kısralar servet içinde yüyüyorlar. Senin ise altına sereceğın bir sergin bile yok.. yatağın hasır.. ve teninde yattığın zeminin izleri.. hâlbuki kâinat senin için yaratıldı.

Allah Resûlü şu cevabı verir: “İstemez misin yâ Ömer, dünya onların, ahiret de bizim olsun!”⁶¹⁰

Allah Resûlü, bunları söylerken, başka türlü yaşamayı mümkün olmayan bir fakirin, bir düşkünün çaresizlik içinde söylediği sözler türünde bir söz olarak da söylemiyordu. Yukarıda da temas ettiğimiz gibi, o isteseydi, dünyanın en zengin insanı olabilirdi. Bakın; bir fikir vermesi bakımından, sadece Huneyn’de elde edilen ganimeti arz etmek istiyorum:

⁶⁰⁹ Bkz.: Enfâl sûresi, 8/41; Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 9/175-176; Merginânî, *el-Hidâye*, 2/148.

⁶¹⁰ Buhârî, *tefsir* (66) 2; Müslim, *talak* 30-31.

40.000 koyun, 24.000 deve, 6.000 esir, 4.000 okka gümüş.⁶¹¹

Diğer muharebelerde elde edilen ganimetlerle, krallardan gelen hediyeler de düşünülecek olursa, Efendimiz'in en müreffeh bir hayat yaşamasına mâni hiçbir şey yoktu. Ancak O, en fakir bir insanın yaşadığı hayatı yaşamaktaydı. Eline geçenleri ise, bütünüyle halka dağıtıyordu. Zira O, tecessüm etmiş bir "kerem" di.. bu kadar kerem sahibi bir insan ise, ancak Resûlullah olabilir...

Allah Resûlü, dış-ıç münasebetleri açısından en dengeli bir insan tipini temsil ediyordu. O'nun dış görünüşü, nasıl bir mehâbet arz ediyor ve güzelliği âdeta insanları büyülyüyordu; iç dünyası itibarıyla da aynı ölçüde insanları teshir ediyordu.

Hz. Enes: "*Allah Resûlü, insanların en güzeliydi.*" der.⁶¹² Evet, hem sîret hem de sûret itibarıyla O, insanların en güzeliydi.

Hz. Cabir b. Semure ise bu mevzu ile alâkalı intibalarını şöyle anlatır: "*Bir gün mescitte oturuyorduk. Ayın tam on dördüydü. Tepemizde Ay, ıslıl ıslıl parlıyordu. O sırada mescide Allah Resûlü girdi. Ben bir Ay'a, bir de Allah Resûlü'nün yüzüne baktım. Kasem ederim ki, Allah Resûlü'nün yüzü Ay'dan daha parlaktı.*"⁶¹³

Hz. Âişe Validemiz de O'nunla alâkalı bir hissini şöyle anlatıyor: "*Mısır kadınları, Yusuf'u görünce ellerini kestiler. Eğer benim Efendimi görmüş olsalardı, ellerindeki bıçakları sinelerine saparlardı.*"

Nedim: "*İstanbul'un bir sengine yekpâre acem mülkü fedadır.*" der. Eğer istenilen ölçüde Allah Resûlü'nü tanısaydı şöyle diyecekti: Allah Resûlü'nün tek saç teline bütün cihan fedadır...

⁶¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-kübrâ*, 2/152.

⁶¹² Buhârî, *cihad* 24; Müslim, *fedâil* 48.

⁶¹³ Dârimî, *mukaddime* 10; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/206; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/207.

O, insanların en güzeliydi.. ve Enes'in sözü devam ediyor: "O insanların en cömertiydi."⁶¹⁴ Sûret ve cemal yönüyle "ahsenü'n-nâs" (insanların en güzeli) olan Allah Resûlü, kalb ve iradesiyle "ecvedü'n-nâs" (insanların en cömerdi) idi.

İbn Abbas'ın ifadesiyle, bilhassa Ramazan ayında O, önüne kattığı her şeyi sürükleyip götüren bir rüzgâr gibi cömert kesilirdi.⁶¹⁵ Yani elinde-avucunda kalan en son şeyleri de dağıtıverirdi. Bu, bir ruh ve irade meselesiydi. O, kendi için yaşamaz, hep ağıyâr için yaşardı. Sürekli başkalarının mutluluğunu düşünmekten ömrü boyu kendini düşünmeye fırsat bulamamıştı. Zaten insanları mesut görmek kadar O'nu mesut edecek bir başka zevk de yoktu. Diğergâmlığında en son sırayı da kendi hanesi, kendi yakınları teşkil ediyordu. Yani O, evvelâ kendisine uzak olanlardan başlayıp ilgisini alâkasını bezledi, en sonunda sıra kendi yakınlarına geliyordu. Ganimet mi taksim edilecek, Bedir ve Uhud'da bulunup şehit düşenlerin ailelerine öncelik tanıyordu. Ve sık sık kendi hanesindekilere: "*Ben onlara vermeden size hiçbir şey veremem.*" diyordu.⁶¹⁶

Yine hilm.. evet, hilminin ve diğer ulvî duygularının anahatlarıyla açılmayan nice kapalı gönüller, O'na kerem anahtarıyla açılıvermişti. İşte Safvan b. Ümeyye de bunlardan biri:

Allah Resûlü, Huneyn'e giderken, bu şahıstan ödünç olarak silah almıştı. Huneyn'de elde edilen ganimetlere Safvan hayran hayran ve hırsıyla bakıyordu. O'nun bu durumu Allah Resûlü'nün dikkatini çekmişti. "*Bakıp beğendiğin o develer senin olsun.*"

⁶¹⁴ Buhârî, *cihad* 24; Müslim, *fedâil* 48.

⁶¹⁵ Buhârî, *savm* 7; Müslim, *fedâil* 50.

⁶¹⁶ Ebû Dâvûd, *harac* 19, *edeb* 99.

dedi. Ardından daha birçok şey verdi. Safvan bu cömertlik karşısında şaşırıp kaldı. Kalbi Allah Resûlü'ne karşı buğz ve kinle dolu olan bu adam, birdenbire değişivermişti. Evet, Allah Resûlü'nün bu keremi, onu bu kin ve buğzundan uzaklaştırmış ve İki Cihan Serveri onun için insanların en sevgilisi hâline gelivermişti. Safvan'ı kazanmak elbette binlerce deve ve sığırdan daha mühimdi. Allah Resûlü de en mühim olanı yapmıştı. Nitekim Safvan'a karşı gösterilen bu cömertlik neticesiz kalmamıştı. "Bu ölçüde bir kerem ancak bir nebiden beklenebilir." demiş, hemen kelime-i şehadet getirerek Müslüman olmuştu.⁶¹⁷

O, kendisinden bir şey istenildiğinde, varsa verir, olmadığı takdirde de vaad ederdi. Bazen üzerine giydiği tek elbisesini bile isteyen olur, O da hiç çekinmeden hemen verirdi.

Bir şahıs gelip O'ndan bir şey istemişti, Allah Resûlü ona istediği şeyi vermişti. Bir başkası gelip istemiş, O yine vermişti. Başka biri istediğinde ise, verecek bir şey kalmadığı için Allah Resûlü vaad etmişti. Yani mal eline geçtiği ilk fırsatta ona verecekti. Bu durum Hz. Ömer'i fevkalâde üzmüş, Allah Resûlü'nün bu derece rahatsız edilmesinden rahatsız olmuştu. Dizleri üzerine doğruldu ve: *سئلت فأعطيت ثم سئلت فأعطيت ثم سئلت فوعدت* "İstediler verdin. Bir daha istediler yine verdin. Bir daha istediler vaad ettin. Yani, kendini bu kadar eziyete sokma yâ Resûlallah!" dedi. Ancak bu sözler, Allah Resûlü'nün hiç hoşuna gitmemişti. Kaşlarının hafif çatıldığını gören Abdullah b. Huzâfetü's-Sehmî ayağa kalkmış ve: *أَنْفَقَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَلَا تَحْسَبْ مِنْ ذِي الْعَرْشِ إِفْلَاحًا* diyerek tesellide bulunmuştu. Yani: "Ver ey Allah'ın Resûlü, sakın Allah'ın seni fakir bırakacağını

⁶¹⁷ Vâkıdî, *Megâzi*, 2/854-855; İbn Asâkir, *Tarih-i Dimeşk*, 24/114. Ayrıca bkz.: Müslim, *fedâil* 59; Tirmizî, *zekât* 30.

ve senden nimetlerini kesivereceğini zannetme!” İki Cihan Serveri bir müddet sükût buyurdu ve ardından şöyle dedi: بِذَلِكَ أُمِرْتُ “İşte ben de bununla emrolundum.”⁶¹⁸

Ferazdak ne güzel söyler:

مَا قَالَ لَا قَطُّ إِلَّا فِي تَشَهُدِهِ لَوْلَا التَّشَهُدُ كَانَتْ لَأُوهُ نَعَمٌ

“O, teşehhüdün dışında asla “Hayır” demedi.

Eğer teşehhüd olmasaydı O’nun “Hayır” sözü de

“Evet” olurdu.”

O, “Evet”lerle bu kadar bütünleşmiş bulunuyordu. Şer’î daire içinde O’ndan ne istense hemen icabet eder ve isteyene istediğini verirdi.

Evet, Nebiler Sultanı’nın cömertlikte de benzeri yoktu.. tekti.. bu ölçüdeki bir cömertlik de ancak peygamberlikle izah edilebilirdi.

Hem eğer cömertlik Allah’a yaklaştıran bir huy ise, Allah Resûlü nasıl cömert olmaz ki; hâlbuki O, Allah’a yakınlıkta, Cibril’i bile geride bırakmıştı...

Zaten bizzat kendisi de şöyle buyuruyordu:

السَّخِيءُ قَرِيبٌ مِنَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ
وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللَّهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ

“Cömert; Allah’a, Cennet’e ve insanlara yakın, Cehennem’e uzaktır. Cimri ise; Allah’a, Cennet’e ve insanlara uzak, Cehennem’e yakındır.”⁶¹⁹

Kitaplar, Tûbâ ağacını, kökü yukarıda, dalları aşağıda olarak resmederler. Hakikaten Tûbâ ağacı öyle midir, bilemiyorum,

⁶¹⁸ Tirmizî, Şemâil, s. 294; Taberî, Tehzibü’l-âsâr, 1/54.

⁶¹⁹ Tirmizî, birr 40.

fakat Allah Resûlü, Cennet'ten, bizim üzerimize sarkan işte böyle bir "sehâ (cömertlik)" ağacıdır ve bundan da zerre kadar şüphemiz yoktur. O ağaca sığınan, o ağacın dallarına tutunan, bir üveyik olur ve Cennet'e uçar.

Bu mevzuda yine Allah Resûlü şöyle buyururlar:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ اللَّهَ قَدْ اخْتَارَ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا
فَأَحْسِنُوا صُحْبَةَ الْإِسْلَامِ بِالسَّخَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ

*"Ey insanlar! Allah sizin için din olarak İslâm'ı seçti. Öyleyse siz de İslâm'la olan arkadaşlığınızı, cömertlik ve güzel ahlâkla bütünleştirin."*⁶²⁰

İslâm, güzel ahlâk ve cömertlik yörüngesinde yürür. Kemalâta medar hiçbir yanınız olmasa da siz yine güzel ahlâkla zirveleri tutabilirsiniz. Cömertlik ise o ahlâkın disiplinlerinden biridir. *"Güzel ahlâk ve cömertlikle dininizi güzelleştirin! Cömertlik bir ağaç gibidir. Kökü Cennet'te, dalları ise dünyaya sarkmıştır. Her kim, o ağacın altında yaşar ve cömertçe davranırsa, er-geç o ağacın dallarından birine tutunur ve o ağacın kökünün bulunduğu Cennet'e yükselir."*⁶²¹

Cimrilik, bir dengesizlik, bir ifratsa, yok yere saçıp savurma da bir tefrittir.. ve ikisi de birer dengesizliktir. Peygamber fetaneti, cömertliği İslâm dinini i'lâda kullanır. O, rahmet ve yumuşak huylulukla kalblere girdiği gibi, Allah'ın kendisine ihsan ettiği şeyleri kullanmak suretiyle de kalblere girmiş ve en açılmaz zannedilen kalbleri açmıştır.

Hz. Hatice Validemiz, İslâm'a en erken uyanan kadındır. Zaten Hatice, kelime mânâsıyla da "erken doğan" demektir. O, Efendimiz'den on beş sene erken doğmuş ve İslâm'a da

⁶²⁰ İbn Asâkir, *Tarih-i Dimeşk*, 50/289.

⁶²¹ İbn Asâkir, *Tarih-i Dimeşk*, 50/289.

herkesten erken uyanmıştır. Onda aynı zamanda böyle bir isim-müsemma uygunluğu da var. Mekk'e'nin en zenginlerinden olan bu kadın bütün servetini Allah ve Resûlü uğruna harcaııp tüketmiş.. öyle ki vefat ettiği zaman belki bir kefen bezi alacak kadar dahi varlığı kalmamıştı. İhtimal Allah Resûlü, borç bulduğu para ile ona kefen bezi almıştı ki, bence, o büyük kadın için en uygun ölüm şekli, ölüm sonrası hâli de böyle olmalıydı. Hâlbuki O, İslâm'a girmeden önce zenginliğiyle dillere destandı. Bu koca servet, son kuruşuna kadar dinin i'lâsı uğruna sarfedilmişti. Bu da ayrı bir sırat-ı müstakîm örneğiydi. Allah Resûlü, keremini öyle bir fetanetle kullanmıştı ki, yaptığı cömertliğin zerresi dahi boşa gitmemiş ve İslâm gücü olarak geriye dönmüşü...

Ve O'nun Tevazuu

O'nun mahviyet ve tevazuu da, fetanetinin ayrı bir buudu olarak yıldız gibi parlamaktadır. O, şöhreti artıp herkes tarafından kabul edildikçe, mahviyeti daha da derinleşmiştir. Tevazu ve mahviyet âdeta O'nunla beraber doğmuş gibiydi.. ömrünün sonuna kadar da gelişerek devam etti. مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللهُ “Kim Allah karşısında mütevazi olursa Allah onu yüceltir.”⁶²² diyen ve dediğini en iyi şekilde tatbik ve temsil eden, Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dır.

O, her zaman kendisini insanlardan herhangi bir insan olarak görmüş ve hiçbir zaman kendini onlardan ayrı tutmamıştır. كُنْ عِنْدَ النَّاسِ فَرْدًا مِنَ النَّاسِ şeklinde Hz. Ali'ye isnat edilen hoş bir söz vardır ki, O, hayatını hep o çizgide sürdürmüş ve insanlardan bir insan olarak kalmaya fevkalâde özen göstermiştir.

⁶²² Müslim, *birr* 69; Tirmizî, *birr* 82; Bezzâr, *el-Müsned*, 3/161; Taberânî, *el-Mu'cemü'l- evsat*, 5/140. (Lafız el-Mu'cemü'l- evsat'tan.)

Evet, dünyevî makam ve mansıplar insanı şımartmama-
lı ve ona kendini unutturmamalıdır. İnsan, kral da olabilir, kır
bekçisi de. Bunlar, insan olmakta müşterektir. Öyleyse bir in-
sanın üzerine aldığı mükellefiyetin keyfiyeti, onu bir başka var-
lık hâline getiremez. Dolayısıyla da insan, her zaman ve ze-
minde kendisini insanlardan bir insan olarak kabul etmelidir.

Eğer demokrasi denilen sistem, bazılarının kabul ettiği gi-
bi yeryüzünde en zirve bir sistem ise, İslâm bu zirveyi hem de
asırlar önce yakalamıştır. Fakat biz, İslâm tam bir demokratik
sistemdir, diyemeyiz.

İşte sistemin mükemmeliyetini gösteren içtimaîde bazı
kesitler:

Hz. Ali, bir zimmî ile muhâkeme olmak için mahkemeye
geldiğinde Kadı Şüreyh, oturması için ona yer gösterir. Hz.
Ali bu ilgiden memnuniyetsizliğini izhar eder. Zira hasmı ile
aynı şartlarda olmalıdır. Düşünün ki, o gün Hz. Ali, büyük bir
devletin halifesi, yani devlet reisidir.⁶²³

Allah Resûlü hayatla kaynaşmış, bir fitrat insanı olmuş-
tu. Çok kere O'nun meclisine ilk gelenler, Peygamberin kim
olduğunu bilemezler; ancak sahabinin tavırlarıyla veya O
konuşmaya başlayınca Allah Resûlü olduğunu fark edebilir-
lerdi. Hicret esnasında, Medinelilerden o güne kadar Allah
Resûlü'nü görmemiş olanların pek çoğu o gün Hz. Ebû
Bekir'in elini öpmeye koşmuşlardı. Yani onu Allah Resûlü
sanmışlardı. Ancak o, kalkıp ridâsıyla Efendimiz'e gölge ya-
pınca Allah Resûlü'nün kim olduğu anlaşılmıştı.⁶²⁴ Böyle ol-
muştu, zira Allah Resûlü kendisini Ebû Bekir'den ayıran her-
hangi bir davranışta bulunmuyordu.

⁶²³ İbn Asâkir, *Tarih-i Dimeşk*, 23/23-24; 42/487.

⁶²⁴ İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye*, 3/20; Taberî, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülük*, 1/571.

Mekke'yi fethedip şehre girerken nasıl bir mahviyete büründüğü dillere destan. Biniti üzerinde o denli iki büklüm idi ki, neredeyse başı, bindiği hayvanın eğer kaşına değecekti. O şanlı Nebi, o şanlı beldeye işte böyle bir mahviyet ruhuyla girmişti.⁶²⁵

Başta Hz. Âişe Validemiz olmak üzere birçok sahabiden rivayet edilen bir hadis bize şunları anlatır: *“Allah Resûlü, evinde, herhangi bir insan gibi davranırdı. Kendi elbisesini yamar, ayakkabılarını tamir eder ve ev işlerinde hanımlarına yardımda bulunurdu.”*⁶²⁶ Bunları yaptığı sırada O'nun adı cihanın dört bir yanında anılıyor; herkes O'ndan ve getirdiği dinden bahsediyordu. O, zamanını öyle ayarlamıştı ki, bu kadar mühim sorumlulukları arasında, bu gibi işlere de fırsat bulabiliyordu. O, her güzel hasletin zirvesinde oturmaya lâyıktı ve öyle de oldu...

İnsanlar Arasındaydı

Büyüklerde büyüklüğün alâmeti tevazu ve mahviyettir. Küçüklüğün emaresi ise tekebbürdür. Allah Resûlü, insanlar içinde en büyük insandır. Öyle ise tevazuu da öyle olmalıydı...

Mescit yapımında herkes gibi kerpiç taşıyan,⁶²⁷ hendek kazımında herkes karnına bir taş bağlarken iki taş bağlayan,⁶²⁸ karşısına gelen ve mehâbetinden dolayı sıtmal gibi titreyen bir adama: *“Kardeşim, korkma, ben de senin gibi, anası kuru ekmek yiyen bir insanım.”*⁶²⁹ diyen Allah Resûlü hiç şüphesiz insanların en mütevazisiydi.

⁶²⁵ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-nebeviyye* 5/63; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/120.

⁶²⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/256; Kadı İyaz, *eş-Şifa*, 1/132.

⁶²⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/381.

⁶²⁸ Tirmizî, *zühd* 39.

⁶²⁹ İbn Mâce, *et'ime* 30.

Meclislerde otururken, büyüklük alâmeti olarak ayak ayak üstüne atıp öyle oturanlar, psikiyatrinin hangi dalında cinnetle bütünleşirler bilemem ama; onların ruhî yönlerinde ciddî bir eksiklik olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Allah Resûlü herkes gibi oturur ve herkes gibi davranırdı. Evet, O'nun her hareketi belli bir edep dairesi içinde cereyan ederdi. O, büyüklüğünü, her zaman yüzünü yere koymak ve seccadede gerilmek suretiyle gösterirdi.

“*Kim Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir. Kim kibirlenirse Allah onun burnunu yere sürter.*”⁶³⁰

Tevazu ve mahviyet, insana iki kanat gibidir; onu yüceler yücesi bir âleme doğru pervaz ettirirler. Allah Resûlü, tevazu sayesinde aşılmazları aşmış ve ebedlere kadar insanlığın lideri olmuştur. Zaman ve mekânın dar buudlarını aşan bu mümtaz ve seçkin liderin karşısına insanlar çok rahatlıkla çıkar ve söyleyeceklerini de rahatlıkla söylerlerdi. Çünkü kendisi de çok rahat bir insandı.

Müslim ve Ebû Dâvûd naklediyor: “Bir gün aklından zoru olan bir kadın geldi, Allah Resûlü'ne, ‘*Yâ Resûlallah, Seninle bir işim var.*’ dedi. Allah Resûlü onunla beraber yolun bir kenarına çekildi, sıkıntısını dinledi ve problemini çözdü.”⁶³¹

Buhârî'nin Hz. Enes'ten rivayet ettiğine göre ise bir cariye gelir, Efendimiz'in kolundan tutarak çeker, O'na bir işini gördürmek isterdi de Efendimiz gayet rahat bir şekilde gider, ona yardım eder gelirdi.⁶³²

⁶³⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/76; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 5/140. (Lafız el-Mu'cemü'l-evsat'tan.)

⁶³¹ Müslim, *fedâil* 76; Ebû Dâvûd, *edeb* 12.

⁶³² Buhârî, *edeb* 61; İbn Mâce, *zühd* 16.

Bu iş, belki bir ev süpürmek, belki de yıkanmış çamaşırları sıkmaktı. İşin keyfiyeti ne olursa olsun, Allah Resûlü bu işi yapardı. Zira O bir fitrat insanıydı ve O'nun bu hareketi asla zillet de değildi. Zillet, O'nun rüyalarına bile girememişti. Nasıl girer ki, O, küfür ve isyan karşısında kükremiş bir aslan gibiydi. Ve yukarıda da söylediğimiz gibi, O, insanların en şecaatlisiydi. Hz. Ali der ki: *“Biz muharebe meydanında korktuğumuz zaman Allah Resûlü'nün arkasına sığınır ve O'nunla korunurduk.”*⁶³³ Hatta O'nun atmosferi, çevresindekilere emniyet ve güven verirdi. Öyle ise böyle bir insan, bu şekilde bir mahviyet gösteriyorsa, bu sadece O'nun tevazuundandır.

Fıtrîliği

Tevazu zillet olmadığı gibi, kibir de vakar değildir. Allah Resûlü, tevazuunda da mutlak bir ölçü ve denge içindeydi. Evet, O'nun bu sıfatı da bizlere *“Muhammedün Resûlullah”* dedirtir.

Bir hâkim, mahkemede ciddî olmalıdır. Bu, vakardır. Ancak, aynı tavır evinde çocuklarına karşı kibir olur. Zira insan, hanesinde, hane halkından biri gibi davranmalıdır. Bunlar birer Kur'ânî düsturdur ve en güzel tatbikçisi de Allah Resûlü'dür. Daha sonrakilerinki O'na imtisal ve O'nu taklittir.

Herkes O'nu büyüklerden daha büyük görebilir; fakat O şöyle demektedir: *“Hiç kimse kendi ameliyle Cennet'e giremez.”* *“Sen de mi?”* diyenlere de: *“Evet, ben de.. eğer Allah (celle celâluhu) rahmetiyle sarıp sarmalamazsa.”*⁶³⁴

Evet işte O, bu sözü söyleyecek kadar tabîi ve fitrî bir insandı. Kendisini insanlar arasında bir fert ve bir parça olarak görüyor, sonra da davranışlarını bu anlayışa göre ayarlıyordu.

⁶³³ İbn Ca'd, *Müsned*, s. 372; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 1/258; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/155.

⁶³⁴ Buhârî, *rikâk* 18; Müslim, *sıfatü'l-münâfikîn* 71-78.

Bir gün Hz. Ömer gelip, Allah Resûlü'nden umre için izin istemişti. Umre için de O'ndan izin alınıyordu. Zira onlar, disiplin insanıydılar. Her işlerinde, her müşkillerinde Allah Resûlü'nün yanına koşar, iş ve müşkillerini hep O'na arz ederlerdi. Evinde gelinlik kızı olan O'na gelir: “*Yâ Resûlallah, evimde gelinlik kızım var. Evlendirmek istediğin biri varsa emir buyur.*” der.. bir başkası, bahçesini vakfetmek istiyorsa gelir durumu evvelâ Allah Resûlü'ne arz eder.. itikâfa girmek isteyen, sefere çıkmak murat eden hep Allah Resûlü'ne gelir ve O'ndan izin alırdı. İşte şimdi Hz. Ömer de gelmiş, umre için izin istiyordu. Allah Resûlü onun bu talebini geri çevirmediği gibi, Hz. Ömer'i hayatının sonuna kadar heyecanlandırıp coşturacak bir talepte de bulunacaktı:

يَا أُخَيُّ أَشْرِكُنَا فِي دُعَائِكَ وَلَا تَنْسَنَا
*“Kardeşim, duana bizi de ortak et, bizi unutma.”*⁶³⁵ Bu münasebetle Hz. Ömer bir gün şöyle diyecektir: “O gün dünyalar benim olsaydı, o kadar sevinmezdim.”⁶³⁶

Tevazuu ve Kulluk Buudu

O'ndaki bu tevazu ve mahviyet, fethettiği gönülleri bir daha fethediyordu. Bu fetihlerle O, ümmetinin elinden tutup, onları nurdan helezonlarla mânânın zirvelerine çıkarıyordu. Ömer, ilk hamlesiyle zaten alacağı mesafeyi almıştı. Ama Allah Resûlü onları yukarılara ve daha yukarılara çıkarmak istiyordu ve öyle de yaptı. Bedevi bir toplumdan, muallim ve mürşit bir cemaat meydana getirdi. O, insanları zirvelere doğru yükseltirken, kendisi de amûdî olarak yükseliyordu. Ne var ki O'nun, katettiği merhalelerle doğru orantılı olarak sadece tevazu ve mahviyeti artıyor; nefsine bakan yönüyle ise, kendini kullardan bir kul görme hissiyle dolup taşıyordu.

⁶³⁵ Tirmizî, *daavât* 109; Ebû Dâvûd, *vitr* 23.

⁶³⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/29.

Mevsuk hadis kitapları rivayet ediyor:

“Allah Resûlü, Cibril’le oturmuş sohbet ediyordu.. ve kim bilir kaç günden beri ağzına bir şey koymamıştı. Cibril O’nun en sadık dostuydu. Zayıf bir rivayette Allah Resûlü’ne şöyle demişti: *“Ben, Senden sonra yeryüzüne ancak birkaç defa ineceğim.”* Çünkü Hz. Muhammed Aleyhisselâm’sız bir dünya Cibril’e de hicran olur. (Nitekim, seneler var ki bu dünya bize de hicran olmuştur.) Ve Cibril’e bu durumunu söyledi: *“Günlerdir ağzıma bir şey koymadım.”* Birden gök gürültüsü gibi ses duyuldu. Bir melek iniyordu. (Taberânî’deki rivayet onun İsrafil Aleyhisselâm olduğunu söyler.) Cibril, Efendimiz’e bu meleğin dünyaya ilk defa indiğini haber verir. Melek Cenâb-ı Hak’tan selâm getirmiştir.. Allah (celle celâluhu) sormaktadır: *“Melik bir peygamber mi, yoksa kul bir peygamber mi olmak istersin?”* Allah Resûlü, Cenâb-ı Hak’tan gelen bu teklif karşısında tahayyürle Cibril’e bakar. (O, belli bir noktaya kadar Cibril’den mârifet dersi alırdı. Hatta miraçta, Efendimiz, Cibril’in Cenâb-ı Hakk’a karşı olan kurbiyet tavrına hayran kalmıştı.. ve bunu bir münasebetle de zikrederler.⁶³⁷ Evet, Cenâb-ı Hakk’ı, Cibril gibi bir meleğin bilmesi ölçüsünde bilmek mümkün değildir.) Cibril Allah Resûlü’ne işaret eder ve şöyle der: *“تَوَاصِعْ لِرَبِّكَ يَا مُحَمَّدُ”* “Ey Allah’ın Resûlü! Rabbine karşı mütevazi ol!”

Zaten, bizzat Cenâb-ı Hak da Kur’ân diliyle, Resûlü’ne tevazuu emretmiyor mu: *“وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ”* “Sana tâbi olan mü’minlere tevazu kanatlarını indirebildiğin kadar indir.”⁶³⁸ gibi nice âyetler var Kur’ân’da.

⁶³⁷ İbn Ebî Âsım, *es-Sünne*, 1/276; Hakîm Tirmizî, *Nevâdiru’l-usûl*, 2/127; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ewsat*, 5/64.

⁶³⁸ Şuarâ sûresi, 26/215.

Ve, Allah Resûlü de aynı şeyi talep etti: بَلِّ عَبْدًا رَسُولًا “Kul bir peygamber olmayı isterim.”⁶³⁹

O kulluğu tercih edince, Allah (celle celâluhu) da O'nun kulluğunu O'na baş tacı yaptı. Kur'ân O'nu birçok yerde hep kulluğu ile anlatır. Müslümanlar da şehadet getirirken, O'nun, Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şahitlik ederler. Evet O, evvelâ Allah'ın kulu sonra da resûlüdür. Kulluk risaletten önce gelir.

Herkes birilerinin kulu olabilir ve onlara ait bir tasmayı boynunda taşıyabilir. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise evvel-âhir hep Allah'ın kulu ve kölesi olmuştur. O, hayatının hiçbir devresinde, hiçbir safhasında başkasına boyun büküp bel kırmamıştır. Ubûdiyet O'nun aslî vasıflarındandır.

O, kuldur. Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'de O'nun kulluğunu nazara vererek: وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدَ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ بَدَا “Allah'ın kulu namaz kılmak için kalktığında, (cinler O'nun ibadetini görmek için) birbirine girercesine etrafında toplanıverdiler.”⁶⁴⁰ der.

İster bu Allah Resûlü'nün başına üşüşme işi cinlere, ister Mekke müşriklerine izafe edilmiş olsun, bizim için mühim olan, O'nun Kur'ân'da “Abdullah” unvan-ı âlisiyle zikredilmiş olmasıdır.

Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğunu anlatan ve bu mevzuda şüphesi olanları muarazaya davet eden şu âyetinde de O'na yine “Kul” denilmektedir:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ
مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۖ فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا
النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

⁶³⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/231; Abdürrezzak, *el-Musannef*, 3/183-184; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 7/88; Beyhakî, *Şuabü'l-ıman*, 1/177.

⁶⁴⁰ Cin sûresi, 72/19.

“Kulumuz Muhammed’e indirdiğimiz Kur’ân’dan şüpheli ediyorsanız, siz de onun benzeri bir sûre meydana getirin. Eğer doğru sözlü iseniz, Allah’tan başka güvendiklerinizi de yardıma çağırınız. Yapamazsanız –ki yapamayacaksınız– o takdirde, inkâr edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının.”⁶⁴¹

Yine Kur’ân-ı Kerim, O’nu en çok yükseldiği nokta itibarıyla ele alırken, kulluğuyla ele alır:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي
بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“Kulu Muhammed’i bir gece Mescid-i Haram’dan, kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için Mescid-i Aksa’ya götüren Allah’ın şanı yücedir. Doğrusu O, Semî’dir, Basîr’dir (İşitir ve görür).”⁶⁴²

Boykot hâdisesi, sonra Hz. Hatice ve Ebû Talib’in vefatları, âdeta Allah Resûlü’nü insanlar arasında hâmisiz hâle getirmişti. Sebepler bütünüyle sukut edip ve O’na destek olan payandalar bir bir kırılınca, kırılıp da tutunacak dal kalmayınca, Müsebbibü’l-Esbab (sebepleri elinde tutan Allah) ehadiyet burcunda, kemal-i rahmetle tecellî etti. Çağın büyük mütefekkirinin beyanı içinde; ehadiyet nuru, tevhid burcunda göründü..⁶⁴³ ve Allah Resûlü, Rabbini, Mâlikini ve Hâlıkını bizzat görmek üzere semalar ötesine davet edildi.. ve oralar da en şerefli bir misafir olarak ağırlandı.

Burada asıl gayemiz miracı anlatmak değildir. Bu itibarla o fasla hiç girmeyeceğim. Ne var ki bir hususa dikkatinizi çekmek için bu girizgâha girme mecburiyetinde kaldım, o da şudur:

⁶⁴¹ Bakara sûresi, 2/23-24.

⁶⁴² İsrâ sûresi, 17/1.

⁶⁴³ Bediüzzaman, Lem’alar, 1. Lem’a.

Allah (celle celâluhu), böyle mühim bir mucizeyi anlatma sadedinde, Efendimiz'i, ne Kur'ân'daki, ne İncil'deki, ne de Tevrat'taki isimleriyle, yani, Muhammed, Ahmed ve Ahyed'le anmıyor da, O'nun kulluğundan bahisle "Abduhû" diyor. Sanki O: "Ben kul oldum." deyince, Allah (celle celâluhu) da O'na diyor ki: "Madem sen kul oldun; Ben de kulluğu en büyük bir değer ve kıymet hâline getirdim.. ve yeryüzünde en büyük değer olarak kulluğu kabul ediyorum. Onun için, nerede senin değer ve kıymetinden bahsetmek istersem, orada senin kulluğunu nazara vereceğim. Hem öyle bir nazara vereceğim ki, her Müslüman şهادetinde senin risaletinden evvel kulluğunu ifade edecek ve dünyanın dört bir yanı onların bu âvâzlarıyla lerzeye gelecek..." Evet, dünyanın her tarafı senin kul olduğunu haykıracak.

Ve Bir Hulâsa

Şemâil kitaplarında Allah Resûlü bütün yönleriyle anlatılır. Fizikî yönüyle O nasıl mükemmel bir insandır, ruh ve karakter yönüyle de öyle mükemmeldir. Bunlardan Hz. Ali'ye dayanan bir sözde, Allah Resûlü bize şöyle anlatılır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ أَجْوَدَ النَّاسِ كَفًّا، وَأَشْرَحَهُمْ صَدْرًا، وَأَصْدَقَ النَّاسِ لَهْجَةً، وَالْبَيْتُهُمْ
عَرِيكَةً وَأَكْرَمَهُمْ عَشْرَةً. مَنْ رَأَاهُ بِدَيْهَةٍ هَابَهُ وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ

"Allah Resûlü, insanların en cömerdiydi.

İnsanların hilm u silmi en geniş olanı, en geniş sinelisiydi. (Dünya kadar ağır yükleri yüklenmiş ve 'Of' demeden kaldırıp taşımış.. akla hayale gelmedik tahammül-fersâ işleri göğüslemiş ve her türlü cefa, işkence ve mürüvetsizliğe karşı hep mürüvetle muamele etmişti.)

O, lehçe yönüyle insanların en isabetlisiydi. (Yani sözü en doğru olanıydı. O'ndan, şaka yaparken bile bir kelimenin

kırkta biri kadar hilâf-ı vaki beyan sâdır olmamıştır. Rüyasında dahi ağzından yalan çıkmamıştır. Doğru oturmuş, doğru kalkmış, doğru konuşmuş, doğru düşünmüş, doğru söylemiş ve doğruluğa davet etmiştir.)

O, fevkalâde tabiî bir insandı. (Yanında otursaydınız hiç rahatsız olmazdınız. Bir arkadaşınızla oturuyor gibi sizi rahat ettirirdi. Öyle bir tabiatı, öyle yüksek bir ruhu vardı ki, hiçbir insan O'nun seviyesine çıkamaz, O'nun gibi oturamaz, O'nun gibi düşünemez ve O'nun gibi olamazdı. O, tenezzülen meclistikilerin seviyesine iner, yanındakileri hiçbir zaman aradaki farkla ezmez ve rahatsız etmezdi. Bir yerde O'nun gibi yürüyemeyen bir insan görse en zayıfın yürüyüşüyle yürürdü. Zaten böyle yapılmasını da emreden yine O idi.⁶⁴⁴ Hayatın bütün ünitelerine şâmil bu prensip O'nda her zaman ve zeminde tatbik bulurdu.)

O, insanların en kibarı, en nezaketlisiydi.

O'nu ilk defa gören biri, heybetinden ürkerdi; biraz O'nunla beraber bulunup tanıma imkânı elde eden ise O'na dilbeste olurdu.”⁶⁴⁵

Hele yakınında bulunanlar, O'nu herkesten daha fazla severlerdi. Hz. Ebû Bekir O'na herkesten yakındı ve O'nu herkesten çok seviyordu.

Ne O'ndan evvel ne de sonra O'nun gibi sevilen bir ikinci insan göstermek mümkün değildir. Kimisi diliyle kimisi de hâliyle ama bütün inananlar bütün içtenlikleriyle durmadan şöyle demişlerdir ve diyeceklerdir de:

“Sana Cânân gönül hayran nedendir?

Cemalin gün gibi rahşân nedendir?”

Evet, öyledir. Çünkü O, Âlemlerin Rabbi'nin sevgilisidir...

⁶⁴⁴ Bkz.: Ebû Dâvûd, salât 39; Nesâî, ezan 32.

⁶⁴⁵ Tirmizî, menâkıb 8; Şemâil, s. 33.

5. İSMET

a. GENEL MÂNÂDA İSMET

aa. İsmetin Lügavî ve Istilâhî Mânâsı

Peygamberlerin sıfatlarından birisi de, onların masum ve günahsız olmalarıdır. Buna biz, “ismet” diyoruz.

İsmet, lugatte “menetme, engelleme veya himayeye alınmış, korunmuş” mânâlarına gelir. İstilahta ise ismet, peygamberlerin küçük-büyük bütün günahlardan –Cenâb-ı Hakk’ın inayetiyle– korunmuş olmaları demektir. Yani Allah (celle celâluhu), peygamber olarak göndereceği kuluna asla günah işleme fırsatı vermez.. ve O, peygamberlerine günah işletmez.

Bu kelime Kur’ân-ı Kerim’de de çeşitli vesilelerle zikredilir. Bu cümleden olarak şu misalleri verebiliriz:

Hz. Nuh (aleyhisselâm) oğluna hitaben: يَا بَنِيَّ اِزْكَبْ مَعَنَا *“Gel yavrurum, sen de bizimle beraber gemiye bin!”* dediğinde oğlu سَاوِيْ اِلَى جَبَلٍ يَّغْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ *“Bir dağa sığınırım, o, beni sudan korur.”* cevabını verir. İşte bu âyette geçen يَّغْصِمُنِي fiili “ع ص م” kökünden gelir ki, “ismet”le aynı mânâyadır ve korunmak demektir. Hz. Nuh (aleyhisselâm) da, oğluna verdiği cevapta aynı kökten gelen bir kelime ile mukabele eder: لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ *“Bugün Allah’ın emrine karşı koruyacak yoktur!”* der.⁶⁴⁶ “Âsım”, ister kendi mânâsına isterse “Masum” mânâsına kullanılmış olsun, çok fazla fark etmez.

Her ikisinde de biri “koruyan”, diğeri “korunmuş” olmak üzere “ismet” kökü etrafında döndüğünü görürüz.

Zeliha, Yusuf’un iffet ve ismetini anlatırken وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ *“Ondan kâim almak istedim, o ise iffetli davrandı.”*

⁶⁴⁶ Hud sûresi, 11/42-43.

der.⁶⁴⁷ Âyette geçen اِسْتَعْصَمَ “Korundu, kaçındı, imtina etti.” gibi mânâlara da gelir.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا âyetinde⁶⁴⁸ geçen اِعْتَصَمَ sınımsız sarılmak ve kopup gitmemek için bir şeye sağlam tutunmak demektir ki, bu da, Allah’ın ipine tutunmayı emirdir. O ipe tutunan, düşmekten ve sapmaktan korunmuş olur.

وَاللَّهُ يَغْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ “Allah seni insanlardan koruyacaktır.”⁶⁴⁹ âyetindeki يَغْصِمُكَ fiili de aynı mânâyadır.

ab. Her Peygamber Masumdur

Bütün peygamberler (aleyhimüsselâm) masumdur. Onların hayatında kasdî herhangi bir inhiraf söz konusu değildir. Onlar, seçkin ve kudsi olarak yaratılmış müstesna insanlardır. Sadece hayırlı değil, hayırlılar içinde de en seçkinlerinden daha seçkindirler. Ve onlar bütün bir hayat boyu da bu seçkinlik ve kudsiyetlerine zerre kadar gölge düşürmemişlerdir.

Nebilerin fitratları sâfi, ruhları ulvî, iradeleri sağlam ve gönülleri de pırıl pırıldır. Allah’tan (celle celâluhu) gelen tecelliler onlarda, geldiği keyfiyet üzere tebellür eder ve kendi buudlarıyla görülür ve sezilir. Onlar güneş şualarını aksettiren ve aynen yansıtan bir sızıntı, bir reşha gibidirler; onların gönüllerinde ışık kırılması veya renk istihalesi olmaz!

Evet, öyledir; mantıken de öyle olması gerekir. Çünkü nebiler, tebliğ vazifesiyle aramızda bulunurlar... Onların varlık gayesi, sadece ve sadece tebliğdir. Yani, Cenâb-ı Hak’ın emir ve buyruklarına ilk muhatap onlardır.. ve aldıkları emirleri insanlara olduğu gibi aktarırlar. Eğer peygamberler, böyle

⁶⁴⁷ Yusuf sûresi, 12/32.

⁶⁴⁸ Âl-i İmrân sûresi, 4/103.

⁶⁴⁹ Mâide sûresi, 5/67.

dupduru bir ruh yapısına sahip olmasalardı, gelen ilâhî mesajları, geldiği gibi intikale muvaffak olamazlardı. Hem de, ilâhî vahiy onların saydam olmayan mahiyetlerine, duru olmayan gönüllerine, saf olmayan vicdanlarına çarpar, âdetâ ışık gibi kırılır ve ışığın kırılıp başkalaşması misillü, bu mat sath ve bünyeler her şeyi kendi his, duygu ve düşüncelerinin alaca karanlığında değerlendirir, isteyerek veya istemeyerek çarpıtırılar. Böylece Cenâb-ı Hakk'ın istek ve emirlerine uygun keyfiyeti de kaybolur gider.

Nebiler, aynı zamanda, Zât-ı Akdes ve Mukaddes'e ait esrarı bize intikal ettirmek için birer ayna vazifesi görürler. Bu ayananın tertemiz olması gerekir ki, vicdanlara aksettirdiği hakikatler yanıltıcı olmasın.

İnsan; iman, itikat ve amele ait bütün dinî hükümleri peygamberler vasıtasıyla öğrenir. İnsan, onlarda dini en kâmil ve mükemmel hâlde görmelidir ki, onlara ittiba ile dünya ve ahiret saadetini elde edebilsin.. insanlara kudve ve imam olan küllî rehberler, eğer günah işleyecek olsalar, onlara ittiba nasıl caiz olabilir ki? Onlara ittiba, insanda istikamet arayışı düşüncesine bağlıdır. İnhiraf edebilen insanların arkasından gitmek, insandaki bu arayış düşüncesine terstir. Hayır, hiçbir peygamber günah işlememiş ve hepsi de bütün hareket ve davranışlarında en güzel, en mükemmel bir hayat yaşamış ve hayatlarını hep aynı istikamette geçirmişlerdir. Kendisi Cennet'e ehil olmayan bir insanın, insanların elinden tutup onları Cennet'e ehil hâle getirebileceğine inanmak ne kadar zordur. Evet, hâlbuki Cenâb-ı Hak, bütün peygamberleri, insanları Cennet'e ehil hâle getirsinler diye göndermiştir.

Peygamberlerin masumiyetindedir ki, ilâhî vahye dayanan din ile, beşerî sistem ve teoriler arasında, kıyas kabul

etmeyecek ölçüde, dine ait bir üstünlük göze çarpmaktadır. Eğer durum böyle olmasaydı, netice de böyle olmazdı.

Elbette, peygamberlerin hususiyle de nübüvvetten evvel, kendilerine göre bir idealleri vardı.. ve bunun böyle kabul edilmesinde de bir mahzur yoktu. Her hâlde ondandı ki, Allah Resûlü, insanlığın kurtuluşu için kıvranırken O'nun nübüvvet öncesi, Nur Dağı'nda yaşadığı sancılar bu kabîl gaye-i hayal buudlu hafakanlardı. Evet, O'nda bir ideal ve bir gaye vardı; o da; bu insanlar, bu bataklıktan muhakkak kurtarılmalıydı. Ne var ki; onun sınırı işte burada bitiyordu. İnsanlığın kurtarılma reçetesi O'na ve O'nun düşüncesine ait değildi. O reçete doğrudan doğruya vahiy kanalıyla Cenâb-ı Hak'tan gelecekti.

İşte, idealizmle vahiy yolu burada birbirinden ayrılır: Biri tamamen beşerî, diğeri ise tamamen ilâhîdir. Öyleyse, o ilâhî sistemi yüklenecek nebi de, diğer idealistlerden tamamen ayrı bir ruh yapısına sahip olmalıdır ve öyle olmuştur.

Burada şunu da kaydetmeden geçemeyeceğim: Nasıl ki, nebiler idealistlerden ayrılmıştır ve nebiler masumiyetle donatılmıştır. Öyle ise, nebiye ittiba eden ümmet de aynı yapıya ve aynı masumiyete sahip olmalıdır. Nebi cemaatini diğer yığınlardan ayıran özellik de bence işte budur!

Şüphesiz, herkesin bir ideali olmalıdır. İdealsiz insanlar başıboş ve yörüngesiz sayılırlar. Onun içindir ki, bir söz sultanı: "Gaye-i hayal olmazsa ya nisyan veya tenasi edilse ezhân enelere döner."⁶⁵⁰ demektedir. Gaye-i hayal, eski bir tabirdir ki, bugün mefkûre ve ideal kelimeleriyle karşılamaya çalışıyoruz.

Peygamberlerin masumiyet ve günahsızlıkları, onlarda fitrat ve yaratılış hâline gelmiş ve âdeta günahsızlık onların

⁶⁵⁰ Bediüzzaman, *Sözler*, Lemeât.

yapılarının bir buudu olmuştur. Ayın yüzünde, güneşin bağrında bir kısım siyah lekeler bulunabilir; fakat bir nebinin ruhunda, günahın gölgesi dahi misafir olamaz.

Bir veli günah işlese, meselâ, farkında olmadan ağızından hilâf-ı vaki söz çıksa, o veli bütün bir ömür boyu vicdanında bunun ızdırabını yaşar. Hâlbuki, farzımuhal, böyle bir söz, nebinin dudaklarından dökülecek olsaydı, onun vicdan azabı mahşerde de devam ederdi. Onun içindir ki, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), hayatında söylediği üç târiz⁶⁵¹ cümlesinin (Târiz, yalan değildir. O, doğruyu ifade etmekle beraber “Limaslahatin” muhataba mantûk dışı bir mânâyı ilhamdır ki hep yaparız.) ızdırabını mahşerde de çekmekte, kendisine şefaât etmesi için başvururları Hz. Musa'ya (aleyhisselâm) göndermektedir.⁶⁵²

Evet, hem O hem de bütün peygamberlerin vicdanı günaha karşı bu derece duyarlı ve âdeta kapalıdır.

Biz, bu konuyu tahlil etmeyi düşünürken, Efendimiz'in masumiyetini anlatmak istiyorduk. Ancak, bütün nebiler, Allah Resûlü'nün ifadesiyle “Ebnâü allât”⁶⁵³ yani aynı babanın evlâtlarıdır.. evet, onların hepsi de aynı babanın terbiyesinde yetişmiş evlâtlar gibidir. Onun için biz de, bütün peygamberlerin masumiyetine kısa da olsa temas etmeden geçemeyeceğiz. Hatta, o yüce ruh ve müstesna kametlerden, bilhassa, muharref kitaplar vasıtasıyla üzerlerine çamur atılmak istenenleri, bizzat inceleme mevzuumuza dahil edecek ve Kur'ân'ın aydınlık tayfları altında onlara atılan iftiraların iğrençliğini gözler önüne sermeye çalışacağız. Ancak yukarıda da temas ettiğimiz gibi bizim esas konumuz, Allah Resûlü'dür ve O'nun masumluğu da bu faslın ana mihveridir.

⁶⁵¹ Bu üç târiz cümlesi, ileride Hz. İbrahim'in ismeti bölümünde açıklanacaktır.

⁶⁵² Buhârî, *tefsir* (17) 5; Müslim, *iman* 326.

⁶⁵³ Buhârî, *enbiyâ* 48, Müslim, *fedâil* 144.

Evet, her peygamber masumdur. Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise, Masumlar Masumu'dur. Zira O'nun mahiyeti bütünüyle ilâhî tecellîlerle yoğrulmuş ve O'nun gönül aynasında daima Allah (celle celâluhu) mütecellî olmuştur. Böyle bir mahiyet ve böyle bir gönüle sahip olan o yüce Ruh, elbette Masumlar Masumu olacaktır...

Allah (celle celâluhu), hususî ve çok büyük bir dava için, o davayı anlatmak üzere hususî ve ısmarlama insanlar seçmiştir ki, işte bunlar peygamberlerdir. O, bu peygamberleri, hususî durumları itibarıyla, hususî olarak hep korumuştur. Bu da, onları ismet sıfatıyla donatması ve musumiyet ufkunda tutması demektir. Çünkü onlar, her zaman, o muallâ ve müberra mevkilerini korumalıdırlar ki, bütün insanlığa rehber ve imam olabilsinler. Onların cübbe ve sarıkları her türlü çamur ve pislikten korunmuş olmalı ki, imamına bakıp ona göre vaziyet alma durumunda olanların gözleri, başka yerlerle meşgul olmasın. Onlar, insanlığı Allah'a ve Allah'ın rızasına götürmek için yol rehberi ve seyahat garantörleridir. Hâlbuki hiçbir günahta hatta en ufağında dahi, Allah'ın rızası ve hoşnutluğu yoktur. Kendisi Allah'ın rızasından mahrum bir kimse, nasıl başkalarını O'nun rızasına kavuşturacak ki? Bu kat'iyen mümkün değildir. Öyleyse peygamberlerin günah işlemeleri de mümkün değildir.

ac. Peygamberler Küçük-Büyük Günahlardan Masumdur

Cumhura göre, peygamberler, günahın küçüğünden de büyüğünden de korunmuştur. Onlar, günahın en küçüğünü dahi işlememişlerdir. Bazı peygamberlere isnat edilen sürçme ve hatalar ise, evvelâ günah değildir; ikinci olarak da onların

bu sürçmeleri, peygamberliklerinden evvel vuku bulmuştur. Her iki durumda da peygamber, peygamber olarak masumdur. Hem “zellât” dediğimiz sürçmeler, onların makam ve durumlarıyla alâkalıdır. Yani bu zelleler, normal ve sıradan insanlar için hata değil; onlar, Allah’a (celle celâluhu) herkesten daha yakın olan mukarrabîn için birer hata sayılmıştır.

Dolayısıyla, tamamen onların makamlarıyla alâkalı bu sürçme tabirini sıradan bir mesele olarak değerlendirmenin yanlış olacağı kanaatindeyim.

Onlar nasıl masum olmaz da günah işleyebilirler ki, bizler bile beşerî ölçüler içinde, üç paralık bir yere memur tayin edeceğimiz insanlar için güvenlik tahkikatı yaptırıyoruz. Bir de o şahsa tevdi edilecek vazife peygamberlik gibi önemli bir vazifeyse.. evet, onun güvenlik tahkikatı yedi göbek ötesine kadar uzatılmalıdır!

Bu kadar basit ve tamamen dünya ile alâkalı hususlarda dahi insan seçiminde, bu derece hassas davranılır da, en ulvî.. ve hem dünya hem de ukbâyı kucaklayan bir vazife, bir memuriyet ve bir kurmaylık için, o vazifenin çapıyla mütenasip hassas davranılmaz mı? Ve o vazifenin tevdi edileceği insanda, o vazifeye liyakat aranmaz mı?

Düşünün ki, nebiye vahiy getirecek olan melek dahi, melekler arasında emniyetiyle temayüz etmiş ve kendisine böyle bir vazife, bu vasfından dolayı verilmiştir. Kur’ân-ı Kerim, Cibril (aleyhisselâm) hakkında *“مُطَاعٍ تَمَّ أَمِينٍ”* *“Orada kendisine itaat edilir, o emîndir.”*⁶⁵⁴ demektedir. O, hem Allah’a (celle celâluhu) karşı çok mûti hem de vahyi taşımaya en emindir. Şimdi, vahye aracı olan melekte bu vasıflar aranır da, vahyi temsil edecek olan peygamberde aynı vasıflar aranmaz mı?

⁶⁵⁴ Tekvir sûresi, 81/21.

Evet, Allah (celle celâluhu), böyle kudsî ve bir o kadar da nezih bir vazifeyi bir sahtekâr, bir hırsız, bir sarhoş, bir ırz ve namus düşmanıya asla temsil ettirmez. Böyle âdî ve düşük zaafırları, sıradan insanlar bile iğrenç bulurken, nasıl olur da bunlar bir peygamberde bulunabilir.? Ve böyle ayıp ve kusurları peygambere yakıştırabilen müfterilere nasıl insan ve nasıl akıllı denebilir? Evet kirli insan, pâklığın ve berraklığın temsilcisi olamaz. Ve öyle insanlara da peygamber denemez. Tabîi peygambere böyle bir kirlilik isnat edene de insan denmez..!

Evet, akıl peygamberlerin masum olmasını gerektirir. Ve yine akıl nebilerin davasını omuzlamayı kendisine şîâr edinen kudsîlerin de ismet ve günahsızlığı gaye-i hayal hâline getirmelerini iktiza eder. Hem öyle iktiza eder ki, onlara, günaha girmek Cehennem'e girmekten daha ızdırıp verici olmalıdır!..

İsmet çok önemlidir. Aslında, enbiyâ-ı izâm da, âdeta hayatlarıyla hep ismetlerini sergilemişlerdir. Muharref kitapların "hezeyan" diyebileceğim birkaç sözü istisna edilecek olursa, zaten peygamberlere günah isnat eden de yoktur. Kur'ân-ı Kerim, onları o yüce kametlerine uygun ele almış ve her zaman birer nezahet âbidesi olarak gözler önüne sermiştir.

Gökte Cebrail, Azrail, Mikâil ve İsrail ne ise, yerde de peygamberler odur. Ancak biz, bu yüce kametlerden sadece, Kur'ân'ın bize bildirdiklerini bilebiliyor ve isimleriyle yalnız bunları söyleyebiliyoruz. İbrahim Hakkı, onları şiiirleştirir ve şöyle anlatır:

*Nebiler ismini bilmek dediler bazıları vacip,
Yirmi sekizin bildirdi Kur'ân'da bize Allah.
Biri Âdem, biri İdris, Nuh u Hud ile Salih
Hem İbrahim u İshak ile İsmail Zebîhullah*

Dahi Yakup ile Yusuf, Şuayb u Lut ile Yahya
 Zekeriyya ile Harun ehî Musa Kelîmullah
 Ve Davud u Süleyman ve dahi İlyas u Eyyub'dur
 Birisi Elyesa'dır, dahî İsa'dır o Ruhullah
 Birinin ismi Zülkifl ve biri Yunus Nebi'dir hem
 Hâtemi ol Habîb-i Hak Muhammed Resûlullah
 Üzeyr u Lokman u Zülkarneyn... üçünde ihtilaf olmuş
 Ki bazı "enbiyâdir" der, ve bazı der: "veliyullah".

Bu peygamberlerin hemen hepsi, üzerlerine dıştan bir nokta dahi konmamış beyaz kağıt gibidirler. Onlara ne yazıldıysa hepsini Cenâb-ı Hak, kudret eliyle ve kader kalemıyla insanlara rehber olmaları için yazmış ve insanlığın müşâhede, takdir ve istifadelerine sunmuştur.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, bazı âlimler, onların peygamberlikten önce zellelere maruz kalabileceklerini kabul etmişlerse de, bu görüş az bir grubun görüşü olmaktan öte geçmemiş mercûh, dolayısıyla da mecrûh bir görüştür. İslâm âlimlerinin kâhir çoğunluğu peygamberlerin çocukluk dönemlerinde dahi korunduklarını kabul etmektedirler. Bu görüşü teyit eden birçok nass vardır.

ad. Peygamberlerin Masum Olduklarına Deliller

Cenâb-ı Hak, minnet sadedinde Hz. Musa'ya (aleyhisselâm) şöyle der: *وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلَتُضْمَعَ عَلَيَّ عَنِّي* "Ey Musa! Gözümün önünde yetişesin diye seni sevimli kıldım."⁶⁵⁵

Bu âyetten anlaşılıyor ki, Allah (celle celâluhu), Hz. Musa'yı (aleyhisselâm) Firavun'un sarayına yerleştirmekle, onun

⁶⁵⁵ Tâhâ sûresi, 20/39.

terbiyesini ne Firavun'a ne de Musa'nın (aleyhisselâm) ana-sına bırakmıştı. Allah (celle celâluhu), onun gözüne başka hayaller girmesin, ruhunu yabancı düşünceler sarmasın diye onun terbiyesini bizzat kendisi yapmış ve Hz. Musa'yı (aleyhisselâm) bizzat kendisi yetiştirmiştir. Böyle bir gözetimle yetişen nebi, masum olmaz da başka ne olur ki? Çocukluğundan itibaren o, Allah'ın (celle celâluhu) gözetimi altındadır ve en iyi bir terbiye ile terbiye edilmiştir.

Efendimiz bir hadislerinde şöyle buyurur: *“Bütün doğan çocuklara şeytan temas eder. Ancak bundan Hz. İsa (aleyhisselâm) ve annesi istisna edilmiştir.”*⁶⁵⁶

Yani şeytan, o doğarken ona dokunamamıştır. Hz. İsa (aleyhisselâm) doğarken dahi Cenâb-ı Hak'ın koruması altına alınmış bir peygamberdir. Öyleyse, böyle bir nebi hakkında nasıl günah tasavvur olunabilir ki?

Allah Resûlü hayatında iki defa düğüne gitmeye niyetlenmiş, ikisinde de Cenâb-ı Hak, O'na bir uyku hâli vermiş ve yolda uyuyup kalmıştır.⁶⁵⁷

Gitseydi gözlerinin harama bakması muhtemeldi. Demek ki, Allah (celle celâluhu), O'nu, böyle muhtemel günah sınırına dahi yanaştırmıyor ve koruyordu. Hâlbuki bu hâdiselerin olduğu sırada O, henüz peygamber olarak vazifelendirilmemişti.

O, daha çocuktü. Kâbe'nin tamiri işinde yardım etmeye çalışıyordu. Amcalarına taş ve kerpiç taşıyor ve sırtında taşıdığı taş ve kerpiçler çıplak olan tenini acıtıyordu. Tabîî O da bu durumdan rahatsız oluyordu. Hz. Abbas (radıyallâhu

⁶⁵⁶ Buhârî, *enbiyâ* 44; Müslim, *fedâil*, 146-147.

⁶⁵⁷ İbn Hibbân, *Sahih*, 14/169-170; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 2/33-34.

anh), O'na eteğini kaldırıp omuzuna koymasını tavsiye etti. O devirde bu, herkesin gayet normal saydığı bir hareketti. Efendimiz de öyle yaptı ve dizinden yukarısı biraz açıldı. Daha bir adım dahi atmamıştı ki, sırt üstü düştü ve gözlerini bir noktaya dikti, olduğu yerde donakaldı. Cibril, O'na, bu yaptığının doğru olmadığını anlatmış ve “Böyle yapmak sana yakışmaz.” demişti.⁶⁵⁸

Çünkü O, bir gün gelecek, o etekleri örtmek vazifesiyle de vazifelenecekti. İnsanlık O'ndan hayâ ve edep dersi alacaktı. Küçücük bir çocuk da olsa O, Cenâb-ı Hakk'ın hususî terbiyesi altında yetişiyordu.. evet Allah (celle celâluhu), çocukken dahi, Habîbi'ni günahtan, hem de günahın en küçükünden dahi koruyordu...

Nasıl geleceğin erkân-ı harpleri, daha harp okullarında iken sicilleri itina ile tutulur. Sağa-sola kayıp kaymadığı hassasiyetle takip edilir. Evet, kırk sene sonra belli bir noktaya getirilecek bir insan, bütün bu kırk sene boyunca, kırmızıya mı boyandı, maviye mi boyandı, turuncuya mı boyandı, pembeye mi boyandı, bütün hâl ve davranışlarında gözetime tâbi tutulur, öyle de Cenâb-ı Hak, beşerî irşad kurumlarını, ta çocukluklarından itibaren böyle takip eder, korur ve onlara günah işletmez. Cumhur dediğimiz âlimlerin ekseriyetinin görüşü bu merkezdedir.

Onlar insanlığın hayırlıları ve insanî faziletlerin de öz ve kaymağıdırlar. Bu kaymak, süt kaymağıdır ve süt içinden süzülerek alınır. Kur'ân-ı Kerim *الْمُضْطَفَّنِينَ الْأَخْيَارِ* tabiriyle⁶⁵⁹ bize bunu anlatır. “Hayırlılar içinden seçilmiş.”, demektir. Yani

⁶⁵⁸ Buhârî, hac 42; Müslim, hayz 240; Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve*, 2/32-33.

⁶⁵⁹ Sâd sûresi, 38/47.

nebler, daha işin başında, insanların en hayırlılarıdır. Fakat en hayırlıların hepsi, nebi değildir; nebiler, onlar arasında da, en mümtaz olanlardan seçilir.

ae. Peygamberler Dışında İsmet

Meselenin bir başka yönü de “ismet”, peygamber olmayanlar için de söz konusu olabilir mi? Yani, peygamberlerin dışında, bazı seçkin insanları da Allah (celle celâluhu), günah işlemekten korur mu? Yine âlimlerin çoğunluğunu teşkil eden cumhurun bu mevzudaki görüşü, “Peygamberlerden başkasının masum olamayacağı” merkezindedir. Herkes, büyük veya küçük bir günah işleyebilir. Masumiyet, sadece peygamberlere hastır. Efendimiz’in bir hadisi de bu görüşü teyit etmektedir. Bu hadislerinde Allah Resûlü şöyle buyurur: *كُلُّ بَشَرٍ يَسْتَعِينُ بِالْإِسْمَةِ، وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ* “Bütün insanlar hata işlerler. Hata işleyenler içinde en hayırlıları da tevbe edenlerdir.”⁶⁶⁰

Ancak burada bir noktaya dikkat etmek icap eder. Bir insanın farazî ve takdirî olarak hata ve günah işleyebileceğini söylemek, onun bilfiil günah işlediğini söylemek anlamına gelmez. Onun için, peygamberlerin dışında insanlığa kudve ve imam olacak dinî lider ve büyüklerin de Cenâb-ı Hak tarafından korunabileceğini söyleyebiliriz. Bunun Şia’ya ait, “İmam masumdur.” düşüncesiyle de uzaktan yakından alâkası yoktur. Meselâ, İmam Rabbânî günah işleyebilir mi, sorusuna hepimiz, “Evet, işleyebilir.” deriz. Çünkü İmam Rabbânî, peygamber değildir ve farazî olarak da günah işlemesi mümkündür. Fakat acaba İmam Rabbânî, hayatında hiç günah işlemiş midir? İşte bu soruya verilecek cevap yukarıdaki cevap olmayacaktır. Çünkü hiç kimse İmam Rabbânî’nin

⁶⁶⁰ Tirmizî, *kıyâmet* 49; İbn Mâce, *zühd* 30; Dârimî, *rikak* 18.

işlediği küçük bir günahı dahi göstermeye veya ispat etmeye muktedir değildir. Demek oluyor ki, zatında günah işleyebilir olmak, günah işlemiş olmak demek değildir. Cenâb-ı Hak, bu mânâda evliyâyı, asfiyâyı ve kendisine yakın mukarrabîni de korur, onlara da günah işletmeyebilir.

Abdülkâdir Geylânî Hazretleri, evliyânın şâhı ve bütün büyüklerin sertâcıdır. Allah (celle celâluhu) bu büyük İslâm önderini de korumuş ve muhafaza etmiştir. Nitekim ona ait menkıbelerde şu anlatılır:

Yevm-i şekde insanlar mütehayyirdirler. Acaba yarın oruç tutulacak mı, tutulmayacak mı? Gelir bunu bir veliye sorarlar. O da onlara şöyle der: “Gidin bu gece Geylân’da bir çocuk dünyaya geldi. Anasına sorun, imsak vaktinden sonra eğer o çocuk süt emmişse, bayram yapın, emmemişse orucunuza devam edin.” Giderler ve çocuğun anasına sorarlar. Kadın: “Bu çocuk bugün niçin emmiyor?” diye hayıflanıp durmaktadır. Oradakiler: “Ana korkma, bu çocuk hasta falan değil, sen öyle bir evlât doğurdun ki, o, âleme baba olacak.” derler ve oruçlarına devam ederler...⁶⁶¹ Bu bir menkıbedir ve edille-i şeriye açısından da kritiğe tâbi tutulmamalıdır. Yine, aynı zatın, yalan söylememek için, kendisini soyan eşkiyaya parasının yerini söylediği de rivayet edilir.

Allah, kendi yolunda olanları korur, muhafaza eder, onların günaha bulaşmasına mâni olur ki, bir âyette şöyle denilmektedir: *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ* “Ey iman edenler! Allah’tan (celle celâluhu) sakınırsanız, O size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir, kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah (celle celâluhu) büyük ve bol nimet sahibidir.”⁶⁶²

⁶⁶¹ Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî’l-evliyâ*, 2/203.

⁶⁶² *Enfâl sûresi*, 8/29.

Âyetten de açıkça anlaşılıyor ki, takva dairesinde hareket edenlere Cenâb-ı Hak'ın hususî bir koruması söz konusudur. O, müttakilere öyle bir hâssa vermiştir ki, onlar bu hâssa ile derhal iyiyi kötüden ayırt edip günaha girmekten uzak kalabilirler.

Başka bir âyette de şöyle denilir:

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَتَلَّهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Ölü iken kalbini diriltip, insanlar arasında yürürken önünü aydınlatacak bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklarda kalıp da çıkamayan kimsenin durumu gibi midir? İşte böyle kâfirlere işledikleri güzel gösterilmiştir.”⁶⁶³

Allah'ın (celle celâluhu) dinine omuz veren ve onun yücelmesini hayatına gaye edinen insanlar, bu ahid ve sözlerinde durdukları müddetçe: وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ “Siz Bana verdiğiniz sözde durun ki Ben de sözümü yerine getireyim.”⁶⁶⁴ ilâhî düsturu muvacehesinde bir muameleye tâbi tutulacak ve Cenâb-ı Hak tarafından korunacaklardır. Zira Cenâb-ı Hak, ayrı bir yerde de إِنَّ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ “Siz Allah'ın dinine yardımcı olursanız, Allah da size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar, sizi kaydırmaz.”⁶⁶⁵ buyurmaktadır.

İşte bu türlü teminatla –inşâallah– ihlâs ve samimiyet içinde, Kur'ân ve iman hizmetinde bulunanlar, büyük günahlara girmez; hatta bazen küçüğünden de korunurlar. Fakat onlar hakkındaki teminat, şart ve takdire bağlıdır. Hiçbir kimse hakkında (peygamberlerin dışında) kesin teminat olduğu

⁶⁶³ En'âm sûresi, 6/122.

⁶⁶⁴ Bakara sûresi, 2/40.

⁶⁶⁵ Muhammed sûresi, 47/7.

söylenemez. Ancak, bu türlü koruma ve muhafaza etmeler birer vak'a hâline gelirse, şahıslar hakkındaki ismet tasdiki ancak o zaman olur... Ve biz o zaman; "Falan şahsı Cenâb-ı Hak, günaha girmekten korudu, muhafaza buyurdu." deriz. Evet, enbiyânın dışındakiler için istikbale ait teminat yoktur. Peygamberlere gelince onların korunmaları, mazi ve istikbal, bütün zaman dilimlerini kuşatmıştır.

Bir de tecrübe ve müşâhede ile sabit olan masumiyet var ki, Cenâb-ı Hakk'ın makbul kullarının Cenâb-ı Hak tarafından sıyanet ve koruma altına alındıkları görülür ve hissedilir.

Büyük insanlar bir yana, hepimiz, kendi hayatımıza dikkat etsek, şartları hazırlanmış nice günahlardan, hem de hiç ümit etmediğimiz saiklerle nasıl korunduğumuzu ve nasıl o günahlardan uzaklaştırıldığımızı görür hayret ve hayranlıkla dehşete düşeriz.

Ayrıca, sahabe ve sahabe yolunu takip eden insanların mazide işledikleri büyük hayırlar, sanki gelecek adına kurulmuş barikatlar gibi, onları günaha korur ve korunmalarına vesile olabilir ve âdeta, *لَا يُغْفِرُ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ* âyetinin⁶⁶⁶ mânâsına onlar da dahil edilir. Bunlar bir bakıma, mazideki faziletli davranışlarının hatırına, Cenâb-ı Hakk'ın onları teminat altına alması demektir. Meselâ, bir şahıs belki günah işleyecek veya günaha ait bir yere gidecektir. Allah (celle celâluhu) onun ayağını kırar ve onu o günah mahalline göndermez. Gözüyle günah işleyecekse gözü görmez, eliyle işleyecekse bu defa da eli tutmaz olur. Bütün bu hâdiselerle ve engellerle Allah'ın (celle celâluhu), sevdiği o kulunu koruduğu anlaşılır. Dünya adına gelen o musibetler ise, ukbâsını kurtardığı için bir hiç hükmündedir.

⁶⁶⁶ "Bu, Allah'ın, senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlaması içindir." (Fetih sûresi, 48/2)

Bir hadis-i kudsîde, mevzumuzla alâkalı olarak şöyle buyrulur:

وَمَا تَقْرَبُ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَرَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمِعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا

“Kulum Bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevgili olan bir şeyle yaklaşmaz. Kulum nafilelerle Bana yaklaşmaya devam eder. Nihayet Ben onu severim. Ben kulumu sevince de artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum.”⁶⁶⁷

Bunun bir mânâsı şudur: Ben ona, hayrı, güzeli, iyiyi gösterir ve onu hep şer, kötü ve fena şeylerden korurum. Gözü olurum, onun gördüğü de, hep hayır olur. İçine mârifet damlar ve içinde daima bir hüşyarlık, bir uyanıklık hisseder. Daima Allah’ı (celle celâluhu) düşünür ve bu düşünce onun içinde âdeta yeşerir. O hep hayrı işitir, iradesi hep hayır tarafına meyleder ve o yönde çalışır. Önünde hayra mâni olacak ne kadar engel varsa ona bu engelleri aşmayı da kolaylaştırırım. O Bana yakındır, günahlarla onun kalbinin ve diğer duygularının yara almasını istemem.

Bu hadis-i kudsî şu sözlerle bitiyor: وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَنَّهُ وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأَعِذَنَّهُ “Eğer o Benden bir şey isterse hemen veririm, iki etmem. Ve bir şeyin şerrinden Bana sığınırsa onu korur muhafaza ederim.”

Demek ki, ister enbiyâ, isterse Allah’ın (celle celâluhu) salih kulları hakkında –diğerlerinin dediği gibi– günah, farazî ve takdirî olarak kabul edilse de peygamberlerin hepsini,

⁶⁶⁷ Bkz.: Buhârî, rikak 38; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 6/256.

salih kullarından da dilediğini Cenâb-ı Hak, korur ve onlara günah işletmeyebilir.

Hz. Ömer devrinde bir genç vardı. Bu genç mescitten hiç ayrılmazdı. Sanki o bir mescit kuşuydu. İbadetine dikkatli, nafileleriyle de Allah'a (celle celâluhu) yaklaşanlardan olduğu her hâlimden belliydi. Bir ara, Hz. Ömer (radiyallâhu anh) bu genci mescitte göremez olur.

Zaten, cemaatin bazı mezheplere göre farz, bazılarına göre namazdan bir rükün ve en azından sünnet-i müekkede olmasının ve bir imam arkasında namaz kılmanın hikmetlerinden biri de bu değil mi? İmam, arkasına dönüp cemaatini süzecek ve gelmeyen varsa onu soracak.. bir derdi, bir sıkıntısı olup olmadığını öğrenecek.. hele bu imam Hz. Ömer (radiyallâhu anh), cemaat de ashab olursa.. Ömer, cemaat ne kadar kalabalık olursa olsun cemaatini çok iyi tanır ve âdeti her gün onları kontrol ederdi.

İşte bu genci görmeyince de böyle sormuştu: “Acaba falan gence ne oldu, bir iki gündür mescitte göremiyorum.” Cemaat önce cevap vermek istememiş ve herkes gözlerini yere çevirmişti. Ömer’le göz göze gelmemek için. Hz. Ömer (radiyallâhu anh), cemaatteki bu garipliği görünce sorusunu tekrar eder ve içlerinden biri cevap verir: “Ey Mü’minlerin Emiri! Onu, uygunsuz bir yere giden yolda ölü olarak bulduk. Seni üzmemek için hemen namazını kılıp gömdük.”

Hz. Ömer, işi anlar. Sanki Ömer’in gözünden perde kalkmış ve genci asıl mahiyetiyle görmüş gibidir. Hâdisenin aslı şudur:

Bu genç mescide gelip giderken, evi o yolun üzerinde olan bir kadın, gence musallat olmuştur. Genç bekârdır ve kadın, onu yoldan çıkarabilmek için şeytanın bütün oyunlarını kullanmaktadır.

Ancak her defasında genç, ondan gelen tekliflere karşı mukavemet eder, dayanır ve günaha girmekten kurtulur.

Ne var ki her insanın bir de zayıf ânı olur. İşte o gün de o gencin zayıf ânıdır. Kadın bütün âşüfteliğiyle ona işaret edince genç dayanamaz ve o eve doğru bir iki adım atar. Birden dudaklarında, gayr-i ihtiyarî bir âyetin temessülünü hisseder. Yani genç gayr-i ihtiyarî olarak bu âyeti devamlı ve ısrarla okumaya başlar. Önce farkına varmadan diline dolanan bu âyet, farkına vardığında onun işini bitirmeye yetmiştir. O semavî saika gibi gelen âyet şudur:

إِنَّ الدِّينَ اتَّقُوا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

*“Onlar ki takva dairesi içinde yaşarlar, kendilerine şeytandan bir tayf, vesvese geldiği zaman hemen Allah’ı hatırlar ve gözlerini hakka açarlar.”*⁶⁶⁸

Genç sanki gökten kendisine bu âyetler yeniden nazil oluyor gibi bir ruh hâleti içine girer: Niyet ettiği işten dolayı Rabbinden çok utanır, hayâ eder.. Rabbinin ona olan bunca ihsanını unutup bir an dahi olsa günaha meylinden dolayı ürperir.. ve hele sürçme ânında bile Rabbinin onu nefsiyle baş başa bırakmayıp diline saldırdığı âyetle onu kendisine çevirmesi bu ışık insanı öylesine heyecanlandırır ki, kalb balansı bu lâhûtî heyecana dayanamaz; O’nu anar ve ötelere yürür.

Hız. Ömer (radiyallâhu anh), gencin serancâmesini öğrenince hemen onun kabrine koşar. Kabre doğru eğilir ve sesi çıktığına bağırır: يَا فَتَى! وَلَمْ تُخَافْ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانَ *“Ey genç! (Rabbinden korkanlar için iki Cennet vardır.)”* der. Tam bu esnada Ömer’in (radiyallâhu anh) sesine denk gür bir ses daha duyulur ve âdetâ makber lerzeye gelir. Bu ses, o gence

⁶⁶⁸ A’râf sûresi, 7/201.

aittir ve şöyle demektedir: “Ey Mü’minlerin Emiri! Allah bana senin dediğinin iki katını lütfetti.”⁶⁶⁹ Bu ses, ister bu gence ait olsun, isterse onun yerine bir melek konuşmuş bulunsun veya bunların hiçbiri olmasın da, sema lerzeye gelip bu sözleri söylesin, fark etmez. Genç, Allah’tan (celle celâluhu) korkmasının mükâfatını iki kat olarak görmüştür.

Bu hâdisenin bizim mevzumuzla alâkalı yönü şudur: Şayet bu genç, günah işleyip yıkılsaydı, günahı sadece kendisiyle sınırlı kalırdı. Zira kudvelik ve önderlik gibi bir sorumluluğu yoktu. Hâlbuki bir peygamber günah işlese cihan yıkılır. Çünkü onlar, cihanları temsil etme mevkiinde bulunuyorlar. Bir genci günahattan koruyan Allah (celle celâluhu), böyle bir durumda hiç peygamberini korumaz mı?

Efendimiz bir hadislerinde, imanın tadını tatmış olan insanları anlatırken “*Küfre girmek kendisine Cehennem’e girmekten daha kötü gelen insan, imanın tadını tatmıştır.*”⁶⁷⁰ der. Sıradan bir insan düşünün ki, o insanı, Allah (celle celâluhu), küfürden ve isyandan kurtardıktan sonra, tekrar geriye dönüşü, Cehennem’e girmekten daha nâhoş, daha kerih karşılamaktadır. Onu, bu reaksiyona ve günaha karşı tavır almaya sevketen âmil de onun imanından aldığı lezzet ve tattır. Acaba, peygambere günah isnat eden tali’sizler, peygamberin imanını, bu sıradan insanın imanı kadar da mı görmüyorlar ki, ona böyle bir isnatta bulunabiliyorlar? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ki, peygamberlerdeki iman, günaha mâni olacak seviyede olmasın!.

Değil peygamberlerin, nice velilerin dahi böyle korunduğunu görmek isteyenler “*Nefehâtü’l-Üns*” veya Şârânî’nin *Tabakât*’ına bir göz atsalar bu onlara yetecek ve yüzlerce

⁶⁶⁹ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-azim*, 2/280.

⁶⁷⁰ Buhârî, *iman* 9; edeb 42; Müslim, *iman* 67.

velinin, günahlardan nasıl korunduklarını apaçık misalleriyle görecektir. Meselâ, bir velinin önüne yemek getirilir. Fakat yemeğe haram karışmıştır. Veli, lokmayı ağzına alır ve dakikalarca çiğner, fakat bir türlü yutamaz. Anlar ki, bu lokmaya haram karışmıştır. İşte Allah (celle celâluhu), bir veli kulunu dahi bir tek lokmalık haramından bu şekilde korursa, Nebisini korumayacağını düşünmek, ne kadar anlayışsızlık ve idraksizliktir, onu siz kıyas edin!

Evet, “ismet”, peygamberlerden ayrılması mümkün olmayan, peygamberliğe ait bir sıfattır. Her peygamber bu sıfatla serfiraz olarak dünyaya gelir. Veya başka bir ifadeyle, kendisinde bu sıfat olmayan, peygamber de olamaz.

Peygamberlerin ismetini ispata geçmeden evvel, onların ismetine gölge düşürmek isteyen muharref Tevrat ve İncil’den bazı misaller arz edip, sonra da meselenin, Kur’ân düsturlarına göre tahliline geçerek, müfterilere gereken cevabı vermeye çalışacağız. Ancak burada bir iki hususa dikkatiniizi çekmeden geçemeyeceğim:

af. İsmet Açısından

Geçmiş Kitaplar ve Kur’ân-ı Kerim

Tevrat, İncil ve Zebur gibi aslı ilâhî olduğu hâlde tahrife uğrayıp, içlerine beşer kelâmı karışan bu kitaplarla, doğruyu bulmak ve bunlarla fikrî istikameti korumak imkânsızdır. Dolayısıyla, bunlarda peygamberlere ait anlatılan, hatta sıradan bir insana dahi yakışmayan kötü tablolar, tamamen bu kitapların tahrif edilmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Yani, bir mânâda, bu kitapların tahrif edildiğine başka hiçbir delil olmasa, bu iftira dolu tablolar, onların tahrif edildiğine delil olarak yeter.

Cenâb-ı Hak, bu kitaplara koruma teminatı vermemiştir. Hâlbuki Kur’ân hakkında: *إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ* “Kur’ân’ı Biz indirdik ve onu mutlaka Biz koruyacağız.”⁶⁷¹ buyurarak hem bir ilâhî referanstan hem de korumadan söz edilmektedir. Onun içindir ki, Kur’ân’ın hükümleri kıyamete kadar bâki kalacağına icma edilmiştir. Çünkü o teminat altındadır. Demek oluyor ki, peygamberler hakkında müracaat edilecek esas kaynak Kur’ân-ı Kerim’dir. Diğerleri tahrife uğradığından, Kur’ân’ın dediğine ve söylediğine mutabık olmayan bu söylentilerin bütünü hükümsüzdür. Çünkü o kitaplara, beşerî his ve düşünceler karışmıştır. Peygamberlik ve ismet mevzuunda ise hiçbir beşerin söz söyleme selâhiyeti yoktur. Sadece peygamberlerdir ki, maziye ait bu gibi gaybî meseleler hakkında vahye müstenit olarak konuşurlar. Efendimiz’den sonra konuşacak bir başka peygamber de yoktur. Çünkü son peygamber, ne konuşulacaksa hepsini konuşmuştur. Hz. İsa (aleyhisselâm) dahi sözü O’na bırakmış ve: “Ben gidiyorum ki, Âlemlerin Efendisi gelsin.” demiştir.⁶⁷²

Bâtılı tasvir bana hiç hoş gelmiyor. Fakat zaruret ölçüsünde, bu tahrif edilmiş kitaplardan birkaç iftira örneği verip geçecek, sonra da mevzuyla alâkalı Kur’ân hükümlerini arz etmeye çalışacağız. İstemeyerek de olsa zikretmek zorunda kaldığımız bu birkaç misalden dolayı, yine o pâk ve tertemiz nebilerin ruhaniyatlarına sığınyor ve beni affetmelerini diliyorum. Onların ismetlerini ispat için bazı bâtil şeyleri nakletmeye mecbur oldum.

⁶⁷¹ Hicr sûresi, 15/9.

⁶⁷² Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 16, Âyet: 7.

ag. Geçmiş Kitaplarda Peygamberlere Atılan Çirkin İftiralar

Sifru't-Tekvin'in 228'inci sayfasında Hz. Lut Aleyhisselâm'ın kızlarıyla münasebette bulunduğu, içki içtiği, zina ettiği ve neslinin kızlarından devam ettiği gibi hezeyanlardan bahsedilir.⁶⁷³

Düşünün ki, bu peygamberi dinlemedikleri için Sodom ve Godom, ahaliyle yerin dibine batmıştır. Allah (celle celâluhu) Hz. Lut (aleyhisselâm) gibi bir nezahet âbidesini onlara göndermiş ve onlar da onun nezahetiyle alay etmişlerdir. Bundan dolayı da milletçe cezaya çarptırılmışlardır. Acaba, başka hiçbir delil bulunmasa, Hz. Lut'un (aleyhisselâm) –ki Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) yeğenidir– nezahetine, şu yerin dibine geçirilen şehirlerin enkazları ve evlerinin yıkık duvarları, delil olarak yetmez mi? Şimdi; içinde böyle satırları barındırabilen bir kitaba ilâhî kitap demek mümkün müdür?

Yine, Sifru't-Tekvin'in 38'inci bâbının 228'inci sayfasında, peygamber olma ihtimali olan Hz. İshak Aleyhisselâm'ın oğlu Yahoza'dan bahsedilir. Anlatılana göre, Yahoza, kendi öz oğlunun hanımıyla zina etmiş ve Hz. Davud (aleyhisselâm), Hz. Süleyman (aleyhisselâm) ve diğer İsrail peygamberlerinin nesli, işte bu münasebetsiz münasebetten türemiş ve devam etmiştir.⁶⁷⁴

Bütün peygamberlere atılan bu iğrenç iftira, elbette asılsız bir yalan ve uydurmadan ibarettir. Efendimiz, kendi neslinin Hz. Âdem'den (aleyhisselâm) başlayarak hep nikâhla devam ettiğini beyan buyurmuşlardır.⁶⁷⁵ Ve yine başka bir hadislerinde

⁶⁷³ Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, Tekvin, Bâb: 19, Âyet: 31-38.

⁶⁷⁴ Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, Tekvin, Bâb: 38, Âyet: 12-30.

⁶⁷⁵ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 6/303; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 5/80.

“Bütün peygamberler aynı babanın çocuklarıdır.”⁶⁷⁶ demişlerdir. Mademki Efendimiz’in altın nesli içinde hiç zina yoktur, öyleyse bu hüküm bütün peygamberler için de geçerlidir. Zaten Allah Resûlü, Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) torunu değil midir? Bahsi geçen Yahoza da yine Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) torunudur.. Peygamber hanesinde zina olmaz. Başkası varken, zinadan doğmuş birinin namazda imameti dahi kerih görülmüştür.⁶⁷⁷ Kaldı ki o insan, bütün insanlara imam, yani peygamber olsun. Bu hiç olacak şey mi?

Ve yine Sifru’l-Mülûk’un 11’inci bâbında, Hz. Süleyman’ın (aleyhisselâm) hayatının sonuna doğru irtidat ettiği, putlara taptığı söyleniyor.⁶⁷⁸ Bir insan ki, peygamberdir ve Allah (celle celâluhu) ona hem dünya hem de ukbâ saltanatı vermiştir. O da verilen her nimet karşısında şükürünü artırmış ve o her nime- te mukabil Rabbine, gece-gündüz şükretmekle kendine yakışır ibadette bulunmuştur ki, Kur’ân-ı Kerim, Hz. Mesih’e (aleyhisselâm) “Ruhu’l-Kudüs” ile müeyyet,⁶⁷⁹ ilâhî nefha ile dünyaya gelen;⁶⁸⁰ Hz. İbrahim’e (aleyhisselâm) “Allah’ın dostu”;⁶⁸¹ Hz. Musa’ya (aleyhisselâm) “Kelîmullah – Allah’ın kendisiyle konuştuğu insan” demenin yanında;⁶⁸² Davud (aleyhisselâm) ve ailesine de “Ey Davud ailesi! Kendinize yakışır şekilde Allah’a şükredin.”⁶⁸³ diyor ve onları da bu vasıflarla anıyor.

Ahd-i Atik’te, Hz. Davud’un (aleyhisselâm) ordusunun kumandanlarından Urya’yı öldürtüp onun karısını aldığından

⁶⁷⁶ Buhârî, *enbiyâ* 48; Müslim, *fedâil* 144.

⁶⁷⁷ *Merginânî, el-Hidâye*, 1/56.

⁶⁷⁸ *Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme)*, Eski Ahit, 1. Krallar, Bâb: 11, Âyet: 3-12.

⁶⁷⁹ *Bakara sûresi*, 2/87, 253; *Mâide sûresi*, 5/110.

⁶⁸⁰ *Nisâ sûresi*, 4/171; *Enbiyâ sûresi*, 21/91; *Tahrîm sûresi*, 66/12.

⁶⁸¹ *Nisâ sûresi*, 4/125.

⁶⁸² *Nisâ sûresi*, 4/164; *A’râf*, 7/143.

⁶⁸³ *Sebe sûresi*, 34/13.

bahsedilir.⁶⁸⁴ En âdî insanların bile, rüyalarında görseler tevbeye edebilecekleri böyle âdî bir davranışı, Kur'ân-ı Kerim'in: نِعْمَ الْعَبْدُ “Ne güzel kul.”⁶⁸⁵ dediği bir peygambere isnat eden kitap, nasıl ilâhî kitap olabilir ki, buna zerre kadar ihtimal vermek, peygamberi de peygamberliği de hiç bilmemenin ifadesidir. O Davud ki, gözyaşları yüzünde izler meydana getiren insandır. Her gün onun meclisinde, kalbi Allah aşkından çatlayıp ölen sayısız insan vardır. Davud (aleyhisselâm) hep ağlar ve ağlatırdı. O Evvâh'tı. Daima “Ah!” eder ve inlerdi. Münîbti. Yüzünü Mevlâ'dan asla ayırmamıştı. Sürekli kullukta bulunma onun şîârı olmuştu. Tuttuğu oruç, en faziletli oruç olarak Allah Resûlü tarafından takdir edilmiştir. Allah Resûlü, ısrarla nafîle orucun en faziletlisini arayan sahabeye, Davud Aleyhisselâm'ın orucunu tavsiye eder. Davud Aleyhisselâm, bir gün yer ve bir gün oruç tutardı.⁶⁸⁶

O, bir kraldı. Devletin hazinesi her zaman emrindeydi. Fakat hiçbir zaman devlet hazinesinden bir lokma dahi istifade etmeyi düşünmedi. O, el emeğiyle nafakasını temin eder ve evinin ihtiyaçlarını da kendi şahsî kazancıyla karşılardı.⁶⁸⁷ Ağızına girecek lokmaya dahi bu kadar hassas davranan ve kulluğu, O'nun mümeyyiz vasfı olan bir Nebi'ye, muharref kitaba bakın ki, en âdî ve en iğrenç bir davranışı yakıştırmaktadır! Davud Aleyhisselâm'ın hayal dünyası dahi, böyle bir hareketi, bir an bile olsa ruhunda misafir etmekten, muallâ, müberra ve münezzehdir. Değil ki, O, böyle bir davranışa fiilen teşebbüs etmiş olsun...

⁶⁸⁴ Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, 2. Samuel, Bâb: 11, Âyet: 2-26.

⁶⁸⁵ Sâd sûresi, 38/30.

⁶⁸⁶ Buhârî, *teheccüd* 7; *savm* 59; Müslim, *siyâm* 182.

⁶⁸⁷ Buhârî, *büyü'*, 15; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 20/267.

Ve yine Ahd-i Atik'in akıl almaz iddia ve yakıştırmaları arasında şunu da görürüz; "İsrail, Allah'la güreşti ve O'nu yendi."⁶⁸⁸ Onların İsrail dedikleri, Yakup Aleyhisselâm'dır. Batılının akli gözüne inmiş o materyalist felsefesi, bu kitaplara da o derece sirayet etmiştir ki –hâşâ– Allah'ı (celle celâluhu) bir beşer gibi düşünüp peygamberiyle güreştirmektedir.

Hz. Hamza (radiyallâhu anh), daha müslüman olmadan, Efendimiz'e gelip söylediği bir sözle sanki bunlara cevap vermiştir. Şöyle der: "Ey kardeşimin oğlu! Çölde yapayalnız kaldığım zaman anladım ki, Allah (celle celâluhu) dört duvar arasına girmeyecek kadar büyüktür." Şimdi ilâhî olduğu iddia edilen bir kitap düşünün ki, bu kitap, İslâm'a girmeden evvel Allah Resûlü'ne gelip Cenâb-ı Hak hakkında böyle diyen Hz. Hamza'nın (radiyallâhu anh) şuur seviyesine dahi çıkamamıştır. Allah (celle celâluhu) anlayışı bu kadar kısır olan kitaba nasıl ilâhî bir kitap nazarıyla bakılabilir ki? Şimdi siz gelin de bunların peygamberler için söyledikleri şeylere inanın!.. Hayır, hem Tevrat hem de İncil, Allah'a (celle celâluhu) ve O'nun makbul ibâdî peygamberlere karşı iftira ve inhirafarla doludur... Evet, bunlardan biri iftira kaynağı, diğeri de inhiraf ağıdır.

Kur'ân-ı Kerim, peygamberlere yapılan bütün iftiraları reddeder. Zira Kur'ân, mutlak olarak peygamberlere ittiba etmeyi emretmektedir. Onlar, bütünüyle uyulması gereken önder ve imamlardır ki, Kur'ân da insanlara bunu emretmektedir. Peygamberlerin hepsi, Allah'ın (celle celâluhu) rızasını bize aksettiren aynalardır. Onlarda zerre kadar gubâr ve toz bulmak mümkün değildir. İşte bu mânâyâ işaret ederek Kur'ân-ı Kerim bize hep onlara ait güzellikleri anlatır ve Peygamberimiz'e de anlatmayı emreder.

⁶⁸⁸ Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, Tekvin, Bâb: 32, Âyet: 24-30.

Yer yer Kur'ân-ı Kerim'de, bazı peygamberlerle ilgili söylenenler yanlış anlaşılmış, bu peygamberlere günah ve hata isnadı olarak değerlendirilmiş ve böyle bir düşünce; zaman zaman taraftar da bulmuştur. Tabî ki bu hataya düşenler, ekseriyetle lafızların dar kalıplarına takılıp kalanlar ve biraz da görüş ufku dar olanlardır. Onlar da biraz dikkat ve teemmül, biraz peşin fikirlerden sıyrılma, biraz da İsrailiyata karşı hazırlıklı olabilselerdi, aynen cumhur-u ulemâ gibi düşünecek ve enbiyâ-i izâma karşı daha saygılı olacaktı.

6. İSMET VE DİĞER PEYGAMBERLER

Mevzu ile alâkalı âyetlere geçmeden kısaca bazı hususlara dikkatinizi rica edeceğim:

Zelle Meselesi

Birincisi: Peygamberler, iki şeyden birini tercih durumunda kaldıklarında, aliyyüla'lâ (iyilerin en iyisi) dururken a'lâyı (iyiyi) seçmişlerse, bu onlar için bir zelle kabul edilebilir. Fakat bu sürçme veya hata bizim ölçülerimiz içinde bir sürçme veya hata değildir. Zira seçtiği, "a'lâ", yani iyidir. Fakat bir peygamber böyle bir tercihle karşı karşıya geldiğinde, mukarrabîn olmasının gereği olarak "aliyyüla'lâ"yı seçmeliydi, denebilir –tabî biz diyemeyiz– kimse bu tercihi günah olarak da vasıflandıramaz.

Şimdi bir misalle bu hususu zihne yaklaştırmaya çalışalım: Bir insan düşünün ki, Kur'ân-ı Kerim'i hatmetmek istiyor. Ancak, Kur'ân'ı kaç günde hatmetmeli? İşte bu hususta karşısına iki alternatif çıkıyor: Birincisi, Kur'ân'ı düşünce düşünce, teemmül ede ede on günde okumam daha iyi olacak, alternatif ki, ancak bu şekilde mânâyâ dikkat etmek ve Kur'ân'ın

derinliklerine inmek mümkün olacaktır. İkincisi, Kur'ân'ı yedi günde hatmetmeli; zira böyle yapılması Rabbimiz'in kelâmına karşı daha fazla hâhişkâr olmamın ifadesidir. Sonra da Kur'ân'ı on günde okumaya karar veriyor ve başlıyor...

Şimdi, farazî olarak diyelim ki, Cenâb-ı Hakk'ın rızası, onun Kur'ân'ı yedi günde okumasındaydı. Fakat bu insan kendi içtihatıyla on günde okumaya karar verdi. Cenâb-ı Hakk'ın rızası "aliyyüla'lâ"dir. Fakat bu insanın yaptığı da en azından "a'lâ"dir. Bu itibarla da, ortada günah yok ki, bu insana "Hata işledin, günaha girdin." denilebilsin. Belki en son söylenecek şey, o şahsın, en iyi dururken, iyi ile meşgul olduğunu söylemektir. Günah isnat etmeye gelince bu kat'iyen doğru değildir.

İşte peygamberlerin, kendi içtihatlarıyla tercih edip yaptıkları işlerin durum ve keyfiyeti de böyledir. Öyleyse onlara, bu yaptıklarıyla günah isnat etmek nasıl caiz olabilir? İleride, yeri geldikçe, tekrar bu hususa döneceğiz.

İkincisi: Her şeyden evvel nebiler, müçtehitler müçtehididirler. Onlar, Cenâb-ı Hak'tan mesaj almadıkları hususlarda ki, bu ister ahkâma ait, ister onların şahsî hayatlarına ait, isterse hayat-ı içtimaiyeye ait olsun, içtihat eder ve bir görüş bildirirler. Onların bu içtihatlarının bazıları ilâhî murada tam muvafık olabileceği gibi, bazıları da o ölçüde olmayabilir. Ancak, onların bütün içtihatları, ilâhî murad çerçevesi içerisinde cereyan eder. Şimdi, eğer içtihatları ilâhî murada tam muvafık gelmedi ise, bunlar sarayın gözdeleri olmaları, gözlerinde perde bulunmaması, kader kaleminin sesini duymaları gibi seviyelerine kıyasla bir hata işlemiş sayılırlar. Çünkü onlara düşen, murad-ı ilâhîye yüzde yüz muvafık olanı bulmaktır. Fakat içtihatlarındaki bu yanılma asla günah değildir ve onların ismetlerini ihlâl etmez ki, bu sebepten

sorgulanabilsinler. Muhalfarz öyle bir şey olsa da, zannediyorum o da, kapıkullarına düşmez.

Üçüncüsü: Bu gibi sürçmeler, onların peygamberliklerinden evvel olmuştur. Ancak kelimeye dikkat edecek olursak, bunlara sürçme tabirini kullanıyoruz. Sürçme, yere kapaklanıp kalma değildir. Yüzü daima secdede olanlar yere kapaklanmazlar. Sürçmede hafif bir sendeleme söz konusu olsa bile, yere düşme söz konusu olmaz ki ondan bir günah diye bahsedilsin.

Şimdi, arz ettiğimiz bu hususları müşahhas misallerinde takip etmeye çalışalım. Evvelâ, dikkatinizi, insanlığın babası Hz. Âdem Aleyhisselâm'a çevirmek istiyorum:

ba. Hz. Âdem (aleyhisselâm)

Kur'ân-ı Kerim, bir yerde Hz. Âdem'in (aleyhisselâm) durumunu anlatırken şöyle der:

وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ۖ ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ

“Âdem Rabb'ine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı. Sonra da Rabbi onu seçip tevbesini kabul etti, ona doğru yolu gösterdi.”⁶⁸⁹

Âyette “ictiba” tabiri kullanılıyor. İctiba, dibe çöküp, tortu hâline gelmekten, köpükler gibi sağa-sola atılmaktan kurtarma ameliyesidir. Cenâb-ı Hak, Hz. Âdem'i (aleyhisselâm) böyle bir duruma düşmekten kurtardığını bildirmektedir. Tercümede, “baş kaldırma” dediğimiz hususu ileride ele alacak ve bu davranışa bir baş kaldırma denemeyeceğini ispat edeceğiz. Şimdi yine dikkatlerimizle Hz. Âdem'i (aleyhisselâm) izlemeye devam edelim.

İtaati, Hz. Âdem'den (aleyhisselâm) öğrenmek lâzımdır. O daha sürçer sürçmez kendisini düşmekten koruyan Rabbi'ne teveccüh edip şöyle demiştir:

⁶⁸⁹ Tâhâ sûresi, 20/121-122.

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“Rabbimiz, ikimiz de nefsimize zulmettik. Eğer Sen bize mağfiret etmez, rahmetinle muamelede bulunmazsan biz hüsrana uğrayanlardan oluruz.”⁶⁹⁰

Bu, bir zelledir. Fakat Allah (celle celâluhu), O’nu, bu zelden sonra hemen doğru yola ulaştırmış ve hidayet etmiştir. Bundan da anlıyoruz ki, Hz. Âdem’in (aleyhisselâm) zellesi, “ictiba”dan evvel olmuştur. Âdem’e (aleyhisselâm) bu devrede az hazan isabet etmiş, yaprakları hafif sararmış, ancak kat’iyen yaprak dökümüne uğramamıştır. O, belki ekin gibi rüzgâr önünde yatmış; rüzgâr durunca da eskisi gibi doğrulmuş ve saf ruhuyla buluşmuştur. Zaten Allah Resûlü, mü’mini ekine benzetir. O’na göre kâfir ise çınar gibidir. Önce gürül gürül görünür. Fakat bir de devrildi mi, artık doğrulup eski hâline gelmesi mümkün değildir.⁶⁹¹ İşte, bu üçüncü tevcih kabul edilecek olursa, Hz. Âdem’in (aleyhisselâm) bu durumu peygamberliğinden öncedir. Diğerleri de buna kıyas edilebilir.

Hem, Hz. Âdem’inki (aleyhisselâm) bir nişyan ve bir unutmaydı. Cenâb-ı Hak, kasem ve tekitle bize Hz. Âdem’in (aleyhisselâm) bu durumunu haber verir ve şöyle der:

وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا

“Andolsun ki, daha önce Âdem’e ahd vermiştik, fakat unuttu, onu (hatasında) azimli bulmadık.”⁶⁹² Bu, bu âyetteki tevcihlerden biridir.

Bir başka yerde Allah (celle celâluhu): “Âdem ile sözleştik. Ben ona, ‘Her şeyden bol bol yiyin için, fakat şu ağaca dokunmayın, sonra zalimlerden, haddi aşanlardan, nimetlerden

⁶⁹⁰ A’râf sûresi, 7/23.

⁶⁹¹ Buhârî, merdâ 1; tevhid 31; Müslim, munâfikûn 58-60.

⁶⁹² Tâhâ sûresi, 20/115.

mahrum kalanlardan olursunuz.' demiştim."⁶⁹³ Fakat o, bunu unuttu. Zaten unutmak beşeriyetin gereğidir. Efendimiz, bu mevzuu tahlil ederken: "Âdem (aleyhisselâm) unuttu, evlâtları da unuttu."⁶⁹⁴ buyururlar. İnsan fitratını en güzel anlayan Efendimiz, bunu bu sözleriyle en güzel şekilde izah etmişlerdir. İnsan unuttur. Âdem (aleyhisselâm) insandır, öyle ise o da unuttur ve unuttu. Ayrıca Efendimiz'in yukarıda zikrettiğimiz sözünde, insan karakterinde irsiyetin tesiri de mevzu edilmektedir. Bu sahanın uzmanları için bu da bir ipucu.. demek ki unutmama, bize babamızdan intikalle gelmiştir. Allah (celle celâluhu), Âdem'in (aleyhisselâm) mahiyetine ve kromozomlarına bunu yerleştirmiştir, biz bunu mahiyetimizden söküp atamayız. Cenâb-ı Hak: فَسَيَّ "Unuttu." demekle Hz. Âdem hakkında yapılacak suizanni kesip atıyor ve ardından da: "وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا" "Biz onu günah işlemekte azimli bulmadık."⁶⁹⁵ diyor. Nasılsa yol, çektii onu ve oraya götürdü; ama o, bunu unutarak yaptı, kasıtlı ve azimli olarak yapmadı.

Bu memnû meyve neydi? Hakkında o kadar çok ve çeşitli görüş var ki hepsini sıralamak, burayı manava benzetmek olacağından biz onların hepsini saymayacağız. Arpa, buğday, pirinç, hurma, üzüm vs. Zaten hangisi olursa olsun hiçbirini tercih, neticeyi değiştirmez. Mühim olan, bu memnû meyveden sonra vâki olan durum ve problemdir. Bununla beraber bizim kanaatimiz, bugüne kadar söylenenden biraz farklıdır.

Memnû meyve, Hz. Âdem (aleyhisselâm) için karşısında dayanılması mümkün olmayan, onun beşerî duygularıdır. Bu duygu sayesinde ki, insanoğlu çoğalacak ve neslini devam

⁶⁹³ Bakara sûresi, 2/35; A'râf sûresi, 7/19.

⁶⁹⁴ Tirmizî, tefsir (7) 3.

⁶⁹⁵ Tâhâ sûresi, 20/115.

ettirecektir. Aynı duygu, Hz. Havva Validemiz için de geçerlidir. Allahu a'lem “Şecere”ye dokunmak, neslin devamını sağlayacak muamelede bulunmak demektir.

Bununla beraber, “En isabetli görüş budur.” demiyoruz. Ancak, şimdiye kadar söylenegelen ihtimaller arasında bu ihtimalin de düşünülmesinde fayda olacağı kanaatindeyiz. İsa- bet varsa, bu, Rabbimiz’in lütfudur, hata ise, O’nun engin rah- metine sığınırız.

Unutma ve hatanın dinî hükmüne geçmeden, burada bir hususu da hatırlatmak istiyorum. Kur’ân-ı Kerim’de kıs- salar anlatılırken, kopuk kopuk hâdiseler terkip edilir ve öy- le anlatılır. Burada da durum aynıdır. Bir devrede Hz. Âdem (aleyhisselâm) ve Havva’ya memnû meyveye dokunmama- ları söylenmiştir. Ancak onlara bu emir verildikten sonra ne kadar vakit geçmiştir, bu kat’iyen belli değildir. Belli olan şü- dur ki, Hz. Âdem’in (aleyhisselâm) bu emri unutabileceği ka- dar bir vakit geçmiştir. Ve memnu meyveye dokunma, bu unutmanın akabinde olmuştur.

Unutma ise, kalemin günah yazmadığı bir durumdur. Allah Resûlü bu hususta şöyle buyurur: *رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأُ وَالنِّسْيَانُ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ* “Şu üç şeyden kalem kaldırılmıştır. Unutma, hata ve bir de zorlanma.”⁶⁹⁶ Zaten, Kur’ân da bize, bu gibi durum- larda, işlediklerimizden af dilemeyi talim edip öğretmiyor mu? Âyet şöyle demektedir: *رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا* “Rabbimiz, eğer unutacak veya yanılacak olursak bizi sorumlu tutma.”⁶⁹⁷ Bu dua, her gece yatmadan evvel vird-i zebanımız değil mi?

⁶⁹⁶ Taberânî, *el-Mu’cemü’s-sağîr*, 2/52; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 10/60; İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, 3/102; Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, 1/522.

⁶⁹⁷ Bakara sûresi, 2/286.

Hız. Âdem (aleyhisselâm), unutmüş, hata ile o memnû, meyveye dokunmuş, kadının zorlaması da, buna yardımcı olmuştu. Yukarıdaki hadise göre, bu durum, kalemin kaldırılıp, günahın yazılmadığı nisyan anında vuku bulmuşsa ki, öyle olmuştur. O zaman, Hız. Âdem'in (aleyhisselâm) günaha girmiş olduğuna nasıl hükmedeceksiniz.

Sıradan insanlar bile, Allah'ın zulüm dediği, isyan dediği şeylerden ictinap ederken, Allah'ın (celle celâluhu) seçip peygamber kıldığı seçkinlerin ictinap etmemesi düşünülemez. Aksini söylemek büyük gaflettir. Hatta, büyüklerimiz, yukarıdaki âyeti, bu mülâhaza ile okumayı doğru bulmamışlardır. Bir insan, tefsir sadedinde *أَدْمُ رَبُّهُ فَعَوَى وَعَصَى* âyetini⁶⁹⁸ okuyup, mânâsını söyleyebilir. Fakat belli bir gayeye matuf olmadan, fantezi olsun diye ve su-i tefehhümlere sermaye verecek şekilde onu tekrar etmek mahzurludur. Çünkü Hız. Âdem (aleyhisselâm), bir peygamberdir. Zaten bir peygamber hakkında, sıradan bir insandan bahsediyor gibi bahsetmek doğru değildir.

Ayrıca, Kur'ân'ın onlar hakkındaki üslûbu, onların davranışları açısından değil Allah'la münasebetleri ve kurbetleri zaviyesindedir ki, eskiler bunu: *حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُفْرَبِينَ* “Ebrara ait iyilikler, mukarrabîne göre kötülük sayılır.”⁶⁹⁹ şeklinde ifade ederlerdi.

Evet, beşer kanunlarında da, devlet memuru suç işlerse ceza artırılıyor. Suçu işleyen hâkim, savcı veya avukat gibi hukuku bilen insanlarsa katlanabiliyor.

Peygamberler ki, Cenâb-ı Hakk'ın memurlarıdır ve günahın neticesini herkesten iyi bilmektedirler; elbette bu durumdaki insanların işleyecekleri günah, daha şiddetli olacaktır.

⁶⁹⁸ Tâhâ sûresi, 20/121.

⁶⁹⁹ Aclûni, *Keşfü'l-hafâ*, 1/428.

Hem, Kâbe'de işlenen günah, başka yerlerde işlenenden daha şiddetli kabul edilmiyor mu?⁷⁰⁰ Kur'ân-ı Kerim, peygamber zevcelerine eğer günah işlerlerse, cezalarının iki kat olacağını söylemiyor mu?⁷⁰¹ Çünkü, Kâbe, Allah'a (celle celâluhu) komşuluğun simgesidir. Oradaki insan, Allah'ın (celle celâluhu) misafiri sayılır. Peygamber zevcesi olmak da, yine Cenâb-ı Hakk'a yakın olmanın bir ifadesidir. Zira peygamber hanesi, her an, içinde vahyin soluklandığı, Cibril'in girip çıktığı bir evdir. Böyle bir yerde ve böyle bir evde işlenecek günahların cezası da elbette daha şiddetli ve muzaaf olacaktır. *الْمَغْرُمُ بِحَسَبِ الْمَعْنَمِ* kaidesi de⁷⁰² bunu gerektirir. Elbetteki ganimet nispetinde meşakkat de fazlalaşacaktır.

Peygamberlerin durumu da böyledir. Onlar, huzurla müşerref olmuş seçkinlerdir. Vahiy meleği her an onlarla görüşmekte ve onların kalbi, her an vahyi kabule hazır bulunmaktadır. Durum böyle olunca, elbette onların maruz kaldıkları zelleler dahi, günah görünümünde olacak ve günah unvanıyla anlatılacaktır. Çünkü buldukları mevkie göre muamele bunu gerektirmektedir. Ancak, yine tekrar etmek zorundayım ki, bu günah ve ceza bizim ve bir velinin günah ve ceza anlayışı zaviyesinden değerlendirilecek bir günah ve ceza değildir. Bu, tamamen peygamberlerin kendi hususî durumları açısından günah görünümünde bir zelledir. Öyleyse ona günah demek doğru değildir.

Ayrıca, diyelim ki Allah (celle celâluhu), Hz. Âdem'e (aleyhisselâm), hemcinsine karşı oruç tutmayı emretmişti.. ve Hz. Âdem (aleyhisselâm) de her şeyin isimleri kendisine

⁷⁰⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 3/49.

⁷⁰¹ Ahzâb sûresi, 33/30.

⁷⁰² Serahsî, *Mebûsât*, 22/67.

talim edilmiş olmakla bir mânâda başına geleceği de biliyordu. Evet, biliyordu ki içine girdiği turnike, onu evirip çevirip –tabîi bir meyelan şart-ı âdisiyle– programlanan noktaya getirecektir. İnsan iradesi ve ilâhî meşîetin, bir sırlılık içinde kesiştiği, kesişip neticeye müessir olduğu bir ânı, nisyan değilse –ki Kur’ân nisyan diyor– mulâyemetle karşıladı ve malum sürçme oldu.. rica ederim buna “günah” demeye imkân var mı?

Söz buraya gelmişken Buhârî ve Tirmizî’nin rivayet ettikleri şu hâdiseyi nakletmekte yarar görüyorum: Efendimiz buyuruyorlar ki:

Semada, Hz. Âdem ile Hz. Musa karşı karşıya geldiler. Hz. Musa (aleyhisselâm): “*Sen ki beşerin babasıdır. Aldın bizi Cennet’ten yere indirdin.*” Âdem (aleyhisselâm) de ona: “*Sen ki, Allah’ın (celle celâluhu) kendisiyle bizzat konuştuğu ‘Kelîm’sin. Tevrat’ta şu ibareyi görmedin mi ki, Âdem, o meyveyi yemeden kırk sene evvel kaderinde bu yazılıydı.*” şeklinde cevap verdi. Efendimiz, Berzah âlemine ait bu görüşmeyi naklettikten sonra üç defa: “*Âdem (aleyhisselâm), Musa’yı (aleyhisselâm) susturdu.*” buyurur.⁷⁰³ Bu, bir cihetle, Hz. Âdem’in (aleyhisselâm) haklılığını bildirmektir. Bu da şu demektir: Âdem (aleyhisselâm), işlediği o fiille günaha girmiş değildir.

Bütün esmâ –dolayısıyla müsemma– Hz. Âdem’e talim edilmiştir. O, hayatını, esmâsının sırlı dünyasında, âdeta büyülü gibi yaşıyordu.. böyle birinin, iradî ve kasdî günah işleyebileceğine ihtimal vermek en münasebetsiz bir ihtimal ve bir dikkatsizliktir. Bundan başka ihtimal, o meyvenin yasak oluşu, geçiciydi ve Âdem (aleyhisselâm) da, bunu biliyordu. Ancak içti ve meyveye vaktinden evvel el uzattı; uzattı ve

⁷⁰³ Buhârî, kader 11; Müslim, kader 13.

orucunu bozdu. Evet, bugün meşru dairede yapıldığında sevap sayılan bu muamele o gün, o mevkiide bulunan Hz. Âdem (aleyhisselâm) için, geçici olarak yasaklanmıştı. Veya bu yasak O'nun Allah'a (celle celâluhu) yakınlık durumuna göreydi. Bundan dolayı da davranışı bir sapma, bir zelle sayılmıştı.

Hz. Âdem (aleyhisselâm) hakkında arz etmeye çalıştığımız ölçü, diğer peygamberlerin durumunu anlamamızda da bize yardımcı olacaktır. Evet, anlayacağız ki, peygamberler, ismet sıfatıyla muttasıfdırlar, onlara isnat edilen zelle ve hatalar da hiçbir zaman bizim anladığımız mânâda günah değildir.

bb. Hz. Nuh (aleyhisselâm)

Hz. Nuh (aleyhisselâm), oğlunun kurtulması için Rabbine münacatta bulunur ve ikaz edilir. İlk bakışta bu da, bir nebi için zelle gibi görülür. Şimdi de beşerin ikinci babası Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) durumuna dikkatlerimizi teksif edip, Kur'ân'ın ışığı altında, bu büyük insanı da hiç olmazsa bu vak'a çerçevesinde yakından tanımaya çalışalım:

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) duası ve Cenâb-ı Hakk'ın ona verdiği cevap ve ona olan ikazı şöyle anlatılır:

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ

*“Nuh, Rabbine niyaz etti: ‘Rabbim! Oğlum benim ailemendendir. Doğrusu Senin vaadin haktır. Sen, hükmedenlerin en iyi hükmedenisin.’ dedi.”*⁷⁰⁴

Hz. Nuh (aleyhisselâm), ümmetinin başına gelen bu muntazar hâdiseden dolayı heyecan ve helecan içindedir. Hususiyle de, oğlunun akıbetiyle endişeli ve endişesi de bir

⁷⁰⁴ Hud sûresi, 11/45.

insanı sarsacak kadardır. Acaba onun bu heyecanı, oğlu boğulacağı için midir, yoksa oğlu küfür içinde öleceğinden dolayı mıydı? Her hâlde, ukbâyı, ebedî saadeti, ebedî azabı gören ve Allah'ın (celle celâluhu) gazap ve rahmetini müşâhede eden Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) endişeleri, oğlunun beden, cismaniyet ve dünyasından dolayı değildi. Kaldı ki, hangi baba vardır ki, bu ölçüde ürperticiliğiyle evlâdının helâketi karşısında inlemez? "Rabbim, bana ehlimi helâk etmeyeceğine dair söz vermiştin. Hâlbuki bu gemiye binmemek helâkettir ve oğlum da, onlar içinde bulunmaktadır." İşte Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) dediği budur.

O'nun bu inleyişine karşı Cenâb-ı Hak, işin hakikatini ona şu şekilde talim buyurmakla onu teskin eder:

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

"Ey Nuh! O, senin ailenden sayılmaz, çünkü o, kötü bir iş işlemiştir. Öyleyse bilmediğin şeyi Benden isteme, işte sana öğüt, bilgisizlerden olma."⁷⁰⁵

O, senin ehlinden değildir. Evet, o senin sulbünden, senin hanımından dünyaya gelmiş.. ve sizin beşiğinizde, sizin ninnilerinizle büyümüştür. Ama, senin ehlin, senin yolunda olandır. Çünkü o, salih olmayan bir iş işledi ve fasit daireye girdi. Sana baş kaldırdı.. kâfirlerin içine girdi. Onlar, onu suda boğulmaya, suda boğulma da, onu ebedî boğulmaya çekti götürdü. Çok iyi bilmediğin şey hakkında benden talepte bulunma! Cahillerden olmaman için sana nasihat ediyorum. Sen bilgi, mârifet ve muhabbet insanısın. Sen, Allah'ı (cel-

⁷⁰⁵ Hud sûresi, 11/46.

le celâluhu) bilip tanıyansın. Senin gibi mukarreb ve Bana yakın bir nebiye bu talep ve dua yakışmaz.

İşte 950 senelik hayatında Hz. Nuh'a (aleyhisselâm) isnat edilen zelle de sadece bundan ibarettir. Oğlu boğulurken Cenâb-ı Hakk'a, onu kurtarması için yalvarmıştır. Acaba Hz. Nuh (aleyhisselâm), niçin dua etmiş ve niçin yalvarmıştır?

Birincisi: Âyette de anlatıldığı üzere Cenâb-ı Hak, ona gemiye ehlini ve iman edenleri bindirmesini söylemiştir ki, âyet bu hususu şöyle hikâye eder:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ
وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ أَمَّنْ

*“Buyruğumuz gelip de tandırdan sular kaynamaya başlayınca, ‘Her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanların dışında kalan çoluk çocuğunu ve inananları gemiye bindir.’ dedik.”*⁷⁰⁶

Bu, Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) Cenâb-ı Hak'tan aldığı vadedir. İşte o, bu vaade binaen Cenâb-ı Hak'tan böyle bir talepte bulunmuştur. O, o âna kadar oğlunun aleyhinde hüküm verildiğini bilmemektedir. Dolayısıyla Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) istediği, Cenâb-ı Hak'ın vaadinden başka bir şey değildir.

O, bu gemiyi Allah'ın (celle celâluhu) vahyi ile yapmış ve insanları oraya yine Cenâb-ı Hak'ın emriyle davet etmişti. Davet ettikleri arasında elbette aile fertleri de vardı. Zaten Allah da (celle celâluhu), ona aile fertlerini, yani ehlini de gemiye bindirmesini söylemişti. Söylemişti ama, işte gözünün önünde oğlu dalgalarla boğuşuyordu. Bütün kurtuluş yollarının kapandığı bu zorlu anda o, bütün düşümlerin kendisinde çözüleceği Zât'a müracaat etti ve oğlunun kurtarılması için

⁷⁰⁶ Hud sûresi, 11/40.

O'na yalvardı. Zaten yapacak başka bir şeyi, duadan başka tutunacak bir dalı da kalmamıştı.

Onun kendi ehlinden olmadığı haberini duyunca, bey-ninden vurulmuşa döndü.. döndü zira bilmiyordu ve onu, evlâdı diye, ehlinden kabul ediyordu. Bu aynen böyleydi; çünkü, ikazı duyar duymaz hiç vakit geçirmeden hemen tev-be edip Rabbine döndü.. ve şöyle yakarışa geçti:

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

*“Rabbim! Bilmediğim şeyi Senden istemekten Sana sığı-nırım. Beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen kaybe-denlerden olurum.”*⁷⁰⁷

Belli ki, Hz. Nuh (aleyhisselâm), isterken bilmiyordu. Bil-diği zaman da hemen isteğinden vazgeçti ve istiğfar etti. Rica ederim, insan vicdanının bir ufuk deyip temenna durmak is-tediği bu davranışa hata demeye imkân var mı?

İkincisi: Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) istediği neydi? Eğer o, Allah'tan (celle celâluhu), oğluna hidayet istiyor ise, bir baba için bundan daha normal ne olabilirdi? Hele öyle bir baba ki, o aynı zamanda bir nebidir ve bütün insanların hi-dayeti için çırpınıp durmaktadır. Şefkati bu kadar engin olan birinin, kendi evlâdına şefkat edip dua etmesi ve onun ebedî hayatının kurtulmasını istemesi, gayet normal, bir o kadar da faziletli bir davranış değil midir?

Evet, burada bir peygamber şefkatiyle karşı karşıyayız. Onlardaki bu şefkat, bizim idrak buudlarımız dışında ve çok farklı olmasaydı, nübüvvet yükünü omuzlayıp götürmeleri mümkün değildi. Herhangi bir anayı düşünün, evlâdını bağrına

⁷⁰⁷ Hud sûresi, 11/47.

basıp onun her istediğine koşabilmesi için, fevkalâde bir şefkatle donatılmıştır. Ya bu, bütün insanlığa bağrını açan ve onların dünyevî-uhrevî meşru bütün isteklerini yerine getirebilmek için çırpınıp duran bir nebi, hatta nebilerin de büyüklerinden ise...

Kur'ân-ı Kerim, Efendimiz'i anlatırken, O'nun inkârcılar karşısındaki ruh hâlini şöyle analiz eder:

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا

*"Bu söze (Kur'ân) inanmıyorlar diye neredeyse kendini telef edip bitireceksin."*⁷⁰⁸

Ve Allah Resûlü de kendi durumunu şöyle izah eder ve bu hususta şöyle bir temsil irat buyurur:

إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَتِ الدَّوَابُّ
وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهَا فَأَنَا أَخِذٌ بِحُجْرِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقَحَّمُونَ فِيهَا

*"Benim ve ümmetimin misali, ancak ve ancak ateş yakan bir insanın durumu gibidir. (Ateşi gören) haşerat ve pervaneler onun başına üşüşmeye başlarlar. Evet ben, sizin eteklerinizden tutup çekiyorum, siz ise burnunuz doğrultusunda ateşe doğru gidiyorsunuz."*⁷⁰⁹

Eğer peygamber şefkati bu ise, Hz. Nuh (aleyhisselâm) da bir peygamberdir ve o da aynı şefkati taşımaktaydı...

Ne var ki o, ikazı duyunca, derhal Allah'a inâbede bulunup duadan vazgeçti ve Rabbinden mağfiret diledi.

Şimdi de Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) ettiği dua ile Hz. Âdem'in (aleyhisselâm) ettiği dua ve yalvarış arasındaki benzerliği görelim: İkisi de hata ettiklerini anlayınca Rabb'e yönelmiş ve aynı hava, aynı üslûp ve aynı edayla dua etmişlerdir. Çünkü onlar, aynı mayanın, aynı karakterin insanlarıydılar.

⁷⁰⁸ Kehf sûresi, 18/6.

⁷⁰⁹ Buhârî, enbiyâ 40, rikak 26; Müslim, fezâil 17-19.

Aynı medresede okumuş ve aynı Üstad'dan ders almışlardır. Onun için hatadan rücû etmeleri de aynı şekilde olacaktı. Kur'ân, bu iki zatın inâbe veya evbelerini, farklı kelimelerle olsa bile aynı üslûpla verir.

Üçüncüsü: Dinde bir prensip vardır: “Biz zâhire göre hükmederiz.”⁷¹⁰ Bu prensipten dolaydır ki, Allah Resûlü, münafık olduğunu bildiği hâlde Abdullah b. Übey b. Selûl'un cenazesine iştirak ettiği gibi daha pek çok münafığı da teşyi ederek perdeyi yırtmamıştır.⁷¹¹ Çünkü, bunlar zâhiren, namaz kılıyor, oruç tutuyor ve dinî vecibelerini de yerine getiriyorlardı.

İşte, Hz. Nuh'un (aleyhisselâm) oğlunun da, aynı durumda olması muhtemeldir. Belki o, hep mü'min gibi görünmüştü ama aslında bir münafıktı. Veya nifakı orada ve o anda hortlayıvermişti. Hz. Nuh (aleyhisselâm) da, onun zâhirî durumuna göre hüküm vermiş ve onu ehliinden kabul etmişti. Zâhire göre hüküm vermek ise, hiçbir zaman günah değildir. Durum böyle olunca, Hz. Nuh (aleyhisselâm), asla günah işlememiştir; o kendine düşeni yapmıştır. Düşünün ki; o koca nebi, 950 sene didinmiş, çırpınmış, alaya alınmış, kendisine deli denilmiş fakat hiç mi hiç sarsılmamıştır. Kendisine inanan insanların ne kadar az olduğunu, bizzat Kur'ân-ı Kerim söylemekte ve: *وَمَا أَمَرَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ* “Pek az bir insan onunla beraber inanmıştı.”⁷¹² demektedir.

Hz. Nuh'u (aleyhisselâm) anlamak isteyen, Nuh sûresinde onu takip etmeye çalışsın. O zaman anlayacaktır ki, o şanı yüce nebi, günah işlemekten, Arş'ın ferşten uzaklığı nispetinde

⁷¹⁰ Râzi, *Mahsûl*, 5/538; Âmidî, *İhkâm*, 1/343; İbn Kesîr, *Tuhfetü't-Tâlib*, 1/174; İbn Hacer, *Telhisu'l-Habîr*, 4/192.

⁷¹¹ Buhârî, *tefsir* (9) 12, 13.

⁷¹² Hud sûresi, 11/40.

uzaktır ve berîdir. Cenâb-ı Hak, bizi Efendimiz'in ve onun şefaatine nail etsin.. (Âmin)

bc. Hz. İbrahim (aleyhisselâm)

...Ve nebiler babası Hz. Halil.. korku bilmeyen ve gözünü hiçbir şeyden kırpmayan insan. Ateşe atılırken, ateşin içinde berd ü selâm bulan büyük ruh. Cenneti içinde taşıyan ve gittiği her yeri –Cehennem de olsa– cennete çeviren seçkinler seçkini. Herkes Allah Resûlü'ne intisapla sevinirken, O, Hz. İbrahim'e olan benzerliğiyle sevinmekte ve “*Ben atam İbrahim'e benziyorum.*” demektedir.⁷¹³ İsterseniz şimdi de onun ismetinin sınırları etrafında seyahat edelim.. ve ismetin ne olduğunu bir de onda görelim.

Yıldızlar, Ay ve Güneş

Hz. İbrahim (aleyhisselâm), hayatının hiçbir bölümünde yıldızlara tapma gibi bir şirk içine girmemiştir. Onun yıldızla, aya ve güneşe bakıp, teker teker bunlara رَبِّي demesinin, şirkle veya bunlara tapınmakla uzaktan-yakından alâkası yoktur. Şimdi hâdiseyi yine Kur'ân'ın bu mevzu ile alâkalı âyetlerinden takip edelim:

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٦١﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ

“Gece basınca o bir yıldız gördü, ‘İşte benim rabbim(!)’ dedi. Yıldız batınca ‘Ben batıp gidenleri sevmem.’ dedi.

⁷¹³ Buhârî, *tefsir* (21) 8; Müslim, *iman* 270-272.

Ay'ı doğarken görünce, 'İşte bu benim rabbim(!)' dedi. Batınca, 'Rabbim beni doğruya erıştirmeseydi, and olsun ki, sapıklardan olurdum.' dedi.

Güneşi doğarken görünce, 'İşte bu benim rabbim(!), bu daha büyük.' dedi. Batınca, 'Ey milletim! Doğrusu ben, ortak koştuğunuzdan uzağım.' diye gürledi.⁷¹⁴

Hız. İbrahim (aleyhisselâm) doğarken hanîf olarak doğmuştu. Âyette geçen yıldız, ay ve güneşe onun hakikî mânâda "Rabbim" demesi asla düşünülemez. Zaten böyle bir iddiada bulunmak için, bu âyetlerin evvelinde yer alan şu âyeti yok saymak icap eder. Âyet şöyle demektedir:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَّرَ اتَّخَذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

"İbrahim, babası Âzer'e: 'Putları tanrı olarak mı benimsiyorsun? Doğrusu ben, seni ve milletini apaçık bir sapıklık içinde görüyorum.' demişti."⁷¹⁵

Devamındaki âyette de şöyle denilir:

وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ

"Yakînen bilenlerden olsun diye İbrahim'e yerin ve göğün melekûtunu bu şekilde gösterdik."⁷¹⁶

Şimdi bu duygu, bu düşünce ve bu türlü metafiziğe açık bir nebinin, yıldızlara –muvakkaten dahi olsa– "Rabbim" demesi mümkün değildir. İçki üstüne dolu kitaplar ne derlerse desinler, bizim kanaatimiz budur. Hem Hız. İbrahim'e (aleyhisselâm) sadece mülk değil, melekût âlemi, yani varlığın perde arkası da gösterilmişti.. ve o, bu sayede, yakîne erenlerden idi. Hatta yakînin son merhalesi olan, hakka'l-yakîn

⁷¹⁴ En'âm sûresi, 6/76-78.

⁷¹⁵ En'âm sûresi, 6/74.

⁷¹⁶ En'âm sûresi, 6/75.

yörüngeliydi. Binaenaleyh, başta ilk iki âyet, Hz. İbrahim'in, Hak'la nasıl bütünleştiğini, yakîne nasıl açık olduğunu anlattıktan sonra, belli ki, bu âyetlerin anlattığı hâdisede o, kavmine bir şeyler anlatmak istiyordu. Öyle ise, meseleyi bu noktadan ele alıp yeniden tahlil etmemiz gerekir.

Evvelâ; Hz. İbrahim'in kavmi yıldızlara tapıyordu. Nitekim cahiliye insanı da, bir dönemde Şi'râ yıldızı denen "Sirüs" e tapıyordu. O günkü astronomik bilgilere göre çok büyük ve parlak olduğundan Şi'râ da bir mâbud hâline getirilmişti. Eski Bâbil'de de yıldız tapma vardı. İşte Hz. İbrahim (aleyhisselâm), evvelâ uzaktan çok küçük görünen bu yıldızla baktı. Dikkatleri onun üzerine çevirdi. Mâkul olan ve zâhire mutabık bulunan bir beyan içinde, onlara küçük bir tenbihte bulundu. Konuştuğu hep doğrudu ve yalan malzeme kullanmıyordu. Hatta o, her delil getirişte, onların taptığı gökteki bir ilâhı ve onların yerdeki temsilcisi bir putu yıkıyordu. Evet, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), akıl ve mantık planında onların putlarını bir bir deviriyordu ki, zaten o, putları devirmek için gelmişti.

Bazı müfessirler هَذَا رَبِّي cümlesinin başına bir istifham-ı inkârî edatı takdir ederler;⁷¹⁷ ve o zaman da mânâ: "Benim Rabbim bu mu?" şeklinde olur ki, "Hayır, değil." demektedir. Bu da, bu husustaki tevillerden biridir. Ancak bizim dikkat çekmek istediğimiz tevil şekli şudur:

Hız. İbrahim, kullandığı malzeme itibarıyla, sanki onların put olarak kabul ettiği şeylere değer veriyor gibi yapmış ve onları kendi münazara zeminine çekmiştir. Başka türlü onları, o zemine çekmesi de mümkün değildi. "Bizim ilâhlarımızdan bahsediyor." diye onu dinlediler ve onlar farkına varmadan başlayan bu münazara, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) son

⁷¹⁷ Bkz.: Taberî, Câmiu'l-beyan, 7/250; Kurtubî, el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân, 2/285; 7/26.

söyledikleriyle bitti ki, bu da iman cephesinin, küfür cephesine galebesiydi.

Evet, onları yıldızda, ayda, güneşte gezdirdi.. ve hepsinin sonunun üfûl (batıp gitmek) olduğunu ihtar etti. Yani hepsi geldi, doğdu, yükseldi ve battı. Binaenaleyh, belli kanunlar altında ve belli kanunlar çerçevesinde, doğan, batan, var olduktan sonra yok olan şeyler, kâinata hükmedemezler. Gelip gidenler, yine kendileri gibi gelip gidenlere nasıl hükmedecekler ki?

İlk cümlede, yıldızın batıp gitmesi karşısında söylenen “*Batıp gidenleri sevmem.*” sözü, ilk ihtardı. Batıp gidenler, kalbte yer tutmamalı. Hele arkalarından sürüklenip gitmeye hiç de layık değiller; çünkü batıp gidiyorlar. Bana üfûl etmeyen bir sevgili lâzım. O öyle birisi olmalı ki, bana benden daha yakın olsun ve kalbimin bütün arzularını bilsin. Bildiği o arzularımı da yerine getirmeye gücü yetsin.

Sonra bir adım daha atıyor. Ayı gösteriyor. Halbuki biraz sonra o da kaybolup gidecektir. Ve sözün burasında, cemaati muhatap almadan, onların zalimliğini de bir iğneliyor ve “*Eğer Rabbim, bana hidayet vermeseydi, ben de zalimlerden olurdum.*” diyor.

Üçüncü merhalede ise güneşe bakıyor. Zaten güneş, onların itikadına göre en büyük ilâhtır. Evvelâ küçükten başladı, sırasıyla ilk iki putu devirdi. Şimdi sıra en büyüklerine geldi. O da batıp gidince, bizzat orada bulunanların vicdanlarına seslenerek “*Ben, sizin şirk koştuklarınızdan uzağım.*” diyecektir. Evet, artık sıra son söze gelmiştir.. ve Hz. İbrahim (aleyhisselâm) bütün samimiyetiyle gürlledi:

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Doğrusu ben, yüzümü yeri ve gökleri Yaratan’a hanîf olarak çevirdim. Ben, asla müşriklerden değilim.”⁷¹⁸

Bu son cümleyi baştan söylemiş olsaydı, Hz. İbrahim’i dinleyen olmayacaktı. Önce, onların seviye ve anlayışlarına mümâşatta bulundu. Onlar da onu dinlemeye koyuldular. Her hâlde sözlerinin dozunu böyle “tedrîcilik” esasına göre ayarlamasaydı, bu kadar müessir olamazdı.

İşte Hz. İbrahim (aleyhisselâm), لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ hakikatini her si-neye duyurabilmek için böyle fetanetinin gerektirdiği bir yol takip etti. Hz. İbrahim’in bu metodu, esasen Kur’ânî mantığa da tıpatıp uygundur. Nasıl olmasın ki, O da, aynı vahiy menbain- dan istifade etmekte ve aynı gerçeğe tercüman olmaktadır.

Burada bir noktaya daha dikkatlerinizi istirham edece-ğim. Dikkat edilirse Hz. İbrahim: *إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ* “Ben sizin şirk koştuklarınızdan uzağım.” diyor ki, Arapça’da bu cümle, isim cümlesidir. İsim cümleleri ise, sebat ve devamlılık ifade eder. Bunun mânâsı şudur: Ben, hem işin başında hem de şu andaki maslahatlar yumağı davranışlarımda sizin şirk ko-şageldiklerinizden uzağım.

Öyleyse Hz. İbrahim, hiçbir zaman şirk işmam edecek söz ve davranışta bulunmamıştır.. ve bu ifadeler, yukarıda da ispat ettiğimiz gibi onun fetanetinin eseridir. Evet, bu sözler- de onun ismetine dokunacak hiçbir taraf yoktur.

Ölüleri İhya

Hz. İbrahim (aleyhisselâm) için, zelle olarak gösterilen ikinci husus ise, onun Allah’tan ihya talebidir. Kur’ân-ı Ke- rim, bu hâdiseyi şöyle anlatır:

⁷¹⁸ En’âm sûresi, 6/79.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنُ
قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي

“İbrahim: ‘Rabbim, ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster.’, dedi. Allah (celle celâluhu): ‘İnanmıyor musun?’ deyince de ‘Hayır, inanıyorum; fakat kalbimin itminanı artsın.’ buyurdu.”⁷¹⁹

Hız. İbrahim (aleyhisselâm), mârifet-i Sanî adına bir türlü doymak bilmeyen bir “hel min mezid” kahramanıdır. Evet, kalbi sürekli mârifete açık bu büyük nebi, Cenâb-ı Hakk’ın, ölüleri nasıl dirilttiğini müşâhede ile mârifet adına yeni merhaleler ve yeni buudlar kazanmak peşindedir ve bu hususta durmadan: “Daha yok mu?” demektedir.

Hız. İbrahim’in, ihya mevzuunda şek ve şüphesi mi vardır? Hayır asla! Zaten O, Cenâb-ı Hakk’a, ihyanın keyfiyetini göstermesi için yalvarmaktadır. Yoksa “Acaba Sen ölüleri diriltmeye muktedir misin?” gibi bir tereddüt ve şüphenin cevabını aramakta değildir.

Cenâb-ı Hak da, onun talebini yerine getirir ve âyette anlatıldığı üzere dört kuş alıp, bunları kendisine alıştırmasını, sonra da hepsini kesip, her bir parçasını birer dağın tepesine koymasını emreder. Ardından da bunları çağırduğunda, bunların kendisine koşarak geleceğini haber verir.⁷²⁰

Esasen burada, Cenâb-ı Hak, her baharda binlerce misalini gösterdiği ihya mucizesinden sadece birisini göstermiştir. Ama bir yüce nebisine iltifatla, itminan kâsesini ona hususî olarak sunmuştur. Zaten Hız. İbrahim’in derdi de, o kâseden doya doya mârifet şerbeti içmektir. “Yandıkça yandım bir su ver.” diyen Hız. İbrahim, kendisine bu şerbet uzandıkça içecek,

⁷¹⁹ Bakara sûresi, 2/260.

⁷²⁰ Bakara sûresi, 2/260.

yine içecek ve bir türlü kanmayacaktır. Bu itibarla, şekten, te-reddütten, şüpheden berî yaşamının remzi olan Hz. İbrahim (aleyhisselâm), ölüleri diriltmenin keyfiyetini soruyordu. Yoksa onun sorusu: هَلْ تَقْدِرُ أَنْ تُحْيِيَ الْمَوْتَى أَمْ لَا تَقْدِرُ? mânâsına değildi. Yani, “Bana göster, Sen ölüleri diriltmeye kadir misin, değil misin?” gibi, müteaddiyane ve mütereddidane değildi.

Bu, aynen bir insanın, çok beğendiği bir ressama, “Benim yanımda bir tablo çiz de nasıl çizdiğini bir göreyim?” veya mahir bir hattata, “Yaz da, nasıl yazdığına bir bakayım?” demesi gibidir. Bu suallerin hiçbirinde, muhatabın acziyetini ih-sas edecek bir davranış yoktur. Tam aksine, sanatkârın mü-kemmelliğini ilan ve itiraf vardır. Çünkü burada onun sanat eserini, her safhasında hayranlıkla seyretme talebi ve tema-yülü vardır. Evet, burada sorulan, ihyanın keyfiyetidir, yoksa ihya olup-olmayacağı meselesi değildir.

İkincisi: Cenâb-ı Hakk’ın Halîm, Selîm, Evvâh, Halîl gi-bi vasıflarla tanıttığı Hz. İbrahim (aleyhisselâm), (Seyyid Kutup’un dediği gibi) O Yüce Sanatkâr’ın icraatı karşısında bir doyusuya ağlamak istemektedir.⁷²¹ Sanki bu dost ses dostuna şöyle demektedir: “Allahım, baharı ihya ettiğin gibi, gözümün önünde ölüleri ihya et, et de, sanatın içinde icraatını göreyim, müşâhede edeyim ve bir daha coşup kendimden geçeyim.”

Ayrıca, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), kendi tatmin seviye-sine göre doymak istiyordu. Ümmî bir insan, kendi irfan kub-besine başı değdiğinde, artık varılacak son noktaya vardığını zanneder, zanneder de bundan öteye yol yoktur, diyebilir. Muhyiddin İbn Arabî, şatahâtı içinde, enbiyânın hatemine, evliyânın hateminden ders aldırır. Neden? Çünkü kendisi için

⁷²¹ Seyyid Kutup, *Fi Zılâli'l-Kur’ân*, 1/301-302.

mukadder olan kubbeye başı değmiş, girmekle mükellef olduğu kapıdan girerken söveleri sökmüş götürmüş.. ne var ki o büyük saraya nispeten bu kapı, yine de küçük bir hücreye açılmaktadır. Hâlbuki, Hz. İbrahim'in girdiğı kapı, bir sur kapısı ve bir şehir kapısıdır. Onun kubbesi, semadır ki, orada ayı, güneş ve yıldızları seyretmektedir. Allah (celle celâluhu) onun tepesinde öyle bir irfan kubbesi yükseltmiştir ki, en büyük velilerin irfan ufukları, onun yanında sönük bir damla kalır. Yani biz, bir kova su ile doyabiliyorsak O, ummanlarla dahi doymak bilmeyen bir enginliğe sahip.. evet mârifet ufku, o kadar geniş.. onun içindir ki, o yüce kamet, ilâhî icraatı gördükçe, kendinden geçer ve bir çocuk gibi hıçkırma hıçkırma ağlardı.

Muhyiddin Arabî, Mevlâna'ya sorar: مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ “*Seni hakkıyla bilemedik ey Mâruf!*” diyen Hz. Muhammed (aleyhisselâm) mi, yoksa: شَيْحَانِي مَا أَغْظَمَ شَأْنِي “Ben kendimi tesbih ederim, benim şânım ne yüce!” diyen Beyazid-i Bistâmî mi daha büyüktür?

Mevlâna'nın cevabı müthiştir: “Bu iki söz dahi, Efendimiz'in, Beyazid'den ne kadar büyük olduğunu gösterir. Allah Resûlü'nde öyle bir gönül ve mârifet havzı vardı ki âdeta okyanuslar gibiydi. Nasıl okyanuslar bir türlü dolmak ve doymak bilmezler. O'nun gönlü de öyle. Hâlbuki Beyazid'in gönlü ibrik gibiydi ve hemen dolup taşmıştı.” Mevlâna bu cevabı verdiğinde, sokakta oynayan bir çocuktur. Ve İbn Arabî ondaki derinliği ta o zaman sezmiştir...

Hız. İbrahim (aleyhisselâm) da, doyma bilmeyen bir insandı. Binaenaleyh, onun talebi, şekkin, tereddütün, şüphe nin ifadesi değil, belki مِنْ مَرِيدٍ هَلْ yolunun yolcusu olarak, “Daha yok mu Allahım, ver bana, mârifet adına ne varsa.” diyordu. Onun içindir ki, Efendimiz, Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği

bir hadislerinde şöyle buyururlar: نَحْنُ أَحَقُّ بِالشَّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ “Eğer Hz. İbrahim’inki şək ise, o şək, ondan çok bizim hakkımızdır.”⁷²² Yani eğer bizde, ölülerin dirileceğine dair şək ve şüphe yoksa –ki yoktur– öyleyse Hz. İbrahim’de evleviyetle yoktur.

Hz. İbrahim’in Üç Târizi

Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) ismetini anlatırken, ona isnat edilen üç yalandan daha doğrusu üç târizden de bahsetmek uygun olacaktır. Çünkü konumuz, umumî mânâda peygamberlerin masumiyetidir. Oysaki yalan büyük bir günahdır. Dolayısıyla bir peygamberin yalan söylemesi, onun ismetine ve güvenilirliğine zıttır. Evet “Yalan bir lafz-ı kâfirdir.” ve imanla meşbu sinelerde barınmaz.

Bir hadis-i şeriflerinde Efendimiz: “İbrahim bütün hayatı boyunca üç kezibde bulundu.” buyururlar.⁷²³ Buradaki “kezib”, yalan mânâsına değil, “târiz” mânâsındadır. Evet, bu mânâyı, lügat açısından söylememiz tekellüflü görülebilir. Ancak, neticede anlatılmak istenen mânâ bakımından yerindedir. Nitekim, mevzuu izah esnasında bu husus açıkça görülecektir.

İfadeye çok dikkat etmek gerekir. Hz. İbrahim için “Yalan söyledi.” denemeyeceği gibi, “kezib” tabiri de lügat mânâsı kastedilerek söylenemez. Bunlar ilk bakışta hilâf-ı vaki gibi görüldüğü hâlde, biraz dikkat edilince dosdoğru sözler olduğu anlaşılacaktır ki, biz bu gibi sözlere “târiz” diyoruz.

Efendimiz, mizah yapmıştır. Ama kullandığı malzeme hep doğrudur. Meselâ, Hz. Enes’e “Ey iki kulaklı!”⁷²⁴ demiştir. Elbette Enes (radiyallâhu anh), iki kulaklıdır. Bir kadına

⁷²² Buhârî, *enbiyâ* 11; Müslim, *iman* 238.

⁷²³ Buhârî, *enbiyâ* 8; Müslim, *fedâil* 154.

⁷²⁴ Tirmizî, *menâkıb* 45; Ebû Dâvûd, *edeb* 92.

“Ey kocasının gözünde ak bulunan!” demiş, kadın da “Yâ Resûlallah, benim kocamın gözünde ak yok.” karşılığını ve vince de, Allah Resûlü, “Her insanın gözünde ak olur.” diyerek latîfesinde söylediği doğruya işaret etmiştir. Yine yaşlı bir kadın geldi: “Yâ Resûlallah! Dua et Cennet’e gireyim.” isteğinde bulununca, Allah Resûlü latîfe ile “Yaşlılar Cennet’e giremez.” buyurdu. Kadın bu sözdeki espriyi anlayamayınca üzüldü.. ve tam ayrılacağı sırada Efendimiz, sözündeki nüktelyi izah ederek, bu defa da onu sevindirdi: “Yaşlılar, Cennet’e yaşlı olarak girmeyecek, genç olarak girecekler...”⁷²⁵

Peygamber, espri yaparken dahi kullandığı malzemeye çok dikkat buyururlardı.. evet onların bulunduğu makamın, yalanın şakasına dahi tahammülü yoktur. Onlar, insanların önünde ve bütün hareketleriyle örnek olma mevkiindedirler. Onların söyleyeceği şaka dahi olsa, onun içinde hilâf-ı vâkî bir söz, diğer insanlara yalanın ciddisini söylemeye cesaret verir ki, bir peygamber için, böyle kötü bir örnek olmak asla söz konusu değildir.

Hız. İbrahim (aleyhisselâm), doğuştan hanîf ve put düşmanıdır. Henüz peygamber olarak vazifelendirilmediği devrede dahi o, hep putlarla ve putçulukla mücadele etmiştir. Hatta, bir gün kendi kendine karar verip, bütün putları kırıp geçirmiştir.

O günün inançlarındandı ki hâdiseleri değerlendirmede, yıldızlara bakar ve onların değişik münasebetlerinde değişik hükümler çıkarırlardı. Zira, o günün telakkisine göre ilâhlar, gökte ve yıldızlar arasındaydı. İnsanlara hâkim olan da yine onların düşüncesine göre yıldızlardı. Hız. İbrahim (aleyhisselâm) de, devrin telakkisine göre yıldızlara bakar. Fakat bu bakış,

⁷²⁵ Tirmizî, eş-Şemâil s.199; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-eusat 5/357.

sadece oradakileri ikna ve esas düşüncesini tahakkuk ettirebilmek içindi. Yoksa Hz. İbrahim (aleyhisselâm), asla kavim ve kabilesi gibi düşünüyor değildi.

Yıldızlara baktıktan sonra “*Ben hastayım.*” mânâsına *إِنِّي سَقِيمٌ* der.⁷²⁶ Bu, birinci hâdis ve birinci târizdir. Nasıl ve niçinini –inşâallah– izah edeceğiz. İkinci târiz de şudur: Putları kırar ve baltayı en büyüğünün boynuna asar. Kendisine “*İlâhlarımıza bu işi kim yaptı?*” diye sorulunca da, büyük putu gösterir ve “*Belki bu! Büyükleri o, ona sorun!*” der.⁷²⁷ Üçüncüsü ise, biz-zat Kur’ân’da zikredilmez. Hanımına: “Sana kim olduğun sorulunca benim kızkardeşim olduğunu söyle!”⁷²⁸ buyurur. Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) söylediği üç târiz, bunlardan ibarettir. Şimdi, bu hâdiseleri biraz daha açalım ki, onun ismetini, bir de bu hâdiselerin çehresinde okuyalım.

1. “*Ben Hastayım!*”

Birinci hâdis Kur’ân-ı Kerim’de şöyle anlatılır:

وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ ۖ إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ۖ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ۖ أَأُنْفَكُوا إِلَهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ ۖ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي التُّجُومِ ۖ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ۖ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ

“İbrahim de şüphesiz onun (Nuh’un) yolunda olanlardandı. Nitekim Rabbine temiz bir kalb ile geldi. İbrahim, babasına ve milletine şöyle demişti: ‘Allah’ı bırakıp, uydurma tanrılar mı istiyorsunuz? Âlemlerin Rabbi hakkındaki zannınız nedir?’ İbrahim yıldızlara bir göz attı ve ‘Ben rahatsızım.’ dedi. Onu bırakıp gittiler.”⁷²⁹

⁷²⁶ Sâffât sûresi, 37/89.

⁷²⁷ Enbiyâ sûresi, 21/63.

⁷²⁸ Buhârî, enbiyâ 8; Müslim, fedâil 154.

⁷²⁹ Sâffât sûresi, 37/83-90.

Hız. İbrahim (aleyhisselâm), bu “Ben hastayım.” cümlesiy-le esas rahatsız olduğu noktayı kastediyordu. O, doğduğundan beri putlardan rahatsızdı. Onları ortadan kaldırmadıkça da, onun bu rahatsızlığı geçecek gibi değildi. O, “Ben rahatsızım.” dedi, yanındakiler de onu bedenlen hasta zannederek çekip git-tiler. Yoksa ısrarla onu da dinî törenlerine götürmek istiyorlar-dı. Zaten onlar gider gitmez, hemen putların başına binmekle, Hız. İbrahim (aleyhisselâm), hakikî rahatsızlığının ne olduğunu ortaya koymuş oluyordu. Ne var ki, târiz yapıp, onların baş-ka türlü anlayacakları bir malzeme kullandı. Ancak, sözlerinde kullandığı bu malzeme asla yalan değildi. Sadece İbrahim’in (aleyhisselâm) gayesinden habersiz olanlar, onu yanlış anla-mışlardı. Zaten anlayışları bu derece kıt olmasaydı, hakka ku-lak verir, onu da anlardı. Evet, onlar bir ömür boyu direttiler, direttiler de bir gün olsun hak ve hakikati dinlemeye yanaşma-dılar; işte asıl yanlışlık da buradan kaynaklanıyordu...

Hız. İbrahim’in (aleyhisselâm) ifadesi bir târizdi ama o, o derece doğru idi ki, yaptığı bu târiz onu, vicdanen mahşerde bile rahatsız edecek ve kendisine gelip şefaata için müracaat edenlere “*Ben hayatımda üç defa yalan söyledim. Onun için şefaata ehil değilim.*”⁷³⁰ diyecektir.

Hız. İbrahim’in (aleyhisselâm), hayatında bir kere söyle-diği “Ben rahatsızım.” gibi târizi, günümüzün hizmet erleri, (başkalarını söylemeye gerek yok) günde birkaç defa, kendini mecbur bilerek veya bilmeyerek söyledikleri nazara alınacak olursa Hız. İbrahim’in (aleyhisselâm) târizinde ne derece ma-sum olduğu –zannediyorum– daha iyi anlaşılacaktır. Hâlbuki bugün, yalanla doğru arasında gidip gelmeler çok kolaylaş-tığından, târize dahi (yalana değil) cevaz verirken, çok iyi

⁷³⁰ Buhârî, *enbiyâ* 9; Müslim, *iman* 327-328.

düşünmek gerekir. Çünkü yalanla doğru aynı dükkânda satılır olmuş ve âdeti iç içe girmiş gibidirler.

İstidradî olarak arz edeyim, durum böyle olunca, Efendimiz'in yalana cevaz verdiği üç yer⁷³¹ mevzuunda dahi dikkatli olmamız gerekmektedir. Zira, Asr-ı Saadet'te yalanla doğru arasında büyük uçurum vardı. Sahabi efendilerimiz doğruyu, Müseylime ve adamları da yalanı temsil ediyorlardı. Doğru ile yalan arasındaki mesafe bu kadar genişti. Şimdi ise durum oldukça farklı...

Evet, hakkı temsil eden insanlar, ister içtimaî hayatlarında ister ferdî yaşantılarında kat'iyen yalana yer vermemelidirler. Bu, emniyet insanı olmanın ilk şartıdır. Yalan bizden, biz de ondan olabildiğince uzak bulunmalıyız. Şimdi, biz, bu meseleyle bu kadar hassasiyet gösterirsek, doğruyu kendilerinden öğrendiğimiz nebilerin, ne denli hassasiyet göstereceklerini siz düşünün. Hele o nebi, doğrular doğrusu Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın ceddî, Hz. İbrahim (aleyhisselâm) ise...

2. "Belki O Yaptı"

İkincisi: Bu hâdise de Kur'ân-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَائِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا غَابِدِينَ قَالَتْ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ قَالَتْ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ فَجَعَلْنَاهُمْ جَذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذُكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتَا يَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ

⁷³¹ Müslim, *birr* 101; Tirmizî, *birr* 26.

“Andolsun ki, daha önce İbrahim’e de akla, vicdana uygun olanı (rüşdü) göstermiştik. Biz onu biliyorduk. İbrahim, babasına ve milletine: ‘Bu tapınıp durduğunuz heykeller nedir?’ demişti. Onlar da ‘Babalarımızı onlara tapar bulduk.’ demişlerdi. İbrahim, ‘Andolsun, siz de babalarınız da apaçık bir sapıklık içindediniz.’ deyince, ‘Sen bize gerçeği mi getirdin yoksa şaka mı ediyorsun?’ dediler. O da şöyle dedi: ‘Hayır, Rabbiniz, yerin ve göğün Rabbidir. Onları O yaratmıştır. Ben de buna şahitlik edenlerdenim.’ Allah’a yemin ederim ki, siz ayrıldıktan sonra, putlarınıza bir tuzak kuracağım.’ Sonra hepsini paramparça edip, içlerinden büyüğünü ona başvursunlar diye sağlam bıraktı. Milleti: ‘Tanrılarımıza bunu kim yaptı? Doğrusu o zalimlerden biridir.’ dediler. Bazıları: ‘İbrahim denen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk.’ deyince, ‘O hâlde bunların şahitlik edebilmeleri için onu halkın gözü önüne getirin.’ dediler. İbrahim gelince ona: ‘Ey İbrahim! Bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?’ deyince de İbrahim: ‘Belki o yapmıştır, işte büyükleri, konuşabiliyorlarsa sorun (bakalım) onlara...’ dedi.”⁷³²

Hız. İbrahim’e (aleyhisselâm) soruluyor: “Ey İbrahim! Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın?” Cevap veriyor: “Belki o yaptı.” Ve sözün burasında duruyor. Zaten Kur’ân-ı Kerim’de de *بَلْ فَعَلَهُ* sözünde vakıf vardır. Sözün burasında durulacaktır.

Hız. İbrahim (aleyhisselâm), “ا” zamiriyle, onların, “İbrahim” diye seslendikleri şahsı yani kendisini kastediyor. Fakat söz söyleme ustalığı ile onların dikkatlerini büyük puta çekiyor. Esasen burada iki ayrı cümle söylenmiştir; ancak telaffuzda bu iki cümle, tek cümle hâline getirilmiştir ki, zaten muhataplar da bundan dolayı, onu düşüncelerinde

⁷³² Enbiyâ sûresi, 21/51-63.

yakalayamamışlardır. Birinci cümle “Belki o yaptı!”, ikinci cümle ise “İşte büyükleri.” Şimdi bu iki cümle birleştirilince: “İşte büyükleri, o yaptı.” şeklinde anlaşılıyor.. ve bu bir târiz oluyor. Ayrıca, burada küfürle, putçulukla bir istihza vardır. “Büyükleri şu.” derken Hz. İbrahim (aleyhisselâm), onların bu basit anlayışlarıyla istihza etmiştir. Fakat onlar kafalarını öyle putçuluğa takmışlar ki, bunu dahi anlayacak durumda değillerdir. O, onların putlarına “Büyük” dedi ya, ne kastedtiği umurlarında bile değil...

Veyl putperestliğe! Veyl saplantıya! Veyl dumura uğramış beyinlere ve Allah’a kapalı sinelere!

3. “Kardeşim”

Üçüncü hâdisede ise, onda yalanın zerresi dahi söz konusu değildir. Hatta, buna, târiz bile denmez. Olduğu gibi doğru, hem de apaçık bir doğru... Eğer Nemrut veya adamları sorarlarsa, Sârâ Validemiz: “Ben onun kardeşiyim.” diyecektir. Veya Hz. İbrahim’e (aleyhisselâm) sorarlarsa Sârâ için “Kardeşim” diyecektir. Zira, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), onun zevcesi olduğunu söylese, Sârâ Validemiz’e kötülük yapımları muhtemeldir. Muhtemeldir ki zevcesiyle Hz. İbrahim’i (aleyhisselâm) zor durumda bırakacaklar.. ve belki de oraları terk etmeye mecbur edeceklerdi. Ancak, Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) bu hususta söylediği de yine vâkıa mutabıktır. Zira Cenâb-ı Hak, mü’minleri bütünüyle kardeş saymaktadır.⁷³³ İnanan insanların ilk birleşme noktaları, iman bağıdır. Bu bağla birbirine bağlanmayanlar, aynı anadan-babadan dahi olsalar kardeş sayılmazlar. Oysaki, zaman ve mekân ayrılıkları bile iman kardeşliğine mâni değildir. İnananlar bütünüyle bir-

⁷³³ Hucurât sûresi, 49/10.

birlerinin kardeşleridirler ve bu mevzuda, kadın-erkek ayırımı da yoktur. Diğer bütün yakınlıklar ise, bu kardeşlikten sonra gelir. İnsan karısını boşarsa, karı-kocalık bağı ve yakınlığı ortadan kalkar; fakat iman kardeşliği yine devam eder.

İşte Hz. İbrahim (aleyhisselâm), esas olan bu yakınlığa dikkat çekmiş ve Sârâ Validemiz'e "Kardeşim" demiştir. Bu söz, doğrunun ta kendisidir. Ve târiz dahi değildir. Ancak, gözüne perde inmiş olanlar ve kulakları bu türlü inceliklere kapalı bulunanlar bunu hiçbir zaman anlayamayacaklardır.

Bu mevzuun bize vermek istediği mesaj şudur: 1) Hz. İbrahim (aleyhisselâm), asla yalan söylememiştir. 2) Nebilerin yolunu tutup giden hizmet erleri de hep yalana kapalı kalmalıdır. Aslında, hakikî mü'min, gözüne isabet eden bir haram veya dudaklarından dökülen bir yalan karşısında bütün bir ömür boyu ızdırap çeker ve gözyaşı döker. Ne seviyede olursa olsun bütün rehberlere, hayatlarını ruhanîler gibi geçirmek düşer.

Babasına Duası

Şimdi son olarak da, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) babası için yaptığı dua ile alâkalı zellesine bir göz atalım:

Acaba, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), dalâlette olan babası için neden Cenâb-ı Hak'tan mağfiret talebinde bulunmuştu? Onun gibi bir peygamber, getirdiği mesajları kabul edenlerle iktifa etmesi gerekmez miydi? Niçin inanmayan babasının arkasına bu kadar düştü ve ardından, onun affedilmesi için Cenâb-ı Hak'a onca dua ve niyazda bulundu? Bu bir hata mıydı? Hata ise ufku hatalara kapalı bir nebiyle nasıl telif edilebilirdi?. Bu böyle olunca onların başka hususlarda da hata etmediklerini nereden bileceğiz?. Bileceğiz de gönül itminasıyla arkalarından gideceğiz?

İşte dünkü mühlitlerin, bugünkü modern kâfir ve şüphelilerin dile doladıkları istifhamın esası!

Hız. İbrahim'in (aleyhisselâm) duasında: *وَاعْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ* "Babamı da bağışla. Şüphesiz o, sapıklardandır."⁷³⁴

Hız. İbrahim'i (aleyhisselâm) bu duaya sevk eden âmili de Kur'ân-ı Kerim şöyle anlatmaktadır:

مَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَّهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

"İbrahim'in, babası için mağfiret dilemesi, sadece ona verdiği bir sözden ötürü idi. Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca da ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim çok içli ve yumuşak huylu idi."⁷³⁵

Hız. İbrahim (aleyhisselâm), babasına nasıl söz vermişti. Kur'ân buna temas eder:

فَدَكَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لَقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤَا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَعْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ

"İbrahim (aleyhisselâm) ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Onlar milletlerine şöyle demişlerdi: 'Biz sizden ve Allah'tan başka tapıklarınızdan uzağız; sizin dininizi reddediyoruz. Artık bizimle sizin aranızda, Allah'a inanmanıza kadar ebedî düşmanlık ve öfke başgöstermiştir.' Yalnız İbrahim babasına: 'Andolsun ki senin için mağfiret dileyeceğim, fakat sana Allah'tan herhangi bir şeyi saumaya da gücüm yetmez.'⁷³⁶

⁷³⁴ Suarâ sûresi, 26/86.

⁷³⁵ Tevbe sûresi, 9/114.

⁷³⁶ Mümtehine sûresi, 60/4.

Bu âyette, imanla küfür arasındaki düşmanlığın ebedî oluşuna açıkça delâlet vardır. Küfrün ruhunda, imana karşı nefretin ve bunun küfrün tabiatı olduğuna işaret eder. Bu itibarla kâfirin, müslümanı bir türlü sevemeyişini bu noktada aramak icap eder.

Kur'ân-ı Kerim, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) babasının dalâlette olduğunu gösteriyor. Babasının böyle olması, Hz. İbrahim (aleyhisselâm) için bir nakîse ve kusur da değildir. Efendimiz'in cedleri içinde de tam tevhide ulaşamayanların olduğu söylenebilir. Abdülmuttalip, Hâşim ve Lüey nasıl bir tevhid anlayışına sahiplerdi bilemeyeceğim. Ancak, fetret devrinde yaşamış olduklarından dolayı, fetret devri insanları gibi muamele göreceklerini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bununla beraber onlarda olması muhtemel kusurların, Efendimiz'in risalet vazifesiyle gönderilmesine mâni olması da söz konusu değildir.

Evet, evvelâ bilinmelidir ki, eğer, Âzer, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) babası ise ve Hz. İbrahim (aleyhisselâm) de ona dalâlette diyorsa, bunun Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) peygamberliğine hiçbir zararı yoktur. Bazen Cenâb-ı Hak, Âzerlerden İbrahim (aleyhisselâm), bazen da Hz. Nuh (aleyhisselâm) gibi nezih ruhlardan Kenanlar yaratır. Avam ifadeyle söyleyecek olursak, yer yer velidlerden pelitler, pelitlerden de velidler meydana gelebilir. Evet, bazen, şeytan gibi insanlar, melekler için kuluçkaya yatarlar, bazen da melek gibiler şeytana kuluçkalık yaparlar.

Allah (celle celâluhu), ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarır. O'nun kudreti her şeye yettiği gibi, kimse O'na hesap da soramaz. Evet, O, Âzer gibi bir ölüden, Hz. İbrahim (aleyhisselâm) gibi, insanlara hayat üfleyen bir diriyi de yaratabilir.. yaratır ve onu iki altın silsilenin mebdei yapabilir.

Evet, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) iki oğlu da peygamberdir. Hz. İshak'ın (aleyhisselâm) soyu Hz. İsa Aleyhisselâm'la noktalanırken, Hz. İsmail Aleyhisselâm'ın nesli de İki Cihan Serveriyle varlığa gaye olma ufkuna ulaşır.

İkincisi: Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) babasına dua etmesi, tamamen fitrî ve insanî bir harekettir. Nitekim Efendimiz de, amcası Ebû Talib'i yana yakıla tevhide davet etmiş; ardından da: *“Eğer men olunmazsam, senin için hep istiğfar edeceğim.”*⁷³⁷ demiştir. Ebû Talip ki, O'nu tam kırk yıl bağrına basmış ve her zaman O'nun yanında olmuştur. O'nunla bütün sıkıntılarını paylaşmış, hatta Kureyş'in ilan ettiği boykotta bile O'nu yalnız bırakmamıştır. Allah Resûlü'ne, hayatı boyunca bu kadar hizmet eden ve O'nu hep himaye etmeye çalışan amcasına, ısrarla dini telkin etmesi ve onun müslüman olmasını istemesi ne derece mâkul ve fitrî ise, Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) yaptığı dua da o derece tabiidir. Çünkü babası, onun vücuduna sebeptir. Belli bir devreye kadar onu büyütüp yetiştirmiştir. Ayrıca düşünceleri ne olursa olsun, din, onlara, (yani ana-babaya) “üf” bile dememeyi emretmektedir.⁷³⁸

Üçüncüsü: Tebliğ, peygamberlerin varlık gayesidir. Hidayete erdirmek ise onların elinde değildir. Onların vazifesi hak ve hakikati sürekli anlatmak ve bu mevzuda meşru olan her vesileyi kullanmaktır. İşte Hz. İbrahim (aleyhisselâm) de, bu mânâda babasını yumuşatıp, onun gönlünü hidayete hazırlamanın gayretini göstermektedir. Ona vaad ettiği dua da, bu cümleden olsa gerektir. Zira dua da hidayet vesilelerindendir ve kimsenin hidayeti hususunda ümitsizliğe

⁷³⁷ Buhârî, *cenâiz* 81, *tefsîru sûre* (9) 16, (28) 1; Müslim, *imân* 39-40.

⁷³⁸ Bkz.: İsrâ sûresi, 17/23.

düşmemek lâzımdır. Düşmemek lâzımdır; zira: إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءَ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ⁷³⁹ âyeti, saraheten bazı kâfirlerin hidayete ermeyeceğini söylemesine rağmen Efendimiz, Ebû Cehil, Ebû Leheb, İbn Ebî Muayt gibi kâfirlerin yanına sık sık gitmiş ve onları doğru yola davet etmiştir. Hidayet Allah'ın (celle celâluhu) elindedir.. ve Hz. İbrahim (aleyhisselâm) buna çok iyi inandığı için, dua vesilesine kadar babasına karşı her yolu denemiştir. Evet, onun içindir ki, babasının hidayeti için Cenâb-ı Hakk'a dua edip yalvarmıştır. Bunda da Cenâb-ı Hakk'a iman ve itminan vardır. Ancak o, meşîet-i ilâhiyeye vâkif olunca, derhal duadan vazgeçmiş, âdetâ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ “Hâkim irade Allah'a aittir.”⁷⁴⁰ demiştir.

Hem Hz. İbrahim (aleyhisselâm), Efendimiz'e uzanan yolda âlemşümul bir mesajla gelmişti. Onun vazifesi, herkese tebliğdi ve babasını istisna etmesi için de hiçbir sebep yoktu. Bir de buna, cibillî yakınlık eklenince elbette hem bir evlât, hem de bir nebi olma durumu, onu babasının hidayetinde ısrar etmeye itiyordu. Kur'ân-ı Kerim, onun babası karşısında nasıl yanıp tutuştuğunu ve ondan gördüğü kabalıklara hiç aldırmadan nasıl “Babacığım, babacığım!” dediğini ve onu doğru yola davet ettiğini şu âyetleriyle ne güzel dile getirir:

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا

“Kitapta, İbrahim'e dair anlattıklarımızı da an; o, şüphesiz dosdoğru bir peygamberdi. Babasına şöyle demişti:

⁷³⁹ Bakara sûresi, 2/6.

⁷⁴⁰ En'âm sûresi, 6/149.

‘Babacığım! İştmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! Doğrusu sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Bana uy, seni doğru yola erdirtiyim. Babacığım! Şeytana tapma. Çünkü şeytan, Rahmân’a baş kaldırmıştır. Babacığım! Doğrusu sana Rahmân katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki, böylece şeytanın dostu olarak kalırsın.’⁷⁴¹

Evet, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), başkalarına sunduğu nurlu mesajı, babasının geçeceği yollara da serpiyor ve onun için âdeta yollara dökülüyordu. Hangi evlât vardır ki, babasının hidayeti için böyle yürekten, kemal-i ciddiyetle ve samimî olarak gayret göstermez. Hele o insan, Hz. İbrahim (aleyhisselâm) gibi Halîm, Selîm ve Evvâh bir peygamber olursa...

Dördüncüsü: Bazı tefsirciler, Arapça’da أَبْ kelimesinin “ata” mânâsına da geldiğine dikkati çekerler ve Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) أَبَا بَا diye hitap ettiği şahsın, onun öz babası değil de dedesi, amcası veya bir başka yakını olabileceği ihtimali üzerinde de dururlar.⁷⁴² أَبْ kelimesinin çoğulu olan أَبَاءُ Kur’ân-ı Kerim’de de geçer ve “Atalar” mânâsına kullanılır.

Meselâ Hz. Yusuf (aleyhisselâm): وَأَتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ der. “Atalarım, İbrahim, İshak ve Yakub’a uydum.”⁷⁴³ Görüldüğü gibi آبَائِي kelimesi bu âyette “atalarım” mânâsına kullanılmıştır. Hele أَبَاؤُنَا الْأَوْلُونَ tabiri Kur’ân’da çok sıkça geçer ki; “O ilk atalarımız.” demektir.⁷⁴⁴ Durum böyle olunca, ihtimal ki Hz. İbrahim (aleyhisselâm), Âzer’in oğlu değil de onun torunu veya yeğenidir. Nitekim bir rivayete göre o, Târah’ın

⁷⁴¹ Meryem sûresi, 19/41-45.

⁷⁴² Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 13/38-40.

⁷⁴³ Yusuf sûresi, 12/38.

⁷⁴⁴ Bkz.: Mü’minûn sûresi, 23/24,68; Sâffât sûresi, 37/17,126; Vâkıa sûresi, 56/48; Şuarâ sûresi, 26/26; Duhân sûresi, 44/8; Kasas sûresi, 28/36.

oğludur.⁷⁴⁵ Bir başkasının da olabilir. Mülâhaza dairesi böyle açık olunca, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), ne babasının gölgesinde kalan bir insandı, ne de onun dalâletini bildikten sonra, onun için istiğfar edecek bir insandı. Kur'ân-ı Kerim, onun bir duasını da bize şu şekilde naklederek onu bize de talim buyurmak istemiştir: رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ “Rabbimiz, beni, anne-babamı ve mü’minleri hesabın görüldüğü gün mağfiret buyur.”⁷⁴⁶ Burada ise ana-baba mânâsına وَالِدَيَّ “Valideyye” tabiri kullanılmaktadır.

Meseleye, arz ettiğimiz hususlar zaviyesinden bakacak olursak, açıkça görülür ki, Hz. İbrahim (aleyhisselâm), nezih-ti, temizdi, masumdu, günahsızdı ve ismet sahibi yüce bir nebiydi.. O, her zaman hak söylemiş ve daima hakkın yanında olmuş kutlulardan bir kutluydu.

Hz. İbrahim tam bir tevhid insanıydı ve teslimiyet, onda zirvede idi. Onun içindir ki “hillet”, ona tahsis edilmiş ve “Allah İbrahim’i dost edinmişti.”⁷⁴⁷ mealindeki âyet bu hilleti anlatmaktadır. O, Cenâb-ı Hakk’ın emirlerinden ne pahasına olursa olsun, zerre kadar inhıraf etmemiş; hat-ta O’na “Evlâdını kes!” deyince bile, zerre kadar tereddüt geçirmemişti.⁷⁴⁸ “Hanımını ve çocuğunu ıssız bir çölde bırak!” emri geldiğinde, hemen emri yerine getirmiş.. sonra da arkasına bakmadan çekip gitmişti.⁷⁴⁹ Başka bir seferinde o, kendi canıyla imtihan olmuş.. onun için hazırlanan cehennemî bir ateşin içine atılmış; ama zerre kadar endişeye kapılmamıştı..

⁷⁴⁵ Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 13, 37-40.

⁷⁴⁶ İbrahim sûresi, 14/41.

⁷⁴⁷ Nisâ sûresi, 4/125.

⁷⁴⁸ Sâffât sûresi, 37/102-103.

⁷⁴⁹ İbrahim sûresi, 14/37. Hâdisenin tafsilatı için bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 9; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5/98.

hatta, bu arada melek gelip de yardım teklifinde bulununca, O Hak dostu bu teklifi reddetmiş ve “O biliyor ya!”, demişti. Tabîî onun içini “berd ü selâm” hâline getiren bu teslimiyet, ateşi de “berd ü selâm”⁷⁵⁰ etmişti.

Hız. İbrahim (aleyhisselâm), işte böyle bir nebiydi ve Rabbiyle münasebeti bu kadar kuvvetliydi. Bütün bunlara rağmen, onun günaha girebileceğini düşünmek, başka değil, sadece onu bilmemenin, tanımamanın, daha açık bir ifadeyle kapkara bir cehaletin ifadesidir...

Evet o, bir şefkat âbidesiydi.. ve işte bu şefkat âbidesi, babasının hidayetini talep etmişti.. etmişti ama onun hakikî mahiyetini öğrenince de derhal bu isteğinden vazgeçmişti. Bir rivayette; ahirette de Allah (celle celâluhu) babasını ona, bir keler şeklinde temessül ettirecek ve o, bu manzarayı gördükten sonra, babasına olan cibillî alâkasından da vazgeçecektir.⁷⁵¹

Her şeyin en iyisini Allah (celle celâluhu) bilir.

bd. ...Ve İffet Âbidesi Hz. Yusuf (aleyhisselâm)

Tevrat, Hız. Yusuf'la (aleyhisselâm) alâkalı iftiralarla doludur. Akla-hayale gelmedik ne kadar iftira varsa, hepsi malzeme olarak kullanılmış ve –hâşâ– Hız. Yusuf (aleyhisselâm), âdî bir insan durumuna düşürülmüştür. Hâlbuki o, sîretiyle-sûretiyle pâk ve nezih bir nebidir. Ve her peygamber gibi o da ismet sıfatıyla donatılıp techiz edilmiştir.

Ancak, burada üzülerek itiraf etmeliyim ki, bizim tefsircilerimizden bazıları da dikkatsizce Tevrat'tan veya daha umumî mânâda İsrailiyattan yaptıkları alıntılarla, o Yüce

⁷⁵⁰ Enbiyâ sûresi, 21/69. Hâdisenin tafsilatı için bkz.: Kurtubî, *el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân*, 11/303-304.

⁷⁵¹ Buhârî, *enbiyâ* 8; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/260.

Nebi'ye yakışmayacak ve onun ismetine dokunacak yakıştırmalarda bulunmuşlardır. Biz yine, mevzu edindiğimiz diğer peygamberlerde olduğu gibi, Hz. Yusuf'la (aleyhisselâm) ilgili hâdiseleri de Kur'ân'dan takip ederek, Hz. Yusuf'un (aleyhisselâm) iffet ve ismetini Kur'ân âyetleri içinde bulmaya çalışacağız. Tabîi ki, bu çalışma, sadece mevcudu ortaya çıkarma gayretidir. Yoksa Kur'ân'da bu husus gayet sarîh ve açık olarak belirtilmektedir. En âmî bir insan dahi, Yusuf sûresini, bir kere –tabîi mânâsına inerek– okusa, arz edeceğimiz hususları rahatlıkla bulabilecektir. Yeter ki, ona peşin fikirliliğin körelttiği bir gözle bakmış olmasın..

Hz. Yusuf (aleyhisselâm), çocukluğunda kardeşleri tarafından kuyuya atılmış ve sonra da köle gibi satılmıştı. Onu Mısır'da bir vezir satın almış, sonra da bir evlâtlık gibi bağışlarına basmışlardı. Ancak, Yusuf çocukluk devresini aşmış, gençlik çağına girince, vezirin hanımı, Yusuf'a karşı başka duygular beslemeye başlamıştı. Derken, Kur'ân'ın anlattığı gibi, bir gün kapıları sıkıca kapatıp ondan kâim almak istemiş. Ancak, gelen tekliften ürperen ve o güne kadar aklının, hayalinin ucundan dahi geçirmedığı bir şeyle karşılaşan Hz. Yusuf (aleyhisselâm), derhal oradan uzaklaşmak istedi ama, kadın arkasından yetişip gömleğinden çekince, Hz. Yusuf (aleyhisselâm) yakalandı, gömleği de yırtıldı. Tabîi, bu arada kapı açılınca, birden bire vezirle karşılaştılar.. ve Hz. Yusuf'a bir imtihan yolu daha göründü.. zira, kadın, kocasını görünce derhal iftiraya başladı ve “*Karına kötülük yapmak isteyen in cezası nedir? Hapis veya işkence değil midir?*” dedi.⁷⁵² Bu bir iftiraydı ve iftira her yönüyle kendisini ele veriyordu.

⁷⁵² Yusuf sûresi, 12/15-25.

Şimdi naklettiğimiz hâdiseyi bir de, âyetlerin satır aralarında takip ederek Hz. Yusuf'un (aleyhisselâm) ismetine delâlet eden hususları yakalamaya çalışalım:

وَرَأَوْتَهُ الَّذِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ
اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

“Evinde bulunduğu kadın onu kendine çağırıyor, kapıları sıkı sıkı kapadı ve “Gelsene!” dedi. Yusuf: ‘Maâzallah! Doğrusu senin kocan benim efendimdir, bana iyi baktı. Haksızlık yapanlar kat’iyen başarıya ulaşamazlar.’ dedi.”⁷⁵³

Evelâ, Kur’ân, gıybet etmiyor. Kadının ismini vermiyor, onu sadece “evin hanımı” unvanıyla ele alıyor.

Bütün kapıları kapatan, kadındır. Bu arada ilk ses de, bütün şûhluğu ile kadından gelir. Arkadan o iffet âbidesinden de bir ses yükselir: “Maâzallah!” Yusuf (aleyhisselâm), bu hareketiyle kıyamete kadar gelecek bütün gençlere ne büyük bir irade timsalidir!

Âyette, sarıhan Hz. Yusuf’un (aleyhisselâm), gelen teklif karşısında kat’î bir tavır belirttiği açıktır. Hz. Yusuf (aleyhisselâm) “Rabbim” derken kimi kastediyor? Ya bu ifade ile kasdı Cenâb-ı Hak’tır ki, günaha girmek, O’nun kendisine bunca bahşettiği nimetlere karşı nankörlükle mukabele etmek demektir. Nankörler ise asla kurtuluşa eremezler. Ya da kadının kocasıdır ki, daha önce geçen اَكْرَمِي مَثْوِيَهُ “Ona iyi bak.” ifadesine bir telmihtir. Hakikaten kadının kocasının, Yusuf’a çok büyük iyilikleri dokunmuştur. Bütün bu iyiliklere karşı Yusuf, nasıl nankörlükle mukabele edebilirdi ki?

Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus da, Hz. Yusuf’un (aleyhisselâm) gûnahtan kaçınması, hiçbir zaman

⁷⁵³ Yusuf sûresi, 12/23.

efendisinin veya Cenâb-ı Hakk'ın kendisine olan ihsan ve lütuflarından dolayı değildir. Bu, sadece meselenin temel esaslarından biridir ve kadının anlayış seviyesine göre bir tenez-züldür. Hâlbuki Hz. Yusuf'un gûnahtan kaçınma sebebi, daha ağzından dökülen ilk cümlede gizlidir: "Maâzallah – Allah'a sığınırım!" Demek ki onun gûnahtan kaçınması doğrudan doğruya Allah (celle celâluhu) korkusu, Allah mehâbetiyle alâkalıdır ki, makbul olan takva da budur.

Günah, nasıl bir netice doğurur, Hz. Yusuf (aleyhisselâm) bunun da şuurundadır. Günah bir zulümdür, bir haddi tecavüz etmektir ve bir fasit daireye girmektir. Neticesi ise hem dünyada hem de ahirette hüsrandır.

Hz. Yusuf (aleyhisselâm) hakkında yanlış anlama ve anlatmalara sebep olan âyet ise, hemen bu âyetin ardından gelen *وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ* âyetidir.⁷⁵⁴

Âyete mânâ vermeden önce bazı kelimeler üzerinde durmamız yararlı olacaktır: Bu âyette, yanlış-doğru anlamalar üzerine nirengi kelime *هَمَّ* kelimesidir.

هَمَّ fiili mazî bir kelimedir. Bu kelimenin çeşitli mânâları vardır ve failin durumuna göre, bu mânâlardan birini tercih etmemiz gerekir. Lügat ilminde de bir kaide vardır (eğer aksi bir delil yoksa veya mevzua mutabakatsızlığı söz konusu değilse) kelime için esas ve hakikî mânâ ilk sıradaki mânâdır. Bölge farklılıkları mahfuz, bu mevzuda lügatçilerin referansı önemlidir. *هَمَّ* kelimesine, lügatte verilen ilk mânâ, *أَفْلَقَ* ve *حَزِنَ* mânâlarıdır. *أَفْلَقَ*: "Gönül ızdırabına düşme, hafakanlara girme, hasretle yanıp tutuşma, yanıp yakılma ve mahzun olma." demektir.

⁷⁵⁴ Yusuf sûresi, 12/24.

Bu fiil, Zeliha'ya nispet edildiğinde, “Zeliha, Yusuf'tan (aleyhisselâm) ötürü kalaktan kalağa girdi, sıkıntıya düştü, hüzne gömüldü.” mânâlarına gelir. Tabî Hz. Yusuf (aleyhisselâm) da kendi dünyası adına bir kalak ve hüzne boğuldu. Çünkü o, bu evde bir esirdir. Kaçsa bile yakalanıp geri getirilecektir. Ayrıca bu kadın da ona musallattır. Öyle ise, kadın, onun için yanıp yakılırken üzüлüp ızdırap çektiği gibi Hz. Yusuf (aleyhisselâm) da, ismet ve iffeti adına ızdırap çekmektedir. Rabbi ona burhanını göstereceği âna kadar da, teminat altında olduğunu tam bilememektedir.

Evet, Allah (celle celâluhu), ona çamur attırmayacaktı. O, Yusuf'un (aleyhisselâm) etrafını burhanlarla karantinaya almıştı. Ancak bunlara tam uyanacağı âna kadar dehşet, endişe ve ürperti yaşayacaktı. Bence evvelâ üzerinde durulması gereken husus da budur. Mevzu ile alâkalı tefsirler, bu noktadan çıkış yapılarak tekrar gözden geçirilmelidir.

İkincisi: Zeliha, sürekli bir gayret, azim ve kararlılık içindeydi.. evet o, kendisine bir hedef seçmişti; Yusuf (aleyhisselâm) mutlaka onun olmalıydı ve onun bütün derdi buydu. Nitekim, başka bir âyette onun durumu anlatılırken: *“أَشْكَى كَلْبِي دَلِمَتْهَا حُبًّا”* “Aşkî kalbini delmişti.” deniyor.⁷⁵⁵ Hz. Yusuf'un (aleyhisselâm) durumu ise: *“إِشْتَهَىٰ مِنْهُ الْفَحْشَاءَ وَالْمُحْلَصِينَ”* âyetiyle: *“İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Çünkü o, bizim ihlâs kesilmiş kullarımızdandı.”*⁷⁵⁶ iffetâimiz, ihsan buudlu sözlerle anlatılmaktadır.

Âyette geçen “muhtas” tabiri de çok mühimdir. Evet, bir “muhtas” vardır, bir de “muhtas”... Hz. Yusuf (aleyhisselâm), bu ikinciden yani muhtas olanlardandır. Her peygamber muhtastır.

⁷⁵⁵ Yusuf sûresi, 12/30.

⁷⁵⁶ Yusuf sûresi, 12/24.

Muhlis, ihlâslı insan demektir. O, yaptığı her işi Allah (celle celâluhu) için yapar ve bütün yaptıklarında, sırf Cenâb-ı Hakk'ın rızasını gözetir. Bu itibarla, safvet ve samimiyet içinde, hep Allah'a (celle celâluhu) bağlılığı araştıran insana biz, "muhlis" diyoruz. Fakat görüldüğü gibi o, daha araştırma safhasındadır ve henüz yoldadır. Yani tasavvufi ifadesiyle "seyr ilallah" mertebesinde. Allah'a (celle celâluhu) doğru giderken, amel ve davranışlarında istikamet mücadelesi vermektedir. Muhlas ise, bütün endişelerden kurtulmuş, ihlâsın zirvesinde taht kurmuş bir babayıdır. O, "muhlis" in gitmekte olduğu yolları çoktan aşmış ve yolculuğunu "seyr minallah" la taçlamıştır bile. İşte böyle bir insan için, artık, yer yer bizim içine düştüğümüz varta ve sürçmeler söz konusu değildir ki, Yusuf (aleyhisselâm) da bunlardandır. Öyle ise, bir muhlise dahi yakışmayacak davranış veya düşünce, muhlas olan Hz. Yusuf'a (aleyhisselâm) nasıl yakışır?

Ayrıca Kur'ân: *وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ* "İşte biz muhsinleri böyle mükâfatlandırırız."⁷⁵⁷ diyerek Hz. Yusuf'un (aleyhisselâm), muhsinlerden olduğuna da işaret etmektedir. Bizler, iman yoluyla amele, amelle de iman-ı tahkikiye ulaşır, yolun sonunda da ancak ihsan mertebesine çıkabiliriz. Bizler için kavsi urûçta mukadder bu son basamak, bir nebi için, işin başı ve yolculuğunda ilk kaldırım taşıdır.

İhsan; *أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ* hadisinde de anlatıldığı gibi, Allah'ı (celle celâluhu) görüyor gibi, O'na kulluk yapmaktır.⁷⁵⁸ İşte, bizler için son ve ufuk nokta olan bu merhalede peygamberler, daha işin başlangıcında mazhar edilmiş.. ve onların yolculuğu, bir ölçüde bizler için münteha sayılan

⁷⁵⁷ Yusuf sûresi, 12/22.

⁷⁵⁸ Buhârî, iman 37; Müslim, iman 1-7.

bir noktadan başlamıştır. Öyleyse peygamberlerin durumunu tahlil ederken, meselelere hep bu perspektiften bakmak icap edecektir. Aksine, onları kendimizle kıyas edersek, hep yanılırız ve doğruya da bir türlü varamayız.

Zeliha ile Hz. Yusuf (aleyhisselâm), tamamen ayrı iki dünyanın insanıdır. Biri, aşkından gözü dönmüş, iradesi felce uğramış, kendi hislerini yaşayan bir insandır, diğeri de, gözü ötele-re açılmış, ihsan şuuruna ermiş ve ihlâsın özü hâline gelmiş bir nebi.. tabîi, o da hep kendi iklimine doğru kanat çırpmakta.

Bunlardan her ikisi için de *هَمَّ* kullanılır. Fakat kullanılan bu kelimenin mânâsı, her ikisinin gaye ve hedefi ölçüsünde birbirinden farklıdır.. evet, *هَمَّ* kelimesine, onların himmetlerinin düşünce yapılarının, bilgi birikimi ve kültürlerinin farklılığına göre mânâ verilmelidir. Zaten aradaki fark, biraz sonra meydana gelecek tabloda da anlaşılacaktır. Yusuf (aleyhisselâm), ismet ve iffete doğru, Zeliha ise, şehvet ve günaha doğru koşmaktadır.. ve ikisi de âdeta yarışmaktadır. Yusuf (aleyhisselâm) kaçıyor, diğeri kovalıyordu. Eğer Yusuf'ta (aleyhisselâm), zerre kadar meyil olsaydı, böyle bir kovalama olmazdı ki! Demek ki, Yusuf'un azmi, niyeti ve hedefi tamamen başkaydı. Ve o, o yüce hedefe doğru koşmaktaydı. Zaten ikisi arasında cereyan eden mücadeleyi izlerken de bu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Evet, Hz. Yusuf, Zeliha'dan öyle kaçmaktadır ki, kadın, arkasından çekip odadan çıkmasına mânî olmak isteyince, Yusuf'un (aleyhisselâm) gömleği arkadan yırtılmıştır. Tam bu sırada Yusuf (aleyhisselâm) kapıyı açar ve dışarıya fırlar, kadın da arkasındadır. Ve bu kovalamaca ile vezirin karşısına çıkılır. Böyle bir durumda, ne diyeceğini, ne yapacağını şaşırılmış olan kadın hemen kendini müdafaaya geçer ve Hz.

Yusuf'a isnatta bulunur.. bulunur ama, dediklerine, ne kendisi ne de kocası inanmıştır. Zaten ortada bir de şahit vardır. Suskun hâliyle, en büyük hatipleri dahi susturacak bu şahit, şüphesiz Yusuf'un (aleyhisselâm) yırtılan gömleğidir. Ve kadının akrabasından birisi veya henüz konuşmasını bilmeyen bir çocuk da bu şehadete imza atar.

Mesele anlaşılmıştır; ve Yusuf (aleyhisselâm), zerre kadar günaha bulaşma meyli göstermemiştir. Çünkü gömlek arkadan yırtılmıştır. Eğer niyet Yusuf'ta (aleyhisselâm) olsa ve kadın korunmak isteseydi, gömleğin yırtığı, ön taraftan olmalıydı. Yusuf (aleyhisselâm), burhanlardan birini orada hemen görmüştü. İşte Rabbi, bir yırtık gömlekle onu korumuş ve muhteşem geleceğe doğru bir adım daha attırmıştı.

Bu itibarla, Hz. Yusuf'un (aleyhisselâm) "hemm"i, düşüncesi, kendi sevdası; Zeliha'nınki de kendi sevdası istikametindeydi. Cenâb-ı Hak'la halvete ermiş bir insanın ve daima Allah (celle celâluhu) murâkabesiyle yaşayan bir nebinin "hemmi"ni, gözü şehvetten başka bir şey görmeyen bir kadının hemmiyle aynı teraziye koyup tartan ve ikisinin düşüncesini de cismaniyetin sis ve dumanları içinde ele alan bir kısım müfessirler, bu inceliği göremediklerinden büyük yanlışlığı içindedirler. Bence, Kur'ân ve Sünnet-i Seniyyeden referanslı olmayan bütün yorumlar bir daha gözden geçirilmelidir. Yeniden yapılacak bu düzeltme –öyle zannediyorum ki– o samimî, fakat İsrailiyat kurbanı büyüklerimizi de memnun edecektir; zira onlar, bu hatalarından dolayı kim bilir ne füyûzattan mahrum kalmışlardır..?

Evet, kat'iyen inanıyoruz ki nebiyi, herhangi bir beşer gibi değerlendirip tartmak isteyenler, onun mânevî atmosferinden ve diriltici ikliminden mahrum kalırlar.

“Hz. Yusuf (aleyhisselâm), tam gönlüyle Zeliha'nın teklifine meyledecekti ki, Yakup Aleyhisselâm'ı gördü. Eli dudağında Yusuf'a hayretle bakıyordu.” gibi safsatalar, nebinin ismine, muharref kitapların attığı iftira çamurları cümlesindedir ve bunlar bizim kitaplarımızdan mutlaka silinmelidirler!..

Abdülaziz Debbâğ isimli büyük veli *وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا* âyetinin tefsirinde: “Zeliha kendi düşünce ve tasavvuruna göre harekete geçti, Yusuf (aleyhisselâm) onu bu işten vazgeçirmek için harekete geçti, belki Zeliha'yı dövecek, ona elini kaldıracaktı.” demektedir ve *هَمَّ* kelimesini bu şekilde izah etmektedir.⁷⁵⁹ İlâhî nefahatın, ümmiyet ufkunu açartarak ona söylediği daha nice pırlantalar var!

Hem zaten, başka türlü nasıl düşünülür ki, Allah Resûlü kendisine “Sen kerîmsin” diyenlere:

إِنَّ الْكَرِيمَ بْنَ الْكَرِيمِ بْنِ الْكَرِيمِ بْنِ يُوسُفَ بْنِ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ
yani: “*Kerîmoğlu, kerîmoğlu, kerîmoğlu kerîm, İbrahim Halilullahoğlu, İshakoğlu Yâkuboğlu Yusuf'tur.*”⁷⁶⁰ dediği bir yüce kamet. Onun büyük dedesi Hz. İbrahim, dedesi İshak ve babası Yakup'tur. İşte Yusuf, böyle kerîmoğlu kerîmdir.. ve Allah Resûlü, bu ifadeleriyle Hz. Yusuf'u (aleyhisselâm) öyle bir noktada işaretlemektedir ki, biz hayallerimizle bile oraya ulaşamayız.

Bizim gibi sıradan ve varlığın özünden değil de, tortusundan yaratılmış insanlar bile, böyle bir günahı aklından geçirmezken, o pâk dâmen, o büyük nebinin böyle şeylere tenez-zül edeceğine ihtimal vermek, akıl harici bir safsatadır. Ne akıl ne de nakil böyle bir safsatayı kabul edemez.

⁷⁵⁹ Abdülaziz ed-Debbağ, *el-İbrîz*, s. 212.

⁷⁶⁰ Buhârî, *enbiyâ* 18-19; *menâkıb* 13; Tirmizî, *tefsir* (12) 1.

O nebi ki, kadınların fethanlığı artıp, kullanılan oyunlar ayrı buudlar kazanmaya başlayınca, Rabbine “*Rabbim, hapishane benim için bunların teklifini yapmaktan daha iyidir.*”⁷⁶¹ der, ve saraydaki zevk ü safa dolu bir hayatı terk edip, hapishanenin ufûnetli, tahammül edilmez hayatına iffeti adına razı olur. Evet, dokuz seneye yakın bir mihnet dolu hayatı, sırf ismet ve iffeti uğruna göğüslemesi, onun ismetini ispata yetmez mi? O kadınlar ki, onun güzelliği karşısında kendilerinden geçmiş ve ellerini kesmişlerdi.⁷⁶² O kadınlar ki, onu zor durumda bırakmak için, Zeliha’nın ona olan tutkusunu yaymış.. ve ona yakın olabilmek için nice oyunlar denemişlerdi.⁷⁶³ Ne var ki her defasında karşılarında, bu granit imanlı genci bulmuş ve ondan bir dirhem dahi meyil koparamamışlardı.

Dua etti. Fasit daireye girmemek için, Rabbine yalvardı. Rabbi de, onun duasını kabul etti ve onu hapishanede garantiye aldı. Ardından her devrin çilekeşleri için, hapishane kapıları hep açık kaldı ve hapishaneler, iman ve Kur’ân hizmetkârları, hakikat işçileri için birer “Medrese-i Yusufiye” oldu.

O iffetine o kadar düşkün idi ki bir gün geldi, ona “Hapisten çık.” dediler. O, diretti ve “*İffetim herkesçe bilinmedikçe hapisten çıkmam.*” dedi.⁷⁶⁴ İffetli yaşamak ayrı bir iş, onun ispatı da ayrı bir işti.. bunların ikisi de, onun gelecekteki misyonu adına büyük önem taşıyorlardı. O, hapisten çıkmadı.. Zeliha herkesin bulunduğu bir yerde suçunu itiraf etti. Ardından da onun nasıl bir iffet âbidesi olduğunu söyledi.⁷⁶⁵

⁷⁶¹ Yusuf sûresi, 12/33.

⁷⁶² Yusuf sûresi, 12/31.

⁷⁶³ Yusuf sûresi, 12/30.

⁷⁶⁴ Yusuf sûresi, 12/50.

⁷⁶⁵ Yusuf sûresi, 12/51.

Zeliha bile günahını itiraf edip onun ismetini ilan ederken, hâlâ o şanı yüce bir nebiye günah isnat edenlere bilmem ki ne demeli?.

c. ...VE EFENDİMİZ'İN İSMETİ

Bütün nebiler masumdur. Nebiler Serveri ise, masumlar üstü masumdur. Çünkü O, nebilerin sultanı, efendisi ve bütün varlığın yaratılış gayesidir. Peygamberlik şiirine bir kâfiye gerekiyordu. Allah (celle celâluhu), en sevdiğini, âdeta o şiire kâfiye olarak yarattı. Nübüvvet semasında henüz pervaz edecek tavus yoktu. O, bu semanın tavusu oldu. Her peygamber, belli bir zaman ve mekân dilimine gönderilmişti.. hâlbuki O'nun gönderildiği yer, bütün kâinat ve zamanı ebed-müddetti. Muhatabı ise varlığın hepsiydi.⁷⁶⁶

Evet, hiçbir peygamber O'nun gibi, küllî, umumî ve câmî bir mânâda varlığın hakikatini şerh ve izah edebilmiş değildir. Zaten bu, onların vazifesi de değildi. Zira, o devirlerde henüz ilimler inkişaf etmemiş ve varlık henüz didik didik diklenmemişti. Bu, Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın devrinde olacaktı ve oldu da.. evet O'nun dediklerinden hiç biri, doğru ilim ve doğru buluşlarla çatışmadı...

Diğer peygamberler de, nur neşreden birer yıldızdılar ama güneşi görünce, ışıklarını toparlayıp sinelerinde sakladılar. Çünkü gelen güneşler güneşi ve varlığın ilk mâyesi olan gerçek nurun sahibiydi. Bûsîrî ne güzel der:

فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضَلَّ هُمْ كَوَائِبَهَا يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلْمِ

“O bir fazilet güneşi, diğerleri ise yıldızdır,

Yıldızlar insanlara ışıklarını ancak geceleri sızdırırlar.”

⁷⁶⁶ Buhârî, *teyemmüm* 1; Müslim, *mesâcid* 3.

Evet, O Masumlar Masumu'dur. Dolayısıyla da, O'nun ismeti bütün ismetlerin; iffeti de, bütün iffetlerin üstündedir.

En azılı düşmanları, O'nun iffet ve ismetine dokunacak tek kelime bulamamış ve O'nu bu yönüyle ta'n edememişlerdir.. ebedlere kadar da edemeyeceklerdir. Çünkü O, bir iffet heykeli ve bir ismet burcuymdu. O'nun eteklerinde gubâr, dâmeninde çamur düşünmek nasıl mümkün olurdu ki, O nezahetin hulâsası "Mustafa" olarak yaratılmıştı.

Hasımları O'na her türlü iftirayı attılar. Meselâ; O'na "mecnun" dediler.⁷⁶⁷ Vâkıa O, bir ölçüde Hakk'ın mecnunuydu.. ve bu uğurda bütün varlığını da pazara koymuştu. İsteyen talan edebilirdi. Bu işin harmanı ise, Cennet ve Cemalullah'a ermektir...

Ve, yine O'na sihirbaz dediler..⁷⁶⁸ evet, en muannit insanlar dahi O'nun huzurunda eriyor ve içlerinden küfür adına ne varsa hepsi temelinden sarsılıyordu. Zaten O'na büyülenip kendini O'nun yolunda bezledenlerin sayısı hudutsuzdu. Akli gözüne inmiş kâfirlere gelince, diyecekleri başka bir şey yoktu. "Bütün bu pervaneler sihir ateşiyle dönüyor." diyor, bir safsatada tesselli arıyorlardı. Hâlbuki onları pervaneler gibi döndüren imanın gücü, kemalin cilvesi ve cemalin cazibesiydi..

O'na kâhin yakıştırmasında da bulunmuşlardı.⁷⁶⁹ Öyle ya oturmuş, kıyamete kadar olacak her şeyi haber veriyordu. Onlar, o güne kadar bu tür sözleri hep kâhinlerden dinlemişlerdi. Oysaki, az dikkat etselerdi, sözleri yalanlarla

⁷⁶⁷ Hicr sûresi, 15/6; Sâffât sûresi, 37/36; Duhân sûresi, 44/14; Kalem sûresi, 68/51.

⁷⁶⁸ Yunus sûresi, 10/2; Sâd sûresi, 38/4.

⁷⁶⁹ Müslim, *fedâilü's-sahâbe* 132; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/17, 5/174; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/62.

dolu kâhinlerle O'nu çok rahatlıkla tefrik edebilirlerdi. Evet, Efendimiz ise, hep doğru söylüyordu ve başka değil sadece gördüğünü haber veriyordu.

Eğer O mecnunsa –hâşâ–, dünyada akıl diye bir şey yok demektir. Kehanet ve sihir gibi ciddiyetten uzak şeyler ise, O'nun rüyasına dahi girememişlerdir. Çünkü O'nun rüyaları da hayatı kadar ciddîdir. O'nun hayatının ötelere açık yamaçlarından kopup gelen bu mübarek esintiler O'nun mesajından bir bölüm teşkil ederler.⁷⁷⁰

Evet, akılla, mantıkla, muhakeme ile çarpışan bu muzahref sözlerin hepsini söylediler ama, hiç kimse, O'nun ismet ve iffetine dair bir şey söylemeye cesaret edemedi. Çünkü bu mevzuda söylenecek her söz, sahibini rezil ederdi. Bunu dost da düşman da çok iyi biliyordu..

Şimdiye kadar, binlerce insan, yüz binlerce kitap hep O'nu anlattı. Bunlar arasında, o ateşin pervanesi olanlar olduğu gibi, ışıktan rahatsız olan yarasalar da vardı. Ancak, görüşleri, hatta dinleri muhtelif bu insanlar, bir noktada birleşiyorlardı. İşte o nokta, Allah Resûlü'nün iffet ve ismetini tasdik noktasıydı.

Bir mânâda biz de o ateşe pervane olanlarıdanız. Sözü-müzü hep O'nun iffet ve ismeti etrafında dolaştırıp duruyoruz. Bu bir kadirşinaslık da değil; hak gibi, vecibe gibi, umumî takdir gibi cebri anlayış ve anlatıştır; ancak, şunu da itiraf etmeden ve hatırlatmadan geçemeyeceğim: Bu satırların okurları sakın, O'nu ve O'nun iffetini, benim ifadelerim içinde aramasınlar. Bu mevzuda onlara asıl rehber, selefin kitaplarıyla, onların tertemiz ve dupduru vicdanları olsun. O vicdan ki, onda hep Hak görünür. Hakk'ın o en nezih temsilcisi ise, işte ancak bu vicdanlarla bilinir.

⁷⁷⁰ Buhârî, *tâbir* 1-5; Müslim, *rüya* 6-9.

Gönlümüzle beraber vicdanlarımız da, O'na ebedî bir otağdır. O ne ulvî otağdır ki, onda Nebiler Sultanı ârâm etmektedir. İşte sözün burası, benim için âdetâ bir bam telidir; elimde değil, dert mızrabı dokundukça bana şöyle dedirir:

Ey Masum Nebi! On dört asır evvel zuhur ettiğin gibi bir kere daha zuhur et. Arap'ın karanlık dünyasını aydınlattığın gibi, dokuz asırdır dinine hizmet eden ve bu kudsî vazifenin bayraktarlığını yapan şu asil ve necip milletin iklimine de uğra, orayı da aydınlat! Ne olur atını mahmuzla, bir de bizim ülkemize gel! İnan ki yetişen ışık süvarileri artık seni yalnız bırakmayacaktır. Senden görecekları tek bir işaret, tek bir tebessüm onların, bütün varlıklarını istihkar etmelerine yetecektir.

ca. O'nunla Alâkalı İkazlardan Bir Kesit

Kur'ân-ı Kerim'de doğrudan Efendimiz'i muhatap alan bazı ikazlar vardır. Bu ikazlar, zâhiren O'nun masumiyetine ve günahsızlığına dokunuyor gibi görünür. Bazı kimseleler, "Hata olmadan böyle ikaz olmaz." diye düşünebilirler. Hâlbuki (ısrarla söylediğimiz gibi), bu ikazlar, kat'iyen bir hata ve günaha matuf varit olmamışlardır. İhtimal Efendimiz'e bazı içtihatlarında en güzel dururken güzeli tercih etmesinin, O'nun gibi en güzelin temsilcisine düşmeyeceği dersi verilmiş, ikaz edilmiş ve hatırlatılmıştır.

Bizim, menba suyu dururken, içtihatlarımızla, o ölçüde pâk veya sterilize edilmemiş bir suya karşı ikaz edilmemiş gibi... Evet nebiler, kevser dururken zezem içmenin hatalı olduğu ikazını alabilirler. Biz, ayağımız kayıp da gayyaya yuvarlanırsak –Allah korusun!– itap görürüz. Onlar ise, aynı itabı, semalarda yüzerken yer değiştirmeden ötürü bile alabilirler. Onun için, kat'iyen bir nebiyi, bizim dünyamıza

göre değerlendirip, hakkında hüküm vermemiz doğru değildir. Onlar ki saraya alınmış, huzurla müşerref olmuş insanlardır. Dışarıda kalmış, bahçe kapısına dahi yanaşamamış insanlarla nasıl bir olur ve nasıl aynı terazide tartılabilirler? Dışarıdakinin tebessümü bile sadakadır. Huzurdakinin tebessümü ise isâet olabilir. Evet ölçü ve kıstaslar tamamen farklıdır. Dolayısıyla, Kur'ân-ı Kerim'de Efendimiz'e yöneltilen ikazları da, bu açıdan değerlendirmek icap eder.

Nelerdir bu ikazlar? Ve Efendimiz bu gibi ikazlara niçin muhatap alınmıştır? Şimdi, sırasıyla bu hususlara temas edip ve ikaz gibi görülen bu türlü hitapların alt yüzündeki iltifatı ve günah gibi görünen ameldeki sevap ve fazileti beraber mütalâa etmeye çalışalım. Sonunda da, O'na: "İffet ve ismette de senin eşin ve menendin yoktur." deyip, bir de ismet açısından nübüvvetini ilan edelim.

cb. Kur'ân'da Efendimiz'e Yapılan İkazlar ve Onların Perde Arkası

Bedir Esirleri

Bedir esirleri münasebetiyle nazil olan şu âyet, Efendimiz için bir ikaz gibi görünür. Âyet şöyle demektedir:

مَا كَانَ لِتَيْبٍ أَنْ يَكُونَ لَهَا أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُنْجِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"Yeryüzünde savaşırken, düşmanı tam yere sermeden esir almak, hiçbir peygambere yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz, hâlbuki Allah (celle celâluhu), ahireti kazanmanızı ister. Allah güçlüdür, Hakîm'dir. Daha önce Allah'tan

verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi. Elde ettiğiniz ganimetleri temiz ve helâl olarak yiyin; Allah'tan sakının, doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder."⁷⁷¹

Nebi esir sahibi olamaz. Eski peygamberler de olmamışlardı. Esir sahibi olamayınca esirler üzerinde ne gibi bir tasarrufta bulunacaktır?

Nebi, ayaklarını yere sağlam basacağı, desteksiz ve kendi kendine ayakta duracağı, kendi olarak varlığını sürdüreceği, birine dayanmadan, dava ve düşünce olarak kendini ispat edip anlatacağı âna kadar, böyle yapmamalıydı. Yani, esirleri kurtuluş fidesi mukabilinde dahi salıvermemeliydi. Belki bununla mü'minlerin bellerinin doğrultulması sağlanmalı, onların muvazenedeki yerlerine ulaşma hızları artırılmalı ve tam bir güç olma hedeflenmeliydi.. zaten senin müstesna tabiatının temayülü de bu istikamettedir. Zira, senin dünyaya ait tek tutkun dünyada dini ikame etmektir. Yanındakilerin duygu ve düşüncesi de budur. Evet, ortada bir tasarruf var; bu daha iyi de olabilirdi. Yani sizin yaptığınız hasen ise, bir de bu işin ah-seni var. Allah (celle celâluhu) da işte onu istemektedir.

Eğer sebkât etmiş bir yazı, size itap etmeyeceğime dair bir hüküm ve onların işledikleri bu fiil sebebiyle, onlara azap etmeyeceğim şeklindeki kaderî bir tespit olmasaydı, size bir azap dokunabilirdi. Fakat, böyle bir hüküm, böyle bir yazı ve böyle bir tespit olduğu için artık size azabın dokunması söz konusu değildir.

Allah Resûlü, Bedir'de düşmanı tersyüz edip hezimete uğrattınca, mü'minlerin gönlüne serin bir su serpilmiş oldu.

⁷⁷¹ Enfâl sûresi, 8/67-69.

Bu, âdeta onların gönlündeki 15 senelik yangını söndürmeye yetmişti. Çünkü, bu 15 senelik zaman zarfında, kâfirlerden görmedikleri haksızlık, zulüm ve ızdırap kalmamıştı. Evvelâ, canları kadar sevdikleri Mekke'den ayrılmış, Medine'ye gelmişlerdi. Fakat bu dahi Mekke müşriklerini tatmin etmemiş, şimdi de onların bu yeni vatanlarına taarruz etmeye başlamışlardı. Mü'minler her şeyi sinelerine çekiyor ve mukabelede bulunmuyorlardı. Bedir'e kadar, onlar ne yaparlarsa yapsınlar, mü'minlerin, fiilî mukabelede bulunmaları yasaktı. "Dövene elsiz, sövene dilsiz kalblerini kırıp gönüllerini darmadağın edenlere de gönülsüz gerek." diyor ve bu ölçü içinde hareket ediyorlardı.

İşte Cenâb-ı Hak, şimdi onlara da izin vermişti.⁷⁷² Artık mü'minler de, fiilî mukabelede bulunabilecekler.. ve en azından kendilerini müdafaa edebileceklerdi. Bedir, ilk kavgaydı. Müslümanlar muzaffer olmuş ve hasımlarını da esir etmişlerdi. Aynı zamanda böyle bir hâdise ilk defa vuku buluyordu. Bu, hakkında ilâhî bir açıklama olmayan her meselede olduğu gibi Allah Resûlü, bu meselede âdetleri üzere istişare etmişlerdi. Esirlere ne yapılması gerekiyorsa, bu, meşveret yörengeli olacaktı.

Evvelâ, kendisinin ruh hâli ve Kur'ân'ın O'na talim ettiği ahlâk gereği, İki Cihan Serveri, bu esirlerin affedilmesine taraftardı. Çünkü şimdiye kadar Kur'ân-ı Kerim hep O'na:

فَاضْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ "Sen şimdi hoşgörüyü muamele et."⁷⁷³
 ve: اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ "Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle davet et."⁷⁷⁴ demiş ve O'nu bu yola sevk etmişti.

⁷⁷² Hac sûresi, 22/39.

⁷⁷³ Hicr sûresi, 15/85.

⁷⁷⁴ Nahl sûresi, 16/125.

Affetme, O'nda bir karakter ve bir tabiat hâlini almıştı. Öyleki Allah Resûlü'nü, bu asil duygudan ayrı düşünmek mümkün değildi. Mümkün değildi, çünkü bizzat Kur'ân, O'na: *وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ* “*Sen en yüce ahlâk üzeresin.*”⁷⁷⁵ diyordu. Herkesin ahlâktan belli bir nasibi vardır. O ise küllî ahlâkın vârisidir. Zira Efendimiz, Allah ahlâkıyla ahlâklanmış olmanın doruğundadır. O ahlâk, Kur'ân'ın satır, sayfa ve sûrelerinden fıskırmaktadır. Böyle bir ahlâkı tam temsil eden müşahhas örnek ise Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dır.⁷⁷⁶ O'ndaki af ruhu na şu hâdise adesesiyile bakın ki, Mekke'yi fethettiği gün, o güne kadar kendisine kan kusturanlara O, âdeta kızılık şerbeti ikram etmiş: *لَا تُثْرِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ* “*Bugün kınama yoktur!*”⁷⁷⁷ demiş.. ve ardından da umumî af ilan etmiştir.⁷⁷⁸

O'nun kendi ruh hâli ve kendi kanaati, daima af tarafındadır. Bununla beraber meseleyi istişare eder. Önce Hz. Ebû Bekir'e (radiyallâhu anh) kanaatini sorar. Ondan şu cevabı alır: “Yâ Resûlallah, bunlar senin kavmin, kabilen ve senin milletindir. Gerçi sana ve Müslümanlara etmedik kötülük bırakmadılar. Fakat sen, af yolunu tutar ve bunları affeder, boyunlarını vurmaz ve bunları serbest bırakırsan, gönüllerini kazanır ve bunların hidayete ermesine vesile olursun. Benim kanaatim, bunların affedilmesi yönündedir.”

Allah Resûlü bir de Hz. Ömer'e (radiyallâhu anh) sorar. O ise şu cevabı verir: “Yâ Resûlallah! Şu anda elimizdeki esirler, Mekke'nin ileri gelenleridir. Bunlar öldürülürse, bir daha küfür, belini doğrultup bizim karşımıza çıkamaz.

⁷⁷⁵ Kalem sûresi, 68/4.

⁷⁷⁶ Müslim, *müsafirin* 139; Ebû Dâvûd, *tatavvu* 26.

⁷⁷⁷ Yusuf sûresi, 12/92 âyetinden iktibas.

⁷⁷⁸ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 5/74; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/118; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/301.

Dolayısıyla bunların öldürülmesi gerekir. Hatta, her müslümana, kendi yakınını ver, onu bizzat o öldürsün. Ver Akîl'i, Ali (radiyallâhu anh) öldürsün.. Abdurrahman'ı ver, babası Ebû Bekir (radiyallâhu anh) öldürsün. Falan akrabamı da bana teslim et, onu da ben öldüreyim.”⁷⁷⁹

Kanaatler belli olmuştur. Sıddîk, esirlerin salınmasına, Faruk ise öldürülmesine taraftardır. Ve Allah Resûlü, önce Hz. Ebû Bekir'e (radiyallâhu anh), sonra da Hz. Ömer'e (radiyallâhu anh) teveccüh eder ve şöyle buyurur:

وَإِنْ مَتَلَّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ كَمَثَلِ إِبْرَاهِيمَ الْكَلِيلِ قَالَ: فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. وَمَثَلُكَ يَا أَبَا بَكْرٍ كَمَثَلِ عِيسَى قَالَ: إِنْ تَعَدَّيْتَهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Yâ Ebâ Bekir! Sen aynen atam Hz. İbrahim'e (aleyhisselâm) benziyorsun. (Nasıl ki, kavmi ona her türlü kötülüğü yapmış, hatta onu ateşe atmıştı. Hâlbuki o ellerini kaldırdı Rabbine) şöyle dua etmişti:

فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

‘Rabbim! Kim bana tâbi olur uyarırsa o bendendir. Kim de bana isyan eder yüz çevirirse, (ne diyeyim) Sen Gafûr ve Rahîm’sin.’⁷⁸⁰

Ve yine sen İsa’ya (aleyhisselâm) benziyorsun. (Kavmi, ona her türlü eza ve cefayı reva gördü. Hâlbuki onun duası da şuydu): ‘Rabbim! ‘Eğer onlara azap edersen, onlar Senin kulların. Eğer affedersen, Azîz Sensin, Hakîm Sensin.’⁷⁸¹782

⁷⁷⁹ Müslim, cihad 58; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/32-33.

⁷⁸⁰ İbrahim sûresi, 14/36.

⁷⁸¹ Mâide sûresi, 5/118.

⁷⁸² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/383; İbn Ebi Şeybe, Musannef, 7/359; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 6/321.

Bir gün Allah Resûlü, aynen bu sözleri tekrar eder ve şöyle der: “*Havzın başında, oraya gelmekte olan bir grup insanın, su başından kovulan develer gibi kovulduklarını görürüm أَصْحَابِي أَصْحَابِي* ‘Ashabçıklarım, ashabçıklarım!’ der Allah’a yalvarırım. O zaman bana *مَا أَحَدْتُوَا بَعْدَكَ* ‘Sen onlardan ayrıldıktan sonra, onların neler karıştırdıklarını bilmiyorsun.’ denir. Ben artık ne diyeyim, salih kul İsa (aleyhisselâm) gibi derim: ‘Eğer azap edersen onlar Senin kulların. Eğer affedersen, Gafûr Sensin, Hakîm Sensin.’”⁷⁸³

Hz. Ebû Bekir Allah Resûlü’nün ilk çırağıdır. Düşüncesi, yapısı aynen Allah Resûlü’ne benzemektedir. Bu benzeş onların kararlarında da hissedilecek şekilde barizdir.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer’e (radiyallâhu anh) döner, diğer ulü’l-azm iki nebiye benzetir: “*وَإِنَّ مَثَلَ يَٰ أَعْمُرَ كَمَثَلِ نُوحٍ قَالَ: رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا* “*Yâ Ömer! Sen de Nuh (aleyhisselâm) gibisin ki, O şöyle demişti: ‘Rabbim, yeryüzünde bir tek kâfir dahi bırakma.’*⁷⁸⁴ *Ve sen aynı zamanda Musa (aleyhisselâm) gibisin ki O da şöyle demişti رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَيَّ قُلُوبَهُمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ* ‘*Rabbimiz! (Firavun ve taraftarlarının) mallarını yok et, kalblerini sık; çünkü onlar, can yakıcı azabı görmedikçe inanmazlar.*”⁷⁸⁵⁷⁸⁶

Her iki peygamber de kavim ve kabilelerinin ve diğer Allah düşmanlarının nice eza ve cefasına sabretmişlerdi ama onlardaki inat ve temerrüdün, her gün biraz daha arttığını ve bir türlü durmak bilmediğini görünce, her iki peygamber de,

⁷⁸³ Buhârî, tefsir (5) 14; Müslim, tahâre 37; fezâil 40.

⁷⁸⁴ Nuh sûresi, 71/26.

⁷⁸⁵ Yunus sûresi, 10/88.

⁷⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/383; İbn Ebi Şeybe, Musannef, 7/359; Beyhakî, es-Sünenü’l-kübrâ, 6/321.

Allah'a (celle celâluhu) yukarıdaki âyetlerde anlatıldığı şekilde yalvarmışlardı. Celâlî tecellilere istihkakı olan bu cemaatlerin başında, mâyeleri celâlî esintilerle yoğrulmuş bu iki büyük temsilci, kalanlara da zarar, ölenlere de zarar küfür babalarının helâklerini isteyerek, arkada kalacak küfürde yetimlere, İslâmî vesâyet hazırlama mülâhazasıyla böyle bir duada bulunmuşlarsa, hayrı çok bir iş yapmışlar demektir. Onun için de Cenâb-ı Hak, ezelde verdiği "kahır" hükmünü "lâ yezâl" de infaz buyurarak takdir ve istihkakla gebertilecek ölüleri peygamber dua ve dileği ile helâk etmiştir.

Nihayet Allah Resûlü, o güne kadarki genel tavrı, yüce ahlâkından kaynaklanan mülayemeti ve affediciliğiyle karar verdi ki, bu aynı zamanda Hz. Ebû Bekir'in (radiyallâhu anh) düşüncesi istikametinde karar verme demektir. "Bunları öldürmeyelim. İslâm'la tanışınlar ve hakikî hayata kavuşsunlar." diye karar verilmişti.

Şimdi; hâdisenin gerisini bizzat Hz. Ömer'den (radiyallâhu anh) dinleyelim: "Karar verildi. Ben bir iş için oradan ayrılmıştım. Ertesi gün geldiğimde bir de ne göreyim, Resûlullah ve Ebû Bekir hıçkırma hıçkırma ağlıyorlar. Sordum: 'Niçin ağlıyorsunuz?' Cevap verecek halleri yoktu. Durmadan ağlıyorlardı. Israr ettim: 'Söyleyin ben de ağlayayım.' dedim." Ve bana Enfâl sûresinin 67, 68 ve 69. âyetlerini okudu.

İşte o itap görünümlü ikaz âyetleri bu münasebetle nazil olmuştu..."⁷⁸⁷ Allah (celle celâluhu), O'na içtihat etme kabiliyet ve selâhiyeti vermişti. O da içtihat etmiş ve güzeli yakalamıştı. Ama Allah (celle celâluhu), O en güzel kuluna güzeli

⁷⁸⁷ Müslim, *cihad* 58; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/31-33.

yakıştıramıyor ve âdeta, “Sana yakışan en güzeli bulmaktı.” diyordu. Ve en güzele değil de güzele temayül ettiğinden dolayı, O’nu ikaz ediyordu. Ortada günah veya hata yoktu. Allah Resûlü, hep güzeller arasında dolaşıyordu.

Evet, meseleyi önce böyle anlamalıdır.. sonra da âyetteki ifade tarzına dikkat etmelidir ki, bu ifadelerde Allah Resûlü’ne karşı nasıl mütebessim, tatlı ve yumuşak davranıldığı anlaşılabilir...

İşte latîf ikaz mesajı: لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
 “Eğer bir kaderî kitapta bu işin böyle cereyan edeceği ve sizin aldığınız ganimetleri kullanacağınız yazılmasa idi, size azap dokunurdu..”⁷⁸⁸

Arapça’da “لَوْلَا”, اِمْتِنَاعُ الشَّيْءِ لِوُجُودِ غَيْرِهِ, yani, “Bir şeyin olmasıyla diğer şeyin olmaması.” mânâsına kullanılır. O zaman âyetin mânâsına iyi dikkat etmek gerekir. “Eğer sebkat etmiş bir kitap olmasaydı.” demek, ezelde bu hüküm verilmiş, o hükme göre siz ganimet alacak ve ondan istifade de edeceksiniz. Demek ezelde verilen böyle bir hüküm, “lâ yezâl”de, haricî vücut nokta-i nazarından ortaya çıkıyordu.

O hâlde Allah (celle celâluhu) ganimet ve esirleri –ki esirler de ganimete dahildir– içtihadından sonra da, haram kılma-yacaktı ama her şey bir imtihan çizgisinde cereyan ediyordu. Hz. Âdem meselesinde olduğu gibi, daha sonra olacak bir hâdise, vaktinden evvel öne çekilmiş ve o mevsim itibarıyla “ahsen”in yerine “hasen” ikame edilmişti ki, Bedir aşıldıktan sonra zaten öyle olacaktı. Zannediyorum, başka bir âyetteki şu hüküm de bu düşünceyi destekliyor:

⁷⁸⁸ Enfâl sûresi, 8/68.

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْبَثْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَإِمَّا مَنًّا
بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرْنَا مِنْهُمْ وَلَكِن
لِيَنلُوا بَعْضَكُم بَعْضًا وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ

“Savaşta, inkâr edenlerle karşılaştığınızda boyunlarını vurun. Sonunda onlara üstün geldiğinizde onları esir alın; savaş sona erince, onları; ya karşılıksız ya da fidye ile salverin. Allah dilemiş olsaydı, onlardan başka türlü de öç alabilirdi, bunun böyle olması, kiminizi kiminizle imtihan etmek içindir. Allah, kendi yolunda öldürülenlerin işlerini boşa çıkarmaz.”⁷⁸⁹

Sanki Efendimiz, o anda Allah’ın (celle celâluhu), daha sonra bildireceği bu hükmü sezmiş gibidir. Fakat, bu hüküm daha sonra bildirileceği için onu öne alma hasen, hükmü beklemek ise ahsendi.

Ayrıca, Efendimiz, başkalarına verilmeyen ve sadece kendisine has kılınan beş şeyi sayarken bunlardan biri olarak ganimetin helâl kılınmasını da sayar.⁷⁹⁰ Bedir’e kadar helâl olmayan ve daha önceki peygamberler için de helâl sayılmayan ganimet, o gün Müslümanlara helâl olacaktır. Ve tam bu işin arefesinde, Efendimiz’e zâhiren itap gibi görünen böyle bir ikaz gelmiştir. Bundan başka, hükmün Allah Resûlü’nün içtihadı üzere gelmesi de dikkat edilmesi gereken bir husustur. İsbeti de adem-i isabeti de sevap olan böyle bir kararda Allah ahlâkıyla yetişmiş ve bizzat Cenâb-ı Hak tarafından terbiye edilmiş Allah Resûlü, başka türlü de içtihat edemezdi.. edemezdi; çünkü O’nun genel ahlâk ibresi, içtihat ettiği noktayı gösteriyordu. Nitekim daha sonra gelen hüküm de O’nun içtihadı üzere gelmişti.

⁷⁸⁹ Muhammed sûresi, 47/4.

⁷⁹⁰ Buhârî, teyemmüm 1; salât 56; Müslim, mesâcid 3.

Ganimetin helâl oluşu, dinî nasslarla sabittir. Aynı zamanda ihlâs ve samimiyete, cihadın Allah için yapılmasına da mâni değildir. Niye olsun ki, düşmanla yaka paça olunduktan sonra, onların ellerindeki malî imkânlarla el koymak, düşmanı zayıf, Müslümanları da kuvvetli kılacaktır. Ayrıca ihlâsta o seviyeye ulaşmamış olanlar için de ganimetin teşvik edici bir yanı vardır ki, sürekli mücahede edenler onu gaye hâline getirmeme kaydıyla, geçimlerini o yolla temin edebilirler. Ancak hiç kimse ganimet almaya da zorlanamaz. İsteyen Amr b. Âs (radıyallâhu anh) gibi davranır ve: “Ben ganimet için müslüman olmadım.”⁷⁹¹ diyebilir. Ne var ki, böyle bir fedakârlık herkesten istenemez. Zaten, fedakârlık istenmez, yapılır.

Bu mevzuu noktalarken, Hz. Âdem’in (aleyhisselâm) memnû meyveye dokunması meselesinde arz ettiğim bir hususu yeniden hatırlatmak istiyorum: Nasıl ki, Cenâb-ı Hak, zaten ileride mübah kılacağı memnû meyve ile Hz. Âdem’i (aleyhisselâm) imtihan etmişti. Zannediyorum ganimet mevzuunda da aynı durum söz konusu. İleride mübah olacak ganimet, Bedir’den hemen sonra bir imtihan vesilesi olmuş, sonra da bu mevzudaki esas hükümler bildirilmiştir. Burada da, esas hükme uygun hareket edilmiş olduğundan, ortada herhangi bir günah yoktur. Sadece insan fıtratının dünya malına olan meyline dikkat çekilmiş ve bu meylin aşırı gitmesine fırsat verilmemesi istenmiştir.

Aslında burada verilmek istenen ders ve ikaz bütün Müslümanlardır. Allah Resûlü’ne gelince, zaten, ne O’ndan önce ne de O’ndan sonra dünyaya karşı hiçbir meyli olmamıştır. İkaz, kendisinde dünya meyli olmayan Allah Resûlü’nün şahsında herkese yapıldı ki, hem ibret alsınlar, hem de rencide

⁷⁹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/197.

olmasınlar. Burada ilâhî terbiye metodunda, muhatabı ele alırken ne derece hassas davranıldığına da işaretler bulmak mümkündür.

Tebük Hâdisesi

Tebük, ciddî bir savaş hazırlığı içinde gidilip de, savaş olmadan geriye dönülen, Bizans'a karşı girilmiş bir sindirme harekâtı ve savaş buudlu bir tatbikattır. Tebük'e, ciddî bir savaş olacağı mülâhazasıyla çıkıldı. Onun için de Allah Resûlü, Müslümanları açıktan cihada davet etti ve bir umumî seferberlik havasıyla yola çıkıldı. Ancak, bu arada bazı kimseler gelip mazeret beyan etti ve Resûlullah'tan izin istediler. O da verdi. Bunlar, harbe izinli olarak iştirak etmeyeceklerdi. İşte Allah Resûlü'ne, görünüş itibarıyla ikaz mahiyetini taşıyan âyetlerden ikincisi de, bu münasebetle geldi. Âyet O'na şöyle diyordu: *“عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ”* *“Hay Allah affedesi Nebi, doğrular sana belli olup, yalancılar bilmeden önce niçin onlara izin verdin?”*⁷⁹² mealiyle verdiğimiz âyetteki *“عَفَا اللَّهُ عَنْكَ”* cümlesi ki *“Allah seni affetsin!”* şeklinde verilen bir karşılıkla bakıldığı zaman, işlenmiş bir günah hissini verebilir ki, bu meal oldukça kaba ve bir o kadar da dikkatsizcedir. Bu cümleyi kanaatimizce *“Affolası!”*, *“Affa mazhar olası!”* veya âyetin mealinde söylediğimiz gibi: *“Hay Allah affedesi!”* şeklinde Türkçe'ye çevirmek, Efendimiz'e karşı âyette dikkat olunan incelik ve nezakete daha uygundur.

Evvelâ, Cenâb-ı Hakk'ın, âyete böyle bir cümleyle başlaması, tamamen O'nun gönlünü almak içindir. Saniyen, ikaz edici görünen cümle daha sonraya bırakılmış.. böylece, her tarafından tebessüm gülleri açan bir hitapla söze başlanmıştır.

⁷⁹² Tevbe sûresi, 9/43.

Birçok müfessir ve dil üstadı bu âyeti Allah'ın Efendimiz'e bir iltifatı olarak anlamışlardır.⁷⁹³

Nasıl, canı kadar sevdiği evlâdının, iltifat kabîlinden kulağını çekmek isteyen şefkat dolu bir baba, o kulağı incitmemek için hassas davranır; hatta evlâdı bunu ceza zannetmesin diye onun yüzüne tebessüm de yağdırır; öyle de, rahmetin tebessümleri altında burada da ikaz görümlü öyle bir iltifat sezilmektedir.. ve kat'iyen bu ifadede, Efendimiz'e herhangi bir itap söz konusu değildir.

İhtimal bu âyette Allah Resûlü'ne şu hususlar hatırlatılmak istenmiştir:

Gelen, izin aldı gitti, Sen de bir şey demedin. Biliyorsun ki, o izin alanlar arasında iç ve dış bütünlüğüne sahip olmayan münafıklar da var. Bunlar zâhiren müslüman görünüyorlar ama, içlerinde her türlü fitne ve fesat kol geziyor. Onlara niçin izin verdin? Tekrar be tekrar (bunu teceddüt ifade eden fiil cümlesinden anlıyoruz) sadakat ve doğruluklarını Sana ispat eden o doğru oğlu doğrularla; sözleri yalan, vaidleri aldatıcı, sineleri hıyanetle çarpan münafıklar birbirinden ayrılacaklardı; sen de o münafıkları bütünüyle bilmiş olacaktın. Sen ki zaten, *“İDَا حَدَّثَ كَذَبًا وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أَتَيْتَ حَانَ، (Münafık) konuştuğu zaman yalan söyler, vaadettiği zaman sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder.”*⁷⁹⁴ sözlerinde onların çerçevesini çizmiştin. Şimdi de fert fert onların hepsini bilecektin. O, yine onları bilecekti, ama, af ve mülayemeti sadece onu biraz geciktirdi.

⁷⁹³ Bkz.: Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 16/73-74; Kurtubî, *el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân*, 8/154; Seyyid Kutup, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, 3/1662.

⁷⁹⁴ Buhârî, *îmân* 24, *şehâdât* 28, *vesâyâ* 8, *libâs* 69; Müslim, *îmân* 107-110.

Görülüyor ki, bu hitapta sadece bir hatırlatma var ve kat'iyen itap yok.. itap olması şöyle dursun bir tebci, takdir ve sena bile seziliyor. Şunu kabul etmeliyiz ki, Allah Resûlü, bu âyetle de yine en güzele irşad olunmaktadır. Çünkü O güzele değil, en güzele yakıştır.

Zemahşerî, “Afdan bahsedilen bir yerde, günah da vardır.” der.⁷⁹⁵ Ancak Fahreddin Râzî böyle bir tevcihi kat'iyen kabul etmez ve “Belki bizler için aftan bahsedilen yerde bir günah söz konusu olabilir; ancak enbiyâ için affın sadece iltifat ifade ettiğini.” söyler.⁷⁹⁶ Durum böyle olunca bu âyet, baştan sona Efendimiz'e iltifatla doludur.

Yukarıda da arz edildiği üzere Efendimiz fetanet-i a'zam sahibidir. Neyin ne olacağını, hangi işin nasıl yapılacağını çok iyi bilir. Burada da o fetanete göre bir alternatif sunulmaktadır. Şöyle ki: Münafıklar Müslümanlardan tam mânâsıyla ayrılıncaya dek, izin verilmemeliydi.. ve münafıklar, izinle ayrılıp gitme gibi masum bir pozisyona sokulmamalıydı. Çünkü onlar, Allah Resûlü izin vermeseydi de, yine ayrılıp gideceklerdi ve böylece münafık oldukları açıkça ortaya çıkacaktı.. Cenâb-ı Hak'ın muradı bu istikametteydi.. ve Efendimiz'den istenen de böyle bir yaklaşımdı. Gerçi Cenâb-ı Hak, O'na münafıkları bildiriyor ve Habîbini her şeyden haberdar ediyordu. Ancak onları bir de böyle tespit etmek ve kısıkırak yakalamak vardı.

İşte Kur'ân'a göre Allah Resûlü, izin vermekle böyle bir fırsatı kaçırmış.. ve daha bir sürü afv u muâfât soluklamış oluyordu..

Zaten bu davranış O'nda aranan, O'nda görülen, O'nun genel ahlâkının bir tezahürüydü: Meselâ O, hayatının hiçbir

⁷⁹⁵ Zemahşerî, *Keşşâf*, 2/153-154.

⁷⁹⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 16/73-74.

devresinde perdeyi yırtacak harekette bulunmamıştı. Ferdî hataları, ferdin kendisini direkt muhatap alarak söylememişti, şahsı tasrih etmeden, toplum içinde, herkese ibham, ona tembih ve i'lam esasına göre ifade etmişti. Evet, pek çok müşahhas misaliyle O hep böyle davranmıştı. Böylece hata giderilmiş, sahibi de rencide edilmemiş olurdu. İşte bu Efendimiz'in ahlâkıydı. Herkes kendi karakterinin gereğini yaptığı gibi O da, kendi ulvî seciyesinin gereğini yapıyordu. Bir nebi, asla perdeyi yırtıp, muhatabının helâkına zemin hazırlamazdı.. hele O, bildiği hâlde hiçbir kusuru, sahibinin yüzüne vurmaz ve onu mahcup etmeyi düşünmezdi.

Meselâ: Allah Resûlü, ihtimal, teker teker bütün münafıkları ve onlara reislik yapan insanı biliyordu; ama hiçbir zaman bu durumu fâş etmemişti. Fâş etmek bir yana, onlara da diğer mü'minlere davrandığı gibi davrandı. Hatta bir gün münafıklardan biri gelip nedametini bildirdi. İçindeki nifak, tamamen silinmiş ve hâlis bir mü'min olmuştu. Bu şahıs kendi nedametinden sonra Allah Resûlü'ne: "Yâ Resûlallah! Benim durumumda olan niceleri var. Sana onları söyleyeyim mi?" dediğinde İki Cihan Serveri, yine aynı prensiple hareket etmiş: "*Hayır. Bize senin geldiğin gibi gelen için, sana ettiğimiz gibi istiğfar ederiz; günahında ısrar edeni de Allah'a havale eder, kimseyle aramızdaki perdeyi yırtmayız.*" demişti.⁷⁹⁷

Evet O, perdeyi yırtmıyor ve onları huzuruna alıp mahcup etmiyordu. Abdullah b. Übey b. Selûl, O'nun amansız düşmanıydı. Ne var ki hep müslüman görünüyordu. Allah Resûlü de, onu hep gördüğü gibi görmek istiyordu. Sonuna kadar da hiç ümidini kesmedi. Ancak Allah (celle celâluhu), onun hidayetten nasibini kesmişti ve o münafık olarak ölecekti.

⁷⁹⁷ Taberânî, *el-Mu'cemül'ı-kebir*, 4/5.

Ölüm döşeginde, üzerinden bu nifak töhmetini atabilmek için Allah Resûlü'ne oğlunu gönderdi ve O'nun gömleğini istedi. Gayesi, "Eğer münafık olsaydı, Resûlullah ona gömleğini vermezdi." dedirtmekti. Ve Allah Resûlü de bunu herkesten iyi biliyordu. Buna rağmen yine perdeyi yırtmadı ve gömleğini çıkarıp verdi. Cenaze namazına da iştirak etti.⁷⁹⁸ Çünkü oğlu da kızı da iyi birer müslümandı. Allah Resûlü onların hatırına, o münafığın bütün yaptıklarına katlanmıştı.

Yine bu mevzuda, bir fikir vermesi açısından şu küçük misali de arz edeceğim: Sahabeden biri, kölesini satacakti. Ancak velâ hakkının kendisinde kalmasını istiyordu. Hâlbuki İslâm'a göre velâ hakkı, o köleyi kim hürriyete kavuşturursa, onun olurdu. Din böyle derken bunun aksini söyleme bir cürümdü. Belki o sahabe, henüz bu mevzudaki dinin hükmünü bilmediği için böyle bir teklifte bulunmuştu. Hâdis, Efendimiz'e intikal ettirildi. Allah Resûlü yine o şahsı hedef almadı. Minbere çıktı ve umum halka hitaben dinin bu mevzudaki hükmünü açıkladı. Sonunda da: *أَلَوْلَا لِمَنْ أُعْتَقَ "Velâ, azat edenindir."* buyurdu.⁷⁹⁹

Daha bunlar gibi yüzlerce misal göstererek diyebiliriz ki, Allah Resûlü, yüce ahlâkının gereği hiçbir mücrimin cürmünü yüzüne vurmamış ve hiçbir kimseyi günahlarıyla mahcup duruma düşürmemiştir.

İşte bu izin meselesinde de, yine O'nun bu ahlâkı rol oynamıştı.. O, perdeyi yırtmamak için, kendisinden izin almaya gelenlerin esas niyetlerini yüzlerine vurmamış ve hepsine izin vermişti. Evet, O'nun sinesi çok geniştir. O: *أَلَمْ تَسْرُحْ لَكَ صَدْرَكَ "Sineni açıp ruhuna genişlik vermedik mi?"*⁸⁰⁰ sırrına mazhar

⁷⁹⁸ Buhârî, cenâiz 23; Müslim, fedâilü's-sahâbe 25.

⁷⁹⁹ Buhârî, salât 70; Müslim, itk 5-15.

⁸⁰⁰ İnşirah sûresi, 94/1.

bir Nebiy-yi âlişandı. Münafıklar, kendi karakterlerini ortaya koyup yalan söyledikleri bir meselede, Efendimiz de, onların ortaya koyduğu yalanlarının üzerine bir perde çekiyor ve onlara Nebi ahlâkını gösteriyordu. Evet O, ne şanı yüce bir nebidir ki, Kur'ân, Tevrat ve İncil yarış edercesine O'nun şanınin yüceliğini ilan etmektedirler.

Abese Sûresi

Abese sûresi, ilk bakışta Efendimiz'i ikaz ve O'nu itap ediyor gibi görünür. Biz, mevzuun tahliline girmeden, herkesçe bilinen yönüyle bu sûrenin nüzulüne sebep olan hâdiseyi nakledelim. Sonra da âyetlerin ifade ettiği mânâlara dikkat çekerek, Efendimiz'in masumiyetine gölge düşürülmek istenen bir mevzuda, yine Allah Resûlü'nün masumiyetinin, nasıl güneş gibi zâhir olduğunu göstermeye çalışalım.

Allah Resûlü, Utbe ve Ebû Cehil gibi, Kureyş'in ileri gelenleriyle oturmuş onlara, dini tebliğ ediyordu. O, tam mevzu ile konsantre olmuş, onlara bir şeyler anlatıyordu ki; gözleri görmeyen Abdullah İbn Ümmi Mektum (radiyallâhu anh) içeriye girdi ve Allah Resûlü'ne: *أَرَشِدُنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ* "Yâ Resûlallah, beni irşad et!" dedi. O, bu sözünü birkaç kere tekrar edince, Allah Resûlü de yüzünü ekşitti ve ona sırtını döndü.. döndü ve biraz evvel konuşmakta olduğu mevzua devam etti...⁸⁰¹ Umumiyetle bu mevzuda anlatılan nüzul sebebinin hulâsası budur.

Meseleyi, bu anlayış ekseni etrafında çözecek olursak; gelen sahabe eğer âmâ değil de gören bir insan olsaydı, Allah Resûlü'nün davranışı, hiçbir zaman ilâhî ikaza mevzu olmazdı. Gelen âmâ olduğu için, Efendimiz'in de, onu müsamaha

⁸⁰¹ Tirmizî, *tefsir* (70) 1; Taberî, *Câmiu'l-beyan*, 50/51.

ile karşılaşması gerekirdi. Onun için de, yüzünü ekşitip ondan yüz çevirmesi ikaza bâdi oldu.

Bu sathî bakışla varılan hüküm budur. Biraz derinlemesine incelenirse, hakikatin diğer yüzünü görmek de mümkün olacak ve verilen evvelki hükümde ne kadar acele edildiği anlaşılacaktır.

Evvelâ, her huzurun kendine göre bir âdâbı vardır. Bu itibarla Allah Resûlü'nün huzuruna herhangi bir insanın huzuruna varıldığı gibi varılmaz ve O'nun huzurunda da herhangi bir insanın yanında durulduğu gibi durulamaz. Nitekim, Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde Müslümanlara bu huzurun âdâbı talim edilmişti. Efendimiz'in yanına ne zaman girilecek, yanında ne kadar oturulacak⁸⁰² ve ses tonu nasıl ayarlanacak,⁸⁰³ bütün bunlar mü'minlere bizzat Cenâb-ı Hak tarafından talim ediliyordu.

Huzur akdi yapıldıktan sonra, aynı şeyler Cenâb-ı Hak için de söz konusudur. Namaz kılanın önünden geçmemek buna güzel bir misaldir. Bir mü'min, Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda namaza durunca, bir başkası onun huzurunu ihlâl ederek önünden geçmeye kalksa, Hanefî mezhebine göre o insan ikaz edilir, diğer mezheplerin bazılarına göre ise, o adamın geçmemesi için mücadele edilir. Hatta adam geçmekte ısrar ediyorsa göğsüne bir yumruk dahi vurulur.⁸⁰⁴

Zira, namaz kılan, Sultanlar Sultanı'nın huzurundadır ve O'nunla konuşuyor demektir. Sıradan iki insan dahi biri-biriyle konuşurken, aralarından geçmek edep dışı bir hareket kabul edilirse, bunun nasıl edep dışı bir hareket olduğunu

⁸⁰² Ahzâb sûresi, 33/53.

⁸⁰³ Hucurât sûresi, 49/2-5.

⁸⁰⁴ Bkz.: Cezîrî, *el-Mezâhibü'l-erbaa*, 1/272-273.

varın düşünün? Onun içindir ki Efendimiz “Eğer namaz kılanın önünden geçen, işlediği cürmün şuurunda olsaydı, kırk sene bekler yine o insanın önünden geçmezdi.”⁸⁰⁵ buyurmaktadır. Nasıl ki, Sultanlar Sultanı olan Cenâb-ı Hakk’ın huzurunda bulunmanın, kendine göre âdâp ve kaideleri var; öyle de, O Sultan’ın Yaveri’nin huzurunda bulunmanın da kendine göre disiplinleri var.

Efendimiz o esnada ne yapıyordu? İki kalbi katı insanın vicdanlarına, gönlünün ilhamlarını boşaltmaya çalışıyordu. O ki, insanların hidayeti hususunda olabildiğince hırslıydı. Kur’ân bu mevzuda O’nu anlatırken “Kendini öldürme!”⁸⁰⁶ tabirini kullanıyor. Evet O, inanmayan bir insan gördüğünde, kendisini bitirip tüketecek şekilde mahzun ve mükedder oluyordu. İşte O, tam bu atmosfer içinde konuşurken, biri gelip konuşmaya karışıyor ve şerare yapıyor, mevzuu dağıtıyor ve huzuru işgal ediyordu. Gerçi O’na gelenin bir meşru mazereti vardı, zira gözü görmüyordu. Hâlbuki Allah Resûlü, şayet yüzünü ekşitmiş ve yüz çevirmişse (şartlı söylüyorum) en az on tane meşru mazerete sahipti. Öyleyse, böyle meşru bir zeminde O’nun bu tür davranışını hata saymak –bununla peygamberi ta’n etmek isteyenleri kastediyoruz– hatanın ta kendisidir.

Hâdise bu şekilde cereyan etmişse, çözümü ve cevabı bu.. kaldı ki, dünden bugüne, elimizdeki hadis kitaplarından Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’i, Hâkim’in Müstedrek’i gibi muteber hiçbir hadis kaynağında bu hâdise, tefsirlerde anlatıldığı şekilde senarize edilerek anlatılmamıştır. Tefsirlerde anlatılan senaryoda, kahramanlardan biri Efendimiz, diğeri de İbn Ümmi

⁸⁰⁵ Buhârî, *salât* 101; Müslim, *salât* 261.

⁸⁰⁶ Kehf sûresi, 18/6; Şuarâ sûresi, 26/3.

Mektum'dur (radiyallâhu anh). İki de figüran vardır: Ebû Cehil ve Utbe. Hâlbuki, muhakkik tefsirciler, Efendimiz'e gelen şahsın kimliği hakkında çeşitli isimler ileri sürmüşlerdir. Hatta, gelen şahıs hakikaten âmâ mıdır, yoksa bu bir mecaz mıdır? Bu dahi kesin değildir. Öyleyse burada mülâhaza da-iresini açık tutmak icap edecektir.

Bu hâdise münasebetiyle, İbn Ümmi Mektum'la (radiyallâhu anh) beraber, yedi insandan daha bahsedilir ki, cem'an sekiz insan olur ve İbn Ümmi Mektum'u (radiyallâhu anh) diğ-gerlerine tercih ettirici ve oraya oturmasını mecbur kılıcı her-hangi bir sebep de yoktur. Hatta bu şanlı sahabe –ki İslâm'a ilk girenlerdendir– Efendimiz onu iki defa Medine'de kendi yerine kâim-i makam bırakmıştır. Daha sonra da kavî bir ihti-malle Kadisiye'de şehit olmuştur. Zaten Hz. Hatice Validemiz (radiyallâhu anhâ) kanalıyla, Allah Resûlü'ne bir yakınlığı da vardı. Evet, İbn Ümmi Mektum, Hz. Hatice Validemiz'in (radiyallâhu anhâ) dayısının oğludur.⁸⁰⁷ Bu itibarla da girdiği bu mecliste yadırganacak, istiskal edilecek bir durumu yoktur. Âmâ olmasına rağmen, Allah Resûlü'ne vekâlet ettiğine göre, sözünü, sohbetini bilen bir insandır.. dolayısıyla da mezkur isimler arasında en son düşünülmesi gereken bir insandır.

Kim bilir, belki de gelen âmâ, münafıklardandır ve Allah Resûlü de onun nifakını bilmekteydi. İrşad talebinde samimî olmadığı ve yapılmakta olan bir irşada mâni olduğu için de Allah Resûlü, yüzünü ekşitmiş ve ondan yüz çevirmişti ki, bu da, gayet normal bir hareketti. Ancak biz bu tevcihi söylerken, hâdisenin böyle olduğuna kesin gözüyle bakıyor da değiliz.. evet, böyle bir iddiamız yok. Ancak, hâdisenin kahramanı olarak İbn Ümmi Mektum'u (radiyallâhu anh) gösterenlerin

⁸⁰⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/600-601.

de rivayet açısından görüşleri, bizim bu tevcihte arz ettiğimizden daha kesin değildir. Öyleyse her iki tevcihe de –düşünce âdâbı gereği– eşit seviyede bakmak gerekir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da şudur:

Bazı tefsirciler عَبَسَ ve تَوَلَّى fiillerinin fâili olarak, Efendimiz'i değil, Velid b. Muğire'yi kabul ederler. عَبَسَ fiili Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde geçer. Birisi bu sûredeki عَبَسَ fiilidir. Diğeri de Müddessir sûresinde geçen عَبَسَ fiilidir.⁸⁰⁸ Şimdi düşünün; Kur'ân-ı Kerim, bu kelimeyi Müddessir sûresinde, bir kâfir için kullanmıştır. İster o kâfir, Velid İbn Muğire olsun, isterse bir başkası. “Yüzünü ekşitti, ekşidi.” gibi tabiri Kur'ân, bir yerde kâfir için kullanırken diğer yerde nasıl olur da Allah Resûlü için kullanır? O Allah Resûlü ki, daima mütebessimdir ve dudağından tebessüm hiç eksik olmamıştır.⁸⁰⁹

تَوَلَّى fiili için de durum farklı değildir. Kur'ân bu ifadeyi de Firavun için kullanmakta ve: فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ demektedir.⁸¹⁰ Gerçi bu fiil, sadece Firavun için kullanılmamıştır. Ancak, Kur'ân'ın bu üslûpla yaklaşımı hep Firavunlar için olmuştur.⁸¹¹

Şimdi Kur'ân, nasıl olur da birbiri ardına böyle iki fiille, Habîbullah'ı anlatmış olur ve bu fiilleri O'na isnat eder? Ve yine nasıl olur da, kâfire geçirdiği aynı külahı bir de Efendimiz'e geçirir?

Bu son mülâhazayı ileri sürenlerin görüşlerine de bir ihtimal hakkı vermek gerektir. Bu görüşe göre عَبَسَ ve تَوَلَّى fiillerinin fâili, Efendimiz değil, gözü mânâya karşı kör olan kâfirdir.

⁸⁰⁸ Müddessir sûresi, 74/22.

⁸⁰⁹ Tirmizî, *menâkıb* 10; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/190-191.

⁸¹⁰ Tâhâ sûresi, 20/60.

⁸¹¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/205; Tâhâ sûresi, 20/48; Necm sûresi, 53/33; Meâric sûresi, 70/17; Gâşiyeh sûresi, 88/23; Leyl sûresi, 92/16; Alak sûresi, 96/13.

Kör gibi gelmiş, Efendimiz'e karşı yüzünü ekşitmiş, sonra da çekip gitmiştir ki, enbiyâ-i izâmın ismetlerinin tercih ettiriciliği de nazara alınarak, buna da "muhtemel" denebilir. Ve aslında rivayet açısından bu düşünceyi nakzedecek bir rivayet de hatırlamıyorum. Siyak ve sibaka da mânâ uygun düştükten sonra, bu mânâ melhuz olmaması için hiçbir sebep yok...

Bizim, "muhakkak" ve "muhtemel" diyerek naklettiğimiz bu şeyleri aktarmadaki maksadımız; Efendimiz hakkında itap ve ikaz adına nazil olan âyetleri sathî olarak ele alıp, dinin önemli bir kaynağı hakkında yakışsız beyanlarda bulunarak, ilâhî referansı hiçe saymak, peygamberlik kredisini, o krediyi inanarak kullananların nazarında esassız, zayıf ve alternatifli gibi göstermelere karşı, o me'hazin kudsiyyetini bir kere daha ilan ve i'lamdır. Yoksa inananlar O'nu, Allah indindeki gerçek değeriyle çok iyi biliyorlar.

Evet, O, müstesna bir insandı. Allah'ın (celle celâluhu), O'nunla müstesna bir kuşakta bir diyalogu, bir konuşması vardı. Allah (celle celâluhu) vahyeyiyor, O da bu ilâhî mesajı alıp tebliğde bulunuyordu. O'nun bu hususiyetini emniyetini, ismetini, Cenâb-ı Hak, devamlı korudu. Bir borç, bir hak, bir vecibe ve en azından bir vefa borcu olarak bizim de korumamız icap eder. Gösterdiğimiz heyecan ve tahâlükün ana sebebi budur. Günümüzde, O kâmet-i bâlâyı herhangi bir insan gibi değerlendirip, tenkit masasına yatırmak isteyen haricî ve dahilî, gizli ve açık bir sürü ne idüğü belirsiz insan var.. O'nun ismet ve iffetini, kendi namus ve şerefimizden daha üstün bile rek, korunması, müdafaa edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Ancak, gücümüzün sınırlı olduğunu da biliyoruz. Evet, dünden bugüne O'nun etrafında kıyametler koparmaya çalışan her din ve iman düşmanıya, bilerek veya bilmeyerek onlara

maşalık yapanlarla, her seviyede cedelleşmeye imkânlarımız yeterli değil. Değil, çünkü onlar, tahrip yapıyor, biz ise tamir; onlar korkunç dünya medya gücünü kullanıyor; biz ise bu mini neşir vasıtalarını.. ancak ilim ve akıl planında, onlar her zaman ve devirde mağlup düştükleri gibi, bundan sonra da aynı kaderi yaşamaya devam edeceklerdir. Zira yaptıkları, güneşi balçıkla sıvamaktan farksızdır. Gerçi, onların her istifhamına teker teker cevap veremiyoruz... Aslında bu şart da değil. Büyüklerimiz, bu gibi durumları çok güzel vecizelendirmiş ve şöyle demişlerdir: “Her havlayana bir taş atsam, yeryüzünde taş kalmazdı.” Biz de, aynı şeyi bir kere daha tekrar ederiz.

Burada önemli bir hususu daha hatırlatmadan edemeyeceğim. Aslında arz edeceğim konu da yine bir “müşir” lam-bası ve bir ibre gibi tirtir titreyerek O’nu göstermektedir.

Efendimiz, ötelere ait verdiği haberler ve istikballe alâkâlı söylediği şeyler de, âdetâ günümüzü görmüş ve öyle söylemiş gibidir. Buyururlar ki, “*Ahir zamanda bir duman zuhur edecek. Bu duman kâfirleri öldürecek mü’minleri de zükkâm (nezle) yapacaktır.*”⁸¹² Hak ve hakikati kabul etmeyen mad-deci felsefe, ilhad ve küfür dünyasının insanını, mânâ planında öldürdü; Müslümanlar arasına da şüphe ve tereddüt soktu. Bugün elde mendil, burnunu silenlerin durumu ve mahiyeti bundan ibarettir.

Arapça’yı bilmediklerinden ve dilin inceliklerine vâkıf olmadıklarından dolayı, bu cehaletlerini bir urba ile örtmeye çalışan ve “Bize meal yeter, hadise ne lüzüm var!” gibi hezayanlar savuran günümüzün insanının vaziyetini, bilmem ki bundan daha güzel resmetmek kabil olur muydu..? Bu mesele

⁸¹² İbn Ebî Hâtim, *et-Tefsîr* 7/406-407; et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 25/11-114.

görüldüğü kadar basit de değildir. Ebû Cehillerle, Utbelerle, Şeybelerle başlayan.. Batılı müsteşriklerle devam ettirilmeye çalışılan.. Goldziherlerle sözde ilmîleştirilen.. Volterlerle piyesleştirilen bu küfür senaryosu, evet başka dünyalarda hazırlanıyor ve sokakta gezen içimizdekilere de figüranlığı yaptırılıyor. Ya bir cehalet, ya şöhet düşüncesi veya ellerine tutuşturdukları, beş kuruşluk menfaatle, onlara “Bir görünün.” diyorlar, onlar da verilen emri yerine getirmek için bu çirkin senaryoda figüranlık yapıyorlar. “Bize Kur’ân yeter. Her şey tercüme ile halledilir. Arapça bilmeye ne lüzum var? İnsan sadece meal okumakla da müçtehit olabilir.” Bu ve benzeri sözler, hazırlanan daha büyük bir senaryonun, sahneye sürülmüş küçük bir iki sahnesi ve bu sahnede bir iki figürana söylettirilen sözlerdir. Tabî, bunun ardında, koca bir küfür dünyası, zemin yoklaması yapmaktadır. Müsait zemin bulduklarında –bulamasınlar inşaallah– söyleyecekleri, bugünkü söyledikleriyle de sınırlı kalmayacaktır.

Bu itibarla, sahabenin, Efendimiz’e karşı gösterdiği saygıyı diriltmeye, her zamandan daha çok muhtacız. Muhtaç olduğumuz bu hususu, bir şuur ve bizden ayrılmaz bir karakter hâline getirebilmek için de, Allah Resûlü’nün ismet ve emniyetini çok iyi bilmemiz ve aksine, zerre kadar ihtimal vermeyecek ölçüde kabullenmemiz gerekmektedir.

Sahabe diyor ki: “Biz Allah Resûlü’nü dinlerken, başımızda kuş var da onu kaçırmak istemiyormuşuz gibi gayet dikkatle dinlerdik.”⁸¹³ Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh) ve Hz. Ömer’in (radıyallâhu anh), Allah Resûlü’nün huzurunda konuştukları, çok mahdut ve sınırlıdır. Zira onlar, vahiyle müeyyet bir Nebi’nin huzurunda bulduklarının şuurundadırlar.

⁸¹³ Buhârî, *cihad* 37; Ebû Dâvûd, *tıbb* 1.

O'nu dinlemek, Mütakellim-i Ezeli'yi dinlemek gibidir. Çünkü gelen vahiy, Allah Resûlü'nün o tertemiz vicdanından ve dupduru gönlünden, aynen, geldiği nezahetiyle aksetmektedir. Bu itibarla da O'nu bilenler, O'nun karşısında sadece susar ve O'nu dinlerlerdi. Söz Sultanı'nın yanında söylenen sözler, kim tarafından söylenmiş olursa olsun baş yarar. Bizler de, sahabe anlayışına ulaştığımızda aynı şeyleri yapacak ve sadece O'nu ve O'nun lâl-ü güher sözlerini dinleyecek.. ve asırlık dertlerimize, bunlarla çare bulmaya çalışacağız.

O'nun sözlerine karşı saygısızlık ve sünneti inkâr, küfre doğru uzatılmış bir köprüdür. O köprünün üzerinde dolaşmayı âdet hâline getiren ve orada gezip duranlar, bugün olmasa da yarın, Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın silkinden ve daire-sinden kopar, Ebû Cehillere iltihak ederler.

Bu şekilde düşünce tarzı çok tehlikeli, bu tehlikeyi bertaraf etmenin yolu da, bütün yönleriyle Allah Resûlü'nü bilip tanı-maktan geçmektedir ki, O'nun en mühim yanlarından biri de, hiç şüphesiz O'nun masumiyetidir. Din, bütünüyle âdetâ O'nun masumiyetiyle bütünleşmiş gibidir. Orada bir gedik açmak, dinde en büyük tahribe tevessül mânâsındır. Onun içindir ki bu mevzu üzerinde hassasiyetle durma lüzumunu duyduk.

Sakîflilerin Teklifi

Efendimiz'i ikaz mahiyetinde görünen bir başka âyet de şudur:

وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوحِيَنا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِي عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذَا لَا تَأْخُذُوكَ
خَلِيلًا ۖ وَلَوْلَا أَنْ تَبْتِنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنَ إِلَيْهِمْ شَيْئًا فَلْيَلَا إِذَا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ
الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا

“Seni, sana vahyettiğimizden ayırıp, bize karşı başka şeyi uydurman için uğraşırlar. O zaman güya seni dost edinecekler.

*Sana sebat vermemiş olsaydık, andolsun, az da olsa onlara mey-
ledecektin. O zaman sana, hayatın da, ölümün de kat kat azabını
tattırırdık. Sonra bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.*"⁸¹⁴

Sakîf kabilesi, O'ndan Müslümanlığın bedeli olarak im-
tiyaz istiyordu. Bunlar, Allah Resûlü'ne müracaatla, kendile-
rinin bazı vecibelerden muaf tutulmalarını talep ettiler. Eğer,
başkaları böyle bir imtiyaza itiraz edecek olursa, Efendimiz'e
getirdikleri basit ve çocuksu teklife göre Allah Resûlü,
"Rabbim bana böyle emretti." diyecektir.⁸¹⁵ İşte âyetler, onla-
rın durumunu ve onlar karşısında Allah Resûlü'nün takındığı
bir kesin tavrı ortaya koymaktadır. Ve, ısrarla söylüyoruz ki,
bu âyetlerde de Efendimiz'in ismetine ve günahsızlığına göl-
ge düşürecek tek bir ifade, tek bir nokta dahi yoktur.

Onlar, Allah Resûlü'nü baştan çıkaracakları zan ve zehâbına
kapılarak çocukça bir maceraya girmişlerdi. Vahyin ve nübüv-
vetin ne demek olduğunu bilmeyen bu nâdanlar, kendi kendi-
lerince kurdukları hayal ürünü senaryolarla, bu kadar insanla-
rın hidayetine ve İslâm dinine girmelerine arzu ve istekli olan
bir insanın, elbette bizim İslâm'a girmemizle alâkalı bu teklifi-
mize de "Hayır!" demez ve hidayetimiz hatırına, bizi bir kısım
sorumluluklardan muaf tutar kuruntusuna kapılmışlardı.

Bu onlara ait bir beklenti idi. Allah Resûlü'ne gelince
O'nun aklından değil hayalinden dahi böyle bir taviz geçme-
mişti ve geçmezdi de. Din, bir bütündür. Onu bölüp parçala-
mak, sonra ona yine din demek mümkün değildir. Efendimiz,
nübüvvetinin ilk günü kendisini dinleyenlere ne dediyse, son
günü de aynı şeyi söylemiştir. O bir istikamet insanıdır. İslâm
da zaten, insanları istikamete sevk etmek için gelmiştir. Onda

⁸¹⁴ İsrâ sûresi, 17/73-75.

⁸¹⁵ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 5/222; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/312-313.

tenakuz ve birbirini yıkan hükümlerin bulunması düşünülemez! Böyle bir düşüncenin, ilimle, mantıkla uzaktan yakından alâkası yoktur.

Böyle bir teklifi değil Efendimiz, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh) dahi kabul etmemiş ve irtidat hâdiselerinde; namaz kılarız, fakat zekât vermeyiz diyenlere harp ilan etmiştir.⁸¹⁶ Demek oluyor ki, bu âyette Efendimiz'e hata adına isnat edilen hiçbir şey yoktur. Âyette anlatılan, kendini bilmez bir kısım insanların, Allah Resûlü'yle, uzaktan yakından alâkası olmayan, kendi düşünce ve kendi kuruntularıdır. Efendimiz ise, onların bu düşüncelerinden münezze ve müberradır.

İkinci âyette ise: *وَلَوْلَا أَنْ جَبْتْنَاكَ لَفَدَّتْ تَرَكُّنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا* denilmektedir. Bunun mânâsı şudur: *“Eğer Biz seni yüce ve yüksek dağlar gibi tespit etmeseydik, evet, aynen o dağlar gibi, hakikatin içine bu kadar gömülü bulunmasaydın, az da olsa bunlara meyledebilirdin.”*⁸¹⁷

Farzımuhal çerçevesi ve şartı içinde söylenen bu söz, esasen Efendimiz'in yüce kametini göstermesi bakımından ele alınmalıdır. Demek ki, Allah Resûlü, öyle sağlam bir iman zeminine oturmaktadır ki, O'nun bulunduğu yerde bir zemin çökmesinden bahsetmek mümkün değildir.

Eğer O, –farzımuhal– nübüvvetle serfirâz olmayan, mücerret bir ideal ve aksiyon adamı olsaydı, kendisine dehalet etmek isteyen bu insanların düşüncelerine mûmâşat ve mülayemet gösterebilir ve onları kendine bağlamaya çalışabilirdi. Çünkü insan fıtratında bu türlü zaafılar vardır. Fakat, Allah Resûlü, her türlü zaaftan korunmuş bir Nebi'dir. İnsanları kendine değil, Allah'ın (celle celâluhu) dinine bağlamaya

⁸¹⁶ Buhârî, *i'tisam* 2; Müslim, *iman* 32.

⁸¹⁷ İsrâ sûresi, 17/74.

çalışmaktadır. Dini bütünüyle kabul etmeyen bir insanın, dine bağlanmasından söz edilemeyeceğine göre, Allah Resûlü onlara niçin taviz versin ve onların hatırına dinin ahkâmını niye değiştirsin? Hem O, sadece Cenâb-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını tebliğ eden bir elçidir. Hükmü veren, emir ve yasakları koyan doğrudan doğruya Allah'tır (celle celâluhu).

“Onlara meyledebilirdin.” ifadesinden şu mânâları anlamak da mümkündür:

Eğer, Biz seni tespit edip, bütün davranışlarını vahyin kontrolü altına almasaydık, sen de, başkaları gibi, dini tebliğde akıl ve mantık yolunu tutup gitmiş olsaydın, senin de şöyle düşünmen ihtimal dahilindeydi: Ben, bunları böylece kabul edeyim; sonra da onları yavaş yavaş dine ısındırır, tam ve kâmil mü'min olmalarını sağlarım.

Evet, senin aklından kat'iyen böyle bir düşünce geçmiş değildir; ancak böyle bir düşünceye meyletmemen, Bizim tespitimiz sayesinde. Biz, seni bir an dahi kendi başına bırakmış değiliz ki, sen böyle bir düşünceye meyletmış olasın..

Bir diğer mânâ da şudur: Sen, cibilliyet itibarıyla, onların hidayetine karşı çok hırslısın. Onlar inanmıyorlar diye nerede ise canına kıyacaksın.

Sen ki sinesi herkese açık bir insansın. Onlara da sineyi açmak istemen, senin bu engin şefkatinin muktezasıdır. Sende böyle bir sine ve böyle bir şefkat varken, onların hidayeti adına, getirdikleri teklifi kabul eder ve onları hidayet kapısından geri çevirmezdin. Fakat Biz sana bütün duygularında istikamet ve ölçü verdik. Böylece seni ifrat ve tefritten korumuş olduk. Şefkatin ifratı, seni onlara meylettirebilirdi; fakat Bizim korumamız sayesinde sen, onlara meyletmedin.

Çünkü senin şefkatin ölçülüdür. “Kime, ne zaman ve ne ölçüde şefkatli davranılır?”, bunu sen çok iyi bilmektesin. Onun için sen, merhametini ilâhî merhametin önüne geçirerek bir sapık düşünceye taviz verecek değilsin...

Mevlâna’ya isnat edilen bir söz var: “Gel! Gel! Ne olursan gel!” Mevlâna’nın bu sözü, mânâ olarak doğrudur ve esas itibarıyla da Efendimiz’in fiiliyatından mülhemdir. Allah Resûlü, öyle bir gönüle sahiptir ki, tek bir insanı bile istisna etmeden, bütün insanların hidayetini istemektedir. Yeryüzündeki bütün insanlar müslüman olsa ve sadece bir iki insan, bu ilâhî mesaja kapalı kalsa, Allah Resûlü, onların hidayeti için de tehâlük gösterir ve onlara da bir şeyler anlatma uğrunda hiçbir fedakârlıktan geri kalmazdı. Evet O, öyle bir kalbî yapıya sahipti ki; sema kapıları gibi herkese açık bu sine, eğer ilâhî tespit ve koruma olmasaydı, belki sadece *لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* diyenleri de kendi safında kabul eder ve onları kanatlarının altına almaya çalışırdı. Ama, Allah (celle celâluhu) O’nun his ve duygularına bir ölçü ve denge koyup, O’nu korumuş ve kollamıştı. Bu sayede O da, asla hataya düşmemişti.

“Az meylederdin.” demek, meylettin demek değildir. Mümkünü vâki kılacak hiçbir hâdise yokken, Efendimiz’de böyle bir zaaf aramak, düşünce zaafı olsa gerek.

Allah (celle celâluhu), ezelde O’nu tespit edip korumuştur. O da, “lâ yezâl”de asla kaymayacaktır. Çünkü O’nun varlığı, hak ile bütünleşmiş, hareketleri vahiy ile perçinlenmiş, kalbi de Allah marziyatıyla dopdoluydu. Böyle bir Sultanlar Sultanı, semalara taht kurmuş otururken, O’nun topuğuna çamur bulaşacağına ihtimal vermek ya çamurun, ya da semalara taht kurmanın ne demek olduğunu bilmemektir. Ne

diyeyim, Allah (celle celâluhu) böyle sefil düşüncelere de istikamet bahşetsin!.

Hele âyetin siyaki, yani bu âyetlerden sonra gelen şu âyet, Allah Resûlü'nün asla onlara meyletmediğini apaçık göstermektedir ki, âyet şöyle buyurur: *وَإِنْ كَادُوا لَيَسْتَفْرِزُونَكَ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ لَا يَلْبَثُونَ خِلافَكَ إِلَّا قَلِيلًا* “Memleketinden çıkarmak için, neredeyse seni zorlayacaklardı. O takdirde senin ardından onlar da çok az kalabilirlerdi.”⁸¹⁸

Fakirlere Karşı Tavır

Tenbih buudlu diğer bir iltifat da, Kureyş'in şu müracaatı münasebetiyle şerefnüzul olmuştu. Kureyş, Allah Resûlü'ne gelerek: “Senin yanında şu fakir ve miskin insanlar, şu köleler oturuyorlar. Biz, onlarla aynı mecliste oturamayız. Ya bize hususî bir gün ayır. Ya da biz geldiğimizde onları yanından uzaklaştır.”⁸¹⁹ dediler. Bunun üzerine şu âyet nazil oldu: *وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ* “Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yoktur. Senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki, onları kovarak zulmedenlerden olasın.”⁸²⁰

Ayrıca, Kehf sûresinde de aynı mânâyı ifade eden şu âyet vardır:

وَاضْبُرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تَطْعَمَ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

⁸¹⁸ İsrâ sûresi, 17/76.

⁸¹⁹ Müslim, *fedâilü's-sahâbe* 45; İbn Mâce, *zühd* 7. (Hâdise tam olarak İbn Mâce'de geçmektedir.)

⁸²⁰ En'âm sûresi, 6/52.

“Sabah akşam, Rablerinin rızasını dileyerek O’na yalvaranlarla beraber olmaya sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek, gözlerini o kimselerden ayırma. Bizi anmasını kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye uyma!”⁸²¹

Allah Resûlü, tebliğ vazifesine başladığı andan itibaren, kendisine teslim olup, bağlanan nice kimseler vardı ki, bunlar fakirdi, yoksuldu. O günün kâfir düzeni içinde, fakirlik, yoksulluk da bir ayıp ve kusur kabul ediliyordu. Hâlbuki Allah Resûlü, öyle bir dinle gelmişti ki, o din, üstünlüğü sadece takvaya ve Allah’tan (celle celâluhu) korkmaya bağlıyordu.⁸²² O dine göre, zenginlik fakire karşı herhangi bir üstünlüğü söz konusu değildi.

Efendimiz, “Cennet dört insana müştaktır.” buyurmuşlardı.⁸²³ Bu dört insanın hepsi de fakirdi. Ammar fakirdi, Selman fakirdi, Mikdad fakirdi ve Hz. Ali (radiyallâhu anh) fakirdi. Herkes Cennet’e, Cennet de bu insanlara müştaktı. Sanki gelsinler diye, günleri ipe çekiyor gibiydi. Onlar ki, kalpleri Allah’a (celle celâluhu) saygı ile dopdoluydu. Gece gündüz Rablerini anıyorlar ve hep O’nun huzurunda gibi yaşıyorlardı. Onları Allah Resûlü, yanından nasıl uzaklaştırırdı ki, Allah (celle celâluhu) onları yakınlığa göre programlamıştı.

Bir Nebi ki, Bilal’e (radiyallâhu anh) “Ey siyah kadının oğlu!” diyen Ebû Zerr’e (radiyallâhu anh) “Sende hâlâ cahiliye kalıntısı var.”⁸²⁴ demiş, onu azarlamış ve ona şu ölümsüz sözlerle nasihatte bulunmuştu:

⁸²¹ Kehf sûresi, 18/28.

⁸²² Bkz.: Hucurât sûresi, 49/13.

⁸²³ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 6/215; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ*, 1/142; Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid*, 9/307.

⁸²⁴ Buhârî, *iman* 22; *edeb* 44; Müslim, *eymân* 38.

“Emriniz altında çalışanlar, sizin kardeşlerinizdir. Onlara yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin ve onlara güçlerinin üstünde yük yüklemeyin. Eğer yüklerseniz, onlara yardımcı olun.”⁸²⁵

Bir Nebi ki, tevazu kanatlarını yerlere kadar sermişti. O'nun huzuruna herkes teklifsiz girip çıkabiliyordu. Zaten O'nun dininin ruhunda da bu prensipler vardı. Mü'minler zengini-fakiri, kölesi-asili, emiri-hizmetçisi aynı mescitte ve aynı saflarda durup, kullukta bulunmuyorlar mı? Öyleyse, bu dinin temsilcisi Yüce Nebi, nasıl olur da sırf fakir oldukları için, bazı insanları huzurundan kovabilirdi? “Allahım, beni fakir olarak yaşat, fakir olarak vefat ettir, fakirlerle beraber haşret.”⁸²⁶ diyen bizzat kendisi değil miydi? Bunu diyen bir insanın fakir dostlarını huzurundan uzaklaştırması düşünülebilir mi? Hayır, sonsuz defa hayır, Allah Resûlü, hiçbir fakiri huzurundan kovmadı, onları meclisinden uzaklaştırmadı.. ve böyle bir düşüncüyü, aklının ucundan dahi geçirmediydi.

Bununla beraber O, bir nebiydi. Herkesin hidayetini aynı ölçüde istiyor ve bekliyordu. Hasen veya zayıf bir hadiste, Hz. Ömer'in (radiyallâhu anh) İslâm'a girmesi için dua edip yalvardığı rivayet olunur. Hatta bazı rivayetlerde asıl adı Amr b. Hişâm olan Ebû Cehil de bu duaya dahil edilmiştir.⁸²⁷ Allah Resûlü bu duasında şöyle demiştir: “Allahım, bu dini Ömer b. Hattab (radiyallâhu anh) ile teyit buyur, kuvvetlendir.”⁸²⁸

İhtimal ki, Allah, Habibi'ne ileriye matuf çok hakikatleri gösterdiği gibi, Ömer'in (radiyallâhu anh) yapacağı fütûhatı

⁸²⁵ Buhârî, *iman* 22; *itk* 15; Müslim, *eymân* 40.

⁸²⁶ Tirmizî, *zühd* 37; İbn Mâce, *zühd* 7.

⁸²⁷ Tirmizî, *menâkıb* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/95.

⁸²⁸ İbn Mâce, *mukaddime* 11; el-Hâkim, *Müstedrek*, 3/83; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/370.

da göstermişti.. Efendimiz de bunu bildiği için onun İslâm'a bir an evvel girmesini arzulamış ve dua etmişti. Veya Allah Resûlü, müstesna firasetiyle, Hz. Ömer'in çehresinde onun İslâm'a açık olduğunu okumuş ve onun için de dua etmişti.

Kureyş'in ileri gelenlerinin de İslâm'a girmesi, Allah Resûlü'nün en büyük arzusuydu. Onları defalarca evine davet etmiş, ikramda bulunmuş, gönül ve kalblerine girmeyi denemişti; ancak, her defasında onun bu arzusuna cevab-ı red verilmişti. Kureyş'ten her birinin, başında bu tali' kuşu kim bilir kaç defa uçmuştu.. ve kim bilir bu tali'sizler ona karşı kaç defa lakayt kalmışlardı..?

O, şimdi bunlardan bir görüşme teklifi almıştı. O'na "Seninle görüşmek istiyoruz.", diyorlardı. Acaba İslâm'a girmeye niyetleri var mıydı? Gerçi bu henüz belli değildi. Ancak, yüzde bir ihtimalle dahi olsa, Allah Resûlü'nü ümitlendirmişti. Nasıl ki, Hz. Ömer'in (radıyallâhu anh) hidayeti için hırs göstermiş ve onun İslâm'a girmesiyle gelişen hâdiseler, Allah Resûlü'nün ne kadar isabet ettiğini ispat etmişti; eğer bu insanlar da İslâm'a girseler, İslâm fütûhatı adına herhâlde çok farklı şeyler olacaktı.!

Şu kadar var ki, onların getirdiği teklif, İslâm'ın ruhuna zıttı. İşte Allah Resûlü, böyle bir teklifle geldikleri için onlar adına üzülmüş ve hayıflanmış olabilir. Çünkü kendisine getirilen bu teklif, daha evvel geçen bütün peygamberlere de getirilmişti. Onlar, böyle bir teklifi nasıl reddettilerse, Allah Resûlü de reddedecekti. Fakat üzülmeden de edemiyordu. Kapılarına kadar gelen hidayeti, bu insanlar, boş bir gurur uğruna tepiyorlardı. İşte Allah Resûlü, onların bu hüsrana mahzun oluyordu ki, âyet de, O'nu teselli ediyor ve "*Onların hesabından sana bir mesuliyet yoktur.*" diyordu.

Efendimiz'in kararı, fakirleri yanından uzaklaştırmama şeklindeydi. Ne var ki O, diğerlerinin hidayete ermesi için de çareler aramaktaydı. Acaba O, bu kararında isabetli miydi? Hemen âyet geliyor ve O'na, kararında isabetli olduğunu haber veriyordu. Zira O, dostlarını kovmama kararındaydı; âyet de O'na, fakirleri yanından kovma, diyordu.

Bir Hatırlatma

Burada, bir diğer hususa da dikkatinizi istirham edeceğim:

Kur'ân-ı Kerim'de, Efendimiz ve bütün mü'minler muhatap alınarak verilen yüzlerce emir vardır. Verilen bu emirler ve getirilen yasaklar, birer hüküm bildiren ifadelerdir. Yoksa, söylenenlerin aksinin yapıldığını haber veren ifadeler değildir. Meselâ, Kur'ân, Efendimiz'e "Namaz kıl, oruç tut, zekât ver." der. Bu cümleler birer emir cümlesidir, dolayısıyla da, Efendimiz'in, bunları yapmamasına karşı getirilmiş birer ihtar kabul etmek doğru değildir. Aynen bunun gibi, Kur'ân, Efendimiz'e "*Fakirleri yanından kovma!*" demiştir. Fakat bu, hiçbir zaman "Niçin fakirleri yanından kovdun veya kovuyorsun!" demek değildir ki, Allah Resûlü'nün ismet ve günahsızlığına muhalif bir mânâ olsun. Yani Allah Resûlü'nde, bu emre muhalif hiçbir hareket emaresi görülmemiştir ki, bu emir, o emareye binaen gelmiş kabul edilsin. Öyleyse bu emir, Efendimiz'in içinden geçirdiği kararın doğruluğunu tasdik için gelmiş bir emirdir ki, Allah Resûlü'nün, hem fetanetini hem de ismetini ilan eder, ele verir ve kör gözlere de gösterir...

Söylediklerimiz, Kehf sûresinde yer alan âyette, daha açık görülmektedir. Çünkü Allah, bu âyette, İki Cihan Serveri'ne: "*Gece gündüz Rabbini ananlarla beraber sen de sabret.*" demektedir. Sabır, tavır değiştirmemek mânâsına gelir. Zerre

kadar tavır değiştirme söz konusuysa, orada sabırdan bahsedilemez. Meselâ, bir insan ibadette sabırlı davranır; ibadetten ayrılmaz, bildiği ölçüde hep ibadet eder. Ve yine bir insan musibete karşı sabreder; gelen musibet onda bir tavır değişikliği de meydana getirmez ve o insan sanki hiçbir şey olmamış gibi davranır. Günah karşısında sabretmek de aynı şekildedir. Günaha girmemek için eski hâlin devam ettirilmesi lâzımdır. Öyleyse, Efendimiz'e "Sabret!" denirken, "Bulunduğun hâl ve aldığın karar üzere dur.", demek istenmiştir. Bu da Allah Resûlü'nün ilk tavrının, Cenâb-ı Hakk'ın rızasına uygun bir tavır olduğunu göstermektedir. Zira sabır, çizgi yenileme değil, bulunduğu çizgide kalmanın adıdır.

Bu itibarla da burada, Allah Resûlü'nü tebci vardır, O'nun yaptığının, Allah (celle celâluhu) tarafından güzel görüldüğü müjdelenmekte ve âdetâ, "Dünya hayatına dilbeste olanlara teveccüh etme. Zaten Sen onlara teveccüh etmezsin. Çünkü onlara teveccüh senin ufkunu karartır. Hâlbuki sen nezihler nezihisin. Senin ufkunda bir tek gubâr yoktur." müjdesi verilmektedir.

O, böyledir, böyle kalmıştır ve Rabbinin huzuruna da bu nezahetiyle gitmiştir. Günaha karşı O, bulunduğu çizgiyi öyle korumuştur ki, doğduğu gün nasıl tertemizdir, vefat ederken de aynı temizlik içindedir.

Efendimiz'in Hz. Zeynep'le İzdivacı

Eski-yeni din düşmanları, Allah Resûlü'nün, Zeynep Validemiz'le (radiyallahu anhâ) evlenmesini de dillerine dolayıp, onunla Allah Resûlü'ne çamur atmak istemişlerdir. Ancak, attıkları çamurun hepsi de kendi suratlarına çalınmış ve Allah Resûlü'nün pâk dâmenine bir zerre bile bulaşmamıştır.

Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

“Allah’ın nimet verdiği, senin de nimetlendirdiğin kimseye: Eşini bırakma, Allah’tan sakın diyor, Allah’ın açığa vuraacağı şeyi içinde saklıyorsun. İnsanlardan çekiniyorsun; oysa asıl kendisinden korkulması gereken Allah’tır. Zeyd, o kadından ilişkisini kesince, Biz, onu sana nikâhladık ki, (bundan böyle) evlâtlıkları, karlılarıyla ilişkilerini kestikleri zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda mü’minlere bir güçlük olmasın. Allah’ın emri yerine getirilmiştir.”⁸²⁹

Allah Resûlü, Zeyd’i (radiyallâhu anh) çok severdi. Başkasını değil de sadece onu evlât edinmişti. Zeyd (radiyallâhu anh), Allah Resûlü’ne o kadar yakın biliniyordu ki, herkes ona sanki Efendimiz’in öz evlâdıymış gibi bakıyor, onu Efendimiz’in öz evlâdı gibi görüyorlardı. Evet o, kendini Allah Resûlü’nün yoluna feda etmiş; Allah Resûlü de ona, sevgisini kapılarını ardına kadar açıvermişti.

Zeyd (radiyallâhu anh), azatlı bir köleydi. Efendimiz onu hürriyete kavuşturmuş ve evlât edinmişti.. o günün âdetine göre de, Zeyd’den bu azatlı köle olma vasfını silip atmamak mümkün değildi. Bu düşünce, âdeta cemiyetin içine işlemiş bir illet ve bir hastalıktı. Bir insan azat edilmiş olsa dahi ikinci sınıf vatandaşı olarak kabul ediliyordu. Bu düşüncenin temelinden yıkılması ve cemiyetin bu hastalıktan kurtarılması

⁸²⁹ Ahzâb sûresi, 33/37.

gerekiyordu. Allah Resûlü'nü derin derin düşündüren bu mesele de çare bekliyordu...

Ancak getirilecek çözüm, evvelâ pratikte de hüsnü kabul görmeliydi. Onun için Allah Resûlü, alınlarında esaret damgası taşıyan bu insanlara apayrı bir metodla yaklaştı.

Hürriyet çok mühimdi ama o en kıymetli hususu kaçırmamak, elde tutabilmek daha mühimdi. Hürriyeti taşıyamayacak bir insan, ne kadar hürriyete kavuşsa da, yine de hür bir insan gibi yaşayamaz. Nitekim Amerika'da esirler hürriyete kavuşturulduğunda, bu problem acı acı yaşanmış ve gerçek çözüm, yıllar almıştı. O gün henüz hürriyet havasını teneffüs etmeye alışmamış bu insanlar, ellerine verilen imkânları satıp, tekrar eski efendilerinin yanlarına dönmüşlerdi. Çünkü o gün için şartlar henüz hürriyet atmosferine göre hazır hâle getirilememişti. Ne fertler ruhen bu işe hazır, ne de cemiyet. Dolayısıyla da hürriyete kavuşturma gayretleri beklenen neticeyi vermemişti.

Allah Resûlü ise, bir taraftan onları ruhen hür düşünceye, hür harekete alıştırtırken, diğer taraftan da cemiyeti hazırlıyor ve bu insanları cemiyetin birer parçası hâline getirmeye çalışıyordu. Dün onlar birer ev eşyası gibiydiler, bu gün ise hepsi, cemiyetten birer uzuv hâline gelmişlerdi.

Efendimiz, cemiyete yerleşmiş bu köhne zihniyete son darbeyi vuracağı fırsatı kolluyordu. Çok zor, çok çetin bir işti ama, Allah Resûlü, rahatlıkla onun da altından kalkabilecekti.

O, nasıl, cephenin en zor yerine evvelâ kendi yakınlarını sürüyordu, burada da aynı şeyi yapacaktı. Asillerden asil bir kadını, öz halasının kızını, Abdullah b. Cahş'ın (radıyallâhu anh) kızkardeşini, azatlı köle Zeyd'le (radıyallâhu anh) evlendirecekti.

Allah Resûlü, bu akraba evine her zaman girip çıkardı. Bu ev O'nun halasının eviydi.. ve bu hane aynı zamanda senelerden beri, Allah Resûlü'nden bir teklif bekliyordu. Zira Allah Resûlü'nün zevceleri arasına girmek, her kadının en büyük idealiydi ve bunda yadırganacak bir şey de yoktu.

Daha önce de arz ettiğim gibi, Hz. Sevde'yi (radiyallâhu anhâ) Efendimiz boşamak isteyince, büyük kadın gelmiş ve Allah Resûlü'ne âdeta yalvarmış.. gününü Âişe'ye (radiyallâhu anhâ) verdiğini ortaya koymuş.. tek isteğinin Peygamber zevcesi olarak vefat etmek olduğunu ifade etmişti ki, bunlar, Allah Resûlü'nün nikâhı altında kalabilmek için yapılan fedakârlıklardı.⁸³⁰ Hz. Ömer (radiyallâhu anh), hayatı boyunca bu haneye akraba olabilmek için çırpınıp durmuş ve Hazreti Fatıma Validemiz'e (radiyallâhu anhâ) talip olmuş; ancak, Allah Resûlü onu Hz. Ali'ye (radiyallâhu anh) verince, Hz. Ömer'e Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü bekleme kalmıştı. Bu mübarek kadın Hz. Ömer'in nikâhı altına girdiğinde henüz çocuk yaştaydı; çocuk yaştaydı ama bu, Hz. Ömer'in (radiyallâhu anh) Efendimiz'e akraba olma rüyasıydı. Ömer'in tek düşüncesi Efendimiz'e akraba olmaktı.⁸³¹

Bir halanın, yeğenine kızını vermek istemesi ve bu husustaki beklentisi gayet normaldi. Hem, Hz. Zeynep (radiyallâhu anhâ), her yönüyle bir peygamber hanımı olmaya lâyıktı. Belki o da Efendimiz'i istiyordu...

Allah Resûlü, halasının evine gitti: "Zeyneb'e talibim." dedi. Ev halkı sevinçten uçacak hâle gelmişlerdi... Demek senelerce bekledikleri an gelmişti. Resûlullah, Zeyneb'e talip oluyordu. Firaset-i A'zam, talebinin yanlış anlaşıldığını derhal

⁸³⁰ Buhârî, *nikâh* 48; Müslim, *radâ* 47.

⁸³¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/463; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/293-294.

anladı.. ve tashih etti: “Ben, Zeyneb’i Zeyd için istiyorum.” Hepsi donup kalmıştı. İsteyen Allah Resûlü olmasaydı, tek-lif hemen reddolunurdu. Ama Allah Resûlü’ne itiraz etmeleri mümkün değildi. Bu evlilik, sırf Allah Resûlü’nün emri olduğu için kabul edildi ve isteksiz bir yuva kuruldu. Ne var ki, toplum hayatı adına gerçekleştirilmek istenen şey de gerçekleşmişti.

Kadın, asil ve soyluydu. Yetişme tarzı da ona göre olmuştu. Zeyd (radiyallâhu anh) ise, Allah Resûlü tarafından çok sevilse bile, o günkü anlayış içinde hürriyetini sonradan elde etmiş bir köleydi. Sıradan bir aileden gelmişti; dolayısıyla da imtizaçları mümkün görünmüyordu. Daha doğrusu, Hz. Zeyd (radiyallâhu anh), mânevî âleme açık firasetiyle, kendini bu kadına küfüv ve denk görmüyordu. Zeynep’de (radiyallâhu anhâ), apayrı bir gönül, apayrı bir kalb ve apayrı bir irade vardı.. ve nübüvvet hanesine ta’lik edilmeye namzet bir pırlantaydı.

Zeyd; bu mevzu ile alâkalı defaatle Allah Resûlü’ne mü-racaat etmiş ve hanımından ayrılmak istediğini söylemişti; Allah Resûlü de, her defasında ona: “Hanımını tut! Allah’tan kork!” deyip onu savmıştı. Efendimiz’in bir tek düşüncesi vardı; bu evlilikle, cahiliyeye ait bir düşünceyi kökünden yıkacaktı. O, bu mülâhaza ile yola çıkmış ve bir evliliğe sebep olmuştu. Ancak her geçen gün huzursuzluk daha da artıyordu ki, artık kopma kertesine gelmişti.

Gerçi boşanma ufuktaydı ama, Allah Resûlü, pratikte, bir köle ile, bir asil kadının evlenebileceğini de göstermişti. Allah Resûlü, bir rehberdi. Rehber, dediği ve diyeceği herşeyi evvelâ kendisinde ve yakınlarında tatbik etmeliydi. Bu da Allah’ın izni ve sevkiyle öyle olmuştu ama; şimdi vahiy ufkunda, encâmı ağır ve tahammülfersâ hâdiselerin emareleri belirmişti.

Allah Resûlü, Cenâb-ı Hak'ın bildirmesiyle, bir gün Zeynep'in (radıyallâhu anhâ) kendi hanımı olacağını da biliyordu. Açıklama emri olmadığı için de bunu hep gizliyordu. Zaten Hz. Âişe Validemiz'in (radıyallâhu anhâ) ifadesiyle, eğer Allah Resûlü, kendisine gelen vahiyden bir şey gizleyebilseydi, işte bu izdivaçla alâkalı âyeti gizlerdi.⁸³² Evet, Zeynep (radıyallâhu anhâ) ile evlenme Allah Resûlü'ne o kadar ağır gelmişti. Ancak ezelde kıyılmış bir nikâhı reddetmek kimin haddineydi. Allah (celle celâluhu): رَزَوْنَاكَهَا diyordu. "Onu sana nikâhladık." Bu nikâh, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak tarafından kıyılmıştı. Bu nikâhın şahitleri de, Mele-i A'lâ'nın sakinleriydi. Bu bedeli çok ağır nikâhla, Allah (celle celâluhu), bir hüküm daha bildiriyordu: "Evlâtlıklar, insanın öz evlâdı gibi değildir." Hanımlarını boşarlarsa, baba durumunda olanların onları alması caizdir. Hâlbuki, cahiliye devrinde evlâtlık, öz evlât gibi kabul ediliyor ve onlar, ölse veya hanımlarını boşasalar, onların hanımlarıyla evlenmek caiz görülüyordu. Cahiliyeye ait bu telakki de yıkılmalıydı; yıkılıyordu da; ancak, bu koca enkazı âdetâ tek başına Resûlullah omuzlarında taşıyordu.

Bu ağır imtihanın önemli unsurlarından:

Zeynep Validemiz'in (radıyallâhu anhâ) şu tali'ine bakın ki, yaptığı iki evlilikle, cahiliyeye ait iki bâtil düşüncenin yıkılmasına sebep oluyordu.

Bazı tefsirlerde uydurma bir hâdise nakledilir:

Efendimiz, güya bir gün Zeynep Validemiz'i (radıyallâhu anhâ) görmüş.. hem de nikâhlı olduğu bir dönemde.. onun güzelliği karşısında سُبْحَانَكَ يَا مَقَلِّبَ الْقُلُوبِ demiş.. bunu da Zeynep Validemiz duymuş (vs.)... İsrailiyat kaynaklı bu türlü muzahref

⁸³² Buhârî, *tevhid* 22; Müslim, *iman* 288.

söz ve düşünceler, maalesef bir kısım Ehl-i Sünnet âlimleri üzerinde de tesirli olmuştur. Bunlardan ismini arz edemeyeceğim mühim bir müfessir: *عَادَ زَيْدٌ إِلَى الْبَيْتِ فَاطَّلَعَ* “Zeyd eve gelince manzarayı çaktı.(!)” şeklindeki bir ifadeye yer vermiştir ki, böyle bir düşünce, ancak bir din düşmanının uydurabileceği iğrençlikte bir düzmedir. Ben, o müfessirimize saygımın ifadesi olarak “Dilin kurusun!” demiyorum; ama, bu sözü bilerek ve inanarak söyleyen, kim olursa olsun, onun dili kurumalıdır.

Evvelâ: Efendimiz, Zeyneb’i (radiyallâhu anhâ) ilk defa görüyor değildi ki.. Zeynep (radiyallâhu anhâ), O’nun gözü önünde büyümüştü.

İkincisi: Eğer Allah Resûlü’nün içinde Zeyneb’e (radiyallâhu anhâ) karşı zerre kadar temayül olsaydı, onu niçin Zeyd’le (radiyallâhu anh) evlendirsindi ki; gidip kendisi için talip olurdu.

Üçüncüsü: Ev halkının bütünüyle, Zeyneb’in (radiyallâhu anhâ) Allah Resûlü’ne zevce olmasını cân-u gönülden istediklerini yukarıda arz etmiştik. Allah Resûlü’nün, onu alması na mâni ne idi ki, Zeyd’le (radiyallâhu anh) evlenmesini istedi de kendine nikâhlanmadı?

Demek ki, Allah Resûlü’nün, Zeynep Validemiz’le (radiyallâhu anhâ) evlenmesi tamamen bir emir gereği idi. Allah (celle celâluhu) emretti ve Allah Resûlü de bu emre icabet etti. Diğer söylenen uydurma sözlerin hepsi, dünkü Volterlerin, yakın tarihteki Goldziherlerin ve daha bilmem kimlerin hazırladıkları senaryolardır; iftira ve yalan olmaktan başka da, hiçbir mânâları yoktur. Allah Resûlü, o Allah Resûlü olacak; Zeynep, o Zeynep olacak; Zeyd de, o Zeyd olacak da; onların dediği gibi bir hâdise cereyan edecek. Aman Allahım! Bu ne

korkunç iftira, bu ne korkunç yalan, bu ne korkunç bir cehalet ve bu ne korkunç bir din düşmanlığıdır!

Esefle ifade edeyim ki; bugün bu malzemeleri, kendini onlara kaptırmış, içimizdeki figüranlar da kullanmaktadır. Zannediyorum onları, tamamen aşağılık duygusu ve aşağılık kompleksi böyle aşağılık bir iş yapmaya ve söz söylemeye sevk etmiştir?. Ne diyebiliriz ki, hidayet Allah'ın (celle celâluhu) elindedir. Rabbim onlara da hidayet etsin!

Konuya, “Her nebi masumdur, Allah Resûlü ise masumlar masumudur.” diyerek başladık ve müşahhas misallerle, Allah Resûlü'nün masumiyetini göstermeye gayret ettik. Ancak şunu da itiraf etmeliyiz ki, O'nun masumiyeti, bizim anlatabildiğimizin de çok üstünde ve ötesindedir. Biz, bu mevzuu ancak, kendi kapasitemiz ölçüsünde aktarabildik...

Buraya kadar söylediklerimiz, doğrudan doğruya Allah Resûlü'nün ismet ve iffetiyle, yani günahsız oluşuyla alâkalıydı. Şimdi de O'nun masumiyetini başka bir zaviyeden arz etmek istiyorum. O'ndaki zühd, takva, Allah korkusu, kulluk şuuru ve ibadet anlayışı zaviyesinden İki Cihan Serveri'nin masumiyetini bütün buudlarıyla görüp anlamak ve O'nu tanımak isteyenlerin, O'nun ötelere ve Rabbiyle irtibatının bir unvan ve bir buudu olan, aşağıdaki hususları bilmeleri zarurîdir:

d. ZÜHD VE TAKVASIYLA EFENDİMİZ

Allah Resûlü, zahidlerin en zahidiydi. O'ndaki verâ, yani kaba mânâsıyla şüpheli şeylerden kaçınma, –o seviyede olmak şartıyla– ikinci bir insanda yoktu. O, bütün tavır ve hareketlerini, bu çizgiye göre ayarlamıştı. Allah'tan öyle korkardı ki, sanki kalbi duracak gibi olurdu.. o kadar hassas, o kadar duyarlı idi

ki; gözyaşlarının akmadığı ve ürpermediği zaman çok azdı. O, coşarken âdeta bir derya, dururken de umman gibiydi.

Şimdi, hayatını bu çerçeve içinde geçirmiş bir insana, yukarıda arz ettiğim âyetleri yanlış değerlendirerek, dünyaya temayül ve günaha meyil urbası biçmek, büyük bir saygısızlık ve korkunç bir aldanmışlıktır. Allah (celle celâluhu), O'nu öyle bir yücelik semasına oturtmuştur ki, yerde havlayanların sesi, O'na hiçbir zaman ulaşamayacaktır. Nerede kaldı ki, attıkları çamur O'na sıçrayabilsin. Zira O'nun zühdü, takvası, Allah'tan (celle celâluhu) korkması ve günahlara karşı fevkalâde derecede hassas davranması, O'nun günah işlemeye meyli olmasıyla kat'iyen bağdaştırılmaz.

İşte şimdi de kuşbakışı, O'nun bu derinliklerine temas etmek istiyoruz:

Evelâ, zühd; dünya ona verilse sevinmeme, bütün dünya elinden gitse üzülme hâlidir. Bu hâl, Allah Resûlü'nde doruk noktadadır. Bütün dünya O'nun olsaydı, her hâlde bir arpa tanesi bulmuş kadar sevinmezdi. Bütün dünya, bir anda elinden gitseydi, yine bir arpa tanesi kaybetmiş kadar üzülmezdi. O, dünyayı kalben bu şekilde terk etmişti. Ancak bu terk, hiçbir zaman kesben de dünyayı terk etmek değildir. Zira, kazanç yollarının en mantıkîsini ve en güzelini bize gösteren, yine Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dır. O'nun kesben dünyayı terk etmesi veya insanları buna teşvik etmesi düşünülemez. Dünyayı terk, kalben olmalıdır. Buna en güzel delil de yine Allah Resûlü'nün kurduğu İslâm Site Devleti'nin, kısa zamanda dünyanın en zengin ve en güçlü devletlerinden biri hâline gelmesidir. Bir Batılı düşünürün dediği gibi, Allah Resûlü'nün kurduğu bir büyük devletten, daha sonra tam 25 tane imparatorluk ölçüsünde devlet doğmuştur. Osmanlı

Devlet-i Âliyesi bunlardan sadece bir tanesidir. Evet, zühdde temel düşünce bu olmalıdır.

Allah Resûlü, peygamberliğin aydınlık iklimine adımını attığı andan, dünya bütün debdebe ve ihtişamıyla O'nun ayağının önüne serildiği âna kadar hiç tavrını değiştirmedii. Hatta O, dünyaya geldiği anda sahip olduğu mal varlığına, vefat ederken sahip değildi. Çünkü neyi var, neyi yoksa hep dağıtmış ve infak etmişti. Bakın metrûkâtına, sadece birkaç keçi ve bir de hanımlarının içinde buldukları küçük odalar. Onlar da yine millete ait sayılırdı ki, analarımız vefat edince, hepsi de mescide dahil edilmişti. Oraya giden herkesin de bilebileceği gibi, bu hücreler mescidin bir köşesine sıkışacak kadar dar bir yer işgal ediyordu.⁸³³

da. Hasır Üzerinde Yatması

Hız. Ömer (radiyallâhu anh), bir gün Allah Resûlü'nün huzuruna girdi. Efendimiz yattığı hasırın üzerindeydi ve yüzünün bir tarafına, hasır iz yapmıştı. Odasının bir yanında işlenmiş bir deri, bir diğer köşesinde de, içinde birkaç avuç arpa bulunan küçük bir torba vardı. İşte Allah Resûlü'nün odasında bulunan eşyalar bundan ibaretti. Hız. Ömer (radiyallâhu anh), bu manzara karşısında rikkate geldi ve ağladı. Allah Resûlü niçin ağladığını sorunca da Ömer (radiyallâhu anh): "Yâ Resûlallah! Şu anda kisralar, krallar saraylarında kuş tüyünden yataklarında yatarken, (kâinat, yüzü suyu hürmetine yaratılmış olan) sen, sadece kuru bir hasır üstünde yatıyorsun ve o hasır, senin yüzünde iz bırakıyor. Gördüklerim beni ağlattı." cevabını verir. Bunun üzerine Allah Resûlü, Ömer'e (radiyallâhu anh) şu karşılıkta bulunur: "*İstemez misin, yâ*

⁸³³ Buhârî, *ferâiz* 3; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 5/306.

Ömer! Dünya onların, ahiret de bizim olsun.”⁸³⁴ Başka bir rivayette ise Efendimiz şöyle buyururlar:

مَا لِي وَمَا لِلدُّنْيَا مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاحِبٍ اسْتَنْظَلْتُ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

“Dünya ile benim ne alâkam var. Ben bir yolcu gibiyim. Bir ağaç altında gölgelenen bir yolcu.. sonra da orayı terk edip yoluna devam eden...”⁸³⁵

O, dünyaya bir vazifeyle gelmişti. Duygu ve düşüncede insanlara diriliş solukları getirmiştir. Vazifesi bittiği zaman da dünyayı terk edecekti. Dünya ile bu kadar alâkasız bir insanın, dünya adına bazı şeylere temayül edeceğine ihtimal vermek, aklın kabul edeceği şeylerden değildir. Evet, O, asla dünyaya meyletmedi, ve O, hiçbir zaman inhirafa yelken açmadı...

db. Sadaka Hususundaki Hassasiyeti

“Akşam yatmış, fakat sabaha kadar dönüp durmuş, bir türlü uyuyamamıştı. Sağına dönüyor, soluna dönüyor, “uf”layıp duruyordu. Sabah, hanımı sordu: “Yâ Resûlallah, bu gece rahatsız mıydınız? Çok ızdırıp çektiniz.” Ve Allah Resûlü’nün cevabı şu oldu: *Yatağımı hazırlarken, yere düşmüş bir hurma buldum. Onu ağzıma koydum. Fakat sonra aklıma geldi ki, Bizim evde sadaka ve zekât hurmaları da bulunuyor. Ya bu hurma, onlardan ise! İşte sabaha kadar bunu düşündüm, bunun ızdırabıyla sağa sola dönüp durdum. Bir türlü gözüme uyku girmedi.*”⁸³⁶

Sadaka ve zekât O’na haramdı. Ancak bu hurma, kendine ait hediye hurmalardan da olabilirdi. Hatta bu ihtimal, diğer ihtimalden daha kuvvetliydi. Çünkü O’nun hanesinde, sadaka

⁸³⁴ Buhârî, *tefsir* (66) 2; Müslim, *talak* 31.

⁸³⁵ Tirmizî, *zühd* 44; İbn Mâce, *zühd* 3; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 1/301.

⁸³⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 2/193; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/17.

veya zekât malları gecelemez, geldiği gibi dağıtıldı. Şüphenin en küçüğüne karşı böyle davranan ve hayatını hep böyle hassasiyet içinde geçiren bir insanın, kesin haram olan bir işe yanaşması mümkün müdür? O, en küçük ve şüpheli bir şeyle dahi, ruh dünyasını kirletmeme mevzuunda fevkalâde hassastı. Böyle bir irade, nasıl olur da kesin bir günah karşısında gevşerdi? Hayır, O hiçbir günah karşısında gevşemedi ve ruhunda hiçbir günaha yol vermedi. Ruhu ve iradesi her zaman nezih, tertemizdi, öyle yaşadı ve Refîk-i A'lâ'ya da öyle yükseldi.

dc. “Beni Hud Sûresi İhtiyarlattı”

Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh), Allah Resûlü'ne sorar: “Yâ Resûlallah! Saçınızda ak görüyorum. Birdenbire ihtiyarladınız; bir derdiniz mi var?” Ve İki Cihan Serveri cevap verir: *شَيْبَتِي هُوَ ذُو الْوَأَقَعَةِ وَالْمُرْسَلَاتِ* “Beni Hud, Vâkıa, Mürselât sûreleri ihtiyarlattı.”⁸³⁷ Hud sûresinde O’na: *فَأَسْتَقِيمَ كَمَا أُمِرْتُ* “Emrolunduğun şekilde dosdoğru ol!”⁸³⁸ denmişti. Bu doğruluk, Cenâb-ı Hakk’ın, Habîbi için çizdiği doğruluktur. Ve O’ndan, bu çizginin korunması isteniyordu...

Mürselât, Cennet ve Cehennem’in, zümre zümre ayrıldığı, insanların dehşet içinde iki büklüm olduğunu anlatıyordu. Vâkıa, yine bu zümreleri gösterip teşhir ediyordu. Bu sûrelerde anlatılanlar, Allah Resûlü’nü dehşette bırakıyor ve ihtiyarlatıyordu...

dd. Ahirete Bakışı

Bir sahabi, evinde Kur’ân okuyordu. Aynı zamanda okuduğu Kur’ân, dışardan da duyuluyordu. Tam bu sahabi:

⁸³⁷ Tirmizî, *tefsir* (56) 6.

⁸³⁸ Hud sûresi, 11/112.

إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ۖ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا

âyetlerini⁸³⁹ okurken, Allah Resûlü oradan geçmekteydi. Birden rengi sarardı ve diz üstü yere çöktü. Sanki âyetler, O'nu ırgalıyor gibiydi. Evet, O, bu âyetlerin tehdidinden öyle korkmuştu.⁸⁴⁰

Bu âyetler: “Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap var.” diyordu.

Aslında, bu gibi ifadelerden hiç endişe etmemesi gereken birisi varsa, o da Allah Resûlü'ydü. Ancak O, bize edep, terbiye ve Allah (celle celâluhu) karşısında takınılacak tavır adına ders veriyordu...

de. Nazar-ı İlâhî Karşısında Efendimiz

Abdullah b. Mesud anlatıyor: Bir gün Allah Resûlü bana, “Kur’ân oku da dinleyeyim.” dedi. Ben de: “Yâ Resûlallah! Kur’ân Sana nazil olup dururken, ben sana nasıl Kur’ân okurum!” dedim. “Ben başkasından dinlemeyi severim.” buyurdular. Bunun üzerine Nisâ sûresinin başından okumaya başladım ve:

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا

âyetine⁸⁴¹ gelmişim ki “Yeter, yeter!” dediler. Döndüm baktım, Allah Resûlü ağlıyor ve gözyaşları çağlıyordu. Kalbi çatacak gibi olmuş ve dayanamama kertesine ulaşmıştı.⁸⁴²

Âyet, O'na, ahiretteki dehşetli bir tabloyu sergiliyor ve şöyle diyordu: “Her ümmetten bir şahit, seni de bunlara şahit getirdiğimiz zaman nice olur.”

⁸³⁹ Müzzemmil sûresi, 73/12-13.

⁸⁴⁰ Beyhakî, Şuabü'l-îman, 1/522.

⁸⁴¹ Nisâ sûresi, 4/41.

⁸⁴² Buhârî, fezâilü'l-Kur’ân 33, 35, tefsîru sûre (4) 9; Müslim, salâtü'l-müsâfirîn 247-248.

df. O'nun Tefekkürü

Bir gece Allah Resûlü bana hitaben “Yâ Âişe! Müsaade eder misin, bu gece Rabbime ibadet edeyim.” dedi. Ben de “Seninle olmayı severim, fakat senin hoşuna gidecek olan her şeyi de severim.” dedim.

Allah Resûlü kalktı ve namaza durdu. O gece sabaha kadar *إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَبْصَارِ* “Göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin ve gündüzün gidip-gelişinde elbette akıl sahipleri için ibretler vardır.”⁸⁴³ âyetini okudu ve gözyaşı döktü. Sabah olunca ezan okumaya gelen Hz. Bilal kendisine: “Yâ Resûlallah! Kendini niçin bu kadar zora koşuyorsun? Allah (celle celâluhu) senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetti.” dedi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): *أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا* buyurdu. “Bana bu kadar ihsanda bulunan Rabbime ihsanı ölçüsünde şükreden bir kul olmayayım mı?”⁸⁴⁴

Meğer Allah Resûlü ne için gözyaşı döküyormuş? O, kendi çizgisi içinde, şükür zirvesini tutturamamaktan korkuyor ve bunun için ağlıyor! Böyle bir Zât'ın günah işleyeceğini veya günaha meyletmiş olabileceğini düşünebilir misiniz?..

Efendimiz, Allah'ın (celle celâluhu) yasak kıldığı şeyleri yapmamakta ne kadar hassas, günaha girmeme mevzuunda ne derece dikkatli davranıyordu ise, emirleri dinleme konusunda da aynı derecede hassas, emre âmâde ve titizdi. O'nun masumiyet ve nezahetine sadece bu zaviyeden bakıl-sa, zannediyorum başka delil aramaya ihtiyac olmayacak.

⁸⁴³ Âl-i İmrân sûresi, 3/190.

⁸⁴⁴ İbn Hibbân, *Sahih*, 2/386; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*, 1/441-442; Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 4/310.

Aslında, O'nun yaşadığı gibi bir hayat yaşamaya kimse güç yetiremezdi. Ferdî ibadetlerinde, kendine karşı çok disiplinli ve nefesine karşı da çok ciddiydi. Âdeta O'nun bütün hayatı, ibadete göre programlanmış gibiydi.. Âdeta ibadet etmediği bir an yoktu. Tabî ki ibadeti sadece bildiğimiz, namaz, oruç vs. şeklinde sınırlandırmamak lâzım. O yaptığı her işi, ibadet şuuruyla yapıyordu.

Biz O'na "Zahitler Zahidi" derken, kelime yetersizliğin-den dolayı dedik. Yoksa O'nun zühdünü bir başka kelime ve bir başka lafızla ifade etmek gerekirdi.

dg. Hayırdaki Sürati

Bir gün mescide geldi, cemaatinin önüne geçti ve namaza durdu. Ardından hemen namazını bozdu ve odasına doğru telaşla yürüdü. Öyle bir heyecan ve telaş içindeydi ki, O'nu gören, yangına gidiyor zannederdi. Biraz sonra geldi. Eski heyecanından eser yoktu. Geçti namazı kıldırdı. Namazdan sonra sahabe, biraz evvelki heyecan ve tehâlükünün sebebi ni sorunca, şu cevabı verdi: *"Biraz evvel bana, fakirlere dağıtılmak üzere bir şeyler getirildi. Ben, dağıtmayı unuttum. Tam namaza durduğum sırada hatırladım. Evimde böyle bir mal varken, namaz kılmak hoşuma gitmedi. Gidip Âişe'ye (radiyallâhu anhâ), o malı dağıtmasını söyledim."*⁸⁴⁵ İşte buna zühd denir, işte buna incelik denir, işte buna takva denir ve işte buna O'nun dünya ile alâkası denir...

Defalarca, dünya O'na temessül etmiş, kendini kabul ettirmek istemişti de O, her defasında elinin tersiyle onu itmişti.⁸⁴⁶

⁸⁴⁵ Buhârî, *ezan* 158; Nesâî, *sehv* 104.

⁸⁴⁶ Beyhâkî, *Şuabü'l-ıman*, 7/365; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-ıuliyâ*, 1/30.

dh. Günlerce Aç ve Susuz Kalışı

O'nun, günlerce ağzına bir tek lokma koymadığı çok olurdu. Zaten hayatı boyunca, arpa ekmeğiyle dahi, karnını bir kere doyurduğu vâki değildir. Aylar geçer, O'nun evinde bir çorba kaynatmak için ateş yanmazdı.⁸⁴⁷

Bir gün namazını oturarak kılıyordu. Kıldığı nafile bir namazdı. Ebû Hüreyre (radiyallâhu anh), namazdan sonra sordu: Yâ Resûlallah! Bir hastalığınız mı var? Namazı oturarak kılıyorsunuz? Verilen cevap cihanı ürpertecek şekildeydi: “Yâ Ebâ Hüreyre, günlerdir ağzıma götüreceğim bir şey bulamadım. Açlık takatimi kesti, ayakta duracak dermanım kalmadı, onun için namazımı oturarak kılıyorum.”

Ebû Hüreyre diyor ki, bunu duyunca ağlamaya başladım. Allah Resûlü kendi durumunu unutmuş, bana teselli veriyordu: “Ağlama yâ Ebâ Hüreyre! Burada çekilen açlık, insanı ahiret azabından kurtarır.”⁸⁴⁸

O, bir liderdi. Raiyyetinin arasında günlerce aç kalanlar vardı. İşte, Allah Resûlü de kendi hayat standardını onlara göre ayarlamıştı.

Tebası içinde, maddî hayat itibarıyla en fakirâne hayatı O yaşıyordu.. hem de bunu kendi ihtiyarıyla yapıyordu. İsteseydi müreffeh bir hayat yaşayabilirdi. Bu, O'nun için hiç de zor değildi. Zira, sadece kendisine hediye olarak gelenleri dağıtmayıp yanında bırakmış olsaydı, o gün için en mesudâne bir hayat yaşamasına kâfi gelirdi; ama O böyle yapmayı hiç düşünmedi.

Bu, kat'iyen O'nun ve yetiştirdiği cemaatinin dünyaya küsmüşlüğü veya dünyayı terketmişliği mânâsına alınmamalıdır.

⁸⁴⁷ Buhârî, rikâk 17; Müslim, zühd 20-36.

⁸⁴⁸ Ebû Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, 7/109.

Mesele bir kısım şom ağızların, “Bir lokma, bir hırka” deyip Allah Resûlü’ne ait bir ahlâk ölçüsünü alaya aldıkları gibi değildir. İsteyen, kazanır, zengin olur ve Allah’ın (celle celâluhu) emrettiği ölçüde zekâtını verir, infakta bulunur; evet kimse böyle bir kazancın karşısında değildir.. hatta helâlinden kazanmak İslâm’da teşvik bile görmüştür. Bununla beraber, Allah Resûlü’nün ve O’nun has dairedeki bir kısım arkadaşlarının, yukarıda müşahhas misallerini verdiğimiz anlayışa ve idrake sadık kalmaları gerekir. Aksi hâlde, her gün hızla büyüyen, Mekke ve Medine sınırlarını çoktan aşan bu cemaati, ilk günkü safvet ve duruluğunda tutmak mümkün değildir. Bu cemaat, sırf bir beden ve cismaniyet cemaati değildir. Bu cemaat, aynı zamanda, ruh, kalb, irade ve vicdan cemaati dir. Ve işte Allah Resûlü, cemaatini bu dinamiklerle ayakta tutmaya çalışıyordu. Onlardan istediği her fedakârlığı da, evvelâ kendisi gösteriyor ve her meselede olduğu gibi bu meselede de çıraklarına örnek oluyordu. İşte, en çarpıcı örneklerden bir tablo:

Gecenin yarısıydı. Açlık Allah Resûlü’nün bütün dermanını tüketmiş ve artık gözüne uyku da girmez olmuştu. Belki biraz uyuyabilseydi, açlığın o şiddetli ızdırabından geçici de olsa kurtulacaktı. Ne var ki açlık, O’nu terk edeceğe benzemiyordu. Evinden çıktı, bir tarafa doğru yürümeye başladı. Biraz sonra da bir karartı hissetti. Gelen biri vardı. Dikkatini oraya çevirdi.. tanıdı... Bu, hayatının hiçbir ânında O’ndan ayrılmayan insandı. Düşüncede, aksiyonda hep O’nunla beraber olmuştu. Şimdi de gecenin yarısında, Medine’nin bu تنها köşesinde randevulaşmış gibiydiler. Gelen, Hz. Ebû Bekir’di (radiyallâhu anh) ve Allah Resûlü, ona selâm verdi. Ardından da sordu: “*Yâ Ebâ Bekir! Gecenin bu vaktinde seni dışarıya*

çıkaran nedir?” Ebû Bekir (radiyallâhu anh), Allah Resûlü’nü görünce derdini unutuvermişti. Zaten o, hep öyle idi. Hani Mekke’de Allah Resûlü’nü kurtarmak için girdiği kavgada komalık olmuş.. bir gün baygın kalmış ve gözlerini ilk açtığında “Allah Resûlü’ne ne oldu?” diye sormuştu. Anası Ümmü Ümâre kızmış: “Ölüyorsun; fakat hâlâ O’nu düşünüyorsun!”⁸⁴⁹ demişti. O, bilmiyordu ki, Ebû Bekir (radiyallâhu anh), O’nu düşünmediği zaman ölürdü. Çünkü Allah Resûlü, onun hayat kaynağıydı. İşte şimdi de O’ndan ayrı kalamamış ve bilemediği bir his, onu buraya kadar sürüklemişti. Sürüklemişti ve Resûlullah’ın sorusuna “Açlık!” diye cevap veriyordu. “Evde yiyecek bir şey bulamadım, gözüme uyku girmede ve dışarıya çıktım.” Aynı dünya..!

Hemen ardından ekledi: “Anam babam Sana feda olsun ya Resûlallah, Sen niye çıktın?” Cevap aynıydı. Allah Resûlü de açlıktan dolayı çıkmıştı.

Tam bu esnada bir kararlı daha belirdi. Belli ki bu uzun boylu, görkemli insan Ömer’di. Zaten, tablonun tamamlanması gerekiyordu. Allah Resûlü, sağ tarafına Hz. Ebû Bekir’i (radiyallâhu anh) almıştı; ama, henüz sol tarafının her zaman ki konuğu yoktu; sanki tabloyu yarım bırakmamak için o da koşup geliyordu. Evet, gelen Hz. Ömer’di (radiyallâhu anh). Karşısında bu iki dostu görünce O da şaşırıp kalmıştı. Selâm verdi, selâmı alındı. Ve Söz Sultanı, Ömer’e (radiyallâhu anh) de niçin çıktığını sordu. O da, aynı cevabı verdi: “Açlık, ey Allah’ın Resûlü, açlık beni dışarıya çıkardı.” dedi.

Efendimiz’in hatırına Ebû’l-Heysem (radiyallâhu anh) geldi. Evi o taraflardaydı. İhtimal gündüz de onu bağında

⁸⁴⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 3/30.

görmüştü. Hiç olmazsa onlara hurma ikram eder ve açlıklarını yatıştırırlardı. “Gelin Ebû'l-Heysem'e gidelim.” dedi.

Ebû'l-Heysem'in (radiyallâhu anh) evine vardılar. Ebû'l-Heysem (radiyallâhu anh) ve hanımı uyuyordu. Evde, bir de küçük bir çocukları vardı. Yaşı, beş veya altıydı. Önce kapıyı Hz. Ömer (radiyallâhu anh) çaldı. O gür sesiyle “*Yâ Ebe'l-Heysem!*” diye seslendi. Ne Ebû'l-Heysem (radiyallâhu anh) ne de hanımı sesi duymadı. Fakat, yatağında mışıl mışıl uyuyan o yavru, birden yatağından fırladı, “Baba! Kalk Ömer geldi.” dedi. Ebû'l-Heysem (radiyallâhu anh), çocuğunu rüya görüyor sandı. “Yat oğlum, gecenin yarısı, bu vakitte burada Ömer'in işi ne!” Çocuk yattı. Kapı açılmayınca, bu defa da o nârin sesli Ebû Bekir (radiyallâhu anh), gelip seslendi: “*Yâ Ebe'l-Heysem!*” Çocuk yine fırladı, kalktı ve “Baba! Ebû Bekir geldi.” diye bağırdı. Babası onu tekrar yatırdı. Fakat son gelen, sesi soluğu cenazeleri dahi diriltten Allah Resûlü'ydü. O, “*Yâ Ebe'l-Heysem!*” diye seslenince, çocuk, artık yayından fırlayan bir ok olmuştu. Hem kapıya doğru koşuyor, hem de “Baba kalk, Resûlullah geldi!” diyordu.

Ebû'l-Heysem (radiyallâhu anh), neye uğradığını şaşır-mıştı. Hemen kapıya koştu. Gözlerine inanamıyordu. Gecenin bu saatinde, hanesine, Sultanlar Sultanı nüzul etmişti. Hemen onları içeri aldı. Gidip bir oğlak boğazladı. Bu şeref, insana hayatta belki bir kere nasip olurdu. Hayatının en mesut anını yaşıyordu. Canını bile sofraya koysa azdı. Hurma getirdi, süt getirdi, et getirdi ve bu aziz misafirlerine ikram etti...

Açlıklarını bastırarak kadar yediler. Ardından da yine Allah Resûlü'nün gözleri dolu dolu oldu. Ve her hâdiseye ayrı bir bu-ud ve derinlik kazandıran dudaklarından şu sözler döküldü:

“Allah’a kasem ederim, işte şu nimetlerden yarın hesaba çekileceksiniz.” Ardından da şu âyeti okudu: *تُمْ لَتَسْأَلَنَّ* “O gün, muhakkak bütün nimetlerden hesaba çekileceksiniz.”⁸⁵⁰

İşte O, hayatını bu kadar hassas ve bu kadar derin ölçüler içinde geçiren müstesna bir insandı. Böyle bir insanın hayatında inhiraf bulmaya çalışmak, ya garaz, ya da cehalettir.

Hz. Ömer (radıyallâhu anh) O’na en yakın olanlardandı ve O’nun hayatının zühd yanını şöyle anlatıyordu: “Allah’a yemin ederim, ben, Resûlullah’ın, sabahtan akşama kadar kıvrandığını bilirim. Zira, hurmanın en kötüsü olan (dakal) denen hurmayı dahi bulup karnını doyuramıyordu.”⁸⁵¹

Hâlbuki O, kimden isteseydi, O’nun için en mükellef sofralar hazırlardı. Hem buna ne hacet? Kendisine gelen hediyeler, her gün O’na ve ailesine, müreffeh bir hayat yaşatacak ölçüdeydi. Ancak O, geleni dağıtıyor ve yarınlara bir şey bırakmıyordu.⁸⁵²

Kendisine, niçin dünya nimetlerinden istifade etmediği sorulunca da O, şöyle cevap veriyordu: “Dünya nimetlerinden istifadeyi nasıl düşünebilirim ki, İsrâfil sûru eline almış, Cenâb-ı Hakk’ın emrini beklemektedir. Böyle bir durumda olan insan, gelişigüzel, dünya nimetlerinden nasıl istifade eder ki?”⁸⁵³

⁸⁵⁰ Tekâsür sûresi, 102/8.

⁸⁵¹ Müslim, *zühd* 36; İbn Mâce, *zühd* 10.

⁸⁵² Buhârî, *bed’ü’l-vahy* 5-6; *zekât* 50; *rikâk* 20; *savm* 7; Müslim, *zekât* 124; *fedâil* 50.

⁸⁵³ Tirmizî, *kıyâmet* 8; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/326, 3/7.

e. EFENDİMİZ'İN TEVAZUU

Allah Resûlü, fevkalâde bir tevazu insanıydı. Zaten büyüklüklerde, büyüklüğün alâmeti tevazu; küçüklerde küçüklüğün alâmeti ise, gurur ve tekebbürdür.⁸⁵⁴ O, tevazuu nispetinde büyüyordu. Evet O büyüktü, onun için de mütevazi idi. *“Kim tevazu ederse, Allah (celle celâluhu), onu yüceltir; kim de büyüklenirse, Allah (celle celâluhu) onu zelil eder, alçaltır.”*⁸⁵⁵ diyor ve bunu hayatında da gösteriyordu. Herkes O'ndaki engin tevazua bakıyor ve büyüklüğün ne demek olduğunu anlıyordu.

Kibirlenenleri, çalım satanları Allah (celle celâluhu) hep yerin dibine batırmıştır. İşte Karun, işte Sa'lebe, işte Firavun, işte Nemrut ve işte bütün şeddatlar!.

Tevazu edeni, yüzünü yere koyanı da O yüceltmıştır. İşte Musa (aleyhisselâm), işte İsa (aleyhisselâm), işte İbrahim (aleyhisselâm) ve işte Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhu aleyhi ve sellem)...

O'nda mahviyet, bir baş döndürücü derinlikteydi. O, Allah'ın kulu ve resûlüydü. Gece, gündüz Rabbine kullukta bulunur, kullukta bulunurken de itidali korur ve şöyle buyururdu: *“İstikametten ayrılmayın, itidali koruyun ve devamlı istikamete yaklaşmaya çalışın.”*⁸⁵⁶ İbadet de olsa, ifrat ve tefrit, Allah Resûlü'nün yolu değildi. O, tam bir itidal ve istikamet insanıydı. Zaten, istikamet, mü'minin beş vakit namazında, Cenâb-ı Hak'tan talep ettiği yol değil mi? O yol ki, nebilerin

⁸⁵⁴ Bediüzzaman, *Lemeât*.

⁸⁵⁵ Müslim, *birr* 69; Tirmizî, *birr* 82; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 5/140. (Lafız el-Mu'cemü'l-Evsat'tan)

⁸⁵⁶ Buhârî, *iman* 29; Müslim, *sıfâtü'l-münafıkîn* 78.

siddıkların ve şehitlerin yoludur. Ahirette onlarla beraber olmak isteyenler, dünyada onların gittiği yoldan gitmelidirler.

Dinin ruhu, kolaylıktır. Onu ağırlaştırın, neticede kendisi mağlup olur ve dini yaşanmaz bir mükellefiyetler yığını hâline getirir. Hâlbuki, istikamet dairesinde yaşanan din, kolaylığın ta kendisidir. Başka bir hadis-i şerifte de şöyle buyrulur: *“Şüphesiz ki bu din kolaylıktır. Kim bu dini zorlaştırırsa din ona galip gelir.”*⁸⁵⁷

Allah Resûlü, dini nasıl yaşadı ve nasıl yaşanmasını istedi ise, insanın güç yetirebileceği dinî hayat, işte odur!

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُوَ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ

*“Bilin ki, sizden hiçbiriniz amelikle kurtulamaz.”*⁸⁵⁸

Bir insan, gece gündüz ibadet etse, Esved b. Yezid en-Nehaî, Mesruk veya Tavus gibi kullukta bulunsa, bu ameller, onun kurtuluşu için yetmeyebilir.

Sahabe, Allah Resûlü’nden, yukarıdaki hadisi duyunca, hemen akıllarına Efendimiz gelir. Çünkü onlar için, Allah Resûlü’nün durumu hem bir kıstas hem de emniyet ağırlıklıdır. Bu itibarla da, hemen O’nun akibetini sorarlar: *“وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ”* “Sen de mi (amelinle kurtulamazsın) yâ Resûlallah?”

İşte mahviyet, işte Allah (celle celâluhu) karşısında kulun takınması gereken tavır ve kendi büyüklüğü ölçüsünde müthiş bir cevap: *“Evet, ben de. Eğer Rabbim beni katından bir rahmet ve lütufla kucaklamazsa...”*⁸⁵⁹

Mahviyet, demiştik; işte O’nda mahviyet, bu kadar derin ve bu kadar köklüydü.

⁸⁵⁷ Buhârî, *imân* 29; Nesâî, *imân* 28.

⁸⁵⁸ Buhârî, *rikâk* 18; *merdâ* 19; Müslim, *sıfâtü'l-münâfikîn* 71-73, 75, 76, 78; İbn Mâce, *zühd* 20.

⁸⁵⁹ Buhârî, *rikâk* 18; *merdâ* 19; Müslim, *sıfâtü'l-münâfikîn* 71-78.

O'nun bir mahiyet örneği olduğunu bir kere daha hatırlatıp, ibadetteki derinliğine intikal etmek istiyorum:

O, bir hadislerinde: *شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي* “Benim şefaati, ümmetimden büyük günah işleyenleredir.”⁸⁶⁰ buyururlar.

Allah (celle celâluhu), O'nun şefaati hakkını ötelede böyle değerlendirecektir. Zaten bizim bütün ümidimiz de bu değil mi? Sonsuz günah işledik, ama, yine de boyunlarımızda tasma, O'nun, azat kabul etmez köleleri olduğumuzu itiraf ediyor, bizi de şefaati içine almasını istiyoruz.

Günahkârız, ancak başka kimseye kulluk yapmadık. Oluksa O'nun kapı kulları olduk ve bu hissimizi Mevlâna'nın sözleriyle dile getiriyoruz:

من بنده بخدمت سرافکنده شدم	من بنده شدم بنده شدم بنده شدم
من شاد از آنم که ترابنده شدم	هر بند که آزاد شود شاد شود

“Kul oldum, kul oldum, kul oldum! Ben Sana hizmette iki büklüm oldum.

Kullar azat olunca şâd olur; Ben Sana kul olduğumdan dolayı şâd oldum.”

Ve inanıyoruz ki, bizim bu yalvarış ve yakarışlarımız, Cenâb-ı Hak tarafından duyulup is’af buyrulduğu gibi şefaati arzumuz da mevsimi gelince, Allah Resûlü tarafından lütfedilecektir. Bu mülâhaza ile kapısının tokmağına bir kere daha dokunuyor ve “Şefaati yâ Resûlallah!” diyoruz.

Allah Resûlü, büyük günah işleyenlere şefaati edecektir. Biz de, daha buradayken O'na adres bırakıyor, bize de şefaati etmesini istiyoruz. İçinizde, böyle bir talebi olmayacak birinin varlığını düşünemiyorum. Öyleyse herkes, O'na şimdiden dehalet

⁸⁶⁰ Ebû Dâvûd, *sünnet* 23; Tirmizî, *kıyâme* 11.

edip, adres bırakmalıdır. Bu müracaatı O'nun duyacağından da kimsenin zerre kadar şüphesi olmasın. Görmüyor musunuz ki, namazda “Tahiyyat” okurken, *السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ* diyor ve doğrudan O'na hitap ediyoruz. O duymasa, O'na hitap edilir mi? Demek ki, duyuyor ve Cenâb-ı Hak da bizim, namazda O'na doğrudan selâm vermemizi istiyor!

İşte, şefaât dairesini bu kadar geniş tutan Allah Resûlü, bakın başka bir hadisinde –ki zaten bizim üzerinde durmak istediğimiz hadis de budur– önce en uzak daireden başlayıp, en yakın daireye kadar, kavim ve kabilesine seslenerek şöyle buyuruyor:⁸⁶¹

“Ey Kâ'b b. Mürreoğulları! Nefsinizi Allah'tan satın almaya bakın; zira ben, ahirette sizin adınıza bir şey yapamam!

Ey Abdimentafoğulları! Nefsinizi Allah'tan satın almaya bakın; zira ben, ahirette sizin adınıza bir şey yapamam!

Ey Abdülmuttalipoğulları! Nefsinizi Allah'tan satın almaya bakın; zira ben, ahirette sizin adınıza bir şey yapamam!”

O gün, değişik kabile ve kavimler, içlerinden çıkan şair ve muharriplerle övündüğü ve bunları birer gurur vesilesi yaptıkları bir dönemde, Allah Resûlü'nün bu sözleri, mahviyet ve tevazu adına çok mühimdir. O ki, bir şair, bir muharip değildir. O, Kâinatın Efendisi ve son peygamberdir. Buna rağmen, kavim ve kabilesine, Allah (celle celâluhu) huzurunda bir şey yapamayacağını söyleyerek, onların, “Nebi bizden çıktı.” deyip kendilerini başkalarından üstün görme ihtimalini, daha işin başında söküp atıyor ve onlara sorumluluklarını hatırlatıyordu.

Kendisine en uzak kabile ve oymaktan başlayıp tedelli yoluyla en yakınlarına geldi ve: *يَا صَفِيَّةُ عَمَّةُ رَسُولِ اللَّهِ! لَا أُغْنِي عَنْكَ*

⁸⁶¹ Buhârî, *vesâyâ* 11; *tefsir* (26) 2; Müslim, *iman* 348-352.

“*Ey Allah Resûlü'nün halası Safiyye! (Sen de nefsini Allah'tan (celle celâluhu) satın almaya bak, zira ahirette senin adına da bir şey yapamam!*” buyurdu.

O Safiyye (radiyallâhu anhâ) ki, Hz. Hamza'nın (radiyallâhu anh) kız kardeşiydi. Uhud'da Hamza (radiyallâhu anh) şehit olunca, kardeşini görmek istemiş, Allah Resûlü de, dayanamaz diye mâni olmaya çalışmış; fakat bu yiğit kadın, Allah'a ulaşmış bir ruhu görmek için mi, hınçla bilenmek için mi.. gitmiş o paramparça olmuş cesedi doya doya seyretmişti.. evet güçlü ve iradeli bir kadındı. Ancak bir erkek O'nun kadar metin olabilirdi. Safiyye (radiyallâhu anhâ) ki, Allah Resûlü'nün “*Havarim*” dediği Zübeyr'in (radiyallâhu anh) de anasıydı. Safiyye (radiyallâhu anhâ) ki, zalim Haccac'a karşı Kâbe'yi müdafaa ederken, asılmak suretiyle şehit olan Abdullah b. Zübeyr'in babaannesiydi. Ve bütün bunlardan öte, o Safiyye (radiyallâhu anhâ) ki, Allah Resûlü'nün öz halasıydı. Buna rağmen İki Cihan Serveri, ona da böyle diyordu...

Evet, Allah Resûlü bir temkin, tedbir ve denge insanıydı; bazı kendini bilmezlerin yaptığı gibi, ahirette herkese el uzatabileceğini söylemiyordu. Hatta el uzatacağını söyleyemedikleri arasında, kendi kızı, çiğerpâresi, peygamberlik günlerinin tek gönül meyvesi, Hz. Fatıma (radiyallâhu anhâ) da vardı ve işte şimdi ona da aynı şeyleri söylüyordu: يَا فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ! لَا أُعْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا “*Ey Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kızı Fatıma! (Sen de nefsinin Allah'tan (celle celâluhu) satın al; zira ahirette senin adına da bir şey yapamam.*”

O Fatıma (radiyallâhu anhâ) ki, gözüne ve hayaline hiçbir günah girmeden, Hz. Ali (radiyallâhu anh) ile evlenmişti. Zaten yaşı 25 olmadan da vefat edip gitmişti. Arkadan gelen bütün evliyâ, asfiyâ onun nurlu neslinin semeresiydi... O ki,

sağanak sağanak vahiy yağan Nebi evinde yetişmişti. O ki, Allah Resûlü, onun hakkında “*Fatıma benden bir parçadır.*”⁸⁶² buyurmuştu... Ve yine o ki, Cennet kadınlarının efendisi olduğu bildiriliyordu.⁸⁶³ Ama ona da Allah Resûlü, evet bu Fatıma’ya (radiyallâhu anhâ) da “*Kendini Allah’tan satın almaya bak! Nefsinin ipoteğini çözdürmeye çalış!*” diyordu.

Hayatını bu ölçüler içinde geçiren, Allah’a (celle celâluhu) karşı edep ve saygıda zerre kadar kusur etmeyen ve kendisini, büyüklüğünün alâmeti olarak, bir “hiç” gören ve amellerine bel bağlamayan bu Zahidler Zahidi, bu insanların Allah’tan en çok korkanı ve bu, ahiretin ne demek olduğunu herkesten iyi bilen zat, hiç imkân ve ihtimal var mı ki, günah işlesin, inhiraf etsin, çizgisini kaybetsin! Sonsuz defa hâşâ!

f. UBÛDİYET VE KULLUĞU İLE EFENDİMİZ

Hele ibadeti, hele ibadeti! O’nun ibadetine bakan insan, sanki O, hayatında başka hiçbir iş yapmamış da, hep ibadet etmiş zannederdi. Evet O, kulluğunda bu kadar derindi. Zaten, bütün güzelliklerde de O, öyle değil miydi? Hangi sahada, O’na kim yetişebilmişti ki? Hayır, hiçbir sahada, hiç kimsenin O’na ulaşması mümkün değildi.!

O, namazında kulluğunu o denli derin temsil ediyordu ki neredeyse ürperip ağlamadığı namaz yok gibiydi. Sahabe, namaz kılarken O’nun sinisinin değirmen taşının ses çıkardığı gibi ses çıkardığını söylemektedir.⁸⁶⁴ İçinde dönen boyunduruklar ve kulluğun o ağır mükellefiyetleri O’nu kaynayan

⁸⁶² Buhârî, *fedâilü’l-ashab* 12, 16; Müslim, *fedâilu’s-sahabe* 93-94.

⁸⁶³ Buhârî, *fedâilü’l-ashab* 29; Tirmizî, *menâkıb* 30.

⁸⁶⁴ Ebû Davud, *salât* 161; Nesâî, *sehv* 18.

bir kazana çeviriyordu. Elbetteki bu hâl, O'nun en yüksek seviyede, kulluğunu ifa edebilme gayretinden ileri geliyordu.

Namaz O'nun âdeta şehvetle arzulanacağı bir işti. Başka hiçbir zevk, O'na namazın verdiği zevki vermiyordu. O'nun içindir ki, bir gün şöyle buyurmuştu: *حُبِّبَ إِلَيَّ: النِّسَاءُ، وَالطَّيِّبُ، وَجُعِلَ* “Bana (üç şey) sevdirdi: Kadın, güzel koku; namaz ise benim gerçek göz aydınlığım.”⁸⁶⁵

Kadın, bir erkeğin alâka duyması için en önemli unsurlardandır. Hz. Âdem (aleyhisselâm) yaratılırken, bu duygu ile yaratılmıştır. Bu alâkanın fazlalığı şehvettir. Şehvet ise, neslin devam etmesine verilen avans ve ücret demektir. Böyle bir unvan verilmeseydi, hiçbir insan, neslini devam ettirmeyi düşünmezdi. Zira, diğerleri sadece angarya kabul edilecek mükellefiyetlerdir. Tek başına çocuk sevgisi de, neslin devamı için yeterli değildir. Onun için Allah (celle celâluhu), erkeğin kadına, kadının da erkeğe alâka duyması için şehveti yarattı.

İnsan mahiyetinde var olan ve yaratılışla gelen bu duyguyu aşmak mümkün değildir. Mümkün olsaydı, bunu başta Hz. Âdem (aleyhisselâm) aşardı. Ve işte Efendimiz de bu fitratı ve fitrî olanı konuşuyor, anlatıyor ve “Bana kadın sevdirdi.” buyuruyordu. O, fitratla, tabiatla iç içe olduğunu bilen bir peygamberdi. O'nun getirdiği dinde ruhbanlık yoktu. Kendilerini ibadete vermek ve vakitlerinin bütünü, Allah'a (celle celâluhu) kullukta geçirebilmek gayesiyle hadımlaşmak isteyen ashabına O şöyle diyordu: “Allah'ı (celle celâluhu) en çok bileniniz ve O'ndan en çok korkanınız benim. Ama ben ibadet ediyorum, hanımlarımla da bulunuyorum. İstirahat ediyorum, gece ibadetini de yapıyorum. Oruç tutuyorum,

⁸⁶⁵ Nesâî, *işretü'n-nisâ* 1; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/128, 199, 285.

yemek de yiyorum. Bu, benim yolumdur. Benim yolumdan yüz çeviren ise benden değildir..."⁸⁶⁶

O, tam bir denge insanıydı ve objektif prensiplerle gelmişti. O'nun getirdiği din, bir hanîfiye-i semha idi ve herkesin rahatlıkla yaşayıp, tatbik edebileceği bir sistemin de adıydı. O, sadece belli bir gruba hitap etmek için gelmemişti.. herkes içindi ve mesajı da herkesi kucaklıyordu.

Güzel kokuya gelince, seçkin ruhlar, güzel kokudan hoşlanırlar. Allah Resûlü, ruhaniyâtıyla öyle incelmiş ve cismaniyeti o derece rikkat kesbetmişti ki, âdeta ruhuyla atbaşı gidiyor ve meleklerle bütünleşiyordu.

Ruhiyat başkadır, ruhaniyat başkadır. Hem ruhiyat, hem de ruhaniyat sahibi olanlar, aynı zamanda "nefs-i sâfiyât"ın da sahibidirler. Sâfiyeye ancak nebiler ulaşabilir. Bu makamın zirvesinde de, yine Efendimiz vardır. Düşünün ki, O'nun bedeni, miraçta dahi ruhuyla olan yarışını bırakmamış, ruh nerelere çıkmışsa, Efendimiz'in bedeni de ruhuyla beraber orada olmuştur.

Ben, burada miracın keyfiyeti üzerinde yapılagelen münakaşaları tekrar edecek değilim. Cumhur-u ulemânın bu husustaki görüşü, Efendimiz'in miraca ruh ve bedeniyle beraber çıktığı şeklindedir.⁸⁶⁷ O'nun bedeni o kadar ruhaniyat ve nuraniyet kesbetmiştir ki ruhunun adımını attığı her yerde, bedeninin temâşa ve nazarı da vardı. Başkaları ruhlarıyla veya rüyalarında miraç yapabilirler. Ancak, ruh ve cesetle miraç yapmak, sadece Efendimiz'e nasip olmuştur. O işin eri ve o yolun şehsuvarı, O'dur.

⁸⁶⁶ Buhârî, *nikâh* 1; Müslim, *nikâh* 5.

⁸⁶⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/113 vd.

Güzel koku, meleklerin ve ruhanilerin gıdasıdır. Allah Resûlü de, onlarla hem ruh hem de ceset itibarıyla iç içe girdiğinden ve onlarla çok ciddî bütünleştiğinden dolayı, güzel kokudan son derece hoşlanmaktaydı ki, güzel koku O'nun içine âdeta inşirah vermekteydi.

İşte Allah Resûlü, “*Bana kadın ve güzel koku sevdirdi.*” derken ruh ve cesedinin ihtiyacını, bir çırpıda, bu “*cihet-i câmia*” ile ilan ediyor, kendisine ait hususiyetleri anlatmış oluyordu...

Ancak, bu ilk iki mesele, tabiî, fitrî ve beşer olmanın gereğidir ki, bunlarda, başkaları da Allah Resûlü'ne iştirak edebilirler. Yani, kadını ve güzel kokuyu sevmek, sadece Efendimiz'e mahsus değildir. Çünkü bunlar, Cenâb-ı Hakk'ın insan fitratına yerleştirdiği duygularla sevilirler. Ve bu husus az-çok herkeste vardır.

Üçüncü hususa gelince, işte orada biraz durmak icap eder; zira Allah Resûlü: “*Namaza gelince, o benim göz aydınlığım, o benim yavuklum ve o benim şehvetimdir.*” der.

Bizden birine, en çok sevdiğimiz insanlardan birinin geldiği müjdelense, nasıl sevinir ve kendimizden geçeriz; Allah Resûlü de, namaza duracağı zaman bizim bu duyduğumuz sevinçten yüzlerce kat fazlasıyla sevinç ve coşkunluk duymaktaydı. Hani, uzun bir müddet Fatıma'dan (radiyallâhu anhâ) ayrı kalsaydı, sonra da O'na Fatıma (radiyallâhu anhâ) geliyor densesydi, O, ne kadar sevinir, nasıl mesrur olurdu; işte namaz vaktinin geldiğini haber veren sesi duyduğunda da O, daha çok sevinir, daha çok mesrur olurdu. Çünkü namaz O'nun sevgilisi, namaz O'nun mâşukası ve namaz O'nun gözdesiydi.

Bu hadisi takviye eden Taberânî'nin rivayet ettiği başka bir hadislerinde de Efendimiz şöyle buyurmaktadır: إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِ كُلِّ نَبِيٍّ شَهْوَةً، وَإِنَّ شَهْوَتِي فِي قِيَامِ اللَّيْلِ *“Allah her nebiye bir arzu, istek ve şehvet vermiştir. Bana gelince, benim şehvetim, gece namaz kılmaktadır.”*⁸⁶⁸

Bunun mânâsı şudur: “Siz, cismaniyetinize, bedeninize ait değişik zevkleri adım adım takip edersiniz; size, o zevkler adına gelen sinyaller, sizi tutar kendine cezbeder; siz de, o zevklerin ardına düşersiniz. Bana gelince, ben, vicdan denen vaizin ‘Kalk namaz vaktidir!’ sesini duyunca, beni bu sinyal, öyle ardına düşürür ve öyle kendimden geçirir ki, namazsız edemem. Gece namazı kılmadığım, gece kalkamadığım anlar, benim için en hüzün verici anlar ve dakikalardır. Ve benim için en zevkli ve saadetbahş olan anlar da, namazda olduğum anlardır.”

Allah Resûlü'nün, kulluğu ve Cenâb-ı Hak'la olan irtibatı ve aynı zamanda tevhid-i ulûhiyeti ilan ve itirafı öyle derindi ki, şimdiye kadar bu derinliğe çok kimse akıl erdirememiştir. İşte yukarıda naklettiğimiz hadis de bunun en açık örneğidir.

Hz. Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ) anlatıyor:

“Bir gece uyandığımda, Allah Resûlü'nü yanımda göremedim. Aklıma, diğer hanımlarından birinin yanına gitmiş olabileceği ihtimali geldi. El yordamıyla etrafı yokladım. Elim ayağına dokundu. O zaman Allah Resûlü'nün namaz kılmakta olduğunu anladım.. başı secdedeydi. Kulak verdim, hıçkırığa hıçkırığa ağlıyor ve şöyle yakarıyordu:

⁸⁶⁸ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 12/84.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ (عَزَّ جَزَّكَ وَجَلَّ تَنَاوُكَ وَلَا يُهْرَمُ جُنْدُكَ وَلَا يُخْلَفُ وَغَدُوكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)

“Allahım! Senin gazabından Senin rızana sığınırım. İkabından affına sığınırım. Allahım! Başka değil, Senden yine Sana sığınırım. (Celâlınden cemaline, gazabından rahmetine, azamet ve heybetinden, şefkat ve re’fetine sığınırım.) Zâtını senâ ettiğin ölçüde, Seni senâ etmekten âciz olduğumu itiraf ederim.”⁸⁶⁹
 “Senin komşuluğun, yakınlığın, azizliktir. (Sana mücavir olan, aziz olmuştur.) Senin senâ ve övülmen, yücedir. Senin ordun mağlup edilemez. Sen vaadettiğin şeyde, vaadinden dönmezsin. Senden başka ilâh, Senden başka mâbud da yoktur.”⁸⁷⁰

Evet, O’nun namaza yaklaşması, âdeti bir şehvet yaklaşmasıydı. İsterseniz şimdi de Ebû Zerr’i (radıyallâhu anh) dinleyin. Diyor ki: “Bir gece sabaha kadar namaz kıldı. (Dua âyetleri geldiğinde, o duaları ısrarla tekrar eden Allah Resûlü, namazını saygı, huşû ve taatin mozayığı hâline getirirdi. Nafile namazlarında, secdede, rükûda, kıyamda okuduğu çeşitli ve çok uzun dualar vardır. O gün sabaha kadar:

âyetini⁸⁷¹ okudu ve ağladı.”⁸⁷² O, namaza bir türlü doyma bilmiyor, âdeti hiç doym noktasına varamıyordu.

Şimdi de İbn Mesud’u (radıyallâhu anh) dinleyelim: (İbni Mesud, Kûfe’nin yüzünün akı, şanlı sahabe.. Hanefi mezhebi, ona çok şey borçludur. Alkameler, İbrahim Nahaîler, Hammad

⁸⁶⁹ Müslim, *salât* 221-222; Ebû Dâvûd, *salât* 148.

⁸⁷⁰ Tirmizî, *daavât* 90; Ebû Dâvûd, *edeb* 97; Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid*, 10/124.

⁸⁷¹ Mâide sûresi, 5/118.

⁸⁷² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/149.

b. Ebî Süleymanlar –ki Ebû Hanife’nin hocasıdır– hep onun altın ikliminde yetişmişlerdir. Sahabe onu Ehl-i Beyt’ten zannederdi. Evet, O, Allah Resûlü’nün hanesine öyle teklifsiz girer çıkardı.⁸⁷³ Efendimiz, ona Kur’ân okutur, dinler ve ardından da, “Kur’ân’ı indiği gibi dinlemek isteyen İbn Ümmi Abd’den (İbn Mesud) dinlesin.”⁸⁷⁴ buyururlardı. Hz. Ömer (radiyallâhu anh), onu Kûfe’ye gönderirken, hicran ve üzüntüsünü şöyle dile getirmişti: Kûfeliler! Eğer sizi nefsim tercih etmeseydim, Abdullah b. Mesud’u (radiyallâhu anh) kat’iyen yanımdan ayırmazdım.⁸⁷⁵ Kısa boylu, sıska bacaklıydı.⁸⁷⁶ Ama o, bir ilim dağarcığı, daha doğrusu bir ilim okyanusuydu.

İbn Mesud (radiyallâhu anh) diyor ki: Bir gün Allah Resûlü’yle beraber gece namazı kılmaya azmettim. Geceyi O’nunla geçirecek ve O’nun yaptığı ibadeti ben de yapacaktım. Namaza durdu, ben de durdum. Fakat bir türlü rükûa gitmiyordu. Bakara sûresini bitirdi, “Şimdi rükûa gider.” dedim; fakat O, devam etti; sonra Âl-i İmrân’ı, sonra da Nisâ sûresini okudu ve ardından rükûa vardı. Namaz esnasında o kadar yoruldum ki, bir ara aklıma kötü düşünceler geldi. (Bu kötü düşünce ne olabilirdi? İlk anda acaba Hz. Süleyman (aleyhisselâm) gibi Allah Resûlü’nü kıyamda iken vefat etti mi zannetti, diye akla gelebilir.) Onun için dinleyenler arasından biri sordu: Ne düşünmüştün? İbn Mesud (radiyallâhu anh): “Namazı bozup, O’nu namazıyla baş başa bırakmayı düşünmüştüm.”⁸⁷⁷

⁸⁷³ Buhârî, *fedâilu’l-ashab* 27; Müslim, *fedâilu’s-sahabe* 110-111.

⁸⁷⁴ Buhârî, *fedâilu’l-ashab* 27; Müslim, *fedâilu’s-sahabe* 116-117.

⁸⁷⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 3/157.

⁸⁷⁶ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, 3/990.

⁸⁷⁷ Buhârî, *teheccüd* 9; Müslim, *müsafirîn* 204.

Abdullah b. Amr da şu hâdiseyi naklediyor: Bir gece Allah Resûlü'nün arkasında namaza durdum. Durmadan şu âyeti okuyor ve hiçkırta hiçkırta ağlıyordu:

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

“Allahım, muhakkak onlar insanların çoğunu saptırmıştır. Kim bana tâbi olursa bendendir. Kim de isyan ederse, Gafûr sensin, Rahîm sensin.”⁸⁷⁸

Ve, yine böyle hüzünlü olduğu bir gündü. Ağlıyor, ağlıyor, durmadan ağlıyordu. Cibril geldi, Allah'tan (celle celâluhu) selâm getirdi. Ve Cenâb-ı Hak, “Muhammedim niçin ağlıyor acaba?” diye soruyor, dedi.

O, Allâmü'l-Guyüb'dur. İlimi, bütün eşyayı kuşatmıştır. Zaten hiç kimse O'nun ilim, kudret ve iradesinin dışında olamaz.. ama soruyor... Bu sormadan maksat ister işhad, ister O'nun numuneliğini ilan olsun farketmez.

Allah Resûlü, ağlamaktan cevap veremiyordu. Sadece dudaklarından şu kelime dökülebildi: “Ümmetî, ümmetî!” Dert, ızdırıp belliydi: O'nun ümmeti... Cibril durumu âdeta rapor edip götürdü. Ve, Cenâb-ı Hak, onu ikinci bir selâmla daha gönderdi ve onu şu sözlerle teselli buyurdu:

“Git Habîbime (selâm söyle) ve de ki: Muhakkak ümmetin hakkında seni razı edecek ve seni asla tasa ve keder içinde bırakmayacağız.”⁸⁷⁹

O, ömrünü kullukla geçirmişti. Namaz, O'nun en sevdiği gözdesiydi. Gece gündüz namaz kıldı ve hep öyle yaşadı. Nasıl yaşanırsa öyle ölüneceğini zaten O söylememiş miydi?⁸⁸⁰

⁸⁷⁸ İbrahim sûresi, 14/36.

⁸⁷⁹ Müslim, iman 346.

⁸⁸⁰ Müslim, cennet 83.

Ve her fâni gibi O da ölecekti. Ama o, namaz demiş yaşamıştı ve namaz deyip hayata veda edecekti...

Son günleriydi. Gözlerini açacak dermanı dahi kalmamıştı. Başından aşağıya bir kova soğuk su dökülünce gözlerini açıyor, şayet bir tek kelime söyleyecek kadar dermanı varsa, “*Cemaat namazı kıldı mı?*” diye soruyordu. Ancak bu kadarcık dahi, enerji sarfı, efor, O’nun dermanını tüketiyor ve yine bayılıyordu. Dökülen soğuk suyla kendine gelince sorduğu soru yine aynı soruydu “*Cemaat namazı kıldı mı?*”

Hayır, cemaati saatlerden beri O’nu bekliyordu. Gözler hep kapısındaydı. Ne zaman perde aralanacak ve mescide yine güneş doğacaktı.. işte bunu gözlüyorlardı. Çoğu, O Güneşin batmak üzere olduğunun farkındaydılar; ancak buna bir türlü inanmak istemiyorlardı. Bu arada, Allah Resûlü, artık namaz kıldırarak takatinin olmadığını anlayınca “*Ebû Bekir’e söyleyin namazı kıldırısın.*” buyurdu. Biraz kendinde iyileşme hissedince de mescide doğru yürüdü. Bir kolundan amcası Abbas (radıyallâhu anh), diğerinden de amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı Hz. Ali (radıyallâhu anh) tutmuş, ayakları sürünerek mescide götürülmüştü. Her hâlinden ve her hâllerinde namazın ihtişamı, namazın değeri, namazın büyüleyiciliği dökülüyordu... Kendisinden sonra imam olacak zatın arkasına durdu ve namazını oturarak kıldı. O, bu şekilde mescide sadece iki defa gelebildi. Birinde namazı Allah Resûlü kıldırıldı, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh) de arkadakilere onun sesini duyurdu.⁸⁸¹ Diğerinde ise, namazını Hz. Ebû Bekir’in (radıyallâhu anh) arkasında kıldı.⁸⁸² Cemaatine kendisinden sonra gelecek imamı âdeta iş’âr buyurdu.

⁸⁸¹ Buhârî, *ezan* 51; Müslim, *salât* 90-97.

⁸⁸² Tirmizî, *salât* 151; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/159.

Bir kere daha, evet O, namazla ve cemaatle bu derece bütünleşmişti. Son ânına kadar da cemaati terketmemişti.. hatta, ayaklarını sürüye sürüye mescide gelmiş ve namazını cemaatle kılmıştı...

Ahmed b. Hanbel'e göre, cemaat "farz-ı ayn" dir.⁸⁸³ Zira Allah (celle celâluhu), "Rükû edenlerle beraber rükû edin."⁸⁸⁴ buyurmaktadır. İmamlardan bazıları, cemaati namazın sıhhat şartlarından sayarlar. Cemaatsiz namaz, onlara göre namaz değildir.⁸⁸⁵ İmam Şâfiî'ye göre cemaat farz-ı kifâyedir.⁸⁸⁶ Hanefî mezhebinde ise, sünnet-i müekkededir.⁸⁸⁷ Hanefî imamlardan bazıları ise cemaati vacip kabul etmektedir...⁸⁸⁸

Biz, burada meselenin fikhî tahlilini yapacak değiliz. Sa-dece küçük bir hatırlatma olsun diye, bu kadarcık temas ettik. Esas konumuz, Allah Resûlü'nün ubûdiyeti, kulluğunda gösterdiği titizlik ve namazındaki derinliğidir.

Sıradan bir insan dahi, şuuruna ererek namaz kılsa, bu namaz, onu fuhşiyattan ve münkerattan alıkoyar.⁸⁸⁹ Bir namaz ki, onu kılan Allah Resûlü'dür; O'nu nasıl günaha bırakır!.. Hayır hiç bırakmamıştır.. bırakmaz!

O'nun kıldığı namazı, Hz. Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ) anlatırken: "Öyle kıyamda dururdu ki, sorma gitsin. Öyle rükûa varırdı ki, sorma gitsin ve öyle secde ederdi ki, sorma gitsin!"⁸⁹⁰ der ve Allah Resûlü'nün kıldığı namazın güzelliğini bu ifadelerle anlatmaya çalışır.

⁸⁸³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2/3; Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-mezâhibi'l-erbaa*, 1/405.

⁸⁸⁴ Bakara sûresi, 2/43.

⁸⁸⁵ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2/3; Merdâvî, *el-İnsaf*, 2/210.

⁸⁸⁶ Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-mezâhibi'l-erbaa*, 1/407.

⁸⁸⁷ Merğınânî, *el-Hidâye*, 1/55.

⁸⁸⁸ İbn Âbidîn, *Hâşiyetü Reddi'l-Muhtâr*, 1/552.

⁸⁸⁹ Bkz.: Ankebût sûresi, 29/45.

⁸⁹⁰ Buhârî, *teheccüd* 16; Müslim, *müsafirîn* 125.

Cenâb-ı Hakk'ın varlığına başka hiçbir delil olmasa, Allah Resûlü'nün kıldığı namaz, delil olarak yeter. Çünkü O'nun, bütün namazında, namazının rükünlerinde âdeta Cenâb-ı Hak tecellî ederdi. Hiç namazı böyle olan bir insan günaha meyleder mi?

O'nun ibadeti, bir bütünlük arz ediyordu. Namazı en mükemmel şekliyle eda ederken, başka bir ibadet çeşidi olan meselâ orucu da ihmal etmiyordu. Haftanın bir iki gününü mutlaka oruçlu geçiriyor; hatta bazen de o kadar uzun süre oruç tutuyordu ki, sanki hiç iftar etmiyor zannedilirdi.⁸⁹¹ Bazen da işi fitrî seyrinde bırakır ve herkes gibi iftar ederdi. Ancak oruçlu olduğu günler, diğerlerine kıyasla daha çoktu.⁸⁹²

O, zaman zaman savm-ı visâl yapardı. Yani hiç iftar etmeden birkaç gün üst üste oruç tutardı. Sahabe O'nun orucuna özenir ve O'nu taklit etmek isterlerdi ama, bu çok zordu. Bir defasında, Ramazan'ın son günleriydi ki, Efendimiz savm-ı visâle niyetlenmişti. Sahabe de aynı şekilde niyet ettiler. Ancak, oruç birkaç gün uzayınca, hepsinin dermanı kesildi. Bereket bayram gelmiş ve herkes sevinmişti. Zira, bayram, bir gün daha gecikmiş olsaydı, âdeta hepsi dökülecekti. Allah Resûlü, onların bu durumunu görünce tebessüm buyurdu ve “Eğer bayramın gelmesi gecikseydi, ben yine oruca devam edecektim.” dedi. Ardından da kendisinin güç yetirdiği bu ibadete, onların gücünün yetmeyeceğini söyledi. “Çünkü Allah bana, sizin anlama-
yacağınız tarzda yedirir, içirir.” buyurdu.⁸⁹³

Bilhassa, Ramazan ayının son günlerinde Allah Resûlü, paçaları sıvar ve bütün gününü ibadetle geçirirdi.⁸⁹⁴ Sanki bu günlerde O'nun sırtı hiç yere değmezdi.

⁸⁹¹ Ebû Dâvûd, *savm* 53; Tirmizî, *savm* 43; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 2/91.

⁸⁹² Buhârî, *savm* 53; Müslim, *sıyâm* 178.

⁸⁹³ Buhârî, *savm* 49; Müslim, *savm* 59.

⁸⁹⁴ Buhârî, *leyletu'l-kadr* 5; Müslim, *i'tikaf* 7.

Yazın en şiddetli günlerinde de Allah Resûlü oruç tutardı. Birçok muharebede O, hep oruç tutmuştu. Hele bazen harp öyle şiddetlenirdi ki, bunlardan biri itibarıyla kendisiyle beraber Abdullah b. Revâha'dan (radiyallâhu anh) başka oruç tutan kalmamıştı.⁸⁹⁵ O, “Oruç, insanı günaha karşı koruyan bir zırhtır.”⁸⁹⁶ demişti. Ve bu zırhın en sağlamını da kendisi giymiş ve korunmuştu..

g. ALLAH RESÛLÜ'NÜN DUA İKLİMİ

Dua, bir ibadettir,⁸⁹⁷ dua kulluğun özüdür,⁸⁹⁸ dua Rabbe dönüş ve yöneliş adıdır. Kulluktan bahsedilen bir yerde, duadan bahsetmemek mümkün değildir. Zaten, Allah (celle celâluhu) da “*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var!*”⁸⁹⁹ buurmuyor mu? ve “*Dua edin kabul edeyim.*”⁹⁰⁰ diyen de biz-zat Kendisi değil mi?

Dua, Allah'la (celle celâluhu) kul arasında kuvvetli bir bağıdır. Başka bir ifade ile, kulun düşüncesinin Rabbe takdim edilmesi şeklidir dua. Kul erişemeyeceği ve iktidarıyla elde edemeyeceği her şeyini, mutlak iktidar sahibi olan Kadîr-i Mutlak'tan ister; işte bu isteğin adıdır dua. O, helezonlar hâlinde kuldun Rabbe yücelen tatlı bir nağmedir ta arşa kadar...

Günümüzde, sadece beş vakit namazın veya belli bir kısım ibadetlerin sonuna sıkıştırılarak küçültülen dua, gerçekte hayatın ve hayat ötesinin en büyük lâzımıdır. Hayatı, duasız düşünmek mümkün değildir. Yaşadığımız hayat, baştan sona kadar

⁸⁹⁵ Müslim, *sıyâm* 108-109; Ebû Davud, *sıyâm* 45.

⁸⁹⁶ Buhârî, *savm* 2; *tevhid* 35; Müslim, *sıyâm* 162-163.

⁸⁹⁷ Tirmizî, *tefsir* (2) 16; Ebû Davud, *vitr* 23.

⁸⁹⁸ Tirmizî, *dua* 1.

⁸⁹⁹ Furkân sûresi, 25/77.

⁹⁰⁰ Mü'min sûresi, 40/60.

duadan ibarettir. Dua, rıza-i ilâhînin şifresi ve Cennet yurdunun da anahtarıdır. Yine dua, “abd”den Rabbe yükselen kul-luk nişanı, Rabden “abd”e inen rahmet simgesidir. Daha doğrusu o, Allah’la (celle celâluhu) kul arasında olan münasebetin tam odak noktasıdır. Dua, bir cihetten ibadet, bir başka cihetten imkân âlemi ile lâhût âlemini birleştiren ulvî bir miraçtır. İnsanı merdiven merdiven Hakk’a yücelten mukaddes bir miraç..!

Rahmet elinin üzerimizde dolaşması, dua sayesinde. Dua, aynı zamanda gazabın da paratoneridir. Evet, hakkımızda rahmeti ve rızayı celb, gazap ve öfkeyi def edecek olan müessir bir ubûdiyettir dua. Çok defa beşer imkânının tükendiği noktada dua şuuru –Keşke ta baştan olsa!– başlar. Haddizatında, ona başlangıç ve bitiş noktası tespit etmek, ya yoktur veya imkânsızdır. Çünkü, duadan müstağni olacak bir ânı yoktur insanın. O hâlde kul, kendisinden tecellileriyle bir an dûr olmayacağı Rabbine, duadan da bir an dûr olmaması lâzımdır. Zira, Rabbin kapısına dua ile varılır, o kapıda dua ile konuşurlar ve rahmeti hakkımızda sağanak sağanak celbeden de duadır.

Bize bakan yönüyle dua, istemektir. Biz maddî-mânevî ihtiyaçlarımızı isteriz Rabbimiz’den. Ne var ki, çok defa istediğimiz şeyi de, isteme şeklini de bilemeyiz; bilemeyiz de istemede bile suidedbde bulunuruz Zât-ı Zülcelâl’e karşı. İstenilen şeyleri, Mutlak İrade sahibinin iradesi istikametinde görmek istemeyip, kendi arzumuz istikametinde diler dururuz. Bundan dolayı da her istediğimizin âcilen yerine getirilmesini, yerine getirilmeyen arzularımızın da reddedildiğini düşünerek me’yus oluruz. Daha açık bir ifade ile, mutlak iradeyi, her zaman kendi cüz’î irademizin peyki olarak görmek isteriz. Bütün bunlar, dua âdâp ve terminolojisine zıt olan şeylerdir. Bu niyetle yapılan dualar, Allah’la (celle celâluhu) kul arasında rabita olmaktan

çok uzaktır. Onun âdâp ve erkânına riayet ise, icabete vesile olacak şartlardan birisi, belki de en birincisidir.

Dua, bazan ciddî bir istek ve iştîyak hâlinde sırf bir mülâhaza olarak kalbten yükselir. Bu durumda kul, hiçbir şey söylemez. Belki dudakları bile kıpırdamaz; ama, O Allâmü'l-Guyûb'un, hâline nigahbân olduğunu bilerek, tam bir tevekkül içinde bulunmaya çalışır ve bulacağını bulur. Tıpkı Hz. İbrahim Aleyhisselâm'ın ateşe atıldığı andaki durumu gibi. Bütün imkânların kesildiği ve sebeplerin sükut ettiği bu noktada: يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ “Ey ateş! İbrahim üzerine soğuk ve selâmet ol (İbrahim’i yakma).”⁹⁰¹ ilâhî fermanı ona hiç umulmadık şekilde medet kaynağı olmuştur.

Kalbteki duyguların, lisan yoluyla Rabbe ulaştırılması; bu da duanın ikinci bir şeklidir. Burada kul, sadece hâlini arz eder, fakat isteğini dile getirmez. Bazen de, hem hâlini arz eder hem de isteğini dile getirir. Kur’ân, peygamber dualarından her ikisini de misal olarak seçmiştir ki, birinciye Hz. Eyyub Aleyhisselâm’ın: رَبِّي إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ “Yâ Rabbi! Zarar bana dokundu ve Sen Erhamü’r-Râhimînsin.”⁹⁰² duasıyla, Hz. Yunus Aleyhisselâm’ın: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ “Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Hakikat ben haksızlık edenlerden oldum.”⁹⁰³ duası gibi.. ikinci duruma da Hz. Zekeriya Aleyhisselâm’dan misal verilmiştir ki, O da, رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ “Ey Rabbim! Bana yüce katından temiz bir nesil bağışla. Muhakkak ki Sen duaları işiticisin.”⁹⁰⁴ diyerek duada bulunmuştu.

⁹⁰¹ Enbiyâ sûresi, 21/69.

⁹⁰² Enbiyâ sûresi, 21/83 âyetinden iktibas.

⁹⁰³ Enbiyâ sûresi, 21/87.

⁹⁰⁴ Âl-i İmrân sûresi, 3/38.

Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'in, dua mevzuu üzerinde ısrarla durması ve yapılacak duaları Efendimiz'e bizzat talim buyurması, meselenin ehemmiyetini göstermesi bakımından çok önemlidir. Böyle olmasaydı, Kur'ân-ı Kerim, yüzlerce âyet-i kerime ile, dua meselesi üzerinde ısrarla durur muydu? Bunun dışında, Efendimiz'den rivayet edilen, yüzlerce, hatta binlerce hadis-i şerif de duanın ehemmiyeti hakkında hem tahşidat yapıyor, hem de hayatın her faslında, yapılması gereken duaları bu ümmete talim buyuruyor. O hâlde insan, duygu ve düşüncelerini birer istek hâlinde takdim ederken, bunu en iyi şekilde ifade etmek ve az sözle çok mânâ dile getirmek ister ki, bu hususta da ona en büyük yardımcı da başta Kur'ân-ı Kerim, ikinci derecede de hadis-i şeriflerde öğretilen dualardır.

Öyledir, çünkü, bize istemeyi veren Zât, o dualarda nasıl isteyeceğimizi de öğretmektedir. Kendisine en güzel ve en müessir dualar öğretilen de, hiç şüphesiz Allah Resûlü'dür. Zira, dua ile kapısı çalınan Zât'ı en iyi bilip tanıyan O'dur.

O, bir istikamet insanıdır. Zaten kulluk da istikamet demektir. Cenâb-ı Hak: *“وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ”* *“Bana kulluk edin. Müstakim yol budur.”*⁹⁰⁵ derken bu hakikate işaret buyurmaktadır. Allah Resûlü'nün bütün hareketlerinde, bir ölçü ve denge vardır. O, cihanı fethedecek orduları şuraya buraya sevk ederken, bir karıncayı dahi incitmeme prensibini de her zaman korumuştur. Hep sebeplere tevessül etmiştir; ama duayı da hiçbir zaman ihmal etmemiştir.

Gece-gündüz münacaat ve inleme içinde geçen bir ömür görmek isteyen, Resûlullah'ın hayatına baksın! Baksın ve insanlık, duanın ne demek olduğunu, dua etmenin âdâbını ve

⁹⁰⁵ Yâsîn sûresi, 36/61.

duanın, insana maddî-mânevî kazandırdıklarını görsün, görsün ve ibret alsın.

Yüzlerce insan, Efendimiz'in dualarını bir araya getirip, dua mecmuaları telif etmişlerdir. Cenâb-ı Hak, böyle bir lütfu, şu satırların yazarından da esirgemedi.. zaten O esirgemez! “Mecmuatü'l-Ed'iyeti'l-Me'sûre” adı altında, Efendimiz'in duaları bir araya getirildi. Mümkün mertebe, bu eser ebat olarak küçük tutulmaya çalışıldı. Bu mini esere bakanlar dahi göreceklerdir ki, duada dahi Allah Resûlü'ne ulaşmak mümkün değildir. Sanki O, hayatının her ânını dua ile geçirmiş gibidir. Bir insan, başka hiçbir iş yapmasa ve sadece dua etse, onun bir ömrü dolduran duası, ancak Allah Resûlü'nden mervî dualar kadar olabilir...

Allah Resûlü, dualarını hayatının içine paylaştırmış ve hep bu nurdan kristaller üzerinde yürümüştür. Dua, O'nun dudaklarından eksik olmayan virdi, gönlünde tütüp duran âh u efgânydı. O, bir an dahi duasız olmamış, dudaklarını ıslatan bu kevser dolu kadeh, hiçbir zaman elinden düşmemiştir. Aksiyon adamıydı, muhakeme insanıydı; fakat ibadet ve duada da eşi-menendi yoktu.

Sahabe de bir ibadet topluluğuydu. Ancak O'nunla yürümeye kalktıkları zaman dökülüp kalırlardı. –O dökülüp kalanlara kıtmirin ruhu feda olsun!– O ise yorulma nedir bilmeden hep yürürdü. Çünkü Allah (celle celâluhu), O'nu hep ileriye doğru yürüsün ve hep önde bulunsun diye yaratmıştı. Miraçta Cibril bile O'nunla yürümeye kalkmış da, nihayet bir noktadan sonra onun da dermanı kesilmişti.. kesilmişti de “Yürü yâ Resûlallah! Top senin çevkan senin!” demişti.. evet O âdeti meleklerle maraton yapan bir insandı.

O, ibadet şuurunun ve dua burcunun en zirvesindeydi. Allah'ın (celle celâluhu) büyüklük ve azametini en yüksek ufuklardan seyrediyor, vâridâtla dolup taşıyor ve doyma bilmeyen masum bir hırsıyla: مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ diyor⁹⁰⁶ ve Rabbini tam bilememekten –O bilememe gerçek bilmektir ki, Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh): الْعَجْزُ عَنِ الْإِدْرَاكِ إِدْرَاكٌ diyor-du. “Anlamaktan âciz olduğunu anlamak, işte hakikî idrak budur.”⁹⁰⁷– dert yanıyor.. ve “Hel min mezîd?” diyordu kendi kudsî ufkuna göre...

Dualarından Bir Demet

O'nun bütün dualarını, burada ele alıp inceleyecek değiliz. Zaten biz bu mevzua da sadece Allah Resûlü'nün duadaki büyüklüğüne bir işaret olsun diye temas ettik. Şimdi O'nun binlerce duasından birkaç numune zikredip bu mevzuu noktalamak istiyorum.

ga. Uykudan Önce

Uyku ölümün küçük kardeşidir.⁹⁰⁸ İnsan uykuya girerken bu şuur içinde girmelidir. Zira bu göz kapayış, onun için dünyaya ait bir son da olabilir. Öyle ise gafletle değil de yatağa uyanık ve dikkatli girmelidir.

Allah Resûlü yatağa girmeden evvel şunları okurdu: Bakara sûresinin başı ve son üç âyeti.⁹⁰⁹ Âyete'l-Kürsî,⁹¹⁰ Yâsîn

⁹⁰⁶ el-Münâvî, *Feyzu'l-kadir* 2/410; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 4/79, 17/202.

⁹⁰⁷ Kuşeyrî, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, s. 300; İmam Gazzâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn*, 4/252, 305; *el-Maksadü'l-esnâ*, s. 54. (Lafız bu şekliyle İhyâ'da geçmektedir.)

⁹⁰⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 1/282, 8/342; Beyhakî, *Şuabü'l-îman*, 4/183.

⁹⁰⁹ Dârimî, *fedâilu'l-Kur'ân* 14.

⁹¹⁰ Tirmizî, *fedâilu'l-Kur'ân* 2; Dârimî, *fedâilu'l-Kur'ân*.

sûresi,⁹¹¹ Secde sûresi,⁹¹² Mülk sûresi,⁹¹³ sonra üçer defa olmak üzere İhlâs ve Muavvizeteyn sûrelerini ve bir defa da Kâfirûn sûresini okur,⁹¹⁴ sonra da ellerini birleştirerek avucuna üfürür ve ellerini vücudunun ulaşabildiği her noktaya sürerdi.⁹¹⁵ Daha sonra da birçok dua okurdu ki, zikri uzun süreceğinden biz bunları yukarıda ismini verdiğimiz esere ve daha başka dua mecmualarına havale ediyoruz. İsteyen, o duaların neler olduğunu oralardan bulup öğrenebilir ve hayatlarını o dualarla nurlandırır.

gb. Yatağa Girdiğinde

Yatağına girdiği zaman 33 defa Sübhanallah, 33 Elhamdülillah ve 33 (Bir rivayette 34) Allahu Ekber der ardından da birçok dua okurlardı.⁹¹⁶ Bu dualardan birisi de şudur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسَلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمُنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ، اللَّهُمَّ فِينِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ، بِأَسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا

“Allahım, kendimi Sana teslim ediyor, yüzümü Sana çeviriyor ve işlerimi Sana havale ediyorum. Hem korkarak hem de ümit ederek sırtımı Sana dayıyorum. Senden ancak yine Sana sığınılır, başka sığınak yoktur. Allahım, indirdiğin Kitab’a ve gönderdiğin Nebi’ye iman ettim. (Peygamberin kendi peygamberliğini tasdik etmesi şarttır.) Allahım, kullarını dirilteceğin o gün, beni azabından koru. Ben, ancak Senin adınla ölür yine Senin adınla dirilirim.”⁹¹⁷

⁹¹¹ Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid*, 7/97; İbn Hacer, *el-Metâlibu’l-âliye*, 3/361.

⁹¹² Tirmizî, *fedâilu’l-Kur’ân* 9; daavât 22; İbn Hacer, *el-Metâlibu’l-âliye*, 3/358.

⁹¹³ Tirmizî, *fedâilu’l-Kur’ân* 9; daavât 22.

⁹¹⁴ Ebû Dâvûd, *edeb* 108; Tirmizî, *daavât* 22.

⁹¹⁵ Tirmizî, *daavât* 21-22.

⁹¹⁶ Buhârî, *fedâilu’s-sahabe* 9; daavât 11; Müslim, *zikir* 80.

⁹¹⁷ Buhârî, *daavât* 6-7; Tirmizî, *daavât* 16.

Sağ elini başının altına koyar, dizlerini hafif kıvrır ve sağ tarafına doğru yatardı.⁹¹⁸ Bu, kalkmak için bir yatmaydı. Zira O, hep gece kalkmanın heyecanını yaşardı.

gc. Teheccüde Kalktığında

Teheccüt namazı için kalkışını da şu dua ile süslerdi:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ

“Allahım, Sana hamdolsun. Sen semaları, yeri ve içindekileri ayakta tutan ‘Kayyûm’sun. Sana hamdolsun. Sen semaların, yerin ve içindekilerin hakikî sahibi olan Melik’sin. Ve Sana hamdolsun, Sen semaların, yerin ve içindekilerin Nurusun.”⁹¹⁹

Gecenin yarısında bu duanın okunması çok mânidardır. Sema bütün ihtişam ve görkemiyle gecede gözükür. Yıldızlar ıslıl ıslıl göz kırpar ve oralardan insanın gönlüne neler neler akar gelir. Yeryüzü de aynı âhenge dilbestedir. Ve işte ihtişam, debdebe ve âhenk içinde, gökyüzünü ve yeryüzünü ayakta tutan Allah’a (celle celâluhu), bu duada hamd edilmektedir.

“Kayyûm” çoklarına göre, İsm-i A’zam’dandır. Efendimiz Cenâb-ı Hak’a hamdederken, çok defa bu ismin cilve ve tecellilerini şefaatchi yaparak hamdetmektedir.

Mülk de Milk de Allah’ındır (celle celâluhu). Öyle ise Melik de Mâlik de yalnız O’dur.

O’ndaki şu ahd ü peymâna, şu sadakata bakın ki, iki-üç saat evvel ahd ü peymânını yeniledi, uykuya girdi. Kalkarken de ilk iş olarak yine ahd ü peymânını yeniliyor. Çünkü uykuda

⁹¹⁸ Ebû Dâvûd, *edeb* 98; Nesâî, *siyâm* 70; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 1/400, 414.

⁹¹⁹ Buhârî, *teheccüd* 1; *tevhid* 8, 35; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 1/358.

gezip dolaştığı âlemlerden, şهادet âlemine yeni dönmüştür, ahd ü peymânın da yenilenmesi gerekir.

Ardından da aynı duayı şu şekilde devam ettirir:

وَلَا الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَائُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ ﷺ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ. اَللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ وَبِكَ اَمْنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ اَتَيْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاعْفُرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

“Sana hamdolsun, Sen Hak’sın. Vaadin haktır. Sana kavuşmak haktır. Senin sözün haktır. Cennet de, Cehennem de haktır. Nebiler ve Hz. Muhammed Aleyhisselâm haktır. Kıyamet günü de haktır.

Allahım, Sana teslim oldum. Sana iman ettim. Tevekkülüm Sanadır ve bütünüyle Sana yöneldim. Yalnız Senin inayetinle mücadele ettim, yalnız Senin hakemliğine başvurdum. Sen benim geçmiş ve gelecek hatalarımı bağışla. (Gelecekte bana günah işletme ve benim için günah kapılarını kapat). Gizli işlediklerimi de açık işlediklerimi de affet. Ve bunlardan da öte Senin benden çok daha iyi bildiğin günahlarımı da bağışla. (Çünkü ben kalbimden geçeni bilebilirim; fakat sır, hafî ve ahfamdaki geçenleri bilemeyebilirim. Eğer ben bilmeden bu duygularımda bir kopukluk oldu ise, Sen ondan dolayı da beni affet). Öne geçiren de, geride bırakan da Sensin. Senden başka ilâh yoktur. Haul ve kuvvet sadece Allah’ındır.”⁹²⁰

“Hak” deyince “Mutlak zikir, kemaline masruftur.” gerçeğine binaen akla ilk gelen Allah’tır (celle celâluhu). Ve Efendimiz,

⁹²⁰ Buhârî, teheccüd 1; tevhid 8, 35; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/358.

Hak olan Allah'tan (celle celâluhu) gelen her şeyin, hak olduğunu, bu duasında gürül gürül dile getirmektedir.

Yatmadan evvel teslimiyetini Cenâb-ı Hakk'a arz etmişti, daha uykudan kalkar kalkmaz yine teslimiyetini arz ve imanını ilan ediyor.. ediyor ve bir yeni hayata böyle bir iman ile böyle derin bir teslimiyet şuuruyla başlıyor. Ve bu duasını O, “Lâ havle velâ kuvvete illâ billah” diyerek bitiriyor. Zira insan, Cenâb-ı Hakk'ın güç ve kuvvetine dehalet etmezse, omuzuna yüklenen ağır yüklerin altından kalkamaz; iman, tevekkül, teslimiyet, hep Allah'ın (celle celâluhu) dilemesiyle olur. O dilemedikçe ve yardımcı olmadıkça, kim O'nu bulup, O'na vâsıl olabilir ki? Öyleyse herkes, kendi seviyesi ölçüsünde, Allah'ın (celle celâluhu) havl ve kuvvetine sığınmak zorundadır.

Efendimiz, bu duygu ve düşünce içinde, işte böyle mânevî bir atmosfer meydana getirdikten sonra, namaza duruyor ve gecenin siyah zülüfleri, O'nun gözyaşıyla ıslanıyordu.

O, bilhassa tek başına kıldığı nfile namazlarda, duayı çok yapıyor ve namazı da uzattıkça uzatıyordu.⁹²¹ Namaza durunca Fatiha'dan önce şu duaları okurdu: *اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ أَلْحَقَابِي كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ* “Allahım, benimle günahlarım arasında, doğu ile batının arasında ayırdığın gibi ayır.”

اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْحَطَايَا كَمَا يُنَقَّى التَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ “Allahım, beyaz elbisenin kirlerden temizlendiği gibi Sen de beni günahlardan temizle.”⁹²²

Bunlardan sonra da “Sübhanek”yi okur ve bunca tesbih ve takdisten sonradır ki, Fatiha'ya geçerdi. Gerçi daha Allah Resûlü'nün, bu arada okuduğu birçok dualar vardır

⁹²¹ Buhârî, *teheccüd* 16; Müslim, *müsafirîn* 125, 203-204.

⁹²² Buhârî, *ezan* 89; *daavât* 39; Müslim, *mesâcid* 147.

ama, biz, yine okuyucumuzu, dua mecmualarını tetkike havale ediyor ve bu kadarla yetiniyoruz.

gd. Sabah Kalkınca

O'nun sabah olunca dudakları şu dua ile ıslanırdı:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ أَشْهَدُكَ وَأَشْهَدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ وَمَلَائِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ بِأَنَّكَ
أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ

“Allahım, ben, şunu ikrar ederek sabahladım; Seni, Arşının hamelelerini, meleklerini ve bütün mahlukatı şahit tutuyorum ki, Sen Kendisinden başka ilâh olmayan Allah’sın ve Muhammed Aleyhisselâm Senin kulun ve resûlündür.”⁹²³

Şahit tutuyor ve onları konuşturuyorum. Ağaçların hem-hemesini, yaprakların demdemesini, suların şırıltı, şakırtı ve çağlamasını, kendi şehadetime katıyor, senfoniden yükselen bir ses gibi gürül gürül bütün bunları Sana takdim ediyorum.

Efendimiz’in bu takdimi, şuur ve idrakinin vüs’ati, derinliği ve hakla olan münasebeti ölçüsündedir. Aynı cümleleri söylemiş olsa da bir başkası aynı keyfiyeti aynı derinliği yakalayamaz.

Efendimiz, bütün varlığı, hususiyle Allah’a (celle celâluhu) en yakın melekleri ve varlığa nezaret eden sekene-i semavatı kendisine şahit tutmakta.. ve Cenâb-ı Hakk’a takdim edeceği hamdini, onların soluklarına katıp öyle takdim etmektedir. Biz, Efendimiz’in duasına, meleklerin soluklarıyla girmesinden şunu anlıyor ve şunu hissediyoruz ki, büyüklerin kapıları çalınırken, evvelâ tokmağa dokunacak bir el aranmalıdır.. O’nun içindir ki, büyük firaset adamı Hz. Ömer (radiyallâhu anh), Medine’de kıtlık olunca, Hz. Abbas’ı (radiyallâhu anh) elinden tutup bir tepeye çıkarmış ve o elleri havaya kaldırarak

⁹²³ Ebû Dâvûd, edeb 110; Tirmizî, daavât 78.

dua etmişti.. duasında da şöyle yalvarmıştı: “Allahım, şu Sana kalkan eller, Senin Habibinin amcasının elleridir. Bu el hürmetine yağmur ver!” Ve daha el aşağıya inmeden şakır şakır yağmur inmeye başlamıştı.”⁹²⁴ Bu bir Ömer (radiyallâhu anh) firasetidir ve dersini, Efendimiz’in duasına ve yakarışlarına meleklerin soluklarını katmasından almıştır.

Asrımızın Büyük Çilekeşi de aynı şuurla şöyle dua eder:

إِلٰهِي الدُّنُوْبُ اٰخِرُ سُنِّي وَكَثْرَةُ الْمَعَاصِي اٰخِرُ حَالِي وَسِدَّةُ الْعُقَلَةِ اَخْفَتْ صَوْتِي فَادُقْ بَابَ رَحْمَتِكَ وَاُنَادِي فِي بَابِ مَعْفِرَتِكَ بِصَوْتِ سَيِّدِي وَسَنَدِي الشَّيْخِ عَبْدِ الْقَادِرِ الْكَيَّلَانِي ...

“Allahım, günahlar dilimi tuttu, mâsiyetimin çokluğu beni hacil etti. Ve ben, Senin rahmet kapını, Şeyh Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin sesi ve soluğu ile çalıyorum...”

Allah Resûlü’nün sabah yaptığı dualar arasında şu da vardır:

اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَاَلْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ، فَاِنِّيْ
اَعْتَدُ اِلَيْكَ فِي هَذِهِ الْحَيٰةِ الدُّنْيَا وَاَشْهَدُكَ وَكَفَى بِكَ شَهِيدًا

“Ey semavat ve yeri yaratan, gayb ve şehadet âlemini bilen, celâl ve ikram sahibi Allahım! Sana şu dünya hayatında bağlılığımı ilan ediyor ve Seni buna şahit tutuyorum, Sen şahit olarak yetersin.”⁹²⁵

Bu duada “Fâtır” isminin kullanılması mânidardır. Çünkü aynı kelimenin müradifi olan: اَلْحَالِقُ - اَلْجَاعِلُ gibi kelimeler de vardır. “Fâtır” denmekle şu mânâlar kasd olunmuştur: “Gökleri ve yeri fitrata göre yaratan, onları fitrat kanunlarına açık hâle getiren Sensin. Bu fitrat kanunları içinde, tıbbın, fiziğin, kimyanın, astrofiziğin, astronominin hep kendilerine

⁹²⁴ Buhârî, istiska 3; ashâbu'n-Nebî 11; Hâkim, el-Müstedrek, 3/377.

⁹²⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/191; Taberânî, el-Mu'cemül-kebir, 5/119.

göre kanunları vardır. Sanki her sabah bu kanunlar yenileniyor ve varlığa açık hâle geliyorlar. Bunlara, bu düzeni ve bu temiz çehreyi veren Sensin!”

ge. Akşam Olduğunda

Güneş doğarken, sabahın ilk vakitlerini bu ve benzeri yüzlerce dua ile süsleyen Allah Resûlü, güneş batarken ve ortalığa karanlık çökerken de şu duayı okur.. okur da, âdeta bu dualar O'nun gündüzünün, gecesinin güneşi olurdu. Efendimiz'in geceleri de, gündüzleri kadar aydıydı. Dualar, O'nun gecesinin semasında âdeta nurlu kandillerdi. Ve O, bu kandilleri yakmayı hiç mi hiç ihmal etmezdi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَشْهَدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ وَمَلَائِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ بِأَنَّكَ
أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحَدِّكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ

*“Allahım, Senden başka ilâh olmadığına birliğine ve şerikin olmadığına ve Hz. Muhammed’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Senin kulun ve resûlün olduğuna, Seni, Hamele-i Arşını, meleklerini ve bütün mahlukatını şahit tutarak akşamladım.”*⁹²⁶

O'nun namazının her rüknü, Arş'a yükselen nuranî bir merdiven gibidir. Onun basamakları da duadan inşa edilmiştir.

Namaza hazırlık safhasında teşekkül eden nuranî atmosferin de, namaz içindeki nuraniyetle sıkı bir münasebeti vardır.

O, helâya girerken dua ederek girer, çıkarken dua ederek çıkar. Abdeste başlarken yaptığı bir dua, uzuvlarını yıkarken de yaptığı ayrı dualar vardır. Abdest almayı tamamladığında, yine ayrı dualar okur. Ezandan sonra okuduğu bir dua vardır. Namaza başlayacağı sırada da ayrı bir dua, mescide giderken, içeriye girerken, mescitten çıkarken hep okuduğu dualar vardı.

⁹²⁶ Tirmizî, daavât, 78; Ebû Dâvûd, edeb 100.

Namaza durunca, hemen iftitah tekbirinden sonra dua okur. Rükûsunda, secdesinde, kıyamında, iki secde arasında, oturduğunda, selâm verdikten sonra ayrı ayrı duaları vardı ve Allah Resûlü, elden geldiğince bu duaların hiçbirini ihmal etmezdi...

gf. Namazın İçinde

İftitah tekbirinden sonra:

وَجْهَتْ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ،
 إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ
 وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ
 نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفُرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ...

“Ben yüzümü yeri ve gökleri yaratan Zât’a, O’ndan başka her şeye sırt dönerek ve O’na teslim olarak çevirdim. Ben, asla müşriklerden değilim. Muhakkak ki, benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hep Âlemlerin Rabbi olan Allah (celle celâluhu) içindir. O’nun şeriki yoktur. Ben bununla emrolundum. Ve ben müslümanlardayım. Allahım, Sen Meliksin. Senden başka ilâh yoktur. Sen, benim Rabbimsin, ben de Senin kulunum. Ben nefsimi zulmettim. Günahlarımı itiraf ediyorum. Sen, benim bütün günahlarımı affet. Senden başka günahı affedecek yoktur...”⁹²⁷

Ve, rükûda okunan dualardan biri:

اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ أَمْنْتُ وَلَكَ أَسَلْتُ، خَشَعْتُ لَكَ سَمْعِي وَبَصْرِي وَمُحْيِي
 وَعَظْمِي وَعَصْبِي وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ قَدَمَيَّ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Allahım, Sana rükû ettim, Sana inandım, Sana teslim oldum. Kulağım, gözüm, iliklerim, kemiğim ve sinir sistemim

⁹²⁷ Müslim, *müsâfirin* 201; Tirmizî, *daavât* 32; Ebû Dâvûd, *salât* 118; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/94.

ve ayaklarımın taşıdığı her şey, âlemlerin Rabbi Allah'a boyun eğmiş ve itaat etmiştir.”⁹²⁸

Rükûdan doğrulunca (kavemede):

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ مِلءَ السَّمَوَاتِ وَمِلءَ الْأَرْضِ وَمِلءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ

“Allahım, hamd Sana mahsustur. Semavat, yer ve ikisi arasını dolduracak kadar hamdolsun Sana. Ve bundan sonra dileyip (yaratacağın) her şeyin dolusu kadar Sana hamdolsun...”⁹²⁹

Secdede:

اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ أَمِنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ
وَسَقَى سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّةً وَجِلَّةً
وَأَوْلَةً وَأَخْرَهُ وَعَلَانِيَةً وَسِرَّهُ

“Allahım, Senin için secde ettim, Sana inandım ve Sana teslim oldum. Yüzüm, kendisini yaratan, şekil veren, kulağını ve gözünü yarıp çıkarana secde etti. Takdir edenlerin en güzeli Allah ne yücedir!⁹³⁰ Allahım, benim günahlarımın hepsini, küçüğünü, büyüğünü, evvelini, âhirini, gizlisini, açığını, hepsini affet...”⁹³¹

Bir insan ibadetin dışında neler yapar? Yer-içer.. yatar-kalkar.. güler-ağlar.. üzülür-sevinir.. evlenir, çocuk sahibi olur.. yeni bir elbise giyer.. yolculuğa çıkar veya yolculuktan döner.. cihad eder, savaşır, savaştan döner.. birinden acı ve ya tatlı bir haber alır.. sevdiği bir dostuyla karşılaşır.. hastalanır, hastalıktan kurtulur.. uyur.. sevindirici veya korkulu bir rüya görür ve daha yüzlerce iş yapar, yüzlerce hâle girer. İşte

⁹²⁸ Müslim, *müsâfirin* 201; Tirmizî, *daavât* 32; Ebû Dâvûd, *salât* 118; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/119. (Duanın bu şekliyle tam metni Müsned’de geçmektedir.)

⁹²⁹ Müslim, *müsâfirin* 201; Tirmizî, *daavât* 32; Ebû Dâvûd, *salât* 118.

⁹³⁰ Müslim, *salât* 216; Ebû Davud, *salât* 147.

⁹³¹ Müslim, *müsâfirin* 201; Ebû Dâvûd, *salât* 118; Tirmizî, *daavât* 32.

Allah Resûlü, böyle durumların hemen her birinde, o hâle mahsus olmak üzere dua okur ve beşeriliğini böylece âdetâ lâhûtileştirirdi.

Bir de insanın kendi dışında cereyan eden hâdiseler vardır. Bu hâdiseler, onu dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Meselâ, kıtlık, kaht u galâ, yağmursuzluk, yangın, sel, kasırga gibi bütün âfetler, doğrudan ferde mahsus zararları olmasa bile, dolayısıyla yine zarardırlar. İşte hem cemiyetle bütünleşme hem de bu durumlarda Rabbe yönelme adına, Efendimiz'in okuduğu dualar.

Ayrıca Ehl-i Beyt kanalıyla geldiği için, Sünnî imam-lar tarafından pek iltifat görmeyen; fakat bütün büyüklerin kendilerine vird edindikleri ve okumayı asla terk etmedikleri Cevşen.. evet, Cevşen'e bakan bir insan, Allah Resûlü'nün duadaki derinliğini orada çok daha net görebilir.

Sözün başında dediğimiz gibi, Allah Resûlü'nün dualarını aktarma gayesiyle bu mevzua girmedik.. maksadımız, duada dahi, O'nun eşi-menendi olmadığını ve hayatının her ânını dua ile geçirdiğini göstermek idi. Elbette ki, o duaların hepsine bakmadan, bu neticeye hakka'l-yakîn muttali olmak mümkün değildir. Fakat bir fikir vermesi bakımından, o duaların binde birkaçını sunmaya çalıştık. Bizim yaptığımız, su sızıntısının, su menbainâ delil olması şeklinde kabul edilmelidir.

Evet, tasdik ediyor, inanıyor ve iman ediyoruz ki, hiçbir faziletin, hiçbir bölümünde O'nun eşi-menendi yoktur. Ve, O, bütün yüce hasletlerin en zirvesinde bir zirve insandır. Biz de bu eserin ta başından buraya kadar, bu imanımızı ispata ve yenilemeye çalıştık. Kusur varsa, o bizim anlayış ve

anlatışımızla ilgilidir. O ise kusurdan ve noksandan münezeh ve müberradır. Çünkü O, Hz. Muhammed Mustafa'dır (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Hayatının her ânını, Rabb'e teveccühle nurlandıran bu Zât'ın hayatında, karanlık ve zulmetli bir ânın bulunması mümkün değildir. O'nun hayatı, bütünüyle bir dua ve yakarıştır. Doğduğu gün "Ümmetî, ümmetî!" demiş, mahşerde de yine öyle diyecektir.⁹³² Evet, O'nun bütün derdi "ümmeti"dir.

⁹³² Buhârî, *tefsîru sûre* (2) 1, *tevhid* 36; Müslim, *îmân* 322, 326, 327.

Karma İndeks

A

a'lâ-yı illiyîn 341

A'sâ 114

Abbas 211, 213, 243, 465, 611

Abbas (radiyallâhu anh) 598

abdest için sıkışmak 349

abdestin zorluğu 363

Abdimenafoğulları 588

Abdullah (Efendimiz'in babası)
49, 256

Abdullah b. Abbas 275

Abdullah b. Amr b. Âs 70, 597

Abdullah b. Büsr 147

Abdullah b. Cahş 120, 402, 567

Abdullah b. Huzâfetü's-Sehmî
138, 442

Abdullah b. Mesud 87, 299, 302,
413, 421, 596

Abdullah b. Revâha 262, 601

Abdullah b. Selâm 56, 57, 58, 59,
70, 263

Abdullah b. Übey b. Selûl 495,
545

Abdullah unvan-ı âlisi 452

Abdumuttalib'in torunuyum 211

Abdurrahman 536

Abdurrahman b. Avf 180

Abdülaziz Debbâğ 526

Abdülkâdir Geylânî 468, 612

Abdumuttalib 35, 48, 50, 51, 55,
232, 256, 430, 513

Abdumuttalipoğulları 588

Abese sûresi 547

âb-ı hayat 291, 302, 400

ablak yüzlü kavim 153

Acemler 110

Âd kavmi 194

Âd ve Semûd'un başına gelenler
64

adalet 153, 374, 385, 423

adaletle hükmetme 213

Addas 92

Âdem (a.s.) 37, 133, 208, 274, 342,
344, 377, 477, 483, 591

Âdem ile Musa (a.s.) 489

Âdem'i (a.s.) imtihan 541

Âdem'in itaati 483

Âdem'in zellesi 484

âdil imam 372

Adiy b. Hâtim 145, 150

adres bırakma 587

af ruhu 535

affetmesi 72, 535

ağız ve diş temizliği 185

ahde vefa 205

Ahd-i Atik 478, 480

ahfâ 335

ahidnâme 403

ahir zamanda duman zuhuru 553

ahiret 193, 200

ahiret azabı 580

ahiret yurdunun peşinde olma 99

Ahkâm-ı Sultaniye 382

ahlâk 266, 304, 534, 535, 546

ahlâk ibresi 540

ahlâkı Kur'an'dı 418

- ahlâkı tam temsil 535
ahlâkın en güzeli 261
ahlâkî mükemmellik 261
ahmağa en güzel cevap 63
Ahmed (s.a.s) 55, 408, 454
Ahmed adında bir peygamber 67
Ahmed b. Hanbel 139, 599
Ahmed Bedevî 396
Ahmed Rifâî 396
Ahmed Şevki 46
ahsen 533, 539, 540
Ahyed 454
AIDS 177, 179
aile 491, 492
Âişe Validemiz 85, 107, 145, 190,
197, 198, 205, 264, 265, 330,
421, 440, 447, 570, 594, 599
Akabe 119, 125, 129, 242
akıl 258, 463
Akıl 536
aklı gözüne inmiş 480, 529
aklın ukbâ buudlusu 397
aklın ziyası 176
Akra' b. Hâbis 283, 410
aksiyon adamı 605
aksiyon ruhu 222
aksiyon ve hamle insanı 400
alan el 328, 329, 330, 331
âlemin reisi 75
âlemlere rahmet 94, 219, 397, 398,
415
âlemlere rahmet olması 87
Âlemlerin Efendisi gelsin 476
Âlemlerin Rabbi'nin sevgilisi 455
âlemşümül dava 378
âlemşümül din 378
alıcı kusuru 114
Ali (r.a) 31, 51, 113, 147, 154, 160,
209, 242, 245, 263, 268, 446,
454, 561, 568, 589, 598
Âl-i Osman 160
Aliyyü'l-Murtaza 51
Alkameler 595
Allah ahlâkıyla ahlâklanma 304,
420, 535, 540
Allah düşmanı 237, 430
Allah hakkı 366
Allah için bir araya gelme 373
Allah için hicret 308
Allah için tevazu 448
Allah karşısında kulun tavrı 586
Allah korkusu 521, 572
Allah mehâbeti 521
Allah Resûlü'nde tebliğ 90
Allah Resûlü'nde zühd 573
Allah Resûlü'nden mervî dualar
605
Allah Resûlü'ne benzeme 537
Allah Resûlü'ne işaret ve bişaret-
ler 67
Allah Resûlü'nü bilip tanıma 555
Allah Resûlü'nü ümmeti hakkın-
da endişeye sevk eden
hususlar 188
Allah Resûlü'nün cihad anlayışı
414
Allah Resûlü'nün duadaki büyük-
lüğü 606
Allah Resûlü'nün duaları 390
Allah Resûlü'nün emniyet ruhu
ve emniyet anlayışı 202
Allah Resûlü'nün fetaneti 275,
283

- Allah Resûlü'nün halası 589
- Allah Resûlü'nün hilmi 429, 433
- Allah Resûlü'nün ifade ve beyan-
daki gücü 324
- Allah Resûlü'nün iffet ve ismetini
tasdik noktası 530
- Allah Resûlü'nün ilk çırağı 537
- Allah Resûlü'nün ilk yolculuğu 53
- Allah Resûlü'nün ismet ve iffeti
572
- Allah Resûlü'nün keremi 435
- Allah Resûlü'nün kıldığı namaz
600
- Allah Resûlü'nün namazı 593, 595
- Allah Resûlü'nün nesli 51
- Allah Resûlü'nün pâk dâmeni
565
- Allah Resûlü'nün rahmet ve
şefkati 397, 407
- Allah Resûlü'nün sıdkı 133
- Allah Resûlü'nün sünneti 368
- Allah Resûlü'nün tebliğ anlayışı
236
- Allah Resûlü'nün tebliğ metodu
270
- Allah Resûlü'nün tebliğini temsil
edenler 253
- Allah Resûlü'nün ubûdiyeti 599
- Allah Resûlü'nün yüce ahlâkı 49
- Allah sıdkı 124
- Allah ve Resûlü'nü sevme 303
- Allah, devlet ve din hakkı 366
- Allah'a iman 338
- Allah'a iman ve itimat 208
- Allah'a itimatla serfiraz kılınma
206
- Allah'a komşuluk 488
- Allah'a kul olma çizgisi 86
- Allah'a mülâki olma 378
- Allah'a ortak koşan kimse 234
- Allah'a tevekkül 209
- Allah'a ulaşma yolunda 356
- Allah'a ulaşmak 437
- Allah'ı çokça zikir 96
- Allah'ın (celle celâluhu) himayesi
54
- Allah'ın (celle celâluhu) nuru 93
- Allah'ın adaleti 371
- Allah'ın Aslanı 233
- Allah'ın bildirmesi 152
- Allah'ın boyasıyla boyanma 360
- Allah'ın dinine omuz verme 469
- Allah'ın dostu 478
- Allah'ın en sevgilisi 107
- Allah'ın gaybı bildirmesi 136
- Allah'ın gazabını celbedici hare-
ketler 157
- Allah'ın hak elçisi 174
- Allah'ın himayesinin gölgesi 374
- Allah'ın hususî olarak yarattığı
ismarlama bir insan 79
- Allah'ın ipi 457
- Allah'ın kaderinden Allah'ın
kaderine kaçış 180
- Allah'ın kılıcı 371
- Allah'ın kölesi 108
- Allah'ın kulu ve resûlü 248, 452,
585
- Allah'ın lâneti 59
- Allah'ın rahmetinden ümit kes-
meyin 235
- Allah'la irtibat 373

- Allah'tan korkma 474, 561
 Allahü Ekber 269
 Allâmu'l-Guyûb 395, 597, 603
 alma ameliyesi 329
 Almanya 20, 182, 231
 altı meselede söz verin... 216
 altın 269
 altın anahtar 398
 altın halka 245
 altın öğütler 327
 altın silsile 35, 113, 513
 altın zincir vücuda getirmeyi
 murad 93
 âmâ 547, 550
 ambargo dönemi 232
 amel pazarı 362
 ameliyat 422
 ameliyle kurtulamama 586
 ameller niyetlere göredir 308
 Amerika 20, 151, 192
 Âmine 49, 256
 Âmir b. Rebia 55, 56
 Ammar 123, 151, 152, 172, 561
 Ammar'ın şehadeti 151
 Amr b. Ahtab 132
 Amr b. Âs 252, 295, 429, 541
 Amr b. Hişâm 562
 Amr b. Ümeyye 246
 amûdî vilâyet 344
 Amvas 179, 180
 ana-baba 514, 517
 Anadolu 156
 anahtar 398, 415, 602
 anarşist 222, 414
 Andelîb-i Zîşân 48, 291
 anne-baba 517
 Antakya 179
 antibiyotik 188
 apışarası 124, 342
 Arafat 38, 95
 Arap Yarımadası 235, 261, 262
 Arapça bilme 554
 araştırma enstitüleri 176
 araştırmaları mucizelerle idealleş-
 tirme 176
 arkasından gideceğiniz insanlar
 106
 arpa ekmeği 107
 arş-ı kemalâta urûc 353
 Arşın gölgesinde yedi grup 372
 asâ 177
 asfiyânın ruh buudu 132
 ashab 68, 76, 202
 ashabçıklarım 537
 Âsım 456
 asker 157
 askerî güç 204
 askerî harekâtları 126
 askerlik 401
 aslan 411, 431, 449
 Asr-ı Saadet 81, 160, 162, 179, 508
 Asrımızın Büyük Çilekeşi 612
 Asrın Çilekeşi 420
 Aşere-i Mübeşşere 55
 aşkı 377, 437
 atalar 41, 516
 atam Hz. İbrahim 496, 536
 ateist 162
 ateş böceği 320
 ateş yakan bir insanın durumu
 494
 ateşgede İranlı 98

atlar 354
atom bombası 404
Auguste Comte 256
Avrupa 203, 231, 253
Ay'ın on dördü 440
ayağa kalkma 110
aydınlık çağları ihyâ 218
aydınlık ruhlar 368
aydınlık yol 220
ayıplanma 171
ayna 415, 427
ayna vazifesi 458
aynı babanın evlâtları 460
azamet nuru 255
âzami takva 321
azat kabul etmez köleleri 587
azatlı köle 566
Âzer 497, 513, 516
Azîz 66, 101, 200, 280
Azrail 463

B

babam kim yâ Resûlallah 138
Bâbil 498
bâgî cemaat 151
Bahîra 53, 54
bahr-i safâ 75
bakış keyfiyeti 40
bakışlar 327
Bakîü'l-Garkad 61
Balkanlar 204
balta 506
bam teli 531
barbarlık 156
basar 388
Basîr 359, 453

basiret 123, 223, 337, 369
basiret jesti 123
basiretle Allah'a davet 223, 369
Basralı genç 212
baş kaldırma 483
başa kakma 338
başınızdakilerin keyfiyeti 304
başkalarına zarar verme 217
Batı 151, 173, 192, 203
bâtılı tasvir 476
beddua 144, 402, 408, 420
beden ve cismaniyet cemaati 581
bedevi 72, 94, 280, 281, 426
bedevi toplum 450
Bedir 119, 127, 139, 141, 199, 403,
404, 441, 532, 533, 534, 539,
540, 541
belâgat 281, 294
Benî İsrail'in peygamberleri 97
Benî İsraili şahit 57
Benî Kurayza 61
Benû Kantûrâ 156
Berâ b. Âzib 245
Berâ b. Mâlik 150, 330
berd ü selâm 420, 496, 518
bereketli ve feyiz dolu günler 38
Bergson 258
Berk-i Gimâd 404
Bernard Shaw 30, 211, 275
Berzah âlemi 489
beş şey 540
beşer kafilesinin mukadder yolcu-
luğu 175
beşerî duygular 485
beşerî düşünce ve mülâhaza kay-
naklı cereyanlar 115

- beşerî ilimlerin ufku 178
 beşerî irşad kurmayları 466
 beşerî kaprisler 222
 beşerî normları aşmış insan 436
 beşerî sistemler 222
 beşerin ikinci babası Hz. Nuh 490
 beşîr 71
 beyan pınarı 275
 Beyan Sultanı 290, 291, 293, 368
 beyan/-lar 37, 177, 274, 289, 290,
 385
 beyanda mucize 177
 beyan-ı Resûl 292
 Beyazid-i Bistâmî 503
 Beyhakî 140
 Beytullah 25, 38
 bî kem u keyf 388
 biat 88, 125, 131, 167, 235, 236,
 243, 250, 252, 281
 bid'at 366, 367
 Bilal 433, 578
 bilezik 269
 bilimin tecrübe sahası 256
 bir kalbde iki sevgi olmaz! 313
 bir lokma, bir hırka 581
 birinci târiz 506
 birleşme çizgisi 208
 birr 125
 Bişr İbn Berâ 425
 Bizans 97, 122, 142, 179, 542
 Bizans'ın anahtarları 149
 bizlere düşen en lüzumlu vazife
 257
 bohça 362
 borç 406, 430
 boşanma 569
 Boykot hâdisesi 453
 boykotaj 403
 bozguncular 99
 buğz 442
 bulut 53
 Bûsîrî 81, 101, 256, 528
 buud değiştirme 80
 bütün insanların hidayetini iste-
 me 559
 bütün insanlığa gönderilmiş bir
 peygamber 71
 büyü 67, 365
 büyük cihad 354, 355
 büyük günah işleyenlere şefaaf
 587
 büyük günahlar 469
 büyük put 506, 509
 büyük şefaaf 380
 büyüklüğün alâmeti 447, 585
- C**
- Cabir b. Semure 440
 cadı 363
 cahiliye 36, 42, 121, 131, 370, 384
 cahiliye âdetleri 144
 cahiliye canavarlığı 44
 cahiliye hayatı 72
 cahiliye insanı 276, 498
 cahiliye şiiri 435
 cahiliyede cemiyet 45
 cahillerden olma 491
 cahillerden yüz çevir 425
 cana haksız yere kıyma 234
 cansız şeylere iş ve vazife gördür-
 me 177
 casus 184

- Cebrail 463
cehalet 36, 238, 518, 554, 572, 584
cehaletin şiddeti 431
cehaletlerini bir urba ile örtme
553
Cehennem 125, 300, 361, 363
Cehennem azabının diyeti 410
Cehennem çukurları 71
Cehennem ehli 233
Cehennem korkusu 105
Cehennem yolu 346, 362
Cehennem'den bir zincir 269
Cehennem'e perde olan şeyler
364
celâlî esintiler 538
celâlî tecellîler 138, 139, 538
cemaat 79, 96, 581, 599
cemaat ve cemiyetin keyfiyeti 80
cemaatle namaz 599
cemaatsiz namaz 599
cemalin cazibesi 529
Cemalullah 71, 358, 378, 529
Cemalullahı müşâhede 295
Cenâb-ı Hak'la fiilen konuşma
255
Cenâb-ı Hak'la mükâleme 68
Cenâb-ı Hakk'ın en zirvede bir
halifesi 436
Cenâb-ı Hakk'ın konuşmayacağı
kişiler 339
Cenâb-ı Hakk'ın memurları 487
Cenâb-ı Hakk'ın mütekellim
oluşu 334
Cenâb-ı Hakk'ın rahmâniyet ve
rahîmiyetinin temsilcisi 219
Cenâb-ı Hakk'ın rızası 109, 257,
482
cenaze 495
cenaze namazı 247, 406
Cennet 361, 364, 365
Cennet dört insana müştaktır 561
Cennet için kefil 340
Cennet kuşu 340
Cennet sevdası 105
Cennet sözü 217, 340
Cennet ve Cehennem'e inkılâp
364
Cennet yolu 346, 436
Cennet yolunun rehberi 436
Cennet yurdunun anahtarı 602
Cennet'e ehil hâle getirme 458
Cennet'e gidecek yollar 346
Cennet'e giden şehrahi tarif
etmek 192
Cennet-Cehennem 362
Cerîr b. Abdillâh el-Becelî 140
cevâmîü'l-kelim 288, 289, 297,
315, 340, 346, 391, 396
Cevşen 616
ceza 487
cezaya hak kazanma 229
cezayı tatbik 422
cibillî alâka 518
cibilliyet 230
Cibril (aleyhisselâm) 91, 108, 195,
255, 408, 443, 451, 462, 597,
605
Cibril hadisi 321
Cibril'den mârifet dersi 451
Cibril'in girip çıktığı bir ev 488
ciddiyet 72, 320, 321
cihad 311, 354, 414, 541

cihada memur olması 68
 cihad-ı asgar 354
 cihad-ı ekber 354
 cihan hâkimiyeti 203
 cihanşümül bir şefkat ve merhamet 413
 cihanşümül krizler 162
 cihanşümül peygamberliği 293
 cihanşümül sulh 319
 cimri 338, 339, 443
 cimrilik 338, 436, 444
 cin ve ins 227
 cinayet 235, 236
 cinler 88, 452
 cinlerin iman etmesi 88
 cizye 202
 cömert 441, 443
 cömertlik 435, 442, 443, 444
 cömertlik ağacı 444
 cömertlik ve keremi 435
 cuma 22, 38, 244
 Cüleybib 259, 260
 cüz'î irademizin peyki 602
 cüzzam 181
 cüzzam ve karantina 181

Ç

Çağın büyük mütefekkiri 453
 Çağın devâsâ tanığı 192
 çalım satanlar 585
 çamur 559, 565, 573
 çamur atmak 565
 çarmıha gerilme 37
 çiğ noktası 436
 çilekeşler 527
 çileli hayat 265

çizgi yenileme 565
 çizgide kalma 565
 çoban 45, 214, 304, 380, 381, 382, 401
 çocuk sevgisi 591
 çocuklar 410
 çocukların öldürülmesi 43
 çok soru sorma 386
 çörek otu 189
 çürüme 178

D

dağı, azgın insanların başına geçirme 91
 dalâlet 37, 226, 285, 366, 513
 Damad-ı Nebi 51
 dava 265
 dava adamı 266, 311
 dava ve düşünceye davet 369
 dava-yı nübüvvet 215
 davet 369, 492, 514, 515, 534, 542, 563
 davete icabet 53, 210, 247, 250
 Davud (a.s.) 477, 478
 deccallerin sıfatı 301
 dedikodu 138, 383, 385
 dedikodu yapanların içtimâî seviyeleri 386
 deformasyon 191
 değirmen taşının sesi 590
 deha 152, 272, 324
 dehalet edip, adres bırakma 588
 Delâilü'n-Nübüvve 140
 delikten iki defa ısırılmak 368
 demagoji 112
 demokrasi 162, 367, 382, 446

- demokrasiler üstü demokrasi 367
 denge insanı 183, 412, 592
 denge unsuru olmak 218
 dengenin ve nizamın ortadan
 kalkması 214
 dengesiz sevgi ve hümanizm 398
 dengesizlik 151, 444
 ders halkası 112
 dertliler 231
 deva 175, 191
 deve 413
 devirlerin fazileti 97
 devlet 160, 218
 devlet hazinesi 479
 devlet memuru 487
 devlet otoritesi 204
 devlet reisi 214, 304, 374, 380, 381,
 382
 devlet reislerine ve meliklere
 nâmeler 246
 Devlet-i Âliye 160, 372
 devleti idare edenlerin hakkı 366
 devleti idare etme 204
 devletler muvazenesinde yerimizi
 istirdat 203
 devletlerarası muvazene 331
 devletlerarası ölçü 331
 devrimizin muhabbet fedailerine
 düşen 204
 devrin çilekeşleri 527
 dezenfekte 182, 190
 diğergamlık 430, 437
 Dihyetü'l-Kelbî 248
 dil belâsı 340
 dilenciligi sanat hâline getirme
 385, 386
 dilenme 386
 dille yapılan zararlar 318
 din 458, 546, 555, 556, 561, 586,
 592
 din adamları 379
 din düşmanı 48, 565, 571
 din ricali 273
 din ve iman düşmanı 552
 dinde en büyük tahribe tevessül
 555
 dinde fakihleşme 370
 dine hizmet için bir araya gelme
 158
 dine ısındırma 558
 dini Allah'a tahsis 111
 dinî emirlerin ihmale uğraması
 431
 dinî hayat 586
 dini tebliğ 88, 90
 dini tebliğde akıl ve mantık yolu
 558
 dini yaşaması 422
 dinin cihanşümül buudu 379
 dinin hakkı 366
 dinin i'lâsı 445
 dinin kurucusu ve bânisi 186
 dinin mübelliği 186
 dinin ruhu 586
 dinin ruhu kolaylık prensibi 186
 dinin temsilcisi Yüce Nebi 562
 disiplin insanı 450
 dış temizliği 185, 186
 diyalektiğe girmeme 111
 diyalektik 112
 diyalog yolu 208
 doğruluğu tavsiiye etme 123

doğruluk çarkı ve esası 130
doğruluk ve sadakatte doruk
insanlar 192
doğum 253
doruk insan 192
Dost'la vuslat 389
doyma bilmeyen masum bir hırs
606
dövene elsiz, sövene dilsiz 225,
534
dua âdâp ve terminolojisi 602
dua mecmuaları 605
dua şuuru 602
dualarındaki derinlik 390
dualarındaki ifade ve üslup 396
duanın ehemmiyeti 604
duanın sultanı 391
duman 553
düşüne gitmeye niyet 465
Düldül 250
dünya 299, 314, 376, 579
dünya bir gölgeliktir 376
dünya hayatı 375, 561, 565
dünya ile alâkası 579
dünya ile oynamak 251
dünya ile ukbâ arasında tercihi
88
dünya kadınlığı 43
dünya kralları 439
dünya malı 200, 437, 532, 541
dünya muvazenesi 218
dünya nizamı 214
dünya onların, ahiret de bizim
olsun 265, 439
dünya sevgisi 158, 159
dünya ve ahiret muvazenesi 298

dünya ve ahiret saadeti 458
dünya ve ahiret saadetine erdir-
mek 429
dünya ve ukbâ muvazenesini kur-
mak 99
dünya ve ukbâ saltanatı 478
dünyadan da nasibini unutmaya 99
dünyalık 106, 286, 308
dünyanın iniltisi 231
dünyanın kaderi 218
dünyanın maddî cenneti 364
dünyanın zimamı 266
dünyaya geliş gayesi 90
dünyayı terketmişliği 580
dünyevî veya uhrevî talep 266
Dürr-i Yektâ 51
düşmanlık 208, 238, 239
düşünce âdâbı 551
düşünce zaafı 559
düşünebilme kabiliyeti 274

E

ebdâl 81
ebed yolcuları 365
ebedî azap 491
ebedî Cehennem 310, 314
ebedî hayat 231, 310, 414
ebedî kulluk 310
ebedîleşme yolu 38
ebnâü allât 460
ebrar 487
Ebrehe ordusu 51
Ebû Bekir (r.a.) 100, 199, 210, 233,
263, 267, 269, 294, 404, 433,
438, 439, 446, 455, 537, 598,
606

- Ebû Cehil 62, 63, 90, 201, 238,
429, 515, 547, 550, 562
- Ebû Cehil'in öldürüleceği yer 139
- Ebû Cehiller 554
- Ebû Cehillere iltihak 555
- Ebû Eyyub el-Ensârî 157, 158
- Ebû Hüreyre 107, 188, 267, 426,
580
- Ebû Katâde 128
- Ebû Kuhâfe 233
- Ebû Leheb 48, 90, 241, 515
- Ebû Mesud el-Ensârî 432
- Ebû Said el-Hudrî 423
- Ebû Süfyan 121, 122, 140, 249,
250, 283, 415
- Ebû Talha 262
- Ebû Talib 51, 53, 232, 233, 453,
514
- Ebû Talib'i daveti 232
- Ebû Temime 280
- Ebû Temmâm 77
- Ebû Ubeyde b. Cerrah 179, 180,
202, 203, 225
- Ebû Zerr 433, 561, 595
- Ebû'l-Heysen 582, 583
- ecdat ve mazi düşmanları 414
- ecvedü'n-nâs 441
- edebî düşünce için son ufuk 177
- edep 466, 548, 577, 590
- edep, vakar, ciddiyet ve temkin
insanı 72
- edille-i şeriye 468
- Efendimiz Cenâb-ı Hakk'a hamdi
608
- Efendimiz hakkında itap ve ikaz
ayetleri 552
- Efendimiz'de emniyet 196
- Efendimiz'e has kılınan beş şey
540
- Efendimiz'e iktida 97
- Efendimiz'i ikaz 547, 555
- Efendimiz'in ahlâkı 545
- Efendimiz'in doğruluğu 193
- Efendimiz'in duaları 396
- Efendimiz'in fakirliği 437
- Efendimiz'in farkı 87
- Efendimiz'in Hz. İbrahim'e (a.s.)
benzemesi 536
- Efendimiz'in Hz. İsa'ya (a.s.)
benzemesi 536
- Efendimiz'in ismeti 200
- Efendimiz'in masumiyeti 460
- Efendimiz'in nurlu beyanları 132
- egzersiz 328
- eğrin kaşı 110, 447
- ehadiyet nuru 453
- ehadiyet sınırının zuhuru 48
- Ehl-i Beyt 596, 616
- Ehl-i Kitab'a ittiba 172
- Ehl-i Kitab 58, 133
- Ehl-i Sünnet 571
- Ehlullah 81
- ekolojik denge 183
- Ekremü'l-Ekremîn 435, 436
- el 329
- elbiselerini sürüyerek yürüyen
332
- elçi 37, 66, 377, 380
- el-Emîn 121, 201, 211, 276
- Elhamdülillah 269
- elleri yıkama 184
- emanet sıfatı 193

- emanete ihanet 202, 384
 emanete riayet 196, 205, 374
 emanete riayet etmeyen 215
 emanetin zayi olması 214
 emanetleri ehil olanlara verme
 213
 emanette emin olma 197, 215,
 218
 Emeviler 147
 Emîn 121, 196, 201, 462
 emin insan 47, 218
 emin insanların söz sahibi olma-
 ları 217
 Emîn ismi 65
 emin olarak yaşama 204
 emin ve doğru kadın 49
 emniyet 195
 emniyet atmosferi 203, 204
 emniyet hâlesi 205
 emniyet insanı 47, 200, 210
 emniyet insanı olmanın şartları
 217, 508
 emniyet kuşağı 202
 emniyet ruhu 202, 203
 emniyet temsilcisi 202, 203
 emniyet ve güven 203
 emniyet ve güven insanı 316
 emniyet ve huzurun temsilciliği
 204
 emniyet ve itminan mesajları 218
 emniyetin emanetçisi kadın 49
 emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-
 münker 143, 218, 296
 en büyük muhacir 312
 en müessir nasihat 325
 En Vefalı 375
 enbiyâ-i izâm 81, 176, 463, 552
 enbiyânın hatemi 502
 Enderun 157
 Endülüs 156, 256
 Enes 262, 409, 440, 448, 504
 Enes b. Mâlik 118
 Enes b. Nadr 118, 119, 120, 121,
 417
 ensar 60, 145, 148, 284
 ensar topluluğu 287
 entüsyon 113, 258
 Epiktetos 328
 erkân-ı harp 37, 401, 466
 Es'ad
 Mutlu Taş 121
 esaret damgası 567
 esir/-ler 199, 200, 268, 283, 440,
 522, 532, 533, 534, 535, 539,
 540, 567
 esmâ 489
 espri 505
 es-Selâm 318
 Esved b. Yezid 586
 etek sürümek 336
 etekleri örtmek vazifesi 466
 eteklerini sürüye sürüye gezenler
 336
 etini dişleme 205
 ev işlerinde hanımlarına yardım
 447
 evbe 495
 Everest Tepesi 401
 evin hanımı 520
 evkat cetveli 356
 evlâdın helâketi 491
 evlâdını kes! 517

evlât edinme 566
 evlâtlık 519, 570
 evlâtlıklar 570
 evlenme 230, 565
 evlilik 569
 evliyâ ve asfiyânın babaları 245
 evliyânın hatemi 502
 evliyânın kalb ayağı 132
 evrensel rahmet 405
 Evvâh 479, 502
 Ey Resûl! 89, 254
 Ey şanı yüce Resûl! 254
 eyyâm-ı ma'dûde 388
 Eyyub (a.s.) 335, 603
 ezan 253, 296, 348, 350, 351, 391,
 409, 428, 432
 Ezel ve Ebed Sultanı 389
 ezelde kıyılmış bir nikâh 570
 ezvâc-ı tâhirât 198

F

Fahreddin Râzî 544
 faiz bataklığı 170
 faiz çanağı 169
 faiz krizi 170
 faiz sistemi 169
 faizzede 171
 fakirâne hayatı 580
 fakirlere karşı tavır 560
 fakirliği tatma 49
 fakirlik 561
 fantezi 487
 Faraklit 73, 74
 Fârân 68
 Fârân Dağları 68
 Faruk 536

farz-ı ayn 599
 farz-ı kifâye 599
 farzın kapılarını zorlama 351
 farzla yaklaşma 471
 fasit daire 356, 521, 527
 fâş etmek 545
 Fatıma 113, 145, 146, 268, 269,
 568, 589, 593
 Fatıma binti Ebî Hubeş 190
 Fâtır 612
 Fatih'in ders arkadaşı 157
 fazilet güneşi 528
 fazl-ı ilâhî 78
 felsefecilerin akıl yolu 132
 felsefi akımlar 115
 felsefi üslûp 112
 fena hülyalar 328
 fenalıklara karşı kapanmış, mü-
 hürlenmiş ruh 205
 Ferazdak 443
 ferdâ 164
 ferdî münasebetler 252
 Ferdinand tasallutu 156
 ferîd-i kevn ü zaman 281
 fert 214
 fertleri iyi tanımak 257
 fesahat 281, 288, 294
 fesat 99, 143
 Fetanet-i A'zam 261, 271, 282,
 307, 346, 544
 Fetanet-i a'zam sahibi 307
 fetih 96
 fetihlerin devamlılığı 283
 fetret devri 513
 Feyz-i akdes ve mukaddes 104
 Fırat'ın suyu 162

fitrat 541, 557, 612
 fitrat insanı 268, 446, 449
 fitrî davranışlar 328
 Ficar harpleri 51
 fidye 199, 540
 figüran 550
 fiilî dua 404
 fiilî mukabele 534
 firaset 563, 569
 firaset adamı 611
 Firaset-i A'zam 568
 Firavun 70, 294, 464, 537, 551, 585
 Firavun'un sarayı 464
 fitne başlangıcı 284
 fitne seylâpları 142
 fitnelerin kurbanları 143
 fitnenin çocuğu 276
 fuhşiyat 599
 fuhuş 46
 fukara-i sabirîn 330
 Fussilet sûresi 63
 fûrsân 411
 fütûhat 562
 füyûzat 257, 316, 345

G

gaflet 187, 208, 338
 ganimet nispetinde meşakkat 488
 ganimet/-ler 282, 379, 439, 488,
 533, 539, 540, 541
 ganimeti taksim 152
 ganimetin helâl oluşu 541
 garip 167, 298
 gassalın elinde meyyit 131, 221,
 360
 Gassân Meliki 128

Gavres 211
 gayb âlemi 130
 gayb gözü 152
 gayba muttali olma 137
 gayb-âşına gözü 246
 gaybdan haber 152
 gaybı bilme 135
 gaybın anahtarları 135
 gaybî âlemler 138
 gaybî biat 250
 gaybî haberleri 137
 gaye-i hayal 459, 463
 gayr-i metlûv 185
 gazabın paratoneri 602
 gedik açmak 555
 geleceğin terbiyecileri 369
 gelecek neslin zafer arabalarının
 geçeceği yolları hazırlama
 106
 gelecekle alâkalı ihbar 137
 gemi 492
 genç 373, 472
 gençlere irade timsali 520
 geniş sineli 454
 gerçek hayat 96
 gerçek mü'minler 118
 gerçek Müslüman 315
 gerçek nurun sahibi 528
 Geylân 468
 gilman 193
 gıyabî cenaze namazı 247
 gıybet 204, 316, 318, 319, 341, 520
 Godom 477
 Goldziher/-ler 554, 571
 Gomore 371
 göbekli olmak 187

gök ehli 119
 gök kuvvetini elinde tutanlar 163
 gölgeden yararlanacak olanlar
 374
 gömlek 519, 525, 546
 gönderiliş gayesi (Efendimiz'in)
 88
 gönül aynası 461
 gönül berraklığı 81
 gönül ızdırabına düşme 521
 gönül insanı 375
 gönül tahtı 78, 114
 gönül ve mârifet havzı 503
 gönül zenginliği 395
 gönüllerde taht kurmasının sırrı
 266
 gönüllere taht kurma 264
 gönülleri fethetme 203
 gözler 124, 216, 411
 gözyaşları 28, 411
 granit imanlı genç 527
 Grek 336
 gurûb 55, 236
 gurur 336, 563, 585, 588
 gurur alâmeti 72
 gurur ve kibrin esiri olma 114
 güft u gû 383, 385
 gül demeti 46
 günah görünümü 488
 günah seraları 414
 günah sınırı 465
 günah ve ceza 488
 günahın arkasından 303
 günahlara karşı sûtire 328
 günahlardan hicret, kaçma 312,
 313

günahlardan korunma 475
 günahları terk 313
 güneş 219
 güneşi balçıkla sıvamak 251, 553
 güneşi üflemeyle söndürme 92
 Güneşler Güneşi 90, 528
 günümüzde yalan 300
 günümüzde, peygamberliğe ait
 bir vazife 106
 güven atmosferi 205
 Güven Kaynağı (c.c) 195
 güvenilir bir elçi 194, 195
 güvenilir insan 206
 güvenin temsilcileri olma 218
 güvenlik tahkikatı 462
 güzel ahlâk 304, 444
 güzel koku 591, 592, 593
 güzel öğüt 111
 Güzeller Güzeli 289

H

Habbâb b. Eret 144
 habbe-i sevdâ 189
 Habeş hükümdarı 246, 247
 Habibullah 551
 hac 197
 hacca niyetlenen karınca gibi 79
 Haccac 306
 Hacc-ı Ekber 94, 95
 Hacerü'l-Esved 121, 276
 haçlı seferleri 160, 161
 hadd-i şer'î 303
 haddin tatbiki 422
 hadımlaşmak 591
 hâdiselere işaret 137
 hadis-i kudsî 471

- hadleri tatbik 409
 Hadramût 145
 hafî 335
 Hak 609
 Hak dostu 518
 hak ile bâtil 73
 hak ile bâtili birbirinden ayıran
 73
 Hak kapısı vefalı 265
 hak nebi 67, 263
 Hak'la irtibat 355
 hakemliği 121
 hakikat işçileri 527
 hakikat ruhu (Faraklit) 73
 hakikat-i Ahmediye 389
 Hakikî Dost 73, 85
 hakikî hayat 538
 hakikî hidayet yolu 271
 hakikî idrak 606
 hakikî insanlığa erme 79
 hakikî muhacir 315
 hakikî mü'min 216, 511
 hakikî mü'minin gözleri 411
 hakikî Müslüman 318
 hakikî rehber 270
 hakikî ve ideal mü'min 315
 hâkim 449
 Hakîm 66, 101, 200, 451
 Hakîm b. Hizâm 283
 hâkim bir devlet 218
 hâkim el 331
 Hakk'ın hatırı 344
 Hakk'ın mecnunu 529
 hakka'l-yakîn 263, 497, 616
 hakkı temsil eden insanlar 508
 hakkın ruhu 73
 haksızlık/-lar 414, 431, 534, 603
 hala 567, 568, 589
 halaskâr 45
 Halep 179
 Hâlık-mahluk alâkası 379
 Hâlık-mahluk münasebeti 195
 Halid b. Velid 149, 245, 252
 halife 438
 Halîm 502
 Halîm, Selîm ve Evvâh bir pey-
 gamber 516
 hâlis din 41
 halvet 525
 Hamele-i Arş 613
 Hammad b. Ebî Süleymanlar 596
 Hamza 120, 233, 235, 236, 237,
 238, 279, 402, 480, 589
 hane reisi 381
 Hanefî mezhebi 595, 599
 hanîf 55, 497, 500, 505
 Hanîf dini 60
 hanîfiye-i semha 592
 Hansâ 294, 307
 hapishane/-ler 527
 harama bakmak 216, 327, 465
 harama karşı sabır 327
 haramdan yüz çevirme 327
 haricî tipi 424
 Haricîler 154, 424
 harikalar kuşağı 177
 harikalar sınırına yanaşma 178
 Hâris b. Hişâm 240, 429
 harp okulları 466
 Hasan 113, 142, 146, 147, 245, 410,
 433
 Hasan Basrî Hazretleri 212

- Hasan Şâzilî 396
 hasbîlik 105, 106, 108
 Hasbiyallah 209
 Hasbünallah 48
 hasen 533, 539, 540
 haset 53, 57, 58, 62, 76
 haset insanlar 53
 hasır 265, 439
 hasır üstünde yatması 574
 haslet 203
 Hassan b. Sabit 77, 294, 307
 hassasiyet-i ilmiye 184
 hastaları tedavi 177
 hastalık 175, 180, 189, 190, 191,
 335, 421
 hastalıkla mücadele ve korunma
 181
 hastalıkların çaresi 177
 Hâşim 513
 Hâşimîler 62
 Hâşir 408
 haşr u neşir 132
 hata 348, 353, 461, 486
 hata işleyenlerin en hayırlıları
 467
 hatadan kurtulmak 348
 hatadan rücu 495
 hataların silinmesi 353
 hâtem 60
 Hâtem-i Tâî 150
 Hâtıb b. Ebî Beltea 250
 Hatib-i Zîşân 290
 Hatice Validemiz 54, 56, 241, 267,
 444, 453, 550
 hattat 502
 Havarim 589
 Havva Validemiz 486
 hayâ 466, 473
 hayâ ve edep dersi 466
 hayaller 328
 hayat yolu 364
 hayatın gayesi 220
 Hayber fethi 425
 Haydar-ı Kerrâr 51, 209
 hayır söyleme 386
 hayız kanı 191
 hayret ufku 177
 hayrın hayır doğurması 388
 hayvanlara da şefkat 412
 hediye 60
 hel min mezîd 606
 hel min mezid kahramanı 501
 helâk 228, 278, 407, 491, 538
 helâl 343, 377, 394, 419
 helâl hudutları 313
 helâlinden kazanmak 581
 hemm 525
 hendek 148
 her ümmetten bir şahit 577
 Heraklius (Hirakl, Hiraklius) 122,
 123, 202, 203, 248, 249, 250
 hesabın şiddeti 267
 hesap 103, 228
 heva 115, 271, 340, 341
 heykeller 509
 hıfzetmek 196
 Hıristiyanlığın tasaffisi 76
 Hıristiyanlık 37
 hırs 64, 240, 549, 558, 563, 606
 hırz 71
 hırz-u can 264
 hısn-ı hasînin 356

hıyanet 204, 205
 hıyanet çarkı 160
 Hızır Çelebi 158
 hicret yolcusu 239
 hicretteki emniyeti 209
 Hidayet doğdu 46
 hidayet vesileleri 514
 hidayet yolu 271
 hidayete erdirmek 514
 hidayete vesile olma 90, 231
 hikmet 534
 hikmetle yaklaşma 111
 hilafet makamı 321
 Hilâl b. Ümeyye 127
 hilkatın gayesi 45
 hillet 517
 hilm ahlâkı 420
 hilm denizi 421
 hilm insanı 422, 434
 hilm u silmi en geniş olanı 454
 hilmi cehline sebkât etmiştir 431
 himaye kanatları 245
 Hira 45, 69
 Hîre 150
 his ve gönül erleri 375
 hislerini yaşayan insan 524
 hitap çiçeği 17, 275, 333
 hizmet aşkı 106
 Hud (a.s.) 226
 Hudeybiye 251
 Huneyn 210, 281, 282, 439, 441
 huri 193
 hurmanın en kötüsü 584
 Husayn 277, 278
 hususî koruma 461, 469
 hususî selâmlaşma 164

hususî terbiye 466
 hususî ve büyük dava 461
 hususî ve ısmarlama insanlar 461
 hususiyet-i Ahmediye 380
 Huvaytîb b. Abdiluzza 283
 huy 230, 328, 443
 Huzâfe 138
 Huzeyfe 143, 406
 huzur akdi 548
 huzur evleri 165
 huzur-u kalble namaz 350
 huzurun âdâbı 548
 Hübel 279
 hümanist/-ler 398, 414
 hürriyet 567
 Hüseyin 113, 245, 433
 Hüseyin el-Cisr 67
 hüzün fırtınası 230

I

Irak 162
 ırz ve namus 216
 ısmarlama bir insan 79
 ısmarlama insanlar 101, 461
 ısmarlama mantık 277
 ışık çağı 123
 ışık insan 473
 ışıktan hâle 202
 ışıktan rahatsız olan yarasalar
 530

i

i'lâ-yı kelimetullah 380
 i'tilâ dönemi 204
 ibadet 227, 379, 411, 590

- ibadet aşkı 355
 ibadet eri 374
 ibadet sevgisi 327
 ibadet şuuru 606
 ibadet topluluğu 605
 ibadet turnikesi 350
 ibadetlere devam etmede sabır
 327
 ibadetteki derinliği 587
 ibâhiyeci 162
 ibham 545
 İbn Abbas 295, 297, 358, 413, 441
 İbn Arabî 503
 İbn Ebî Muayt 515
 İbn İshak 282
 İbn Mesud 595, 596
 İbn Ömer 161, 298
 İbn Revâha 294
 İbn Ümmi Abd 596
 İbn Ümmi Mektum 547, 550
 İbrahim (aleyhisselâm) 585
 Halil 496, 502
 İbrahim (Allah Resulü'nün oğlu)
 250, 410
 İbrahim b. Edhem 312
 İbrahim Hakkı 37, 463
 İbrahim Nahaîler 595
 İbrahim'in babası 209, 511, 512
 İbrahim'in duası 66
 İbrahim'in girdiği kapı 503
 İbrahim'in Hanif dini 60
 İbrahim'in teslimiyeti ve tevekkü-
 lü 207
 İbrahim'in üç târizi 504
 İbranice 74
 ibrik 503
 icabete vesile 603
 ictiba 483, 484
 iç dünyası 320, 440
 iç fetanet 257
 iç inceliği 397
 iç seziş 258
 iç ve dış siyaset 368
 içki 191, 213, 262, 303
 içkiye ruhsat 191
 içte bozulma 306
 içtihat 482, 489, 538, 540
 içtimaî hastalık 300, 386, 387
 idare edenler 306
 idare edilen insanların ahlâkî
 yapıları 305
 idare edilenler 306
 idareciler 304
 idare-i kelâm 288
 ideal 459
 ideal mü'min 315
 ideal toplumun kesiti 376
 ideal ve aksiyon adamı 557
 idealistler 459
 idealsiz insanlar 459
 idrak kovası 400
 idrak üstü bir idrak 277
 İdris (a.s.) 117
 iffet âbidesi (Cüleybib) 260
 iffet âbidesi Hz. Yusuf 518, 520,
 527
 iffet heykeli 529
 iffetli yaşamak 527
 ifrat ve tefrit 414, 558, 585
 iftira kaynağı 480
 ihkak-ı hak 434
 ihlâs 108, 110, 288, 388

- ihlâs insanı 111
 ihlâs kesilmiş kullarımızdan 522
 ihlâs ve civanmertlik kahramanı 375
 ihlâs ve samimiyet 469
 ihlâsa erdirilmiş şahsiyetler 109
 ihlâsın zirvesinde taht kurma 523
 ihlâslı insan 110, 523
 ihsan mertebesi 321
 ihsan sırrına erme 321
 ihsan şuuru 111, 321, 322, 524
 ihsan ve itkana ulaşabilmenin sırrı 320
 ihsana ulaşmak 323
 ihsanın karşılığı 388
 ihtiyarlık 175, 232
 ihya talebi 500
 ihyanın keyfiyeti 502
 iki ağzılı balta 68
 iki Cennet 473
 İki Cihan Serveri'nde tebliğ 230
 İki Cihan Serveri'nin rahmeti 398
 İki Cihan Serverinin tevekkül ve itimadı 209
 iki çene ve apış arası 340, 344
 iki göz 411
 iki kavsiyenin ucu 206
 iki kulaklı 504
 ikinci diriliş 30, 346
 ikinci doğum 192
 ikinci fitrat 301
 ikiyüzlüler 60
 İkrime 238, 239, 240, 415, 429
 İkrime'nin hidayeti 239
 İksir Sözlü'ye ihtiyaç 46
 ilâhî ahlâk 418
 ilâhî denge 99
 ilâhî emir ve nehiyeler 131
 ilâhî icraat 503
 ilâhî merhamet 559
 ilâhî meşaleyi söndürme 93
 ilâhî mûsikî 111
 ilâhî nefha 478
 ilâhî ölçü 359
 ilâhî referans 476, 552
 ilâhî sofrâ 428
 ilâhî terbiye metodu 542
 ilâhî vahiy 115
 ile'l-merkez 365
 ilhad 553
 ilhama mazhar insanlar 137
 ilhamlara mazhar 137
 ilim dağarcığı 596
 ilim dalları 174
 ilim diliyle tasdik 174
 ilim okyanusu 596
 ilim ve akıl planı 553
 ilim ve bilim çağı 166
 ilimler 166, 176, 178, 184, 377, 434
 ilk bakış 327
 ilk günah 37
 ilk musibet şoku 326
 ilk vahiy 56, 69
 ilme teşvik 175, 176
 İlm-i Muhit 271
 ilmin asıl mecrası 166
 ilmin yaygınlaşması 166
 iltifat edilmeyecek üç zümre 332
 imam masumdur düşüncesi 467
 İmam Rabbânî 137, 467
 İmam Suyûtî 80
 İmam Şâfî 599

- imama uyma 96
 iman 58, 217, 263, 364
 iman bağı 510
 iman balı 328
 iman cephesi 378
 iman kardeşliği 511
 iman meşalesi 398
 iman nuru 201
 iman ve emanet 215
 iman ve küfür 208
 iman ve nübüvvet ışığından
 rahatsızlık 208
 imana çelme atmak 208
 iman-ı tahkiki 523
 imanın gücü 529
 imanın nuru 328
 imanın tadını tatma 474
 imanla küfür arasındaki düşman-
 lık 513
 imanlarına mâni olma 58
 imkân sahasını zorlama 256
 imkân-vücub arası nokta 124
 imparatorluk 160
 imtihan turnikesi 335
 imtiyaz 556
 inâbe 494, 495
 inanmalarına mâni olma 57
 inat 47, 62, 64, 296
 inayet 309, 373
 İncil 26, 58, 67, 73, 75, 76, 133,
 275, 454, 475, 480, 547
 İncil'de müjdelenen gelecek nebi
 74
 İncil'in ilk gelişi 74
 infak 328, 338, 373, 374, 375, 386,
 574
 İngiltere 20, 182, 192
 inhiraf ağı 480
 inhisar-ı fikir 287
 inkârcı 41
 inkârın temsilcileri 163
 inkılâp 212, 281, 296, 328, 364
 insan 112, 299
 insan bir yolcudur 299
 insanı günaha karşı koruyan bir
 zırh 601
 insanın güç yetirebileceği dinî
 hayat 586
 insanın kendisini frenlemesi 344
 insanın varoluş gayesi 112
 insanın yaratılış gayesi 86
 insanın yaratılması 133
 insanlar arasında bir fert 449
 insanlar madenler gibidir 369
 insanlardan bir insan 445
 insanları idare 321
 insanları sokaklara dökme 222
 insanları terbiye 369
 insanların amel pazarı 362
 insanların en cömerdi 441
 insanların en güzeli 440, 441
 insanların en hayırlısı 97
 insanların en sevgilisi 442
 insanlığa rehber ve imam 461
 insanlığı Allah'a ve Allah'ın rıza-
 sına götürmek 461
 insanlığı doğru yola iletmek 192
 insanlığın derdi 240
 insanlığın hayırlıları 466
 insanlığın kalb kapıları 218
 insanlığın kurtarıma reçetesi 459
 insanlığın kurtuluşu 50, 459

- insanlığın lideri 448
 insanlığın semasına yükseltme
 222
 insanlık 208
 insanlık semasına çıkma 37
 insanoğlu 485
 insibağ hakikati 427
 intizar koridoru 127
 inzivaya çekilmek 45
 ipoteği çözdürme 590
 irade 362
 irade eli 217
 irade felcine uğramama 326
 irade timsali 520
 irade ve ruh insanı 345
 irade yayı 217
 iradenin hakkını verme 373
 İran 149, 150, 162, 251
 İran Kirasının hazineleri 150
 İran'ın anahtarları 149
 irfan kubbesi 502
 irşad binası 114
 irşad kurmayları 466
 irşadda muvaffak olma 221
 irticalî 287, 288, 361
 irtidat 478, 557
 İsa (a.s.) 26, 37, 56, 66, 68, 70,
 377, 465, 476, 514, 585
 İsâ Rûhullah 246
 İsa'nın muştusu 66
 İseviyetin tasaffisi 163
 İshak (a.s.) 477, 514
 İslâm 271, 367, 378, 382, 444, 556
 İslâm âlemi 98, 156, 161, 163, 170,
 172, 217, 332
 İslâm âleminin alnında siyah bir
 leke 98
 İslâm âleminin başına gelen iki
 büyük tasallut 156
 İslâm evlâdı doğurmaya hamile
 192
 İslâm fütûhatı 563
 İslâm kılıcı 429
 İslâm ordusu 137, 211
 İslâm Peygamberi 378, 382
 İslâm Site Devleti 573
 İslâm'a dehaletler 253, 281
 İslâm'a en erken uyanan kadın
 444
 İslâm'a ısındırmak 282
 İslâm'ı i'lâ 141
 İslâm'ın garip olması 167
 İslâm'ın ilk devrini idrak edenler
 96
 İslâm'ın sevgi anlayışı 399
 İslâmî tekevvün 92
 İsmail (a.s.) 35, 55, 69, 70, 117
 İsmail soyundan gelen tek Pey-
 gamber 69
 ismet 456, 475, 518
 ismet burcu 529
 İsm-i A'zam 608
 ismin cilve ve tecellileri 608
 israf 383
 İsrafil aleyhisselâm 451, 463, 584
 İsrail (Yakup) 480
 İsrailiyat 481, 518, 570
 israiliyat kurbanı 525
 İsrailoğulları 67, 70
 İsrailoğulları'nın kardeşi peygam-
 ber 69, 70
 İsrailoğullarından bir şahit 57
 İstanbul'un fethi 157, 158

İstanbul'un ilk kadısı 158
 istifade menfezleri 65
 istihâze kanı 191
 istihza 90, 510
 istikamet arayışı 458
 istikamet insanı 424, 556, 604
 istikameti bulma 362
 istikameti temsil 374
 istikametten ayrılmayın 585
 istişare 534, 535
 işi ehline vermek 214
 işiten kulağı, gören gözü... 471
 işkembe 90
 itaat etmeyenler 70
 itap görünümlü ikaz âyetleri 538
 itikâf 200
 itiraz 101
 itiraza hak 102
 itkan 320, 322
 iyiliği başa kakma 332
 iyiyi kötünden ayırt edecek anlayış
 468
 izdivaç 198, 570
 izzeti koruma 331

K

Kâ'b 294
 Kâ'b b. Mâlik 125, 126, 129, 335
 Kâ'b b. Mürreoğulları! 588
 Kâ'bu'l-Ahbâr 70
 kaba kuvvet 204
 Kâbe 40, 111, 121, 140, 144, 150,
 269, 276, 313, 403
 Kâbe'de işlenen günah 488
 Kâbe'nin anahtarları 213
 Kâbe'nin tamiri 276, 465

kabiliyet-i hayır 352
 kabiliyet-i şer 352
 kabir 129, 220, 298, 299, 325
 kabir ehli 299
 kabir ziyaretleri 325
 kabul veya red 105
 kader 29, 48, 132
 kader kalemi 464, 482
 kaderî kitap 539
 Kadı İyâz 124, 275, 399, 408
 Kadı Şüreyh 446
 kadın 42, 164, 314, 381, 520, 522,
 591
 kadın hakları 95
 kadınlık dünyası 43
 Kadîr-i Mutlak 601
 kadirşinaslık 530
 Kadisiye 307, 550
 kâfirin, müslümanı sevemeyişi
 513
 kâfirler için rahmet olması 407
 kahır hükmü 538
 kâhin yakıştırması 529
 kâinat 183
 kâinatın teşekkülü 133
 kalb 38, 310
 kalb balansı 473
 kalb gözü/-leri 112, 263
 kalb kapıları 218
 kalb ve gönülleri fethetme 204
 kalb ve gönüllerin tabibi 179
 kalb ve ruhun hayat derecesi 38,
 81, 345
 kalb ve vicdanda ciddîlik 320
 kalbi ifsat 216
 kalb-i pâk-i Ahmedî 293

- kalbi ve kafası münevver tabiple-
rimiz 188
- kalbî ve ruhî hayat 401
- kalbin anahtarı 398
- kalbin beyanı 38
- kalblerde tahtlar kurma 218
- kalblere taht kurmanın tek şartı
266
- kalblerin İslâm'a ısındırılması 283
- kalemin günah yazmadığı bir
durum 486
- kalemin teşvik görmesi 164, 165
- kâm almak 456, 519
- kamıştan koparılmış ney 299
- kâmil insan 37
- kâmil mü'min 215, 319, 388
- kanaviçe 297, 362
- kanser 177
- kaos 102
- kapıdan ayrılmama 313
- kapıkulları 483, 587
- kapitalist zümre 170
- kapitalizmin nesebi gayr-i sahih
evlâdı 162
- karakterleri tespit 369
- karantina 180, 181, 522
- kardeşlik beşiği 208
- Karınca Çiğnemez Efendi 413
- karınca yuvası 413
- karıncayı incitmeme 604
- karşı cephe 90
- karşılık beklememek 223, 266
- kartallar 163
- Karun 585
- katır 250
- kavmimi başıyla 402
- kavs-i urûç 523
- kaymak 306, 466
- kaynayan bir kazan 591
- Kays b. Adıyy 283
- Kayyûm 608
- kazanç kuşağında kaybetme 314
- Kazvin 172
- keci 400, 412
- keffaret 143, 237
- kefil 340, 341, 346
- Kelîm 489
- kelime-i tayyibe merkûbu 113
- Kelime-i Tevhid 48
- Kelîmullah 478
- kemâlât-ı insaniye 319
- Kenanlar 513
- kendini Allah'tan satın alma 590
- kendini öldürme 549
- kendinin avukatı 306
- keramet 137, 240
- kerem 404, 405, 435, 436, 440, 442
- kerem anahtarı 441
- Kerîm 435
- Kerîmoğlu kerîmoğlu 404, 526
- kervan 53, 60
- ketmetme 199
- kevser 605
- kevser havuzu 400
- kezib 504
- Kıbrıs 155
- Kıbrıs seferi 155
- kılıç 238, 290, 421
- kına 188
- kınama 403, 404, 535
- Kıptîler 250
- kıskançlık 58

- kıssalar 486
 kıstas 586
 kıtmîr 79
 kıyamet 167, 205, 214, 295, 311,
 332, 372
 kız çocukları 42, 44, 384
 kızılık şerbeti 535
 kızkardeş 506
 kibir 229, 336, 449
 kibir âlâmeti 336
 kibir ve gurur 336
 kibirli kalb 338
 kıl ü kâl 385
 kimlik bunalımı 173
 kimyager 370
 kin 28, 57, 76, 345, 419, 442
 kirli insan 463
 Kısra/-lar 251, 439
 Kısra'nın hazineleri 150
 kişi sevdiği ile beraberdir 302
 kişinin fitnessi 143
 Kitap Ehli 248, 273
 Kitap ve hikmeti öğreten bir pey-
 gamber 36
 Kitap ve Sünnet 76
 komşu 386
 komünizm 161, 222
 Konstantiniye 157
 konuşma veya konuşmama 386
 korkularının kurbanı olma 114
 koruyucu hekimlik 178, 187
 koruyucu melek 205
 koyun 425
 koyunun zehirli olduğunu haber
 vermesi 425
 köhne zihniyet 161
 köpeğin yalaması 181
 köpek/-ler 182, 183, 400, 412
 kör 238, 337, 401, 552
 kötü arkadaş 205
 kötü sırdaş 205
 kötülüğe kötülükle mukabele 72
 kötülük ve günah seraları 414
 Kuba 61
 Kuddûs 246
 kudret eli 464
 Kudreti Sonsuz 280
 kudsî cazibe 251, 281
 kudsî emanet 197
 kudsî hadis 216, 337
 kudsî vazife 110, 531
 kudsîler 97, 196, 291
 Kudûs 98
 kudvelik 474
 Kûfe 595
 kul olmak 86
 kul peygamber 108, 265, 451
 kulak 504, 507
 kullardan bir kul 450
 kulluğu 264, 452, 454, 590
 kulluğun ağır mükellefiyetleri 590
 kulluğun neticesi 109
 kulluğun özü 601
 kulluğun sebebi 109
 kulluk duygusu 40
 kulluk kapısı 97
 kulluk şuuru 572
 Kur'ân ve iman hizmeti 469
 Kur'ân ve Sünnet-i Seniyye 525
 Kur'ân'dan kaçış 167
 Kur'ân'ın ışığı 490
 Kur'ân'ın tenzili için savaş 154

Kur'ân'ın tevili için kavga 154
 Kur'ân'ın utanma mevzuu olması
 167
 Kur'ân-ı Kerim 67, 102, 177, 195,
 197, 293, 476
 Kur'ân-ı Kerim'de dua 604
 Kur'ân-ı Kerim'de kıssalar 486
 Kur'ân-ı Kerim'i hatmetmek 481
 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan 67
 Kur'ânî düstur 449
 Kur'ânî mantık 500
 Kurban Bayramı 38
 kurbet 487
 kurbet vesilesi 345
 kurbiyet 106, 131, 344, 451
 Kureyş 63, 144, 436, 514, 547, 560,
 563
 kurmaylık 462
 kurtarıcı 35
 kurtuluş şafakları 45
 kurtuluşa vesile 359
 kuru mantık 257
 kuş 202, 501, 554
 kuş oldu, Cennet'e uçtu 411
 kuş yuvası 412
 kutlu evlilik 113
 kutuplar 113
 kuyuya atılma 519
 küçük cihad 355
 küçüklüğün alâmeti 585
 küfrün en önemli esası 300
 küfrün mahiyeti 208
 küfrün tabiatı 513
 küfür babaları 538
 küfür cemaati 206
 küfür cephesi 283, 429, 499

küfür dünyası 554
 küfür ittifakı 161
 küfür senaryosu 554
 küfür ve isyan karşısında 449
 küfürle istihza 510
 küfürzede yetimler 538
 küllî ahlâkın vârisi 535
 küllî rehberler 458
 küsmek ve darılmak 225
 kütüphaneler 156

L

Lâ ilâhe illallah 120, 232, 241, 279
 laklâkiyât 385
 lânet 392, 408
 Lât 279
 latîf ikaz mesajı 539
 latîfe 505
 latîfe-i rabbaniye 335
 laubalilik 321
 lâ yezâl 538, 539, 559
 Lebbeyk 206
 Lebid 177, 294
 leff ü neşr-i mürettep 339
 lehçe 454
 Levh-i Mahfuz 117
 Leyla 405
 leyl-i yeldâ 164
 lider/-ler 49, 101, 107, 374, 417, 580
 lisan-ı nezîh-i Muhammedî 293
 Livâü'l-Hamd 309
 Lut Aleyhisselâm'ın kızları 477
 Lut Gölü 401
 Lut kavmi 194
 Lüey 50, 513

M

- Maâzallah 520, 521
 maddeci felsefe 553
 maddî cennet 364
 maddî-mânevî füyûzat hislerin-
 den fedakârlık 257
 maddî-mânevî terakkinin anah-
 tarları 176
 madenler 172, 369
 mağara 414
 mağara arkadaşı 233
 mağfiret ve rahmet peygamberi
 120
 mahkeme 449
 mahviyet 585, 586
 mahviyet örneği 587
 mahviyet ruhu 447
 mahviyet ve tevazu 588
 Mâiz 205
 makam ve mansıp 122, 255, 446
 makam-ı ferdiyetle zuhur 68
 mal saçıp savurma 387
 mâlâyanî 323
 mâlâyanîyatı terk 320
 Mâlik b. Avf 283
 mânevî ameliyat 422
 mantık 258
 mantık üstü bir mantık 277
 mârifet 471, 491, 503
 mârifet dersi 451
 mârifet Peteği 112
 Mârifet Sultanı 114
 mârifet şerbeti 501
 mârifet ufku 113
 mârifet-i ilâhiye 348
 mârifet-i rabbaniye 295
 mârifet-i Sanî 501
 Mâriye Validemiz 250
 maslahatlar yumağı 500
 matbaalar 165
 materyalist felsefe 480
 mâyanî 323, 324
 mazhariyet-i Muhammediye 379
 mazideki hayırlar 470
 meal/-ler 332, 542, 553
 Mecmuatü'l-Ed'iyeti'l-Me'sûre
 605
 Mecnun 405
 mecnun 529, 530
 Mecûsi 60
 medeniyetlere üstadlık 276
 Medine Mezarlığı 61
 Medine'ye hicret 56, 93
 Medine-i Münevvere 534, 550,
 581, 611
 Medrese-i Yusufiye 527
 medya gücü 553
 mefkûre 459
 mehâbetullah 374
 mehâfetullah 374
 mehd-i uhuvvet 375
 mekârih 362, 363, 364
 mekârihten bir nikab 365
 Mekke dönemi 241
 Mekke müşrikleri 210, 232, 241
 Mekke'nin fethi 110, 140, 233, 238,
 283, 403, 447
 Mekke-i Mükerrerme 68, 534, 535,
 581, 582
 Mekkelilerin İslâm'a karşı yumu-
 şamaları 252

- mektup/-lar 122, 246, 250, 438
 melek/-ler 230, 241, 312, 462
 melekler gibi bir millet hâsıl etmek 281
 melekler için kuluçkaya yatma 513
 meleklerle kumandanlık 119
 melekleri gıptaya sevk 80
 meleklerin ve ruhanilerin gıdası 593
 meleklerle maraton 605
 melekleşmeye doğru tırmanma 132
 melekût âlemi 497
 Melik 246
 melik peygamber 108
 memnu meyve 342, 485, 486, 541
 memnu meyvenin asıl gayesi 344
 memuriyet 462
 menba 113
 menba suyu 531
 menfaat 298, 339, 398
 Menhelü'l-azbi'l-mevrûd 400
 mennân 338, 339
 merhamet 559
 merhamet âbidesi 259
 merkûb 110
 Meryem 67, 109, 117, 161, 246
 Meryem oğlu İsa 67
 Mescid-i Aksa 453
 Mescid-i Haram 453
 Mescid-i Nebi 151
 mescit kuşu 472
 mescitlere koşmak 353
 mescitlerin yollarını aşındırma 356
 Mesih (a.s.) 26, 37, 68, 73, 75, 176, 407, 478
 Mesih'in mucizesi 177
 Mesruk 586
 mesuliyet 563
 mesuliyet sınırı 304
 meşîet-i âmme 272
 meşîet-i ilâhiye 234, 515
 meşîme'nden doğacak ferdâ 164
 meşrık 388
 meşveret 534
 metafiziğe açık bir nebi 497
 metafizik gerilim 252, 351
 metafizik güç 356
 metlûv 185
 metrûkât 574
 mev'ize-i hasene 111, 112, 114
 mevcelenme 253
 Mevlâna Hazretleri 74, 137, 299, 503, 559, 587
 meyelan 489
 meyvelerin parası 203
 meyvenin yasak oluşu 489
 mezmum sıfatlar 72
 Mısır 156, 519
 Mısır kadınları 440
 mide 187
 mihrabın ebedî imamı 270
 Mikâil 463
 Mikdad 561
 mikrop 183, 190, 192
 mikropları dezenfekte 182
 millet hâline gelmek 218
 millet olmanın çerçevesi 376
 milletimiz 218
 millî serveti heba etme 387

- minnet 285, 330, 334, 338
 mir'ât-ı mücellâ 389, 435
 miracın keyfiyeti 592
 miraç 15, 124, 255, 256, 349, 352,
 356, 422, 453, 592, 605
 mirsad 332
 mirsad-ı tefekkür 358
 misafir 386
 misafire ikram 435
 Misak-ı Millî 372
 misvak kullanma 186
 Mişkât-ı Muhammedî 137
 mizah 504
 mizan 103, 183, 282
 model ve misal insan 97
 Moğol felaketi 156
 mu'ciz-beyan 319
 muallim ve mürşit bir cemaat 450
 Muallim-i Ekber 185
 Muallim-i Ezelî 28, 316
 Muaviye 295
 Muaz b. Cebel 432
 mucizât meyveleri 178
 mucize sınırları 176
 mucize/-ler 102, 131, 137, 176
 mucizelerin ulaşılabilen sınırına
 teşvik 176
 mucizevî beyanlar 138
 Muğîre b. Şu'be 62
 muhabbet fedailerî 204, 374
 muhabbet insanı 491
 muhabbet ve şefkat fedaisi 253
 muhacir/-ler 148, 287, 288, 312,
 315
 muhakeme 258
 muhakeme ve mantık sevgisi 405
 Muhammed Aleyhisselâm'ın
 ceddi 508
 Muhammed Han Hazretleri 158
 Muhammed'in (s.a.s.) diriltici
 solukları 257
 Muhammedî ahlâkın temel taşı
 300
 Muhammedî bir cemaat hâline
 gelme 78
 Muhammedî edep 78
 Muhammedî hâle 93
 Muhammedî ruh 78, 163, 231
 Muhammedü'l-Emîn 48, 121, 201
 Muhammedün Resûlullah 144,
 340, 434, 449
 muharebe meydanındaki emni-
 yeti 210
 muharref kitap/-lar 460, 463, 475,
 479, 526
 muhataba göre konuşma 279
 muhatabı iyi tanıma 277
 muhatabın durum ve seviyesi
 114
 muhatabın imandaki vahdete
 ulaştırılması 112
 muhlas 522, 523
 muhlasîn 109
 muhlis 522, 523
 muhtemel 552
 muhteşem devlet 160
 Muhyiddin İbn Arabî 137, 428,
 502
 Mukaffî 408
 mukarrabîn 245, 295, 360, 462,
 468, 481, 487
 Mukarrin 409

- Mukavkis 250
 murâbıt 353
 murâkabe 375
 murâkabe insanı 95
 Mus'ab b. Umeyr 120, 242, 244
 Musa (a.ss) 537, 585
 Musa'nın (a.s.) mucisesi 177
 Musa'ya (a.s.) ittiba 70
 mûsıkî âhengi 110
 musibet şoku 326
 musibeti hafifletme 327
 musibetin ilk şoku 325
 mutlak irade 602
 Mutlak İrade sahibi 602
 mutlak ve umumî fazilet 258
 muvazene ve denge 217
 muzır maddeler 345
 Mü'min (c.c) 195, 246
 mü'minin giybeti 204
 mü'minin gizleneceği zaman 171
 mü'minin miracı 349
 mü'minin niyeti 309, 350
 mü'minin şeytana karşı verdiği
 kavga 154
 mü'minin tarifi 216
 mü'minlerin anası 161
 mü'minlerin bayramları 38
 mübah 380, 387
 Mübarek 75
 müçtehitler müçtehidı 482
 müezzin 351
 müfteriler 475
 Müheymin 246
 müjdeci 94
 müjdeleyici 67, 71, 136
 mülhemûn 137, 176, 307
 münafığın üç alâmeti 202
 münafık/-lar 152, 171, 300, 399,
 405, 495, 543, 544, 545
 münafıklar için rahmet olması
 406
 münafıklık alâmeti 216
 münasebetsiz münasebet 477
 münîb 479
 münkerat 599
 müntehip 306
 Mürâre b. Rebî 127
 mürşid-i kâmil 292
 mürteci 226
 mürüvvet insanı 405
 müsamaha 547
 müsamahasız atmosfer 91
 Müsebbibü'l-Esbab 453
 Müseylime 237, 341, 508
 müspet ilimler 176
 müstakim yol 604
 müstesna insan 94, 552
 müsteşrikler 554
 müşâhede 258
 müşir lambası 553
 Müştak Efendi 137
 müşterek kelime 248
 Mütakellim-i Ezeli 133, 555
 müterakki ruhlar 132
 Mütevekkil 71, 72
 müttakiler 469
 müzahref söz 530, 571

N

- Nadr b. Hâris 283
 nafile 345, 351, 409, 422
 nafile namazlarda dua 610

- nafile orucun en faziletlisi 479
 nafilerle yaklaşma 471, 472
 nakîse 513
 namaz 264, 349
 namaz âşığı 355
 namaz kılan 548
 namaz kılanın önünden geçmek
 548, 549
 namaz kıldıran 432
 namaz kılmak 351
 namaz O'nun sevgilisi 593
 namaz turnikesi 351
 namaz vakitlerini bekleme 356
 namaz, dinin direğidir 349
 namaza hakaret 350
 namaza hazırlanma 350
 namaza hazırlık 613
 namaza şehvet 355
 namazdaki meşakkat 363
 namazdan dolayı ayıplanmak
 171
 namazgâh 377
 namazı intizar 353
 namazı terk eden 98
 namazın verdiği zevk 591
 namazında kulluğunu temsil 590
 namazındaki derinliği 599
 nâmeler 122
 namus 260
 Namus-u Ekber 56
 nâmütenâhîlik 348
 nankörler 520
 nankörlük 520
 nasihat 325, 491
 nazariyeci 222
 Nebi ahlâkı 547
 Nebi'nin (s.a.s) şeref ve kıymeti
 254
 Nebi'nin zuhuru 35
 nebiler babası Hz. Halil 496
 Nebiler Serveri'nin ismeti 528
 nebilere ait umumî gaye ve vazife
 89
 nebilerin davasını omuzlama 463
 nebilerin sultanı, efendisi 528
 nebilerin tebliğine muvafık düş-
 me 221
 nebilerin üveyki 92
 nebilerin, sıddıkların, şehitlerin
 geçtiği yol 94
 nebilik yolu 223
 nebinin tebliği 222
 nebiye günah isnat edenler 528
 nebiye ittiba 459
 nebiye vahiy getirecek olan me-
 lek 462
 Nebiye vâris olanların hâli 231
 nebiyi, herhangi bir beşer gibi
 değerlendirip tartmak 525
 Nebiy-yi âlişan 547
 nebiy-yi ümmî 289
 Necaşî 246, 247, 248
 necip millet 531
 Necranlılar 180
 Nefehâtü'l-Üns 474
 nefha-i ilâhî 68
 nefis 235, 354
 nefret 72, 345, 432
 nefret insanı 72
 nefsi Allah'tan satın alma 588
 nefsi emmare 162
 nefsi sâfiyât 592

nefsinin ipoteğini çözdürme 590
 Nehrivan 153, 424
 nekahet dönemi 189
 Nemrut 510, 585
 nesil 603
 nesli devam ettirme 591
 neticeyi Allah'a bırakmak 223
 ney 299, 405
 nezahet âbidesi 463, 477
 nezihler nezihî 565
 nezîr 71, 94
 nezle 553
 nifak 495, 545, 546
 nifak alâmeti 201
 nifak düşüncesi 253
 nifakın en bariz alâmeti 300
 nikâh 566, 568, 570, 592
 nikâhın şahitleri 570
 nimetlerden hesaba çekilme 100,
 584
 nimetlerin suiistimali 314
 nisyan 459, 484, 487, 489
 niyet 308, 309, 314
 niyet kredisi 314
 nöbet 411
 nöbet tutma 347
 Nuayman 303
 Nuh (a.s.) 206, 225, 229, 377, 456,
 490
 Nuh (a.s.) gibisin (Hz. Ömer'e)
 537
 Nuh kavmi 194
 Nuh'a (a.s) isnat edilen zelle 492
 Nuh'un (a.s.) duası 490
 Nuh'un haberi 206
 Nuh'un milleti 207

nur 93
 Nur (s.a.s) 39
 nur âlemi 251
 Nur Dağı 45, 459
 nur verdiğimiz kimse 469
 nuranî merdiven 613
 nuranîleşen cismaniyet 80
 nurlu cemaat 179
 nurlu tuzak 398
 nur-u tevhid 48
 nusret 59, 144
 nusret talebi 59
 nübüvvet 15, 62, 97, 208
 nübüvvet bahçesinin çiçeği (Hz.
 Fatıma) 113
 nübüvvet hanesi 569
 nübüvvet mührü 62
 nübüvvet yükü 493
 nübüvvetine delil 60, 67

O

oka benzeme 216
 okun yaydan çıktığı gibi dinden
 çıkma 154
 on ikiden vurma imkânı 335
 orta yolu bulma ve yaşama 99
 oruç 468, 479, 488, 490, 495, 564,
 579, 600, 601
 oruçla Rabb'e yaklaşma 38
 Osman (r.a.) 160, 263
 Osman b. Maz'ûn 340, 411
 Osman b. Talha 213
 Osmanlı 192, 203, 574
 Osmanlı dönemi 204
 Osmanlı fetihleri 204

Ö

öğüt 226
 öğütçü 226
 ölçülü şefkat 559
 ölmeden evvel ölünüz 299
 ölüleri diriltme 501
 ölüm 175, 178
 ölüm ağı 173
 ölüm sahili 176
 ölümden korkma 158
 ölüme çare 189
 ölümün hakikati 220
 ölümün küçük kardeşi 606
 Ömer b. Abdülaziz 151
 Ömer firaseti 612
 Ömer'in bir firaseti 180
 Ömer'in seyr-i ruhanîsi 258
 önderlik 474

P

panzehir 190
 Papa 256
 paratoner 602
 Paskal 258
 pedagog 369
 perde 110, 263, 337
 perde-i gayb açılma 113
 perdelere takılma 363
 perdeyi kaldırdık 113
 perdeyi yırtma 545, 546
 pervaneler 494, 529
 peşin fikir 481, 519
 peşin hüküm 60
 Petrol Fırtınası 160
 peygamber ahlâkı 266

peygamber fetaneti 444
 peygamber hanesi 488
 peygamber mantığı 257, 271, 273,
 277, 282, 396, 434
 peygamber olmayanlar için ismet
 467
 peygamber şefkati 493, 494
 peygamber zevceleri 488, 568
 peygamberâne bir tedbir 284
 peygamberân-ı izâm 219
 peygambere günah isnat edenler
 474
 peygamberi ta'n etmek 549
 peygamberler dünya ve ukbâ
 muvazenesini kurmak için
 gelmişlerdir 99
 Peygamberler Sultanı'nın tevek-
 külü 209
 peygamberlere atılan iğrenç iftira
 477
 peygamberlere günah ve hata
 isnadı 481
 peygamberlere ittiba 480
 peygamberlerin bi'seti 228
 peygamberlerin davası 115
 peygamberlerin gönderiliş gayesi
 86, 99
 peygamberlerin günah işlememe-
 leri 461
 peygamberlerin ismetini ispat 475
 peygamberlerin itimat ve tevek-
 külü 209
 peygamberlerin liderlikleri 101
 peygamberlerin masumiyeti 458
 peygamberlerin mucizeleri 178
 peygamberlerin reisi 75

- peygamberlerin şemâilleri 193
 peygamberlerin varlık gayesi 219, 514
 peygamberlerin vicdanı 460
 peygamberliğe ait vazifeyi günümüzde temsil 86
 peygamberliğin mihveri 117
 peygamberlik günlerinin tek gönül meyvesi 589
 peygamberlik hakikati 130
 peygamberlik müessesesi 86
 peygamberlik semasında tayeran eden bir tâvus 256
 peygamberlik şiirine kâfiye 528
 Pompei 371
 postnişinlik 345
 potalarda eritme 370
 potansiyel tehlike 163
 pozitivism 256, 401
 problem insanı 305
 problemlerin çözülmesi 275
 profesyonel yalancı 301
 proletarya sınıfı 170
 protein 189
 psikolog 287, 369
 psikolojik baskı 167
 put/-lar 40, 258, 498, 505, 506
 putçulukla istihza 510
- R**
- rabita 354, 602
 Rahîm 130
 rahîmiyet 219, 397, 415
 rahip Bahîra 53, 54
 rahmâniyet 219, 397, 415
 Rahmet eli 602
 rahmet kapısı 396
 rahmet nazarı 334
 rahmet timsali bir insan 405
 rahmeten li'l-âlemîn 415, 434
 rahmeti istismar 399
 rahmetinin dengesi 415
 rahmette ifrat ve tefrit 398
 râî 214, 380, 381, 382
 Raif Karadağ 160
 Ramazan Bayramı 38
 Raşid Halifeler 367
 reçete 459
 Refik-i A'lâ 72, 85, 576
 rehber ve imam olmak isteyenler 270
 Rehber-i Ekmel 100
 rekorlar üstü rekor 255
 ressam 502
 resûllere has bir hayat çizgisi 131
 rıza 560
 rıza-i ilâhînin şifresi 602
 rızık 43
 rızık korkusu 43
 ribat 353
 Risale-i Hamîdiye 67
 risalet kapısı 255
 risalet vazifesi 88, 257
 risalet vazifesiyle gönderilme 46
 risaletin gaye ve hedefi 88
 risaletini inkâr etme 67
 Roma 42, 97, 122, 126, 248, 256, 336
 ruh 335
 ruh aynası 193
 ruh menfezleri 106
 ruh safveti 81, 292

ruh ve cesetle miraç 592
 ruh yüceliği 437
 ruh, kalb, irade ve vicdan cema-
 ati 581
 ruhanî hayat 176
 ruhanîler 511
 ruhaniyât 592
 ruhban 411
 ruhbanlık 591
 ruhiyât 592
 Ruh-u Seyyidi'l-Enâm 415
 Ruhü'l-Kudüs 74, 478
 Rûhullah 246
 rü'yet-i nâkîsa-i âcile 388
 rü'yet-i tâmme-i âcile 388
 rükû edenlerle beraber rükû 599
 rüşd 509
 rüyalarla teselli 81

S

Sa'd b. Ebî Vakkas 149
 Sa'd b. Muaz 120, 244, 404
 Sa'd b. Ubâde 284, 410
 Sa'lebe 585
 saadet hücresi 113, 439
 sabâ rüzgarı 104
 sabır 325, 327, 354, 564
 Sabır Güneşi 415
 sabir otu 326
 sabit fikirli olma 60
 sabretme 326
 sabrın çeşitleri 325
 saçıp savurma 444
 sadakada hassasiyet 575
 sadakat timsali 48
 Safâ tepesi 48

sâfiye mertebesi 592
 Safiyye Validemiz 200
 Safiyye! 589
 Safvan b. Ümeyye 140, 283, 441
 sahabe anlayışı 555
 sahabe secdesi 428
 sahabe yolunu takip 470
 sahabenin, Efendimiz'e karşı gös-
 terdiği saygıyı diriltme 554
 sahabi şuurı 236
 sahili olmayan bir ihsan denizi 78
 said 362
 Said b. Zeyd 55
 Sâîr'de tecelli 68
 Sakîf kabilesi 556
 Sakîflilerin teklifi 555
 salavat 213
 Salih (a.s.) 194
 salih daire 311, 356
 salih kul İsa 537
 salih kullar 357, 359, 471
 salihât 358, 359
 samimiyet 288
 San'â 145, 149
 Sanatkâr 502
 sancak 205
 sapıklık 76, 87, 208, 226, 497, 509
 sapıklık isnat etme 226
 Sârâ Validemiz 510, 511
 sarhoşlar 192
 sârî illet 169
 Sâriye 137
 Sâsâni 42
 savm-ı visâl 422, 600
 sebeb-i taharet 377
 sebeplere tevessül 604

- seccadede gerilmek 448
 secde 75, 76, 428
 seçilmiş 466
 seçkin insan 104
 seçkinler seçkini 496
 seferberlik 542
 sefine-i din 349
 sehâ 444
 sehl-i mümteni 138, 274, 312
 sekene-i semavat 611
 sekîne 149
 Selâm 420
 selâm insanı 420
 selâm yürüngesi 319
 selâmlaşma 164
 Selîm 502
 Selmân-ı Fârisî 60, 561
 semanın tavusu 528
 semavî sofra 295, 428
 Semî 359, 453
 Semûd kavmi 194
 senaryo 549, 554, 571
 senfoni 611
 Seniye-i Veda 46
 serbest dolaşım 300
 serzâkirlik 291
 sevâd-ı a'zam 367
 sevap 350
 Sevbân 330
 Sevde 568
 sevgi 398, 399, 405
 seviyeler üstü seviye 255
 Sevr mağarası 210
 seyahat garantörleri 461
 seyfullah 371
 seyir ilallah 523
 seyir minallah 523
 seyr-i aklî ve zihnî 333
 seyr-i ruhânî 333
 Seyyid Kutup 502, 543
 seyyit 146, 147
 siddıklar 125, 586
 siddîk 300
 Sıddîk 536
 siddîk bir nebi 117
 siddîkiyet 100
 sıdk 123, 130, 134, 302
 sıdkın şahitleri 158
 Sıffin 152
 sığınak 71, 372, 374, 390
 sıkı kontrol 320
 sıla-i rahim 164, 165, 297, 385
 sır 335
 sır kapıları 113
 sırat-ı müstakim 94, 433, 445
 sırlı ip 251
 sırlı yolu göstermek 86
 sırr-ı ehadiyet 68
 sırtındaki nübüvvet mührü 62
 sicil 466
 Sifru'l-Mülûk 478
 Sifru't-Tekvin 477
 sigara 261
 sihir 530
 sihir ateşi 529
 sihirbaz 529
 sihirli bir anahtar 398
 silah 378
 silm 315, 316, 317, 420
 Sînâ 68
 sinek 190
 sineklerin bala koşması 363

Sirüs 498
siyah kadının oğlu 433, 561
siyahî köle 366
siyahlar 367
siyasiler 368
Sodom 371, 477
sofra 160, 161, 428
son peygamber 53, 58, 62, 68, 408,
431, 476
sorumluluklarının şuurunda olma
215
soylu milletimiz 218
söz sofrası 290
sözde durmama 202
sözlerinin iksir-misal tesirli olması-
nı isteyenler 108
sözün tesiri 106, 288
sözünde durma 131
spekülasyonlar 46
sterilize 182, 188, 190
sual sorma 385, 386
Suffe ashabı 269
su-i tefehhümlere sermaye 487
sulh 146, 147, 208
sulh ve sükûn insanı 147
sulhün en emin temsilcisi 319
Sultan'a lâyük gönül tahtı 78
sûr 584
Suriye 156, 179
Sübhanallah 269
sübuhât-ı vech 272
süfilik 329
sükût ile karşılık 63
Süleyman (a.s.) 477, 478, 596
sünnet olmak 192
sünnete sınıksık sarılma 366

sünneti inkâr 555
sünnet-i müekkeke 472, 599
sünnetin öldürülmesi 367
sürme 25, 188
sütkardeşlik pâyesi 235

Ş

Şâh-ı Geylânî 396
Şâh-ı Merdân 51
şahitlik edecek bir Peygamber 70
şahs-ı mânevî 149
şahsî yaşantısı 266
şaki 362
Şam 53, 54, 122, 179, 202, 203
Şam yolculuğu 53
Şârânî 474
şarj olma 227
şark 253
şarkta zuhur edecek olan fitne
161
Şeba ve Şeba melikleri 75
şecaati 211
şecere-i tûba 218
şecereye dokunmak 486
şefaati dairesi 588
şefaati hakkı 587
şefaati yâ Resûlallah! 587
şefaatiçiler 41
şefaati-i uzmâ 379, 380
şefkat âbidesi 72, 157, 201, 409,
412, 518
şefkat anlayışı 402
şefkat bûsesi 218
şefkat kahramanı 403
Şefkat Peygamberi 234, 259
şefkatin ifratı 558

şehvât 363
 şehit/-ler 236, 260, 402, 550
 şehitlik 80
 şehvet yaklaşması 595
 şehvetim (namaz) 593
 şehvetten bir fistana bürünme
 365
 semâili 55, 454
 Şerefli Mübelliğ 378
 şeriat-ı fitriye 183, 305, 367
 şerr-i mütegalibe 171
 Şeybe/-ler 31, 62, 139, 554
 şeytan adam 140
 Şeytan Çağı 162
 şeytan gibi insanlar 513
 şeytan orduları 93
 şeytana kuluçkalık 513
 şeytana yardımcı olma 303
 şeytandan bir tayf 473
 şeytanın dostu 516
 şeytanın zehirli okları 216
 Şi'râ yıldızı 498
 Şia 467
 şifa 85, 175, 190
 şiire kâfiye 528
 şirk 496, 499, 500
 şirretler 305
 şişmanlama 187
 şom ağızlar 581
 şöret düşüncesi 554
 şuur yolu 369
 şuursuz ve ufuksuz toplumlar 386
 şuuruna ererek namaz 599
 şükreden bir kul 264
 şükür kapısı 264
 şükür zirvesi 578

şümillü tebliğ 251
 şüphe sineği 112

T

Tabakât 474
 tabiattaki nizam, denge 183
 tabîi insan 455
 tâbiîn 23, 97, 160
 tabiplik 179
 tağut/-lar 87, 208
 tahdis-i nimet 78, 113, 289
 Tahir Efendi 305
 Tahiyyat 72, 352, 588
 Tâif 90, 92
 taklit sersemliği 173
 takva dairesi 469, 473
 takvayı muhafaza 304
 Tâlekan'da petrol 172
 Talha 129, 213, 245
 tali' kuşu 367, 563
 tali'li tarihçilerimiz 76
 Târah'ın oğlu 517
 Târik b. Süveyd 191
 tarımdaki ıslahlar 163
 tarih aynası 155
 tarih mezarlığı 372
 Tarih-i Murad 256
 tarikat erbabı 51
 târiz 460, 504, 506, 507, 510, 511
 Tarşış'in ve Adaların melikleri 75
 tasma 587
 taş yürekli insanlar 281
 tatlı su kaynağı 400
 tavaf 140
 tavır değişikliği 565
 tavus 528

- Tavus 586
 Tay kabilesinin eşkıyaları 150
 tebe-i tâbiîn 23, 97
 tebliğ edilecek hususları önce yaşamak 262
 tebliğ ettim mi? 95, 197
 tebliğ sancısı 230
 tebliğ şevki 223
 tebliğ vazifesi 106, 220, 223, 229, 257, 266, 457
 tebliğ yapan rehber 257
 tebliğde bütünlük 221
 tebliğde fırsat buudu 251
 tebliğde gaye 257
 tebliğde önemli hususlar 257
 tebliğde üç esas 221
 tebliğin fetanet yanı 257
 tebliğin neticesi 112, 257
 Tebük 125, 542
 tecellî/-ler 68, 219, 251, 291, 388, 435, 453, 461
 ecessüs 15, 336
 tedavi 175, 178, 191, 215
 tedricilik 500
 tefekkür 15, 69, 375
 teheccüt namazı 608
 tehlikeyi bertaraf etmenin yolu 555
 tekarub 168
 tekarüb-ü zaman 168
 tekebbür 447, 585
 tembellik 187
 temiz nesil 603
 temizlik 179, 184, 185
 temkin, tedbir ve denge insanı 589
 tenesir tahtası 260
 tenkit masasına yatırmak 552
 tentürdiyot 188
 terbiyeciler 369
 testi 438
 tetralit ve tetrasklin 182
 tevazu insanı 585
 tevazu kanatları 562
 tevazuu 445, 447, 448, 451
 tevbe kapısı 408
 tevbe peygamberi 408
 tevekkül ufku 72
 tevekkülün zirvesi 49
 tevhid burcu 453
 tevhid hakikati 116
 tevhid insanı 517
 tevhid-i ulûhiyeti 594
 Tevrat'ın müjdeleri 67
 Tevrat'taki isimleri 454
 Tevvâb 130
 tezkiye 335
 tıp 178, 188
 tıp dünyası 175
 ticaret 164, 170
 ticarete yalan söyleyerek kâr etme 339
 tohum 364
 top senin çevkan senin 255, 605
 toprağın temizleyiciliği 379
 toprakla yıkama 182
 toptan helâk 407
 Tûbâ ağacı 443
 tûbâ-i Cennet 296
 tûl-i emel 325
 turfanda meyve 428
 turnayı gözünden vurma 78

turnike 350, 351, 489
Türk insanının mâkus tali'i 160
Türkiye 151, 191, 204, 217

U

Ubâde b. Sâmit 155
ubûdiyet 228, 452, 602
ufuk darlığı 481
uhrevî ödüllendirme 376
Uhud öyle bir dağ ki 119
Uhud şehitleri 412
ukbâ panayırı 358
ukbânın dizginlerini elinde tutan
Zât 65
Ulubatlı Hasan 157, 158
ulûhiyet 132
ulvî miraç 602
Umeyr b. Vehb 140
umre 94, 95, 450
umumî af 535
umumî denge 183
umumî emniyet ve itimat 206
umumî takdir 530
umumî vicdan 64
unutmak 485, 486
Urya 478
utanma 167
Utbe b. Rebîa 63, 114
Utbe/-ler 63, 64, 114, 139, 547, 550,
554
uyarıcı 71, 94, 136
uydurma 555
Uyeyne b. Hısn 283
uyku 606
uyuma 187
uzak ve yakın istikbale ait söyle-
diği sözler 138

uzlet insanı 222
Uzzâ 279

Ü

ücret 223
ücret bekleme 105
ücret beklemeyenlere tâbi olma
266
üç hak 366
üç kezib 504
üç meçhul zümre 336
üç şeyden kalem kaldırılmıştır
486
üç târiz 504, 506
üç zümre 332
ülkeleri kılıçla fethetme 203
ümme olmanın ayrıcalığı 78
ümme içinde bulunabilme 79
Ümme-i Muhammed 143, 156,
230
Ümme-i Muhammed'in vahdeti
143
ümmeî, ümmeî! 105, 597, 617
ümmeimin misali 494
ümmeinin emini 179, 180, 202
ümmeinin En Âlimi 275
ümmeinin Fakihî 275
ümmeinin çokluğu 343
ümmeilerine güzel birer örnek
olma 95
ümmeî 70, 71, 169, 256, 289, 502
ümmeilere sığınak 71
Ümmü Gülsüm 568
Ümmü Hakîm 239
Ümmü Harâm binti Milhan 154
Ümmü Kays 308

Ümmü Ümâre 582
 üns billâh 314, 334
 üns esintileri 104, 139
 ünsiyet 220
 Üsame b. Zeyd 142, 432
 üst el olma 331

V

Vâdi'l-Kurâ 60
 vahiy dini 271
 vahiy ile perçinlenme 559
 vahiy meleği 488
 vahiy menbaı 500
 vahiyle müeyyet bulunma 152
 Vahşî 233, 234, 235, 236, 237, 238,
 239
 vahy-i metlûv 294
 vahyi temsil 462
 vahyin bidayeti 69
 vahyin kontrolü 558
 vahyin mantığı karşısında aptal
 401
 vahyin sınırları 222
 vahyin tercümanlığını yapma 134
 Varaka b. Nevfel 56
 vâridât 137, 138, 293
 varlığa gaye olma ufku 514
 varlığın perde arkası 45, 388, 497
 varlığın yaratılış gayesi 528
 varlık âleminin bayramı 38
 varlık gayesi 219
 veba 179, 180
 vecizlik 376
 Veda Haccı 94, 197, 245
 vefa 412
 vefa borcu 239, 552

vefa eri 375
 vefasız için sancak 205
 vefat-ı Nebi 146
 Vehb b. Münebbih 275
 vehen 159
 velâ hakkı 546
 veli/-ler 113, 291, 396, 460
 Velid b. Muğire 114, 139, 551
 velidlerden pelitler 513
 velilerin babası 113
 velilerin sertacı 51
 verâ 572
 verdiği başa kakma 339
 veren el 329, 330, 331
 vezir 519
 vicdan azabı 460
 vicdan denen vaiz 594
 vicdan topluluğu 373
 Vilâdet-i Ahmediyeye 39
 vilâyet 51, 321
 Viyana kapıları 204
 Volterler 554, 571

Y

Ya'lâ b. Mürre 413
 Yahoza 477, 478
 Yahudiler 53, 60, 173
 yakîn 112, 113, 188, 263, 497
 yakîn zayıflığı 187
 yakîni iman 270
 Yakup (a.s.) 526
 yalan fabrikası 165
 yalan söylememesi 47, 123
 yalan yere şehadet 165
 yalan yere yemin 332, 339
 yalana cevaz verilen üç yer 508

- yalancı peygamber 222
yalancı ümmet 222
yalanın şakası 505
yaprak 135, 368
yarasalar 40, 208
yaratılış gayemiz 86
yaratılışa ait devreler 133
yarıp da kalbine mi baktın! 433
Yâsir 123
Yaşlılar Cennet'e giremez 505
yaşlılık 299
yatağa girmeden duası 606
Yâver-i Ekrem 436
yavuklu 593
yay 217
yazarlık 165
yazılmayan düşünceler 274
yedi kimse 372
yed-i süflâ 328
yed-i tûlâ 273
yed-i ulyâ 328
Yemâme harbi 237
yemeğin bereketi 184
yeme-içmede ölçü 187
yemek yerken 187
yemekten evvel ve yemekten
sonra elleri yıkama 184
Yemen 29, 140, 149, 238, 239, 245
yemin 330
yemin etmek 339
yenilik ve medeniyetin turnikeleri
173
yerde havlayanların sesi 573
yerin ve göğün melekûtu 497
Yermük 239, 240, 429
yeryüzünde en büyük değer 454
yeryüzünün denge unsuru 78
yeryüzünün güven içinde devamı
217
yetim 49, 50
yetimi görüp gözeten 412
yevm-i şek 468
yılan 177
yıldız görünme sevdası 320
yıldızın batıp gitmesi 499
yıldızlar 506, 528
yıldızlara tapma 496, 498
yok olma düşüncesi 220
yokluk 220
yoksulluk 561
yol 94, 175, 223
yol arkadaşlığı 267
yol rehberi 461
yol ve sistem 86
yolcu 298, 299, 302, 376, 437
yolcu gibi ol 298
yolda takılıp kalma 220
yolların ayırımındaki Zât 364
yolun şehsuvarı 592
Yuhanna İncili 73, 75
yumuşak davranması 416
yumuşak huyluluk 416, 419, 512
Yunan 336
Yunanca 74
Yunus (a.s.) 603
Yusuf'un (a.s.) gömleği 524
Yusuf'un (a.s.) gınahtan kaçın-
ma sebebi 521
Yusuf'un (a.s.) nesli 57
Yûşa (a.s.) 70
yüce ahlâkı 546
yücelik seması 573
yüksek el 328
yükselme sınırı 255

Z

- zaafılar 557
 Zahidler Zahidi 590
 zahidlerin en zahidi 572
 zâhire göre hüküm 495
 Zahitler Zahidi 579
 zalim, Allah'ın kılıcıdır 156, 371
 zalimler topluluğu 57
 zaman ve mesafelerde yaklaşma
 167
 zan 192, 216
 zarar verme 217, 319
 Zât-ı Akdes ve Mukaddes 458
 Zât-ı Zülcelâl 602
 zayıfın yürüyüşüyle yürümesi 455
 Zebur 67, 75, 76, 475
 zehir 141, 220, 326, 363, 425
 zehirle Allah Resûlü'nü öldürmek
 istemeleri 425
 zehirli bal 363
 zehirli ok 327
 zekât vermeyiz diyenler 557
 zekâtını verecek kimse 151
 Zekeriya (a.s.) 603
 Zeliha 456, 522, 524, 525, 526, 527
 Zeliha'nın günahını itirafı 528
 zellât 462
 zelle/-ler 462, 464, 481, 484, 488,
 490, 500
 Zemaşşerî 544
 zemin yoklaması 554
 Zeyd (radiyallâhu anh) 566, 569
 Zeyd b. Amr 54, 55
 Zeyd b. Hârise 91, 142, 198
 Zeyd b. Sa'ne 430, 431
 Zeyd'i Cennet'te... gördüm 56
 Zeynep binti Caş Validemiz 198,
 570, 571
 Zeynep Validemiz 269, 565, 568
 Zeynep'le idivacı 565
 zırh 601
 zikir 291, 296, 310, 395
 zillet 449
 zimmî 446
 zina 46, 88, 171, 234, 259, 260, 343,
 347, 477, 478
 zirve insan 193, 405, 616
 zulüm 43, 75, 156, 239, 487, 521,
 534
 Zü'l-Huveysıra 423, 424
 Zübeyr 589
 zühd 321, 560, 562, 572, 573, 579,
 584
 zükkâm (nezle) 553

Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler

- Abdülaziz ed-Debbağ**, Abdülaziz b. Mesud b. Ahmed (v. 1132/1720); *Kitabü'l-İbriz*, (Trc: Abdullah Arıç), Seha Neşriyat, İstanbul, 1997.
- Abdürrezzak**, Ebû Bekir Abdürrezzak b. Hemmam (v. 211 h.); *el-Musannef*, I-XI, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut, 1403 h.
- el-Aclûnî**, İsmail İbn Muhammed el-Cerrâhî (v. 1162 h.); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlû'l-ilbâs*, I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1405 h.
- Ahmed b. Hanbel**, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned*, Çağrı Yayınları, I-VI, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).
- Ali el-Müttakî**, Alaaddin (v. 975 h.); *Kenzu'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, I-XVIII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1989.
- Aliyyülkârî**, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa*, [Tahkik: Muhammed b. Lütî Sabbâğ], el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1406 h.
- _____, *Şerhu's-Şifa li'l-Kâdı İyâz*, I-II, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut, tsz.
- _____, *el-Masnû*, Mektebetü'r-rüşd, Riyad, 1404 h.
- Âlûsî**, Ebu's-Senâ, Şehâbeddin Mahmud İbn Abdillâh (v. 1270 /1854); *Rûhu'l-meânî fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-azîm ve's-seb'îl-mesânî*, I-XXX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- Âmidî**, Ebu Muhammed, Ali b. Ahmet b. Hazm (v. 456); *el-İhkâm fi usûlu'l-ahkâm*, Dâru'l-hadis, Kahire, 1404.
- Attâr**, Feridüddin; *Tezkiretü'l-evliyâ*, (Trc: Süleyman Uludağ), Erdem Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1991.

Bediüzzaman, Said Nursî; *Risale-i Nur Külliyyatı*, I-II, Nesil Yayınları, İstanbul, 1996.

_____, *Sözler*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2005.

_____, *Lem'alar*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2004.

_____, *Mektubat*, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2006.

Belâzurî, Ahmet b. Yahya b. Cabir (v. 279); *Fütûhu'l-büldân*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1403.

el-Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin (v. 458 h.); *el-İtikad*, Dâru'l-âfâki'l-cedide, Beyrut, 1401.

_____, *Şuabu'l-iman*, I-VIII, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1410.

_____, *Delâilü'n-nübüvve ve mârifet-i ahval-i Sahibi's-şeria*, I-VII, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1405/1985.

_____, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-X, Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.

_____, *ez-Zühdü'l-kebîr*, Müessesetü'l-kütübi's-sekâfiyye, Beyrut, 1996.

el-Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (215-292 h.); *el-Müsned*, I-IX, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân/Müessesetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Beyrut/Medine, 1409 h.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (v. 256 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, I-VIII, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).

_____, *el-Edebü'l-müfred*, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 3. baskı, [Tahkik: Muhammed Fuad Abdülbaki], Beyrut, 1409-1989.

Cezîrî, Abdurrahman, *el-Fıkh ale'l-mezâhibi'l-erbaa*, I-V, el-Mektebetü't-ticariyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1360/1941.

Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman (181-255 h.); *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, I-II, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).

- Deylemî**, Ebû Şücâ' Şîreveyh b. Şehridâr b. Şîreveyh el-Hemedânî (445-509 h.); *Müsnedü'l-Firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1. baskı, [Tahkik: Saïd b. Bisyûnî Zağlûl], Beyrut, 1986.
- Ebû Dâvud**, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, I-V, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).
- Ebû Nuaym**, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- Ebû Ya'lâ**, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna (210/307 h.); *el-Müsned*, I-XIII, Dâru'l-Me'mun li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.
- Ebu's-suûd Efendi**, Muhammed b. Muhammed el-İmadî (v. 951); *İrşadü'l-akli's-selîm ilâ mezâye'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, I-IX, Dâru ihyai't-turâsi'l-Arabî, Beyrut, ths.
- el-Esbahânî**, Abdullâh İbn Muhammed İbn Cafer İbn Hayyan (v. 369 h.); *el-Azamet*, [Tahkik: Rızaullah İbn Muhammed İdris el-Mübarekfûrî], I-V, Dâru'l-âsime, Riyad, 1408 h.
- el-Gazzâlî**, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); *İhyaü ulûmi'd-dîn*, I-IV, Dâru'l-mârife, Beyrut, tsz. _____, *el-Maksadü'l-esnâ fî şerhi meâni esmâillâhi'l-hüsnâ*, [Tahkik: Bessam Abdulvahhab el-Cabî], el-Cifan ve'l-Câbî, Kıbrıs, 1407/1987.
- el-Hakîm et-Tirmizî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Hasan, *Nevâdiru'l-usûl fî ehâdîsi'r-Resûl*, I-IV, Dâru'l-Cil, 1. baskı, [Tahkik: D. Abdurrahman Ümeyre], Beyrut, 1992.
- el-Hâkim**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbü'rî (v. 405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1990.
- el-Halebî**, Ali b. Burhaneddin (v.1044 h.), *İnsanü'l-uyûn (Sîret-i Halebiyye)*, I-IV, Mustafa el-Bâbî el-Halebî Matbaası, Mısır 1384 h./1964 m.

Hennad, Ebus-Seriyy Hennad b. es-Seriyy el-Kûfî (v. 243); **ez-Zühd**, I-II, Dâru'l-hulefâ li'l-kitabi'l-İslamî, Kuveyt, 1985.

el-Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekr (v. 807 h.), **Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid**, I-X, Dâru'r-reyyân li't-turâs, Kahire, 1407.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf İbn Abdillâh en-Nemirî (v. 463 h.); **el-İstîâb fî mârifeti'l-ashab**, I-IV, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412.

İbn Âbidîn, Muhammed Emin (v. 1836), **Hâşiyetü Reddi'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-Muhtar**, I-VI, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1386.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kasım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetillâh, **Târîhu Medineti Dimaşk**, I-LXXX, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1421-2001.

İbn Ca'd, Ebu'l-Hasen, Ali b. el-Ca'd b. Ubeyd (v. 230 h.), **Müsned**, Müessesetü nadir, Beyrut, 1990.

İbn Ebî Âsım, Ebû Bekir Ahmed b. Amr, (v. 287 h.); **Kitabu'z-zühd**, Dâru'r-reyyân li't-turâs, Kahire, 1408 h.

_____, **es-Sünne**, el-Mektebetü'l-İslamî, I-II, Beyrut, 1400 h.

İbn Ebî Şeybe, Abdullah İbn Muhammed (v. 235 h.); **el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr**, [Tahkik: Kemal Yusuf el-Hut], I-VII, Mektebetü'r-rüşd, Riyad, 1409 h.

İbn Ebî'd-Dünya, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd, (v. 281 h.); **es-Samt**, Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1420.

_____, **el-Ukûbat**, [Tahkik: Muhammed Hayr Ramazan Yusuf], Beyrut, Dâru İbn Hazm, 1996/1416.

İbnü'l-Esîr, Ebu's-Saâdât Mecdüddin el-Mübarek b. Muhammed el-Cezerî (v. 606/1210); **en-Nihâye fî garîbi'l-hadis**, I-V, el-Mektebetü'l-ilmîyye, Beyrut, 1399/1979.

İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasan İzzüddin Ali b. Muhammed Abdülkerim (v. 630/1233); **el-Kâmil fi't-tarih**, I-X, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1995.

_____, *Üsdü'l-gâbe fi mârifeti's-sahabe*, I-VI, Dâru'l-fikir, Beyrut, 1989.

İbn Hacer, Ahmed İbn Ali İbn Cafer el-Askalânî, (773-852 h.); *Fethu'l-Bârî bi şerhi Sahih'i'l-Buhârî*, [Tahkik: Muhammed Fuad Abdülhakî-Muhibbuddin el-Hatîb], I-XIII, Dâru'l-mârife, Beyrut, 1379.

_____, *el-İsâbe fi temyüzi's-sahabe*, [Tahkik: Ali Muhammed el-Becavî] Dâru'l-cil, Beyrut, 1412/1992.

_____, *Tehzibu't-Tehzib*, I-XIV, Dâru'l-fikir, Beyrut, 1984.

_____, *Telhisu'l-Habîr*, I-IV, Medine-i Münevvere, 1384/1964.

_____, *el-Metâlibü'l-âliye bi zevâidi'l-esânidi's-semâniye*, I-IV, Dâru'l-Mârife, Beyrut, tsz.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî (v.354 h.); *es-Sahih*, I-XVIII, Müessesetu'r-risâle, 2. baskı, [Tahkik: Şuayb Arnavut], Beyrut 1414-1993,

İbn Hişâm, Abdülmelik İbn Hişâm İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); *es-Siratü'n-nebeviyye*, I-VI, [Tahkik: Tâhâ Abdurrauf Sa'd], Dâru'l-cil, Beyrut, 1411.

İbnü'l-Hümâm, Kemâluddin Muhammed b. Abdülvâhid İbn Abdülhamid İbn Mesud (v. 681 h.); *Şerhu fethi'l-kadir*, I-VII, Dâru'l-fikir, Beyrut, tsz.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail İbn Ömer ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azîm*, I-IV, Dâru'l-fikir, Beyrut, 1401 h.

_____, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Mektebetü'l-mearif, Beyrut, tsz.

_____, *Tuhfetü't-tâlib bi mârifeti ehâdis-i Muhtasar-ı İbni Hacib*, Dâru Hirâ, Mekketü'l-Mükerreme, 1406.

İbn Kudâme, Ebu Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmet b. Kudame (v. 620 h.); *el-Muğni*, I-X, Dâru'l-fikir, Beyrut, 1405 h.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).

İbnü'l-Mübarek, Abdullah İbnü'l-Mübarek el-Mervezî (v. 181 h.); *ez-Zühd*, [Tahkik: *Habiburrahman el-A'zamî*], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, tsz.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd ez-Zührî (v.230 h.), *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, I-VIII, Dâru sâdir, Beyrut, tsz.

Kadı İyâz, Ebu'l-Fadl (v. 544/1149); *eş-Şifâ bi ta'rîfi hukûki'l-Mustafa*, I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut.

Kalkaşandî, Ahmed b. Ali (v.821); *Subhu'l-A'şâ fî sinâati'l-inşâ*, I-VIII, Dâru'l-Fikr, Dimeşk, 1987.

Kitab-ı Mukaddes, (Türkçe Tercüme) *Eski ve Yeni Ahit*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1991.

el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v. 1273); *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XX, Dâru's-şâ'b, Kahire, 1372 h.

Kuşeyrî, Ebu'l-Kasım Abdülkerim b. Hevâzin (v. 465 h.); *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye fî ulûmi't-tasavvuf*, Dâruhıyâr, 1. baskı, Beyrut, 1412/1991.

Ma'mer b. Râşid (v. 151 h.); *el-Câmi'*, I-II (Abdurrezâk'ın el-Musannef'inin sonunda), el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1403 h.

Mâlik İbn Enes, Ebû Abdillâh el-Esbahî (v. 179 h.); *el-Muvatta'*, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.

el-Merdâvî, Ebu'l-Hasen Ali b. Süleyman (v. 885 h.); *el-İnsaf fî mârifeti'r-racih mine'l-hilâf alâ mezhebi'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, I-X, Dâru İhyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

el-Merğînânî, Ebu'l-Hüseyn Ali b. Ebû Bekr b. Abdilcelîl (v. 593 h.); *el-Hidâye şerhu'l-Bidâye*, I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut, tsz.

el-Münâvî, Muhammed el-Med'uvv bi Abdırraûf; *Feyzu'l-Kadîr şerhu Câmiis-sağîr*, I-VI, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (v. 261 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, I-III, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).

en-Nebhanî, Yusuf b. İsmail b. Yusuf (v. 1350/1932); *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ*, I-II, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1409/1989.

_____, *el-Fethü'l-kebir fî zammi'z-ziyade ile'l-Câmii's-sağîr*, I-III, Kahire, Mustafa el-Babi el-Halebi, 1932.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, I-VIII, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).

_____, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-VI, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1991.

en-Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahya İbn Şeref (631-676 h.); *Şerhu Sahîhi Müslim*, I-XVIII, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1392.

er-Râzî, Ebû Abdillah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin (v. 606/1210); *Mefâtihu'l-gayb*, I-XXXII, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Said b. Mansur; Ebû Osman el-Horasânî (v. 227 h.); *Kitabü's-sünen*, Dâru's-selefiyye, Hindistan, 1982.

es-Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Mansûr (v. 562 h.); *Edebü'l-implâ ve'l-istimplâ*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1981.

es-Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Sehl (v. 483/1090); *el-Mebsût*, I-XXX, Dâru'l-mârife, Beyrut, 1406 h.

Seyyid Kutup, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, I-VI, Dâru's-şurûk, Beyrut-Kahire, 1408/1988.

es-Suyûtî, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâleddin (v. 911 h.); *el-Câmiu's-sağîr*, I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1410/1990.

_____, *ed-Dürü'l-mensûr*, I-VIII, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1993.

_____, *el-Hasâisu'l-kübrâ*, I-III, Dâru'l-kütübî'l-hadîse, Kahire, 1967.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemü'l-evsat*, [Tahkik: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

_____, *el-Mu'cemü'l-kebir*, [Tahkik: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], I-XX, Mektebetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Musul, 1404 h.

_____, *el-Mu'cemü's-sağîr (er-Ravdu'd-Dânî)*, I-II, el-Mektebetü'l-İslâmî / Dâru Ammar, Beyrut/Amman 1985/1405.

_____, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, I-II, Müessesetü'r-risâle, 1984.

et-Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid (224-310 h.); *Câmiu'l-beyân an te'vil-i âyi'l-Kur'ân*, I-XXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.

_____, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk (Tarîhu't-Taberî)*, I-V, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, 1407h.

_____, *Tehzîbü'l-âsâr*, I-II, Matabiü's-Safa, Mekke, 1984.

et-Tahâvî, Ebû Ca'fer, Ahmed b. Muhammed (v. 321); *Şerhu meâni'l-âsâr*, I-IV, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, 1399 h.

et-Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd (v. 204 h.); *el-Müsned*, Dâru'l-mârifet, Beyrut, tsz.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahih*, I-V, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul (1413-1992).

_____, *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye ve'l-hasâisu'l-Mustafeviyye*, Müessesetü'l-kütübî's-sekafiyye, Beyrut, 1412/1992.

el-Vâkıdî, Muhammed b. Ömer (v. 207 h.); *el-Megâzî*, I-III, Âlemü'l-kütüb, Beyrut, 1984.

ez-Zehabî, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, I-XXIII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1413 h.

Zemahşerî, Mahmud b. Ömer; *el-Keşşaf an hakâiki gavâmızı't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vücuhî't-te'vil*, I-IV, Şeriketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evlâdihî, Mısır, 1392/1972.

Ziyaeddin el-Mevsilî, Ebu'l-Feth Ziyaeddin Nasrullah b. Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerim, (v. 637 h.); *el-Meselü's-sâir*, I-II, el-Mektebetü'l-asriyye, Beyrut, 1995.